অঙ্কাৱলী ।

প্ৰথম ভাগ ।

শ্ৰীকালিৰাম মেধি সম্পাদিত ।

১৯৫০

দাম বন্ধা ১০৲ টকা
নবন্ধা—৮৲ টকা

প্ৰিন্টাৰ—শ্ৰীযদুনাথ দাস
“জয়ন্তী আৰ্ট প্ৰেছ” গুৱাহাটী।

শলাগ স্বীকাৰ

নাটৰ পুথিবোৰ নগাওঁ, কামৰূপ আৰু গোৱালপাড়া জিলাৰ বহুত সদাশয় লোক আৰু সত্ৰৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। সংস্কৃত শ্লোকৰ শুদ্ধাশুদ্ধি আৰু ছন্দ নিৰ্ণয় পূজনীয় পণ্ডিত শ্ৰীশ্ৰীনাৰায়ণ দেৱমিশ্ৰই চাই দিছে। তেখেতৰ সুযোগ্য পুত্ৰ পণ্ডিত ৺জয়কান্ত মিশ্ৰইও এই কাম চাই দিছিল। তেওঁৰ অকাল মৃত্যুত তেওঁৰ পিতৃ আৰু ভাতৃসকলেই শোক পোৱা নাই, তেওঁক চিনা সকলো অসমীয়াই মনত দুখ পাইছে। আমি তেওঁৰ আত্মাৰ সদ্গতি কামনা কৰো। কেইটামান শ্লোকৰ শুদ্ধাশুদ্ধি পণ্ডিত শ্ৰীতাৰানাথ চক্ৰবৰ্ত্ত কাব্য-বিনোদ দেৱেও চাই দিছিল। সেই বাবে মই এইসকল লোক আৰু পণ্ডিতৰ ওচৰত কৃতজ্ঞ আৰু ঋণী। তেওঁলোকৰ শলাগ লৈছো।

গুৱাহাটী ১০।১০।৪৯]　　　　শ্ৰীকালিৰাম মেধি

বিষয়সূচী

Introduction.

1. Preliminary Observations.

1. Anka and Nāṭ :—The Assamese term "Anka" is equivalent to an English Drama. But it commonly means a book of drama. The term Nāṭ is the same as Sanskrit Nāṭaka which is a type of drama (*Rūpaka*). It is connected with Sanskrit Nāṭyaṃ which really means "imitation of situation". And according to Aristotle (poetics—4) "imitation is natural to man from childhood, one of his advantages over the lower animals being this that he is the most imitative creature in the world, and learns at first by imitation". All actions spring from imitation. So, Nāṭyaṃ indirectly means action. It is also called a show (or *Rūpa* = visible form) because it is 'seen' and representation (*Rūpaka*) because the actors (imitators) assume 'parts'. The Sanskrit words, Nṛttaṃ and Nṛtyaṃ, are derived from the same root Nṛt (= to dance, to act). But Nāṭyaṃ is quite distinct from them, although it originally conveyed, like them, the same idea of song and

dance. Nṛtyam (or pantomime) is based on emotional state ("*bhāvās'rayam*") while Nṛttam (or dancing) is based on rhythm and time (*tālalayās'rayam*). The former is of higher and the latter of popular style *. The Sanskrit root Naṭ means to dance, to act and the term Naṭah a dancer, an actor.

Nāṭ or Nāṭaka is thus equivalent to the English term 'drama' which literally means an action or a thing done and Rūpaka (representation) may be compared to an English Theatre which means a seeing place. It follows that Nāṭ (or drama) begins with action and spectacle which excite emotion. Generally, thought is presented as the principal element of a drama. At first it appealed to the eye and excited, in the audiance, pleasure or pain. The Assamese term for representation is Bhāonā. It is derived from Assamese Bhāo which means a spectacle or imitation ¶ and apparently connected with a transitory state (*vyabhicārī-bhāva*) of pleasure and pain. The coarse and vulgar performance of the Assamese professional

* Sahitya—Darpaṇam—I. 7-14.

¶ cf. Bhāo loā=to take the role of : Bhāo jurā=to feign : &c.

Dhulīās (drummers or mummers) is also called Bhāo. This excites chiefly comic (*hāsya*), odious (*vībhatsa*) and often erotic (*s'ṛngāra*) sentiments (*rasa*) of a transitory state (*vyabhicāra bhāva*). It is like the Bhāvai (or popular low drama) of Guzerat which is generally coarse and obscene and intended to excite laughter *

2. Folk Dance and Song :—Spontaneous and unself-conscious expression, in melodic form, of joy and sorrow in primitive society, is the origin of folk song. It is often accompanied by primitive dancing which is also spontaneous and uninfluenced by professional tendencies. We may have some idea of the Assamese folk-song and dance from such performances as Bihu-nām, Biā-nām, Mahoho rounds, boat song, Husari-nām and the like. It is very probable that the existing folk-song and dance are different kinds of celebration of the life-force in the natural world For instance, the bon-fire and its accompanying chorus at the Māgh-Bihu (winter solstice) festival are spontaneous expressions of joy on the approach of the spring after the winter. Or it may be that this rite is meant for strengthening the

* Yajnik,—The Indian Drama, p. 63.

heat of the sun from that day. Similarly, the song, dance and music at the Bahag-Bihu (vernal equinox) festival are not only a celebration of the battle between the old year and the new but also an occasion of merry-making preparatory to begin the new year : or else a licence intended for producing fertility. In the same way the Mahaho music and dancing on the full-moon night in Āghan are a repeatition of the relief at the disappearance then of insect-pests of the rainy season. The ceremonial bathing of cattle with song, on the Bahag Bihu day, is obviously intended for securing prosperity of the herds. Instances may be multiplied. Some of them appear to be relics of the primitive vegetation rituals

The opinion is general that drama springs from song & dance. But we have no direct evidence to connect the dramatic art with the primitive song & dance.

3. The Dhulīā Performance :—

There are grounds for supposing that from the primitive times bands of Dhūlīās gave performance in important social and religious functions and during festivals. They are drummers, mummers, mask-dancers & acrobats. Their performance may be divided into the following four parts :—

(a) Music with drum, cymbal and flute :—

A number of persons with parti-coloured and spangled dress beat large drums and a band of others play cymbals (*tāl*) to keep time with the music of the drums. Often a flute or two is also played in the same orchestra. The drummers have different kinds of music for different occasions. For instance, in procession they play a certain tune the origin of which appears to be martial.

(b) Acrobatic performances :—

The drummers also show various athletic feats. They include jumping, skipping, running, whirling the plate or stick, walking on stilts, throwing the sword, rope-dancing, wrestling and the like. They give acrobatic performances like a troupe of circus-players

(c) Mask dance with song and music.

(d) Farcical devices with song & dance to excite laughter. These are extemporary & ludicrons and marked by coarse jokes & vulgar and contemptuons language.

There is no doubt that the crude Dhulīā performance had important theatrical elements

which were further developed in Bhāvariā and Ojāpāli performances.

4. The Bhāvariā Performance :—

The term Bhāvariā is probably connected with the Sanskrit word bhāva (a state or situation). Bhavariā performence means an extemporary representation, with song and dance, of ludicrous incidents of common life at festivals and important religious and social functions, A Bhāvariā is a natural poet and a philosopher. He not only excites laughter with his song composed extempore but also hits the truth. He may himself give such performance or form a troupe of chorus-singers of 4 or 5 assistants to do so. The subject chosen is secular, although the performance is often intended to heighten the pomp and solemnity of festivals and public gatherings,

When Bhāvariā perfomence originated is defficult to say, But it is quit probable that it was common among the people before the appearance of literary works.

5 The Ojāpāli Performance :—

(a) The Chorus —With the birth of literary works, especially the lyrics, the Ojāpāli took the place of the Bhāvāriā. The Ojāpāli,

like the Bhāvariā, is a party of 4 or 5 chorus-singers. Here also the principal singer, the Ojā, leads the chorus and his assistants, the Pālis, repeat each line after him. The Head Assistant or Dāināpāli, carries on, from tine to time, a dialogue with the leader of the chorns for explaining the plot to the audiance. Their performance is religious in character.

(b) The Dance :—Dancing is one of the principal features of the Ojāpāli performance. It is admitted that there is an inseparable relation between "god and dance". Śiva, who is styled Naṭarāja (Lord of dance), introduced the Tāṇḍava (cosmic) dance, while Durgā invented the Lāsya (amorous) dance. The most fascinating and popular dance is, however, the one introduced by Kṛṣṇa in the Rāsa-maṇḍala, when he danced with the Gopikās (cowherdesses). His violent dance on the expanded hood of Kāli Nāga may be compared to the cosmic dance of Śiva It is quite probable that dancing entered into Ojāpāli performance because Kṛṣṇa and Śankara danced. Connected with dancing is the art of Mudrās (gestures) in which a successful Ojā must be an adept.

"Pāṇini, in the fourth century B. C., speaks of naṭas, or 'dancers', and mentions naṭa-sūtras, or 'hand books for dancers'. The contents were later utilized by Bharata in a large treatise entitled Nāṭya-Śāstra or "principles of the Dramatic Art," the age of which cannot be fixed with certainty, but which may probably date from as early as 200 B C. It deals with all that concerns the drama; singing music, dancing, metre, the use of different dialects, and so on. All later works on the drama are based on Bharata's treaties" * Sage Bharata has described in it various kinds of poses made by hands, eyes, eye-lashes, nose, lips, cheek, feet and head ¶. The Śrī Hasta muktāvalī, written by Śūbhankara Kavi, is a large treatise on hand-poses and an elaboration of the Nāṭya-Śāstra on the subject. Only a manuscript copy of this treatise has been found in the Āuniāṭi Satra Library. It contains over 1,000 Sanskrit slokas followed each by an Assamese rendering in prose. It is stated that this manuscript belonged, originally, to one Sucānda Rāi Ojhā. It may be taken for

*Macdonell : India's past, P. 97.

¶ See Nāṭya-Śāstra : chapters VIII & IX.

granted that the Assamese translation of the work, which could not have been of a date later than the eighteenth century A. D, was made for the use of this Ojhā. As a matter of fact an Ojhā must know some, if not all, of the hand-poses numbering 2079 as described in this work. According to the S'rī-Hasta-muktāvalī, the hand, for different poses, is divided into three classes, viz - single hand, joined hands and dancing-hand. The single hand is of 30 varieties, joined hands of 14 and the dancing hand of 27 varieties. Each class of hand has a number of poses indicating by each a thing or an idea. For instance, the patākā variety of the single hand class has 213 poses importing 213 ideas & things, such as, water, world, female breasts, playing on flute &c. The hand-poses of the Ojāpālī performence explain the meaning of their songs and have a thoroughly dramatic effect.

6. THE DEODHANĪ DANCE :—

During the annual Mārai (*Manasā*) Puzahs one or more men (Deodhās) or women (Deodhanīs) often dance. It is supposed that, when exhausted, the dancer passes from the physical plane to a higher one and in that state can read the destiny of people and give appropriate answer

to the questioner. When quite exhausted the dancer drops down unconscious and then with appropriate songs of the Ojāpalī he or she is revived. Instrumental music is essential for Deodhanī dancing.

The art of Deodhanī dance has kept the old tradition and convention alive. Each troupe of Ojāpālī who sings Suknānni (ie the lyrics of the Padma-purāṇa composed in Assamese by Sukavi Nārāyaṇa Deva and Mankar) introduces a Deodhanī or female dancer as a mute character. In the Greek drama also such a mute character was introduced in ancient times. At the start the Deodhanī is allowed to perform her preliminary dance. Then she goes on dancing as the chorus proceeds. The poses are undoubtedly borrowed from the Nāṭya-S'āstra of Bharata*, although through lack of appreciation of the intricacies of their technic the standard has now much deteriorated and vulgarised. Thus, a Deodhanī, while dancing, displays at least some of the thirteen poses of the head as described by sage Bharata. ¶

* Natya-Śastra,—VIII 16-35.

¶ Ākampita, kampita, dhuta, vidhuta, paribāhita, ādhuta, avadhuta, āncita, nihañcita, parabhṛtta, utkṣipta, adhomukha & lolita.

But nobody will now easily admit that she has kept up the convention of the superb and exquisite poses described in the immortal work of Bharata. It is probably true that, to keep alive the tradition of Behulā's wanderings with her dead husband's body by her side culminating in her magnificent dance before the gods, the Deodhanī dance has been introduced in the Suknānni performance. This dance is popular in the Kamrup & Darrang districts. But the traditional art is almost entirely lost.

7. THE PUPPET PLAY :—

The Putalā nāc (puppet play) is a form of popular entertainment which is much appreciated in the village. The puppets (*putalas*) made of wood or cardboard, are jointed and gaudily dressed. They are manipulated with string or wire by a sūtradhāra (holder of the thread) from behind a screen and song and dialogue with music of Khol introduced as in a play. Episodes of the Rāmāyaṇa are generally made the subject of such a drama.

The Sanskrit drama appears to presuppose the existence of puppet play as the word sūtradhāra (thread-holder) of the latter is evidently introduced in the former in the sense of "stage-manager".

II. Origin.

I. DECLINE OF THE SANSKRIT DRAMA :—

After the Muhammadan invasion of Northern India many of the Hindu Princes, patrons of the dramatists, lost their power of sympathy and as the gulf between the highly developed language of the drama and that of the people gradually widened the real dramatic quality of the Sanskrit drama began to disappear. Even in the tenth century A. D. Raja Sekhara composed his Karpura Mañjarī, *a Sattaka*, wholly in Prākrit, the language of the people. From about that time irregular and lower types of Sankrit drama, followed by popular compositions came into existence. Professor Yajnik writes .—"Now it is obvious that with the ruin of the classical drama proper, after the rise of the Muhammadan power, the lower species (Bhāna and Prahasana) came more into prominence and then contributed largely to the village drama. Of course artistic subtlety disappeared. The old rules of decorum were violated in order to satisfy the desire of the masses to see the death of demons like Rāvaṇa

and Kaṃsa. Despite all this, certain elements of the old school lingered in the medieval dramatic performances" *. So also about the Mahānāṭaka, which offends against the recognised theory of dramatic art, Dr. S. K. De says :— "It had its origin probably at a time when the Sanskrit drama was already on the decline. Such irregular types could at this period come into existence, partly through the influence of such choral and melo-dramatic performances as the popular Yatrā, which were now being brought into prominence by the gradual rise of vernacular literature. It is not contended, in the absence of any tradition, that such a pseudo-play was actually enacted as Yātrā. It may or may not have been ; but it is possible to maintain that such works were not mere literary exercises but were intended for some kind of performance of the types mentioned above. They are, to all intents and purposes, a kind of Sanskrit Yātrā or were meant as such, composed for a more cultivated audiance, who, with the decline and fading popularity of the classical Sanskrit drama, wanted something which would be an analogue to the lower

* Indian Theatre. p. 53.

yet highly melo-dramatic and operative popular entertainments." *

2 ORIGIN OF THE ASSAMESE DRAMA :—

The Assamese drama came into existence during this period,—not later than the sixteenth century A. D. It was religious in its origin. Also it was almost entirely a native growth, and although its frame-work was borrowed from the classical Sanskrit drama, its integral parts were made up entirely of indigenous materials Influence of the Sanskrit drama is indeed great. It is also possible, though not probabie, that the Sanskrit-Maithilī drama of Umāpati exercised some indirect influence on minor points But the ultimaie source of the Assamese drama, divested of the outward form, is most probably the choral performauce of the Assamese Ojā-pālī, Mahāpūrūṣa Sankar Deva appears to have improved this kind of performance and to have given birth to the Assamese drama. The following considerations will make this clear.

A. Points of resemblance with the Sanskrit-Drama.

1. ANKA (DRAMATIC WORK) :—There are in Sanskrit ten types of drama (*Rūpaka*) viz.

* Indian Historical quarterly, vol. VII pp. 569-70.

Naṭaka, Prakaraṇa, Dima, Īhāmṛga, Vīthī, Samāvakāra, Prahasaṇa, Vyāyoga, Bhāṇa and Anka (or Utsṛṣṭikānka) *. The generic name for the Assamese drama is 'Anka'. This term appears specially in the Caritras (biographies) and is used by theatrical parties to designate a dramatic work ¶. This term has evidently been borrowed from the type of Sanskrit drama known as 'Anka'. Only in one particular, however, it answers to the Sanskrit theory, viz. that it is an one-act play. In all other respects the Assamese Anka differs from the Anka type of the Sanskrit drama, of which the subject-matter is imaginary, sentiment pathetic, the hero an ordinary person and the juncture, style & sub-divisions are like those of a Bhāṇa. The special characteristics of a Sanskrit Anka are lamentations of women and battle by speech § An Assamese Anka corresponds generally to a Nāṭaka which is the principal

* Agni Purāṇam, 338/1 2. : Sāhitya Darpaṇa, VI. 3 : Das'a-Rūpaka, I-II and Nāṭya-S'āstra, XVIII 2-3.

¶ See—Daityāri, 527 : Ramcaraṇa, 3314 & 3332 : and Rāmānanda, 1551.

§ D. R.—III 70-73 : S. D.—VI. 250-252 : N. S. XVIII 138-145.

type of the Sanskrit drama and which comprises ali the sentiments (*ras s*) only with this main difference that, unlike the Sanskrit Nāṭeka which contains 5 to 10 acts, it has only one *. Poet Bhāsa also wrote several one-act plays in Sanskrit which were, however. Vyāyogas and not Ankas.

2. Pūrva-Ranga (Preliminaries):— The Sanskrit dramatic theory requires a series of preliminaries which must be performed before the actual drama begins. This was intended orlginally to obviate the impediments to a successful performance †. Such preliminaries also form part of the Assamese dramatic performances.

3. Nāndī (or BENEDICTION) :–The real prologue in a Sanskrit drama begins with a Nāndi. The opening verse Recited in praise of a deity, a Brāhmāṇ or a king is a Nāndī ‡. Some say this forms part of the preliminaries (*pūrvaranga*) and others that the prologue

* S. D-VI. 7-11.

† S. D., VI. 22. यन्नाट्यवस्तुनः पूर्वं रङ्गविघ्नोपशान्तये ।
कुशीलवा प्रकुर्वन्ति पुर्वरङ्ग स उच्यते ॥

‡ S. D., VI. 24—"आशीर्वचनसंयुक्ता स्तुतिर्यस्मात प्रयुज्यते ।
& N. Ś. V. 25. देव-द्विज-नृपादिनां तस्मान्नान्दीति संज्ञिता ॥"

(*sthāpanā or prasthāvanā*) begins with it. But it is seen that most Sanskrit plays open with a Nāndī verse followed by the remark—"at the close of Nāndī the Sūtradhāra (enters)". Some authorities, however, maintain that the stage-manager (sūtradhāra) recites the Nāndī .* This is exactly the case with the Assamese plays. In the Assamese drama there are usually two Nāndī verses in Sanskrit,—one in praise of Kṛṣṇa or Rāma and the other hinting at the plot, —followed by the remark—नान्द्यन्ते सूत्रधारः But in point of fact the Sūtradhāra himself recites these verses.

4. PRAROCANĀ (LAUDATION OR PROPITIATION) :—This in Sanskrit drama gives the contents of the play and arouses expectation by means of its praise §. It also appeals to the benevolence of the audiance. This practice is also followed in the Assamese drama the Prarocanā of which consists of a Sanskrit verse beginning with—"bho bho sāmājikā" followed by a Bhaṭṭimā

5. ĀMUKHA (INTRODUCTION) AND PRASTĀVANĀ (INDUCTION):—The principal feature of an

* N. Ś. नाट्यशास्त्र, chap. V.

§ D. R. दशरुप, III. 6.

introduction in the Sanskrit drama is a dialogue lead by the stage-manager with an attendant (*Pāripārśvika*) or an actress (*naṭī*) or the jester (*vidusaka*) indirectly hinting as to who is coming into the stage. Sage Bharata calls this "*Trigata*", because it means the guesses as to the cause of the sound, as of the hum of bees, the melody of cuckoo or of the celestial music. This practice is closely followed in the Assamese drama wherein a sound in the space causes the stage-manager to turn his ear to the sky and to ask his companion friend (*sangī-sakhi*) to ascertain what the sound is about. Thereupon the companion exclaims—"it is the music of the celestial kettle-drum" ("Devadundubhi vājata"). Then the director announces that he (gopāla, Rāma, or the other hero, as the case may be) is coming into the stage. After this the real play begins.

6. Śloka (Sanskrit verse) :—In a Sanskrit drama verse plays an important part. The frame-work of Sankar Deva's plays (with one exception) is also in Sanskrit ślokas. The ślokas themselves form the skeleton of the plot : and, even if the songs, dialogue, recitative poetry and stage-direction are expunged, the

germ (*vīja*) of the subject-matter (*vastu*) will be quite apparent from them. They supply the elements (*vindu*) of the plot for expansion and spread out in the whole drama like a drop of oil in water. A glance at the Sanskrit ślokas in the Keli-Gopāla, for instance, will make this clear.

As is at present known Mahāpurusa Sankara Deva himself composed for his plays 179 Sanskrit verses out of a total of 180 and quoted only one verse in the Patnī-Prasād from the Bhāgavata Purāṇa. The metres used are many. Besides the 161 verses in the anuṣṭuva metre we find 1 in Upendravajra (v—vl— —vlv—vl— —), 3 in Upajāti i. e. mixture of Indravajra and Upendravājra (— —vl— —vlv—vl— —‖v—vl— —vlv—vl— —), 1 in Puṣpitāgrā (vvvlvvvl—v—lv— —‖vvvlv—vlv —vl—v—1—), 2 in

Bhujanga-prayāta (v— —1 v— —1 v— —1 v— —), 4 in

Vasantatilaka (— —vlv— —1 v—v 1 v—v 1— —), 2 in

Mālinī (uuuluuul— — —lv— —lv— —) and 6 in

Śardulavikrīḍita (— —lvv—1 v—vlvvl— —vl— —vl—).

So, Mādhava Deva employs Indravajrā in two verses.

Mandākrāntā (– – – l – vvlvvvl – – vl – – vl – –) in two,

Śardulavikrīḍita in one, Vasantatilaka in three,

Bhujangaprayāta in two, Āryā in one and

Āryā-gītī in two verses, besides Vṛttagandi and Bhīsma-stuti metres.

7. SANDHI (JUNCTURE) :—There are five stages (*Avasthā*) of the dramatic action (*Kārya*), viz beginning (*ārambha*), effort (prajatna), prospect of success (*prāptāśa*), certainty of success (*niyatāpti*) and attainment of the result (*phalāgama*) The ultimate aim of a plot (*artha-prakṛti*) is the attainment of the result (*phalāgama*). "There are five elements of the plot parallel with the five stages of the action. They are called junctures (*sandhi*) : they are—the opening (*mukha*), the progression (*pratimukha*), the development (*garbha*), the drop (*avamrśa*) and the conclusion (nirvahana). These junctures connect one stage with another".* The Assamese plays, though all in one act, also reveal these five junctures of the plot.

* D. R. I. 28-36.

For instance, in the Rāma-Vijoya,—the arrival of Vis'vamitra at Das'aratha's court at Ayodhyā and the taking away of Rāma and Lakṣmana to his hermitage for guarding the sacrifice form the opening (*mukha*), the arrival of Rāma at the court of Janaka for breaking the bow,—the progression (*pratimukha*), the breaking of the bow of S'iva and winning the hand of Sītā by Rāma,—the development (*garbha*), the battle of Rāma with the assembled princes at Mithilā and the scene with Paraśurāma on the way home,—the pause (*avamarśa*) and the marriage of Rāma with Sita—the conclusion (*nirvahaṇa*).

8. RASA (*Sentiment*) :—It was the aim of the Mahāpuruṣas to rouse religious feelings in the audiance and in effecting this they excited various sentiments which are regarded as the principal features of the Sanskrit drama. Thus, Sankar Deva rouses principally the terrible (*bhayānaka*) and pathetic (*Karuṇa*) sentiments in his Kāli Damana, the erotic (*Śṛngāra*) in the Keli Gopāla, the marvellous (*adbhūta*) in the Patnī Prasāda, the erotic and heroic (*vīra*) in the Rukminī-Harana and Rāma-Vijoya and the heroic and odious (*vībhatsa*) sentiments in the Pārijāta-Haraṇa. Similarly in Mādhava Deva's

plays, the comic (*hāsya*), pathetic and marvellous sentiments preponderate. It should be remembered that Sankar Deva's theme was youth Kṛṣṇa (or Rāma) and Mādhava Deva's child Kṛṣṇa Sankar Deva was a married person and of strong personality. So, he could excel in portraying the exploits of youth Kṛṣṇa or Rāma. On the other hand Mādhava Deva was a celibate and ascetic and of a serious and philosophic turn of mind. He had no experience in conjugal life. So, he never attempted to excite the erotic sentiment. But he was a master in the art of drawing fascinating picture of child Kṛṣṇa with all mischievous propensities and comic elements in his plays.

9. MUKTI-MANGALA (CONCLUDING BENEDICTION) :— In the epilogue of the Sanskrit plays some such question as this is asked— "Is there anything further that you desire?* The hero replies to this uttering a benediction, called Bharata-Vākya. In the Assamese drama also such a benediction, known as "Mukti-Mangala" appears. This is generally a Bhaṭṭima in Chapaya metre and recited not only by the hero alone but also by the stage-manager, the chorus and the actors.

* "अतः परमपि प्रियमन्ति ?"

10. THE PROSE :— An important feature of the Sanskrit drama is the mixture of prose and verse. The dialogue is almost always in prose. The prose portion of the dialogue is generally prosaic and serves only to introduce the lofty sentiment of the verse that follows. This is exactly the case with the Assamese drama in which the dialogue of the actors and direction of the stage-manager, which are in prose, are mixed up with elegant style and high sentiment of the following song or recitative Poetry. Here also the prose is very commonplace.

B. Points of difference from the Sanskrit Drama.

1. THE LANGUAGE :—According to the Indian tradition, as given in the Nāṭya Śāstra of Bharata, composed about 200 years B. C., drama is of divine origin and designed and fashioned by Brahmā himself. It was transferred by sage Bharata to this earth as the fifth Veda, which, unlike the other four, would not be the jealous preserve of the three twice-born castes, but might be shared by the Sūdras

also.* But, in point of fact, although the dramatic entertainments were thrown open to the common people as well, the language in which the plays were enacted was much too refined and developed for their appreciation and was fitted only for the demands of the cultured few. The major portion of each drama is written in Sanskrit which ceased to be the language of the people by the time of Asoka (300 B. C.) but which nevertheless survived as the classical and learned form of speech. The plays of Aśva Ghoṣa, the earliest Sanskrit dramatist, could not have been written before the second century before Christ and those of Bhāsa and Kālidāsa before 350 and 400 A. D. respectively. In accordance with the dramatic theory Sanskrit is spoken by the principal personages of the play, by devotees and female ascetics, by the chief queen, by daughters of ministers and by courtezans while the other females and inferior characters use several varieties of Prākṛts † In the circumstances it was impossible for

* N. Ś.—cha. I : and Sanskrit Drama by Keith P. 12.

† D. R. II 64-65 ; & N. Ś. XVII. 33-43.

the general audiance to fully understand the whole play, much less to appreciate the artistic subtlety, the philosophic backgroud, the moral purpose, the poetic beauty and the inspired sentiments into which only the highly refined and cultured intellects were capable of entering. It has been rightly remarked that—"the Indian drama is a Brahmanical production aiming not at delineation but at the awakening of sentiments and making its appeal to the cultured minority. The elevated disregard of popularity acounts for much that is characteristic of the higher class of Indian plays"*

On the otherhand the Assamese drama appeals to the common people with the object of rousing in them religious emotions and sentiments. It represents principally the Kṛṣṇa legends in order that the audiance might appreciate, with aesthetic enjoyment, the importance and excellence of the Kṛṣṇa cult. And to make the performance intelligible even to the illiterate people and women a simple language has been adopted. This is Brajāvali,

* See E., Nu. Enc. Brit Vol. VIII. PP 576-78.

the common language of the Kṛṣṇa cult of Northern and Eastern India. Brajāvali is supposed to have been the sacred language of the Kṛṣṇa devotion (just as pāli was of Buddhism) and to have connection with the language of the classical Sanskrit drama. "The normal prose language of the (sanskrit) drama is śauraseni prākṛt and we can only suppose that it is so because it was the ordinary speech of the people among whom the drama first developed into definite shape Once this was established, we may feel assured, the usage would be continued wherever the drama spread ; we have modern evidence of the persistence of the Brajabhāṣa, the language of the revival of the Kṛṣṇa cult, after the Muhammadan invasions, in the ancient home of Śauraseni, as the language of Kṛṣṇa devotion beyond the limits of its natural home."*

Thus, two poets of Mithilā, Yaṣorāj khan of Gauḍa, Ramananda Roy of Orissa and Mahapuruṣa Sankar Deva and Mādhava Deva of Assam composed their immortal songs in this language in which Maithilī elements preponderate. There were also local variations. Thus the Bara Gīts composed by Sankar Deva and Mādhava

* Keith, Sanskrit Drama, PP. 40-41.

Deva have a distinct Kāmarupī ring. It is admitted that Brajāvalī is not a spoken dialect of any place but an artificial literary language used by the Vaiṣṇavites principally in songs. Babu Sukumar ṣen of Calcutta University opines that, "This artificial language was given the name of Brajabuli because it reminded one of Braja, the land sanctified by the presence of Rādhā and Kṛṣṇa. The term Brajabuli, however, should not be confused with the name of Brajabhākhā or BrajaBhāṣā. The latter is the name of the actual spoken language, a form of Western Hindi of the district rouud about Muttra".* But the truth appears to be that Brajāvali must have been based on some spoken dialect, for no artificial language is known to have been created out of nothing. The vedic language, supposed by some to have been an artificial & highly developed language, is based on a spoken dialect. The Gāthā language of the Buddhists is based on Sanskrit. Pāli, an artificial literery language, is based on a local dialect. Prākṛts are not so much varieties of speech of the people as of the grammarians. But they are all based on local dialets. So is the case with Brajāvali. There are grounds

* History of Brajabali literature, P 3.

for supposing that it is based on the old dialect of Mathurā in which Mīrabāi wrote her commentary on the Gīta Govinda, Surdas composed his Sura-sāgar and Swami Haridās his Sādhāran siddhānta.

Mahapuruṣa Sankardeva & his followers used Brajāvali not only in their songs but also in their plays. It should not, however, be supposed that they used this language in all their religious works. They composed their lyrics and prayer-books, like the songs and lyrics of the pre-Vaiṣnava authors, in the classical Kāmarupī language. We may accordingly conclude that SankarDeva used Brajāvalī in his Bargīts because it was the common language of Kṛṣṇa devotion and in his drama because it was supposed to have been the language of the place (Braja) where Śauruseni, the usual prākṛt of the sanskrit drama, was spoken.

(2) Dramatic propriety :—As the Brajāvalī drama of Assam was meant for the eyes & ears of the common people the traditional rules of decorum and propriety of the Sanskrit drama were violated in order to satisfy the taste of the audiance. Thus, though the

dramatic theory* prohibits representation of such incidents as battle, killing, marriage amorous dalliance, bathing, annointing the body, putting on garments, eating and the like, they are freely shown on the stage. We see battle seenes in the Pārijāta Haraṇa, Rukminī Haraṇa and the Rāma-vijoya, marriage in the Rukminī Haraṇa and Rāma-vijoya. killing in the Pārijāta Haraṇa, Keli-Gopāla and the Kaṃsa-Badha and eating in the Patnī-prasāda, Bhūmi-Lutiā & Bhojana-vihāra. Tragedy is unknown in the Sanskrit drama. But there are a few specimens of tragedies in the Assamese drama, e.g. the Kaṃsa-Badha, Jarāsandha-Badha, Rāvaṇa-Badha &-C.

3. The Stage-manager (sūtradhāra) :—The leading figure in an Assamese dramatic performance is the sūtradhāra. As in the Sanskrit drama the expression—"iti sūtra niṣkrāntaḥ" (then exit stage-manager) occurs at the end of the Prologue of the Assamese plays. In the Sanskrit drama after his formal exit the stage-manager never enters the stage again and the whole performance is left to the actors themselves. But in the Assamese

* Nāṭya-śāstra, XVIII. 16 ff. : Daśa Rūpaka, III. 34-36.

plays the case is quite different. It is true that according to the Indian tradition* an actor, styled sthāpaka, exactly like the sūtradhāra, enters the stage after the latter's exit, dances a *Cāri* dance, introduces the play and then retires. But neither the sūtradhāra nor the sthāpaka is heard of thereafter. The sūtradhāra in an Assamese *Bhāona* is, however, found present on the stage even after his formal exit at the conclusion of the prologue (prastāvanā). He not only sings songs in chorus with gāyana-bāyana (singers and musicians) and recites *ślokas* and *bhaṭṭimās* but also controls and directs the performance from beginning to end supplying and explaining the links of the plot as given in the *sūtras* (prose portion supplied by stage-manager). The actors take part only in dialogue, march, battle, dance and action such as the breaking of the bow, churning of curd, &c.

The sūtradhāra of the Assamese drama seems really to be the leader of the Ojāpāli traupe in another garb. Sankardeva himself formed Ojapali party occasionally for chanting devotional prayers. Daityāri Thākur described such chorus in his Caritra (biography). It is

* N. Ś. V 149-153 : D. R., III. 2 : S.D., VI 26.

quite probable that Sankardeva invented the Assamese drama on the lines of the Ojapālī performance. Its origin is apparently parallel with that of the Greek drama. The latter had its birth in the *dithyrambs* or songs composed and sung in honour of Dionysus, the God of vine. "The history of Greek drama is the history of the decline and fall of the chorus. At first the chorus was the whole play, and in the *Supplices* of Aeschylus, the earliest extant tragedy, the chorus played a predominating part. According to tradition, Thespis (about 535 B. C.) introduced for the first time a masked actor, who carried on a dialogue with the leader of the chorus. Aeschylus introduced a second, and Sophocles a third. It is thought that there never were more than three actors, but, of course, duplication of parts was permitted"* The Greek chorus was a troupe of singers and dancers who, during the whole of a dramatic performance, were spectators never leaving the stage. In the intervals of the action the chorus sang song relating to the subject-matter of the play. Often they took part in the performance itself by giving advice and direction. At

* British Encyclopedia, vol III. P. 574.

first a large number of persons (up to fifty) formed the chorus : but later the number was reduced to fifteen.

The origin of the Indian drama is also similar. "The rise of the Indian drama is thus most probably due to the Coalescence of recited epic legend with ancient pantomimic art. But we know nothing of the history of the actual drama till we come across it fully developed about 200 A.D. It probably arose in the land of the Śurasenas at Mathurā, their capital. We have no reason to suppose that it came into being more than a century before the time of Aśvaghosha" *

The Ojā-pālī of Assam is also a party of chorus singers and dancers. Only a mute actor, the Devadhanī, was, as stated above, introduced later only in the Suknānni performance. The Ojāpālī not only sing in chorus and dance but also explain the action by speech, gestures and body-movements. And if the dialouge of the characters could be supplied the drama would be complete. This, in all probability, SānkarDeva effected by introducing actors (*natuās* or *bhāoriās*). The Sūtradhāra took the place of the Ojhā

* Macdonell, Indias past, P 100.

and the *Gāyan-Bāyan* replaced his pālis. They form the chorus and remain on the stage throughout the whole performance. The Sūtradhāra, like the Greek chorus, advises, directs and controls the whole performance. Thus he plays the role of the stage-manager of the Indian drama for the prologue and of the Greek chorus during the actual performance. It should not, however, be forgotten that Sankara Deva took the frame-work of his plays from the Sanskrit drama & used the ancient pantomimic art of Assam to complete his work. Assamese drama is a native growth and the first in India in point of time. In any case Sankara Deva gave birth to regular vernacular drama and prose *in Idnia.*

(4) The Jester (Vidusaka):—The Vidusaka is a standing character of the Sanskrit drama. No dramatist, except perhaps Bhavabhuti, could ignore this character. This character is entirely absent from the Assamese plays. But to relieve the monotony of the performance the device of a *Song* (farcical scene) is introduced from time to time. Some comic players extermporize the music, speech, song and dialogue in such farcical interludes,

which are, however, wholly unconnected with the play.

(5) The choric song (Ankar gīt):—In the Sanskrit drama songs are sung either by individual characters or by some one in the tiring room (*nepathya*). In Assamese dramatic performances songs are all sung by the chorus.

(6) Acts and scenes (Anka and Garbhānka):—A Sanskrit drama is generally divided into acts and often the acts sub-divided into scenes. The scenes are indicated by entrance of one actor and exit of another. The locality also remains unchanged during the whole performance. But the Assamese plays have division neither of acts nor of scenes. The stage (rabhā) is never left vacant and the locality often changes from time to time according to the plot.

C. Influence of vernacular drama of other places.

It is difficult to ascertain the extent of influence, if any, of the vernacular drama of other parts of India on the Assamese drama. The Rāsadhārī and Rāma-līlā of Upper India, the Lalita of Western India, the Kathakāli and Nalatāngī of Southern India

and the Bhāvai of Guzerat had apparently no influence. " The Raja of Kottarakkara (1575-1650A.D), an eminent scholar, wās the first composer and originator of the Kathakāli. Under his regime there was a revolutionary revival of the ancient folk-dance drama in a new garb and an improved form." * One or two dramas of Sankar Deva had appeared before 1575A.D. So, Kathakāli could have no influence on Assamese drama. The Bengal yātrā was of very recent origin. One contemporary authority states that Mahāpuruṣa Sankar Deva devised and gave performance, with scenes, of the Cihna-Yātrā at the age of about 19 years i.e. before he went on his first pilgrimage. According to another he did so immediately after his return from the first Pilgrimage at the age of about 53 years. During this Pilgrimage which took 12 years to complete he visited Mithilā, Mathurā, Vṛndāvana, Dwarika, Setubandha, Purī and many other sacred places and centres of learning. It is known that Vidyāpati Thākur of Mithilā (c. 1343–1438 A.D.) composed his immortal songs in the Maithilī language. Also about a cen-

* The art of Kathakali by G.A.C. Pāndeya – P.33

tury earlier Umāpati, the celebrated Maithilī poet, had written his drama, the Pārijāta Haraṇa, in the Sanskrit-Prākṛt-Maithilī language. It is nowhere stated that Sankar Deva ever had any occasion to witness representation of this play. Also in this drama of Umāpati the characters used Sanskrit and Prākṛt and the songs alone were in Maithilī. On the other hand Sankar Deva dispensed altogether with Prākṛt, used Sanskrit only in the ślokas and otherwise composed all his plays in the Brajāvalī-Assamese language. So, the Maithilī drama was really Sanskrit while the plays of Assam were truly Assamese mixed with Brajāvali. Another vital point of difference is that in the Maithilī drama there is no Sūtradhāra and absolutely no stage-direction nor speech by the stage-manager whereas in the Assam drama there are such directions & speeches in Brajāvali by him every now and then. Accordingly the latter could never have been written in imitation of the former. There is only one point of resemblance between the two. Both are one-act plays. This however, means nothing.

Recently four so-called plays including three written in Bengali have been found in Nepal* These are not plays as we understand them by the term. They contain nothing but songs. The time of their composition is supposed to have been about the eighteenth century A.D. They could have no influence on the Assamese drama which had taken its birth at least two hundred years earlier. The evidence available shows unmistakeably that the Assamese anka (drama) is the earliest among the regular vernacular dramatic works in India. It is an invention of Mahāpuruṣa Sankar Deva. Assamese prose and drama occupy the first place among the vernacular literature of India.

III. Types of Drama.

The plays in Assamese are divided into three classes—Nāt, yātrā and Jhumurā.

(1) Nāṭ—The generic name for the Assamese drama is *Nāṭa*. But it conforms neither to the rules of Sanskrit Nāṭaka nor to those of a Nāṭikā. According to the tradition a Nāṭaka should have the subject-

*Sātitya Pariṣad Granthāvali, no. 61

matter taken from the epics or *Purāṇas*, five junctures, five to ten acts, all the sentiments, the dominant being heroic or erotic, a king, a god or a royal sage (*rājarṣi*) as the hero and a happy ending*. In a Nāṭikā the subject matter should not be traditional but invented, the hero a gay and self-controlled king, the sentiment erotic, the number of acts usually four and as its special features music, song and dance†. Thus the Assamese Nāṭa (drama) has some elements of a Sanskrit Nāṭaka with a few exceptions specially in the subject-matter, language and number of acts of the Sanskrit drama. In the Assamese drama no distinction is made between Nāṭa & Nāṭaka. Sankar Deva used both these terms as also the word. Yātrā to designate his plays.

(2) Yātrā :—The term *yātrā* meant originally a religious procession and later a melodramatic performance. "In ancient India it was customary for ruling princes, together with their ladies and the court, to set out, at appointed seasons, for a place of sacrifice up in the *vānaprastha*. The royal party

* S. D., VI. 7-11.

† S. D. VI. 269-272 ; D. R., III. 43-48 .

proceeded to a hallowed wood, at the foot of the snowy mountains, where the golden soma-grass grew. During the toilsome journey the court-chaplain ('Purohita') and his priestly staff edified the distinguished pilgrims with *Deva* lore and the old old story (*purāṇa*) of the beginning of things and of the cosmic order. But the boisterous team of followers required coarser food, and their full allowance of fun and licence was but rarely cut short. Glee-men in grotesque attire, their beards and faces dyed, with rattles, bells. and tambourines danced or rather skipped along like a savage herd of giddy goats. ....Every grade of society, from the gravest to the gayest, and from the loftiest to the grossest, was represented in the *yātrā* or procession".* In the image-procession of Assam of the present day also such operatic performance is often witnessed especially during the Fāguā. "When the Muhammadans became rulers of India they abolished every music hall and play-house ......In spite of the moslem precepts, dramatic activity was once more in full swing towards the end of the fourteenth century

* Harrwitz: The Indian Theatre, PP 114-116.

A. D., more particularly in Nepal and Tirhoot. But the literary quality of this after crop of Indian plays is far below the high level which was attained in Ujjain and Kanouj...... The Kṛṣṇaist cult being bright and artistic was admirably fitted to envigorate the effete Hindu theatre. Sacred operas were frequently produced in connection with the religious yātrās even after they were detached from the temple precincts and associated with the secular stage." * In Bengal the *yātrās* had a firm hold and the elegant Gīta-Govinda of Joydeva of the twelfth century A. D. probably contributed to the later development of the Bengali yātrās. Dr. P. Guha Thakurta writes:—"The main difficulty in the way of arriving at definite conclusions in regard to the actual source of the yātrā is the total absence of a chronological history of older yātrās and their writers. The existing specimens belong to a much later period from 1800 (A. D.) downwards. If we were in possession of a really authentic list of all the yātrās whether still in existence or not, we could have surmised something about their true nature and

* Ibid, PP. 176-178.

also the earlier methods of their production. It is quite probable that at a very early stage the yātrāwālās used to extemporise the music and words of the plays to suit a specific religious festival or social entertainment and that they made no serious attempt at literary composition or publication"* The Assamese plays are all literary works and as songs, dance and music preponderate they (or at least some of them) may rightly be called yātrās. They are apparently connected with the ancient religious procesions. Unfortunately the first Assamese drama, the Cihnā-yātrā, is lost for ever.

(A) The Cihna-Yātrā :—Towards the close of the fifteenth or in the first decade of the sixteenth century A.D. Sankar Deva composed his first drama, the Cihna-Yātrā, and staged it with *Painted* scenes representing the seven Vaikuṇṭhas (viz heavens of the Vaiṣṇavites). We find in the Caritra of Ram Caraṇa Thakur :—

Vaikuṇṭha nagara paṭate lekhiā
"aṅka karilanta tāra;
Dhaimālir ghoṣā prathame lekhila

* The Bengali Drama, PP. 8-9

dvitīya s'loka racila.
Sūtra bhatimāka gītak karia
cinna save bibhāgila."
Sankor Carit, 1361-62

It is stated that a sannyāsī taught Śankar Deva the art of painting scenes. In the scenes of each Vaikuṇṭha tanks, gardens, bed of Ananta Nāga, Kalpatāru tree and other heavenly objects were painted exactly as described in the Vaiṣṇava literature. Then Sankar Deva trained Bāyans (musicians) pālis (assistants) and actors (naṭuās), collected masks (mukhās) and accessories (*chos*), got a rabhā (*theatre*) erected and arranged for lights. After this on a certain night he gave the performance himself taking part in it. Five principal actors (naṭuās) were introduced. They presided over five of the Vaikuṇṭhas, Rāmarama guru over the sixth and Sankar Deva himself over the seventh. Six boys dressed as maidens then entered the stage with garlands of lotus in hand and went as Lakṣmī to six of the Vaikūṇṭhas, only there was none in the Vaikuṇṭha presided over by Sankar Deva himself. Then came the devotees (pāriṣadas) to each Vaikuṇṭha to offer prayer.

A vivid description is found in the Sankar Carit of Rāmcaraṇa Thakur.

In sanskrit drama there is no reference to any use of scenery in the representation. The yavanikā (drop scene) remains at the back-ground throughout the performance and scenes in the modern sense of the term never used. Actual scenery was introduced even in Europe only about the time of the Renaissance (17th century A.D). But in Assam Sankar Deva used scenery representing the subject-matter of the play about 100 years earlier. He was perhaps the first to devise and use seenes in dramatic performance.

The yavanikā (or ār Kāpor : cf "Bicitra Pāmeri vastre ār kari dhari") in the Assamess theatre is hung before an actor enters the stage. We find—

Dhaimāli eḍile praves'ar belā haya.
Raghu Sanatane āḍe tāk dharichaya.*

(3) Jhumurā :—The Jhumurā is a short piece of one-act drama in which the songs supply the whole plot. The prose portion is recited by the Sūtradhāra and also by the actors in their dialogue for explaining the

*Ram Charan Thakur Caritra, 1392.

songs. The term Jhumurā is probably connected with Jhumari a kind of Rāga. In a song of Vidyāpati this term Jhumari appears where it means a kind of song sung in chorus by a number of women,—

"Gābaha sahi lori jhumari maana
Arādhane jānu.*

(O friends! Sing Jhumari, we go to worship Madana). In Assamese "Jhumuri" is a variety of metre.

Four of Madhava Deva's plays viz. Bhojana-Vihāra, Bhūmi-lutiā, Cor-dharā and Pimparā-Guchuā are Jhumurās, Daityari Thakur calls the Arjuna-Bhanjana also a Jhumurā.

IV. Song and dance.

The **song** :—The airs (*rāga*) of the dramatic songs are all taken from the Indian tradition. Sage Bharata, Saranga Deva, Dāmodara and Hanumāna are all authorities on the subject. The primary musical modes of sound (*rāga*) are six. Thus, according to Hanumāna, the rāgas are Mālava, Mallāra, Śrī, Vasanta,

* Vidyapati Thakur's Padāvali, edited by Babu Nagendra Nath Gupta (Bangiya Sāhitya Pariṣad edition). No. 801, p. 478.

Hindola and Karṇāṭā. Other writers give different names. Each Rāga has six rāginīs regarded as its consorts and their union produces several other musical modes. Thus Mālava has *dhānasī* (dhanaśrī), *mālasī*, *rāmakirī*, *sindhuḍā*, *āśāvarī* and bhairavī as its consorts. The Assamese poets treat all *rāgas* and *rāginīs* as simple *rāgas*. Among the pre-Vaiṣṇava poets and *siddhas* Luipāda, Mīnanatha, Saroja-Vajra Dāk* and Durgāvara composed songs in these rāgas between eighth and fourteenth centuries A. D. Later Sankar Deva, Pītāmbar, Madhava Deva and other Vaiṣṇava poets did so from the fifteenth century onwards. The songs of Kamarupa are intended for singing mostly in chorus. Each contains a refrain (*dhruva*) followed by lines of one or more stanzas (*Pada*) and the concluding line or lines contain the name of the composer himself. The time (*tāla*) is marked by beating of cymbal (*tāla*). The tālas viz, *ektāl paritāl*, *viṣamatāla*, *kharmān*, *jyoti*, *dharama* (dharaṇa) *jyoti*, *chuṭā*, *chutikalā* (ṣalkalā ?), *rūpaka* and cok (*caturmukha* ?), have also been

* रागर मिठा बरारि ।
जिभार मिठा खारि ॥ डाक ।

borrowed from the Indian tradition. Politically and socially Assam was free from muhammadan influence. So in music also Assam was entirely uninfluenced by Muhammadan elements. It is believed that music of Assam had its origin in the *Sāma Gīt* of the Vedic period. Kau, Bhātiāli and a few other rāgas are probably Sankar Deva's creation.

The dance :—Dancing is based on rythm and time*. Dancing with pose of the actors has also been borrowed from the Indian tradition. Thus the pose of the Kṛṣṇa dance is indicated by Mṛgaśīrṣaka hand. It is thus-described—the thumb and little finger of each hand should be stretched out and the other three fingers clenched together and held downwards. When this hand is brought near the mouth the pose represents the playing of a flute † It should be noted that when the two hands in this state are brought together near the mouth but kept a little apart, one below the other in a slanting position, it looks as though the actor is playing on a flute (vaṃs'ī), the favourite

* D. R. I. 13

†N.S., IX.82 Śrīhastamuktāvalī, XIX 57 and 598.

musical instrument of Kṛṣṇa. Hence this is a characteristic dance.

V. The Assamese Theatre.

(a) The Theatre (Rabhā) :—For periodical performance (bhāonā) there is no permanent stage in Assam. Temporary Rabhās are erected within the Precincts of the Nāmghar or Kirtanghar or the performance is held within the spacious hall of the Nāmghar itself. The temporary theatre is called a Rabhā or sabhā ghar. It is a large open pandal furnished with a covering as a canopy of ornamented cloth or grass and appropriately decorated. The ground is divided into two blocks separated by a wide passage from one end to the other in which the spectacles are exhibited. At the upper end of this marked arena is placed a puthi as the Thāpanā (alter of god) as it is customary to worship Kṛṣṇa when a dramatic performance is held (cf "Bhāonā karile Kṛṣṇa pūjibe lāgaya.") At the lower end of this arena is the Dohār (orchestra) or the place of chorus and musicians (gāyan-bāyan). Behind the Dohār is spraed a painted curtain (ār-bastra) which

takes the place of the yavanikā of the Sanskrit plays. Before an actor enters the stage he begins his preliminary dance behind this curtain and steps into the stage as soon as the curtain is drawn aside. Behind this curtain and often at some distance is the green room (cho-ghar or Nepathya-ghar of the Sanskrit plays). In this room are kept all the chos (or accessories including bows, arrows, weapons, masks, dress, etc.) and the actors are painted and dressed therein. Near the Thāpanā an enclosure is often made as the waiting room for the actors.

(b) The seats :—Near the Thāpanā dalicās (carpets or rugs) are spread on the ground on both sides of the passage for distinguished visitors including Gosains & Mohantas to sit on. On the remaining available space are spread kaths & dhāris (mats) on which the common audiance sit packed together. On one side of the stage and at some distance behind the male audiance similar mats are spread for the females to sit on.

(c) The lights :—Performance is held all night from about 9 p. m. till day-break. Lighting arrangements are therefore necessary. Wherever possible chandelier and hanging wax-candles with glass chimneys as also gachās (candle-stands) in the form of trees with branches to hold hundreds of earthen candles of mustard oil are used. Also the Rabhā is often lighted by stationary āriās (torches) of earthen cups on tops of plantain pillars. In such cups seeds of cotton are put and kept soaked in mustard-oil. These are lighted, with or without thick wicks of cotton yarn. Movable āriās or mohalās (torches) made by wrapping rags round the forked ends of sticks or split bamboo and kept always soaked in mustard-oil are also used as occasion arises. Brilliant and dazzling light of mahtā (Pyrotechnic light) is also used when an actor enters or dances*

VI. The performance.

(1) The preliminaries (pūrvaranga):—According to the Nātya-Śāstra † the preliminaries of a dramatic performance consist of—the beating of drum (*pratyahāra*), sitting of singers and musicians (*avatarana*), beginning of the

*Sankar Carit, by R. C. Thakur, 1385 & 1397
†N. S' V 6-25.

chorus (*arambha*), tying of musical instruments (*āśravanā*), turning up and manipulation of instruments and hands (*saṃsvadanā*), harmony of music of stringed instruments and beating of time (*āsāritā*) and then a song (*gītā*) for propitiating the gods. This is followed by a violent dance (*tāṇḍava*) which increases in intensity as it proceeds. Then a banner is hoisted (*utthāpana*) by the Sūtradhāra. This is followed by a whirling round the stage (*parivartana*) with salutation to the guardians of the world. Then follows the Nāndī. These puliminaries are followed in the Assamese Pūrvaranga with certain modifications. It is called Dhemāli. It begins with the preliminary beating of drums (*khols*) by the drummers (*bāyans*) sitting in rows and beating of time by the chorus (*gāyan*) with cymbals (*tālas*) standing behind in a semi-circle. Simultaneously a song known as Dhemālir-ghoṣā is begun in chorus by gāyans This concert is known as the Saru Dhemāli. The drummers then stand up and begin the Bar-Dhemāli followed by *Deva-Dhemali*. In certain places Pūrvaranga consists of Rām Dhemali, Na Dhemali, Bar-Dhemali, Ghoṣā-

Dhemali and Deva- Dhemāli.* Then the drummers dance in a ring or whirl round the stage beating the drum all the time. This is followed by a concert in praise of the preceptor (Guru-ghātā). After this the Sūtradhāra enters and begins his violent dance which increases in intensity as it goes on. At the conclusion of his dance he recites the Nāndi. †

(2) The actors (*Naṭuās*):—The Assamese term for an actor is Bhāvariā or Natuā. The word naṭuā is the same as Sanskrit narttaka (dancer, mimic or mummer). The principal actor in a dramatic performance is undoubtedly the Sūtradhāra as stated above,

According to the Nāṭya-Śastra ‡ roles may or may not be played by persons of appropriate age and sex. Thus, man may play a woman's part and woman man's. Also the young may play the role of the old & aged and *vice versa*.¶ In an Assamese dramatic

* At Bardoā

† See Saukar Carit by R. C. Thakur, 1484-87 and 1492-93

‡ Nātya Sāstra, XII 166.

¶ N. S'. XVI. 1-3.

performance, however, women have no place. The roles of both males and females are always played by males. In regard to age, however, no distinction is made between the young and the old. Generally, however, the parts of women, Rāma. Kṛṣṇa and such other characters are played by boys and those of kings, ministers, warriors, demons, bārds, Śiva, sages and such others by adult males.

(3) Decoration and Accessories :—The Nāṭya-Śastra classes representation under four main heads †, viz, representation by (1) body movement (*angābhinaya*), (2) speech (vācikābhinaya), (3) expressions of feelings & sentiments (*sāmānyābhinaya*) and (4) by accessories (āhāryābhinaya).

The accessories form pārt of the decoration (in *Nepathya*) which is sub-divided into four groups viz. (A) Model work (*pusta*), (B) Ornaments (*alankāra*), (C) Decoration of the body (*anga-racanā*) and animals (sajjīva) §.

(A). The modelwork is of three kinds consisting of (a) those made of bamboo and covered with leather or cloth (*sandhima*), (b)

†Ibid. VIII & IX.

§Ibid XXI.

those made by mechanical process (vyājima) and those covered only with cloth (veṣṭita)*. These include chariot. heavenly trees, sun, moon, large snake, etc.

(B). The ornaments include :—(a) garlands (*mālya*). (b) artistic ornaments (*ābharaṇa*) and (c) garments (*vāsas*). The artistic ornaments are of four kinds, viz. (i) those worn in limbs perforated (*ābhedya*) : example—ear-ring (kuṇḍala) ; (ii) those to be tied up (*bandhaniya*) Scil.—buttock-string (*śroṇi-sūtra*), woman's girdle (mekhelā), tinkling bells (*kinkiṇī*), etc. (iii) those to be thrown or spread up (*Prakṣepya*) scil, anklets (*nūpura*), shawl (*vastrābharaṇa*) etc. and (iv) those superimposed or placed in or upon (āropya), scil.—gold chain (*hema-sūtra*), necklace (hāra), etc,

The garment of the actors includes three classes viz. (i) the spotless (*śuddha*), (ii) the gay or variegated (*vicitra*) and (iii) the dirty or tattered (*malina*). Pious or religious men & women, gods, yakṣas, Brahmins, Kṣatriyas and such other characters wear spotless garment, the intoxicated and insane characters as also persons in mourning or on a journey,

* Ibid XXI. 5-7.

ascetics and such others the dirty or tattered clothes and heroes, warriors, lovers, kings, ministers and some others wear the gay garment. The colour of the dress is an important element in matters of sentiment. Special instruction is given on the mode of wearing the hair by women and beard and whiskers by men.

(C) In bodily decoration colour forms an important ingredient. The actors paint their faces in appropriate colours. There are four elementary colours, viz, white, blue, yellow and red. Pigments of different hues are obtained by mixing them in different proportions. Thus a lotus colour is obtained by mixing white with red. Nārāyaṇa. Vāsuki, Daityas, Dānavas, Rākṣasas, Piśacas and such other actors are to be painted black; yakṣas gandharvas, Vidyādharas & many others golden yellow & the people of Eastern & Central India light blue & brown.

(D) Sajjīva :—Masks of animals, birds, fish &c and arms and accutrements made of light wood or bamboo are in general use.

In Assamese Bhāonās also such decoration & accessories are used.

(a) Assamese accessories (*cho*) include *pusta* and sajjīvas of the Indian stage. Masks form the principal accessories. Actors playing the parts of certain gods, asuras, rākṣasas, monkeys, bears, birds, reptiles &c wear mask with appropriate cloak, wing or tail. Masks of Brahmā, Ganesh, Cakravāta, Bakāsura, Rāvaṇa, Śataskandha, Vāsuki, Hanumanta, Jāmbuvanta, Gaḍura, Varāha and such others may be cited as examples. Model works include chariot, throne, mountain, tree, animal, snake, fish, bird, bow, arrows, sword, javeline, spear, club, mace, trident, shield, coat of mail and such other objects. The ingredients (*upakaraṇa*), as in the Sanskrit tradition, are light wood, bamboo, cane, cloth, leather, jute, cotton, hair of animal, feather of bird, gold, silver, tin-foil, mica, metallic thread, chalk, pigments, lac, wax &c, Iron & heavy substance are not used.

(b) Bodily decoration (*Kāchan*) includes (1) decoration with garlands, false hair, false beard & whiskers &c. (2) decoration with ornaments of gold, silver & precious stones, (3) decoration with suitable garments & (4) face painting.

Male actors wear crown, cap, matted hair, false beard & whiskess & hair suitable to age & position. Thus, kṛṣṇa wears a crown of peacock's tail, a sage a head of false white hair and similar beard & whiskers indicating age and a king or a warrior false black mustaches. Female characters, if young, tie their false black hair in a single knot, and if old or aged, false grey hair loose.

All kinds of Assamese ornaments are worn by the actors appropriate to age & sex. Tinkling bells (*ghugurā*) and anklets (*nepura*) are also used.

The garment is peculiar. The Sūtradhāra wears a long flowing gown reaching down the heels, a bodice covering the bust and a high turban or crown on the head. This is also the case with the chief minister, only with this difference that his head dress is a cap. Kings, nobles & warriors put on trousers (theṅgā) and appropriate bodice and head-dress. Boy actors wear waist-cloth (*bhuni*): Kṛṣṇa's waist-cloth is a yellow silk cloth, his head-dress is a Tālani (peacock's tail ornamented with precious stones) & his bodice is of blue colour. Female actors put on flowing

white or coloured gowns (*mekhelā*) with ornamental coloured bodice. Sages wear tight waist-cloths & scarves of pale red colour (*gēruā*), ascetics rags & Śiva a tiger-skin.

Faces of all actors are painted. This follows closely the Indian tradition. Four paints, viz. hingul (*red lead*) hāitāl (*yellow opriment*) nīla (*indigo*) & dhal (*chalk*) are used for the purpose and different shades & hues are made by their admixture.

VII. The Collection.

In the following collection 21 dramas have been embodied. Six of them were composed by Sankar Deva, nine attributed to Madhava Deva, two composed by Gopal Deva, one by Ram Caran Thakur, one by Dvīja Bhuṣaṇa and two by Daityāri Thakur. The first of these dramatists was the inventor of the Brajāvali drama of Assam.

To ensure correctness of texts the oldest available manuscripts have been used and the antiquated spelling, as found in them, left unaltered. This is because we do not know the actual Brajāvali spelling nor have we

come across any manuscript containing the spelling adopted by the dramatists themselves. It should also be observed that the spelling used in the quotations, in the Index, of the passages from the works of Umapati, Vidyapati and Haridas Swami as also from the Caryās of the Buddhist Sahajiā seet, is almost identical with that retained in this collection. The copyists in Assam were a professional class and all the blame should not be laid at their door. In this collection different readings have been indicated at the foot of the page and a glossary added at the end of the volume. There are many other plays of posterior dates some of which, it is hoped, will follow the present collection.

A. Sankar Deva (1449-1568 A D.)

Biography :— Sankar Deva was born at Ali Pukhurī in the district of Nowgong in 1449 A.D. His father, Kusumbar, was the Śiromoṇi (chief) Bhūyān of the place, Sankar Deva's parents died in his childhood. He entered the Chātras'āla (academy) of Mahendra Kandali at the age of 13 years and after completing his studies there returned home

at 17 years of age. Then he began practising *yoga*. He married Suryavatī at the age of 21 years and had a daughter, Manu, by her three years after. Soon after Sūryavatī's death & Manu's marriage Sankar Deva went on his first pilgrimage and after visiting almost all important places in India in twelve years returned home at Āli pukhuri. There at the age of about 54 years he married again. Five years after this he, with several other Bhūyāns, removed to Tembuāni (Bardoa) and erected a prayer-hall (Harigṛha) there. As, however, the relation between the Bhūyāns and the neighbouring Kāchāries became, soon after, strained Sankar Deva, along with the other Bhūyāns, crossed the Brahmaputra and took up residence first at Rautā & then at Gāngmau. This took place at 67 year of his age. After about 5 years he removed to Chāngani Komorakatā and after a stay there for four months eventually crossed over to Dhūāhātā Belaguri in the Majuli. It was here that Madhava Deva, a devout worshipper of Śakti, met Sankar Deva and embraced his faith. Henceforward the place became the centre of a great religious acti-

vity and the new faith of Mahāpuruṣa Sankar Deva spread far and wide. Here they resided for about 14 years after which Sankar Deva, in company with Madhab Deva and some of his disciples, went down the Brahmaputra in boat and landed at Kāpālā in Kamrup. Several causes contributed to this migration, viz. (1) Ahom king's unsympathetic treatment, (2) reputation of Koch king Nara Nārāyāṇa for learning and piety & (3) a desire to preach the new faith in Kamrup. As Kāpālā was found unhealthy Sankar Deva left it, after about six months, and moved from place to place staying 6 months at Cūṇparā and one year at Kumārkuchi and eventually took up permanent residence at Pāṭ Bāusi close to Barpeta. From here he went on his second pilgrimage and this time returned home after six months. His teaching, preaching and writing here created a great religious commotion and the people readily adopted his cult of Ek Śaraṇa Bhāgāvat cult. Some of the Brahmins finding their influence gone, complained before king Nara Nārāyaṇa at Koch Behar that Sankar Deva was preaching religious democracy having no regard for the Śastras nor for distinction

of castes. On hearing this the king became angry and forthwith sent a garamāli (Police) to take Sankar Deva under arrest. The man, however, could not find Sankar Deva and took under arrest instead his two principal disciples—Thākur ātā and Gakulcānd—and produced them before the king Under king's order these two devotees were inhumanly tortured and given away to the Bhūtiās. The latter, however, returned them soon after saying they were Deva-Mānuṣa (man-god). The captives were then released. After a few days the Brahmins repeated their complaint and the king again issued orders to arrest Sankar Deva. This time, at the instance of Kamalapriyā Devi, the Cota Dewān (Cilārāya) came to his rescue and had him taken by boat to Koch Behar— before the king's men reached Pāṭ-Bāusi and gave him shelter in his own residence. From there Sankar Deva visited the royal court and appeared before the king reciting a Bhaṭṭimā in Sanskrit. King Nara Nārāyaṇa was so much impressed by his personality and learning that he at once directed due honour to be shown to him. The Brahmins' complaint was proved

ridiculous and Sankar Deva retired in triumph. From that date the king held him in high esteem and treated him with consideration. Sankar Deva established a Satra (central monastery) at Koch Behar, made many converts including the Coṭa Dewān and stayed there for six months on that occasion. Later as desired by the king he paid a visit to Koch Behar once every year. His demise took place there in the year 1568 A. D. at the age of 118½ years.

Religious Reform :—The Tantric form was the prevailing religion of the land when Sankar Deva was born. The Bhūyāns, including his own family, were worshippers of Śakti. From his school-days Sankar Deva revolted against such religion and religious practices. He condemned slaughter of innocent animals and birds in the name of religion, looked with disfavour the distinction of castes & classes, and felt shocked at the general ignorance and helplessness of the masses in religious matters. He resolved very early, to emancipate them from the religious & social thraldom and to devise a popular & true philosophic religion based on *ahimsā*, equality and truth.

He read hard, contemplated much, sludied man and society and evolved the *Eka Śaraṇa Nāmdharma* based on the Vedanta, Gītā & Bhāgavata-Puraṇa as his faith. It is stated that he began to preach his Eka Śaraṇa Dharma at the age of 19 years when after giving performance of the Cihna-yātrā he composed the Uddhava-Saṃbāda overnight and converted a large number of persons, both Brahmins and non-Brahmins, to his faith. But propagation of his faith went on in full swing only after his return from the first Pilgrimage. It seems, like the Avadhūta (ascetie) of the Bhāgavat Purāṇa Sankar Deva, was the disciple of the whole world.*

His cult is based on devotion to Kṛṣṇa on the basis of the Gitā as a personal God and on a firm belief in monotheism like that of Śrī Śankarācārya of the Deccan. According to him God is the primeval entity known as the Brahmarūpī Sanātana and all other things in the universe are mere menifestations of that entity (which are real in one sense and unreal in another). He does not believe in dualism like Madhvācārya, Vallabhācārya,

* See Kīrtan 607.

Nimbārkacārya, Srī Caitānya Deva and some other reformers.* He places Mādhava above both *Puruṣa* and *Prakṛti*. He teaches a state of servitude (*dāsya*) to Kṛṣṇa. His ideal is Uddhava and not Rādhā, the so called personification of *Prakṛti*. As in the Gītā and the Bhāgavat Purāṇa so in his scriptures no mention is ever made of Rādhā. Sankar Deva's formula of prayer is *Nāma* and initiation to his faith is not *dīkṣā* but *Eka Śaraṇa* as defined in the Bhāgavat Gītā. His *Saraṇa* consists of four *Nāmas* and four principles (*vastu*), viz. Nāma Deva, Guru and Bhakat. Here *Nāma* means Nāma (or Ekaṣaraṇa) dharma, *Deva* means Kṛṣṇa Deva, Guru means spiritual guide and *Bhakat* means an assembly of true devotees. These principles should not be confounded with the Buddhist trinity of Buddha, Dharma & Saṃgha.

* १। चैतन्य स्वरूपे व्यापी एक निरञ्जन।
तोमाक बुलिबे द्वैत कोन अज्ञजन॥ कीर्तन, २१७८।
२। तोमार अद्वैत रूप: परम आनन्द पद: ताते मोर मगन हौक चित्त।
भैलोहो दासर-दास: जानि आवे नरहरि: आमाक नेरिबा कदाचित॥
Ibid 1670.

Social Reform :—Sankar Deva was the originator of the true Assamese society. Introduction of religious democracy and democratic institutions such as the Satra and Hāti systems, abolition of caste distinction in the religious brother-hood, prohibition of intoxicating drugs and narcotics including liquor, opium, gānjā and tobacco, teaching of ahiṃsā and truth, introduction of improved amusements including dramatic performance and of varieties of music and musical instruments, inauguration of fine arts including painting, architecture and sculpture, elevation of the masses from squalor to cleanliness and purity and prohibition of keeping, in the household, of pigs, goats, ducks, fowls, pigeons, &c.—are some of the reforms introduced by Mahapuruṣa Sankar Deva & some of his fallowers. The hierarchy of *ātās* (highest order of devotees) of his faith included Garo, Bhot, Muslim and such other people. A Brahmin who is not a member of this sect cannot command as much respect as an *ātā* does. No member of this sect will ever bow down to an ordinary Brāhmin. According to the teaching every village must have a common prayer-hall (Nām

or Kīrtan ghar) for congregational prayer. These are units under some central Satra (monastery). These halls serve also the purposes of village arbitration Boards & village courts as also of Local Board for decision of petty cases and matters of public interests. Every family in each enjoys, with others, equal rights & responsibilities and even a widow has equal votes.

Literary Productions :—For exposition of his Bhakti cult Sankar Deva composed many lyrics in Assamese including parts of the Bhāgavata and six dramas in Brajāvalī. It is not possible yet to give a complete list of his works. The *Caritras* do not give names of all his literary productions, much less the chronology of their composition. It is, however, stated that the Mahāpuruṣa composed the Hariścandra Upākhyān during or just after his school days. His next work was probably a part of his immortal work, the Kīrtana. This was followed apparently by the Uddhava Sambāda. i.e. Kṛṣṇa-Uddhava Sambāda The Kīrtan and his Daśama together with Madhava Deva's Nāma Ghoṣā and Bhakti Ratnāvalī form the principal scriptures of his faith. The Kīrtan is sung to music by the devotees during

congregational prayers. Among his other lyrics may be mentioned the Rukmiṇī Haraṇa, the Bhakti Pradīpa, the Anādi Pātana, the Nimi Nava-Siddha, the Rāmāyaṇa (last canto), the Guṇa-mālā and a few others. He wrote the Ratnākara in Sanskrit. This book contains the philosophy of his tenents. He also composed many Bar-Gīts (the great songs or songs celestial) in the Brajāvalī language. These are sung during prayer even to the present day. His Bhaṭṭimās in Brajāvali form a different class of songs. His Fakaras (about 20) are in Assamese.

His Drama :—Sankar Deva composed his first extant drama, the Kāli Damana, at the instance of Jagatānanda, his cousin, probably at Bardoā about 1518 A.D. His next drama was the Patnī-Prasāda written probably at Dhuāhātā about 1521 A.D. This play was staged at Bārādi (near Barpeta) during the Śrādh ceremony of Madhava Deva's mother who died at Kāpālā on their way from Dhuāhāta to Barpeta. Later at Pāt-Bāusi Sankar Deva first composed the Keli-Gopāla about 1540 A.D. This was followed first by the Rukminī Haraṇa and then by the Pārijāt Haraṇa. It

is difficult to give exact dates of their composition. His last drama, the Rama-Vijoya was composed at Koch Behar at the request of Cilārāi about a year before his demise. The date of composition of this drama is mentioned, in its colophon, by the author himself, as 1490 Śank (or 1568 A. D.)* This was his last literary work. In the old collection of manuscripts also these dramas are found arranged in this order.

For the production of the first five plays the Assamese public are indebted to Jagatananda alias Rāmrāi. It was he at whose request Sankar Deva wrote and staged these plays. Jagatānanda was rich and influential and he arranged performance of these plays bearing the necessary costs. Sankar Deva's great grand-father, Rājdhar, had 3 sons—Sūryabar, Jayanta and Mādhava Dalai. Sūryabar's son was Kusumbar, (Sankar Deva's father.) Jayanta

---

*शुक्लध्वज नृपतिको अङ्के निबन्धिला ।
अङ्कक श्लोकक करि अङ्के शक दिला ॥
चरित्र—रामानन्द द्विज । १५५२ ॥
—बिन्दु रन्ध्र वेद चन्द्र शाके शङ्कर संज्ञके ।
श्रीरामबिजयो नाम नाटकं विदधेह धुना ॥

had four sons including Satānanda whose son was Jagatananda referred to above. For services rendered, the Ahom king conferred on him the title of Rāmrāi. Later he became a friend and ally of the Koch general Cilārāi who also married, at Chatraśāla, in the Goalpara district, his daughter Kamalāpriyā. Sankar Deva acknowledged his help in the epilogues to these plays

The Bhaṭṭimās and songs in these dramas are of exquisite beauty & elegance. The dialogue and stage-manager's speech are, however, dry, prosaic and monotonous and devoid of literary excellence. This is due apparently to the fact that the audiance were mostly illiterate & the actors were also nearly so.

(1) The Kāli Damana (Taming of the Kāli Nāga):— The story of this play occurs in the Viṣṇu Purāṇa (V.7). Hari Vaṃśa (chap.67) and Bhāgavat Purāṇa (X.15-17). Sankar Deva follows the last. The plot is briefly this :—

One day Kṛṣṇa along with his companions of cowherd boys happened to come with their cattle to the bank of the Kālindi pool. There a very venomous snake, the Kāli Nāga, lived and rendered its water poisonous. The

cowherd boys and their cattle, pinched with thirst, drank this water and all died. Kṛṣṇa at first bewailed their loss, but eventually restored them to life. He resolved to punish the snake and with that object in view climbed up the Kadamba tree on the bank and from its top jumped into the pool. He began to stir and agitate its water violenly. This attracted the enraged snake to the surface. Kali bit Kṛṣṇa in anger and held him in a firm grip of the coil of its tail. Kṛṣṇa lay there motionless as if dead. The news of this soon reached Gakula and Kṛṣṇa's parents, the cowherdesses & others hurried to the spot weeping. After a while Kṛṣṇa extricated himself with a violent jerk and standing on the expanded hoods of Kali began a cosmic dance. Kāliya was overpowered in a moment bleeding through mouth and nose. Then his wives with children appeared and prayed for mercy. Kali himself bowed down at Kṛṣṇa's feet and began a prayer. Kṛṣṇa thereupon left him and directed him to leave the pool and procced to Ramaṇaka island. After this Kṛṣṇa joined his parents and others on the shore. As evening approached they all decided to pass the night in the forest

of Bṛndāvana. But at the dead of night a forest fire raged and spread round them. To save his parents and others Kṛṣṇa swallowed the fire and then all went home safe.

The dominant sentiments are terrible (bhayānaka), pathetic (Karuṇa) and marvellous (adbhūta).

(2) The Patnī-Prasāda (Favour to the consorts) :—

The story is told in the Bhāgavat purāṇa (X. 23). It is this :—One day Kṛṣṇa & the cowherd boys, while tending cattle, rested for a while under an Aśoka tree on the bank of the Kālindī. The boys, pinched with hunger, asked Kṛṣṇa to arrange food. The latter sent them to the hermitage close by where the Brāhmins were performing a sacrifice. The boys went and begged food of tne Brahmins, who, however, proud as they were of their learning and efficacy of sacrifice, refused to give any and dismissed them saying they were gods of the earth & Kṛṣṇa was nobody. The boys returned and reported this to Kṛṣṇa who then sent them for food to the Brahmins' wives in the settlement. The pious consorts of the Brahmins, on hearing of the arrival of

Kṛṣṇa, the Lord, went out to see him carrying presents of sweets & other delicacies in hand. They saw Kṛṣṇa, the object of their devotion, and paid homage to him from a distance. The Brahmins at first resisted this. But eventually they too adopted the cult of Bhakti to the Lord in preference to learning: rituals and sacrifice. The prevailing sentiment in this play is marvellous (*adbhūta*)

(3) The Keli Gopāla (sportive dance of Gopāla) :—

The story occurs with slight modification in the Viṣṇu Purāṇa (V.33), Hari Vaṃśa (chap. 76) and the Bhāgavat Purāṇa (X.29-35). Sankar Deva closely follows the last except in the episode about Saṃkhacūḍa.

A point of great importance calls for scrutiny. In Śloka (Sanskrit verse) no 12 the word Rādhā appears in the three manuscripts consulted. It occurs also in six places of the prose portion in vernacular following that verse although in seven others the word *Gopī Bālā* or *strī* appears where one could expect to find the word Rādhā for the sake of consistency. In the succeeding songs also the word Gopī and not Rādhā appears to mean the

same cowherdess. It is very easy to change the reading in the prose portion, but not so in the śloka & song. The word Rādha in these places appears to be an interpolation. In the Bhāgavat Purāṇa, the source of this drama, the word Radhā nowhere appears. It is not also mentioned anywhere in the vast collection of literary works of Sankar Deva although this story is in his Kīrtana & Daśama also. Dual worship of Rādha and Kṛṣṇa is also agaist his tenets. In the circumstances he could have no necessity to introduce Rādhā's name in his drama. The wording of the śloka was in all probability this :—

'गोपीं विधाव हृदये तत्याज ब्रजयोषितः ॥"

This replaces *Rādhām* by *Gopīm* without detriment to metre and meaning. That the word Rādhāṃ in this verse is an interpolation is also borne out by the succeeding sloka (no 16) which runs thus :—

"कृष्णेण सह सा याति गोपी तन्मानदर्पिता ।"

Here one would expect the word Rādhā in the place of Gopī had the reading of śloka No 12 been genunine. It is thus very probable that some interested person later interpolated the word Rādhāṃ in sloka No 12 with a purpose.

The plot of the play is this :—One moonlit night in autumn Kṛṣṇa sitting on a sand bank of the Yamunā sang an exchanting and amorous song. This attracted the cowherdesses to the spot and they joined Kṛṣṇa there in a Rāsa (sportive dance).

This enchanted and exhilarated them so much that they forgot themselves and began to show disrespect to Kṛṣṇa, To punish them for their arrogance Kṛṣṇa took one maiden from among them and slipped away. The milk-maids, thus deserted, suffered extreme Pangs of separation and began to search for him in the jungle. Later Kṛṣṇa left alone the maiden with whom he had eloped as well for a similar fault and re-appeared among the maidens he had left behind. Then they began a *Rās-Maṇḍal* dance (e. i dance in a circle). After this they waded together into the Yamunā and danced there also. On hearing the first cock-crow Kṛṣṇa sent them home. One night a *yakṣa* named Saṃkhacūḍa molested one of the dancing girls. Kṛṣṇa pursued and killed him.

This attachment of the cowherdesses was ecstatic but selfish. They in joy forgot their

husbands and children and forgot themselves. They had worshipped Goddess Kātyāyonī for obtaining Kṛṣṇa as their husband for earthly pleasure and they got the desired object but no salvation. Later, they longed and prayed for joining their soul with the supreme soul which Kṛśṇa embodied. This they achieved by selfless devotion at *Kurukṣetra*.

The dominant sentiment in this drama is erotic (śṛngāra).

(4) The Rukmiṇī Haraṇa (abduction of Rukmiṇī):

The story is told in the Viṣṇu Purāṇa (V. 26). the Hari Vaṃśa (chap. 116) and the Bhāgavat Purāṇa (X. 52-54). Sankar Deva follows the Hari Vaṃśa, but inserts a few points from the last. He also elaborates and developes the episode of the *Bhāṭas* and gives a name (vedanidhi) to the confidential messenger of Rukmiṇī to Kṛṣṇa. The plot is this:-

A Bhaṭṭima recited by a wandering minstrel, named Surabhi, in praise of the beauty & refinement of Rukmiṇī, daughter of king Bhismaka of Kundin, moved Kṛṣṇa and he intended to make her his wife, A similar minstrel recited before Rukmiṇī a similar

Bhaṭṭimā in praise of Kṛṣṇa. She fell in love with Kṛṣṇa and chose him for her husband, Her parents also made this selection for her marriage. But her brother, Rukma, pursuaded them, in stead, to give her in marriage to prince Śiśupāla. On information duly conveyed Śiśupāla came to Kundin with many other princes for marriage. When news of this reached Rukmiṇī's ears she sent her trusted priest, Vedanidhi, to Kṛṣṇa at Dwāraka with a letter to come & save her. Kṛṣṇa accordingly hastened to Kundin and saw Śiśupāla & others on the reception ground. Then when Rukmini returned from the temple of Goddess Bhavānī after finishing puzahs and appeared before the assembled guests Kṛṣṇa. caught her by hands, put her into his chariot and drove away, Śiśupāla & other princes in anger pursued them & gave a fight., but they were all worsted. Later on the way Rukma attacked him. Kṛṣṇa defeated him but spared his life at the entreaties of Rukmiṇī. The marriage was later solemnized at Dwārakā.

The prevailing sentiments are erotic & heroic (Śṛngāra and Vīra).

(5) The Pārijāta Haraṇa (Rape of the Pārijāta) :—The story occurs in the Bhāgavat Purāṇa (X. 59), Hari-Vaṃśa (chap. 120-133) and the Viṣṇu Purāṇa (V. 29-31). Sankar Deva follows the Viṣṇu Purāṇa but adds the episode of Satyabhāmā's wrath from the Hari-Vaṃśa. In the Hari-Vaṃśa sage Nārada appears only as Kṛṣṅa's messenger to Indra. The plot is this :—

Sage Nārada with Indra came one day to Kṛṣṇa at Dwāraka & presented him with a heavenly flower of Pārijāta. Kṛṣṇa with tenderness & care put it on the head of his wife Rukminī who happened to be present there at the time. Nārada then went out & reported this to Kṛṣṇa's wife Satyabhāmā & thereby excited her jealousy and anger. In the meantime Indra prayed for Kṛṣṇa's help for recovery of the ear-rings of Aditi, the umbrella of Varuṇa, Mani Parvat & the heavenly maidens forcibly taken possession of by king Narakāsura of Prāgjyotiṣpur. Kṛṣṇa promised help. Then Nārada returned and reported to Kṛṣṇa Satyabhāmā's jealousy and anger. Kṛṣṇa ran to Satyabhāmā & attempted to console her. But she was in a violent temper

& could not be appeased. Eventually Kṛṣṇa promised to fetch the Parijāta tree itself from Indra's Amarāvati & then only she was pacified. Kṛṣṇa then riding on Gaḍura with Satyabhāmā flew to Prāgjyotiṣpura and killed Naraka in a fierce battle. He recovered the car rings of Aditi & other things and returned them to their respective owners at Amaravati and sent the maidens kept confired in the Naraka's harem to Dwāraka. On their way back to Dwārakā Satyabhāmā saw, at the Nandan forest, a Pārijāta tree & wanted to have its flowers. Accordingly Kṛṣṇa sent Nārada to Indra to ask for the same. But Indra would not allow a heavenly flower to be taken for a woman of the earth. This led Kṛṣṇa to uproot the Pārijāta tree, put it on Gaḍura's back and resume the journey. Indra came & offered resistance. A fight followed in which Indra was worsted. He admitted Kṛṣṇa to be the Lord of the universe & above both Devas & men. Kṛṣṇa then returned home & planted the Pārijāta tree just in front of Satyabhāma's residence.

The dominant sentiment is heroic (Vīra). The beauty of this play is marred to some

extent by the vulgar quarrel and exchange of coarse & undignified language betwneen Sacī & Satyabhāmā.

(6) The Rāma-Vijoya (Victory of Rāma): The story is taken from the Rāmāyaṇa (I. 18-77) and Agni Purānaṃ, chapter V. One day sage Viśvamitra came to king Daśaratha at Ayodhyā and with the latter's permission took away his sons, Rāma and Lakṣmaṇa to his hermitage for protection of his sacrifice from depredations of demons (Rākṣasas). After their arrival at the hermitage two demons, Māric and Subāhu, appeared and began to rain blood. Rāma, with his arrows drove them off and the sage, with safety, completed his sacrifice. After this Viśvamitra took the two princes to Mithilā, where the princes from far and wide had assembled for svayaṃvara (self selection of bridegroom) of Sītā, daughter of king Janaka. According to a voice in the sky Sītā had been destined to be the consort of him who could skilfully manipulate the gigantic *Ajagava* bow of Śiva and properly put an arrow to it. None of the assembled princes could move or bend the bow. But Rāma dexteronsly put an arrow and in bending the

bow to shoot it broke it in two. Thereupon Sītā advanced slowly and garlanded Rāma acknowledging him as her husband. Seeing this the assembled princes rose in a body and attacked Rāma. A battle followed in wich they were all defeated and turned out of the place. The marriage was then solemnized after which the party set out for Ayodhyā. On the way; however, Paraśurāma intercepted them and attempted to cut Rāma with his axe for having broken his master's bow. A fight ensued in which Paraśurāma was badly beaten and his way to heaven blocked for ever with Rāma's arrow.

In this play Sankar Deva deviated from the original texts of the Rāmāyaṇa of Valmiki in several perticulars. In the Rāmāyaṇa Viśvamitra took Rama and Lakṣmaṇa to the sacrifice of king Janaka at Mithilā with a view to show them the Ajagava bow of Śiva. There was no *Svayaṃvara* nor any assembly of princes. When Rāma was shown the bow he, out of curiosity, took it out of the box and broke it in two. There was no voice from the sky about selection of Sītā's groom. Janaka himself had made a vow to give Sītā in

marriage to him who could break the bow. Again according to the Rāmāyaṇa Viśvamitra never accompanied Rāma and his party to Ayodhyā, nor did he fight with Paraśurāma on the way. There is also slight variation from the original text in the episode of Māric and Subāhu. It may be added that the ludicrous scene about the assembled princes' amorous exclamations at the sight of Sītā and their humiliating punishment at the hand of the maids have mārred, to a certain extent, the artistic beauty of the play. It is sald that this play was hurriedly composed in the course of a night at the instance of Cilārāi.

B, Mādhava Deva. (C, 1489--1596 A, D.)

Lāmkanā Govinda Ātā, Madhava Devā's father, was a Bhuyān at Vāndukā in the district of Rangpur (now in Eastern Pakistan). After the death of his wife he migrated to Āli Pukḥuri (in district Nowgong) leaving his son Rūpcandra Dāmodara Giri behind at Vāndukā. He married again a Bhuyān girl and settled at Rautā in the district of Darrang (?). An incursion of the Bhutiyās, however, compelled him to leave that

place with his wife. On the way the Dolā-bearers robbed them of their property and left them on the bank of the Brahmaputra in a helpless state. Harsing Borā, an Uzir under the Āhom king, happened at the time to come up the Brahmaputra in a boat. He picked them up and gave them shelter in his own house at Pukhuripār near Nārāyaṇpur in the district of Lakhimpur. There in 1489 A. D. Mādhava Deva was born. They passed in the Borā's house 4 years, thereafter in the Borā's estate about 4 years, at Leteku-pukhuri about 4 years, in wandering about a year, then in Ghāgari Mājhi's house about 18 years and at Rautā or Gāngman one year. After this Mādhava Deva along with his father went down the Brahmaputra and reached their family home at Vānduka. There his education began at the age of about 18 years. There his father, Lāmkanā Giri, died after about five years. Mādhava Deva accordingly came to Bharāri Dubi near Dhuāhātā Velaguri and stayed there in the house of his sister Urvasī. He was a staunch worshipper of Śakti (Goddess). His brother-in-law, Goya alias

Rāmdās, introduced him to Sankar Deva at Dhuāhātā. The latter, after a long philosophic discussion, converted Mādhava Deva, then a great scholar, to his new faith. The new convert became, thenceforward, the most powerful supporter of Sankar Deva's tenets and helped in the propagation of the new faith. After Sankar Deva's demise he took the place of his master and propagated this Ek Śaraṇa Nāma-dharma far and wide. He established *Satras* in many places including the important Satra at Bhelā Madhupur in Cooch Behar.

Mādhava Deva removed along with Sankar Deva from Dhuāhātā to Kāpālā where his mother died about six months after. Then he lived successively at Bārādi, Kalānikuchi, Gaṇakkuchi, Pātbāusi, Khirā Mandal's Estate at Sandhovā, Sundari, Gomurā, Herāmdai, Barpetā, Bākhar-Bhāndār, Ghorāmarā. Dhupguri, Sālhaiā, Barbhuīn, Māguri, Khetri, Ramcaraṇa's house, Rāmdiā, Vijoypur and Cooch Behar He also visited several other places staying in each for a short period. He died at Bhelā Madhupur in Cooch Behar in 1596 A. D.

His literary productions :— Madhava Deva's literary works include lyrics, Bargīts, Bhaṭimās and dramas. His important lyrics are—the Nāma-Ghoṣā, the Bhakti Ratnāvalī the Rāmāyaṇa (part 1), the Rājasue, the Nāma Mālikā, Jānma Rahasyā and several others. The first two form parts of the Scriptures of Sankar Deva's faith. So far 157 Bargīts and 11 Bhaṭṭimās of Madhava Deva have been braught to light.

His drama : —In the present collection eight (really nine) main dramas bearing the name of Mādhava Deva as author have been included. Three of them, viz the Bhūṣaṇa Haraṇa, the Ras Jhumurā & the Koṭorā Khelā—are suspected to have been spurious. In none of the *Caritras* of that period their names appear. There is also a tradition current among the followers of this faith that the two Mahāpuruṣas composed only twelve dramas, viz, Sankar Deva six dramas & Mādhava Deva six. The *Caritras* mention two other plays not included in this volume as composed by the latter, viz, the Rāma Yātrā and the Gobordhan Yātrā. We have not seen them. But

there is no doubt that Mādhava Deva himself staged the Rāma Yātaā on two different occasions. In one of the *Caritras* it is stated that this play was later distroyed because it was much too long, The remaining genuine plays written by Mādhava Deva thus number six as indicated in the tradition referred to above viz Arjuna Bhañjan Yātrā, Cordharā Jhumurā, Bhūmi-Luṭiyā Jhumurā, Pimparā-Gucuā Jhumurā, Bhojana-Vihāra Jhumurā and Gobardhan Yātrā. Some lovers of the Rādhā cult deny that the Gobardhan Yātrā is a drama and assert that it is a mere utsava (festival) or puzah to Indrā. But there is no doubt thāt a performance of the Gobardhana yatrā was actually held under the direction and guidance of the Mahapuruṣa and that he would be the last person to celebrate the glory of, or offer puzah to, Indra. The story of the Gobardhan Dhāraṇa as told by his master, Mahapuruṣa Sankar Deva, was to crush the glory of Indra & to abolish the prevailing puzah to Indra. Further, name of the Gobardhan yātrā itself shows that it is a yātrā (drama) like the Arjunā Bhanjān yātrā.

Unfortunately the anka (dramā) is lost for ever.

The three spurions plays of Bhūṣaṇa Haraṇa, the Rās Jhumurā and the Kotorā Khelā offend against the tenets of the Eka-S'araṇa cult as preached by the Mahāpuruṣa and we are sure he could never have written plays of such anti-Eka-S'araṇa creed. Some enemies of this cult of whom there were many even in those days must have written these spurions plays in the name of the Mahāpuruṣa to injure the cause of this pure & philosophic religion.

The Bhūṣaṇá Haraṇa :— The five songs of this drama are found incorporated in the collection of the Bar-Gīts. Some will accordingly be tempted to accept them as genuine. But many will be sceptic and question the genuineness of the collection itself. Nowhere in the vāst & extensive Vaisnavite literature of Assam this episode is met with. It is not also found in the Mahā-Bhāgavata or the Gīta. The episode of these so-called Bar-Gīts is suspicious. Even if these Bargits are genuine the drama is certainly not. It does not contain any Nāndī nor any

s'loka (Sanskrit verse) as is usual in a drama. The language also does not appear to be that of Mādhava Deva.

The Rās Jhumurā :— In this play also there is neither a Nāndi nor any other śloka (Sanskrit verse) as we could expect to find in a drama. The language also differs from the usual dramatic style of Madhava Deva. Further, there was no necessity for him to write such a drama when his master, Sankar Deva, had previously incorporated the episode of this drama in his Keli Gopāla Nāṭaka.

The Koṭorā Khelā Jhumurā :— The last two songs of this drama were undoubtedly composed by Mādhava Deva & so rightly included in the collection of the Bar-Gīts. They express lofty sentiments & high philosophy, But the preceding songs and prose portion contain coarse exchange of abuses between the cow-boys and Rādhā in vulgar and Bāzār language. Mādhava Deva was an austere celebate and a saint. He could never have used such vulgar and unrefined language (as কি শোধ তোৰ মায়েৰ পৈ : কি শোধ তোৰ মায়েৰ নাউ (নাম) etc) in his drama.

The language he used in his Nāma-Ghoṣā and Ratnāvali is too chaste & refined to be compared with the one we find in this play. The Nāndī & other ślokas are also wanting in this drama. The source of the plot is also unknown.

It apears the Arjuna-Bhanjana was the first drama composed by Mādhava Deva about 1538 A. D. while at Gaṇak-Kuchi. This was during the life time of Sankar Deva who took a part in its first performance there. The Cordharā was composed about 1557 A. D. while Mādhava Deva was living in Khirā Mandal's Estate at Sandhoyā. The Bhojana Vihāra was composed at Barpetā about 1572 A. D. The time of composition of the other dramas is still uncertain In a volume of the manuscript dramas the plays are found arranged in this order, viz the Arjuna-Bhanjana, Cordhorā, Bhūmi Luṭiā, Pimparā-Gucuā, Bhojana Vihāra, Rās Jhumurā, Bhūṣaṇa Haraṇa and Koṭorā Khelā. I have retained this order in this collection.

(a) The genuine plays :—

(The dramatist in these plays vividly and artistically depicted child Kṛṣṇa in a manner unparalleled in Indian tradition).

I. The Arjuna-Bhanjana (Breaking down of the Arjuna trees). Another name of this play is the Dadhi-Mathana (churming of curd).

The plot is taken from the Bhagavat Purāṇa (X. 9-11) and the Hari Vaṃśa (chap. 63). But the dramatist has artistically introduced short episodes which could be gathered from the following verses of the Vilvamangal Stotra, viz :—

(a) घोषस्य मोषापनयाय मिथोगुणेन
मध्ये ववन्धं जननी नवनीत चौरम् । इत्यादि ।

(b) नक्तत्र मित्र नवनीतकणावकीर्णम्
वक्तःस्थलोदरमगोचरमागमानाम् । इत्यादि ।

(c) परमिममुपदेशमाद्रियध्वं निगमवनेषु
नितान्त चारखिन्नाः । इत्यादि ।

with a view to heighten the beauty & inner meaning of the play.

Yaṣodā was giving a suck to child Kṛṣṇa. At that time she saw the boiling milk overflowing the pot. She hastily put down Kṛṣṇa and ran to the oven to attend to it. At this Kṛṣṇa in a rage, pelted a stone thereby breaking down the churning pot of Yaṣodā and spoilt the milk. Then he entered the room, began to eat fresh butter

from a pot and threw portions thereof to the monkeys assembled close by. In the mean time Yoṣodā returned and found Kṛṣṇa out. She grew furious and chased and eventully caught him. Then she attempted to tie him up but found the rope short by two fingers' breadth. She added fresh rope, but still found it short as much. Eventually she succeeded in tying Kṛṣṇa to a mortar & then left. Kṛṣṇa then began to move passing in between two Arjuna trees close by and dragging, with force, the mortar behind him. In so doing he broke down the trees which fell to the ground with a tramendous noise. On hearing this sound the cowherds ran to the spot and set Kṛṣṇa free.

The dominant sentiments in this play are pathetic & marvellous.

II. The Cordhorā (capture of the thief):—

In this play Mādhava Deva has dramatised the following verse of the Vilvamangal Stotra :—

कन्दुक्रोड़ा विगलितघनस्वेदमुग्धाननश्रीः
कच्चित् दृष्टः कुवलयदलश्यामलः कोऽपि बालः ।
पृच्छन्त्येवं पथि पथि ययौ व्याकुला नन्दपत्नी
तीरेतीरे तपनदुहितुः कृष्णमन्वेषयन्तो ॥

But to make the plot complete and self sufficient he has invented & incorporated in it a story of theft of butter.

A cowherdess found Kṛṣṇa inside her honse stealing butter. She hastily shut the door and called other Gopikās of the neighbourhood for help in confining the thief. Thereupon Kṛṣṇa called his boy companions to come to his rascue and began to drag the cowherdess pulling by the hem of her garment and shouting that she herself & not he was the thief. Thus cornered she withdrew her charge and asked him to return home. But Kṛṣṇa would not leave her until she gave him some butter. The cowherdesses promised to comply provided he danced before them. He accepted the offer and began to dance. At home Yaṣodā was anxiously waiting for his return as it was past midday. She went out in search of him. From a passer-by on the way she received the news of Kṛṣṇa's theft and dance. Then she took him home.

III. The Bhūmi Luṭiā (or Rolling on the ground):—

In this jhumurā Madhava Deva has dramatised the following verse of the Vilva-mangal Stotra :—

नीतं नव नवनीतं
केन च पीतं पयः क्व मे मुरली ।
इति समुदीर्य्य लुठन्तं
भूमौ वालं नमामि (वाल) गोपालम् ॥

Inside the house Kṛṣṇa was stealthily drinking milk and eating fresh butter. On seeing Yasodā approach he hurriedly turned down the pots, concealed his flute and himself rolling on the ground began to cry. Yasodā attempted to console him when he complained that somebody stole away the milk and butter as also his flute. To pacify him Yasodā promised to give him fresh milk & butter a little later. As, however, Kṛṣṇa insisted on having them then & there she had to give him the butter set apart for offering to God. On getting it Kṛṣṇa began to dance.

IV. The Pimparā Gucuvā (or Removal of the Ants) :—

Mādhava Deva has woven into a fine plot, in this drama, the following two verses of the Vilvamangal Stotra the first of which

occurs also in the Braja-Vihāra Kāvya of Śrīdhara swamī.

a) कस्त्वं बाल बलानुजस्त्वमिह किं मन्मन्दिराशङ्कया
बुद्धं तत् नवनीतकुम्भविवरे हस्तं किमर्थं न्यस ।
कर्त्तुं तत्र पिपीलिकापनयनं सुप्ताः किमुद्बोधिताः
बाला वत्सगतिं विवेक्तुमिति संजल्पन हरिः पातु वः ॥

(b) वदने नवनीतगन्धवाहं वचने तस्करचातुरीधुरीनम् ।
नयने कुहकाश्रुनाश्रितो यशोदया कोमलताण्डवं
कुमारम् ॥

The play depicts another clever deception of child Kṛṣṇa. A cowherdess finds Kṛṣṇa in her room under suspicous circumstances. She questions him—"who are you in my house ?" He answers—"Don't you know me ? I am Bala's younger brother." She again asks—"I understand. But what made you here ?" He replies—"I entered the room mistaking it for my own house." She again questions him—"Granted. But why have you put your hand into the butter-pot ?" He answers—"I did so to remove the ants there from." She again asks—"This is all very well. But why have you awakened my sleeping child ?" He readily replies—"This I did to enquire about my missing calf." Then she enquires—"But why is it that your mouth

smells of butter ?" Then Kṛṣṇa instantly smears her face with butter and retorts—"Not mine but your mouth alone smells of butter." Thereupon she with other Gopikās took Kṛṣṇa to Yaṣodā's presence and accused him of theft & mischief. Yaśodā reproached Kṛṣṇa and asked him never again to visit any Gopikā's house. Kṛṣṇa retorted and threatened to leave her house for good. The mother & child were later reconciled.

V. The Bhojana Vihāra (or the Picnic):—

The story is taken from Bhāgavat Purāṇa (X. 12.) in a slightly altered form.

Kṛṣṇa arranged a picnic on the pasture ground in Vṛndāvana and went there with the other cowherd boys driving their herds of cattle in front of them. While they were at breakfast there sitting in a circle with Kṛṣṇa in the centre their cattle strayed away. Kṛṣṇa went out in search for them asking his companions to continue the meal. He could not find the cattle. He returned to the place of excursion and found the boys also gone. He bewailed their loss and came to the conclusion that Brahmā had concealed the boys with their cattle.

The play abruptly terminates at this stage. The concluding portion of the story is told in the following play (the Brahmā Mohana) which, however, does not appear to have been written by Mādhava Deva.

(b) Suspected to be spurious :—

VI. The Brahmā Mohana (the riddle of Brahmā) :—

This plot is taken from the Bhāgavat Purāṇa (X. 12-14).

Brahmā stole away first the cattle and then the boys and kept them concealed in a cave. Then to delude him Kṛṣṇa assumed the forms of the missing boys and cattle and the normal life at Vraja went on as usual. After a year Brahmā found, in Vṛndāvana, the same cowherd boys tending the same herds of cattle. He went and examined the cave of confinement and saw them there also. He was puzzled. To add to his perplexity he found later each of the boys and cattle in the form of Viṣṇu. He was bewildered and fell into a swoon. When he regained consciousness he saw Kṛṣṇa standing before him in his usual form of a cowherd boy. He fell down at his feet

and prayed for forgiveness. After this the boys finished their deserted meal and went home.

VII. The Bhūṣaṇa Haraṇa (Theft of the ornaments) :—

The source of this plot is the suspected Bar-gīts of Mādhava Deva.

Rādhā, on her way to the Yamunā to draw water, found Kṛṣṇa fast asleep under a Kadamba tree. She took off his ornaments and then woke him up. She asked—"what became of your ornaments ?" He could say nothing. Rādhā then returned home and handed the ornaments to Yaṣodā. After this Kṛṣṇa came home and asked Yaṣodā to put on his ornaments saying that a cowherdess had given him some sweets after eating which he became intoxicated, that his head began to reel and that he fell down asleep on the road. He added that Rādhā came and stripped him of his jewels and left. He accused Rādhā of theft. Yaṣodā abused Rādhā and turned her off.

VIII. The Rās Jhumurā (Play of the Rāsa) :—

The plot appears to have been taken from an episode in the immortal drama of

Śaṅkar Deva, the Keli-Gopāla. It is not understood why Mādhava Deva should write a drama on a subject already incorporated in his master's drama.

Rādhā wished to have Kṛṣṇa's favour. Kṛṣṇa paid no heed to her advances retorting that because he had taken her alone, as his special favourite, leaving the other Gopīkā's behind in the jungle, she dared to ride on his shoulder. Thereupon Rādhā fell down at his feet and asked forgiveness saying she was mad to do so forgetting that he was the Lord of the universe. They were later reconciled.

IX. The Koṭorā Khelā (The play at Koṭorā) :—

The source of the plot is unknown. The name of the writer is also not known although two Bārgīts of Mādhava Deva have been incorporated.

One day while Kṛṣṇa was playing with some other cowherd boys on the bank of the Yamunā Rādhā, along with some other cowherdesses, happened to come towards Yamunā Hāt. Kṛṣṇa & others intercepted them and attempted to take down their

pots of curd, milk & sweets. They demanded ferry-toll saying he (Kṛṣṇa) was the ferry-man and toll-collector. On this absurd demand the cowherdesses turned back and attempted to cross by the ferry at Mathurā Hāt. There also the boys made the same demand. Eventually the cowherdesses consented to give them sweets provided they danced before them. Thereupon Kṛṣṇa & the other boys began to dance and received sweets from them.

The language of the play shows here & there bad taste.

C, Gopāla Ātā (C. 1533-1608 A. D.)

According to one version—Gopāla Ātā was born about 1533 A. D. at Nācanighāt on the border of Khokhragrām. His father was Kameswar alias Kāmadeva and mother Bajrangī, A few years after Gopāla Deva's birth they removed to Nāzirā where the boy had opportunities to play with Prince Langi Gadāpāṇi (?). Later Kameswar migrated with his wife & child to Bhabānipur in Kamrup where Koch king Nara Nārāyaṇa made him the chief Bhūyān of the place. It is stated that Rudreswar

Bhūyān, father of Kāmeswar, came to this country with Candibar Śiromaṇi Bhuyan.

According to another Caritra—Gopāla Deva's family home was at Jinaigrām near Cekkhāmhāṭ in the Kalitā country. Ātā's father was Naradeva whose first wife died at an early age leaving a son, Kāmadeva. Naradeva then married Satyā alias Bajrangī. After Naradeva's death a quarrel arose between Bajrangī and her step-son, Kāmadeva, over family property and the former left the country of Ābor Miri and fled into the Ahom kingdom. She took shelter in one Dhonyā Dalai's house at Nāzīrā and began earning her livelihood as a stall-keeper (pohārī) first at Nāzirā & then at Gargāon. There Gopāl Ātā, a posthumous child, was born. About that time a son was also born to the Ahom king. His men found Bajrangī very strong and stout with large breasts and so took her to the royal palace as a nurse (dhāi) for the new-born prince. She nursed there the prince as also her own child. After five years she was discharged when she again took to her stall. One day the young prince happened to come to her stall and quarrel with Gopāl Ātā. Bajraugī apprehended trouble

& fled with her son from place to place and eventually after seven years came & settled in a village near Sundarīdiā. There they met a sanyāsī under whom apparently Gopāl Deva's education began. Later the ātā met Mādhava Deva at Sundarīdiā and became his favourite disciple. After this he removed to Bhabānipur near Kāljhār and married a girl of the family of Hāriā Kāith. He there established a *satra* and helped in the propagation of the Ek-Śaraṇa cult: He died in 1608 A. D.

Yet according to a third Caritra :—Gopāl Deva was born at Nārjir Hāṭ (Nāzirā). His father was Kāmdeva. He met Sankar Deva first at Dhuāhāṭa & then at Barpetā.

His literary works :—Nothing is known about literary works of Gopāl Ātā except his two dramas—the Janma Yātrā and the Gopī Uddhava Sambāda. He gave the first performance of the Janma Yātrā at Bhabānīpur within the precincts of his Kīrtanghar in the presence of Mādhava Deva. This was followed on the following day by a performance of the *Bokā yātrā* or *pācati* in the same compound. Later at the request of Gopāla Ātā Mādhava Deva incorporated in the

Janma Yātrā a Bargīt of Sankara Deva beginning with the following line.

"हरिको बयने हेरि माइ।"

1. The Janma Yātrā (Drama of the birth of Kṛṣṇa) :—The plot is taken from the Bhāgavat Purāṇa (X. 1-5) in an abridged form but without alteration of meaning of the original texts.

Devaka, brother of Ugrasena, the king of Bhoja, gave away Devakī, his daughter, to Vasudeva in marriage. At the time of departure of the marriage party Kaṃsa, son of Ugrasena, in order to please the married couple drove himself the bridal chariot. On the way he heard an awful voice in the sky that the eighth child of Devakī would kill him. Thus startled he attempted to kill Devakī, but desisted when Vasudeva promised to hand-over to him each child as soon as born. Vasudeva & Devakī were, however, kept in chains in a cell. Vasudeva kept his words. The eighth child, Lord Kṛṣṇa, was born in the prison at midnight while it was raining and the guards were all asleep. Vasudeva stealthily carried the infant to Gokula and left it by the side of unconscious Yaṣodā, wife of Nanda, who had just given birth to a female

child. Vasudeva picked the latter up and carried her into the prison-cell at Mathurā and laid her by the side of weeping Devakī. The child began to cry, the sentries awoke and hurried to the palace of Kaṃsa and gave information of the birth to the king. The latter ran to the cell, took out the crying child and violently struck her against a rock to kill her. But she assumed a divine form and vanished into the air giving him a warning that his slayer was born somewhere. Kaṃsa then released Vasudeva & Devakī. In the mean time there was great rejoicing at Gokula where the cowherds and cowherdesses solemnized the birth of Nanda's son with sports and merry-making.

The dominant sentiment is marvellous.

II. The Gopī-Uddhava Saṃvāda (or the Uddhava Jāna—message of Uddhava to the cowherdesses).

The plot is taken from the Bhāgavat Purāṇa (X. 46-47). The dramatist has, however, introduced a traveller who relates before Kṛṣṇa the sufferings of Nanda and Yaśodā as also of the cowherdesses for his absence from their midst.

After Kṛṣṇa had slain Kaṃsa and reinstated Ugrasena in the throne at Mathurā he sent Uddhava to Gokula as a messenger to console Nanda, Yaśodā and the cowherdesses who were truly devoted to him and who really felt the pangs of separation from him for some time. Uddhava went and stayed at Gokula (Braja) for a few days and successfully executed his mission.

The play contains a few Bargīts of Sankar Deva and Mādhava Deva artistically arranged and harmoniously incorporated in the piece. These as well as the songs composed by the dramatist himself are of exquisite beauty and elegance. The Pathos excited and the pangs of separation depicted are unique indeed. The prevailing sentiment is 'pathetic'. The junctures are also well arranged.

D. Rām Caran Thākura (c. 1521-1600 A. D.)

Mādhava Deva's sister, Urvaśī, was married to Gaya alias Rāmdās of Honkarākuchi, probably at Gāngmau about 1519 A. D. The only issue of this marriage was a son, Rām Caraṇ Thākur, who was born about 1521 A. D. His year of death is not known. But

he was present at the death of Mādhava Deva in Cooch Behar in 1596 A. D. His education in Sanskrit and Kāitheli began under the direction and supervision of Mādhava Deva with whom he generally lived and for whom he often cooked food. In the later part of his life his residence was at Dhasuri and Cūṇparā in Barpetā. He died about 4 years after Mādhava Deva's demise.

Literary works:—Probably under orders of Mādhava Deva he wrote a Sankar Carit and rendered into Assamese verse the Sanskrit Bhakti Ratnākara of Sankar Deva. He wrote also in Assamese verse the Sankar Mādhava Saṃvād containing points of this faith which are being kept confidential among the principal Bhakats. He also composed in Brajāvali a beautiful drama, the Kaṃsa Badha, in which he incorporated a Bhaṭṭimā of Mahāpuruṣa Sankar Deva.

(1) The Kaṃsa Badha (Killing of Kaṃsa):—

The plot is taken from the Bhāgavat purāṇa (X. 36-44) without any alteration.

Sage Nārada comes to Kaṃsa and warns him that his deadly enemies Rāma and Kṛṣṇa are growing up at Gakula. Thus alarmed Kaṃsa devises means of killing them. He

sends Akrura to Gakula to fetch Rāma & Kṛṣṇa with other cowherds to his capital at Mathurā to attend a great Dhanuryāg sacrifice. He intends to kill really the two boys there with the help of his elephants and wrestlers. Akrura fetches Rāma and Kṛṣṇa to Mathurā. While passing through the streets of the capital Kṛṣṇa kills a barber for his insolence, rewards a decorator for presents of fine apparel, blesses Sudāma, a florist, for his flowers and straightens Kubujī. Kaṃsa's hunch-backed maid servant, for her presents of sandal and scents. In the amphitheatre Kṛśṇa breaks down the royal bow, slays the mighty elephant, Kuv alaya, and kills the chief wrestler, Cāmura. Balarām similarly kills wrestler Muṣṭika in a contest. Kṛṣṇa then jumps up the high platform, grapples with Kaṃsa thereon, throws him to the ground and presses him down to death. He then releases his captive parents and re-instates Ugrasena in the thrne.

E. Dvija Bhūṣaṇa (c. 1507-1577 A. D.)

Bhuṣaṇa Dvija was a native of Dingā Nagara in Barn āgar of the Barpetā sub-division. He was the grandson of Cākrapāṇi, a renowned

Brahmin scholar, and a Mahāpuruṣīā and son of Vaikuntha Deva. He was a contemporary and a priest of Nārāyaṇa Thākur alias Bhavānanda alias Thākur ātā. The latter met Sankār Deva, then about 90 years old, at Cūṇparā (Barpetā) where his houses were just being erectd. It may be assumed that Dvija Bhūṣaṇa was born about 1507 A D. Date of his decease is not known. But it is known that he was a friend of Sankar Deva's grandsons—Puruṣottama & Caturbhuja. He must have lived till about 1577 A. D. He was learned as his writings show. He wrote a Caritra (bioagraphy) of Sankar Deva and a drama, the Ajāmil upākhyāna.

(1) The Ajāmil Upākhyāna (the story of Ajāmil) :—

The source of the plot is the Bhāgavat purāṇa (VI. 1-3)

The play begins with a Nāndī followed by an introduction of the plot after which the real play begins.

Ajāmil, a Brahmin youth, well versed in the Vedas, degraded himself by association with a maid servant or prostitute. There were ten issues of this union the youngest of whom was named Nārāyaṇa. Ajamil committed murder

dacoity & such other heinous offences for maintaining the prostitute and her children. When his end came three underlings of Yama (god of hell) appeared and tied him up preparatory to taking him to hell for punishment. Ajāmil in mortal fear called his son Nārāyaṇa for help. No sooner he pronounced the name of Nārāyaṇa then four emissaries of Viṣṇu came down from heaven, assaulted the servants of Yama and snatched Ajāmil away from their hands. The name of Nārāyaṇa purified his soul. He became a devotee to God and attained salvation.

F. Daityari Thākur (C. 1564-1622).

Mādhava Deva removed to Sundarīdia about 1557 A. D. Six years after this Rām Caraṇ Thākur, his sister's son, came from his home at Dhasuri to see him. Rām Caraṇ was asked on that occasion to cook food for Mādhava Deva if he could lead a life of celibacy. He pleaded inability to do so. Madhava Deva thanked him for his truthfulness and ordered him to cook his food. Soon after this (about 1563 A D.) he was married. We may take it that Daityāri Thākūr, his son, was

born about 1564 A. D. The date of his death is not known. But three months after Mādhava Deva's death, in 1596 A. D. Śrīrām Āta met him at his residence with his infant son. He received proper Kāitheli education. He wrote a Guru Caritra containing the biographies of both Mahāpuruṣa Sankar Deva and Mādhava Deva. He also composed two plays—the Nṛsiṃha Yātrā and the Syāmanta Haraṇa—as also a few Bargīts.

1. The Nṛsiṃha Yātrā (play of the man-lion incarnation) :—

The plot of this drama is taken from the Bhāgavat Purāṇa (VII 1-10).

The gate keepers of Vaikunṭha (heaven)—Joy and Vijoya—gave offence to four siddhas, Sanaka and 3 others, for which the latter cursed them. As the result Joy and Vijoya fell down from Vaikunṭha. They were then born as sons of Diti among the Asuras and named Hiraṇya Kaśipu and Hiraṇākṣya. Visṇu in his Boar incarnation killed Hiraṇākṣya. This enraged Hiraṇya-Kaśipu so much that he took a vow to kill Viṣṇu wherever found. He went out and practised penance. As its reward he received from Brahmā several boons including

the one that no created being would ever be able to kill him nor with any weapon of offence nor during the day nor at night. He then conquered three worlds and turned out Indra and the Devas from their Amrāvati. In the mean time he sent his son, Prahrād, to the school of Saṇḍa-marka for studies. But the boy would do nothing but practise devotion to Viṣṇu. This angered Hiraṇya Kaśipu who ordered his men to kill Prahrād by whatever means they could. They tried spears, elephants, serpents, drowning, poison and other means for the purpose. But all proved unavailing. Eventually Hiraṇya Kaśipu himself attempted to kill Prahrād and asked him to point his Viṣṇu out. Prahrād said that Viṣṇu pervaded the whole universe and that he saw Him even in the crystal post in front of them. On hearing this Hiraṇya Kaśipu violently struck the post with closed fist. God, to prove His devotee's assertion true, made a deafening noise and came out of the post in the form of a Man-Lion. Hiraṇya Kaśipu, on finding his long looked-for enemy thus in front of him, approached with a view to strike a death-blow. But the Man-Lion caught him in

a firm grip, placed him on His thighs, tore open his belly with His finger-nails, took out his entrails and coiled them round His head and thus killed him. Prahrād later pacified the angry Man-Lion with his prayers.

II. The Syamanta Harana (or the rape of the Syamanta Jewel)

The plot is taken from the Bhāgavat Purāṇa (X. 56)

Satrājit received from the sun a jewel (known as the Syamantaka maṇi) of exceptional brilliancy and extraordinary properties. Kṛṣṇā asked Satrājit, in an assembly at Dwārakā, to give it to the king. Satrājit, however, refused to do so. A few days later Prasanna, Satrājit's brother, went out for a hunting excursion wearing the jewel round his neck. In the jungle a lion killed Prasanna and carried away the jewel. A little later Jāmbuvanta, king of bears, in his turn killed the lion and took away the jewel. At home, as Prasanna failed to return, Satrājit accused Kṛṣṇa of having murdered his brother and taken away the jewel. Thereupon Kṛṣṇa went out, with some other people, in search of Prasanna. They found Prasanna's dead body

lying in the jungle and also that of the lion near the cave of Jāmbuvanta. Kṛṣṇa left his companions outside, entered the cave and fought and defeated Jāmbuvanta. The latter then gave away his daughter, Jāmbuvatī, to Kṛṣṇa in marriage with the jewel as marriage-present. In the mean time Kṛṣṇa's companions after waiting outside for some days returned home and reported that Kṛṣṇa was probably killed by the bear. After this Kṛṣṇa himself returned with Jāmbuvatī and the jewel He handed the Syamantaka Maṇi to Satrājit. To make amends for his false accusation Satrājit then gave his daughter, Satyabhāmā, to Kṛṣṇa in marriage with the jewel as a marriage-present.

The two plays are merely an imitation of Sankar Deva's drama.

K. Medhi
10-8-48

কালিদমন যাত্রা

নমঃ শ্ৰীকৃষ্ণায় ॥ * ॥

শ্লোক ॥ মেঘশ্যামলমূৰ্ত্তিমায়তমহাবাহুং মহোৰঃস্থল—
মাৰক্তায়ত কঞ্জলোচনযুগং পীতাম্বৰং সুন্দৰম্ ।
মুক্তাহীৰকহেমহাৰবলয়ালঙ্কাৰকান্তিদ্যুতিম্
কৃষ্ণং শাৰদ-সান্দ্ৰচন্দ্ৰ১ সদৃশং হৃদ্ পঙ্কজেহহস্তুজে ॥ ১॥

অপিচ ;

যেনাকাৰি মহাহিদৰ্পদলনং ক্ৰীড়া হ্ৰদিন্যা জলে
যেনাভাজি ভুজঙ্গভোগনিখিলং পদ্ভ্যাং মুদা মৰ্দ্দিতম্২ ।
যেনামাৰি মহামহাসুৰচমূশ্চক্ৰং পৰং লীলয়া
তস্মৈ শ্ৰীকৰুণাময়ায় মহতে কৃষ্ণায় নিত্যং নমঃ ॥২ ॥

কথা সুত্ৰ ঃ—ওঁহি পৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণক পৰনাম কয়ে কহু ঃ
সভাসদ লোকক সম্বুধি৩ বোল৪ ॥

শ্লোক ॥ ভো ভো সামাজিকা যূয়ং শৃণুধ্বমধুনা বচঃ ।
কৃষ্ণস্য কালিদমনং যাত্ৰাৱাৰ্ত্তাং নিবোধত ॥ ৩ ॥

সুত্ৰ ॥ আহে সভাসদ লোক ঃ জে পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম ঃ
সনাতন নাৰায়ণ ঃ শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণ ওহিসভামধ্যে ঃ কালিদমন৫

১। শাৰদ-চান্দ্ৰচন্দ্ৰ ২। মৰ্দ্দয়ন্ ৩। সম্বোধি ৪। বোলো ৫। কালিদমন নাম

লিলা জাত্রা ঃ পৰম কৌতুকে কৰব৬ তাহে সাৱধানে
দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

অথ ভটিমা ॥

জয় জয় যদুকুল কমল প্ৰকাসক নাসক কংসক প্ৰান ।
জয় জয় জগতক ভকতক ভিতি নিতি কৰু নিৰজান ॥
জয় জগনায়ক মুকুতি-দায়ক সায়ক সাৰঙ্গধাৰি ।
দুষ্ট অৰিষ্টক মুষ্টিক মোড়ন চোড়ন বন্ধ মুৰাৰি ॥১॥
ধৰু গোৱৰ্দ্ধন বাবন৭ বৰিষণ৮ ভেলি ইন্দ্ৰমদ দুৰ ।
তৃভুৱন কম্পক কালি৯ সৰ্প্পক দৰ্প্পক১৮৭ কয়লি চুৰ ॥
নন্দক নন্দন বন্দন১০ দেৱক সেৱক জাকেৰি সৰ্ব্ব ।
গোপমুখে অন্ন মাগল ভাঙ্গল দ্বিজ নিজ কৰ্ম্মকগৰ্ব্ব ॥২॥
গোকুল জন জত তাৰক মাৰক কুৱলয় ধেনুক-নাসি ।
পুতনিকা তন সোসন মোসন তোষন১১ মন ব্ৰজবাসি ॥
এ দুখ দায়ক১২ পাৱক ভাৱক পুৰন১৩ পুনু মনকাম ।
জগজন জাতেক পাতেক ঘাতেক জাকেৰি এ গুণনাম ॥৩॥
জাহে ভকতি ৰকতি সকতি তাৰন১৪ ওঁহি সংসাৰ ।
কিট পতঙ্গম জঙ্গম সঙ্গম ভকতক পাই নিস্তাৰ ॥
সোহি কৃষ্ণক ওঁহি নাটক উৎপাটক দুখমুল ।
কলিমল আনল১৫ জানল মানল১৬ নাহি নাহি ওঁহি তুল ॥৪॥

৬। কৰাৱব ৭। বাৱন, ৰাখল ৮। বৰিখন ৯। দ্বিলকালি ১০। বন্দক ১১। তোসন ১২। দাহক ১৩ পুৰক ১৮৭. কৰ্পক ১০। তাৰকঃ ১৫। অনল ঃ ১৬। ৰামক বানি ঃ

সুন সব লোই হোই নোই দেখহু বচন বিচাৰি ।
ইহ সংসাৰে সাৰ আৰ নাহি চিন্তহু চৰণ মুৰাৰি ॥
ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰ চাকৰ জাকৰ তাকৰ গুণ মুহে লেহু ।
বান্ধৱ মাধৱ সাধৱ মুকুতি তাহে চৰণে চিত্ত দেহু ॥৫॥
ওহি ইশ্বৰ তাৰক মাৰক কাৰক সব সংসাৰ ।
তাহে কৰু সেৱ দেৱ নাহি কেঅ নাহি১৭ হৰি বিনে আৰ ॥
জতএ১৮ পৰমা ধৰমা কৰমা সবকহুঁ ৰাজা নাম ।
কৃষ্ণক কিঙ্কৰ কিঙ্কৰ সঙ্কৰ কহ সব বোল ৰাম ৰাম ॥৬॥

কথাসূত্ৰ ॥ আহে সভাসদলোক ঃ জে জগতক পৰমগুৰু ঃ পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম ঃ সনাতন ঃ ব্ৰহ্মামহেসসেৱিত চৰন-পঙ্কজ নাৰায়ণ ঃ শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণ ঃ ওঁাহ সভামধ্যে কালি-দমন নাম লিলা জাত্ৰা ঃ কৌতুকে কৰব১৯ ঃ তাহে সাৱধানে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥০॥
আকাসক কৰ্ণ দিয়া সূত্ৰ বোল ॥ আহে সঙ্গি ঃ কোন বাদ্য সুনিত্ৰ ॥

সঙ্গি—সখি মৃদঙ্গ বংসি ধ্বনি২২ সুনি ॥০॥

আঃ২৩ মিলল মিলল ॥০॥

শ্লোক ॥ গোৱৎসান্ পুৰতঃ কৃত্বা গোপালঃ পালকঃ সতাম্ ।
প্ৰৱেশমকৰোৎ গোপৈঃ সহ ৱেণুন্নিনাদয়ন্॥২ ॥০॥

১৭। নাহি নাঃ ঃ ১৮। জত । ঃ ১৯। কৰাৱব ঃ
২১ হৰি,২ (লোপ) ২২। মৃদঙ্গবাদ্য ২৩। অঃ

কথা সূত্র ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ হামু জে কহল ঃ সোহি ইশ্বৰশ্রীগোপাল ঃ বৎস বৎসপাল সহিত এথা প্ৰৱেসি কহুঁ ঃ জৈচে লিলা কৌতুকে কৰব ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল২৪ ॥২॥

গিত ॥ ৰাগ সিন্ধোড়া ॥ একতালিতালেন ॥

ধ্রুং ॥ আৱত এ২৫ কানু সুৰভি চৰাই ।
ৰঞ্জিত ধেনু-ৰেনু বেনু বজাই ॥

পদ ॥ সিৰে সিখণ্ডক গণ্ড কুণ্ডল ডোলায়ে২৬ ।
উৰে হেমহাৰ হিৰ মঞ্জিৰ ঝুৰাএ২৭ ॥
বালক বেঢ়ি খেড়ি খেলাইতে জায় ।
কহতু সঙ্কৰ গতি গোবিন্দ পায় ॥১॥০॥

কথা সূত্র ॥ ঐচন লিলা কৌতুক নৃত্য কৰিতে ঃ গোপাল সহিত ঃ সিসুসব কালিন্দি হ্রদক সমিপ পাৱল ঃ সে বিসময় পানি নজানি ঃ পৰম পিপাসে পিড়িত হয়া ঃ সবহুঁ২৮ হ্রদক জল ঃ উদৰ ভৰি পান কৰল২৯ ততকাল দুৰ্ঘোৰ বিসজ্বালা লাগিয়ে চেতন হৰল ঃ সৰিৰ কম্পি কম্পি প্রাণ চাড়ি ঃ বৎস বৎসপালসব ঃ কালিন্দি তিৰে পৰল৩০ ॥

শ্লোক ॥ ৱৎসকান্ বালকান্ কৃষ্ণো ৱিলোক্য মৃতকান্ তদা ;
চকাৰ প্রচুৰং খেদমদ্ভুতং ভক্তৱৎসলঃ ॥৫॥

২৪। হৰি, ২ (লোপ) ২৫ ৰে ২৬। ডোল ৰে, সোভয়ে ২৭। ঝুৰাৱে, ঝুৰয়ে ২৮। সবহি ২৯। কৰল ৩০। পড়ল।

সূত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ বৎস বৎসপালকসবক ঃ বিস জল পানে মৃতক পেখি ঃ শ্রীকৃষ্ণ হাহা কি ভেলি বোলি ধৰি কহু ঃ উলট পালট কৰিএ দেখল ঃ নিৰন্তৰে প্রানে মৰল ঃ হাহা হামাৰ ভকতক ঃ ঐচন অৱস্থা বোলি ঃ সে ভকতবৎসল গোপাল ঃ বহুত খেদ কয় কহুঁ ঃ অমৃত দৃষ্টি নিৰেখি ঃ ততকাল জিয়াঅল ॥

শ্লোক ॥ কৃষ্ণস্যামৃতদৃষ্ট্যালং লব্ধপ্রাণাঃ কুমাৰকাঃ ।
প্রীতাস্তে চৰণৌ নেমুৰ্যথা স্বপ্নাৎ সমুত্থিতাঃ ॥৬॥*॥

সূত্র ॥ কৃষ্ণক অমৃত নিৰিখন পাই ঃ পুণৰ্ব্বাৰ প্রান আৱল ঃ বৎস বৎসপাল সব স্বপ্নৰ জাগি জৈচে উঠি বৈঠল ঃ অন্যোঅন্যে কহৈচে ৩১॥*॥

বালকসৱ বোল । আহে সখিসব ঃ দেখো ওঁহি বিসজল পানে প্রাণ চাড়ি মৰল ঃ কৃষ্ণক প্রসাদে পুনৰ্ব্বাৰ বৰ্ত্তল ॥*॥

সূত্র ॥ ওহি বোলি পৰম প্ৰিতি হয়া ঃ কৃষ্ণক চৰনে প্রনাম কয় বোলল ॥*॥

কথা ॥ আহে স্বামি ঃ ওহি বিস পানি পিয়ে ঃ প্রানে মৰল হামি ঃ তোহাক প্রসাদে পুনৰ্ব্বাৰ উপজল ! তোহাৰি চৰন সেৱাক মহিমা কি কহব স্বামি ॥*॥

সূত্র ॥ শ্রীকৃষ্ণ সবাকে আলিঙ্গি ৩২ আশ্বাস কয়ল ॥

শ্লোক ॥ তত্র কালিয়ভুজগং ভগৱান ভৱভাৰনঃ ।
দূৰাকৰ্ত্তুং মনশ্চক্রে হ্রদাদ্দৈত্যনিসূদনঃ ॥৭॥

৩১। কহিতেচে ঃ ৩২। আলাঙ্গিয়ে ঃ

সূত্র ॥ দুৰন্ত বিসবির্য প্রতাপে ঃ প্রচণ্ড কালিসর্প্পক দমি দূৰ কৰিতে ঃ প্ৰৱন্ধ কয় কহু ঃ পিতবস্ত্র কটিত মেহ্রাৱল ঃ কদম্ব বৃক্ষে চড়িকহু ঃ বিসময় কালিহ্রদত ঝাম্প কয়ল ঃ সে অনন্ত বির্যক প্রচণ্ড প্রতাপে ঃ হ্রদক উর্ম্মি উথলি ঃ আন্দোল মিলল ঃ শ্রীকৃষ্ণ পৰম কৌতুকে জল মাঝে ঃ জৈচে কেলি কৰল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ কালিন্দি জলমহ ঃ খেলে যদুৰায়া ।
বালেকে বেঢ়ি ঃ বংসি বজায়া ;
জৈছে নাচে কানু ঃ চৰন চলায়া ॥

পদ ॥ নিল তনু তথি ঃ পিত পিচোৰি ।
নঅ ৩৪ ঘন জৈচে ঃ চমক ৩৫ বিজোৰি ॥
কৌস্তুভ কণ্ঠ ঃ কৌটি নয় ৩৬ সুৰ ।
কুণ্ডল ঝলমল ঃ ঝনকে কেয়ুৰ ৩৭ ॥
জল মাঝে দুহু বাহু আফালি ।
ক্রিড়া ৩৮ কৰতু বাৰি বনমালি ॥
উর্ম্মি উথলি হ্রদক লোলে ৩৯ ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ সঙ্কৰে বোলে ৪০ ॥*॥২॥

৩৩। হৰি ঃ ৩৪। নৱ ঃ ৩৫। চমকে ঃ ৩৬। নৱ ঃ ৩৭। কেজুৰ ঃ
৩৮। ক্রীড়া, কৃড়া ঃ ৩৯। হ্রদ কৰু বোল ঃ ৪০। বোল ঃ

কথা সূত্র ॥ শ্রীকৃষ্ণ ঐচন জলকেলি কৰিতে ঃ হ্রদক পৰম আন্দোল মিলল ঃ প্রচণ্ড উর্ম্মিক ৰোল বহুত দুৰ গৈল ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য হ্রদনির্হ্রাদ-সম্বাদমিমমদ্ভুতম্ ।
আগত্য ত্বৰিতং কালিঃ ক্রোধেনাদশদচ্যুতম্ ॥ ৮ ॥

সূত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ হ্রদক আন্দোল কল্লোল-ৰোল সুনিএ ঃ ক্রোপে কম্পমান ঃ পৰম দর্প্পে সর্প্পৰাজ কালি কোপে ঃ জৈছে খেদি আসি কহু ঃ মর্ম্মথানে শ্রীকৃষ্ণক দংসি লাঞ্চে মেহ্রাৱল৪২ ঃ আহেলোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল৪১ ॥ ॥*॥

গীত ॥ ৰাগ আসোৱাৰী ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ আৰে কাল কালি বলিআৰা ।
কৰতু৪৩ তোলি ফেট ফোতকাৰা ॥

পদ ॥ গৰজি৪৪ দৰপে সৰপ বিসাল ।
পেখি নিৰেখএ ৰূপ গোপাল ॥

সূত্র ॥ ঘনস্যাম পিতবাস ঃ শ্রীবৎস কৌস্তুভ ঃ কিৰিটি কুণ্ডল ঃ কঙ্কন-কেয়ুৰ৪৫-ৰঞ্জিত গোপালক ঃ পৰম কমনিয় ৰূপ নিৰেখি ঃ খঙ্গে জৈছে মর্ম্মথানে শ্রীকৃষ্ণক দংসল তা দেখহ ॥

পদ ॥ কৌতুকে কৰতু কেলি বনমালি ।
মৰম৪৬ থানে খেদি দংসল কালি ॥

৪১। হৰি, ২ (লোপ) ঃ ৪২। মেৱাঅল ঃ ৪৩ কৰত ঃ ৪৪। গৰজে ঃ
৪৫। কেজুৰ ঃ ৪৬ পৰম ঃ

বেঢ়ল৪৭ লাঞ্জেহি ভুজগ প্রৱন্ধে ।
ৰহল গোপাল পড়ি সর্প্প ক বন্ধে ॥ * ॥ ৩ ॥

সুত্র ॥ পৰম ইশ্বৰ শ্রীগোপাল ঃ মনুষ্য-চেষ্টা দৰসি ঃ বিস লাগি মৃতক স্বভারে ঃ সর্প্প ক বন্ধনে পড়ি ৰহল । তাহে পেখি ঃ সিসুসব প্রান অন্তৰীক্ষ ভেল ঃ হা হা স্বামি ঃ কি ভেলি ঃ হামাক প্রানে জিয়াই ঃ তোহোঁ আপুনে মৰল তোহোঁ বিনে কৈছে হামু জিঅন ৰাখব বোলি ঃ কৃষ্ণক মুখ নিৰেখি বহুত বিলাপ কৰিএ ঃ হ্রদক তিৰে ৰহল ॥

শ্লোক ॥ ততো নানাদ্ভুতং দৃষ্ট্বা ব্রজে নন্দাদয়স্তদা ।
কৃষ্ণো মৃত ইতি মত্বা তং দ্রষ্টুং যযুৰাকুলাঃ ॥ ৯ ॥

সুত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ গোকুলত নানা বিমঙ্গল মিলল ঃ ঘন ঘন ভুমিকম্প জাই ঃ নির্ঘাত পড়ে ঃ ঘৰে ঘৰে ফেকুআ আবাৱ কৰেঃ আনাবাএ৪৮ বৃক্ষসব উভৰি পৰেঃ স্ত্রিক দক্ষিণ পুৰুষক বাম ফন্দে ঃ তাহে পেখি সব লোক মহাভিতি৪৯ ভেল ঃ জষোদাক হৃদয় কাম্পে৫০ ঃ হা হা প্রানপুত্র গোপালক ঃ মৰন মিলল বোলি ঃ হৃদয়ে মুষ্টি হানিএ কহু ঃ শ্রীকৃষ্ণক দেখিতে ঃ গোপগোপি সহিতঃ নন্দজষোদা বৃন্দাবন প্রবেসি৫১ জৈচে চললি ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল৫২ ॥ * ॥

৪৭। বেঢ়লি ঃ ৪৮। আনাবায়ে, আনাবাৱে ঃ ৪৯। ভয় ঃ ৫০। কম্পে ঃ ৫১। প্রতি ঃ ৫২। হৰি ঃ ২ (লোপ)

গিত ॥ ৰাগ শ্রীগৌৰি ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ জষোৱা আৱে৫৩ আকুলি সোকে৫৪ ।
ফোকাৰে দুখিনি৫৫
সঙ্গে চললি তাপে জতএ গোপিনি ॥

পদ ॥ ধ্বজ বজ্র পঙ্কজ দেখিতে দহে আগি ।
ডাকেৰে গোপাল প্রান গয়ো কাহা লাগি ॥
নৰহে সন্তাপে প্রান দেখু অন্ধিআৰি ।
কহতু সঙ্কৰ গতি মুকুতি মুৰাৰি ॥*॥৪॥

সুত্র ॥ ঐচন পৰম সন্তাপে বিলাপ কৰি ঃ গোপালক খোজ-গোড়ি জাহিতে ঃ গোপগোপি সহিত ঃ নন্দজষোদা হ্রদক তিৰ পাৱল ঃ বিদুৰতে দেখল ঃ গোপসিসুসব হ্রদক নিৰেখি ঃ আৱাৱে ক্রেন্দন কৰৈচে ঃ তাহে পেখি ঃ পৰম আকুল ভায়ে ঃ লৱড়ি জাই দেখল ঃ কি ভয়ঙ্কৰ সর্প্প ক বন্ধে পড়ি ঃ শ্রীকৃষ্ণ মৃতক ভায়ে ৰহৈছে ঃ চক্ষুত নিমেস নাহি ঃ দসন নিস্পান ঃ নাসাত বাউ খেলে নাহি ঃ তাহেক পেখি ঃ গোপপোপিক ঃ ধাতু অন্ত-ৰীক্ষ ভেল ঃ হা কৃষ্ণ হা কৃষ্ণ বোলি ঃ পৰম উর্ম্মি কএ ঃ ক্রন্দন কৰিতে লাগল ঃ নন্দজষোদা মৃতক পুত্রক মুখ নিৰেখি ঃ প্রান অন্তৰীক্ষে দিসদস আন্ধাৰি পেখি ঃ সোক ঝমকে মুর্চ্ছিত হয়া ঃ পৰি ৰহল ॥

শ্লোক ॥ ততঃ কৃষ্ণমুখং ৱীক্ষ্য গোপ্যো ৱিৰহকাতৰাঃ ।
ৰুৰুদুঃ সুস্বৰন্তীব্রং শোকশল্যেন ধৰ্ষিতাঃ ॥১০॥

৫৩। অৱিৰে ঃ ৫৪। সোকে ৰে ঃ ৫৫। দুখুনি ঃ

কথা সুত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ গোপিসব কৃষ্ণক সোকসল্যে পিড়িত হয়া ঃ প্রান ধৰএ নপাৰি ঃ প্রানগোপালক মুখ নিৰেখিতে ঃ নয়নক নিৰ ধাৰে বহি জাই ঃ আৰ্ত্তবাৰে ঃ মাটি লোটি ঃ ক্রন্দন কৰিএ বোলল ॥*॥

হে প্রান বন্ধু মাধঅ ঃ হামু কিঙ্কৰিসবক চোড়ি ঃ কৈচে চলৈছে ঃ হে নাথ ঃ হামাক সঙ্গে নিআ জাব ॥*॥

তোহো বিনে জিৱন নাহি ধৰব ঃ স্বভাৱে৫৭ মৰব ঃ কি নিমিতে হামাক চাৰহ ঃ ওহি চান্দ বদন নেদেখিয়ে ঃ কৈচে প্রান ৰাখব বোলি ঃ কৃষ্ণৰ মুখ নিৰেখি জৈছে বিলাপ কয়ল৫৮ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গীত ॥ ৰাগ কৌ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ দেখোৰে দেখো বন্ধু মাধঅ হে
তুহু বিনে জিৱন নৰহে ।
তেৰি সোকানল সৰিৰ বিকল
বন্ধু বিৰহে হৃদয়৫৯ দহে ৰে ॥

পদ ॥ গৃহ মোহ৬০ হেৰি সব তেজিআ তেৰি
চৰনে সৰন কৈলো ।

৫৬। অদ্ধিআৰি ঃ ৫৭। স্বভাএ ঃ ৫৮। কঅল ঃ ৫৯। হৃদঅ ঃ
৬০। সুখ, মুখ ঃ ৬১। কৈলো ঃ ৬১। আবে ?

কয়ো সব নাস তুহু তেজি জাস
অব৬১ অনাথিনি৬২ ভৈলো ৰে ॥
বংসি স্বান৬৩ সুনি আসিয়ে গোপিনি
কাহেৰি হেৰব মুখ ।
কমল নয়নে নিৰেখিয়ে কোনে
হৰব হামাৰ দুখ ৰে ॥
কৃষ্ণসোকানল সৰিৰ বিকল
অধিকে দগধে প্রান
চেতন হৰয় ঃ মুৰুচি পৰয় ঃ
কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰে ভান্ ৬৪ ৰে ॥*॥৫॥

সুত্র ॥ ঐচন পৰম সন্তাপে বিলাপ কয় গোপিসব ঃ কৃষ্ণক সোকে ঃ অচেতন হোই ঃ মুৰ্চ্ছিত হয়া পৰল ॥

শ্লোক ॥ যশোদা চেতনাং প্রাপ্য পতিনা সহ সা ভৃশম্ ।
ৰুৰোদ দুঃখশোকাৰ্ত্তা পুত্রস্য পশ্যন্তী মুখম্ ॥১১॥

কথা সুত্র ॥ তদন্তৰ কিঞ্চিৎ চেতন লভিএ ঃ যশোদা পুত্র সোকানলে ঃ সৰিৰ দাহ ৬৫ কৰে ঃ পুত্রমুখ নিৰেখি বোলল ॥*॥

কথা ॥ আহে প্রান বন্ধাই ৬৬ মধাই ঃ কত তপসায়ি ঃ তোহাক পুত্র পাৱলো৬৭ ঃ অল্পতে অনাথিনি কয় ঃ কাহে

৬২। অনাথিত ঃ ৬৩। স্বন ঃ ৬৪। গান ৬৫। দন্ধ
৬৬। বন্ধাই (লোপ) ৬৭। পাঅল

হামাক তেজল ঃ দেখো তোহাৰি সন্তাপে জিৱ ৰহে নাহি ঃ হা হা ওহি চান্দ বদনক ঃ কাহেক নিআ দেলো ঃ হামাৰ পুত্ৰক কে৬৮ নিআ৬৯ জাই ঃ গোধুলি আজু বংসি বজাই ঃ কে ব্ৰজক জাৱব ঃ কাহেক ধুলা ঝাড়ি ঃ বোকে বান্ধি কোলে ধৰব ঃ কাহেক গোৰস পান কৰাঅব ঃ কি ভেলি আজু ঐ কৃষ্ণ মোৰ বাপ ঃ কাহা গৈলি৭০ এড়াঞ ওঁহি তোহাৰি সন্তাপ ॥*॥

সুত্ৰ ॥ ঐচন পুত্ৰসোকে ঃ তাপিত হয়া জষোদা জৈচন করুন৭১ বিলাপ কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোলে ২॥৭২

গীত ॥ ৰাগ কৌউ ॥ জতিমান ॥

ধ্রুং ॥ এ সুত মাধৱ হে৭৩ কি মেৰি কপাল।
কহিৰ দারুন সৰ্প্পে তেৰি ভৈল কাল ॥

পদ ॥ কাঁহা জাঅ৭৪ অগনি জালিয়া মেৰি গাৱ।
কে না৭৪ আসি হামাক বোলব অব মাৱ ॥
ধুলা ঝাড়ি কাহাক ধৰব বোকে তুলি।
হৃদয় ধাকুড়ে জসোমতি ওঁহি বুলি ॥১॥
এগৃহ গোধন ধন সাঞো কাৰ তৰে।
কে না৭৫ পান কৰব গোৰস মেৰি ঘৰে ॥

৬৮। কোনে ৬৯। লয়া ৭০। গেলি, জাহি ৭১। হৰি, ২ (লোপ) ৭৩। এ হৰি হৰি ৭৪। জাস ৭৫। কোনে

মধুৰ অধৰে ধৰি বজাইতে৭৬ বেনু।
চাৱব বিহানে কে না মেলি মেৰি৭৭ ধেনু ॥২॥
কি না দোসে প্ৰানপুত্ৰ তেজলি৭৮ হামাৰি।
হৰয়ী৭৯ চেতন দিস৮০ দেখু অন্ধিআৰি ॥
তোহাৰি জননি হেৰা মৰি জাঞ তাপে ॥
কহতু সঙ্কৰ জসোমতিক সন্তাপে ॥৩॥*॥৬॥

সুত্ৰ ॥ ঐচন পৰম বিলাপ কয় ঃ জষোদা ডাকি বোলল ॥*॥

কথা ॥ অয়ে ক্ৰুৰ৮১ পাপি সৰ্প্প ঃ পুত্ৰক প্ৰান লেলি ঃ আহেক সঙ্গে দংসি হামাক মাৰহ ॥*॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বোলি কৃষ্ণক সোকে প্ৰান ধৰএ নাহি পাৰি ঃ গোপগোপি সহিত নন্দজষোদা হা কৃষ্ণ হা কৃষ্ণ বোলি হ্ৰদত ঝাম্প দিতে জাই ঃ তাহে পেখি বলভদ্ৰ ৰহ ৰহ বোলি ঃ আগভেন্টি নিবাৰি বোলল ॥*॥

কথা ॥ আহে পিতৃ-মাতৃ ঃ গোপগোপি সব ঃ কি কৰিতে চাৱ ঃ ৰহ ৰহ কিচো ছিন্তা নাহি ঃ তুহুসব কিচো জানয়ে নাহি ঃ ওহি দুষ্ট সৰ্প্পক দণ্ড কৰিএ ঃ এথা হন্তে খেদায়া শ্ৰীকৃষ্ণ এই ক্ষন আৱব ঃ তোহোসব কৌতুক দেখহ বৈঠি ৰহ ॥০॥

সুত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ বলোক বাক্যে ব্ৰজ বাসিসব ঃ কিচো সান্ত হয়া ঃ পৰিঅৰ্ত্তি নিঝম পৰিএ ঃ কৃষ্ণক মুখ নিৰেখিএ ৰহল ॥

৭৬। বজাইতে ঃ ৭৭। বেক ঃ নিব ৭৮। তেজল ঃ ৭৯। হৰাইল ঃ ৮০। দিন ঃ ৮১। ক্ৰুৰ (লোপ) ঃ

শ্লোক ॥ দৃষ্ট্বা ৱিষাদং গোৱিন্দো ভক্তানাং ভক্তৱৎসলঃ।
আস্ফোট্য সহসোত্তস্থৌ ৱিমুক্তঃ সার্পবন্ধনাৎ ॥১২॥

সূত্র ॥ মনুষ্যচেষ্টা দৰসিএ ঃ শ্রীগোপাল তুই দণ্ড সর্প্পক বন্ধনে পড়ি ৰহল ঃ তদনন্তৰে ঃ গোপগোপিসবক ঃ পৰম বিষাদ তুখ দেখিএ ঃ শ্রীকৃষ্ণ আচোট৮২ কয় উকফাল দেলহ ঃ কালি সর্প্প পৰম চোট পাই ঃ কৃষ্ণক চাড়ি উফড়ি পড়ল ঃ হাজাৰেক ফণা তুলি ঃ কৃষ্ণক চাই ফোফাই ঃ কোপে চক্ষু আৰকত জিহ্বাএ কৰাৰি চেলেকঅ ঃ নাকে মুখে বিস-বহ্নি ববিসৱ৮৩ পেখি শ্রীকৃষ্ণ পৰম আটোপে কালিক হাস্ফোলল৮৪ত ঃ তাহেক বেঢ়ি ঃ চক্রাকাৰে চমৎকাৰে ঃ পাক ফুৰিতে লাগল ঃ সে অনন্তবির্য কালি ঃ মহা ফেৎকাৰ৮৫ কৰিএঃ কৃষ্ণক সমুখে ভৰময় ঃ তাহে পেখি জগতক নাথেঃ লিলায়ে কালিক মাথেঃ আৰম্বৰে চড়ল ॥

শ্লোক ॥ ততঃ শিৰাংসি সর্পস্য পদ্ভ্যামামর্দ্য মাধৱঃ।
ননর্ত্ত লীলয়া সর্ব্বকলাদিগুৰুৰাশ্বৰঃ ॥১৩॥

সূত্র। তদনন্তৰে কালিক মাথে চড়ি ঃ শ্রীকৃষ্ণ তুই পাৱে ফনাক মৰ্দ্দিএ নৃত্য৮৬ আৰম্ভল ঃ সে সময়ে গন্ধৰ্ব্ব বিদ্যাধৰ সব আসি কহু ঃ তাল কৰতাল ঠ্বাক৮৭ মৃদঙ্গ বজাৱয় ঃ

৮·। আস্ফোঠ ঃ ৮৩। ববিসএ ঃ ৮৪। হাস্ফোলন ঃ ৮৫। ফোৎকাৰ, ফোকাৰ ঃ ৮৬। নিত্য ঃ ৮৭। ঠুঙ্গি ঃ

তাহেক চেঅ৮৮ লয়া শ্রীকৃষ্ণ জৈচে কোতুক৮৯ নৃত্য কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ নিৰন্তৰে হৰিবোল৯· ২॥

গীত। ৰাগ গৌৰি ॥ দোমানি পৰিতাল জতিমান ॥

ধ্রুং ॥ কালা৯১ কানু নাচে চৰণ চলাই।
কৰতু কৌতুক নৃত্য কেসৱ
অৰুণ চৰণ চলায় ৰে।
দেৱমুনি সিৰে সিৰিখ৯২ বৰিখে৯৩
হৰিখে৯৪ হৰিগুন গায়ৰে ॥

পদ ॥ কাল কালিক মাথে চড়ি ভাড়৯৫
পিড়ি ক্রিড়ি৯৬ কানু নাচে ৰে।
মৃদঙ্গ দিমি দিমি নাদ তুন্দুভি
সিদ্ধসব বায় কাচেৰে ॥
পাক ফিৰি ফিৰি ভিৰি ভিৰি পায়ে৯৭
সিৰে সিৰে পাড়ে ডেঅ৯৮ ৰে।
অঙ্গভঙ্গিম ৰঙ্গ কৌতুকে
নাচত৯৯ এ আদিদেৱ ৰে ॥ * ॥ ৭ ॥

সূত্র ॥ ঐচন জগতক পৰম গুৰু নাৰায়ণ শ্রীগোপালক ভৰ১·· সহিতে নপাৰি কালি অচেতন ভেল ঃ পৰম

৮৮। চেষ্ট, ভাৱ ৮৯। কৌতুকে ৯·। হৰি, ২ (লোপ) ৯ । কাল ৯২। শিৰিশ, কুসুম ৯৩। বৰিসে ৯৪। হৰিষ, হৰিবে ৯৫। ভিড়ি, ভৰি ৯৬। গিৰি, ফিৰি ফিৰি ৯৭। পাৱে, শাৰে ৯৮। ডেউ, ডেৱ ৯৯। নাচতু ১··। ভাৰ

পিৰাত১০১ ঘাড় ওলমল ঃ নাকে মুখে ৰুধিৰ চান্দে ঃ মহা দুখে অন্ধকাৰ দেখে ঃ জত মদগৰ্ব্বদম্ভ দৰ্প্প সৰ্প্পক সব চুৰ ভেল ঃ বাক্যমুখে হৰল ঃ ঐচন পৰম গুৰুক আপদ-ঔসধ পাই ঃ কালিক মন নিৰ্ম্মল ভেল ঃ নয়নৰ নিৰ নিঝুৰয় ঃ কৃষ্ণক পৰম ইশ্বৰ পুৰুষ জানি মনে সৰন লেলহ ॥

শ্লোক ॥ নাগপত্ন্যঃ পতিং বীক্ষ্য মুমূৰ্ষুঙ্গতচেতনম্ ।

তুষ্টুবুঃ কৃষ্ণমভ্যেত্য ভৰ্ত্তুৰ্ব্বিৰহকাতৰাঃ ॥ ১৪ ॥

কথাসুত্ৰ ॥ কালিক ভাৰ্য্যা ঃ জত নাগনাৰিসব ঃ স্বামি মৰয় দেখি ঃ পৰম সন্তাপে আকুলমতি হয়া ঃ হৃদএ১০২ মুষ্টি১০৩ হানে ঃ নয়নক নিৰ ঝুৰাএ ঃ হা স্বামি হা স্বামি বোলি ঃ সিসুসব আগ কৰিএ ঃ জৈচে বিলাপ কৰিতে আৰে ঃ তাহে দেখহ সুনহ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি বোল্ ॥

গীত ॥ ৰাগ বেলোআৰ১০৪ ॥ ৰূপকতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ নাগনাৰি আৱয়ী১০৫ অৱনত কায়ী১০৬ ।
তাপিত তনু মনু নয়ন ঝুৰায়ী১০৭ ॥

পদ ॥ পিউক১০৮ সন্তাপ তাপে প্ৰান ফুটি জাই ।
ফোকাৰয়ী ঘন মন১০৯ চেতন নাই ॥ ১ ॥

১০১। পীৰাত ১০। হৃদয়ে ১০৩। মুঠি ১০৪। বেলোৱাৰ ১০৫। আৱৰে ১০৬। কাই ১০৭। জুৰাই ১০৮। পিয়াৰ ১০৯। ঘন

পৰিএ হৰিক আগু কৰু পৰনাম ।
কহতু সঙ্কৰ গতি গোবিন্দ নাম ॥ ২ ॥৮॥

কথাসুত্ৰ ॥ ঐচন পৰম সন্তাপে ঃ কৃষ্ণক আগু পড়ি পৰনামি ঃ নাগপতনিসব ঃ কৰ-জোড়ি স্বামিক দুখ মোক্ষন মনে ঃ তুতি আৰম্ভল ॥

পয়াড় ॥ ধ্ৰুং ॥ ঘোৰ অপৰাধ আচৰল ওহি চণ্ড ।
বিহিলা ইহাক হৰি সমুচিত দণ্ড ॥
পুৰান পুৰুষ তোহোঁ সনাতন হৰি ।
আচা দেৱ দুষ্টক দণ্ডিতে অৱতৰি ॥ ১ ॥
ইতো দণ্ডে স্বামি ওঁহি এড়াইলা পাতক ।
বৰতো অধিক দেখোঁ তোহাৰি ক্ৰোধক ॥
ইতো পাদপঙ্কজৰ পাইলা ধুলাচয় ।
কি হেতু ইহাৰ হেন ভৈল ভাগ্যোদয় ॥ ২ ॥
লক্ষ্মী ব্ৰহ্মা মহেস প্ৰভৃতি দেৱগনে ।
ইতো পদৰজ খুজি নপাৰে জতনে ॥
তামসিক ক্ৰুৰ ক্ৰোসি১১০ কালি সৰ্প্পজাতি ।
কি মতে পাইলেক ইতো পদধুলা আতি ॥৩॥
নমো নমো অনন্ত সকতি নাৰায়ন ।
কাৰনৰো কাৰন তুমিসি অকাৰন ॥
নাহি আদি অন্ত মধ্য পৰিচিন্ন জাৰ ।
পুৰ্ণানন্দ দেৱ হেৰা কৰো নমস্কাৰ ॥৪॥

১১০। ক্ৰোধি

নমো নমো অতর্ক্ক মহিমা দেৱ হৰি ।
জগতকে বিয়াপি ১১১ আপুনি আচা ধৰি ॥
তুহু সর্ব্ব সাখি ৰাখিআচা প্ৰানিচয় ।
তোহাতেসে হন্তে হোৱে সৃষ্টি স্থিতি লয় ॥ ৫ ॥
জাহেৰ চাৰিও মুক্ষ্য মুৰ্ত্তি অনুপাম ।
ৰাম কাম অনিৰুদ্ধ বাসুদেৱ নাম ॥
হেন ভগৱন্ত ১১২ কৃষ্ণ দেৱতাৰ দেৱ ।
তোহাৰি চৰনে কৰো লক্ষ কোটি সেৱ ॥ ৬ ॥ * ॥৮॥

সূত্ৰ ঃ ঐচন তুতি কৰি কহু ঃ নাগনাৰিসব সকাৰুন ভাএ ১১৩ ঃ কৃষ্ণক কাপ্পৰ্ন্য কৰিতে ১১৪ লাগল ॥*॥

নাগনাৰিসববোল ॥ হে পৰম ইস্বৰ ঃ তোহাৰি পদ প্ৰহাৰে ঃ স্বামি মৰি জাই ঃ ওঁহি দুৰ্যনে ঃ তোহাক নজানি দংসল ঃ ইহাক দোষ বাৰেক মৰস গোসাঞিঁ ঃ তোহাৰি আগু খুদ্ৰ পতঙ্গ ঃ আহেক মাৰি কোন জস সাধব ঃ দেখো স্বামিক ধাতু প্ৰান ৰহে নাহি ঃ জত লাগে মানে সাস্তি পাৱল ঃ হে পৰম ইস্বৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ অব কৃপাকৰু ঃ হামাক অনাথ কৰবি নাহি ঃ তোহাৰি আগু আঞ্চোল ১১৫ পাঁতি ঃ পতিদান মাগোঁ ॥ * ॥

সূত্ৰ ॥ ওঁহ বোলিতে নয়নক নিৰ ঝুৰে ঃ পতিক সন্তাপে নাগিনিসব ঃ জৈছে বিলাপ কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ নিৰন্তৰে হৰি বোল ১১৬ ॥

১১১ । বিআপি ১১২ । ভগঅন্ত ঃ ১১৩ । ভ/ৱে ঃ
১১৪ । কয় ঃ ১১৫ । আঞ্চোৰ ঃ ১১৬ । হৰি ঃ

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥ জতি মান ॥

ধ্ৰুং ॥ অবহু কৰুনা কৰু কৃপাল গোপাল ।
তেজৱি জিঅন স্বামিক মিলে কাল ॥
পদ ॥ তোহো নাহি জানিএ দংসল ওঁহি চণ্ড ।
সমুচিত অহিক কয়লি দেৱ দণ্ড ॥
তুআ ১১৭ পাৱে বিদিত সতিক পতি প্ৰান ।
আঞ্চোল ১১৮ পাতিআ মাগো আমি স্বামিদান ॥
তেজয় জিঅ ১১৯ পিউ ১২০ প্ৰাণ টুটি ১২১ জাই ।
পাপিক দোষসব মৰস গোসাঞিঁ ॥
কৰি কাতৰ বিলপতি পৰি নাৰি ।
কহ সঙ্কৰ অব উদ্ধাৰ মুৰাৰি ॥ * ॥ ৯ ॥

কথা সূত্ৰ ॥ নাগ নাৰিসব ঃ ঐচন স্বামিক সন্তাপে ঃ বিলাপ কৰি কহুঁ ঃ কৃষ্ণক আগু পৰি ৰহল ঃ নয়নক নিৰ ঝুৰে ঃ হা স্বামি বোলি ঃ হৃদএ মুঠি হানি ঃআৰ্ত্তৰাৱ কৰিএ থিক ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য নাগনাৰীণাং কৰুণং কমলেক্ষণঃ ।
কালিয়-শিৰসঃ কৃষ্ণঃ কৃপয়াৱততাৰ সঃ ॥ ১৫ ॥

কথা সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ নাগবধুসবক ঃ পৰম সন্তাপ পেখিয়ে ১২১ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক কৃপা উপজল ঃ নাগনাৰিসবক সম্মুখি বোলল ॥ * ।

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে কালিকভাৰ্যা ঃ নাগিনিসব ঃ সন্তাপ চোড়হ ॥ * ॥

১১৭ । তুয়া তুয়া ঃ ১১৮ । আঞ্চোৰ ঃ ১১৯ । জিৱ ঃ
১২০ । পিঅ ঃ ১২১ । ফুটি ঃ ১২১ । পেখিএ ঃ

সূত্র ॥ ওহি বুলি দেঅ ১২২ ঃ দিআ নামি ঃ সর্প্পক ফনাহন্তে ঃ
অন্তৰ হুয়া ৰহল ॥

শ্লোক ॥ ততো ৱিমুর্চ্ছিত ঃ কালি ঃ শনৈ ঃ সম্প্রাপ্য চেতনাম্ ।
তুতোষ শিৰসা নত্বা মত্যা কৃষ্ণং মহেশ্বৰম্ ॥ ১৬ ॥

কথাসূত্র ॥ যমপুৰ পাই ঃ কালি কথঙ্কথমপি প্রানে নিবর্ত্তল ঃ
মত্য পিড়া পাই ঃ ফোফাঅত ১২৩ ঃ আপদ ঔসধি
পাই ঃ সর্প্পক দর্প্প চুৰ ভেল ঃ চিত্ত শান্ত হয়া ঃ আখি
মেলি ঃ কৃষ্ণক আগু দেখিএ বোলল ঃ ওহি কৌটি
ব্রহ্মাণ্ড ইস্বৰ নাৰায়ন জানি ঃ ত্রাহি ত্রাহি স্বামি কৃষ্ণ
বোলি ঃ সিৰে চৰন পৰসিয়ে ঃ পৰনাম কয়ল ঃ পশ্চাত
জানুপাৰি কৰজোড়ি ঃ তুতি আৰম্ভল ॥

পয়াড় ॥
জয় জয় জগত মহেস্বৰ ।
ব্রহ্মা সঙ্কৰ জাহে কিঙ্কৰ ॥
জয় ভকতক ভয়-হাৰি ।
নমো হৰি চৰন তোহাৰি ॥ ১ ॥
তৱ ১২৪ পাৱে অতএ সাধি ।
মঞি পাপি অপৰাধি ॥
দংসল দেৱ নজানি ।
মৰস ১২৫ দোস পদ্মপানি ॥
ক্রূৰ সর্প্প অহঙ্কাৰি ।
স্রজনা তোহাৰি মুৰাৰি ॥

১২২। দেৱ ঃ ১২৩। ফোফাৱত ঃ ১২৪। তুয়া ঃ ১২৫। মৰথ ঃ

মোহল মন তুয়া মায়া ।
আজু কয়লি দেঅ ১২৬ দায়া ॥ ৩ ॥
গৰৱ গুচাঅলি মোৰ ।
বিসয় আপদ ঘোৰ ॥
দূৰ কৰ ১২৭ অব ১২৮ মোয়ী
চিন্তো চৰনক তোই ॥ ৪ ॥
দেহু হৰি মোহি ওহি সিক্ষা ।
মাগিয়ে ভুঞ্জৱ ভিক্ষা ॥
ভৰমো তুয়া গুন গাই ।
কৰহু অতএ করুনা গোসাঞি ॥ ৫ ॥ * ॥ ১০ ॥

কথা ॥ হে পৰম পুরুষ নাৰায়ন শ্রীকৃষ্ণ ঃ ওহি পৰম আপদ
বিসয় ১২৯ জঞ্জাল দূৰ কৰহ ঃ গলে কন্থা ১৩০ বান্ধি ঃ
ভিক্ষা মাগি ঃ তোহাৰি চৰন চিন্তি ঃ গুন নাম গাই
বেড়াঞ ১৩১ বাপ জগন্নাথ ঃ ত্রাহি ত্রাহি বুলি ঃ
আগু পৰল ॥

শ্লোক ॥ ৱীক্ষ্য ভক্তিন্তুতস্তস্য তুষ্টঃ কৃষ্ণো জগাদ তম্ ।
মাভৈর্ভুর্জগতীর্নোহসি মমমায়াং দুৰত্যয়াম্ ॥ ১৭ ॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে কালি সর্পৰাজ ঃ তোহোঁ ভয়
কৰবি নাহি ঃ হামাক প্রসাদে ঃ ওঁহি মায়া সংসাৰ
তোহোঁ নিস্তৰল ঃ সাম্প্রত ওঁহি যমুনাক হ্রদ চোড়ি

১২৬। দেৱ ঃ ১২৭। কৰল, কৰব ঃ ১২৮। মায়া ঃ ১২৯। বিষয় ঃ
১৩০। থাড়ি ঃ ১৩১। বেড়াৱব ঃ

তোহাৰি পুৰ্ব্ব স্থান ৰমনক দ্বিপ ঃ তাহেক লাগি সপৰিয়ালে ১৩২ চলহ ঃ এই ১৩৩ চলহ ঃ গৰুড়ক কিচো সঙ্কা কৰবি নাহি ঃ হামাৰ চৰনক চিহ্ন ঃ ধ্বজ বজ্র পঙ্কজ ঃ তোহাৰি ফনাত ১৩৪ লাগি ৰহল ঃ তাহে পেখি ঃ হামাক ভয়ে ঃ গৰুড়ে কিচো কৰব নাহি ঃ বিলম্ব চোড়ি ঃ এই ১৩৫ চলহ ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য নির্ভয়াং ৱাণীং কৃষ্ণস্য ভুজগস্তদা ।
নত্বা সপৰিবাৰেণ যযৌ ৰমনকং মুদা ॥ ১৮ ॥

কথা সুত্র ॥ শ্রীকৃষ্ণক পৰম নির্ভয় বানি সুনিএ ঃ মহা হৰিসে কালি সপৰিআৰে ১৩২ ঃ কৃষ্ণক প্ৰনাম কয়ল ঃ চৰনক ধুলি লেলহ ঃ হে স্বামি কৃষ্ণ বিদায় কয়ল বুলি ঃ প্ৰেমে সলোতক নয়নে ঃ জৈছে চলল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২ ॥ ১৩৬

গিত ॥ ৰাগ ॥ কানড়া ॥

ধ্রুং ॥ কৃষ্ণক চৰনে কৰিএ বিদাই ১৩৭ ।
চললি কালি ৰমনক লাই ১৩৮ ॥

পদ ॥ ফনা মনি ঝিকমিক কৰি পৰকাসে ।
নাগ ৰমনি চলয় লয় লাসে ॥ ১ ॥

১৩২ । সপৰিআৰে, সপৰিবাৰে ঃ ১৩৩ । ওহি, ঐ ঃ ১৩৪ । সিৰত ঃ ১৩৫ । এহি ঃ ১৩৬ । ২ (লোপ) ; হৰি ঃ ১৩৭ । বিদায়ী ঃ ১৩৮ । লায়ী ঃ

জাহিতে হৰিসে হৰিগুন গাৱে ।
কহ সঙ্কৰ গতি গোবিন্দ পাৱে ॥ * ॥ ১১ ॥

কথা সুত্র ॥ ঐচন পৰকাৰে ঃ কালিক দমিএ ঃ হ্রদ হন্তে তুৰ কৰি কহু ঃ শ্রীকৃষ্ণ কৌতুকে কালিন্দি তিৰে আৱল ঃ দেখি আনন্দে গোপিসব জয় কৃষ্ণ বুলি বেঢ়ল ঃ মুখ পঙ্কজক ঃ জৈছে নয়ন ভ্ৰমৰে ১৩৯ পান কৰৈছে ঃ নন্দজযোদা বাহু মেলি ঃ গলে বান্ধি ধৰল ঃ ঘনে ঘনে সিৰ সুজ্ঘি ১৪০ লোতকে সৰিৰ তিয়াৱল ঃ গদ গদ ৱাক্যে বোলল ॥ * ॥

যযোদা বোল ॥ আহে পুতা কি নিমিতে ঃ হ্রদকমাঝে ঝাম্প দেলহ ঃ অঃ হামাক মাৰিতে চাঅল ১৪১ তোহাৰি সন্তাপে আজু প্ৰান চাড়ল ১৪২ হোই ॥ * ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি ঃ মৃতক পুত্রক পাই ঃ পৰমানন্দে নন্দ জযোদা ৰহল ঃ তদনন্তৰ ঃ কৃষ্ণক প্ৰভাৱ জানি ঃ হাসি হাসি আসি ঃ বলভদ্রে আলিঙ্গি ১৪৩ ধৰল ঃ ঐচন পৰকাৰে ঃ কৃষ্ণক আবৰি কৌতুকে হাসিতে মাতিতে ঃ দিবস অবসান ভৈল ঃ ৰাতৃ মিলল ঃ তাহে পেখি শ্রীকৃষ্ণ বোলল ॥ * ॥

কথা ॥ হে মাতা ঃ হে পিতা ঃ হে গোপ গোপিসব ঃ আজু ৰাতৃ ব্রজ জাইতে পাৰয়ে নাহি ঃ জব সবেহি ভল্ল দেখহ ঃ তবে এথাতে ৰজনি বঞ্চহ ॥ * ॥

১৩৯ । ভৃঙ্গে ১৪০ । সুজ্যে ঃ ১৪১ চাৱল ঃ ১৪২ । চাড়লো ঃ ১৪৩ । আলঙ্গি

সুত্র ॥ শ্রীকৃষ্ণক ঐচন বাক্য অনুমানি ঃ জত গোকুলবাসিসব ঃ যমুনাক তিৰে সুতি ৰহল ঃ খুধায়ে তৃসায়ে ঃ হাৰাসাস্থি ১৪৪ হয়া ঃ নির্ভৰ নিদ্রা গেলহ ।

শ্লোক ততো লোকাঃ সমুত্তস্থুঃ ৱেষ্টিতা ৱনৱহ্নিনা ।
চুক্রুশু ঃ কৃষ্ণ কৃষ্ণেতি ত্রাহি ত্বং নিজকিঙ্কৰান্॥ ১৯ ॥

কথা সুত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ নিদ্রাতে ব্রজবাসিক ঃ বনাগ্নি বেঢ়ল ঃ তাহেক প্রচণ্ড সবদ সুমিএ ঃ মিদ্রাভঙ্গ ভেল ঃ বিস্ময় ১৪৫ হয়া জাগল ঃ প্রচণ্ড বহ্নি পেখিএ সবিৰ কাম্পে ঃ পৰম ত্রস্ত হয়া ঃ ত্রাহি ত্রাহি কৃষ্ণ বোলি ঃ কোলাহল কৰিতে লাগল ॥ * ॥

গোপ গোপিসব বোল ॥ হে অনাথক নাথ ঃ হে দিন দয়াল স্বামি কৃষ্ণ ঃ হামাক ওঁহি সবিৰ অৱশ্যক ১৪৬ পৰব ঃ ইহাক চিন্তা নাহি নাথ ঃ ওঁহি সংসাৰ-তাৰক তোহাবি অৰুন চৰন তাহে পুনৰ্ব্বাৰ নাহি দেখব ঃ ওঁতি দুখানলে হৃদয় দাহকৰে ॥ * ॥

সুত্র ॥ ওঁহি বোলি জৈছে আৰ্ত্তৰাৱে ঃ ক্রন্দন কয় লাগল। তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২। ১৪৭ ॥

গিত ॥ ৰাগ শ্রীগান্ধাৰ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ আৱে ১৪৮ হৰি হৰি গোপাল ঃ প্রান মিলে মৰন
হামাক ৰে ঃ অৰন্য আনলে দহে ঃ মধাই উৰ্দ্ধাৰু ৰে ॥

১৪৪। হাৰসাহ্নি ঃ ১৪৫। [illegible]বিক্রান্ত ঃ ১৪৬। আৱশ্যক অৱশ্যে ঃ
১৪৭। ২ (গোপ) হৰি ঃ ১৪৮। আহে, আয়ে ঃ

পদ ॥ নাহি ওঁহি দুখ ঃ মোহি জিৱ জব জাই ১৪৯ ।
নাচিন্তিত হামু ঃ ওহি মৰনক লাই ॥
অৰুন চৰন আৰ ঃ নেদেখোঁ তোহাৰি ।
ওহি দুখ দহে দেহা ঃ মধাই ১৫০ হামাৰি ॥ ১ ॥
আৱায়ে ১৫১ কাতৰ কৰে ঃ ঐ বন্ধু মধাই ।
বাপ চাপ সমিপ খানিক থাকো চাই ॥
আজু আসা দুৰ গেল তুৱ ১৫২ দৰসনে ।
কহতু সঙ্কৰ গতি গোবিন্দ চৰনে ॥ ২ ॥ * ॥ ১২ ॥

গিত ॥ ৰাগ ভাঠিআলি ॥

ধ্রুং ॥ ত্রাহি ত্রাহি হেৰ ঃ ১৫৩ প্রান নাৰায়ন ঃ
হৰায়ী এ বাপ ঃ সৰনে পসিলো ।
বন বহ্নি দহে ঃ নৰহে জিৱন
আবেসে নাসিলো ॥

পদ ॥ নাহি ওঁহি সোক ঃ মৰন মিলোক ঃ
আৰে ১৫৪ নাচিন্তিহোঁ হামি ১৫৫ ।
তোমাৰ অৰুন ঃ চৰন পঙ্কজ ঃ
পুনু নেদেখব স্বামি ॥
সন্নিহিত চাপ ঃ গোপাল এ বাপ
খানিক দেখিএ থাকো ।

১৪৯। জাই ঃ ১৫০। মাধৱ ঃ ১৫১। আবাৰে ঃ ১৫২। তুয়া ঃ
১৫৩ হেৰো ঃ ১৫৪। আকে ঃ ১৫৫। আমি ঃ

কমল নয়ন ঃ এ ব্ৰজ জিৱন ঃ
তোৰে ভৃত্য সবে ডাকোঁ ॥ ১ ॥
ৰূপে মদন ঃ এ চান্দ বদন ঃ
দেখিতে নপাইবো আৰ।
তোহাৰি বিয়োগ- ঃ আগি পিড়ে ১৫৬ প্ৰান
অধিকে (অব) হামাৰ ॥ ১৫৭
আপদে মগন ঃ গোপগোপিগন ঃ
আৱায়ে কাতৰ কৰে
মাধৱ বান্ধৱ ঃ উদ্ধাৰ কৰতু ঃ
কহয় কৃষ্ণ কিঙ্কৰে ॥ ২ ॥*॥১৩॥

কথা সুত্ৰ ॥ ঐচন ভকত সবক আৰ্ত্তৱাৱ সুনিএ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক পৰম কৰুনা উপজল ঃ হৃদয় আকুল ভেল ॥

শ্লোক ॥ ততোঽতিভীতান্ ভগৱান্ গোপানাশ্বাস্য সত্বৰম্ ।
মুখেন ৱহ্নিমপিৱৎ মহাযোগেশ্বৰো হৰিঃ ॥২০॥

কথা সুত্ৰ ॥ ভকতক ১৫৮ ভিতি পেখিয়ে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ বোলল ॥*॥ আহে গোপগোপিসব ঃ হামু বিদ্যমান থাকিতে ঃ কোন চিন্তা থিক ঃ নিৰ্ভয়ে ৰহ ॥*॥

ওহি বুলি ইস্বৰ-চেষ্টা ১৫৯ দেখাই ঃ ততকালে সে প্ৰচণ্ড বহ্নিক মুখে পান কয়ল ঃ দুৰ্ঘোৰ বহ্নি জৈচে জল পৰিএ ঃ ১৬০ ততকালে নিৰ্ব্বান গেল ঃ তাহে

১৫৬। দহে ঃ ১৫৭। আমাৰ ঃ ১৫৮। ঐচন ভকতক ১৫৯। শ্ৰেষ্ঠা ঃ
১৬০ পড়িয়ে ঃ

পেখি গোপগোপিসব ঃ জয়কৃষ্ণ ২ বোলি জোকাৰ পাৰল ॥

শ্লোক ॥ শ্ৰীকৃষ্ণস্যাদ্ভুতং কৰ্ম্ম দৃষ্ট্বা সৰ্ব্বেঽপি ৱিস্মিতাঃ
অন্যোঽন্যমিতি প্ৰত্যুচুৰ্ন নৰো নন্দনন্দনঃ ॥২১॥

কথা সুত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণক আৰ্চৰ্য্য মহিমা দেখিৱে ঃ পৰম বিস্ময় হয়া ঃ অন্যোঅন্যে সম্বোধি বোলে ॥ * ॥

ব্ৰজবাসি বোল ॥ আহে ভাইসব ঃ দেখো দেখো ঃ ১৬১ ঃ ওহি নন্দ নন্দন মানুস নোহে ঃ প্ৰচণ্ড বহ্নিক ততকালে মুখে পান কয়ল ঃ ওহি মনুস্যক কাম ঃ অ ঃ ১৬২ জানল ঃ জে পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম ঃ সনাতন নাৰায়ন ঃ সে ভুমিক ভাৰ হৰন নিমিতে ঃ অবতাৰ হয়ে থিক ঃ ইহাত কিচো সঙ্কা নাহি ঃ অ ঃ ১৬৩ হামাক ভাগ্যক মহিমা কি কহব ঃ ওহি জগতক গুৰু নাৰায়ন সহিত ঃ হামাক সঙ্গ ভেল ঃ হামু নিস্তৰল ॥ * ॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণক প্ৰসংসিয়ে ঃ আবোৰি গোপগোপি- সব ঃ নয়নভ্ৰমৰে মুখপঙ্কজক ঃ প্ৰেমে পান কৰিএ ৰহল ॥

শ্লোক ॥ গোবিন্দো ৱাদয়ন্ ৱেণুং গোকুলং গোপীগোপকৈঃ ।
সাৰ্দ্ধং যযৌ জগন্নাথো হৰ্ষয়ন্ সুহৃদো মুদা ॥২২॥

কথা সুত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ কালিদমনবনবহ্নিপান ঃ পৰম ইস্বৰ-লিলা দৰসিএ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ গোপগোপিসহিত ঃ ধেনুসব

১৬১। দেখো (লোপ) ঃ ১৬২। অ ঃ (লোপ) ঃ ১৬৩। আ ঃ

আগ কয় চলয় ঃ কৃষ্ণগুন গাই ঃ বংসি সঙ্খ সিঙ্গা বজাই ঃ গোপসব জাই ঃ গোপিসব পৰম প্রেমভাৱে হৰিগুনগাই ঃ কৃষ্ণমুখ-পঙ্কজ কটাক্ষে নিৰেখিএ ঃ গোকুল চললি ঃ তাহে দেখহ স্থনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২ ॥১৬৪॥

গিত ॥ ৰাগ কৈল্যান ॥ থৰমান ॥

ধ্রুং ॥ গোকুল চলেৰে ১৬৫ মুৰাৰু ।
নিল সৰিৰ ঃ ৰঞ্জিত পিত জৌতি
চিৰুহিৰ ১৬৬ হেমহাৰু ॥

পদ ॥ বাৱত বেনু ঃ ধেনু ৰেনু তনু ঃ
কানু কৌতুক কয় ১৬৭ জাই ।
গোপ সিস্থ সঙ্গ ঃ অঙ্গ ত্রিভঙ্গিম ঃ
ৰূপে ভুবন ভুলাই ॥
সঙ্গিনি ৰঙ্গিনি ঃ গোপিনি গাৱে ঃ
ভাৱে নিৰ ঝুৰাৱে ১৬৮ ।
কানুক কমল ঃ অমল ১৬৯ মুহ হেৰি
চললি লহু লহু পাৱে ১৭০ ॥
শ্রীৰাম ৰায়া ঃ হৰি ৰস পায়া ঃ
মায়া কৰু নিৰজান ।

---

১৬৪ । হৰি ঃ ১৬৫ । চল ঃ ১৬৬ । কণ্ঠৰুচিৰ ঃ ১৬৭ । কৌতুকয়, কৌতুকে ঃ ১৬৮ । ঝুৰাএ ঃ ১৬৯ । মনে ঃ ১৭০ । পায়ে ঃ

এৰু কৃষ্ণক ঃ চৰন পৰায়ন ঃ
সঙ্কৰ হৰি গুন ১৭১ গান ॥ ১৪ ॥

কথা স্থত্র ॥ ঐচন পৰম কৌতুক ১৭২ ঃ কেলি কয় ঃ শ্রীকৃষ্ণ গোপগোপি সহিত ঃ গোকুল পায়ি ঃ পৰম আনন্দে ৰহল ॥ ওহি গোপালক ঃ কালিদমন ঃ বনাগ্নিপান ঃ লিলা জাত্রা ঃ জেসব লোকে স্থনে ভনে ঃ তাহেক কৃষ্ণ চৰনে ঃ পৰম প্রেমভকতি বাঢ়ব ঃ ইহা জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল ২ ৷ ১৭৩ ॥

শ্লোক ॥ কৃষ্ণস্য কালিদমনং নাম যাত্রা চকাৰিতা ।
যন্ন্যূনমধিকং দোযং ক্ষমতাং ভগৱন্ প্রভু ঃ ॥ ২৩ ॥
নম ঃ কৃষ্ণায় ৰামায় কামায় মহতে নম ঃ ।
নমোঽৰবিন্দনেত্রায় সদানন্দায় ভাস্বতে ॥ ১৮৭ ॥২৪॥

ভটিমা ১৭২ ॥ মুক্তিলঙ্গল ॥

দৈৱকি উদৰে ঃ উদয় জোহি দেৱা ঃ কয়লি ভকতক ত্রান ।
অঘ বক ধেনুক ঃ কেসি সৱংসক ঃ কংসক ধ্বংসন প্রান ॥
বিৰিন্দা বিপিন ঃ বিহাৰ বিসাৰদ ঃ সাৰদ চন্দ্র সমান ।
সোহি জগত গুৰু ঃ তেৰি সততে কৰু ঃ মুকুতি মঙ্গল বিধান ॥ ১ ॥
জোহি গোপবধু ঃ বিবিধ বিধৰ্ষন ১৭৫ ঃ পৰিৰম্ভন ভুজ মেলি ।
জোহি যমুনা জল ঃ জামিনি কামিনি ঃ মিলি কয় ৰঙ্গ কেলি ॥
দুষ্ট অৰিষ্টক ঃ মুষ্টিক মোড়ল ১৭৬ সঞ্চুৰ লেল প্রান ।
সোহি জগতগুৰু ঃ তেৰি সততে কৰু ঃ মুকুতি মঙ্গল বিধান ॥ ২ ॥

---

১৭১ । ৰস ঃ ১৭২ । কৌতুকে ১৭৩ । ২ (লোপ) ঃ ১৭৪ । ভটিমা ঃ ১৭৫ । বিধ্বংসন, বিধঞ্চন ঃ ১৭৬ । মোড়ন ঃ ১৭৭ । শাশ্বতে

জোহি ভুৱিকহুঁ ঃ ভাৱ উত্তাৱল ঃ নিজ জন পুৱিএ কাম ।
পাপি পাপক ঃ মুল উপাড়ে ঃ উচৱি জাকেৱি নাম ॥
জাহে নাম সুনি ঃ নিচ স্বপচ ১৭৭ মুনি ঃ দোহোঁ হোৱে একু সমান ।
সোহি জগত গুৰু ঃ তেৱি সততে কৰু ঃ মুকুতি মঙ্গল বিধান ॥ ৩ ॥
সোহি বৈকুণ্ঠক কৃষ্ণক নাটক ঃ উৎপাটক দুখ মুল ।
পুন্যক সঞ্চন ১৭৮ ঃ কলিমল ধ্বঞ্চন ১৭৯ ঃ নাহি নাহি ওহি তুল ॥
সুন সভাসদ ঃ দেখু বিচাৱি ঃ ভেলহ লোক একাকাৱ ।
ধৰমক কৰমক ঃ আসা দুৰ কৰ ঃ হৱি বিনে গতি নাহি আৱ ॥ ৪ ॥
১৮০ শ্ৰীৱাম ৰাই ঃ হৱি বিনে নায়ী ঃ জাহেৱি হৃদয় ধিয়ান ।
ভকতিক সকতি ঃ জাহেৱি মিলল ঃ পৰম ইস্বৰ গিআন ॥
পাষণ্ড দলন ঃ মণ্ডন ভকতক ঃ হৱি ৰস ৰসিক সুজান।
কালি দমন ঃ কৰাৱত নাটক ঃ কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ওহি ভান ॥ ৫
সুন সব লোই ঃ বচনক ১৮১ মোই ঃ- সবতেজি ভজ হৱি পাৱ । ১৮২
ওহি ভৱ দুৰ্গম ১৮৩ ঃ সাগৰতৰনে কৃষ্ণ পাদপল্লব নাৱ ॥
দেৱক উপৱি ঃ ৰাজা মাধৱ ঃ ধৰমৰ উপৱি নাম ।
কৌটি কলপক ১৮৫ ঃ পাতক নাসক ১৮৬ ঃ ডাকি বোলহু ৰাম ৰাম॥

কালিদমন জাত্ৰা পুস্তক সমাপ্ত ॥

[ৰাগদিয়াৰ সাঁচিপতীয়া পুথি এখন, তুলাপতীয়া পুৰনি পুথি এখন (তাৰিখ নাই) আৰু ১২৯৩ চনৰ শুৱালকুছিৰ নকল পুথি এখনৰ পৰা উদ্ধৃত। বৰ্ণবিন্যাস তুলাপতীয়া পুথিৰ পৰা দিয়া হৈছে]

১৭৭। শাশ্বতে ১৭৭। চপচ ঃ ১৭৮। সঞ্চল ঃ ১৭৯। ধ্বঞ্চল ঃ ১৮০। জাহে চৰণ ৰেণু ঃ ব্ৰহ্মা সঙ্কৰ ঃ হৃদএ কৰত ধিয়ান। জাহেৱি ভকতি ঃ কয়লি পুন্থ মিলে ঃ পৰম ইশ্বৰ গিয়ান ॥ পাষণ্ড দণ্ডল ঃ মন্দল ভকতক ঃ হৱি ৰষ সব লোহি জান। কালি দমন ঃ ওহি বৰ নাটক ঃ শঙ্কৰ হৱি গুণগান ॥" ঃ ১৮১। বচনেক ঃ ১৮২। পাএ ঃ ১৮৩। ইহ সংসাৰ ঃ ১৮৪। ৰাজা ঃ ১৮৫। কৌটিক কল্পক ঃ ১৮৬। ছাড়োক

পত্নী প্ৰসাদ নাট ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ॥

শ্লোক ॥ লক্ষ্যা ওক নতো নতঃ তৱ ১ পদে ভৱভৱা ভঞ্জকে
ৱন্দে নন্দনিৱাসৱাস দনুজশ্ৰীকচ্ছিদা-গৰ্ৱিত ।
পদ্মামোদন সুন্দৰেন্দূ-দলিতপ্ৰায়প্ৰকাশ, প্ৰভো,
ভোগৱ্যালৱলাৱলেপ পৰমাকেনামৃতং দেহি ভোঃ ॥১॥

অথ ভটিমা ২ ॥ *

জয় জয় যদুকুল কমল প্ৰকাসক
নাসক কংসক প্ৰান ।
জয় জয় জগতক ভকতক ভিতি
নিতি কৰু নিৰজান ॥
জয় জগনায়ক মুকুতি দায়ক
সায়ক সাৰঙ্গ ধাৱি ।
দুষ্ট অৱিষ্টক মুষ্টিক মোড়ন
ছোড়ন বন্ধ মুৰাৱি ॥
ধৰু গোৱৰ্দ্ধন বাৱন ৩ বৱিষন ৪
ভেলি ইন্দ্ৰমদ দুৰ ।

১। "নতেনতে পদপদে" ২। ভটিমা। ৩। বাৰল। ৪। বৱিখন
* কালিদমন চাওক।

তৃভুবন কম্পক কালি ৫ সর্প্পক
দর্প্পক কয়লি চুৰ ॥
নন্দক নন্দন বন্দন দেৱক
সেৱক জাকেৰি সর্ব্ব ।
গোপ মুখে অন্ন মাগল ভাঙ্গল
দ্বিজ নিজ কর্ম্মক গর্ব্ব ॥
গোকুল জন জত তাৰক মাৰক
কুৱলয় ধেনুক-নাসি ।
পুতনিকা তন সোসন মোসন
তোষন মন ব্রজবাসি ॥
এ দুখ দায়ক পাৱক ভাৱক
পুৰন ৬ পুনু মনকাম ।
জগজন জাতেক পাতেক ঘাতেক
জাকেৰি এগুন নাম ॥
জাহে ভকতি ৰকতি সকতি
তাৰক এহু ৭ সংসাৰ ।
কিট পটঙ্গম জঙ্গম সঙ্গম
ভকতক পাই নিস্তাৰ ॥
সোহি কৃষ্ণক ওহি নাটক
উৎপাটক দুখমুল ।
কলিমল আনল **জানল মানল** ৮
নাহি নাহি ওহি তুল ॥

৫। জিনিকালি । ৬। পুৰল । ৭। ওঁহি । ৮। ৰামকবানি ।

স্বুন সব লোই হোই নোই
দেখহু বচন বিচাৰি ।
ইহ সংসাৰে সাৰ আওৰ নাহি
চিন্তহু চৰন মুৰাৰি ॥
ব্রহ্মা মহেস্বৰ চাকৰ জাকৰ
তাকৰ গুন নুহে লেহু ।
বান্ধৱ মাধৱ সাধব মুকুতি
তাহে চৰনে চিত্ত দেহু ॥
ওঁহি ইস্বৰ তাৰক মাৰক
কাৰক সব সংসাৰ ।
তাহে করুসেৱ দেৱ নাহি কেঅ
নাহি নাহি হৰিবিনে আৰ ॥
জতএ ৯ পৰমা কৰমা ধৰমা
সত্বকহু ৰাজা নাম ।
কৃষ্ণক কিঙ্কৰ কিঙ্কৰ সঙ্কৰ
কহ সব বোল ৰাম ৰাম ॥ *

স্যুত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ জোহি জগতক পৰমগুৰু ঃ পুৰুষোত্তম ঃ সোহি নন্দনন্দন ৰূপে কহোঁ ঃ অন্নপ্রার্থনা

৯। জতয়া । পাঠান্তৰ ।

* হিষ্টৰিকেল এণ্ড এন্টিকোৱাৰিয়ান ষ্টাডিত ৰখা পুথিত এই ভটিমাৰ পৰিৱৰ্ত্তে "কংসবধ" নাটৰ প্ৰথম ভটিমাটি আছে ।

চলে ঃ বিপ্রসর্ব্বক কর্ম্ম গর্ব্বাতুৰ কয়ল ঃ পত্নিসবক পৰম-প্রসাদ দেলহ ঃ বালকসবক ষড়ৰস অন্নভোজন কৰাৱল ঃ সোহিপত্নিপ্রসাদ নাম নাট ঃ ওহি সভামধ্যে কৌতুকে কৰব ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ।

গীত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল

ধ্রুং ॥ আৱত দ্বিজসৱ কউ১০ পৰবেস ।
তপ উপবাসে সৰিৰ ভেল ক্লেস ॥

পদ । হাতে গলে সিৰে ৰুদ্রাক্ষ ঝাণ্টাঝোট ।
ভোবকাৰ দাৰি-গোফ১১ চৰাচৰ১২ ফোট ॥
উচাৰত বেদমন্ত্র অল্প কৰি হাস ।
চান্দক জৌতি দসন পৰকাস ॥
বিনো হৰিভকতি বিফল স্বর্গকাম ।
হৰিক হৃদয়ে ধৰি বোলা ৰাম ৰাম ॥ * ॥১॥

সুত্র ॥ ঐচন প্রবেস কয়ে বিপ্রসব জজ্ঞ কৰিতে লাগল ॥ তদনন্তৰে ৰামকৃষ্ণ গোপগন সহিতে জৈচে প্রবেস কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ আসোআৰি ॥ একতাল ।

ধ্রুং ॥ আৱত কানু বেনু বজাই ।
চললি সঙ্গে গোপ হৰিগুন গাই ॥

১০। কয়ো ঃ ১১। নখ ঃ ১২। ছৰছৰ ঃ

পদ ॥ স্যাম মুৰুতি দিপিত পিতবাস ।
কণ্ঠে কদম্বমালা কয়ো লয়লাস ॥
হাৰ মুকুট মনি কুণ্ডল ডোল ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ওহি সঙ্কৰ বোল ॥ ২ ॥

সুত্র ॥ শ্রীকৃষ্ণ ঐচন প্রবেস কয়ে কহোঁ ঃ বলভদ্র সহিতে ঃ অসোকমুলে ৰহল ঃ তদনন্তৰ বালক সব গোবৎসসবক জলপান কৰাৱল ঃ আপুনুজল ভোজন কয়ল ঃ পৰম খুধাতুৰ হয়া ঃ ৰামত কৃষ্ণত জৈচে গোচৰ কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ বালকসব বোল ॥ হে ৰাম ঃ হে কৃষ্ণ ঃ তোহোঁ হামাৰ পৰম জিৱন ! আজু পৰভাতে ভোজন কৰয়ে নাহি ঃ হামু দধি অন্ন সঙ্গে নাহি আনল ঃ ক্ষুধাএ পৰম পিড়িত হই আছি ঃ ইহা জানি ক্ষুধা নিবাৰন উপায় চিন্তহ ॥

সুত্র ॥ বালকসবক বচন সুনিয়ে ঃ শ্রীকৃষ্ণ বিহসি বোলল ॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ আহে সখিসব ঃ অঃ ভল্লকহল ঃ হামো জে বোলোঁ তা সুনহ । ওহি আশ্রম মধ্যে বিপ্রসব স্বর্গকামে জজ্ঞ কৰিতেচে ঃ বেদ-সাস্ত্রত পার্গত ঃ পৰম সম্পন্ন ১৩ ঃ তাৰাসবক আগে ঃ দদাৰ হামাৰ নাম ধৰি ঃ অন্ন প্রার্থনা কৰ গিয়া ॥

১৩। সম্পূর্ণ ঃ

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণ মৌনে ৰহল ঃ বালকসব শ্ৰীকৃষ্ণক আজ্ঞা সিৰে ধৰি কহোঁ ঃ জজ্ঞসালা প্ৰবেস ভেল ঃ বিপ্ৰসবক দেখিয়ে ঃ নমস্কাৰ কৰি কৰ জোৰি যে বোলয়ে লাগল ঃ তা সুনহ ॥

কথা ॥ বালকসব বোল ॥ আহে গুৰুসব ঃ তোৰাসব পৰম পণ্ডিত ঃ জজ্ঞদান ব্ৰতে পৰম নিৰ্ম্মল হুয়াছ ঃ ওহি অসোকমুলে ঃ গোপগন সহিতে ৰামকৃষ্ণ ঃ পৰম খুধাতুৰ হয়া ঃ অন্ন প্ৰাৰ্থি পঠাৱল ঃ জেবে শ্ৰদ্ধা আচয় ঃ অন্ন ৱেঞ্জন প্ৰচুৰ দেৱহ ১৪ ঃ অন্ন দানে জেন পুন্য ঃ আপুনে জানহ ঃ অজ্ঞানক সিক্ষাৱহ ১৫ ঃ তোৰাসবক আগে হামু কি কহব ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বোলি বাৰম্বাৰ ঃ গোপসবে প্ৰাৰ্থনা কয়ল ঃ গুৰুসবে সুনয়ে নাহি ঃ ও সুনিয়ো গনগন্ন ১৬ কৰয়ে নাহি । সোহি সময়ে এক চন্দ্ৰভাৰতি ব্ৰাহ্মনে পৰম ক্ৰোধে জে বোলল ঃ তাহে সুনহ ॥

কথা ॥ ব্ৰাহ্মন বোল ॥ আহে গোৱালসব ঃ হামু বেদত সাস্ত্ৰত পৰম পাৰ্গত ঃ জজ্ঞব্ৰত দানে পৰম পৱিত্ৰ ঃ ও হামু ভুদেৱতা ঃ হামাক সৰ্ব্বলোকে পুজয় ঃ নন্দসুত কৃষ্ণ ঃ হামাক আগে কোন হয় ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বোলি ব্ৰাহ্মন মৌনে ৰহল । তদনন্তৰ সিশুসবে অন্যো অন্যে খেদ কৰিতে লাগল ॥

১৪। দেৱৱঃ ১৫। সিখাৱস ঃ ১৬। গনাগন ঃ

বালকসব বোল ॥ আহে সখিসব ঃ ওঁহি বিপ্ৰসব ঃ সকল জজ্ঞমুৰ্ত্তি দেৱক দেৱতা কৃষ্ণক জানয়ে নাহি ঃ আৰাসব পৰম মুৰুখ ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বোলি সিশুসবে গয়া কহোঁ ঃ কৃষ্ণক আগু জে বোলয় ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ সিসুসব বোল ॥ হে কৃষ্ণ ঃ তোহোঁ হামাক বদৰ্থনা কয়ল ঃ হেনো অবৈষ্ণৱ থানে পঠাৱল ঃ আৰা কৰ্ম্মগৰ্ব্বে পৰম দাম্ভিক ঃ ও তোহ্মাৰ কথা গনয়ে নাহি ॥

সুত্ৰ ওহি বোলি সিশুসব মৌনে ৰহল ঃ তদনন্তৰ শ্ৰীকৃষ্ণ সিশুসবক জে বোলল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

পয়াৰ ॥ ৰাগশ্ৰী ॥ পৰিতাল

সুনিয়া সিধান্ত পাছে দিলন্ত মাধৱে ১৭।
কোন নো প্ৰাৰ্থকে নাহি ১৮ পৰাভৱ ১৯ পাৱে ২০ ॥
তথাপি প্ৰাৰ্থনা নেৰৈ সুন সখিগন ।
বিপ্ৰপত্নি সবত মাগিয়ো গৈয়া অন্ন ॥
সিতো স্ত্ৰীসব মোত ভক্ত বিপৰীত ।
দেহা মাত্ৰ গৃহত মোতেসে প্ৰান চৈত্ত ॥
তাসম্বাত কৈবা আমি আসিবাৰ কথা ॥

১৭। মাধৱ ঃ ১৮। নতু ঃ ১৯। পাৱে ঃ ২০। পৰাভৱ ঃ

লাগে মানে পাইবা অন্ন বেঞ্জন সর্ব্বথা ॥
হেন সুনি লড়ি গৈল গোপগন পাছে ।
দেখিলা সকলে দ্বিজ ভার্য্যা জৈত আছে ॥
সবে সালঙ্কৃতা সুচৰিতা বৰ নাৰি ।
বুলিবে লাগিলা গোপচয় জানু পাৰি (* ॥ ৩ ॥

সুত্ৰ ॥ ব্ৰাহ্মনিসবক দেখিয়েঃ কৰ জোৰিঃ নমস্কাৰ কয় ঃ সিশুসব জে বোলল ২১ তা দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ সিশুসব বোল ॥ হে মাতাসবঃ ওঁহি ২২ ৰামকৃষ্ণঃ বালকসব সহিতেঃ ওহি অসোক-মুলে থিক ঃ পৰম খুধাতুৰ হুয়াঃ তোৰাসবত অন্ন বেঞ্জন প্ৰার্থি পঠাৱল ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি সুনি ব্ৰাহ্মনিসব পৰম হৰিসে উলসি উঠল ঃ আগ বাঢ়ি পৰম সাদৰে পুচয়ে লাগল ॥

কথ ॥ ব্ৰাহ্মনিসব বোল ॥ হে বালকসব ঃ সোহি নন্দনন্দন কৃষ্ণকঃ হামু ওঁহি চক্ষুৰে দেখব ॥

বালকসব বোল ॥ হে মাতাসবঃ আ ঃ ২৩ দেখব ॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি সুনি ব্ৰাহ্মনিসব ঃ পৰম হৰসিত মনেঃ শ্ৰীকৃষ্ণক প্ৰতিঃ পৰম সুগন্ধি অন্ন বেঞ্জনঃ পিঠাপনা পৰমান্ন, পনস সুক্ল চিনি ঃ বহুবিধ যড়ৰস ঃ বিচিত্ৰ পাত্ৰভৰি লৈয়া কহোঁঃ জৈচে চলল ঃ তা দেখহ সুনহ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ২৪ ॥

২১। বোলয়ঃ ২২ । সোহিঃ ২৩। তাঃ ২৪ । হৰি বোল ।

গীত ॥ ৰাগধনশ্ৰী ॥ একতাল ॥

হাসি হাসি চলে মাই ঃ হৰিদৰসন লায়ী
প্ৰেমে পুলক কাইঃ নয়ন ঝুৰাইতে জাই ॥ ধ্ৰুং ॥
পদ ॥ জাহে নাম সুনি সতিঃ নছাড়ে ভকতি ৰতি ৰে।
পেখবোঁ কমলাপতিঃ নাচে জৈচন সতি ॥
চলে সব সখিগনঃ আনন্দে মগন মন ৰে।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ভানঃ গতি মেৰি নাৰায়ন ॥*॥৪॥

সুত্ৰ ॥ ঐচন প্ৰকাৰে ব্ৰাহ্মনিসবঃ শ্ৰীকৃষ্ণক দেখিতে চলল ঃ সোহি সময়ে ব্ৰাহ্মনসবেঃ জৈচে নিষেধলঃ তা দেখহ ॥

কথা ॥ ব্ৰাহ্মনসব বোল ॥ আহে ব্ৰাহ্মনিসবঃ তোৰাসব ক দেখল কি সুনলঃ জজ্ঞ কার্য্য পৰিহৰি গোৱালক পাচু পাচুঃ কতী হোঁ জাৱঃ হাহা তোৰাসব ভ্ৰষ্টা ভেলি ॥

সুত্ৰ ॥ ঐচন প্ৰকাৰে ব্ৰাহ্মনসবেঃ বহুবিধ বাধা কয়ল ২৬ঃ পিতৃপুত্ৰভ্ৰাতৃসবে নিষেধ বোলয়ঃ হৰিভক্তিৰসে আকুল হয়াঃ তাৰাসব সুনয়ে নাহি। সোহি সময়ে এক ব্ৰাহ্মনঃ ব্ৰাহ্মনিক গৃহ মধ্যে আছিতে ২৭ জানি দ্বাৰ বন্ধ কয় ৰাখল। তদনন্তৰঃ কৃষ্ণ দৰসন আসাভঙ্গেঃ ব্ৰাহ্মনি কৃষ্ণক চৰন হৃদয়ে ধৰিয়েঃ জৈচে প্ৰান তেজলঃ তাঁহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ২৮ ॥

২৬। কৰয়ঃ ২৭। আছেঃ ২৮। হৰিবোল

গীত ॥ ৰাগ বেলোৱাৰ ॥ ৰূপক তাল ॥

হৰিপদ পেখয়ে নপাৱলি মাই ।
ফোকাৰয়ে ঘনে ঘন ঃ নয়ন ঝুৰাই ॥ ধ্রুং ॥
পদ ॥ বন্ধু বিজোগ ২৯ আগি প্রান ফুটি জাই ।
অৰুন চৰন মনে ৰহলি ধিয়াই ॥
ছোড়ি পৰল প্রান ধৰি হৰি পাৰে ঃ
পাৱলি গতি সতি নঙ্কৰে গাৰে ॥ * ॥ ৫ ॥

ঐচন প্রকাৰে ব্রাহ্মনি প্রান তেজল ঃ তদনন্তৰ ব্রাহ্মনে দেখিয়ে ঃ হাহা বুলি হৃদয়ে মুঠি হানি ঃ ব্রাহ্মনিক গলে বান্ধিয়ে ঃ গুন বর্ন্নাই জৈচে কান্দিতে লাগল তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল * ॥ ইকথা

২৯। বিযোগ ঃ

* এখন পুথিত এই বিলাপ আছে ঃ—৫ ব্রাহ্মন বোল ॥ বিলাপ ॥
সর্ব্বকালে আমাৰে সুভাগি সুন্দৰি এ । নাজানি মা'ৰলো মঞি দ্বাৰ বন্ধ কৰি ॥ হৰি হৰি পৃয়া ঃ-দহে মোৰ হিয়া সুমৰিয়া তোৰ গুন ।
সুমৰিয়া তোৰগুন আছো প্রান ধৰি ঃ কিনো মঞি নিদাৰুন ॥
কৃষ্ণদৰশনে জাইবাক নপাই এৰিলি আমাৰ পাস । আজি ধৰি
মই ৰখিয়া থাকিবো মতা টোকোৰাৰ বাস ॥
পতিক এৰিলি পুত্রক এৰিলি কৃষ্ণক মনে উপাসি ।
এক চিত কৰি সবাকো এৰিলি হলি মাধবৰ দাসি ।
গাক চাহন্তে মুখক চাহন্তে মাতত দগধ মন ।
কাহাক মাতিবো কাহাত শুধিবো মোৰ প্রানেস্বৰী ধন ॥
ভোজন কৰন্তে সয়ন কৰন্তে ক্ষন্তেকো নেৰিলি মোক ।
দিয়া তৈল ঘৃত ঃ এৰি গৈলি কত ঃ কি কৈ বোলবো তোক ॥
(প্রক্ষিপ্ত ?) ।

ৰহোক ঃ তদনন্তৰ জে ব্রাহ্মনিসব কৃষ্ণদৰসন আসে চলচৈ ৩০ ঃ তাৰাসবক বহু বিধ বাধা কয় ঃ ৰাখিতে নাহি পাৰল ঃ হৰিভকতক জৈচে বিঘিনি লজ্ঝয়ে নাহি ঃ তাৰাসব পৰম হৰিসে কৃষ্ণক সমিপ পাৱল

অথ ভটিমা ॥

অসোক বন মহ ৰহল মুৰাৰি ।
পেখল গৈয়া সব দ্বিজ কুমাৰি ॥
স্যাম সৰিৰ বসন তথি পিত ।
নৱঘন জৈচে চমকে তাড়ত ৩১ ॥
নিন্দি ইন্দু কৌটি বয়ন বিকাস ।
বন্দুলি অধিক অধৰ পৰকাস ॥
নাসা উন্নত তীলফুল ভ্রান্তি ।
উতিম মোতিম দশনক পান্তি ॥
অৰুন নয়ন ছুহোঁ পঙ্কজ পাতা ।
ৰুচিকৰ কৰ ছুহোঁ উতপল ৰাতা ॥
মাথে ময়ুৰ পুচ্ছ অলক কপোল ।
কর্ন্নে নৱ ছুহোঁ উতপল ডোল ॥
লম্বিত বাহু ছুহোঁ ৰতন মোলান ।
বহল হৃদয়ে গেৰু কৰু পৰিধান ॥
কৰ কঙ্কন কেউৰ ৩২ ঝাতিস্কাৰ ।
গলে বনমালা ৰতনময় হাৰ ॥

৩০। চলৈছে—পাঠান্তৰ । ৩১। জড়িত ঃ ৩২। বেজুৰ কেয়ূৰ ঃ

ৰতনক মেখলা সোহে কটিত ।
মাটি লোটি পাট ধতি পিত ॥
অৰুন চৰন দুহোঁ পঙ্কজ কোস ।
ৰতন মঞ্জিৰ কৰয় তথি ঘোষ ॥
মানিক উঝাই ৩৩ অঙ্গুলিক পান্তি ।
নখচয় চান্দ্রকয় তথি কান্তি ॥
পদতল আৰকত পেখি মন মোহে ।
জৱ-পঙ্কজ-ধ্বজ-অঙ্কুস সোহে ॥
তৃভুবন মোহন নটৱৰ বেস ।
চৌভিতি বেঢ়িয়া ৰহু ৩৪ গোপ নিশেষ ॥
নিল পদ্ম ফুৰাৱত হাত ।
পেখল দ্বিজ বধুসৰ সাক্ষাত ॥
কোটি মদন আগে নুহি থিৱ !
পেখি জুড়াৱত তনুমন জিৱ ॥
অমৃত পানে জছ মিলল আহ্লাদ ।
পাৱল দ্বিজবধু পৰম প্রসাদ ॥
কয়লি আগু দণ্ড পৰনাম ।
পুৰল সবহু আপোন মনকাম ॥
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ কহ ধৰ্ম্ম উপাম ।
ডাকি সবহি বোলহু ৰাম ৰাম ॥ * ॥

শ্লোক ! শ্যামং হিৰণ্যপৰিধিং ৱনমাল্যৱর্হ-
ধাতুপ্রৱালনটৱেষমনুব্রতাংসে ।

৩৩। জোভি, যৌতি ঃ ৩৪ **ৰৈল** ঃ

ৱিন্যস্তহস্তমিতৰেণ ধুনানমজ্জং
কর্ণোৎপলালককপোলমুখাব্জহাসম্ ॥ ২ ॥

কথা ॥ ঐচন ৰূপ পেখিএ ঃ ব্রাহ্মনিসব ষড়ৰসঅন্ন ঃ কৃষ্ণক আগে নিবেদন কয়ল ঃ দণ্ডৱতে পড়ি নমস্কাৰ কয়ল ঃ উঠি কহোঁ আনন্দ মুৰ্ত্তিক নয়নে নিৰেখিয়ে ঃ হৃদয়ে আলিঙ্গন কয়ে কহোঁ ঃ পৰম প্রেমত মৌনে ৰহল ঃ তদনন্তৰ তাৰাসবৰ প্রেম ভকতি দেখিয়ে ঃ শ্রীকৃষ্ণ যে বোলল ঃ তাহে সুনহ ॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ আহে ব্রাহ্মনিসব ঃ কুশলে আৱল ঃ তোহোঁসব পৰম ভাগ্যৱতি ঃ হামু তোহাৰ কোন কাৰ্য্য ৩৫ সাধোঁ ঃ তাহেক সত্বৰে কহ ঃ পতি পুত্র সুহৃদসবৰ বাধা নগনি কহোঁ ঃ হামাক দেখিতে আৱল ঃ অ ঃ তুমিসব ভকতৰ হেনয় লক্ষন ঃ পৰম চতুৰ মহা বিবেকি জাৰাসৰ ঃ তাৰাসব হামাক নিস্কামে ভজয় ঃ তোৰাসবৰ প্রেমভকতি ঃ হামাক বস্য কয়ল ঃ ইদানিক তুমিসবে ঃ ব্রাহ্মনসবৰ জজ্ঞস্থানে জাৱ ঃ হামাৰ সম্মত ওহি ॥

সুত্র ॥ ওঁহি বোলি শ্রীকৃষ্ণ মৌনে ৰহল ঃ তদনন্তৰ ব্রাহ্মনিসব ঃ নৈৰাস বচন সুনি ঃ শ্রীকৃষ্ণক জে বোলল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

৩ ।কাৰ্জ ঃ

গীত ॥ ৰাগ আসোআৰি ৩৬ ॥ মান একতালি ॥

তোহাৰি চৰণে মন মজাইলোঁ মধুসুদন ।
কতীনা ৩৭ বোলসি ৩৮ নাথ ঃ কঠিন বচন ঘন ॥ধ্রুং ॥

পদ ॥ গৃহ পতি সুত ধন ঃ সুহৃদ সোদৰ জন ।
পেখি বিখ সম মন ঃ তেজলোহোঁ নাৰায়ন ॥
তোহাৰি কিঙ্কৰি জন ঃ পুনু নকৰবি ছন ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ভান ঃ গতি মেৰি নাৰায়ন ॥ * ॥ ৬ ॥

কথা ॥ ব্ৰাহ্মনিসব বোল ॥ হে শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ তেহোঁ ভকত বৎসল ঃ বেদ সাস্ত্ৰত হামু সুনৈছি ঃ ভকতৰ নষ্ট নাহি ঃ সোহি বচন সাফল কৰহ ঃ হামাক তেজবি নাহি ঃ সোহি পতিপুত্ৰসবে ঃ হামাক থান নাহি দেৱব ঃ হামু গৃহে কমনে বঞ্চব ঃ তোহাৰি চৰন ঃ নিৰ্ম্মাল্য তুলসী ঃ তাহেক সিৰে ধৰি ৩৯ কহোঁ ঃ দাসি হুয়া ৰহোঁ ৪০ ॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি ব্ৰাহ্মনিসব ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক আগে ঃ বহু বিধ কাতৰ কয় মৌনে ৰহল ঃ অদনন্তৰ শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ তাৰাসবক জে বোলল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ হে ব্ৰাহ্মনিসব ঃ তোৰাসবক পতিপুত্ৰে অসুয়া কৰব নাহি ঃ হামু হৃদয়ে থাকি অনুমতি দেঞ ৪১ ঃ

৩৬ । ধনশ্ৰী ঃ ৩৭ । কঠিনা ঃ ৩৮ । বোলহ, বোলব ঃ ৩৯ । ধৰিএ ঃ
৪০ । ৰহব ঃ ৪১ । দেহু. দেউ ঃ

জবে ৪২ প্ৰত্যয় নাহি জাৱ ঃ তব দেৱতাসবক বাক্যে প্ৰমান লৱ ৪৩ ॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বোলি শ্ৰীকৃষ্ণ দেৱতাসবক ঃ আনিয়ে প্ৰত্যেকে ৪৪ জৈচে দেখাৱল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

দেৱতাসব বোল ॥ আহে মাতাসব ৪৫ ঃ তোৰাসবক কাহুএ অসুয়া কৰব নাহি ঃ হামু দেৱতাসবে জানোঁ ॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বোলি দেৱতাসব অন্তৰ্ধ্যান ভেল ঃ ব্ৰাহ্মনিসব দেবক বচনে ঃ কৃষ্ণক চাৰয়ে নাহি ঃ পুন ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ বিহসি বোলল ৪৬ ॥

হে ব্ৰাহ্মনিসব ঃ বহুৰে থাকিয়ে ঃ শ্ৰৱন কীৰ্ত্তন ভক্তিয়ে ঃ হামাক জৈচে বস্য কৰয় ঃ নিকটে থাকিতে ঃ সিমতে ভকতি কৰিতে নাহি পাৰয় ঃ জৈচে অমৃত পান কৰিতে ৪৭ ঃ মুখে ৰুচয়ে নাহি ঃ ইহা জানি তোৰাসব সিঘ্ৰে চলহ ॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বোলি শ্ৰীকৃষ্ণ মৌনে ৰহল ঃ ব্ৰাহ্মনিসব কৃষ্ণক বচন বাধিতে নাহি পাৰি ঃ প্ৰেমে ক্ৰন্দন কয় জৈচে গৃহে চলল ৪৮ ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ৪৯ ॥

৪২ । জব-জেবে ঃ ৪৩ । লেহু ঃ ৪৪ । প্ৰত্যক্ষে ঃ ৪৬ । ব্ৰাহ্মনিসব ঃ
৪৬ । বোল ঃ ৪৭ । কৰিতে কৰিতে ঃ ৪৮ । চলয় ঃ ৪৯ । হ বোল ঃ

গীত ॥ ৰাগ গৌৰী ॥ জ্যোতি মান ॥

মোহে মাধৱ : কয়লি বঞ্চিত :
দহে দেহা সব আগিয়া ॥
লহু লহু ধায়ি : নয়ান ঝুৰায়ী :
নচলে চীত্ত গৃহ লাগিয়া ॥ ধ্রুং ॥

পদ ॥ কৃষ্ণ চৰন : তেজি জাইতে : জৈচন জিৱ জাই ॥
বহুৰি নয়ন : চান্দ বয়ন : পুনু পুনু চাহে মাই ॥
কঞ্জলোচন : দুখ মোচন : কতিহু চৰন চলাই ।
হা হৰি হা হৰি : বুলিয়া ৰহলি : কৃষ্ণকীঙ্কৰ গাই ॥ * ॥ ৭ ॥

সূত্র ॥ ঐচন প্রকাৰে ব্রাহ্মনিসব : গৃহে গয়া কহোঁ : কৃষ্ণক হৃদয়ে ধৰি : অন্যোঅন্যে কৃষ্ণগুন শ্রৱন-কীৰ্ত্তন কৰিয়ে ৰহল : তদনন্তৰ ব্রাহ্মনসব : পত্নিসবৰ পৰম প্রেমভাৱ ভকতি পেখএ : জৈচে আপুনাক ধিস্কাৰ ৫০ কয়ল : তা দেখহু সুনহ ॥

কথা ॥ বিপ্রসব বোল ॥ হে৫১ মিশ্র : হে কন্দলি : হে আচাৰ্য্য : হে ভাৰতি : ওহি ব্রাহ্মনিসব সৌচাচাৰ হিন৫২ : বেদ সাস্ত্র জানয়ে নাহি : গুৰুসেৱা পৰমধৰ্ম্মবৰ্জিত : আৰা-সবৰ শ্রীকৃষ্ণত পৰম প্রেম ভকতি ভেল : আঃ হামু-সব স্ত্রিতো অধম ভেলোঁ : কৰ্ম্মগৰ্ব্বে অন্ধ হয়া : কৃষ্ণক জানিতে নাহি পাৰলোঁ : জে কৃষ্ণ সৰ্ব্ব জজ্ঞ-

---

৫০ । ধিক্কাৰ : ৫১ । আহে (চাৰিও ঠাইত) : ৫২ । নাহি :

মূৰ্ত্তি : বেদৰো উত্তৰ-ভূমি : লক্ষ্মী জাহেৰ চৰন কীঙ্কৰী : আপুনে নিজানন্দে পুৰ্ন : সোহি কৃষ্ণে হামাত অন্ন মাগি পঠাৱল : হামুসব তাহেৰ প্রাৰ্থনা ভঙ্গ কয়লোঁ : হামুসব ব্রহ্মচৰ্য্য ব্রত ধৰি : গুৰুক সুশ্রুষা কৰি : জে বেদসব পঢ়লোঁ ইহাক ধিস্কাৰ৫৩ ৰহোক : আঃ নিজকৰ্ম্মে বুদ্ধিহত ভেলোঁ : পৰ উপদেসত পণ্ডিত বোলছি৫৩(ক) : ইহাক ধিক্কাৰ আসোক৫৪ : আঃ হামুসব ব্রজক জাঞঁ : কৃষ্ণক দেখব : পাৱে ধৰিয়ে : কাতৰ কৰিএ মিনতি কৰব : সোহি ভকত বৎসল দেৱ : হামাৰ অপৰাধ চাৰব৫৫ ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি : ব্রাহ্মনসব চলিতে নিচয় কয়ল । সোহি সময়ে : এক বৃদ্ধ ব্রাহ্মন : লাঠিত ভিৰ দিয়ে : গৃহ হন্তে বাঝ হুয়া : জৈচে৫৬ নিষেধ বোলল : তা দেখহ ॥

কথা ॥ ব্রাহ্মন বোল ॥ হে ব্রাহ্মনসব : তোৰাসব গোকুলে জাইতে চাৱ : তোৰাসব নষ্ট ভেলা৫৭ : ৰাজা কংস ইহাক জানি সহব নাহি : তোৰাসবক নিগ্রহি সৰ্ব্বস্ব আগ্রহ কৰি লৱব৫৮ : জাতি কুল সব ভ্রষ্ট কৰব ॥

সুত্র ॥ ওহি সুনি ব্রাহ্মনসব ভিতি হয়া জাইতে নাহি পাৰল : কৃষ্ণৰ চৰনে সৰন লৈয়া : কৰ্ম্ম-গৰ্ব্ব সব চাৰি৫৯ :

---

৫৩ । ধিক্কাৰ ৫৩ (ক) । বোলাইচি : ৫৪ । আছোক :
৫৫ । ছোড়ব : ৫৬ । জৈচে (লোপ) : ৫৭ । ভৈলা :
৫৮ । লৈবেক : ৫৯ ছোড়ি :

স্নৱন-কীৰ্ত্তন কৰিয়ে ঃ গৃহে ৰহল । তদনন্তৰ শ্ৰীকৃষ্ণ বালক সবক ঃ ষড়ৰস অন্ন ঃ ভোজন কৰাৱল ঃ ভকত কামদকৃষ্ণ ঃ আপুনো ভোজন কয়ল ঃ অদনন্তৰ ঃ পৰম কৌতুকে গোপগন সহিতে ঃ জৈচে গোকুলে চলল ঃ তা দেখহ স্তুনহ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি৬০ ॥

গীত ॥ ৰাগ—স্যাম ॥ পৰিতাল ॥

গোপাল চলে গোকুল লাই ।
বাৱে গোপ বেন্নু ধেন্নু চলায়া ॥ ধ্ৰুং ॥
পদ ॥ স্যামল অঙ্গ পিত পিচোৰা ।
নৱ ঘন জিনি জৈচে বিজুৰি উজোৰা ॥
মাথহি খণ্ড সিখণ্ডক লুলে ।
হেৰিতে হাসি ভুৱন ৰ্তান ৬১ ভুলে ॥
গলে গুঞ্জাহাৰ তৃভঙ্গ ভায়ে ৬২ ।
অধৰ মধুৰ বেন্নু বজাইতে জায়ে ৬৩ ॥
চৰন পঙ্কজ মনি মঞ্জিৰ ৰোল ।
তাহে মজোক মন সঙ্কৰে বোল ॥*॥৮॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ ঐচন প্ৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ অন্ন প্ৰাৰ্থনা চলে ঃ বিপ্ৰসবক কৰ্ম্ম-গৰ্ব্ব ভুৰ কয়ল ঃ পত্নিসবক প্ৰসাদ দেলহ ঃ ওহি পত্নিপ্ৰসাদ নাম নাট ঃ সম্পূন্ন ভৈল ঃ ইহাক জেসব লোকে ঃ

৬০ । হৰিবোল ঃ ৬১। ভুবনহি ঃ ৬২। ভাৱে ঃ ৬৩। জাৱে

ভক্তি-ভাৱে গাৱে ঃ জে ভাৱনা কৰয় ঃ তাৰাসবৰ কৃষ্ণ চৰনে ঃ পৰম ভকতি বাঢ়ব ৬৪ ঃ ইহা জানি কৃষ্ণ চৰনে সৰন সাৰ কয় কহোঁ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ৬৫ ॥

ইতি ॥

৬৪। বাঢ়য় ঃ ৬৫। হৰিবোল ঃ—পাঠান্তৰ।

[গুৱালকুছিৰ শঙ্কৰ সঙ্ঘৰ পৰা পোৱা এখন সাঁচিপতীয়া পুথি (তাৰিখ অজ্ঞাত) ঃ নগাও উলুবাৰী সত্ৰৰ শ্ৰীযুত মহিকান্ত মুহন্ত দেৱৰ পৰা পোৱা এখন নকল পুথি ঃ বৰপেটা সত্ৰৰ পৰা পোৱা এখন নকল পুথি আৰু হিষ্টৰিকেল আৰু এন্টিকোৱাৰিয়ান ষ্টাডিত ৰক্ষিত নকল পুথি (তাৰিখ ১২৭৭ সাল) এখনৰ পৰা উদ্ধৃত । পাঠ আৰু বৰ্ণবিন্যাস সাঁচিপতীয়া পুথিৰ মতে ৰখা হৈছে ।]

—×—

কেলিগোপাল নাটক ।

দ্ৰষ্টব্য

এই নাটত এটি কথালৈ মন কৰিব লগে । ১২নং শ্লোকত ৰাধাৰ নাম পোৱা যায়, যেনে—

"ৰাধাং ৱিধায় হৃদয়ে তত্যাজ ব্ৰজযোষিতঃ ॥"

এই ৰাধা শব্দ প্ৰক্ষিপ্ত বুলি বোধ হয় । এই ফাঁকি কথা—।

"গোপীং ৱিধায় হৃদয়ে তত্যাজ ব্ৰজযোষিতঃ ॥"

কৰিলে ছন্দ আৰু অৰ্থৰ ব্যাতিক্ৰম নহয় । নাটত আদিতে এনে পাঠ আছিল বুলি বিশ্বাস হয় । এই আখ্যানৰ মূল ভাগৱৎ । তাত ৰাধাৰ নাম নাই । বিষ্ণুপুৰাণতো এই আখ্যান আছে । তাতো ৰাধাৰ নাম নাই । মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে এই আখ্যানকে কীৰ্ত্তন আৰু দশমত বৰ্ণাইছে । তাত কিন্তু ৰাধাৰ নাম নাই । তেৰাৰ কোনো পুথিতে বা গীতত ৰাধাৰ নাম নাই । তেৰাৰ একশৰণ ভাগৱৎ ধৰ্ম্মত ৰাধাৰ স্থান নাই । এনে স্থলত এই নাটত ৰাধাৰ নাম উল্লেখ কৰিবলৈ আৰু শ্ৰীকৃষ্ণই ৰাধাক বোকাত লৈ যোৱা উক্তি কৰিবলৈ কোনো কাৰণ নাই । নাটখনৰ সূত্ৰ আৰু কথাত ছঠাইতো ৰাধা শব্দৰ উল্লেখ দেখা যায় । এই শব্দ

তেনে ঠাইত সুমুৱাত কোনো অসুবিধা নাই। কিন্তু সূত্ৰ আৰু কথাৰ আন আন ঠাইত 'গোপী' বা 'স্ত্ৰী' বা 'বালা' শব্দহে পোৱা যায়। ১২নং শ্লোকৰ পাঠ শুদ্ধ হোৱা হেতেন এই সাত ঠাইতো আমি তেনে শব্দৰ ঠাইত 'ৰাধা" শব্দ পালোঁহেতেন। ইও প্ৰক্ষিপ্ত। ১২নং শ্লোকৰ শব্দটো যে "ৰাধাং" নহয় "গোপীং" হে আছিল তাক পৰবৰ্ত্তী ১৬নং শ্লোকেও প্ৰমাণ কৰে, যেনে—

"কৃষ্ণেন সহ সা যাতি গোপী তন্মানদৰ্পিতা।"

ইয়াত ১২নং শ্লোকৰ পাঠ শুদ্ধ হোৱা হলে শব্দটো "গোপী" নহৈ "ৰাধা" হল হেতেন। ১২নং শ্লোকৰ পৰবৰ্ত্তী গীত বোৰতো ৰাধাৰ নাম নাই "গোপী" শব্দহে আছে। ইত্যাদি কাৰণৰ পৰা আমাৰ দৃঢ় বিশ্বাস পৰবৰ্ত্তী কালত কোনোবাই নিজ স্বাৰ্থ পূৰাবলৈ শব্দটো "গোপী" গুচাই "ৰাধা" কৰিছে।

কেলি-গোপাল নাটক

ওঁ নমো শ্ৰীকৃষ্ণায় ॥

শ্লোক ॥ শৰৎ শশাঙ্ককৰকোমলাসু
নিশাসু শশ্বৎ সহ গোপিকাভিঃ।
চকাৰ কেলিং কল-গীত-নৃত্যৈঃ
স গোপমূৰ্ত্তিৰ্জয়তীহ কৃষ্ণঃ ॥১॥

আপচ ॥ হ্ৰীক্ষ্যেন্দুমণ্ডলমখণ্ডমকুণ্ঠবোধো
বৃন্দাৱনে সুকলৱেণুমৱাদয়ৎ যঃ।১
সম্মোহনায় ২ মধুৰং ব্ৰজসুন্দৰীনাম্
তং গোপৱেশমনিশং প্ৰণতোঽস্মিকৃষ্ণম্ ॥২॥

গিত ॥ ৰাগঃ সুহাই ॥ মান একতালি ॥

সৰত সসি ৩ নিসি ধাৱলি ৪ অধিক।
লহু লহু মলয়া পৱন তথি থিক ॥
বিৰিন্দা বিপিন কুসুম পৰকাস।
পেখি কৰল ৰাস ৫—কেলি বিলাস ॥

১। "বৃন্দাবনে বেণুমবাদয়ন মুদা" ২। "যো মোহনায়" ৩। শশিনিঃ ৪। ধৱলি ৫; ৰাশ, ৰাষঃ হাসঃ

ধ্রুং ॥ জয় জয় গোপিনাথ করু পৰনাম ।
পুৰল কয় কেলি গোপিনিক কাম ॥

পদ ॥ পঞ্চম পুৰি পুন্নু গাৱত গিত ।
মোহিত হয়ো৬ ব্রজ-যোসিত চিত ॥১॥
হৰলি চেতন মন মনসিজৈ বান ।
কৃষ্ণ-কিঙ্কৰে এহু৭ সঙ্কৰে ভান ॥×॥

নান্দ্যান্তে সূত্র প্রবেস ॥ অলমতিবিস্তৰেণ ! প্রথমং মাধৱো মাধৱ ইত্যুক্ত্বা হৰিং প্রণম্য সভাসদজনান্ প্রত্যাহ ॥

শ্লোক ॥ ভো ভো সভাসদঃ যুয়ং শৃণুত সাৱধানতঃ ।
কেলিগোপাল নামেদং নাটকং মুক্তিসাধকম্ ॥৩॥

অথ ভটিমা ॥

পৰম পুৰুষ পুৰাতন পাপি
পাৱন ইস্বৰ দেৱ ।
ব্রহ্মা রুদ্র আদি দিগপাল
জাসু৮ কৰত নিত সেৱ ॥
জক্ষ ৰক্ষ বিপক্ষ
লক্ষ লক্ষ ক্ষয়ঙ্কাৰি ।
দুষ্ট দৈত্য দানৱ দলন
দিন দাৰিদ্র৯ দুখ-ভয় হাৰি ॥১॥

৬ হয়া, হুয়া ঃ ৭। ওহি ঃ ৮। যাসু ৯। দৰিদ্র

অঘ-বক-কুবলয় ধেনুক কেসি
কংসনাসি বনমালি ।
গোপি-পীন-পয়োধৰ ধৰিসন
চঞ্চল-কৰ-জুগসালি ॥
আনন্দ সন্ধু ঃ সাধুজন বন্ধু ঃ
মধুৰ মুকুতি মুৰনাসি ।
বিৰিন্দা বিপিন ঃ বিহাৰ বিসাৰদ ঃ
সাৰদ-ইন্দু-পৰকাসি ॥২॥
কোটি মদন-মন ঃ মোহন-ৰূপী ঃ
পৰসনে১০ পৰমানন্দ ।
সিদ্ধ মুনিবৃন্দ ঃ সাদৰে বন্দিত ঃ
জাকৰ এ পদ দ্বন্দ ॥
পালন প্রলয় ঃ স্রজন জগতক ঃ
জাহেৰি পৰম বিহাৰ ।
জাসু নাম ধৰি ঃ অধমা পাপি ঃ
পাৱত ভৱ-নদি পাৰ ॥৩॥
সোহি গোপালক ঃ কেলি নাটক ঃ
ওহি মুকুতি নিদান ।
ভো১১ সভাসদ ঃ সাধুজন সব ঃ
সুন মন কয় সাৱধান ॥

১০। পৰষন ঃ ১১। ভোভো ঃ

কলিক১২ পাপহৰ : নাহি অতঃপৰ :
জানি তেজহু১৩ আন কাম ।
কহ কৃষ্ণ-কিঙ্কৰ : আপুনু উদ্ধৱ :
ডাকি বোলহু১৪ ৰাম ৰাম ॥৪॥

কথা ॥ ভো সভাসদ সাধুজনসব : জে সকল সুৰাসুৰ-বন্দিত পাদপদ্ম : সয়ল১৫ সংসাৰ জাহেৰ১৬ স্রজনা : জাহেৰ১৭ নামে : মহামহা পাপিসব সংসাৰ নিস্তৰে : সোহি পৰমেস্বৰ : শ্রীশ্রী গোপাল : সকল গোপিজন সহিত : ওহি১৮ সভামধ্যে : পৰম কৌতুকে নৃত্য কৰব১৯ : তাহে সাৱধানে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি২০ ॥

পুনঃ সূত্রধাৰ : ॥ আকাশে কর্ণং দত্বা ॥ সঙ্গি কি বাদ্য বাজইছে২১ ॥

সঙ্গি—সখি দেৱ -দুন্দুভি বাজত : আহে দেৱ দুন্দুভি বাজত ॥ আঃ মিলল মিলল ॥

শ্লোক ॥ অথ প্রবেশসকৰোৎ কৃষ্ণঃ কন্দর্পদর্পহা ।
মোহয়ন্ বাদয়ন্ ৱেণুং স্ত্রীভিঃ সহ সকৌতুকঃ ॥৪॥

সূত্র ॥ ভোঃ সভাসদঃ গেপিজন সহিত শ্রীগোপালঃ এআৱত২২ এআৱত থিক ॥

ইতি সূত্রঃ মিষ্ক্রান্তঃ ॥

১২। কলিকো : ১৩। তেজু : ১৪। বোল ১৫। সকল :
১৬। জাকেৰি : ১৭। জাকেৰি : ১৮। এহি : ১৯। কৰাৱব :
২০। নিৰন্তৰে ইত্যাদি (লোপ) : ২১। বাজত : ২২। এআবত :

নাটৰাগেন গীতং ॥ মান একতালি ॥

স্যাম মুৰুতি পিত অম্বৰ ২৩ লাস ২৪ ।
নয়ন-পঙ্কজ জোতি ইসত হাস ২৫ ॥ ধ্রুং ॥

পদ ॥ আৱত গোবিন্দ গোপিনি-পিউ ।
সঙ্গে চলল গোপি ভুলল ২৬ জিয় ॥
অধৰ মধুৰ বেনু পঞ্চম গান ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰে এহু সঙ্কৰে ভান ॥ ১ ॥ * ॥ ২ ॥

শ্লোক ॥ নিৰীক্ষ্য ৰাত্রিং শৰদিন্দুশুভ্রাম্ ২৭
তদ্রোচিষা চাৰু বনং ৱিকাশম্ ২৮ ॥
গীতং জগৌ গোকুল-কামিনীনাং
মোহং ৱিতন্বন্ নিতৰাং মুৰাৰিঃ ॥ ৫ ॥

কথা ॥ শ্রীগোপাল প্রবেস দিএ কহোঁ : অধৰে পঁঞ্চম পুৰি : বেনু বজাইতে লাগল : তাহে সুনিএ গোপিসব : বিমোহিত হয়া : শ্রীগোপালক সমিপ পাৱল : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

পয়াৰ ॥ শ্রীৰাগ ॥

অখণ্ড মণ্ডল সসি ২৯ সৰত ৰাতিত ।
সসাঙ্কে কোমল ৩০ বৃন্দাবন ৩১ বিকসিত ॥

২৩। অম্বৰ : ২৪। লাসা : ২৫। হাসা : ২৬। গোৱাল ২৭। সুন্দৰংসুন্দৰীং
২৮। বিকাসিতম ২৯। সোহি : ৩০। কমল, কয়ল : ৩১। নৱপল্লৱে :

পদ ॥ লহুলহু বহে মন্দ মলয়া পৱন ।
ৰাস কুড়া ৩২ কৰিতে কৃষ্ণৰ ভৈলা মন ॥ ১ ॥
উচ্চায়া পঞ্চম পুৰি হৰি গাইলা গিত ।
স্তুনি ব্রজবালাসব ভৈলা বিমোহিত ॥
পতিসুত তেজল মযল প্রেমসিন্ধু ।
হৃদয়ে ধৰল মাধৱক বুলি বন্ধু ॥ ২ ॥
কৃষ্ণক দেখিতে অলখিতে ৩৩ গোপজায়া ।
চলে সচকিতে ৩৪ পতিসুত উপেখিয়া ॥
হাঠিতে কুণ্ডল ডোলি ডোলি গণ্ডলোলে ।
কৃষ্ণৰ চৰন চিত্তে পৰসয় ভোলে ॥ ৩ ॥
সুহৃদ সোদৰ বাধে স্বোআমি নিসেধয় ।
তবহু বিমুখি সখি কৰোঁ নাহি হয় ॥
উপেখিআ বাধা ধায়া ৩৫ গয়োৰে গোপিনি ॥
ভকতক লজ্যে নাহি একৰে বিঘিনি ॥ ৪
৩৬ হৰিক ভকতি অহি পৰম সম্পদ ।
দহে দোসসব মিলাৱয় মনুৰথ ॥
পৰম বান্ধয় মাধৱৰ গুননাম ।
জানিআ লোকাই ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥ ৫ ॥ * ॥৩ ॥

শ্লোক ॥ যা গোপ্য ঃ পার্শ্বমপ্রাপ্তা নিৰুদ্ধা ঃ পতিদেববৈ ঃ ॥
হৃদি গোৱিন্দচৰণং ৱিচিন্ত্য ৱিজহুঃ তনূ ঃ ॥ ৬ ॥

৩২ ! ৰাস ক্রীড়া ঃ ৩৩। সচকিতে ঃ ৩৪। অলখিতে ঃ ৩৫। বাধাক ঃ
৩৬। "হৰিভকতৰ ওহি পৰম সম্মত" ।

কথা ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ জে গোপিসব ঃ কৃষ্ণক দেখিতে ৩৭ নপাৱল ঃ স্বামিদেবৰে দ্বাৰ বন্ধ কয় ৰাখল ঃ সেসব বিৰহতাপে তাপিত হয়া ঃ হৃদিপ্রানমাধৱক নিবিড় ধ্যানে আলঙ্গি ৩৮ কহোঁ ঃ জৈচে পৃয়তম তনু চাৱল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ কেদাৰ ঃ তাল জোঁত ॥

ধ্রুং ॥ হৰিকো গোপিনি ৩৯ পেখয়ে নপাই ঃ
অধিকে মিলল মোহ বিৰহ দহনু ঃ
দহে তনু ধৰনু নজাই ॥
পদ ॥ ঘন ঘন স্বাস ঃ ফোকাৰে বৰ বালা
হৃহৰিকো ৰহলি ধিআই ।
একু মনে প্রেমভকতি ভাৱই ঃ ৪০
হৃদি-পদ পঙ্কজ ঃ ধৰয়ে ঝুৰয়ে নিৰ
প্রেম পুলক ভেলি কাই ॥১॥
ভকতি কৰম-বন্ধ কয়ো ক্ষিনা
কহ সঙ্কৰ পৰমানা ।
বিৰহে মুদি ৪১ ৰহু দুহো নয়না ।
কৃষ্ণৰ চৰন চিন্তি ঃ পায়ে পৰমগতি ঃ
ছোৰি পৰল গোপিপ্রানা ॥২॥*॥৪॥

৩৭। দেখয়ে ঃ ৩৮। আলিঙ্গি ঃ ৩৯। গোপি ঃ ৪০। ভৱেনু, ভয়াই ঃ৪১। হৃদিঃ

কথা ॥ আহে লোকাই ঃ পেখু পেখু অজ্ঞানি অনাচাৰি গোপিসব ঃ কামভাৱে কেৱলে কৃষ্ণৰ চৰন চিন্তি ঃ ততকালে পৰম গতি পাৱল ঃ হৰি ভকতিক মহিমা কি কহব ঃ ইহা জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

তদন্তৰ ঃ জে গোপিসবক ঃ বন্ধুবান্ধৱে ৰাখয়ে নাহি পাৰল ঃ বৃন্দাবনে গয়া কহোঁ ঃ সকল সুৰাসুৰেশ্বৰ-শিৰ-সিখৰ-চুড়ামনি ঃ ৪২ বিৰাজিত পাদ-পঙ্কজ ঃ পৰমেশ্বৰ শ্ৰীশ্ৰীগোপালক সমিপ পাৱল ঃ তাহেক ৪৩ বৃতান্ত সুনহ। সেসবক হৰি পৰিহাসে ৪৪ স্বভাৱে পুচয়ে লাগল ॥

হে সখিসব ঃ কমন উতপাত গোকুলে মিলল ঃ কি নিমিতে ৰজনি লৱৰি কহোঁ ঃ বন মধ্যে ইহা আৱল ॥

সব গোপি কহ ॥ হে পৰমেশ্বৰ ঃ নাহি নাহি কিচো সঙ্কা ॥

পুন; হৰি বিহসি ৪৫ বোল ॥ হে সখিসব ঃ কুষলে আৱল ঃ হামাত কমন প্ৰয়োজন থিক ঃ সত্য৪৬ কহু ঃ তা সাধো ॥

সুনি গোপিসবে ঃ পৰম লজ্জিত ৪৭ হুয়া। হেঠমাথ কয় ৰহল ॥

পুনঃ হৰি বিহসি ৪৮ বোল ॥ তোৱাৰ পতিপুত্ৰ পিতামাতাসব তোহাক ৪৯ ভেণ্ট নপাই ঃ পৰম চিন্তিত

৪২। "সুৰাসুৰ- সেখৰ চুড়ামনি" ঃ ৪৩। তাৱাসবক ঃ ৪৪। হাসে ঃ ৪৫। বিহৰি ঃ ৪৬ সম্বৰ ঃ ৪৭। লজ্জা ঃ ৪৮। বিহৰি ঃ ৪৯। তোৱাক ঃ

হুয়াচে ঃ তাসম্বাৰ আতি সত্বৰে তুথ ৫০ তুৰ কৰ গিয়া ঃ বিলম্বক যোগ্য নোহে ঃ ঐ ৫১ চল ঐচল ॥ ৫২

গোপিসব পৰিহাস নাহি বুঝল ঃ কৃষ্ণক কটাক্ষে কোপে নিৰেখিয়ে ঃ গৰ্য্যয় লাগল ॥

হে সখিসব ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ কি কহইচে ৫৩ ঃ উনিকৰ চিত্ত বুঝয়ে নাহি পাৰি ॥

পুনঃ হৰি বিহসি বোল ॥

শ্লোক ॥ দৃষ্টং ৱনং ৱিকশিতং শীতলং শশিশোভিতম্ ।
যমুনা-জল-বাতেন প্ৰতিযাত বনাৎ দ্ৰুতম্ ॥৭॥

কথা ॥ হে সখিসব ঃ বৃন্দাবন জদি দেখিতে আৱল ঃ বিকসিত বৃন্দাবন দেখল ঃ অব সত্বৰে চল ঃ এই চল ৫৪ ॥

গিত ॥ **ৰাগ শ্ৰীগান্ধাৰে ॥ একতালি ॥**

এ সখি চলহু বহুৰি গোৰি ঃ গোকুল গোআৰি ৫৫ ঃ
কৰবিনা কামিনি ঃ কলঙ্ক হামাৰি ঃ
নাহি পৰসোঁ ৫৬ পৰ নাৰি ॥ধ্ৰুং॥

পদ ॥ আকুলমতি পতি ঃ সুত সোদৰ হে ঃ ৫৭
চাহে চকিত দিশ পাসা ।
হোই ধুলকামিনি ঃ জামিনি কৈচে ঃ
তেজল নিজ পিউ পাসা ॥১॥

৫০। ভয় ঃ ৫১। এই ঃ ৫২। ঐচল (লোপ) ঃ ৫৩। বোলৈছে ঃ ৫৪ এই চল (লোপ) ঃ ৫৫। গোহাৰি ঃ ৫৬। পৰস ঃ ৫৭। সব ঃ

স্বামি জানয়ে জব ঃ মিলব মৰন তব
চলহু পাতকমতি চোৰি ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ কহ ঃ সঙ্কৰ হৰিকো ঃ
ঐচন বচন চাতুৰি ॥২॥*॥৫॥

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণক পৰম বিপৃয় বানি সুনি কহোঁ ঃ গোপিসব দুৰন্ত চিন্তা পাৱল ঃ পৰম দুখ ভৰ-পাই ঃ হেঠমাথ কয়ল ঃ ঘন ঘন নিস্বাস ফোকাৰিতে অধৰ সুখাৱল ঃ মুখ মলিন ভেল ঃ জৈচে সিষিৰ পৰি পদ্ম সঙ্কোচিত ভেল ঃ হৃদয়ে মৰম ৫৮ চড়ল ॥

গিত ঃ ৰাগ বেলয়াৰ ঃ ৰূপকতালি ॥

চিন্তিত ৫৯ গোপিনি ঃ পেখএ ৬০ নৈৰাসা ঃ
লম্বিত ৬১ আনন ঃ ফোকাৰে নিস্বাসা ॥ধ্ৰুং॥

পদ ॥ তনু মন ঝামৰি নয়নে ঝুৰে বাৰি ।
পদনখ খিতে ৬২ লেখু দেখো আন্ধিআৰি ॥১॥
কুচহুহু ৬৩ কুঙ্কুম লেপিত লোলে ।
তাপিত ব্ৰজবধু সঙ্কৰে বোলে ॥ ২ * ॥ ৬॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ কথঞ্চথমপি সোকক তন্তাই কহোঁ ঃ আঞ্চোলে আখিমুখ মুচল ঃ আসাচেদ দুখে দিৰ্ঘ নিস্বাস চাড়ল ঃ

৫৮। মৰ্ম্ম ঃ ৫৯। চিন্তিতে ৬০। পেখিয়ে ঃ ৬১। লম্বিতে ঃ
৬২। খিতি ঃ ৬৩। কুচকহু ঃ

প্ৰেমে কোপে বাক্য গদগদ ঃ কষ্টকটাক্ষে কৃষ্ণক নিৰেখি ঃ বোলল সে গোপিসব ঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥ জোতিমান ॥

হৰিহে ৬৪ বুঝলো তুহো বৰ নিদআ ।
নিকাৰুন বানি ঃ বান মাৰল ৬৫ হানি
দাৰল হামাকেৰি হৃদয়া ॥ ধ্ৰুং

পদ ॥ পতি সুত সব অব ঃ চোৰি পৰল নাথ ঃ
তুআ পদপঙ্কজ আগ ।
ভকত কৃপাল ঃ গোপাল তেৰি কৈছে ঃ
টুটল নঅ অনুৰাগ
তুহো বিনে মাধৱ ঃ দেহা নাহি ৰাখব ঃ
বিৰহিনি চোৰব প্ৰান
নকৰহু নৈৰাসা ঃ তোহো জগতবাসা ঃ
কৃষ্ণ-কিঙ্কৰে এহু ভান ॥ ১ ॥ * ॥ ৭ ॥

কথা ॥ হে স্বামি ঃ তোহাৰি গিতে মোহিত হুয়া ঃ পতিসুতসব চোড়ি ঃ তৎসু ৬৬ পদ সামপ পাৱল ঃ তোহো দাৰুন বাক্য বোলইচ ৬৭ ঃ হে পৰমেস্বৰ ঃ তৎসু ৬৮ মুখ পঙ্কজ চোড়ি ঃ হামাৰ চক্ষু আন পেখয়ে নাহি ঃ তুয়া কথা চোড়ি কৰ্ন্নে ঃ আন পুনু কিচো সুনয়

৬৪। "প্ৰাণ হৰিহে" ঃ ৬৫। নৰম । ৬৬ । তুম্বা ঃ ৬৭। বোলইতেছ ঃ
৬৮ । তব ঃ

নাহি ঃ তৎসু ৬৯ চৰন চোড়ি ঃ হামাৰ পাৱ খোজেকো চলয় নাহি ঃ ব্ৰজ গৈয়া ৭০ কি কৰব স্বামি । জে লক্ষ্মি গোসানি ঃ হৃদয়ে থান লভি কহোঁ ঃ তথাপি ওহি পদপঙ্কজ ৰেনু আসা কৰইচে ঃ ৭১ ওহি চৰন সেয়া কৰিতে ঃ ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম মোক্ষ চাৰি পদাৰস ৭২ সুখে পাই ঃ ঐচন তব পদপঙ্কজ ঃ ইহা চাৰিতে হামাক প্ৰান ছুটি জাই ঃ হে পৰমেস্বৰ স্বাম ঃ তব পদপঙ্কজ তেজয় নাহি পাৰিএ ঃ ৭৩ নাহি পাৰিএ ৭৪ ঃ

শ্লোক ॥ ন পাৰয়ামস্তৱ পাদপঙ্কজম্
ৱয়ং বিহাতুং নৱকঞ্জলোচন ।
স্বনেন তে মোহিত মানসা ভৃশম্
ত্যজস্ব মা মাধৱ নঃ কৃপাং কুৰু ॥৮॥

গিত ॥ ৰাগ শ্ৰীগান্ধাৰ ॥ জৌতি মান ॥

নাহি পাৰঅ ঃ পায়-পঙ্কজ ঃ
তেজয় জাদয় বাই ঃ
লো হৰি হৰি ঃ
কুসুম-ধনু মনু—
মোহন মুৰুতি ঃ
পেখিতে মুকুতি মিলাই ৭৫ ॥ধ্ৰুং ॥

৬৯ ।তব ঃ ৭০ । গিয়া ঃ ৭১ । কৰিতেছে ঃ ৭২ । পদাৰস ঃ
৭৩ । পাৰি ঃ ৭৪ । 'নাহিপাৰিয়ে''(লোপ) ঃ ৭৫ । মিলায়ী লো ঃ

পদ ॥ হামু অনুচৰি ঃ চৰন অনুসৰি ঃ
পৰম প্ৰেম ৰষে আস ।
কঠিন বচনে ঃ হৰসি ৭৬ চেতন
কৈচে কৰসি ৭৭ নৈৰাস ॥১॥
মোহন বংসিৰ ঃ স্বান সুনি কহু ঃ
জিৱন ধৰন নজায়ে ।
ৰাখৰে প্ৰান ঃ বন্ধু মাধৱ ঃ
মধুৰ অধৰ সুআই ৭৮ ॥২॥
বিৰহ-দহনু ঃ তাৰে তনু মনু ঃ
তুৰ কৰু তাহে হাসি ৭৯ ।
কৃষ্ণকিঙ্কৰ ঃ কহয় সঙ্কৰ ঃ
ছৰন ৰেনু অভিলাসি ॥৩॥ * ॥ ৮ ॥

কথা ॥ গোপিসবক ঐচন কাৰুন্য বিলাপ ৮০ সুনি কহোঁ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক স্নেহৰসে আকুল কয়ল ৮১ ঃ কমললোচন তুহো লোতকে পুৰল ঃ তত্তকালে উঠি কহোঁ ঃ গাৱে গাৱে গোপিক ঃ আখি মুখ আপুনে পিতৱস্ত্ৰে মুচি কহোঁ ঃ প্ৰবোধ কৰল ॥ হে সখিসব ঃ তোহোঁসবপৰম ভকত ঃ হামাৰ প্ৰানতো অধিক ঃ হামু পৰিহাস কেলি-কৌতুক কৰল ঃ তাহে নাহি বুঝল ঃ তুখ চোড়হ ঃ তুখ চোড়হ ঃ ৮২ তোৰাসবক মনো

৭৬ । হৰসে, হৰলি ঃ ৭৭ । কৰসে ঃ ৭৮ । সুহায়, সুধাই ঃ ৭৯ । আস ঃ
৮০ । বানি ঃ ৮১ । ভেল ঃ ৮২ । তুখ চোড়হ (লোপ)

ৰথ পুৰি ঃ কৃড়া-কৌতুক কৰব ৮৩। প্ৰানসখিসব উঠহ উঠহ ॥

ঐচন আস্বাস সুনি ঃ গোপিসব কৃষ্ণৰ বাক্যামৃতে ঃ বিৰহ-তাপ তত্তকালে দুৰ কৰল ঃ জৈচে বনাগ্নি বৃষ্টিজলে নিৰ্ব্বান ভেল ঃ পৰম উৎসুকে উঠিকহোঁ ঃ কৃষ্ণক আবৰি কৃড়া কয় লাগল॥ তদনন্তৰ শ্ৰীগোপাল ঃ পৰমেশ্বৰ গোপি-সবক কাম বড়াই ৮৪ কহো ঃ কেলি কয় লাগল ॥

গিত ॥ ৰাগ শ্ৰীগান্ধাৰ ॥

ধ্ৰুং ॥ দেখো সখি ঐচন নিকৰুন কান ।
পয়োধৰ অধৰ দসন নখ হান ॥

পদ ॥ খখাইল ৩০০ কেসপাস ঃ টুটালো হাৰ ।
ফোড়ল কাছুআ ৩০১ কুচক হামাৰ ॥ ১ ॥
কয়ল আলিঙ্গন ঘন ঘন বাহু ।
জৈচে চান্দক্ গৰসি ৰহ ৰাহু ॥ ২ ॥
হৰিক সুকৃতি-ৰসে নাৰহে গিআন ৩০২ ।
কৃষ্ণ-কিঙ্কৰ এহু সঙ্কৰে ভান ॥৩॥*॥৩২॥

শ্লোক ॥ অথাপি তা স্বয়া বাচা স্বাশ্বাস্য স্নেহযন্ত্ৰিত ঃ।
গোপীনাং বৰ্দ্ধয়ন্ কামং ৰময়ামাস কেশৱঃ ॥৯॥

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥ পৰিতাল

ধ্ৰুং ॥ কেশয় কৰত কেলিঃ গোপিনি সঙ্গে ৰঙ্গে ।
গোবিন্দ কৰত কেলি ঃ কাহাকু হেৰয়ে হাসি ঃ ৮৫
আখি ভৃঙ্গে ৮৬ লো ৰাম ॥

৮৩। কৰাৱৰ ৮৪। বঢায়া ঃ ৩০০। খখল, খখালৈ ঃ ৩০১। কাঞ্চৱা ঃ ৩০২। জিৱন ঃ- পাঠান্তৰ। ৮৫। হৰি হাসি, হাসি হাসি ঃ ৮৬। ভঙ্গে ঃ

পদ ॥ কাহাকু চুম্বই ,বনমালি লাগি মুখ ।
আলিঙ্গনে গোপিক মিলত ৰতি-সুখ ॥
উচ্ছ ৮৭ কুছ কৰো খত নখেৰ পৰসি ।
গোপালক কেলি কৃষ্ণ কিঙ্কৰ কহসি ॥১॥*॥৯॥

কথা ॥ এৱম্বিধ নানা খেলা ঃ শ্ৰীগোপালে কয়ল। গোপিসব মনোৰথ পুৰি ঃ আনন্দে মন মগ্ন হয়াছে । সে সমএ কুবেৰক ·ক অনুচৰ ঃ এক জক্ষ তনিকৰ নাম সঙ্খচূড় । সে পাপি কামাতুৰ হয়া ঃ গোপিক হৰি নিবাক প্ৰতি ঃ প্ৰবেস ৮৮ কৰল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥ ৮৯

শ্লোক ॥ অথ প্ৰৱেশমকৰোৎ যক্ষো ৰক্ষ ইৱাপৰ ঃ ।
শঙ্খচূড় ইতিখ্যাতো নাম্না গোপীভয়ঙ্কৰ ঃ ॥১০॥

গিত ঃ ৰাগ কানড়া ॥ তাল ছুটা ॥

আৱত সঙ্খচূৰ উড়ি বাহু ।
জৈচে চান্দ গৰসিতে মিলল ৰাহু ॥ধ্ৰুং॥

পদ ॥ কায়া থুল স্থুল ৯০ তুলি হাতে।
কম্পিত মেদনি চৰন-আঘাতে ॥
আৰকত আখি চাহে দিশ-পাস ।
সঙ্কৰ কহ ওহি কেশৱ দাস ॥১॥*॥১০॥

কথা ॥ সে সঙ্খচূড় ঃ গোপিসবক ভয় জনি ৯১ কহোঁ ঃ বিভস্য ৯২ ৰস ভাৱনা কয় থিক ঃ ভয়ঙ্কৰ ৰূপ জক্ষক পেখিএ ঃ গোপিসব ভয়ে কম্পয়ে লাগল । ত্ৰাহি কৃষ্ণ ঃ

৮৭। উচঃ ৮৮। প্ৰতিবন্ধ ঃ ৮৯। সুনহ ইত্যাদি (লোপ)
৯০। থোৰশূল ঃ ৯১। জনাই ঃ ৯২। বিভছ, বিভৎস ঃ

ত্ৰাহি কৃষ্ণঃ ঘন ঘন জম্পত ঃ তাহে পেখিএ ভকতক ভয়-হাৰি হৰি ঃ গোপিসবক আস্বাস আলিঙ্গন ৯৩ কৰল ঃ বিক্ৰম দৰসিয়ে জক্কক খেদাৱল ঃ তাহে দেখহ ইত্যাদি ৯৪ ॥

গিত ॥ ৰাগ স্যাম ॥ ৯৫ ॥

ধ্ৰুং ॥ ৰমায়া কা ৯৬ কৰু মদন খেলা ।
খেলে সঙ্গে ৰঙ্গে গোপৰমনি মেলা ॥

পদ ॥ কাহাকু হৰি হাসি কৰু মান ।
কাহাকু চুম্বন চৰ্চ্চন ৯৭ দান ॥
কাঞ্ছুৰি ছৰি ৯৮ কুছ পৰকাস ।
হাতে ঘোৰি ৯৯ গৌৰি কৰত হাস ॥ ১॥
কাহাকু লেলা হৰি অম্বৰি ১০০ চুৰি ।
ৰহল লাজে গোপি অঙ্গ মুৰি ॥
সবহু বেকত গুপুত অঙ্গ ।
বছন ছৰপতি ১০১ বঢ়ায়া ঢঙ্গ ॥২॥
জাকেৰি সেৱা কয়ো সুৰাসুৰে ।
সো হৰি গোপি মনুৰথ পুৰে ॥
ভকত বান্ধয় মাধৱ প্ৰান ।
কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰে কহয় পৰমান ॥৩॥*॥১১॥

কথা ॥ জে পৰমেস্বৰ শ্ৰীকৃষ্ণঃ ব্ৰহ্মাৰুদ্ৰাদিদেৱতাঃ জাহেৰি ১০২ পদপঙ্কজ সদায়ে সেৱতঃ ঐচন জগত-গুৰুকঃ

৯৩। আলিঙ্গি আস্বাস ঃ ৯৪। ইত্যাদি (লাপ) ঃ ৯৫। তাল জতি ৯৬। ক্য লোপ ঃ ৯৭। চৰ্ব্বন, অচ্ছন ঃ ৯৮। ফাৰি, ছোড়ি ঃ ৯৯। খেৰি ঃ ১০০। অম্বৰ ঃ ১০১। চৰপটি ঃ ১০২। জাকৰ ঃ

বনচৰি অনাচাৰি ১০৩ গোপনাৰিঃ কাম-ভকতিয়ে বস্য কয়লঃ হৰি-ভকতিক মহিমা কি কহব। আহে লোকাইঃ পেখু পেখু হৰি-গুন-নাম শ্ৰৱন-কীৰ্ত্তন ঃ বিনে কলিত গতি নাহি নাহিঃ জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

শ্লোক ॥ গোপ্যো গোবিন্দ-সন্মান-মদ-মোহিতচেতসঃ ।
গৰ্ব্বেণ খৰ্ব্ববাক্যেন চক্ৰুস্তা হৰিহেলনম্ ॥১১॥

কথা ॥ তদনন্তৰঃ স্ত্ৰিক দুৰ্য্যন্য ১০৪ ভাৱ সুনহ । জে পূৰ্ন্নানন্দ শ্ৰীকৃষ্ণঃ ১০৫ তনিকৰ কুচিত্ত বিসয়-সুখে ঃ কোন অভিলাস থিকঃ নাহি নাহিঃ জৈচে কামধেনুবৃন্দ অধিকাৰিকঃ চাগলিত কি প্ৰয়োজন থিক । গোপি-সবে তাহে নাহি জানৱেঃ ১০৬ । মাধৱত মহামান পাই কহোঁঃ বুদ্ধি অন্ধ ভেলঃ কৃষ্ণক অৱহেলা কয় লাগলঃ অন্যো অন্যে কহই ॥

হে সখিসবঃ হামাৰ ৰূপ জৌৱন পেখিঃ শ্ৰীকৃষ্ণ ভোললঃ হামাৰ কোল চাড়য় নাহিঃ বাক্য বাধয় নাহি।

ওহি বুলি বাহু লাড়িঃ মদগৰ্ব্বে ভ্ৰমএ লাগলঃ শ্ৰীকৃষ্ণ তাহে দেখিএঃ পাচু পাচু চাটু বুলি চলইচে॥

হে সখিসবঃ হামাক কৈচে পৃয় সম্ভাসন নাহি কৰতঃ হামু কোন অপৰাধ কৰলঃ প্ৰান গোপিসবঃ প্ৰেম কটাক্ষে নিৰেখি হামাকঃ আস্বাস কৰহ ॥

১০৩। অনাৰিঃ ১০৪। দুৰ্জনঃ ১০৫। শ্ৰীশতিঃ ১০৬। জানিয়েঃ

গোপিসব পৰম গৰ্ব্বে পিঠি দিয়ে কহোঁ চলয়ঃ কিচো সুনয়ে নাহি ॥ তাহে দেখি শ্ৰীকৃষ্ণ হাসি হাসি লিলায়েঃ প্ৰেম কয় লাগলঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥১০৭॥

ধ্ৰুং ॥ এ সখি কতনু কয়ালো১০৮ হামু দুখ ৰুখ১০৯ চোৰ ।
দেহু দহে কাম আঙ্গি১১০ আলিঙ্গন কোৰ ॥
পদ ॥ নয় প্ৰেমৰস বিচুৰন কৈছে হোই ।
বঙ্কিম নয়নে হেৰহু হাসি মোই ॥
ধৰয়ে নপাৰি মন মনমথ ভোলে ॥
হৰিকো চৰিত্ৰ কৃষ্ণ কিঙ্কৰে বোলে ॥১॥*॥১২॥

কথা ॥ হে প্ৰান গোপিসবঃ কোন অপৰাধে হামাক প্ৰেম চোড়লঃ তোহাক নিমিত্ত হামাৰ মন মদনে মৰ্দ্দয় জানি প্ৰেমে ১১১ নিৰেখি আলিঙ্গহ ॥

কৃষ্ণক বাক্য গোপিক কৰ্ন্নপথে জায়ে নাহি ঃ অধিন ১১২ কৃষ্ণ বুলি গনয়ে নাহিঃ জৈচে সেড়ুয়া ১১৩ স্বামিকঃ পেড়াপাত্ৰক ঝিৰ কটাক্ষে গনয়ে নাহিঃ বাহু লাড়ি কহোঁঃ লিলায়ে ভৰময় লাগল ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য গৰ্ব্বং গোবিন্দো গোপীনাং প্ৰেমবৃদ্ধয়ে ।
ৰাধাং ৱিধায় হৃদয়ে তত্যাজ ব্ৰজযোষিতঃ ॥ ১২ ॥

---

১০৭ । পৰিতাল ঃ ১০৮ । কয়লো,বোলো ঃ ১০৯ । ৰোস ঃ ১১০ । আগি ঃ ১১১ । প্ৰেম ঃ ১১২ । "অধিক কি কহব" ঃ ১১৩ । যেড়য়া সেড়ুৱা, সেকুৱা

কথা ॥ তদনন্তৰঃ শ্ৰীকৃষ্ণ গোপিসবৰঃ আতি গৰ্ব্ব-ভাৱ নাহি সহলঃ হাহা কি ভেলঃ গোপিসব হামাক গনয় নাহিঃ আৰাসব হামাক নপাইঃ প্ৰেম-ভকতি হৌক বুলি কহোঁঃ ৰাধা নাম এক গোপিকঃ হৃদয়ে বান্ধি কহোঁঃ তথায়ে অন্তৰ্ধ্যান ভৈল ॥

শ্লোক ॥ তত্ৰ কৃষ্ণমপশ্যন্ত্যো ৰজন্যাং ব্ৰজযোষিতঃ ।
ৰুৰুদুঃ সুস্বৰং ভীতা হৰেৰ্ৱিৰহৱিহ্বলাঃ ॥ ১৩ ॥

কথা ॥ তদনন্তৰঃ গোপিসব আগুপাচু চাইঃ কৃষ্ণক দেখয়ে নাহিঃ বৃন্দাবনে বিচাৰি নপাইঃ তত্তকালে গৰব চুৰ ভেলঃ বিৰহ-কাতৰি হুয়াঃ কৃষ্ণদৰসন প্ৰাৰ্থয় সব ॥

হে স্বামি কৃষ্ণঃ স্বভাবে চঞ্চল স্ত্ৰীক দোস ধৰবি নাহিঃ হামু কিঙ্কৰি তোহাকঃ ইহা জানি দৰসন দেহু ॥

অনেক প্ৰৱন্ধে কৃষ্ণক ভেট নপাইঃ পৰম আকুল হুয়াঃ জৈচে ক্ৰন্দন কএ লাগল বালাসবঃ তা দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিতঃ ৰাগ কৈল্যান ॥ জ্যোতিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ কাহে গয়ো কাহে গয়ো ৰে হামাৰি বন্ধু মধাই ।
ফোকাৰে নিস্বাসঃ ঝুৰয়ে নিৰ নয়নাঃ
বয়না হাত ছৰাই ॥

পদ ॥ হা হৰি হা হৰি ঃ কৰয়ে কামিনি মিলিঃ
বিৰিন্দা বিপিন বিচাৰি ।
ঘন ঘন মুৰুছি ঃ পৰয়ে বৰ বালা
দিস দস দেখু আন্ধিআৰি ॥১॥
প্ৰান-গোপাল পিউ ঃ বিনে নাহি ৰহ১১৪জিউঃ
বিৰহ দহনু দহে প্ৰান ।
কৰত বিলাপ ঃ গোপাল গুন গাৱেঃ১১৫
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ গুনগান ॥২॥*॥১৩॥

কথা ॥ হে কমললোচন ঃ দুখ-বিমোচন স্বামি ঃ হামু পাপিনি-সব ঃ তোহাত ১১৬ গৰব কৱল ঃ বৰ অপৰাধ আচৰল ঃ সে দোসসব মৰস স্বামিঃ হামু কিঙ্কৰিক দৰসন দেহু ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলি আৰ্ত্তৰাৱে ক্ৰন্দন কএ লাগল ॥

শ্লোক ॥ তথালপন্ত্যো গোপ্যস্তা অলব্ধা মাধৱং ধৰম্ ।
মত্তাঃ প্ৰবিশ্য বিপিনং পপ্ৰচ্ছুস্তৰুৰাজিষু ॥ ১৪॥

কথা ॥ ঐচন কৃষ্ণ গুন গাই ঃ কান্দিতে গোপিক প্ৰেম-ভকতি উপজল ঃ সৰিৰ পুলকিত ঃ নেত্ৰক নিৰ ঝুৰয়ে ঃ মত্ত হুয়া কতিহোঁ ঃ কৃষ্ণ চেষ্টা কৱল ঃ কতিহোঁ কৃষ্ণৰ কৃড়া স্তুমৰিঃ মনে মড়ম১১৭ চড়ল ঃ হা কৃষ্ণ হা কৃষ্ণ বুলি ঃ ঢলিএ পড়ল ঃ কতিহোঁ উন্মত্ত মনে ঃ বৃন্দাবন পসিএ ঃ পুনু কৃষ্ণ কৃষ্ণ বুলি ঃ বিচাৰ কৰে

১১৪ । ৰহবি ঃ ১১৫ । গাই ঃ ১১৬ । তোহাক ঃ ১১৭ । মৰম ঃ

লাগল ঃ জে শ্ৰীকৃষ্ণ জগতক বাহিৰে ভিতৰে থিক ঃ সে কৃষ্ণক বিৰিখ ১১৮ সমিপ চাপিএ ঃ পুছৱে লাগল ঃ তা সুনহ ॥

গীত ॥ ৰাগ গৌৰি ॥ জৌতিমান ॥

ধ্ৰুং ॥ পুছতহোঁ ১১৯ মাধৱ ঃ ১২০ বান্ধৱ মধুসোদন ঃ
কতিনা ১২১ ৰহলি হৰিঃ গোপিনি জিৱন ॥
পদ ॥ বকুল কদম্বঁ বন্দুলি বক তুলসি ঃ
তুহুঁ সব পৰ উপকাৰি ।
কহ কাহেআ গেলো ১২২ বন্ধু মধাই হামাৰি ।
বিৰহিনি জিৱন ধৰয়ে নাপাৰি ॥১॥
চম্পক চুত আঞ্চোৰ পাতি মাগু ঃ
প্ৰানবন্ধু দেহ দেখাই ।
পহু বিনে তনু মনু ঃ ধৰয়ে১২৩ নজাই ঃ
ৰহই ন প্ৰান কৃষ্ণঃ কিঙ্কৰে গাই ॥২॥*॥১৪॥

কথা ॥ ঐচন পৰকাৰে তৰুসবত কৃষ্ণক গুন গাই গোপি পুচিতে ঃ পৰম প্ৰেম উপজল ঃ সৰিৰ বিচুৰল ঃ অবিচেদ ধাৰাৱে ঃ নয়নক নিৰ নিগড়ে ঃ কৃষ্ণৰ চৰন হৃদয়ে ধৰি ১২৪ কহোঁঃ আনন্দে মগন মন ঃ কতিহো মৌন হুয়া

১১৮ । বৃখক ঃ ১১৯ । পুচ্ছতহো,পুছন্তহোঁ ঃ ১২০ । মাধ্ৱ ঃ
১২১ । কতিন ঃ ১২২ । আগিলো ঃ ১২৩ । ধ নু ঃ ১২৪ । বান্ধিঃ

থিক ঃ ভকতিক মহিমায়ে ঃ কৃষ্ণময় দেখএ ঃ হামু কৃষ্ণ মানি প্রেমে মত্ত হুয়াঃ কৃষ্ণ-চেষ্টা কয়ে লাগল ॥

শ্লোক ॥ ভক্ত্যা প্রমত্তাস্তা গোপ্যো মত্বাত্মানং হি মাধৱম্ ।
অন্যোঽন্যমভিসম্ভাষ্য ৱিচক্রুঃ কৃষ্ণচেষ্টিতম্ ॥ ২৫॥

কথা ॥ কৃষ্ণ-ভকতি-মত্ত হয়া কহোঁ ঃ সব সোক বিচ্ৱল ঃ অন্যো অন্যো সম্ভাসিয়া ঃ কৃষ্ণ-লিলা আপুনে কর লাগল গোপিসবঃ তাহে দেখহ ১২৫ সুনহ ॥

পয়াৰ ॥ ৰাগ কানৰা ॥ পৰিতাল ॥

মঞি কৃষ্ণ বুলি কৰে ভাৱনা ।
তনপানে সুসি মাৰে পুতনা ॥

পদ ১ ৬ ॥ হামু কৃষ্ণ বুলি ঝঙ্কাৰে ১২৭ বুক ।
মাৰে অঘ বক বৎস ধেনুক ॥
কাহু ১২৮ বোলে হামু গোপিনি নাথ ।
মৰ্দ্দয়ে কালিক চড়িয়া ১২৯ মাথ ॥
ওহি হ্রদ চোড় অৰে দুৰাচাৰ ।
দুষ্টক দণ্ডিতে হামু অৱতাৰ ॥
নাহি ভয় কাহু গোপিনি বুলি ১৩০ ।
এক হাতে ধৰে ১৩১ মন্দৰ তুলি ১৩২ ॥
চাপ গোপ-গোপি হামাৰ পাস ।
ইন্দ্রক গর্ব্ব ১৩৩ কৈলো ১৩৪সব নাস ॥৩॥

১২৫। দেখহ (লোপ) ঃ ১২৬। পদ(লোপ) ১২৭। ঠোকৰে ঃ ১২৮। কেহো ঃ ১২৯। চটকিয়া ঃ ১৩০। বোলে ঃ ১৩১। ধৰি ঃ ১৩২।তোলে ঃ ১৩৩। দৰপ ঃ ১৩৪। কয় ঃ

হামুসে কৃষ্ণ দেখ কেহোঁ বোলে ঃ
গোপিনি দেহো আলিঙ্গন কোলে ॥
অবহুঁ নাহি পৰিচয় বালা !
দেখহোঁ পিতবস্ত্র বনমালা ॥৪॥
বোলয় কাহুঁ আইলোঁ হামু হৰি ।
বেনু বজাৱত অধৰে ধৰি ॥
গেপিনি কণ্ঠে কাহুঁ বাহুঁ মেলি ।
কৰে লিলা-গতি দৰসে কেলি ॥৫॥
কাহুঁ বোলে বিলাই দধিক মোৰ ।
ধৰিলোঁ ১৩৫ কৃষ্ণক লৱনু চোৰ ॥
তোই মাথা খাইবো বোলয় বানি ।
গোপিক বান্ধৱ উৰলে টানি ॥৬॥
ভকতি প্রমত্ত গোপ-অঙ্গনা ।
ঐচন কৰতু হৰি ১৩৬ ভাৱনা ॥
কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰ সঙ্কৰে বোলে ।
পৰিত্র কৰ হৰি হৰি বোলে ॥৭॥*॥১৫॥

কথা ॥ পৰম ভাগ্যঅতি পোপিসব ঃ হৰি-ভকতিক মহোদয় ১৩৭ মিলাৱল । ঐচন কৃষ্ণ ভাৱনা ১৩৮ কৰি কহোঁ ঃ মত্ত হয়া ৰহল । জো গোপি কৃষ্ণক সঙ্গে জাই ঃ তনিকৰ দুৰ্য্যান-ভাৱ সুনহ ঃ শ্রীকৃষ্ণ সে গোপিক ঃ কতিহুঁ উৰুত বৈসাই ঃ

১৩৫। ধৰিলোহোঁ ঃ ১৩৬। কৃষ্ণ ঃ ১৩৭। মহিমা দৰসি ঃ ১৩৮। ভকতি ঃ

কুসুমে লাস কৰাৱল ঃ কতিহুঁ কুড়া কৌতুক কৰিতে জাই ।
তদনন্তৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক সে গোপি বোলল ॥
হে স্বামি কৃষ্ণ ঃ হামাক পদতলে কণ্টকে বেধল ঃ ১৩৯
চলয়ে নাহি পাৰি ॥
কৃষ্ণ বোল ॥ হে প্ৰান ৰাধে ঃ হামাক বোকে চড়সিয়া ১৪০॥
ওহি বুলি গোপিক বোকেতুলি ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ বহয় লাগল ঃ
তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥১৪১॥

ধ্ৰুং ॥ গোপিনাথ লিলা জানব কোই ।
বিপৰিত কৌতুক তোই ১৪২ ॥

পদ ॥ চৌধয় ভুবন অধিকাৰি ।
সো বোকে বহে গোপনাৰি ॥১॥
জো বহে গৰুৰ আসনে ।
সো হৰি গোপিনি বাহনে ॥২॥
ভকত বান্ধৱ কি না ভেলি ।
সঙ্কৰ কহ কৃষ্ণ কেলি ॥৩॥*॥১৬॥

কথা ॥ ঐচন কুড়া কয় ১৪৩ কৃষ্ণে ঃ কামাতুৰ পুৰুষক দুখ
দেখাৱল ঃ স্ত্ৰী ভৈল ৰাজা ঃ কামাতুৰ তনিকৰ দাস ঃ
স্ত্ৰীক আজ্ঞা পালি সৰ্ব্বথা থিক ঃ ইহা জানব ॥

১৩৯। ভেদল ঃ ১৪০। চড়িয়ো ঃ ১৪১। জৌতিমান ঃ ১৪২। তই ঃ ১৪৩। কয়ল ঃ

শ্লোক ॥ কৃষ্ণেন সহ সা যাতি গোপী তন্মানদৰ্পিতা ।
কৃষ্ণস্য স্কন্ধমাৰোঢ়ুং গতা সা তুঃস্বভাৱতঃ ॥১৬॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ সে স্ত্ৰীক দুৰ্য্যন্য-ভাৱ সুনহ ঃ বোকা ১৪৪
হন্তে কৃষ্ণে নমাৱল ঃ ৰাধা হাণ্টিয়ে চলে ১৪৫ । কৃষ্ণক
সন্মানে গৰ্ব্ব উপজল ঃ বোলে সব গোপি তেজি হামাক
আনল ঃ অঃ মোহি সম কোন সোভাগিনি থিক ঃ দৰ্পে
ঠেস্ কৰে বৈঠল ১৪৬ ঃ তাহে পেখি শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥
হে প্ৰান ৰাধে ঃ তুহুঁ কি নিনিতে ৰহল ॥

ৰাধা বোল ॥ হে কৃষ্ণ ঃ তুহোঁ বড় দাৰুন পুৰুষ ঃ হামু
ভুমি-পাৱে চলইচি ঃ তোহোঁ দেখয়ে নাহি ঃ অব চলয়ে নাহি
পাৰি ঃ জেমন কয়ে নিয়া জাৱ ॥

স্বভাৱে চঞ্চল স্ত্ৰী ঃ লাই পাই ঃ ইস্বৰ কৃষ্ণক গনয় নাহি ।
সুনি শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ১৪৭ ॥

হে প্ৰান ৰাধে ঃ অতক্ষন কেনে নাহি কহ ঃ জদি চলয়ে
নাহি পাৰ ঃ হামাক কান্ধে চড়সিয়া ॥

গোপি কটাক্ষ নাহি বুঝল ঃ বস্ত্ৰ কাচি কান্ধে চড়িতে
ৰঙ্গে চলল ঃ তাহে পেখি কৃষ্ণ অন্তৰ্ধ্যান ভেল ১৪৮ । গোপি
কৃষ্ণক নাহি পেখি ঃ ভয়-বিহ্বল হুয়া ঃ হা কৃষ্ণ হা কৃষ্ণ বুলি ঃ
জৈছে দৰসন প্ৰাৰ্থল ঃ তা সুনহ ॥

১৪৪। বোক ঃ ১৪৫। হাঠিতে নাহি পাৰি ঃ ১৪৬। ৰহল ঃ ১৪৭। বোলল ঃ
১৪৮। হুয়া পলাৱল ঃ

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥ মান জৌতি ॥

ধ্রুং ॥ দৰসন ১৪৯ দেহু দআল ঃ মেৰি ১৫০ বন্ধু মধাই ।
কৈছে কৰসে ১৫১ দাসিক ৰোস ৰে ঃ
দোস মৰস গোসাঁই ॥
পদ ॥ নিসি একেস্বৰি ঃ নাৰি অনাথিনি ঃ ১৫২
কৰো ১৫৩ করুনা মুৰাৰি ।
তুহু বিনে পাৰয় ঃ জিৱন ৰহই না ঃ
দহে হৃদয় হামাৰি ॥১॥
কৰল গৰ্ব্ব ঃ নাথ তোই ঃ
হামু পাপিনি আন্ধা ।
কহ সঙ্কৰ ঃ নৰ হৰি বোল ৰে ঃ
ছোৰ-বিসয়ক ধান্দা ১৫৪ ॥২॥*॥১৭॥

কথা ॥ ঐচন আৰ্ত্তনাদ কৰে ৰহল বালা । জে গোপিসব কৃষ্ণ-ভাৱনা কৰে থিক ঃ পুনু প্রান কৃষ্ণক সুমৰি ঃ তাপিত হুয়া ঃ বৃন্দাবন পসি বিচাৰল ঃ তদনন্তৰ ঃ কৃষ্ণক খোজ পেখি কহোঁ ঃ কাহোঁ গোপি সখিসবক ১৫৫ জে বোলল ঃ তা সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

১৪৯ । হৰিএ দৰসন ঃ ১৫০ । তেৰি ঃ ১৫১ । কৰসি ঃ ১৫২ । অলখিনি ঃ ১৫৩ । করু ঃ ১৫৪ । ধান্ধ ঃ ১৫৫ । গোপিক ঃ

গিত ঃ ৰাগ শ্রীগান্ধাৰ ॥ মান একতালি ॥

ধ্রুং ॥ ওঁৰে সখি পেখবে ঃ ১৫৬ হামাৰ জিৱন কানু ঃ
ওহি পথে গৈল লিলাই ।
ধজ ১৫৭ বজ ১৫৮ পঙ্কজ ঃ খোজ হেৰলোঁ ৰে ঃ
কমন ১৫৯ ৰমনি সঙ্গে জাই ॥
পদ ॥ সতিনিৰ খোজ দেখি ঃ হৃদয়ে নসহে ৰে ঃ
আধিকো মিলল দুখ মোৰ ।
সব গোপিনিক ধন ঃ বন্ধু-অধৰ-মধু
পিয়ে একুস্বৰি কৰি চোৰ ॥১॥
দেখো সখি সতিনিক ঃ কোলে কৰিয়া ৰে ঃ
কুসুমে কৰায়লি লাসা ।
বহে গোপিনিক কানু ঃ বোকে তুলিআ ৰে ঃ
কহতু সঙ্কৰ কৃষ্ণদাসা ॥ ২ * ॥ ১৮ ॥

কথা ॥ ঐচন খোজ গুটি ১৬০ জাইতে ঃ গোপিসব সে সতিনিক ঃ ক্রন্দন সুনিয়া ঃ বেগে আসি কহোঁ ঃ ৰাধাক বেড়িয়া বাত পুচত ॥

হে সখি ঃ কি ভেল কি ভেল ঃ প্রানকৃষ্ণ কোন ভিতি গেল ঃ ১৬১ সত্বৰে কহ ॥

১৫৬ । পেখো ঃ ১৫৭ । ধ্বজ ঃ ১৫৮ । বজ ঃ ১৫৯ । কেমন ঃ ১৬০ । খোজ-গুড়ি, খোজ-গুৰি ঃ ১৬১ । গৈল ঃ

ৰাধা আখিমুখ মুচি ঃ নিস্বাস তেজি কহোঁ ঃ কহল ॥ সখিসব ঃ কী পুচহ ঃ হামু অভাগিনি স্বামি কৃষ্ণত কোন মান নাহি সাধলু ১৬২ কৃষ্ণে বোকে বান্ধি হামাক ফুৰাৱল ঃ সে গর্ব্বে অন্ধ ভৈলোঁ ঃ কৃষ্ণক কান্ধ বগাইতে ভৈলো ঃ ১৬৩ সে অপৰাধে বান্ধৱ কৃষ্ণ ঃ কোন ভিতি ভেল ঃ ১৬৪ ইহা নাহি জানো ॥

ওহি বুলি ক্রন্দন করে লাগল বালা ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য তদ্বচো গোপ্যা নিৰাশাঃ কৃষ্ণ-দর্শনে ।
পুনঃ পুলিনমাগত্য জগুর্গৌরিন্দ-চেষ্টিতম্ ॥১৭॥

কথা ॥ তাহে স্তুনিয়ে ঃ কৃষ্ণ দৰসনে নিৰাসা ভেল ঃ গোপিসবে ৰাধাক সঙ্গে লৈয়া কহো ঃ জমুনাক বালি নামিৱে ঃ কৃষ্ণক প্রাৰ্থি ক্রন্দন করে ঃ জৈচে হৰিগুন গাৱল ঃ তাহে স্তুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ আসোৱাৰি ॥ একতালি ॥

ধ্রু ॥ গোপিনিক কৈছে কেসৱ জিৱ লে ।
অবহু বাহুৰি নাথ দৰসন দে ॥
পদ ॥ তুআ পদপঙ্কজ জিৱন আধাৰু ।
তাহে নাহেৰি হৰি ৰহয়ে নাপাৰু ॥
দৰস সৰস মুখ-কমল মধাই ।
কৰুহু করুনা কৃষ্ণ-কিঙ্কৰে গাই ॥১॥*॥১॥

১৬৪ । কতিবা ক্ষেণ ঃ ১৬২ । সাধল ঃ ১৬৩ । গৈলো ঃ

কথা ॥ হে বন্ধু মাধৱ ঃ তোহাৰি জনম নিমিত্তে ঃ গোকুল অধিক সম্পূর্ন ভেল ঃ সর্ব্বলোক স্তুখে ৰহইচি ১৬৫ ঃ হামাক কৈচে মদনক হাতে মাৰয়ত থিক । হে সখি ঃ তোহোঁ যসোদা-নন্দন নহ ঃ জগত ৰাখিতে ব্রহ্মাৱে প্রার্থল ঃ সে নিমিত্তে তোহোঁ সর্ব্ব অন্তর্য্যামি ঃ শ্রীকৃষ্ণ বেকত হুয়াচ ঃ আমৰাসবক ১৬৬ ঃ অঘবক বৎস পুতনা বৃষ্টি বহ্নি ১৬৭ হন্তে ৰক্ষা কৰইচঃ অখন কি নিমিত্তে ৰজনি কহোঁ ঃ বনমধ্যে হামাক তেজল স্বামি । জে ইস্বৰ নাৰায়ন তুমি ঃ ঐচন ভকতক ত্যাগ ঃ তোহাক উচিত নহে । হে নাথ ঃ জে ভকতক মনুৰথ পুৰে ঃ সে হস্তপদ্ম হামাৰ মাথে থৈয়োসিয়া ১৬৮ স্বামি । জাহেৰ স্মৰনে জগতক পাপ হৰে ঃ সোহি পদপঙ্কজ ঃ হামাৰ স্তন উপৰে অর্পহ নাথ । দেখো দেখো ঃ তোহাৰি কিঙ্কৰি মৰি জাঞ ঃ অধৰামৃতে জিৱাৱাসিয়া ১৬৯ ঃ স্বামি ॥

ওহি বুলি পুনু জৈছে ক্রন্দন কয়ে প্রার্থল ঃ তাহে দেখহ ॥

গিত ঃ ৰাগ মাউৰ ॥ জৌতি মান ॥

ধ্রু ॥ করুনা সিন্ধু ঃ জিৱন লেহু কতি লাই ১৭০ ঃ
মোহন বংসিৰ সানে ঃ নিসি বিপিন আনি ঃ
কৈছে তেজলি মধাই ॥

১৬৫ । ৰহ ঃ ১৬৬ । হামৰাসবক ঃ ১৬৭ । বিস বহ্নি ঃ ১৬৮ । থৱাসিয়া ঃ ১৬৯ । জিয়াউ আসি ঃ ১৭০ । ৰায়ী ঃ

পদ ॥ পতিসূত সব তেজি ঃ তেৰি কিঙ্কৰি হয়ো ১৭১ ঃ
হামু মুগুধি গোপনাৰি ।
তুহোঁ কপট কয় ঃ কৈছে না দেসি হে ১৭২
দৰসন মেৰি মুৰাৰি ॥১॥
তোহোঁ পৰম ধন ঃ গোপিনি জিৱন ঃ
জানি কয়লু তজু ১৭৩ আসা ।
তোহোঁ দআল ঃ দিনজন বান্ধয় ঃ
কহতু সঙ্কৰ হৰিদাসা ॥২॥*॥২০॥

কথা ॥ হে স্বামি কৃষ্ণ ঃ তোহাৰ জে চৰন পঙ্কজ ঃ কঠিন তন উপৰে ঃ হামু লাসে লাসে থঞোঁ। গোসাঞিঁ ঃ সেস্যু-কোমল ১৭৪ পাৱে কৈচে কণ্টক বনে বেড়াৱ ঃ ইহাক সুমৰিতে ঃ প্ৰানবন্ধু হামাৰ প্ৰান ফুটি ১৭৫ জাই ॥
ওহি বুলিতে প্ৰেম উপজল ঃ লোতক ঝুৰি মাটি লুটি পড়ল ঃ অতিসয় মৰম চড়ল ঃ দিৰ্ঘ নিস্বাস তেজি ডাকি বোলল ১৭৭ ॥
হে স্বামি ঃ তোহাৰি দাসিসব ঃ মৰিএ জাঞোঁ ঃ
নাথ দৰসন দেহু ॥
ওহি বুলি হা কৃষ্ণ হা কৃষ্ণ ঘন ঘন জম্পিএ ১৭৮ ঃ আৰ্ত্তৰায়ে ক্ৰন্দন কয় লাগল গোপিসব ঃ সে ক্ৰন্দনক উৰ্ম্মি গগন মণ্ডল বেড়ল ॥

১৭১ । ভৈগো ১৭২ । ৰেঃ ১৭৩। তচু ঃ ১৭৪ । সে কোমল ঃ
১৭৫ । ফুটি (লোপ) ঃ ১৭৬। ফোকাৰি ঃ ১৭৭। বোল ঃ ১৭৮। জম্পয় ঃ

শ্লোক ॥ গোপীপ্ৰেমাকুলঃ কৃষ্ণো ৱাৰিপূৰিত লোচন ঃ ।
আৱিৰ্ব্ভূৱ তন্মধ্যে সাক্ষান্মদনমোহনঃ ॥১৮॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ গোপিক প্ৰেম-ভাৱনা দেখিয়ে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ পৰম ব্যাকুল ভৈল ঃ হৃদয় দ্ৰবিল ঃ ততকালে গোপিসব মধ্যে ঃ কোটি কন্দৰ্প-দৰ্প্প-দলনু ৰূপে ঃ জৈচে বেকত ভেল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ঃ ৰাগ ধনশ্ৰী ॥১৭৮॥

ধ্ৰুং ॥ বেকত ভেল মুৰাৰি ।১৭৯॥
গোপিনি-প্ৰেম-সুধা ৰসে আকুল ঃ
কমল নয়নে ঝুৰে বাৰি ॥
পদ ॥ হাৰ মুকুট মনি ঃ কুণ্ডলে মণ্ডিত ঃ
স্যাম ৰুচিৰ পিতবাসে ১৮০ ।
মনমথ কৌটি ঃ মথন মন মুৰুতি ঃ
ইন্দু কৌটি পৰকাসে ১৮১ ॥১॥
অধৰ মধুৰ বেনু বায়ত আৱত ঃ
কণ্ঠে কদম্ব মালা দোলে ১৮২ ।
পদজুগ মঞ্জিৰ ঃ জুৰয়ে সঙ্কৰে কয় ঃ
এহু ৰূপে তৃভুবন ভোলে ॥২॥*॥২১॥

১৭৮ । একতালি ঃ ১৭৯ । দৰসন ভেল মুৰাৰি ঃ ১৮০ । পিতবাস ঃ
১৮১ । পৰকাস ঃ ১৮২ । লুলে ঃ

কথা ॥ ঐচন কোটি ইন্দু পৰকাস ঃ কৃষ্ণ ৰূপ পেখিএ ঃ গোপিক তাপ তৎকালে দুৰ গৈল ঃ অঃ পাৱল পাৱল বুলি ঃ আতি সত্বৰে উঠি কহোঁঃ প্রান মাধৱক বেড়ি ধৰল গোপিসব ॥

শ্লোক ॥ ইন্দ্রিয়ানাং যথা প্রাণমায়ান্তং ১৮৩ ৱীক্ষ্য গোপিকাঃ। জগৃহুঃ সহসোত্থায় কৃষ্ণং প্রেমৰসাকুলম্ ॥১৯॥

কথা ॥ গোপিসব কাহুঁ কৃষ্ণক আলিঙ্গি ধৰল ঃ কাহু পদপঙ্কজ ১৮৪ ঃ কাহু বাহু কান্ধে লয়া স্তুজ্ঝয় ঃ তদনন্তৰ প্রানবন্ধু মাধৱক সন্মান কয়ে ঃ আঞ্চোৰ পাতি বৈসায়া ঃ পৰম ভকতি কৰে লাগল ঃ কাহুঁ ধৰি হস্তপাৱ মৰ্দ্দয় ঃ কাহোঁ তাম্বুল জোগাৱয় ঃ কাহোঁ আঞ্চোৰে বিঞ্চি কহোঁ ঃ প্রনয় কোপে জে বোলল ঃ তা স্তুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ গৌৰি ॥ ১৮৫ ॥

ধ্রুং ॥ জানলু ৰে ঃ প্রাণপিউ ৰে ঃ তেৰি জৈছন ৰীত । ১৮৬ ॥
নাই একুতিল তেৰি তিৰিবধ ভিত ॥
পদ ॥ প্রান টুটত ১৮৭ তেৰি চৰন না ঃ হৰি ।
কৈছে না দেসি ১৮৮ দৰসন এতি বেৰি ॥

১৮৩। প্রাণমাগতং ঃ ১৮৪। হস্তপঙ্কজ ১৮৫। একতালি ঃ ১৮৬। (১) প্রান পিউৰে ঃ জিৱন পিউৰে ঃ তেৰি জৈচন বিত জানলুৰে ঃ (২) জানলো ৰে ঃ প্রানপিউৰে ঃ তেৰি জৈছন ৰীত ঃ ৰময়া জৈছন ৰীত ঃ—পাঠান্তৰ। ১৮৭। ছুটয় ঃ ১৮৮। দেখি

অতয়ে কঠিন কৈচন ছিত্ত তোই ।
সঙ্কৰ কহ হৰি বিনে গতি কোই ॥১॥*॥২॥

কথা ॥ হে স্বামি ঃ তোহোঁ কপট কয় ১৮৯ ঃ নিসি হামাক বনমধ্যে তেজল ॥ ওহি বুলিতে নয়নক নিৰ ঝুৰাই১৯০ ঃ হেঠমাথ কয়ল গোপিসব ॥

শ্লোক ॥ নিৰীক্ষ্য করুণং কৃষ্ণো গোপিনাং পীতৱাসসা । মাৰ্জ্জয়ন্মুখমাশ্বাস্য প্রোৱাচ সাশ্রুলোচনঃ ॥২০॥

কথা ॥ গোপিক করুন ১৯১ পেখিয়ে ঃ শ্রীকৃষ্ণ সজল নয়ন ভেলা ১৯২ তৎকালে উঠিকহোঁ ঃ পিতবস্ত্রে সখিসবক মুখ মুচি কহোঁ ঃ প্রবোধ কয়ল ॥
হে সখিসব ঃ তোমাৰাসবক ঐচন প্রেম-ভকতিত ঃ হামু পৰম আকুল ঃ অতয়ে কঠিন বচন ১৯৩ নাহি বোলব । হামাক নিমিতে বিলাপ চোড়হ ঃ হামু বচনেক বোলো ঃ তা স্তুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ কেদাৰ ॥ ১৯৪ ॥

ধ্রুং সখিসব ঐছন বচন না বোল ।
তোহাৰি পৰম প্রেম পেখি ভকতি ঃ
সহজে না সহে হৃদি মোৰ ॥

১৮৯। কয়ল ঃ ১৯০। ঝুৰয়ী ঃ ১৯১। করুনা ১৯২। ভৈল ঃ ১৯৩। বাক্য ১৯৪। তাল জোতি ঃ

পদ ॥ তোহাক ১৯৫ ভকতি ঃ সুঝএ নাহি পাৰু
বহল ধাৰ মোহে গোপিনি ।
সুন সখি স্বৰূপ কহো বানি ॥
অব জব দায় ঃ সুন্দৰিসব আপুন ঃ
চোৰবহু তব অৱিনি ॥১॥
তোহোঁসব বিনে ঃ নাহি বন্ধু হামাৰি
প্ৰান অধিক পুৰ মানি ঃ
অব সখি বিলাপ তাপ তেজহু ঃ
ভকতবৎসল মোক জানি ঃ ১৯৬
ভকতক দুখ দেখি ঃ হৃদি সহে নাহি ১৯৭ ঃ
সঙ্কৰ কহ হৰি বানি ॥২॥*॥২৩॥

কথা ॥ শ্ৰীগোপাল বোল ॥ হে সখিসব ঃ বিলাপ চোড়হ ঃ তোৰাসব জে প্ৰেমভকতি কয়ল ঃ তাহে সুঝয়ে নাহি পাৰি ঃ হামু ৰিনি হয়া ৰহল ঃ ওহি সত্যবানি জানি অসুয়া চোড়হ ঃ হামাক সপত উঠহ উঠহ ঃ পৰম উৎসুকে ১৯৮ হ্ৰাস-কেলি ১৯৯ কৰসিয়া ॥

ওহি বোলি হাতে ধৰি তুলি কহোঁ ঃ জমুনাক বালি নামি ঃ ৰাস-কৃড়া ২০০ আৰম্ভল । ঃ গোপিসব বিৰহ-তাপ তেজিয়ে ঃ কৃষ্ণ বাক্যামৃতে ঃ তৃপিতি হয়া ঃ পৰম উচ্ছুকে কৃড়াক প্ৰবেসল ।

১৯৫। তোহাকেৰি ১৯৬। "ভকতবৎসল মোক জানি" (লোপ) ঃ ১৯৭। নসহে ঃ ১৯৮। উৎসবে ঃ ১৯৯। ৰাস-কেলি ঃ ২০০। হ্ৰাস-ক্ৰীড়া ঃ

হৰি কাহুক চুম্বয় ঃ কাহাকু ২০১ হাস্যে নিৰিখয় ঃ কাহাকু ২০২ নখে তন পৰসয় ঃ কাহাকু আলিঙ্গয় ঃ এবম্বিধ অনঙ্গ-খেলায়ে ঃ গোপিক চিত্ত ৰঞ্জি ঃ শ্ৰীগোপালে কৃড়া কয়ল । গোপিসব কৃষ্ণক ঃ সন্মান পাই ঃ জৈচে পৰম উৎসুকে কেলি কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ মাউৰ ॥২০৩॥

ব্ৰজ-ৰমনি সঙ্গে ঃ খেলত গোপাল ঃ
আনন্দে মন মগনে ।
হৰিকো মকৰ ঃ কুণ্ডল লেলা কাহুঁ ২০৪
বিহসি হাসি বদনে ॥ধ্ৰুং॥
পদ ॥ কাহু কৰু-কঙ্কন ২০৫ কাঢ়ি লেলা কাহুঁ ঃ
হাসি বাসি লেলা গোৰি ।
পিত-অম্বৰু বৰ ঃ বালা ২০৬ লেলা হসি ২০৭ ঃ
কাহু ২০৮ কৰয় কৰ-মোৰি ॥১॥
কাহুঁ কদম্বমাল ২০৯ ঃ বালা লেলা হসি
কণ্ঠ কৌস্তুভ কাহু লেলা ।
ৰমনিক বিনায়ে ২১০ ঃ ৰময়া মাগে ঃ
সঙ্কৰ কহ হৰি-খেলা ॥২॥*॥২৪॥

২০১। কাহুক ঃ ২০২। কাহুক ঃ ২০৩। থৰমান ঃ ২০৪। কাৰে ঃ ২০৫। কৰ-কঙ্কন ঃ ২০৬। মালা ঃ ২০৭। কাহু ঃ ২০৮। কাকু ঃ ২০৯। মালা ঃ ২১০। বিনয়ে ঃ

কথা ॥ গোপিসব শ্ৰীকৃষ্ণক বেড়ি ধৰি কহোঁ ঃ কাহু বসন ঃ কাহু বংসি ঃ কাহু কঙ্কন ঃ কাঢ়ি লেলহ। কৃষ্ণে বিনয়ে খুজিতে ঃ হাসি হাসি পুনু পিন্ধাৱল। আহে লোকাই ঃ পেখো পেখো ঃ জাহেৰ চৰন ব্ৰহ্মাৰুদ্ৰাদি ধ্যানে ধৰয় ঃ সোহি পৰমেস্বৰ ঃ অজ্ঞানি অনাচাৰি ঃ গোপনাৰি ঃ সেসব সহিতে ঃ কাম-কেলি কয় থিক ঃ হৰি ভকতিক ঐচন মহিমা ঃ ইহা জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি॥

শ্লোক ॥ ততোঽতি কৌতুকোদ্ৰেকং নিশম্য ব্ৰজ-যোষিতাম্।
গোপীভিৰ্ভগৱান্ কামক্ৰীড়ামাৰভতাচ্যুত ঃ ॥২১॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ ২১১ সঙ্গে নিয়া ঃ ৰঙ্গে অনঙ্গ-কেলি কৰিতে ঃ জমুনাক বালি নামি ঃ ৰাস ২১২ মণ্ডল কয়ল ঃ জত গোপি তত মুৰুতি হুয়া ঃ বাহু মেলি গোপিক কণ্ঠ ২১৩ আলঙ্গি ৰহো ঃ জৈচন কৃড়া কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ গৌৰি ॥২১৪॥

ধ্ৰুং ॥ ভুবন ভুলাই ঃ আনন্দে গোবিন্দ নাছে ঃ
প্ৰভু নাছত চৰন চলাই।
ভুজ মেলি কেলি ঃ কৰত কণ্ঠ আলাঙ্গি ঃ
ৰঙ্গিনি গোপি ২১৫ মিলাই ॥

২১১। শ্ৰীকৃষ্ণক ঃ ২১২। হ্ৰাস ঃ ২১৩। কণ্ঠ (লোপ) ঃ ২১৪। পৰিতাল ঃ ২১৫। গোপিনি ঃ

পদ ॥ জত গোপি তত ঃ মুৰুতি মাধৱ ঃ
চললি ২১৬ লয় লাসে হাসে।
জৈছে হেমমনি ঃ মাঝে মাঝে ঃ
মনিমৰকত পৰকাসে ॥১॥
কৰইতে নৃত্য ঃ কঙ্কন ঝনকিত ঃ
মঞ্জিৰ রুনঝুন বোলে।
কহ সঙ্কৰ কেলি ঃ হৰিকো হেৰত ঃ
সুৰ-ৰমনি পৰ ভোলে ॥২॥*॥২৫॥

কথা ॥ ঐচন কৃষ্ণসমে নানা কৃড়া কৰিতে গোপিসব ঃ আনন্দ সমুদ্ৰে মন মগ্ন হয়া ঃ সবহি বোলে ২১৭ ঃ হামাক মাত্ৰ কৃষ্ণে আলঙ্গি ৰহে ২১৮ ঃ ওহি বোলি কৌতুক কেলি কয় থিক। সোহি সময়ে পুন ঃ সঙ্খচুড় জক্ষ ঃ গোপিক ভয় জনিতে আৱল ঃ তাহে পেখিয়ে ঃ ত্ৰাহি ত্ৰাহি বুলি গোপিসব ঃ কৃষ্ণত সৰন লেল ঃ বিক্ৰম ২১৯ দেখায়া কৃষ্ণে জক্ষক খেদায়ল। তদনন্তৰ ঃ পুন ঃ কৃড়া কয় লাগল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ গোপিগন সমে জৈচে ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ নাট ॥২২০॥

ধ্ৰুং ॥ খেলে মধুৰ মধাই ৰে ঃ
সঙ্গে গোপিনি নাচে ৰে

২১৬। চলয় ঃ ২১৭। বোলল ঃ ২১৮। ৰহয় ঃ ২১৯। বিক্ৰান্ত ঃ ২২০। পৰিতাল ঃ

জৈছে তৰিত জড়িত মেহু ঃ
মণ্ডলি প্ৰকাসে ৰে ॥

পদ ॥ চলিতে চুম্বঁয়ি বালা ঃ গায়ে গিত নিঁক ২২১ ৰে ।
গোপি গোপালক কেলি ঃ মিলল অধিক ৰে ॥১॥
ধৰত গোপিনি কণ্ঠে ঃ বাহু মেলি কেলি ৰে ।
ভুলি ২২২ সসধৰ ৰথ ঃ তম্ভিত ভেলি ৰে ॥২॥
হেৰয়ে ২২৩ সুৰ-ৰমনি ঃ মুৰুছিত ভেলি ২২৪ ৰে ।
গোবিন্দ কৰত কেলি ঃ সঙ্কৰ বোল ৰে ॥৩॥*॥২৬॥

শ্লোক ॥ সুৰ-সেবিত শ্ৰীকৃষ্ণ-ক্ৰীড়াপীড়াতুৰা . ভৃশম্ ।
শৰীৰং নাপি উদ্ধৰ্ত্তুং শেকুৰ্গোকুল-যোষিতঃ ॥২২॥

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণক কৃড়ায়ে পিড়িত হুয়া ঃ সে গোকুলকামিনিসব আকুল ভেল ঃ কেস বেস খচল ঃ ২২৫ বস্ত্ৰ সম্বৰয়ে নাহি ঃ কণ্ঠক সাতেসৰি চিণ্ডি পড়ল ঃ কটিক মেখলা সিথিল ভেল ঃ কুচকু কাঞ্চুলি ফাটি ২২৬ পড়লঃ সব সৰিৰে ধৰ্ম্ম বহয় ঃ মুখে স্বাস ফোকাৰে ঃ ২২৭ কৃষ্ণক ধৰি কহোঁ ঃ মহা শ্ৰান্ত হুয়া ৰহল । শ্ৰীকৃষ্ণ গোপিসবক ঃ জৈচে শ্ৰম ত্বৰ কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ঃ ৰাগ গৌৰি ॥২২৮॥

ধ্ৰুং ॥ কৰত সুৰত-কেলি ঃ গোপি তুৰবলি ভেলি ।
ধৰি হৰিকণ্ঠ ৰহতৱ বাহু মেলি ॥

---

২২১ । নিতৰে ঃ ২২২ । তুলি ঃ ২২৩ । হেৰয় ঃ ২২৪ । ভোলে ঃ
২২৫ । খসল ঃ ২২৬ । টুটি ঃ ২২৭ । কোকাৰয় ঃ ২২৮ । তাল জৌতি ঃ

পদ ॥ সুতল কামিনি কাহুঁ হৰিকো কোলে ।
কানু গোপিক পিত অম্বৰু ডোলে ॥১॥
শ্ৰমজলবিন্দু ইন্দুবদন বিৰাজে ।
হৰি কাহুক কৰপঙ্কজে জল মাজে ॥২॥
কাহুক কেস কেসৱ বান্ধে ২২৯ হাতে ।
সঙ্কৰ কহ খেলে গোপিনি নাথে ॥৩॥*॥২৭॥

কথা ॥ শ্ৰীগোপালে কাহু ২৩০ গোপিক কেস বান্ধল ঃ কাহুক গাৱে আগৰ-চন্দন ঘসল ঃ কৰ্পুৰ তাম্বুল সাজি যোগাৱল ঃ এয়ম্বিধ নানা খেলান ২৩১ কয়ে কহো ঃ গোপি সবক শ্ৰম ত্বৰ কয়ল । আহে লোকাই ঃ পেখো পেখো ঃ কৌটি কৌটি ব্ৰহ্মাণ্ডক ইস্বৰ শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ কৈৱে ২৩২ অনাচাৰি গোপি ঃ তাহে ২৩৩ কৃপাএ শ্ৰম ত্বৰ কৰল ঃ হৰি-ভকতিক মহিমা কি কহব ঃ ইহা জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

শ্লোক ॥ ততঃ আগত্য তৰসা গোপালে কৃতকৌতুকে ২৩৪ ।
জহাৰ যক্ষো গোপিনামেকাং কামবিমোহিতঃ ॥২৩॥

কথা ॥ গোপিসব সহিতে ঃ নানা বিধ কৌতুক কেলি কৰে ঃ শ্ৰীগোপাল তথি থিক । তদনন্তৰ ঃ পৰম কামাতুৰ হুয়া ঃ জক্ষ সঙ্খচুৰ ঃ কালে গৰসল ঃ হ্ৰাস ২৩৫ মণ্ডল হন্তে ঃ এক গোপিক ধৰি কহো ঃ কোলে কৰি ২৩৬ বেগে কহো লৱড় দেল । তাহে পেখি সব গোপি

---

২২৯ । বান্ধি ঃ ২৩০ । কেহু ঃ ২৩১ । খেলা ঃ ২৩২ । কৈৰ (লোপ)
২৩৩ । তাহেৰি ঃ ২৩৪ । "স কালবশগো বনে" ২৩৫ । ৰাস ঃ ২৩৬ । তুলি ঃ

তৰাসে কাম্পয়ঃ ২৩৭ ত্ৰাহি কৃষ্ণ জম্পয়। জো গোপিক জক্ষে লয়া ২৩৮ জাইঃ সে বালা ত্ৰাহি কৃষ্ণ ত্ৰাহি কৃষ্ণস্বামিঃ অনাথক বন্ধু বুলিঃ আৰ্ত্তৰায় কয়ে জাই। অনন্তৰে ভকতক দুখ দেখি ২৩৯ কোপে গোপালঃ সাল বৃক্ষ উংপাটি ২৪০ কহোঃ তাহে ২৪১ তুলিঃ জক্ষক তংকালে ধায়া চললঃ অৰে পাপিঃ কাহা জাৱব ২৪২ঃ ৰহ ৰহ বুলি ডাক চাড়ল ॥

পয়াড় ॥ চোড় চোড় পাপি গোপি হামাৰা।
গৱজয় জক্ষক নন্দ-কুমাৰা ॥

পদ ২৪৩ ॥ ত্ৰাহি ত্ৰাহি কৃষ্ণ গোপিনি ৰায়ে।
পাচু পাচু তচু মাধৱে ধাৱে ॥১॥
নাহি নাহি ভয় বোলে গোপাল।
জক্ষক খেদে ধৰি তৰু সাল ॥
ৰে ৰে সঙ্খচুৰ তিৰি-চোৰ।
মোড়ব ঘাড় চোড় গোপি মোৰ ॥২॥
সুনি তৰাসে জিউ গৈল উড়ি।
পাপি পলাৱত গোপিনি এড়ি ২৪৪ ॥
বেগহি জাই জনি সৰ্ব্বত্ৰাস।
জক্ষক খেদে দেৱ দিযপাষ ॥৩॥

২৩৭। কম্পয়ঃ ২৩৮। নিয়াঃ ২৩৯। পেখিঃ ২৪০। উভাৰি ২৪১! হাতে ২৪২। জাৱঃ ২৪৩। পদ (লোপ) ২৪৪। চোড়িঃ

ৰহি কোপে ২৪৫ দান্ত কামুড়ি খাই!
খেপল সুল মাধৱক লাই ॥
পেখি তাহে হৰি কৰি আস্ফাল।
ভাঙ্গল সুল হানি তৰু সাল ॥৪॥
লৱড়ে সঙ্খচূৰ উড়ি ২৪৬ প্ৰান।
ধাৱে পাচু পাচু পুৰুস পুৰান ॥
বাঘক আগু পলায় জচ চাগ।
ধৰল গোপাল পাই তচু লাগ ॥৫॥
মাৰল কোপে মুষ্টি গোপিনাথ।
পড়ল জক্ষক চিণ্ডিকহো মাথ ॥
তাহেক ৰত্ন চূড়ামনি আনি।
গোপিক অভয় বুলিলা ২৪৭ বানি ॥৬॥
তাহে পেখি গোপি দান্ত ২৪৮ প্ৰকাসি।
সাধু সাধু কয় ২৪৯ পুজয় হাসি ॥
মাৰল ২৫০ সঙ্খচুড় দুৰাচাৰ।
মিলল ৰঙ্গ-ঢঙ্গ গোপিকাৰ ॥৭॥
সিৰত কানুৰ ২৫১ কুসুম সিঞ্চে।
বেঢ়ি ২৫২ কাহু কাহু আঞ্চোৰে বিঞ্চে।
মোচে শ্ৰমজল কতো গোপিনি।
কতোহো গায়ত গিত ২৫৩ আপুনি ॥৮॥

২৪৫। মুখে ২৪৬। ৰাখিঃ ২৪৭। বুলিল ২৪৮। দন্তঃ ২৪৯। বুলিঃ ২৫০। মৰিলঃ ২৫১। কতোঃ ২৫২। ধৰিঃ ২৫৩। গুনঃ

কৃষ্ণক ভকতি মোক্ষ নিদান ।
স্তুন সব লোক বেদ প্রমান ॥
কৃষ্ণক কিঙ্কৰ সঙ্কৰে বোলে ।
পবিত্র কৰা হৰি হৰি বোলে ॥০॥*২৮॥

শ্লোক ॥ নিহত্য গোপী-হৰ্ত্তাৰং যক্ষং স্ত্ৰীভিস্ততো হৰিঃ ।
জল-ক্ৰীড়াং সমাৰেভে প্ৰৱিশ্য যমুনাজলম্ ॥২৪॥

কথা ॥ তদনন্তৰঃ সঙ্খচূৰ জক্ষ মাৰিকহোঃ পৰম পৃয় গোপিগন সহিতঃ জমুনাক জল প্ৰৱেসিঃ অতি কৌতুকে জল-কূড়া ২৫৪ আৰম্ভল । মত্তমাতঙ্গ জৈচেঃ হস্তিনিসব সহিতেঃ লিলায়ে খেলাৱতঃ সব গোপি বেড়িকহোঃ শ্ৰীকৃষ্ণ জৈচে জল-লিলা কৰল ঃ তাহে দেখহ স্তুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিতঃ ৰাগ গৌৰি ॥২৫৫॥

ধ্ৰুং ॥ কৰত গোপাল জল-কেলি ।
চৌভিতি গোপিনি ঃ পানি সেছত ২৫৬ হসি
ৰময়াকে মুহ নেহাৰি ২৫৭ ॥

পদ ॥ কাহুক অম্বৰু ঃ ছোড়ি লেলা হৰি ঃ
কাহুক আলিঙ্গন দান ।
কাহুক ভোৰে ঃ কোৰে কৰি চুম্বঁন ঃ
কাহুক কচ নখে হান ॥১॥

২৫৪। জল-কেলি ঃ ২৫৫। পৰিতাল ঃ ২৫৬। সিঞ্চত ঃ ২৫৭। হেৰি ঃ

মত্ত গজ জৈছন ঃ জল মহ খেলতু ঃ
তৰুনি কৰনি ২৫৮ সব সঙ্গে ।
লিলা গোপাল ঃ পেখি স্তুৰ-স্তুন্দৰি ঃ
দাৰল হৃদয় অনঙ্গে ॥২॥
জাহেৰি চৰন ঃ স্তুৰাস্তুৰ সেৱত ঃ
সো হৰি গোপিনিক পিউ ।
সঙ্কৰ কহ হৰি ঃ চৰন সিৰে ধৰি ঃ
তাৰু তাৰু জগজিউ ॥৩॥*॥২৯॥

কথা ॥ এবম্বিধ নানা খেলনা কৰে ঃ জলকেলি সমাপল । তদনন্তৰ ঃ গোপিসব কৃষ্ণক সেবা কয় লাগল ঃ কাহো পিতবস্ত্ৰ পৰিধান কৰায়ে ঃ কাহো গন্ধ-চন্দন গায়ে চড়ায়ে ঃ কাহো কদম্বঁ মালা গান্থি গলে পিন্ধাৱে ২৫৯ ঃ কাহো তাম্বুঁল সাজি জোগাৱে ২৬০ ঃ কাহো আঞ্চোৰে ২৬১ বিঞ্চে ঃ কাহো স্তুৰভি কুস্তুম সিঞ্চে ঃ কাহো কৃষ্ণ-মুখ-পঙ্কজ নয়ন-ভৃঙ্গে পিৱত ২৬২ ঃ কাহো কাহো বালা ঃ বেড়ি গোবিন্দৰ গুন গাৱত ২৬৩ ঃ কাহুক প্ৰেম-ৰষে সৰিৰ পুলকিত ২৬৪ ঃ নয়নক নিৰ ধাৰায়ে বৰিসে ২৬৬ ঃ ভাগ্যৱতি গোপিসব মহোদয় পাৱল । আহে লোকাই ঃ পেখো

২৫৮। কৰিনি ঃ ২৫৯। পিন্ধাবয় ঃ ২৬০। জোগাৱয় ঃ ২৬১। আঞ্চোলে ঃ
২৬২। পিয়ে ঃ ২৬৩। গাৱে ঃ ২৬৪। পুলকে ঃ

পেখো ঃ পৰম অনাচাৰি গোপনাৰি ২৬৫ ঃ কামভাৱে হৰিগুন গাই ঃ পৰম গতি পাৱল ঃ হৰি ভকতিক ঐচন মহিমা ঃ আচাৰি অনাচাৰি বাছয়ে নাহি ঃ ইহা জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

শ্লোক ॥ এবং বৃন্দাৱনে তস্মিন্ ব্যতীতাং ক্রীড়য়া নিশাম্ ।
নিৰীক্ষ্য ভগৱানাহ ব্রজং যাতাৱলাক্রতম্ ॥২৫॥

কথা ॥ নির্ভৰ কৃড়া কৰিতে সকল নিসি সমাপল ঃ পেখি শ্রীকৃষ্ণ বোল ২৬৭ ॥

হে সখিসব ঃ জাবত প্রসন্ন নাহি হোৱে ঃ তাৱে সত্বৰে আজু ব্রজ ২৬৮ জাৱ ঃ বিলম্বঁ পৰিহৰ ॥

ঐচন বানি স্থনি ঃ গোপিসকলক মাথে ঃ জৈচে কলস ভাঙ্গল ঃ নিস্বাস ফোকাৰি মুখে বচন হৰল ঃ তবধ নয়নে হেঠ মাথ কৱল ॥

পুনঃ কৃষ্ণ বোল ॥ হে সখিসব ঃ জাৱে নাহি প্রভাত হয় ঃ লোকে নাহি জানত ঃ তাৱে সত্বৰে গৃহক ২৬৯ চল । হামাক যদি ৰাখব ঃ বেগে জাৱ ॥

গোপিসব স্থনি ঃ নিস্বাস ফোকাৰি ঃ কৃষ্ণৰ চৰন-ৰেনু ঃ মাথে মাখি ঃ পৰম মৌনে ২৭০ ব্রজ চলল ঃ জৈচে ৰজনিক ২৭১ গাৰি দেই ঃ কুকুৰাকু ২৭৬ সপয় ঃ তা দেখহ স্থনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

২৬৫। স্ত্রী ঃ ২৬৬। বহইছে ঃ ২৬৭। বোলল ঃ ২৬৮। ব্রজে ঃ ২৬৯। গৃহ ঃ ২৭০। দুখ-ভাৱে ঃ ২৭১। ৰয়নিক ঃ ২৭৬ ককৰাকু

গিত ঃ ৰাগ অহিৰ ॥২৭২॥

ধ্রুং ॥ বহুৰি গৌৰি গোপাল প্রান নেহাৰি ।
ফোকাৰে নিস্বাসা ঃ চলয়ে নাহি চৰনা ২৭৩ ঃ
নয়না ২৭৪ পুৰিত বাৰি ॥

পদ ॥ কুকুৰা ২৭৭ ৰাৱে ২৭৫ ঃ জানি ৰয়নি সেস ঃ
তাকু সপয় পুতমাথে ।
আজু বৈৰি ২৭৮ নিসি ঃ নিমিসে পুহাৱলি ঃ
হামাকু তেজল প্রাননাথে ॥১॥
ভৰি পাঞ্চ সাত ঃ চলিতে তনু তাপিত ২৭৯ ঃ
হৰি বিনে দেখো আন্ধিআৰি ।
প্রেম পৰসে পুনু ঃ পৰয়ে ধৰনি লুটি ঃ
সঙ্কৰ উধাৰ মুৰাৰি ॥২॥*॥৩০॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণক তেজিতে জৈচে প্রান চুটে ঃ মাটি লোটি ক্রন্দন কৰয়ে বালাসব ঃ তাহে পেখি শ্রীকৃষ্ণ প্রবোধি ২৮০ বোলল ॥

সখিসব ঃ উচিত নোহে ঃ আজু গৃহে জাৱ ঃ প্রানসখিসব ঃ হামাকু বচন ৰাখহ ঃ উঠহ উঠহ ॥

গোপিসৰ স্থনি ঃ আখিমুখ মুচি ঃ শ্রীকৃষ্ণক প্রনামি ঃ পুন ঃ চলল ঃ ভৰি আগকু বাঢ়য়ে নাহি ঃ কথঙ্কথমপি ব্রজজাই ঃ

২৭২। তাল জৌতি ঃ ২৭৩। "ঝুৰয়ে নিৰনয়না" ঃ ২৭৪। ৰয়না ঃ ২৭৫। ৰাৱত ঃ ২৭৮। বৈৰ ঃ ২৭৯। তাৱে ঃ ২৮০। প্রবোধয় ঃ ২৭৬। ককৰাকু ঃ ২৭৭। ককৰা ঃ

কিচো কৃত্য কৰয়ে নাহি পাৰিএ ঃ কেৱল কৃষ্ণচৰন চিন্তি ৰহল ঃ কৃষ্ণক বিৰহে সব দেহা দহয়ে২৮১ ঃ একথান হুয়া ঃ কৃষ্ণগুন গাই ঃ জৈচে দিবস বঞ্চল ঃ তা সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

গিত ঃ ৰাগ তথা ॥ একতালি ॥

ধ্রুং ॥ মায়ি মাই ঃ হৰিক বিচুৰি কত ৰহৰি২৮২ ঃ
জাহে নেহাৰি সুৰ- ঃ ৰমনি মুৰুছি পৰে ঃ
তাহে বিৰহ কত সহৰি২৮৩ ॥

পদ ॥ বাম বাহুত বাম ঃ কপোলে২৮৪ মিলায় কেলি- ঃ
কদম্বঁক মূলে বেনু বাই ।
সুনি বেনু ধেনু ঃ ধৰত তৃন দসনু২৮৫ ঃ
ৰহি নিৰ নয়ন জুৰাই ॥১॥
সুনিআ মোহন ধুনি২৮৬ তম্ভিত তৰঙ্গিনি ঃ
পুলক কমলকুল দোলে ।
হৰিণি হৰায়ত ঃ চেতন এতনু ঃ
বিছুৰি ৰহত ৰস-ভোলে ॥২॥
নিল তনু পিতপট ঃ পেখি গগন ঘন ঃ
বোলি সুৰুজ২৮৭ কৰো ২৮৮ মান ।
ছায়া-ছত্র ধৰত ঃ কৰত মধুৰ ধুনি২৮৯
কৃষ্ণ কিঙ্কৰে ৰস ভান ॥৩॥৩১॥

২৮১ । দহয় ঃ ২৮২ । ৰহবি ঃ ২৮৩ । সহবি ঃ ২৮৪ । কপালে ২৮৫ । দসন ঃ ২৮৬ । ধ্বনি ঃ ২৮৮ । কবি ঃ ২৮৭ । সুহৃদ ঃ ২৮৯ । ধ্বনি ঃ

কথা ॥ হে সখিসব ঃ জেখনে শ্রীকৃষ্ণ ঃ বাম বাহু বাম কপোলে থাপি ঃ কোমল অঙ্গুলিচয় চালি ঃ বেনু বজাৱয় ঃ তা সুনি সুৰ-সুন্দৰিসব ঃ মুৰুচি পৰয়২৯০ ঃ ধেনুসব তৃন দন্তে নয়নক নিৰ ঝুৰে২৯১ ঃ হৰিনিসব চেতন হৰাৰত ঃ নদিসব কামে কম্পয়ে ৰহ ঃ পেখু পেখু বিৰিখ-পসু ঃ সে সবো কৃষ্ণ-গিতে মোহিত হয়২৯২ ঃ সে প্ৰানবন্ধু বিৰহে হামু কৈচে জিৱ ৰাখব ॥

ঐচন বেৱহাৰে ঃ কৃষ্ণ গুন গাই ঃ বিৰহ বিলাপ কয় ঃ দিনসব বঞ্চয় ঃ সন্ধ্যা সময়ে ঃ পূৰ্ব্বৱতে বৃন্দাবনে গৈয়া কহু ঃ পুনুপ্ৰানকৃষ্ণ সহিতঃ সমস্ত সৰৎ ৰাতৃ ঃ ৰাস-কৃড়া২৯৩ কয় ৰহত গোপিসব ঃ শ্রীকৃষ্ণ এৱম্বিধ নানা খেলনা কয় গোপিসবক মনোৰথ পুৰল । ওহি কামজয় ঃ কেলি-গোপাল নাম নাটক সম্পূৰ্ণ ভেল ঃ আহে লোকাই ঃ ওহি ভাৰত বৰিখে ঃ নৰতনু কোটি কলপ অন্তৰো জিৱে নাহি পাই । বিশেষত কলিজুগে ঃ কৃষ্ণ-গুননাম শ্ৰৱন কীৰ্ত্তন বিনে গতি নাহি ঃ ইহা জানি নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

তদনন্তৰ ঃ ছপয় ছন্দে ঃ মঙ্গল বোল ॥

ভটিমা ।

মিন ৰূপে প্ৰলয় পয়সি
সত্যব্ৰত জো তাৰিলে ।

২৯০ । পৰএ ঃ ২৯১ । ঝৰে ঃ ২৯২ । হয় (লোপ) ২৯৩ ৰাস-ক্রীড়া ঃ

কুকুম ৰূপে ঃ খিৰ সাগৰ ঃ
মথনে মন্দৰ ধাৰিলে ॥
শুকৰ ৰূপে ঃ হিৰন্য বিদাৰি
দেৱ ভয় কয়ো ত্ৰান ।
সোহি হৰি তেৰি ঃ কৰতু নিত্য ঃ
মুকুতি ২৯৪ মঙ্গল বিধান ॥১॥
নৰসিংহ ৰূপ ঃ প্ৰকটি আটোপে ঃ
হিৰন্যকসিপু দাৰিলে ।
বামন মুকুতি ঃ বলি ছলি কহোঁ
ইন্দ্ৰ জোহি তাৰিলে ॥
পৰসুৰাম ঃ নামে অৱতৰি ঃ
ক্ষত্ৰ ২৯৫ কয় নিৰজান ।
সোহি হৰি তেৰি ঃ কৰতু নিত্য
মুকুতি মঙ্গল বিধান ॥২॥
দাশৰথি ৰাম ঃ ৰূপ ধৰি কহোঁ
জলধি বান্ধল সেতু ।
সীতা উদ্ধাৰল ঃ বধল বৈৰি ঃ
এ দশস্কন্ধ ধুমকেতু ॥
ৰাম হলধৰ ঃ ৰূপে ধেনুক ঃ
দিবিধ কৰ ২৯৬ নিৰজান ।

২৯৪। মুকুতী (সকলো ঠাইতে) ঃ ২৯৫। ক্ষেত্ৰিয় ঃ ২৯৬। কৰু, কয় ঃ

সোহি হৰি তেৰি ঃ কৰতু নিত্য ঃ
মুকুতি মঙ্গল বিধান ॥৩॥
বোধ মুৰুতি ঃ জগত মোহিয়ে ঃ
কয়ল পাষণ্ড ৰিত ।
ধৰম দুৰ গেল ঃ ভেল মলমতি ঃ
লোক সকল কলিত ॥
কলকি ৰূপে ঃ ভকতক তাৰি ঃ
কৰবি ম্লেচ উছান ।
সোহি হৰি তেৰি ঃ কৰতু নিত্য ঃ
মুকুতি মঙ্গল বিধান ॥৪॥
কৃষ্ণ ৰূপে ঃ 'পৰম ইস্বৰ ঃ
ভেলি লিলা অৱতাৰ ।
জাসু ২৯৭ নাম গুন ঃ শ্ৰৱন-কীৰ্ত্তন ঃ
কৰত জগত উধাৰ ॥
জোহি অঘ বক ঃ কংস কুবলয় ঃ
কয়ল মাৰি নিৰজান ।
সোহি হৰি তেৰি ঃ কৰতু নিত্য ঃ
মুকুতি মঙ্গল বিধান ॥৫॥
জাহে মহিমা ঃ ব্ৰহ্মা সঙ্কৰ ঃ
কবহু ২৯৮ অন্ত নপাই। ২৯৯

২৯৭। যাছু ঃ ২৯৮। কৰতু ঃ ২৯৯। নাজাই ঃ—পাঠান্তৰ।

জাসু নাম ধৰি ঃ মুনিবৰ পামৰ ঃ
ছুহোঁ এক গতি পাই ॥
জাহে ভকতিক ঃ সকতিক ঐচন ঃ
নিগম সব পৰমান ।
সোহি হৰি তেৰি ঃ কৰতু নিত্য ঃ
মুকুতি মঙ্গল বিধান ॥৬॥
শ্ৰীৰাম ৰায়া ঃ হৰিকো পৰমা ঃ
ভকতি ৰসিক সুজান ।
কেলি গোপাল ঃ কৰাৱত নাটক ঃ
কৃষ্ণ-কিঙ্কৰ ওহি ভান ॥
সুনহ বুধজন ঃ নাহি নিন্দব ঃ
মোহি নাহি দোস বখান ।
জোহি সোহি বানি ঃ হৰি গুন মিশ্ৰিত ঃ
মুকুতি মিলাৱত জান ॥৭॥
দেৱক দুৰ্ল্লভ ঃ ভাৰতে নৰতনু ঃ
হৰি বিনে বিফলেহি জাই ।
ওহি জনম ঃ চিন্তামনি কৈচে ঃ
বেচহু কাচকু লাই ॥
ওহি সংসাৰ ঃ সাৰ নাহি হেৰব ঃ
হৰিকো বিনে গুননাম ।
নিস্তৰ নিস্তৰ ঃ লোক নিৰন্তৰ ঃ
ডাকি বোলহু ৰাম ৰাম ॥৮॥
কেলি-গোপাল নামেদং নাটকং সমাপ্তম্ ।

গিত ঃ ৰাগ শ্ৰীগান্ধাৰ ॥

ধ্ৰুং ॥ দেখো সখি ঐচন নিকাৰুন কান ।
পয়োধৰ অধৰ দসন নখ হান ॥
পদ ॥ খসাইল ৩০০ কেসপাস ঃ টুটালো হাৰ ।
ফোড়ল কাছুআ ৩০১ কুচক হামাৰ ॥১॥
কয়ল আলিঙ্গন ঘন ঘন বাহু ।
জৈচে চান্দক গৰসি ৰহ ৰাহু ॥২॥
হৰিক সুকৃতি-ৰসে নাৰহে গিআন ৩০২ ।
কৃষ্ণ-কিঙ্কৰ এহু সঙ্কৰে ভান ॥৩॥*॥৩২॥

ৰাসৰ গিত । একুৰি বাৰতা । যথা দৃষ্টং তথা লিখিতং……
মুনিনাঞ্চ মতিভ্ৰম ঃ ॥

ইতি—শক ১৭৩৮ তাৰিখ ১২ কাতি ॥

[গুৱাহাটীৰ হিষ্টৰিকেল আৰু এন্টিকোৱাৰিয়েন্ ষ্টাডিজ্ত ৰখা এখন সাঁচিপতীয়া পুথি (তাৰিখ অজ্ঞাত), গুৱালকুছিৰ পৰা পোৱা এখন সাঁচিপতীয়া পুথি (তাৰিখ অজ্ঞাত) আৰু ৰামদিয়াৰ পৰা পোৱা এখন তুলাপতীয়া পুথি (তাৰিখ অজ্ঞাতঃ বহুত পুৰণি) আৰু ১৭৩৮ শকৰ সাঁচিপতীয়া ৰাসৰ গীতৰ পুথি এখনৰ পৰা উদ্ধৃত । বৰ্ণ বিন্যাস—গীত-বিলাকৰ ১৭৩৮ শকৰ পুথিৰ আৰু পাঠ তুলাপতীয়া পুথিখনৰ মতে ৰখা হৈছে ।]

৩০০। খসল, খখাইল ৩০১। কাঞ্চুৱা ঃ ৩০২। জিৱন ঃ—পাঠান্তৰ।

ৰুক্মিণী-হৰণ নাট

নমঃ শ্ৰীকৃষ্ণায় ॥

শ্লোক ॥ যৎ পাদপঙ্কজৰজঃ শিৰসা সুৰেশাঃ
শৰ্ব্বাদয়ো দিৱিষদোঽহতি মুদোদ্বহন্তি ।
যৎ কীৰ্ত্তনাৎ কলিমলং মনুজাঃ ত্যজন্তি
কৃষ্ণস্য তস্য চৰণং শৰণং ব্ৰজেম ॥১॥

অপিচঃ চৈদ্যাদীন্ নৃপতীন্ প্ৰমথ্য তৰসা যেনাহৃতা ৰুক্মিণী
যেনাজৌ ৱিনিজীত্য দুৰ্জয়ৰিপুঃ ৰুক্মীবিৰূপঃ কৃতঃ ।
ৱৈদৰ্ভীং ৱিধিৱৎ বিৱাহমকৰোৎ যো দ্বাৰৱত্যাং মুদা
তস্মৈ শ্ৰীপৰমাত্মনে ভগৱতে কৃষ্ণায় কুৰ্মো নমঃ ॥২॥

নান্দীগিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥ মান একতালি ॥

জয় জয় জগজীৱন মুৰাৰু ।
পাৱে পৰনাম হামাৰু ॥ধ্ৰুং॥

পদ ঃ পঞ্চ মুহে জাহে তুতি বুলি ।
সিৰে হৰ ধৰু পদধুলি ॥
জাহে সুৰাসুৰ ১ কৰু সেৱা ।
সোহি মোহি গতি দেৱ দেৱা ॥১॥

১। সুৰাসুৰে ঃ

ৰিপু নৃপসব জোহি জিনি ।
হৰল হৰখে ২ ৰুকমিনী ॥
কৰল হৰি ৩ বিবিধ বিলাসা ৪ ।
কহতু সঙ্কৰ হৰিদাসা ৫ ॥*॥১॥

নান্দ্যন্তে সূত্ৰধাৰঃ ॥ অলমতি ৱিস্তৰেণ ॥ প্ৰথমং মাধৱো মাধৱ ইত্যুক্ত্বা নত্বা নাৰায়ণং সভাসদঃ সম্বোধ্যাহ ॥

শ্লোক ॥ ভো ভোঃ সভাসদঃ যূয়ং শৃণুধ্বং শ্ৰদ্ধয়াধুনা ।
ৰুক্মিনীহৰণং নাম নাটকং মুক্তিসাধকম্ ॥৩॥

অথ ভটিমা ॥

জয় জয় যাদৱ দেৱ ।
আদি অন্ত নপাৱত ৬ কেৱ ॥
জাকেৰি চৰন- সৰোৰুহ ব্ৰহ্মা ঃ
সঙ্কৰ কৰু ৭ নিত্য সেৱ ॥১॥
জোহি ভয়ো অৱতাৰ ।
হৰলি ভুমিকেৰি ভাৰ ॥
কয়লি ৮ নৰসিংহ মুৰুতি দাৰুন ঃ
হিৰণ্যক হৃদয় বিদাৰ ৯ ॥২॥
নিৰমিএ সয়ল সংসাৰ ।
কৰত ১০ বিবিধ বিহাৰ ।

২। হৰসে ঃ ৩। হৰি (লোপ) ॥ ৪। বিলাস ঃ ৫। হৰিদাদস ঃ
৬। ণপাৰন্ত ঃ ৭। কৰ ঃ ৮। ধয়লি ঃ ৯। বিদাৰন ঃ ১০। কৰতু ঃ

যো ব্ৰহ্মাণ্ড ভাণ্ড ভেদল ঃ
পদনখ পৰস প্ৰহাৰ ॥৩॥
কলিমল-মোচন চিত্ৰ ।
জাকেৰি ১১ পৰম চৰিত্ৰ ॥
পদ-পঙ্কজ-ৰজ পৰসিনি ১২ গঙ্গা ঃ
সুৰ-নৰ কৰয় পৱিত্ৰ ॥৪॥
অঘবক ধেনুক মাৰি ।
কংস কেসি অন্তকাৰি ।
মধু মুৰ নৰক নিবাৰন বাৰন ঃ
কুবলয় জিৱন হাৰি ॥৫॥
ইন্দ্ৰ-দৰপ কৰু চুৰ ।
ব্ৰজজন ভয় ভেলি দুৰ ॥
হ্লাস-বিলাস ১৩ হাস পৰিৰম্ভল ১৪ ঃ
গোপি ১৫ মনোৰথ পুৰ ॥৬॥
মৰ্দ্দিয়ে বিসধৰ কালি ।
যমুনা হ্রদ নিকালি ।
কুবুজা কাম মনোৰথ পুৰল ১৬ ঃ
বৰদ বৰদ বনমালি ॥ ৭॥
জাকেৰি এ গুন নাম ।
জগজন পুৰল ১৭ কাম ॥

১১। জাহেৰি ঃ ১২। পৰশনি ঃ ১৩। ৰাস-বিলাস ঃ ১৪। পৰিৰম্ভন
১৫। গোপিনি ঃ ১৬। পুৰণ ঃ ১৭। পুৰণ ঃ

পাপি পাপ   পৰাভৱ ভিৰ্জ্জেই ১৮
জো মুহে লেহি ১৯ অৱিৰাম ॥৮॥
সোহি কৃষ্ণক নাটক ।
পাপমুল উতপাতক ।

সুনা ২০ সাধুজন   জাকেৰি ইচা ২১ঃ
জাহিতে বৈকুণ্ঠ বাটক ॥৯॥
কৃষ্ণ চৰিত্র আতি সাৰ ।
ৰুকুনি ২২ হৰণ বিহাৰ ।

তাহে সুনিতে   ভনিতে পাৰত ঃ
পাপ-পয়োনিধি-পাৰ ॥১০॥
ভো ভো সাধু সভাসদ ।
আৰে মৰন মহাপদ ২৩ ॥

জানহু কৃষ্ণৰ ২৪   চৰিত্র মৃত্যু তাৰক ঃ
কাৰক মুকুতি সম্পদ ॥১১॥
ধৰমক ৰাজা নাম ।
জানি নকৰ বিৰাম ।

কৃষ্ণক ২৫ কিঙ্কৰ   শঙ্কৰ কহই ঃ
ডাকি বোলহু ৰাম ৰাম ॥১২॥

সূত্র ॥ ভো ভো সভাসদ ঃ সাধুজন ঃ জে জগতক পৰম গুৰু ঃ নাৰায়ণ ঃ জাহেৰি অংস অৱতৰি ঃ বাৰম্বাৰ ভুমিক ভাৰ

১৮। তিৰ্জ্জে, ভঞ্জে, ভুঞ্জিত ঃ ১৯। লেহু, লহি ঃ ২০। সুন ঃ ২১। ইচ্ছা ঃ
২২। ৰুক্মিণী, ৰুকমিনি ঃ ২৩ মহাআপদ ঃ ২৪। কৃষ্ণ ঃ ২৫। কৃষ্ণ ঃ

হৰয় ঃ ২৬ সোহি ভগৱন্ত শ্রীকৃষ্ণ ঃ সাক্ষাতে আপুনে ২৭ অৱতৰি ঃ ওঁহি সভা মধ্যে ৰুক্মিনি হৰন ঃ বিহাৰ নৃত্য ঃ পৰম কৌতুকে কৰব ঃ তাহে সাৱধানে দেখহ সুনহ । প্রথমে উদ্ধৱ সহিত২৮ ঃ শ্রীকৃষ্ণক প্রবেস ঃ তদনন্তৰ সখিসব সহিত ঃ ৰুকমিনিক প্রবেস । ইতি জ্ঞাত্বা সৰ্ব্বে সাৱধানে স্থীয়তাম্ ॥

পুনঃ সূত্রধাৰ ঃ ॥ আকাশে কৰ্ণং দত্বা—সঙ্গিক বোল ॥
আহে সঙ্গি ঃ কি বাদ্য সুনিএ ॥

সঙ্গি বোল ॥ সখি ঃ দেৱদুন্দুভি বাজত ঃ আহে দেব দুন্দুভি বাজত ॥

সূত্র ॥ আ ঃ সে পৰম ইশ্বৰ শ্রীকৃষ্ণ মিলল মিলল ॥

শ্লোক ॥ প্রৱেশমকৰোৎ কৃষ্ণঃ স্বকান্ত্যা কামকোটিজিৎ ।
জগতাং জনকো ধাতা সোদ্ধৱঃ সাধুবান্ধৱঃ ॥৪॥

সূত্র ॥ আহে সভাসদ লোক ঃ জাকৰ কথা কহৈচি ২৯ ঃ
সোহি শ্রীকৃষ্ণ উদ্ধৱ সহিতে ৩০ এ আৱত ॥
ইতি সূত্রঃ নিষ্ক্রান্তঃ ॥

গিত ॥ ৰাগ সিন্ধুড়া ॥ একতালি ॥

আৰে জগত গুৰু কয় পৰৱেস ।
জিনিএ কামকৌটি নটবৰ বেস ॥ধ্রুং॥

২৬। হৰ, হৰয় ; হৰইছে ঃ ২৭। আপুনি ঃ ২৮। সহিতে ঃ
২৯। কহচি, কহিচি ঃ ৩০। সহিত ঃ

পদ ॥ স্যামল তনু পিত অম্বৰ লাসা ৩১ ।
বদন ইন্দু ৰুচি ইসত হাসা ৩২ ॥
নয়ন পঙ্কজ ভুজ লম্বিত জানু ।
কণ্ঠে ৩৩ কৌস্তুভ নৱ শোভিত ভানু ॥
হাৰ মুকুট ৩৪ মনি কুঁণ্ডল ডোলে ।
চৰণপঙ্কজ মহ ৩৫ মঞ্জিৰ ৰোলে ॥
সসধৰ কৌটি কান্তি ৩৬ পৰকাসা ৩৭ ।
সঙ্কৰ কহ ওঁহি কেশৱ দাসা ॥*॥২॥

কথা সূত্ৰ ॥ ওঁহি প্ৰকাৰেঃ শ্ৰীকৃষ্ণ প্ৰবেস কএ কহুঃ এক পাস হুয়া ৰহলঃ তদনন্তৰ ৰুকমিনিক প্ৰবেস সুনহ ॥ সঙ্গি কি বাদ্য বাজয় ॥

সঙ্গী বোল ॥ অএ দেৱবাদ্য বাজত ॥

সূত্ৰ ॥ আঃ সে গোসানি ৰুকমিনিঃ মিলল মিললঃ অএ লোক দেখহ ॥

শ্লোক ॥ ৰুক্মিনীং কাৰয়ামাস প্ৰৱেশং সখীসংযুতাম্ ।
মোহয়ন্ হৰ্ষয়ন্ চাৰু ৰূপলাৱণ্যকান্তিভিঃ ॥৫॥

সূত্ৰ ॥ সখিসব সহিতঃ সে ৰুকমিনি জৈচে প্ৰৱেস কয়লঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২॥

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥ একতালি ॥

ধ্ৰুং ॥ আৱত ৰুকমিনি কয় পৰসাৰ ।
সখিসব সঙ্গে ৰঙ্গে কৰত বিহাৰ ॥

৩১। লাসঃ ৩২। হাসঃ ৩৩। কণ্ঠ ৩৪। মুকুতাঃ ৩৫। মোহঃ ৩৬। কান্তি ৩৭। পৰকাষা, পৰকাসঃ

পদ ॥ ইসত হসিত মুখ ৩৮ চান্দ উজোৰ ।
দসন মোতিম জচ ৩৯ নয়ন চকোৰ ॥
মানিক মুকুট ৪০ কুণ্ডল গণ্ড ডোল ৪১ ।
কনক পুতলি তনু নিল নিচোল ॥
কৰ কঙ্কন কেজুৰ ৪২ ঝনকাৰ ৪৩ ।
মানিক কাঞ্চি ৰচিত ৪৪ হেমহাৰ ॥
চলাইতে ৪৫ চৰন মঞ্জিৰ কৰু ৰোল ।
ৰূপে ভুৱন ভোলে সঙ্কৰ বোল ॥*॥৩॥

সূত্ৰ ॥ আহে লোকাইঃ সে গোসানি দেৱি ৰুকমিনিঃ ঐচন প্ৰৱেস কয়ে কহুঃ নৃত্য কয়েঃ একপাস হুয়া ৰহল ।
আহে সমাজিক লোকঃ তদনন্তৰ প্ৰস্তুত ৪৬ কথা সুনহঃ সুৰভি নাম এক ভিক্ষুক ভাটঃ কুণ্ডিন নগৰা হন্তেঃ কৃষ্ণক ভেট পাৱলঃ তাহে দেখি ৪৭ শ্ৰীকৃষ্ণ বাত পুচত ॥

কথা ॥ অএ ভিক্ষুকঃ তুহু কে কথা ৪৮ হন্তে এথা ৪৯ আৱলি থিক !

শ্লোক ॥ কস্ত্বং কস্মাদিহাগতঃ ৫০ পৃষ্টঃ কৃষ্ণেন ভিক্ষুকঃ ।
প্ৰাহাহং কুণ্ডিনান্নাথ ত্বাং দিদৃক্ষুৰিহাগতঃ ॥৬॥

ভিক্ষুক বোল ॥ হামো সুৰভি নাম ভাটঃ কুণ্ডিনহন্তে তোহাক দৰসন নিমিতেঃ আৱল৫১ থিকঃ আঃ৫২

৩৮। মুহঃ ৩৯। যৈচেঃ ৪০। মুকুতাঃ ৪১। জোলঃ ৪২। কেযুৰ ৪৩। জাতিস্কাৰঃ ৪৪। ৰুচিঃ ৪৫। চলয়িতেঃ ৪৬। প্ৰচুতঃ ৪৭। পেখিয়েঃ ৪৮। কোথাঃ ৪৯। এথা। (লোপ)ঃ ৫০। কস্মাদিহায়াত ৫১। আৱতঃ ৫২। আঃ (লোপঃ)

তোহাক অপৰূপ ৰূপ৫৩ সম্পত্তিক মহিমা কী কহব : হে স্বামি কৃষ্ণ : হামাৰ ৰাজনন্দনি ৰুক-মিনি : জব তোহাৰ গৃহিনি হএ৫৪ : তবে তোহাৰ গৃহবাস সব : সাফল৫৫ হএ৫৪ : সে ৰুকমিনিক ৰূপগুন কিচো কহব৫৬ তা সুনহ ॥

ভট্টিমা ॥ পঢ়ি৫৭ পুনু ভাট ছপয় কহ৫৮ বানি ।
কৃষ্ণক আগু ৰূপ বখানি ॥
জয় যদুনন্দন দেৱকু৫৯ দেৱ৬০ ।
তোহাৰি চৰনে কৰহু৬১ বহু৬২ সেৱ ॥১॥
তোহি৬৩ মহিমা কহতু৬৪ নাহি অন্ত ।
পুৰল পৰমা কিৰিতি দিগন্ত ॥
তুহু সম পুৰুষ কতিহু নাহি পাই ।
সুন অব বচনেক বোলোহোঁ৬৫ গোঁসাই ॥২॥
হামাকু কুণ্ডিন নগৰী অনুপাম ।
আছে কন্যা এক ৰুকমিনি নাম ॥
ভীষ্মক ৰাজনন্দনি বৰবালা ।
বাঢ়য় নৱ জোনি চান্দক কালা ॥৩॥
কি কহব৬৬ ৰমনিক ৰূপ প্ৰচুৰ ।
বয়নক পেখি চান্দ ভেলি দুৰ ॥

৫৩। ৰূপ (লোপ) : ৫৪। হয় : ৫৫। সফল : ৫৬। কহু : ৫৭। পৰি, পোৰি : ৫৮। কহু : ৫৯। দেৱক: ৬০। দেৱা : ৬১। কৰু : ৬২। বহু (লোপ) : ৬৩। জোহি : ৬৪। কৰহু : ৬৫। কৰহু : ৬৬। কহবু :

নয়নক পেখি পাই বড়ি লাজ ।
কয়ল ঝাম্প৬৭ কমল জলমাঝ ॥৪॥
বন্দুলি অধিক অধৰ কৰু কান্তি ।
ওতিম মোতিম দসনক পান্তি ॥
সুৱলিত ভুজজুগ ৰতন মোলান ।
উৰু কৰিকৰ কটি ডম্বৰুক ঠান ॥৫॥
নৱ পল্লৱ ৰুচি পদজুগ সোহে ।
পেখিতে সুৰ-নৰ-মুনি-মন মোহে ॥
বানি আমিয়া ৰস গুনে নোহে হিন ।
ৰাজকুমাৰিক বয়স নৱিন ॥৬॥
কতনু জতনে বিধি কএ৬৮ নিৰমান ।
সে কন্যা হৱে৬৯ প্ৰভু৭০ তোহাৰি সমান ॥
কহলু স্বৰূপ অব বচন বিচাৰি ।
হোৱয় গৃহিণী জব ৰুকমিনি নাৰি ॥৭॥
তব গৃহবাস সাফল হোৱে৭১ নাথ ।
কহলু৭২ ভাট উপৰ তুলি হাত ।
কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰ ওহি সঙ্কৰ বোল ।
কৰু অব নৰসব হৰি হৰি বোল ॥৮॥

কথা সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ : ৰুকমিনিক ৰূপ গুন সুনিএ৭৩ : শ্ৰীকৃষ্ণ হেঠমাথ কয় : নিশ্বাস ফোকাৰি৭৪ : ঘন

৬৭। চাম্প : ৬৮। কয়, কয়ো : ৬৯। হোৱে, হয় : ৭০। প্ৰভু (লোপ) : ৭১। হয় : ৭২। কহল : ৭৩। সুনি কহো : ৭৪। ফোকাৰল :

ঘন ৰুকমিনিক মাত্র ঃ ধ্যান কয়ে ৭৫ ৰহল ঃ শ্রীকৃষ্ণ উদ্ধৱক বোলল ॥

হে সখি ঃ ওহি ভল্ল ভাট৭৬ ঃ উনিকৰ মন পুৰিএ ঃ বহুত প্রসাদ দেহু৭৭ ॥

তদনন্তৰ ঃ কৃষ্ণক আদেসে ঃ উদ্ধৱে বহুত ধন ঃ ভাটক দেলহ । শ্রীকৃষ্ণক প্রসাদ পায়া৭৮ ঃ চিৰঞ্জীৱ চিৰঞ্জীৱ গোসাঞি বুলি ঃ সুৰভি সন্তোসে ঃ নিজ দেশে গেল ॥

শ্লোক ॥ শ্রুত্বা ভিক্ষুমুখাৎ কৃষ্ণো ৰুক্মিণ্যা ঃ ৰূপমদ্ভুতম ।
ত্বামেৱ সততং ধ্যায়ন্ তস্থারাকুলমানসঃ ॥৭॥

কথা সূত্র ॥ ভিক্ষুক মুখে ৰুকুনিক৭৯ ৰূপ গুন সুনিএ ঃ শ্রীকৃষ্ণ আন চিন্তা সব ছোড়ি ঃ ৰাত্রি দিৱসে ঃ ৰুকমিনিক মাত্র৮০ ধ্যান কএ ৰহল ঃ তাহে৮১ দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ ধনশ্রী ॥ একতালি ॥

প্রিয়াকেৰি কাহিনি ঃ সুনিএ মুৰাৰি ।
বিৰহে দহনু চিত৮২ ঃ আকুল কিঞ্চিত ঃ
মানস মদন-বিগাৰি ॥ ধ্রুং ॥

৭৫। ক'ৰএকয় ঃ ৭৬। ভট ঃ ৭৭। দেহু ঃ ৭৮। পাই ঃ ৭৯। ৰুকুমিনিক ঃ ৮০। জৈচে ৮১। তা ঃ ৮২। চিত্ত ঃ

পদ ॥ জগত নিবাস ঃ স্বাস ঘন ফোকাৰে৮৩ ঃ
চিন্তিতে ৰুকমিনি নাৰি ।
কমন উপায়৮৪ পাই ঃ পুনু পৰসন ঃ
দৰসন ৰাজকুমাৰি ॥১॥
গুনিতে কামিনি ঃ জামিনি জাই ঃ
নয়নে নিন্দ নাহি আই ৮৫ ।
দিৱস ৰয়নি হৰি ঃ ৰহলি ধিয়াই ঃ
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ৰস গাই৮৬ ॥২ ॥*॥৪॥

সূত্র ॥ ওহি পৰকাৰে শ্রীকৃষ্ণ ঃ পৃয়াক বিৰহানলে ঃ আকুল হয়া ঃ হা ৰুক্মিনী হা ৰুক্মিনী ঃ মাত্র বাক্য ৮৭ ফোকাৰি কহু ঃ ৰুকুনিময় মাত্র দেখিএ ঃ সৰ্ব্বথা ৰহল ঃ কৃষ্ণক দুখ কি কহব । আহে ৮৮ লোকঃ তদনন্তৰঃ ৰুকমিনিক বৃতান্ত সুনহ ঃ দ্বাৰিকা হন্তে হৰিদাস নাম ঃ এক ভিক্ষুক ভাট কুণ্ডিন গৈয়া ঃ ৰাজনন্দনি ৰুকমিনিক ঃ দৰসন ভেল ঃ তাহে দেখিএ বাত পুছত ॥

অয়ে ভিক্ষুক ৮৯ ঃ তুহুকে ঃ কথা হন্তে এথাৱলি থিক ॥

শ্লোক ॥ কো ভৱানিহ সম্প্রাপ্ত ঃ পৃষ্টো ভিক্ষুৰভাষত ।
দ্বাৰকানগৰাৎ প্রাপ্ত ঃ প্রাৰ্থকোহহং নৃপাত্মজে ॥৮॥

কথা ভিক্ষুক বোল ॥ অ ঃ ৯১ হামু দ্বাৰিক নিবাসি ঃ হৰি-দাস নাম ভিক্ষুক ভাট ঃ হামাৰ সুদিৱস ঃ তোহাক

৮৩ ফোকাৰি ঃ ৮৪। উপায়ে ঃ ৮৫। আৱে ঃ ৮৬। গাৱে ঃ ৮৭। বাত ঃ ৮৮। অয়ে ঃ ৮৯। অয়ে ভিক্ষুক (লোপ) ঃ ৯০. ভ্রান্তি ঃ ৯১ অ ঃ (লোপ) ঃ

দৰসন ভেলু : অ : ৯২ তোহাক অপৰূপ ৯৩ সম্পত্তিক ৯৪ : মহিমা কি কহব : হামাৰ দ্বাৰিকানাথ শ্ৰীকৃষ্ণ : সে জেবে তোহাক স্বামি হএ ৯৫ : তেবে এ ৰূপ জৌবন : সাফল হএ ৯৬ : হা হা হে ৰাজনন্দনি : সে শ্ৰীকৃষ্ণক ৰূপ গুণ কিচো কহু : তা সুনহ ॥

ভট্টিমা ॥ সুন সুন ৰুকমিনি মাই ।
হৰি ৯৭ গুন কহন নজাই ॥
মুখ ইন্দু কৌটি পৰকাস ।
দসন মোতিম মন্দ হাস ॥১॥
নয়ন পঙ্কজ নৱপাতা ।
কৰতল উতপল ৰাতা ॥
মদনক ধনু ভ্ৰুৰ ভঙ্গ ।
ভুজ জুগ বলিত ভুজঙ্গ ৯৮ ॥২॥
বহল বক্ষস্থল সিংহ বন্ধ ।
ত্ৰিবলি বলিত কটি কন্ধ ॥
উৰু কৰিকৰ অৱ ভাস ৯৯ ।
মৃদু পদপঙ্কজ বিকাস ১০০ ॥৩॥
নখচয় চান্দক পান্তি ।
পদতল অলকত ১০১ ভান্তি ৯০ ॥

৯২। আ : ৯৩। অপৰূপ ৰূপ : ৯৪। সাম্প্ৰতিক : ৯৫। হয় : ৯৬। হয় : ৯৭। কৃষ্ণ : ৯৮। ভুৱঙ্গ : ৯৯ ভাসা : ১০০। বিকাশা : ১০১। আৰকত : ৯০। ভ্ৰান্তি

ধ্বজ জৱ ১০২ পঙ্কজ সোহে ।
পেখিতে ১০৩ ত্ৰিভূবন মোহে ॥ ৪ ॥
অভিনৱ তৰুন মুকুতি ।
কি কহব ৰূপক বিভুতি ॥
গতি গম্ভিৰ মৃগৰাজ ।
কৌটি মদন হেৰি লাজ ॥৫॥
তুহুঁ নৱ তৰুনি প্ৰধান ১০৪ ।
সো হৰি নৱিন জুৱান ১০৫ ॥
দুহু এক বয়স সমান ।
কয়লি বিধি নিৰমান ॥৬॥
ভুবন নিৰোপম ৰূপ ।
সুন ধনি বচন স্বৰূপ ॥
জব তুৱা ১০৬ পতি সোহি হোই ।
সাফল জনম ১০৭ তব তোই ॥৭॥
কহলু ভিক্ষুক অব ১০৮ জানি ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ বোল বানি ॥
তেজু সমাজিক কাম ।
ডাকি বোলহু ৰাম ৰাম ॥৮॥

কথা সূত্ৰ॥ তদনন্তৰ : ভিক্ষুক মুখে : কৃষ্ণক গুনৰূপ সুনিএ : ৰুকমিনিক মনে পৰম আনন্দ মিলল : আতি হৰিসে সখিক সম্বোধি বোলল ॥

১০২। বজ্ৰ : ১০৩। পেখিয়ে : ১০৪। প্ৰধানা : ১০৫। জুৱানা : ১০৬ তব : ১০৭। জিৱন : ১০৮। সৱ :

হে সখি মদন মঞ্জৰি ঃ ওহি ভল্ল ভাট ১০৯ ঃ
উনিকৰ মন পুৰিএ বহু বিধ প্ৰসাদ দেহ ॥
দেৱিক আদেস সুনি কহোঁ ঃ মদন মঞ্জৰি বহুতৰ ৰজত সুৱৰ্ণ আনি ঃ ভাটক দেল ঃ চিৰঞ্জীৱ চিৰঞ্জীৱ মাই বোলি ঃ উৎসুকে ১১০ ভিক্ষু ভাট ঃ নিজ দেশে গেল ঃ ৰুকমিনি ভিক্ষুক মুখে ঃ কথা সুনিএ ঃ মোহিত হয়া ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক স্বামি ভাৱে বৰল ঃ কৃষ্ণ-গ্ৰহে ১১১ হৃদয়ে ১১২ ধৰল ঃ কৃষ্ণক চৰন চিন্তিএ ১১৩ ঃ মাত্ৰ সৰ্ব্বথা ৰহল ঃ আন চিন্তা সব ছাড়ল ॥

শ্লোক ॥ কৃষ্ণস্য ৰূপলাৱণ্যশ্ৰৱণেন বিমোহিতা ।
দধৌ তচ্চৰণাম্ভোজং ভজনীয়ং সতাং সতী ॥৯॥

সূত্ৰ ॥ সে ৰাজকুমাৰি ৰুকমিনি ঃ কৃষ্ণক ৰূপলাৱন্য সুনিএ ঃ মোহিত হয়া ঃ জৈচে কৃষ্ণক চৰন চিন্তিএ ৰহল ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ১১৪ ॥

গিত ॥ ৰাগ—আশোআৰি ॥ জ্যোতিমান ॥

কৈচন কেশৱ দৰসন হোই ।
হৰি বিনে বিফল জনম অব ১১৫ মোই ॥ধ্ৰুং॥

১০৯। ভট ঃ ১১০। উচুকে ঃ ১১১। গ্ৰাহ, গ্ৰাহে ঃ ১১২। হৃদয় ঃ ১১৩। চিন্তি ঃ ১১৪। হৰিবোল ২, হৰিবোলহৰি ঃ ১১৫। মন, অব (লোপ) ঃ

পদ ॥ বসতি দিগন্তৰ নাথ হামাৰু ১১৬ ।
ভেট কমনে হুই স্বামি মুৰাৰু ১১৭ ॥
হামু কিঙ্কৰি হৰি নাথ হামাৰ ।
কহ সঙ্কৰ ৰুকুনিক বেৱহাৰ ॥❋॥৫॥

সূত্ৰ ॥ আহে ১১৯ লোক ঃ দেখু দেখু ঃ ৰুকমিনি ঐচন কৃষ্ণ চৰন চিন্তিএ ৰহল । তদনন্তৰ ৰুকমিনিক পিতা ঃ বৃদ্ধ ৰাজা ভীষ্মক ঃ পাত্ৰমন্ত্ৰীজ্ঞাতিসবক আনি কহু ঃ জে বোলল তা দেখহ সুনহ ॥

ভীষ্মক বোল ॥ আহে পাত্ৰমন্ত্ৰিজ্ঞাতিসব ঃ হামাৰ দুহিতা ৰুকমিনি ঃ বিবাহক জোগ্য ভেল ঃ কন্যাক সদৃশ১২০ বৰ কোন থানে থিক ঃ সবহি বিমৰিস ১২১ কয়ে বোল । হামু জানু ১২২ এক দৈৱকীনন্দন বিনে ঃ কন্যাক সমান বৰ নাহি ঃ জব সবহি ভল্ল দেখহ ঃ তবে স্বহস্তে কৃষ্ণক কন্যা দান কৰু ১২৩ ॥

জ্ঞাতিসব বোল ॥ ধন্য ধন্য ৰাজা ঃ অঃ তোহাক উত্তম মতি থিক ঃ অপেক্ষা নাহি কৰব ১২৪ ঃ পৰম পুৰুষ শ্ৰীকৃষ্ণক কন্যা দান কৰহ ঃ পুৰুষ উদ্ধাৰ হৌক ।

সূত্ৰ ॥ সে ১২৫ ৰাজমহিসি সসিপ্ৰভা ঃ তাহু ১২৬ স্বামিক বোলল ॥

১১৬, ১১৭। হামাৰি ঃ ১১৮। মুৰাৰি ঃ ১১৯। হে ঃ ১২০। সমান ঃ ১২১। বিসৰিষ ঃ ১২২। জানি ঃ ১২৩। কৰোহোঁ ঃ ১২৪। কৰহ ঃ ১২৫। জে ঃ ১২৬। সে ঃ

সসিপ্ৰভা বোল ॥ পৰম ইশ্বৰ শ্ৰীকৃষ্ণক ঃ কথা সুনিএ ঃ
হামাৰো ওহি সন্মত। সে যদুনন্দনক আনিএ ঃ
সত্বৰে কন্যা দান কৰহ ॥

সূত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণক বিবাহ দিতে ঃ সবহি নিশ্চয় কয়ল ॥

শ্লোক ॥ শ্ৰুত্বা সখীমুখাৎ সাক্ষাদ্বাৰ্ত্তামানন্দিতা সতী।
কক্মিণী ক্ৰীড়য়ামাস স্পৃষ্ট্বা হৰিপদং হৃদি ॥১০॥

কথা ॥ সমস্ত বৃত্তান্ত সুনি কহু ঃ সখি লিলাৰতি ঃ ৰুকমিনিত
কহল ॥ হে ১২৭ সখি ঃ তোহাক মনোৰথ সাফল
ভেল। শ্ৰীকৃষ্ণক বিবাহ দিতে নিশ্চয় কয়ল ঃ
স্বৰূপ জানলু ১২৮ ॥
তাহে সুনি ৰুকমিনি ঃ আনন্দে জৈচে নাচএ
লাগল। আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে
হৰি বোল ১২৯ ॥

গিত ॥ ৰাগ-শ্ৰীগান্ধাৰ ১৩০ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰু ॥ সখি হে ১৩১ সুদিন ভয়ো ৰি ১৩২ ॥
নাচে জৈচন সখি সঙ্গে ৰঙ্গে গোৰি ১৩৩।

পদ ॥ পৰম পুৰুষ পিউ ভেলি মুৰাৰু ১৩৪।
জনম সাফল সখি অবহু হামাৰু ১৩৫ ॥

১২৭। হে (লোপ) ঃ ১২৮। জানব, জানল ঃ ১২৯। হৰিবোল হৰি, হৰিবোল ২ ঃ ১৩০। গৌৰা ঃ ১৩১। এ সখি ঃ ১৩২। ভয়োৰে ঃ ১৩৩। গৌৰী ঃ ১৩৪। মুৰাৰি ঃ ১৩৫। হামাৰি ঃ

নাহি মোহে ১৩৬ সম সোভাগিনি সুন সই ১৩৭।
ৰুকুনিক ৰঙ্গ কৃষ্ণ কিঙ্কৰ কহয়ী ॥ধ্ৰু॥৬॥

কথা ॥ অ ঃ. ১৩৮ ইশ্বৰ শ্ৰীকৃষ্ণক স্বামি পাৱলু ঃ সখি হামাক
সম সোভাগিনি কোন থিক-॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি ৰুকমিনি পৰম উৎসুকে ১৩৯ ঃ জৈচে ১৪০
নাচএ ৰহল ১৪১ থিক ॥

শ্লোক ॥ ততো ৰুক্মী সভাং গত্বা গৰ্হয়িত্বাথ মাধৱম্।
গৰ্ব্বেণ খৰ্ব্বৱাক্যেন কন্যাং দাতুং ন্যৱাৰয়ৎ ॥১১॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ সে সভামধ্যে আসি কহু ঃ ৰুকমিনিক
জেষ্ঠভ্ৰাতা ঃ ৰুক্মি নাম মন্দমতি ঃ সে পাপি পৰম
দৰ্প্প কয়ে বোলল ১৪২ ॥

ৰুক্মি বোল ॥ অঃ হামাৰ ভগিনি ৰুকমিনিক ঃ কাহাক সকতি
কৃষ্ণক বিবাহ দেৱব। সে যাদয় অনাচাৰ ঃ গোবধ ঃ
স্ত্ৰীবধ ঃ মাতুলবধ ঃ কতপাপ কয় থিক। সে হামাৰ
সম্বন্ধক ঃ জোগ্য হুএ হুহি ১৪৩। অএ বৃদ্ধৰাজা ঃ তুহু
কিছো বুঝয়ে নাহি ঃ জে মহাৰাজাসিংহ ১৪৪ সিসুপাল ঃ
সে ৰুকমিনিক জোগ্য বৰ হয় ঃ নিষ্টে তাহেক বিবাহ
দেৱব ঃ হামু অঙ্গিকাৰ কয়ে বোললু ১৪৫ ॥

১৩৬। সোহি ঃ ১৩৭। সম মোই, শুন সোই ঃ ১৩৮। আঃ ঃ ১৩৯। উচুকে ঃ ১৪০। জনি, মনে ঃ ১৪১। লাগল ঃ ১৪২। বোল ঃ ১৪৩। নহি ঃ ১৪৪। সিংহ (লোপ) ঃ ১৪৫। বোলল ঃ

কথা ॥ তনিকৰ বোল বাধয়ে নাহিপাৰি ঃ ভীষ্মক জে বোলল ॥
—অয়ে পুতা ঃ বিবাহক নি মতে ঃ সিসুপালক সত্বৰে
আনহ১৪৬ ॥ ৰুক্মি তাহে সুনিএ ঃ কৌতুকে দুত
পাঞ্চিকহোঁ ঃ সিসুপাল প্ৰমুখ্যে ঃ ৰাজাসবক আনাৱল ঃ
তাহে দেখহ সুনহ ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য ৰুক্মিণ্যুদ্বাহং শিশুপালাদয়ো নৃপাঃ ।
গৃহীত্বা চ শৰং চাপমায়য়ুঃ কুণ্ডিনং প্ৰতি ॥১২॥

কথা ॥ ৰুকুনিক বিবাহ কৰএ১৪৭ লাগি ঃ ৰাজাসব সহিতে ঃ
জৈচে সিসুপাল আৱলঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে
হৰিবোল ২ ॥

গিত ॥ ৰাগ-কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

আৱে১৪৮ ৰাজা সিংহ সিসুপাল ।
হাতে তীৰ১৪৯ ধনু বিৰ বিসাল ॥ধ্ৰুং॥

পদ ॥ কয়ে১৫০ আৰম্বৰ বাজনা১৫১ বাজে ।
চলে সঙ্গে সাজি১৫২ ৰাজ সমাজে ॥
কৰত১৫৩ কিৰিটি কুণ্ডল পৰকাস ।
কহতু সঙ্কৰ কৃষ্ণক দাস ॥ * ॥৭॥

---

১৪৬ । অনাৱ ঃ ১৪৭ । কএ ঃ ১৪৮ । আৱত ঃ ১৪৯ । সৰ ঃ ১৫০ । কৰ, কৰে ঃ ১৫১ । বাজন ঃ ১৫২ । সখি ঃ ১৫৩ । শিৰে, "কণ্ঠে কুণ্ডল কিৰিটি পৰকাস"

কথা ॥ সে ৰাজাসবক ঃ ভীষ্মকে সম্মান কয় কহোঁ ঃ বাসাঘৰ
দিয়ে ৰাখল । তদনন্তৰ ঃ ৰুকমিনিক সখি ঃ মদন-
মঞ্জৰি ঃ এসব বৃত্তান্ত জানি১৫৪ আতি সত্বৰে ৰুকমিনিক
সমিপে গয়া কহু ঃ জানাৱল ॥

মদনমঞ্জুৰি বোল ॥ আহে১৫৫ প্ৰানসখি ঃ বিসম বিপাক মিলল ঃ
তা সুনহ । তোহাৰি জেষ্ঠভ্ৰাতা ঃ ৰুক্মিকুমাৰ ঃ সে
পাপি তোহাক ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক বিবাহ দিতে নিসেধল ঃ
তোহাক নিমিতে সিসুপাল নৃপতিক বৰ অনাৱল ঃ
ইহাক নিষ্টে জানি হামু জানাৱলু । সখি জে
জোগ্য তা কৰহ । হা হা প্ৰানসখি শ্ৰীকৃষ্ণক ঃ
স্বামি বঞ্চিত ভেলি ঃ হা হা বিধিক বিড়ম্বন কি
ভেলি১৫৬ ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য ৱিপ্ৰিয়ং বালা ভীতা ভূমৌ পপাত সা ।
ৰুৰোদ হৃদয়ে ধ্যায়ন্ কৃষ্ণস্য চৰণং চিৰম্ ॥১৩॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ পৰম ৱিপ্ৰিয় বানি সুনিএ ঃ ৰাজনন্দনিক
মাথে জৈচে কলস ভাঙ্গল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক নৈৰাসা সুনিএ ঃ
দিশ দশ আন্ধিআৰি ১৫৭ দেখিএ ঃ মুৰ্চ্ছিত হয়া১৫৮
তত্তকালে পৰল ঃ জৈচে কদলিক বাতে উপাড়ল ।
শ্ৰীকৃষ্ণক বিৰহতাপে ঃ ৰুকমিনিক জৈচে অৱস্থা
মিলল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল১৫৯ ।

---

১৫৪ । জানিকহোঃ ১৫৫ । অয়েঃ ১৫৬ । ভেলঃ ১৫৭ । আন্ধাৰি ১৫৮ । হুয়াঃ ১৫৯ । হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ

গিত ॥ ৰাগ-গৌৰী ॥ জৌতিমান ॥

হৰিবিনে ৰমনি ঃ দেখত অন্ধিয়াৰি ।
ৰহয়ে না দেহা বিৰহ কৰু নাৰি ॥ধ্রুং॥

পদ ॥ ঘন ঘন মুৰুচি পৰএ বৰ নাৰি ।
কোকাৰয়ে স্বাস নয়নে ঝুৰে বাৰি ॥
কৃষ্ণক চৰন চিন্তিয়ে চিত্ত লাই ।
ঘন যদুনাথ জম্পয়ে পুনু মাই॥
হৰিক নৈৰাসে হ্রাস ১৬০ ভেলি দেহা ১৬১ ।
সঙ্কৰ কহ ৰমনিক নৱ নেহা ১৬২ ॥*॥৮॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ কৃষ্ণক বিৰহ তাপে ঃ তাপিত হয়া ঃ ৰুকমিনি ঘন ঘন কৃষ্ণগুন জম্পএ ১৬৩ ঃ দিশ দশ আন্ধাৰি দেখিএ ঃ মুৰ্চ্ছিত হয়া পৰল। তাহে দেখিয়ে ঃ সখি মদন মঞ্জৰি ঃ সখি লিলাৱতি ঃ হাহাকাৰ কএ ঃ আতি সত্বৰে ঃ বাহু মেলি ধৰল ঃ সিৰে জল সিঞ্চল ঃ আঞ্চোৰে ১৬৪ বিঞ্চি কহু ঃ আস্বাস ১৬৫ বোলল ।

হে প্রানসখি ঃ সে পাপি সিসুপাল ঃ তোহাক নাহি পাৰে ঃ কি নিমিত্ত আকুল ভেলি ঃ সে ভকতবান্ধৱ মাধৱ ঃ তোহাক অৱশ্যক ৰক্ষা কৰব ঃ ইহা জানি প্রান সখি ঃ স্বস্থ হৱ ॥

১৬০। ত্রাস ঃ ১৬১। দেহ ঃ ১৬২। নেহ ঃ ১৬৩। জম্পয় ঃ ১৬৪। আঞ্চোলে ঃ ১৬৫। আশ্বাসি ঃ

শ্লোক ॥ লপন্তী কৃষ্ণ কৃষ্ণেতি হৰেৰ্ব্বিৰহকাতৰা ।
ৰুৰোদ ৰাজদুহিতা সখীভিঃ সহিতা সতী ॥১৪॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ ৰাজনন্দনি ঃ চেতন লভিয়ে ঃ হা কৃষ্ণ হা কৃষ্ণ বুলি দীৰ্ঘ নিস্বাস ফোকাৰি ঃ ৰুক্মিক গাৰি দেই ॥

হে পাপি সোদৰ ঃ তুহু সাত সত্রুতো অধিক ভেলি ঃ প্রানকৃষ্ণ সহিত কৈচে হামাক বঞ্চিত কয়লি ঃ তুহু জনমি কি নিমিত্ত নাহি মৰলি ১৬৬ ॥

ওহি বুলি ৰুকমিনি ঃ সখি দুহু সহিত জৈচে ঃ শ্রীকৃষ্ণক বিলাপ কয়লি ঃ তা সুনহ ॥

গিত ॥ ৰাগ-শ্রীগান্ধাৰ ॥ জৌতিমান ॥

হৰি হৰি হামাৰ কৰম কিনা ১৬৭ ভেলি ।
প্রান পিউ আস কৈচন ১৬৮ দুৰ গেলি ॥ধ্রুং॥

পদ ॥ পাপি সোদৰ তুহু নাহি ভেলি নাস ।
দুৰ্ল্লভ বল্লভ কৃষ্ণ কয়লি নৈৰাস ॥
জগজন তাৰন চৰন জাহাৰু ।
বঞ্চল কৈচন কৃষ্ণ বল্লভ হামাৰু ॥১॥
কৃষ্ণৰ ১৬৯ চৰন চিৰ জোহি কয়ো কাম ।
দুৰ গেল সোহি মোহি বিহি ভেলি ১৭০ বাম ॥

১৬৬। মৰল ঃ ১৬৭। কিনো ঃ ১৬৮। কৈস্বন ঃ ১৬৯। কৃষ্ণ ঃ ১৭০। ভেল ঃ

নাহি নাহি ধৰবহু হৰি বিনে প্ৰান ।
বিকলি ৰুকুনি কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ভান ॥২॥*॥৯॥

কথা ॥ ঐচন ১৭১ বিলাপ কয় ঃ ৰাজকুমাৰি ঃ মুৰ্চ্ছিত হয়া পৰল ঃ সখিসবে বোধ ১৭২ দিতে ঃ স্বস্থ হয়া ঃ আঞ্চোৰে ১৭৩ আখি মুখ মুচি কহোঁ ঃ নিস্বাস ফোকাৰি বোলয়ে ১৭৪ লাগল ॥

অএ পাপি সিসুপাল ঃ তুহু হামাক বিবাহ কৰিতে আৱল ঃ হা হা জৈচে সিংহক ভাৰ্য্যাক ঃ শৃগাল অভিলাস কয় থিক । হা হা কৃষ্ণ বিনে ঃ হামু প্ৰান ৰাখব ঃ তবে হামাৰি জিৱন ধিক ধিক । হে প্ৰান স্বামি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ তোহো ইসব বৃতান্ত নাহি জানহ ঃ তোহাক সমিপ কাহেক পঠাঞু ॥

ওহি বুলি বালা হেঠ মাথ কয়ে চিন্তিতে ঃ এক মিত্ৰ ব্ৰাহ্মনক মনে পাৱল ঃ সোৎসাহে সখি লিলাৱতিক বোল ॥

হে সখি লিলাৱতি ঃ তুহু সত্বৰে জাৱ ঃ হামাৰ মহামিত্ৰ বেদনিধিক আনগিয়া ॥

সুনি লিলাৱতি তত্তকালে চলি জাই ঃ কুমাৰিক কথা ব্ৰাহ্মনক জনাৱল ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য ত্বৰিতং প্ৰাগাদ্বাক্যং দেৱ্যা ঃ দ্বিজোত্তম ঃ ।
নাম্না বেদনিধিঃ খ্যাতো ৰুক্মিণ্যা ঃ প্ৰিয়কৃতদা ঃ ॥১৫॥

১৭১। ঐশ্বন ঃ ১৭২। বাধা ঃ ১৭৩ আঞ্চোলে ঃ ১৭৪। বুলিতে ঃ

সূত্ৰ ॥ ৰাজনন্দনিক বানি সুনি কহু ঃ জৈচে বেদনিধি আৱল ঃ
তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ১৭৫ ॥

গিত ॥ ৰাগ—কানড়া ॥ মান পৰিতাল ॥

আৱত বেদনিধি দ্বিজৰাজ ।
সাধিতে ৰাজকুমাৰিক কাজ ॥ ধ্ৰুং ॥

পদ ॥ ৰঞ্জে তিলক কপালক১৭৬ ছানি ।
ধৌতবাস কুস সোভিত পানি ॥
চান্দক পান্তি১৭৭ দশন পৰকাস ।
সঙ্কৰ কহ ওহি কেশৱ দাস ॥*॥১০॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ সে ৰাজকুমাৰ ঃ হেঠ মাথে ক্ৰন্দন কয়েথিক ঃ নয়নক নিৰ ধাৰে বহি জাই । তাহে দেখিএ ব্ৰাহ্মন বোল১৭৮ ॥

হে মাই ৰাজনন্দনি ঃ কি অপমান মিলল ঃ কোন নিমিত্ত ক্ৰন্দন কএ থিক ঃ হা হা হামাক সপত জব সত্বৰ নাহি কহ । হামো থাকিতে তোহাৰ কি১৭৯ মন-দুখ থিক ঃ হে মাতা ঃ তাপ চাড়হ ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য তদ্বচো বালা ৱিনিঃশ্বস্য পুনঃ পুনঃ ।
ৱিপ্ৰস্য চৰণৌ শিৰ্ষা স্পৃষ্ট্বা শোকাকুলাব্ৰৱীৎ ॥১৬॥

১৭৫। হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ ১৭৬ কপোলক ঃ ১৭৭। কান্তি ঃ
১৭৮। বোলল ১৭৯। কোন ঃ

কথা ॥ তদনন্তৰঃ রুকমিনি আঞ্চোৰে১৮০ আখি মুখ মুচিঃ বিপ্রক জানুপাৰিঃ প্রনাম কএ কহু ঃ বোলয়ে লাগল ॥

হে গুৰুঃ হামু মৰি জাঞুঃ হামাত কি বাত পুছহ ঃ জে শ্রীকৃষ্ণ স্বামিত ঃ চিৰকাল আসা কয়ে ছিলো১৮১ ঃ হা হা তাহেক হামাৰ পাপি সোদৰে দুৰ কয়লঃ হামাক দিতে সিসুপাল বৰ আনাৱল১৮২ ঃ সে পাপিক দেখিতে জিউ জাই । হে গুৰু বাপ ঃ কি কহব ঃ তুহু জব দ্বাৰকা-পুৰে গৈয়া ঃ কৃষ্ণক আনিতে পাৰহ১৮৩ ঃ তবে হামাক প্রান দান দেৱব১৮৪ ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য তদ্বচো ৱিপ্রো ৱিহস্যোৱাচ রুক্মিণীম্ ।
কুমাৰী কুৰু মা শোকং কা চিন্তা তে স্থিতে ময়ি ॥১৭॥

কথা ॥ তাহে শুনি বেদনিধিঃ বিহসি বোল১৮৫ ॥

আঃ১৮৬ হে মাই রুকমিনিঃ কৃষ্ণক আনিতে কোন চিন্তা থিক ঃ তপক মহিমাএ ঃ আকাসক চন্দ্র আনিতে পাৰু ঃ হামু দ্বাৰকা এই চললু ঃ জে বাত থিক ঃ তা কহ ॥

তাহে সুনিএ ঃ কুমাৰি কিচো স্বস্থ হয়া বোল১৮৭ ।

হে গুৰু ঃ শ্রীকৃষ্ণ স্বামিক চৰনে ঃ প্রথমে হামাৰ প্রনাম কহবি ঃ তদনন্তৰ ঃ হামাক দুখ নিবেদব ঃ তোহাৰি কিঙ্কৰি রুকমিনি ঃ ঐচন১৮৮ বোলল ॥ হে স্বামি কৃষ্ণ ঃ ভিক্ষুক

১৮০। আঞ্চোলে ঃ ১৮১। ছিল, থিক ঃ ১৮২। আনল ঃ ১৮৩। পাৰ ঃ ১৮৪। দেৱ ঃ ১৮৫। বোলল ১৮৬। আঃ (লোপ)ঃ ১৮৭। বোলল ঃ ১৮৮। ঐস্থন ঃ

মুখে তোহাক রূপগুন সুনিএ ঃ হামু কায়বাক্যমনে ঃ তোহাক পতিভাৱে বৰৈচি১৮৯ ঃ তথি সিসুপাল পাপিষ্ঠে হামাক নিতে চাহে ঃ জানি প্রাননাথ সত্বৰে আসি ঃ হামাক ৰক্ষা কৰহ ঃ তোহোক চাড়ি হামাৰ গতি নাহি গতি নাহি১৯০ ॥

গিত ॥ ৰাগ—অহিৰ ॥ জোৌতিমান ॥

ধুৰা ॥ কেশৱ হে১৯১ ঃ হামাকেৰি ৰাখবি১৯২ প্রান ।
নিজ কিঙ্কৰিক জিৱন দেহু দান ।

পদ ॥ তুয়া১৯৩ পদপঙ্কজ ঃ জিৱন জগবাস ।
কৱলু কমলনয়ন চিৰ আস ॥
বিপদ পয়োনিধি১৯৪ ঃ পৰলু মুৰারু ।
দিন বান্ধৱ দেৱ১৯৫ উদ্ধাৰ হামারু ॥১॥
পাপি সিসুপাল কাল ভেলো১৯৬ মেৰি ।
তোহাৰি চৰনে সৰন লেলু১৯৭ হৰি১৯৮ ॥
গতি গোবিন্দ বিনে নাহি নাহি আন ।
রুক্মিনি করুনা করু সঙ্কৰ ভান ॥২॥*॥১১॥

কথা ॥ হে স্বামি কৃষ্ণ ঃ সিসুপাল পাপিত হন্তে ঃ নিজ দাসিক ৰক্ষা কৰি নেৱসিয়া১৯৯ ॥

১৮৯। বৰইচি, বৰল, বৰয়িচি ঃ ১৯০। গতি নাহি (লোপ) ১৯১। এ ঃ ১৯২। ৰাখহু, ৰাখব ঃ ১৯৩। তৱ ঃ ১৯৪। পয়োধি ঃ ১৯৫। দেহা ঃ ১৯৬। ভেলি, ভেলা ঃ ১৯৭। লেহো ঃ ১৯৮। হোৰ ঃ ১৯৯। নেৱাসিয়া, নিৰসিয়া ঃ

বিপ্রক বোল ॥ হে গুৰু ঃ হামাৰ এক গাচি খেড় ঃ কৃষ্ণক আগু দিয়া ঃ কাতৰ কএ ঃ সত্বৰে আনহ ঃ জব বিলম্ব হয় ঃ কৃষ্ণক প্ৰান সম্পিএ ঃ হামু মৰব। অঃ বিস্তৰ কি কহব ঃ এক পতিআ২০০ লেখি দেঞু ঃ তাহে লোয়া২০১ জাৱ ঃ জব বিস্তৰ বিলম্ব হএ ঃ তেবে হামু মৰব ॥

ওহি বুলি ৰুকমিনি ঃ স্বহস্তে২০২ পত্ৰ লেখি ঃ ব্ৰাহ্মনক হাতে দেলহ২০৩। বেদনিধি হাত পাতি লেলহ২০৪। ৰাজকুমাৰিক প্ৰবোধ বুলিয়ে বিপ্ৰ চলল ॥

বেদনিধি বোল ॥ হে ৰাজনন্দনি ঃ কিচো চিন্তা নাহি কৰবি ঃ এক২০৫ তিলে কৃষ্ণক আনবু২০৬ তুহু সুখে বহ ॥

ওহি বুলি বিপ্ৰ দ্বাৰকা চলল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল২০৭ ॥

পয়াড় ॥ ৰাগ—শ্ৰী২০৮ ॥ মান পৰিতাল ॥

কুমাৰিক আস্বাস বুলিএ বচন।
দ্বিজ দ্বাৰিকাক লাগি কৰল২০৯ গমন ॥

পদ ॥ চাড়ল নগৰ গিৰি অৰন্য আসেস।
ভেল২১০ দ্বাৰঅতি পুৰি বিপ্ৰ পৰবেস ॥১॥

২০০। পত্ৰিকা, পত্ৰ ঃ ২০১। নিয়া ঃ ২০২। স্ব অক্ষৰে ঃ ২০৩। দেল ঃ ২০৪। লেল ঃ ২০৫। একু ঃ ২০৬। আনব ঃ ২০৭। হৰি বোল২, হৰি বোল হৰি ঃ ২০৮। ধনশ্ৰী ঃ ২০৯। কৰিলা ঃ ২১০। ভৈল ঃ

মনোহৰ নগৰ সাগৰ মহ থিক।
কৰু২১১ পৰকাস সুৰপুৰিক অধিক ॥
জগত বিভুতি তথি ভৌসি একুথান।
হৰিপুৰি দেখল কনক নিৰমান ॥২॥
দ্বাৰি দ্বাৰপালক বোল পাই লাগ।
কুণ্ডিনক দ্বিজ হামু কহ কৃষ্ণ আগ ॥
কৃষ্ণত হামাৰ থিক গোপ্য প্ৰয়োজন।
ৰাম ৰাম বোলহু হৰিসে সৰ্ব্বজন ॥৩॥১২॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ দ্বাৰপালসব২১২ গয়া ঃ কৃষ্ণক প্ৰনাম কয় বোলল ॥

হে স্বামি ঃ কুণ্ডিন হন্তে ঃ এক বিসিষ্ট বিপ্ৰ হামাৰ দ্বাৰে ৰহয়ে থিক ঃ কি আদেস হয় নাথ ॥

ওঁহি সুনি শ্ৰীকৃষ্ণ তত্তকালে উঠি কহু ঃ গৌৰৱে গৈয়া ব্ৰাহ্মনক প্ৰনামি ঃ আলিঙ্গি ধৰিএ ঃ অভ্যন্তৰ প্ৰবেস কৰাৱল ঃ স্বহস্তে পাৱ পখালিএ ঃ পঞ্চামৃত ভুঞ্জাৱল ঃ তদনন্তৰ বিপ্ৰ সুৱৰ্ণ খাতত সুতল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ নিজ হস্তে পাৱ মৰ্দ্দিএ ঃ শ্ৰম দুৰ কয় কহু ঃ বাত পুচত ॥

শ্লোক ॥ কুশলং তৱ ৱিপ্ৰেন্দ্ৰ কিমৰ্থমিহামাগতঃ।
পৱিত্ৰং কৃতমস্মাকং তৎপাদৰজসা গৃহম্ ॥১৮॥

কথা ॥ হে গুৰু ঃ তোহো কুসলে আৱল ঃ তোহাৰ পাদ-ৰেনুএ গৃহসব পৱিত্ৰ ভেল ঃ তোহাৰি ভাৈষ্মক ৰাজা ঃ কুখলে

২১১। কৰ ঃ ২১২ দ্বাৰপাল ঃ

থিক ঃ স্বধৰ্ম্মে কি প্রজা পালয় ঃ হামু কোন প্রয়োজন সাধু ঃ তা আজ্ঞা কৰহ ॥

শ্লোক ॥ এবং সভাজিতো ৱিপ্রো নিশম্যেশ্বৰভাষিতম্ ।

প্রীত্যা প্রত্যাহ প্রহসন্ মাধৱং সাধুৱান্ধৱম্ ॥১৭॥

কথা ॥ তাহে স্তুনিএ ঃ বেদনিধি বিহসি২১৩ বোল২১৪ ॥

হে স্বামি শ্রীকৃষ্ণ ঃ তুহু জগতক পৰম ঈশ্বৰ ঃ তোহাক এ আখিএ দেখলু ঃ অতঃপৰ হামাৰ কমন কুশল২১৫ থিক । তুহু দৈৱকী পুত্র ঃ সোহি২১৬ নহি ঃ ব্রহ্মা মহেস সেৱিত২১৭ ঃ শ্রীনাৰায়ন ঃ সে তুহু ভুমিক ভাৰ হৰন নিমিত্ত অৱতাৰ ভেলি থিক ঃ অঃ তোহোক মহিমা কি কহব । হামু তদৰ্থে আৱলু তা স্তুনহ ঃ হামাৰ বিদৰ্ভৰাজনন্দনি ৰুকমিনি ঃ ভিক্ষুক মুখে তোহাৰি গুনৰূপ স্তুনিএ ঃ মনে স্বামি ভাৱে বৰল ঃ সে কৈন্যাক বিবাহ কৰিতে ঃ পাপি সিস্তুপাল আৱল ঃ তাহে দেখিএ ৰাজকুমাৰি মৰৈচে২১৮ । অঃ২১৯ হামু কি কহব ঃ এক পতিআ২২০ লেখি পঠাৱল থিক ঃ তাহেক দেখহ ॥

ওতি বুলি ৰুকমিনিক পত্র ঃ কৃষ্ণক হাতে দেলহ ঃ শ্রীকৃষ্ণ সাদৰে ধৰিএ ঃ মুদ ভাঙ্গল ঃ সে বিপ্রক বোল২২১ ॥

হে গুৰু ঃ তুহু পাঠ কৰহ ঃ হামু স্তুনিএ ৰহো ॥

২১৩। বিহাৰি ঃ ২১৪। বোলল ঃ ২১৫। কুসল ঃ ২১৬। নহি ২১৭। সেৱিত চৰন ঃ ২১৮। মৰইছে, দড়ম্বিছে, বড়ম্বিছে ঃ ২১৯। আ ঃ ২২০। পাতি, পত্র ঃ ২২১। বোলল ২২৫। সৰোৰুজেষু

বিপ্রে পত্র লোয়া পঢ়ইতে২২২ লাগল ঃ শ্রীকৃষ্ণ এক-চিতে স্তুনিএ থিক । আহেলোক ঃ তাহে দেখহ স্তুনহ ঃ নিৰ-ন্তৰে হৰি বোল২২৩ ॥

স্বস্তি শ্রীপৰমেশ্বৰ ঃ সকল সুৰাসুৰ বন্দিত পাদপদ্ম ঃ প্রপন্নজনতাৰণ নাৰায়ণ ঃ শ্রীশ্রীকৃষ্ণচৰণসৰোৰুহেষু২২৫ । ৰুক্মিণ্যাঃ সহস্রপ্রণাম-লিখনং ঃ কাৰ্য্যঞ্চ২২৭ ঃ শিৱমিহ নিৱেদনঞ্চ ॥

হে স্বামি ঃ ভিক্ষুক মুখে তুয়া২২৮ গুন ৰূপ স্তুনিএ ঃ কায়বাক্যমনে তোহাক পতিভাৱে বৰৈচি২২৯ । তথি পাপি সিস্তুপাল ঃ হামাক বিবাহ কৰিতে আৱল থিক ঃ জৈচে সিংহক ভাৰ্য্যা২৩০ নিতে ঃ শৃগাল চুম্পি২৩১ ৰহয় থিক । তাহে দেখি২৩২ ভয়ে দণ্ডে জুগ জাই ঃ জানি হামি২৩৩ নিজ দাসিক ঃ সত্বৰে নেৱসিয়া২৩৪ স্বামি । জব বোল২৩৫ তুহু অন্তেষপুৰে ৰহ ঃ কুন পৰকাৰে ভেণ্ট পাঞু ঃ ততোচিত২৩৬ উপায় কহু ঃ হেনাথ তা স্তুনহ ঃ বিবাহক পুৰ্ব্ব দিৱসে ঃ ভৱানীক মঠে চলব ঃ সে সময়ে হামাক হৰি নিয়া জায় । জেবে তুহু হেলা কয়ে নাহি নেৱব ঃ তেবে তোহাত বধ দিয়ে ঃ হামু প্রান চাড়ব । পাপি সিস্তুপালক ঃ ছায়াক

২২২। পঢ়ৱ, পঢ়য়ে ঃ ২২৩। হৰিবোল ২ ; হৰিবোল হৰি ঃ ২২৪। পত্র-মিদং ঃ ২২৬। লিখিতং, লেখনং ঃ ২২৭। কাৰ্যঞ্চ (লোপ) ঃ ২২৮। তৱ ঃ ২২৯। বৰইছি ঃ ২৩০। ভাগ ঃ ২৩১। চুম্পিয়ে ঃ ২৩২। দেখিয়ে ঃ ২৩৩। হামু ঃ ২৩৪। নিৱাসিয়া ঃ ২৩৫। বোলব ঃ ২৩৬। তথি ঃ ২২৫। সৰোৰুজেষু ।

হামু কবহু পাৱে নাহি পৰক্ষু২৩৭ । ওহি জানি দিন দাসিক ঃ হে নাথ ঃ উদ্ধৱ উদ্ধৱ । তব ২৩৮ চৰনসৰোৰুহে কিং বহু লেখ্যমিতি পত্রমিদম্ ।

শ্লোক ॥ নিৰীক্ষ্য কৰুণং পত্রং পত্ন্যাঃ পৰমপুৰুষঃ ।
প্রেমাশ্রুলোচনস্তস্থৌ ম্লাননেত্রমুখাম্বুজঃ ॥২০॥

সূত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ ৰুকমিনিক সকাৰুন পত্র দেখিএ ঃ কৃষ্ণক হৃদয়ে তাপ উপজল ঃ কমল নয়নক নিৰ ঝুৰয়ে লাগল ঃ জৈচন বিলাপ কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল২৩৯ ॥

গিত ॥ ৰাগ-গৌৰি ॥ ৰূপক তাল ॥

ধ্রুং ॥ হৰি হৰি কিনা২৪০ ভেলি ৰাজকুমাৰি ।
কমলনয়ন পুৰি ঃ বাৰি ঝুৰাৱত২৪১ ঃ
ঘন ঘন ফোকাৰে মুৰাৰি ॥

পদ ॥ কৰত কতনু তেৰি ঃ নাৰি নিকাৰু২৪২ ঃ
মোহে২৪৩ বিৰহ দহে২৪৪ আগি ।
তোহো জব জিৱন ঃ বালা২৪৫ চোড়হ ঃ
হঞু তব তুয়া বধ ভাগি ॥১॥

২৩৭। পৰশো ঃ ২৩৮। ভৱৎ ঃ ২৩৯। হৰিবোল২ ঃ ২৪০। কিনো ঃ ২৪১। ঝুৰাৱ, ঝুৰায়ে ঃ ২৪২। নিকাৰুন ঃ ২৪৩। মোহি ঃ ২৪৪। লাগি ঃ ২৪৫। বালাহে ঃ

তেৰা২৪৬ দৰসন ঃ কৈচন২৪৭ হোই ঃ
সুমৰিতে তনুমন তাৰে ।
মিলল আধিকহু ঃ হৰিকো আকুল ঃ
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ৰস গাৱে ॥১৩॥

কথা ॥ কৃষ্ণবোল ॥ হে বেদনিধি ঃ তুহু কহিবাৰ পাত্র । জো দিৱসে সে পৃয়াক গুন-ৰূপ সুনলু২৪৮ ঃ সেহন্তে ৰুকমিনক ঃ মাত্র ধিয়ান কয় হামাৰ মন থিক ঃ সে প্রান পৃয়াক ঃ অৱস্থা কথা সুনিএ ঃ কৈচে জিৱন ধৰু । অয়ে দাৰুক ঃ সত্বৰে ৰথ আনহ ঃ কুণ্ডিনক চলি কহু এতিক্ষনে২৪৯ জাঞ ঃ সে পৃয়াক দুখ সুনিএ ঃ প্রান ৰহয়ে নাহি ॥

শ্লোক ॥ অথ ৰথমধিৰুহ্য কেশৱোহ সৌ
সপদি সাৰথিনোদ্ধৱেন যুক্তঃ ।
কৰকৃতধনুৰীশ্বৰঃ প্রিয়ায়া
প্রেমাকুলঃ কুণ্ডিনমোজস্বান্ যযৌ ॥২১॥

সূত্র ॥ তাহে সুনি ঃ দাৰুক তত্তকালে ৰথ জোগাৱল ঃ পেখি শ্রীকৃষ্ণ ব্রাহ্মনক হাতে ধৰিএ ঃ ৰথ উপৰে তুলি ঃ হাতে সৰচাপ ধৰি কহু ঃ উদ্ধৱ সহিতে ঃ তথি চড়ল ঃ দাৰুক মহাবেগে ৰথ ডকাৱল২৫০ ঃ শ্রীকৃষ্ণ জৈচে চললি২৫১ ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল ২৫২ ॥

২৪৬। তেৰি, তেৰে ঃ ২৪৭। কৈস্যন ঃ ২৪৮। সুনল ঃ ২৪৯। এইক্ষণে ঃ ২৫০। খেদাৱল ঃ ২৫১। চলল ঃ ২৫২। হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ

গিত ॥ ৰাগ-মাহুৰ ধনশ্ৰী ২৫৩ ॥ পৰিতাল ॥

কুণ্ডিনকু আৱত২৫৪ মোহন মুৰাৰু ।
কৌটি ইন্দুনিন্দি ঃ বদন বিৰাজু ঃ
কৰ সাৰঙ্গ সৰ ধাৰু ॥ধ্ৰুং॥
পদ ॥ স্যাম মুকতি পিত ঃ অম্বৰু অম্বুদ ঃ
তড়িত জড়িত জচ সোহে ।
ৰতন মুকুট২৫৫ মনি ঃ কুণ্ডল ডোলিত ২৫৬ ঃ
হাসি জগত জন মোহে ॥১॥
ভুজজুগ কেজুৰ২৫৭ কঙ্কন আঙ্গুলি ঃ
আঙ্গুৰি ৰতন বিকাস ।
মঞ্জিৰ ৰঞ্জিত ঃ চৰন সৰোৰুহ ঃ
সঙ্কৰ কহ হৰি দাস ॥২॥১৩॥১৪॥

কথা ॥ ওহি পৰকাৰে ঃ কৃষ্ণক ৰথ বাউ বেগে চলে ঃ তথি আলোল্য ব্ৰাহ্মন ঃ বেদনিধি ৰথবেগে শ্ৰুতিভঙ্গ হুয়া পৰল ঃ হাতপাৱ থিৰ ভেল ঃ পেট উফন্দল ঃ নাসাত নিস্বাস নাহি নিঃসৰে ঃ জৈচে মৃতক ঃ তদ্বৎ অচেতন ভেল ঃ তাহে পেখিএ শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ হা হা বুলি সিৰে জল সিঞ্চিএ ঃ ফুঙ্কি ফুঙ্কি ধাতু আনল ২৫৮ ॥

২৫৩। মাহুৰ ঃ ২৫৪। আৱে ঃ ২৫৪। বিৰাজিত ঃ ২৫৫। মুকুতা ঃ ২৫৬। লম্বিত ঃ ২৫৭। কেয়ূৰ ঃ ২৫৮ আনাৱল ঃ

কৃষ্ণ বোল ॥ হে বেদনিধি ঃ স্বস্থ হৱ স্বস্থ হৱ ॥

কৃষ্ণক আস্বাস সুনিএ ঃ কিচে চেতন পাই ঃ বিপ্ৰ বোল ২৫৯॥

হে বাপু ঃ তুহু বা কে ঃ হামু বা কুন ঃ কিনিমিত্ত এথা আৱলু ২৬০ থিক ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ বিহসি বোল ॥ হামু দ্বাৰকাৰ কৃষ্ণ ঃ তুহু বেদনিধি ঃ ৰুকমিনি পঠাৱল ঃ তন্নিমিত্ত তুহু হামু কুণ্ডিনে চলৈচি ২৬১ ॥

সুত্ৰ ॥ তাহে সুনিএ ঃ বিপ্ৰ বাহু মেলি কৃষ্ণক ধৰল ॥

বিপ্ৰ বোল ॥ হা হা বাপ বৰ্ত্তলু ঃ হামু ২৬২ ক্ষনেকে মৰি জাঞো ঃ তোহাক নিমিতে পুনু উপজলো ।

সুত্ৰ ॥ ব্ৰাহ্মন কম্পয় দেখি ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ আস্বাস বুলি স্বস্থ কয়ল ॥

শ্লোক ॥ ততো ৱিপ্ৰং প্ৰভুঃ প্ৰাহ গচ্ছ ত্বং সত্বৰং গুৰো ।
মদাগমনমাখ্যাসি প্ৰিয়ায়াঃ প্ৰীতিমাবহন্ ॥২২॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ কুণ্ডিন সমিপ পাই ঃ বিপ্ৰক বোল ২৬৩॥

হে গুৰু ঃ তোহো আগু হয়া চলহ ঃ সে প্ৰানপৃয়া নৈৰাসা দেখিয়ে ঃ প্ৰান ছাড়ব ঃ হামাৰ আগমন ৰুকমিনিত কহ গিয়া ॥

বিপ্ৰ সুনিয়ে কৃষ্ণক আসিৰ্ব্বাদ কয় কহো ঃ আগু হুয়া চলল । ই কথা ৰহোক । ৰুকমিনিক বৃতান্ত সুনহ ॥

শ্লোক ॥ ৱিলম্বং ৱীক্ষ্য ৱিপ্ৰস্য ৰুক্মিণী ৰাজনন্দিনী ।
চিন্তাং দুৰন্তামাসাদ্য ৰুৰোদ সখীসন্নিধৌ ॥২৩॥

২৫৯। বোলল। ২৬০। আৱল ২৬১। চলাইচি, চলয়িছি ঃ ২৬২। হামু বিচেষ্টা ভেলো ঃ ২৬৩। বোলল ঃ

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ বিপ্রক বিলম্ব দেখি ঃ ৰুকমিনিক মনে চিন্তা মিলল ॥ মদনমঞ্জৰিক বোল ॥ হে সখি ঃ হামাৰ পৰম অনর্থ মিলল২৬৭ ঃ আজু অধিবাস ঃ কালি বিবাহক দিৱস ঃ সে বেদনিধিঃ কৃষ্ণক আনএ নাহি পাৰি ঃ লজ্জায়ে নাৱল ঃ হাহা অব স্বামিক আসা ছেদ ভেল ॥

ওহি বুলি কুমাৰি ঃ জৈচে ক্রন্দন কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২৬৫ ॥

গিত ॥ ৰাগ গৌৰি ॥ বিসম ২৬৬ তাল ॥

মায়ি মাধৱ অব কয়লি মেৰি নৈৰাস ।
পন্থ নেহাৰি ঃ ৰাজকুমাৰি ঃ ফোকাৰে ২৬৭ ঘনে নিস্বাস ॥ধ্রুং॥

পদ ॥ পৰম পুৰুষ ঃ কেশৱ বিনো ঃ
বিফল জনম মোই ।
মিলল মৰন ঃ কৃষ্ণ চৰন ঃ
দৰসন নাহি হোই ॥
হামু অভাগি ঃ লাগি জানলু ঃ
জিৱন নাথ নাৰে ।
মুৰুচি পড়ল ঃ চেতন হৰল
ৰমনি স্রঙ্কৰে গাৰে ॥২॥*॥১৫॥

২৬৪। ভেল ঃ ২৬৫। হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ ২৬৬। বিসমস্তাল জোতি ঃ ২৬৭। ফোকাৰি ঃ

কথা ॥ ঐচন ক্রন্দন কএ বালা ঃ মুৰ্চিত হয়া পৰল ঃ সখি সব দেখিয়ে ঃ হা হা বুলি বাহু মেলি ধৰি কহো প্রবোধ বোলল ২৬৮ ॥

সখি মদন মঞ্জৰি বোল ॥ হে সখি ঃ স্বস্থ হৱ ঃ স্বস্থ হৱ ঃ সে শ্রীকৃষ্ণ তোহাক নিমিতে ঃ অৱশ্যে আৱব ঃ জাকেৰি নাম মাত্রে ঃ মহা মহা পাপিসবো সংসাৰ নিস্তৰে ঃ সে ভকতক বান্ধৱ মাধৱ ঃ তোহাক নাহি ৰক্ষা কৰব ঃ প্রানসখি ঃ ওঁহি সঙ্কা ছাড়হ ঃ হামাক সপত উঠহ উঠহ ॥

শ্লোক ॥ তত ঃ উত্থায় সা বালা ৱিনিঃস্বস্য পুনঃ পুনঃ ।
ৰুৰোদ করুণং বালা স্মৃত্বা কৃষ্ণপদাম্বুজম্ ॥২৪॥

কথা ॥ কুমাৰি চেতন লভি কহু ঃ নিস্বাস ফোকাৰি ঃ হাতে বদন চড়াই বৈঠল ঃ সখিসৱক বোল ২৬৯ ॥

হে মদন মঞ্জৰি ঃ হে ২৭০ সখি লিলাৱতি ঃ হামাৰ বিহি বঙ্ক ভেল ঃ বেদনিধি গৈয়া কহু বাহুৰি নাৱল ঃ প্রানকৃষ্ণক বাত্রা ২৭১ কিচো নাহি পাৱলু ঃ হাহা ওহি জনমে সে স্বামিক চৰন ঃ দৰসন দুল্লভ ভেল ॥

ওহি বুলি পুনু জৈচে ক্রন্দন কয়ল বালা ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ১৭২ ॥

২৬৮। বোল ঃ ২৬৯। বোল ঃ ২৭০। হে (লোপ) ঃ ২৭১। বাত ঃ ২৭২। হৰি বোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ

গিত ॥ ৰাগ-গৌৰি ॥ জোতিমান ॥

মাধৱ মেৰি বিছুৰি অব নাৱল ।
হৰি বিৰহানলে চেতন গৰি ২৭৩ ॥
নাৱল অৱহু ঃ বাহুৰি দ্বিজনন্দন ।
কহ কৈচন ২৭৪ সখি জ্বিৱন ধৰি ॥ধ্রুং॥

পদ ॥ ওঁহি সিসুপাল কাল ভেলি মেৰি ।
হেৰি হৰত চেতন তনু খিন ॥
হামু অভাগি ২৭৫ বিহি বঙ্কিম হামাৰি ।
প্ৰান পিউ কৈচন ২৭৬ কয়লি বিহিন ॥
কৰবি২৭৭ কমন উপায় পুনু পাই২৭৮ ঃ
অবধি২৭৯ বিবাহ ৰয়নি মহ থিক ।
হেৰব-আৱৰি হৰিকো নাহি চেৰনা ;
কহ সঙ্কৰ ঝুৰে ৰমনি অধিক ॥২॥*॥১৬॥

কথা ॥ ঐচন২৮০ বিলাপ কয়ে বালা ঃ হৰিক বিৰহে মূৰ্চ্ছিত হয়া পৰল ঃ দেখি সখিসব হাহা বোলি ঃ সিৰে জল সিঞ্চিয়ে ঃ আঞ্চোৰে২৮১ বিঞ্চয় ঃ কাহু আঙ্কো-আলি তুলি বৈঠাই ঃ মধুৰ বানি বোল২৮২ ॥

হে প্ৰানসখি ঃ আজু দিৱস নাহি জাই ঃ ঐচন তাপ কৈচন২৮৩ কৰসি ঃ সে কৃপাময় মাধৱ ঃ

২৭৩। গড়ি ঃ ২৭৪। কৈস্তন ঃ ২৭৫। অভাগিনী ঃ ২৭৬। কৈস্তন ঃ ২৭৭। কৰ্বিন, কৰবিন ঃ ২৭৮। মাই ঃ ২৭৯। অব ঃ ২৮০। ঐস্যান ২৮১। আঞ্চোলে ঃ ২৮২। বোলল ঃ ২৮৩। কৈস্যান ঃ

তোহাক মনোৰথ নিশ্চয়ে পুৰব ঃ তুৰন্ত চিন্তা ছাড়হ ॥

তাহে সুনিএ ঃ কুমাৰি হেঠমাথে ৰহল থিক । সোহি সময়ে ৰুকমিনিক ঃ বাম উৰু কৰ আখি ফান্দিএ গেল ঃ তাহে দেখিএ ঃ হৰষে বোল২৮৪ ॥

আহে সখিসব ঃ হামাৰ ৰাম অঙ্গ ফান্দে ঃ
কুন সুভ বাত কহে ঃ ইহা নাহি জানু২৮৫ ॥
ওঁহি বুলি কুমাৰি ৰহল২৮৬ থিক ॥

শ্লোক ॥ সাথিতার্থো দ্বিজঃ প্ৰাগাৎ প্ৰীত্যুৎফুল্লবিলোচনঃ ।
নাপতৎ চৰণৌ তস্য ধৰণ্যাং হৰ্ষবেগতঃ ॥২৫॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ দেৱি দেখল ঃ আতি আনন্দে বেদনিধি ঃ হৰিষ বেগে আৱল২৮৭ ঃ মাটিত পাৱ পৰএ নাহি । বিপ্ৰক মুখ পেখি জানল ঃ অঃ২৮৮ হামাৰ প্ৰান পিউ আৱল আৱল২৮৯ ঃ ভৰি পাঞ্চ-সাত আগ বাঢ়ি গিয়া ঃ বিপ্ৰক প্ৰনাম কয়ল ॥

বেদনিধি বোল ॥ হে ৰাজনন্দনি ঃ তুহু চিৰ-জীৱ চিৰঞ্জীৱ ঃ তোহাক প্ৰয়োজন সব সাধলু । সে যতুনন্দন তোহাক নিমিতে ঃ অন্নপান সব ছাড়ল ঃ নিসি নিন্দ্ৰা কৰত নাহি ঃ হে মাতা ঃ কৃষ্ণক তুখ কি কহব ঃ কেৱল তুহাক২৯০ মাত্ৰ ঃ

২৮৪। বোলল ঃ ২৮৫। জানি ঃ ২৭৬। ৰহয়ে ঃ ২৮৭। আৱল (লোপ) ঃ ২৮৮। আঃ ঃ ২৮৯। বুলি ঃ ২৯০। তোমাক ঃ

ধিয়ান কয় ৰহঃ অব ওঁহি নগৰ প্ৰবেস কয়ল ঃ তোহো সত্বৰে দৃঢ় হুয়া ৰহঃ সব মনোৰথ আজু শ্ৰীকৃষ্ণ পুৰব ॥

ওহি স্নুনি দেৱিক২৯১ আনন্দে লোতক ঝুৰে ঃ বিপ্ৰক প্ৰনাম কয়ে বোল২৯২ ॥

হে পিতাঃ বাপে উপজাইল মাত্ৰঃ তুহু প্ৰানদান দেৱল ২৯৩ ঃ তোহাক গুন স্নুজয়ে নাহি পাৰু ঃ কি প্ৰসাদ দেঞু ॥

বেদনিধি বোল ॥ হে মাতা ঃ হামাৰ আসি-ৰ্ব্বাদে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ সহিত ঃ তোহাক স্নুবসতি হোক ঃ তব হামাৰ সৰ্কল প্ৰসাদ ভেল ॥

ওহি বুলি বিপ্ৰ নিজ বাড়ি চলল২৯৪ । তদনন্তৰ ঃ ৰুকমিনিক জেষ্ঠভ্ৰাতা ঃ ৰুক্মিকুমাৰ ঃ সে আসি কহু ঃ বোলল২৯৫ ॥

আহে ভগিনিঃ তুহু আতি সত্বৰে ভুসিত হয়াঃ সখিসব সহিতে ঃ ভৱানীক মঠে চলহ ঃ আজু অধিবাস ঃ কালি বিবাহক দিৱস ঃ দেৱিক পূজা কৰ গিয়া ঃ আতি সত্বৰে চলহ ঐ চলহ ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য ৱচনং ভ্ৰাতুৰ্ভূষয়িত্বাথ ভূষণৈঃ ।
জগাম সখিভিঃ সাকমাত্মানমম্বিকালয়ম্ ॥২৬॥

২৯১ দেৱি ঃ ২৯২ বোলল ঃ ২৯৩। দিয়ল ঃ ২৯৪। গেল ঃ২৯৫। বোল ঃ

কথা ॥ ভ্ৰাতাক বাক্য স্নুনি কহুঃ কুমাৰি সখিসব সাজত ঃ ভুসিত হয়া জৈচন চললি ঃ তাহে দেখহ স্নুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবেল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ-মাউৰ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ ৰঙ্গিনি সখি সঙ্গিনি বালা ।
চললি জৈচে চান্দকেৰি কালা ॥
পদ ॥ পন্থিএ পট্টাম্বৰ লহু লহু ধাই ২৯৬ ।
মত্ত গজগামিনি কামিনি মাই ॥
ওতিম মৌতিম মালা লুলে ।
হেৰিতে হাসি তুবন মন ভুলে ॥
হৰিকহু চৰন চিন্তিএ চলি জাই ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ওহি সঙ্কৰ গাই ॥*॥১৭॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ সে ৰাজকুমাৰি ঃ সখিসব সহিত ঃ ভৱানীক মঠ পাই কহু ঃ পাৱ পখালিএ ঃ নানাবিধ নৈবেদ্য দিএ ঃ দেৱিক পুজা কয়ল ঃ তুতিনতি কৰিএ ঃ বৰ সাধল ঃ দেৱিক আগু পৰিএ বোল২৯৭ ॥

—হে মাতা ভবানি ঃ স্বামি শ্ৰীকৃষ্ণ হামাক ঃ অবিঘিনিএ নেহন্তোক ঃ তোহাক চৰনে অতয়ে সাধো ॥

ওহি বৰ প্ৰাৰ্থিএঃ কুমাৰি তথি ৰহল থিক ॥

শ্লোক ॥ কৃষ্ণঃ কুণ্ডিনমাগত্য ৱিপ্ৰং প্ৰস্থাপ্য সাদৰম্ ।
দাৰুকোদ্ধৱসংযুক্তঃ প্ৰৱিৱেশ ৱিভুঃ সভাম্ ॥২৭॥

২৯৬। জাই ঃ ২৯৭। বোলল ঃ

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ বিপ্ৰক আগু পঠাই কহু ঃ দাৰুক উদ্ধৱ সহিতে ঃ জৈচে সভা মধ্যে প্ৰবেস কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ গৌৰি ॥ একতালি ॥

ধুৰা ॥ মেৰি২৯৮ মধাই আৰত আনন্দ মনে ।
পেখি ভুলল ৰূপ মন২৯৯ পৌৰজনে ॥
পদ ॥ পঙ্কজ বয়ন নয়নে কৰু পান ।
হেৰি হৃদয়ে মনে৩০০ মিলল৩০১ ধিআন ॥
স্যাম ৰুচিৰ তনু পিত পিচোৰা৩০২ ।
নৱ নিৰদ জচ বিজুৰি উজোৰা ॥
চৰন ৰঞ্জিত মনি নুপুৰ বিকাস ।
কহ সঙ্কৰ হৰিদাসকু দাস ॥*॥১৮॥

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ ঐচন প্ৰবেস কয় ঃ ৰাজমণ্ডলি মধ্যে বৈঠল ঃ জৈচন নক্ষত্ৰ মাঝে পুন্নিমাক চান্দ ঃ পৰকাস কয়ে থিক । শ্ৰীকৃষ্ণক ৰূপ সম্পত্তি পেখিএ ঃ সবলোক ভুলল ঃ মুখপঙ্কজক জৈচে নয়নে পান কৰত । বিপক্ষ নৃপসব ঃ ত্ৰৈলোক্য চমৎকাৰ ঃ বিৰপ্ৰতাপ দেখিএ ঃ পৰম ভয় ভেল ঃ অন্যো অন্যে কৰ্ন্নে কৰ্ন্নে ৩০৩ -কহে ॥

২৯৮। মেৰি (লোপ) ২৯৯। সব ঃ ৩০০। মন ঃ ৩০১। কয়লি ঃ ৩০২। পৈচোড়া ঃ ৩০৩। কৰ্নে (লোপ) ঃ

ওহি কৃষ্ণক যুদ্ধ কৰিতে ঃ সিসুপাল আসা কৰিএ ৩০৪ থিক ঃ অ ঃ ৩০৫ উনিকৰ সঙ্গে সবহি মৰব ঃ অএ ভাইসব ঃ উঠহ উঠহ ঃ জাৱত যুদ্ধ নাহি হয় ঃ আগু দেশে জাঞু ॥

তদনন্তৰ ঃ জৰাসন্ধে দেখল ঃ ৰাজাসব কৃষ্ণক ভয়ে কম্পিত ভেল ঃ হাত নিসানে নিসেধি বোলল ৩০৬ ॥

অঃ হামু বিদ্যমান থাকিতে ঃ কাহেক ভয় থিক ঃ হে ৰাজাসব ঃ ক্ষেত্ৰিয়ৰ বেৱহাৰ নোহে ঃ নিৰ্ভয়ে ৰহ নিৰ্ভয়ে ৰহ ॥

তনিকৰ গৰিহা সুনিএ ঃ নৃপসব অন্তৰ্গত ভয়ে ঃ হেঁঠমাথে ৰহল ॥

এ কথা ৰহোক ঃ ৰুকমিনিক বৃতান্ত সুনহ ।

শ্লোক ॥ সখীভিঃ সহ বৈদৰ্ভী কৃষ্ণদৰ্শনলালসা ঃ
ললিতা লীলয়া গত্যা জগামাথাম্বিকালয়াৎ ॥২৮॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ ৰাজনন্দনি ৰুকমিনি ঃ সখিসব সহিতে ঃ কপ্পূৰ-তাম্বুল ভোজন কয় ঃ এক সখিক হাতে ধৰিএ ঃ কহু ঃ কৃষ্ণ দৰসন নিমিত্তে ঃ পৰম আকুল চিতে ঃ লিলাগতি কৰিএ ঃ ৰাজসভা সমিপে চলল ঃ তাহে দৈখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল ৩০৭ ॥

৩০৪। কয়ে ঃ ৩০৫। আঃ ঃ ৩০৬।বোল ঃ ৩০৭ । হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ

গিত ॥ ৰাগ মাউৰ ধনশ্ৰী ॥ দোমানি-জতিতাল ॥

চান্দমুখি পেখিতে মধাই ।
চললি লিলাগতি ভুবন ভুলাই ॥ধ্ৰুং॥

পদ ॥ কঙ্কন কিঙ্কিনি ধ্বনি : বানকে মঞ্জিৰ মনি :
দোলে হৃদয়ে হেমমালা ।
চঞ্চল লোচন মন : হেৰয় ৰমনি ঘন :
হৰি ৩০৮ বয়ন বৰবালা ॥১॥
সখিসব সঙ্গে খেলে ৩০৯ : জৈচন নক্ষত্ৰ মেলে :
সুচান্দ ৩১০ চান্দক কালাসোহে ।
ৰূপ ৰুকমিনিকেৰি : ৰাজ সমাজে হেৰি
পৰল সবহি মন মোহে ॥২॥*॥১৯॥

কথা ॥ তদনন্তৰ : ৰুকমিনিক নৱিন জৌবন ৰূপ দেখিএ : জত ৰাজাসব কামবানে মুৰ্চ্ছিত হয়া : আসন হন্তে ঢলি ঢলি পৰল। বিহ্বল ভাৱে কাহু কৰজোড়ি বোল ৩১১ ॥

হে প্ৰানেশ্বৰি : কামসাগৰে নিস্তাৰ কৰহ ॥
কাহু আঙ্গুলি মুখে লয়া বোল ৩১২ ॥

—হে প্ৰান-প্ৰিয়ে : মদনে মন মৰ্দ্দয় : হামাক হাস্য নিৰীক্ষন কৰহ ॥ কাহু দন্তে খেড় কামুড়িএ বোল ৩১৩ ॥

৩০৮। হৰিক : ৩০৯। চলে, বেলে : ৩১০। মুচান্দ : ৩১১। বোলল : ৩১২। বোলল : ৩১৩ বোলল :

—হে ৰাজকুমাৰি : তোহাক নিমিতে : কামবানে ফুটি প্ৰান ছুটি জাই : চৰনক দাস ভেলু : হাতে পৰসি হামাক জিৱাৱ : সব মহাদেইক দাসি কৰি দেঞু ॥

কামে মত্ত হয়া : ইত্যাদি নানা বিভৎস ভাৱনা কয়ল ৰাজাসব : পেখি ৰুকমিনিক সখিসব কাহুক ঠেঙ্গনা দেই : কাহুক গোড়ে মাৰি ভৰ্চয় : । তথাপি ৰাজাসব : কামাতুৰ হুয়া : কুমাৰিক কাতৰ কয়ে থিক । আহে লোক : হৰিভকতি বিহিন : কামাতুৰক দুখ দেখহ । ইহা জানি হৰিক চৰন চিন্তিএ : হৰিবোল হৰি ৩১৪ ॥

শ্লোক ॥ কৃষ্ণোঽপি ক্ষুভিতং চিত্তং স্থিৰং কৃত্বা জহাৰ তাম্ ।
ঈক্ষতাং দ্বিষতাং মধ্যাৎ মৃগাণাং কেশৰী যথা ॥২৯ ॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ : শ্ৰীকৃষ্ণ ৰুকমিনিক : ৰূপলাৱন্য দেখিএ : মোহিত হুয়া : কথংকথমপি চিত্ত সান্ত কয়ল । ৰুকমিনি সখিসব সহিতে : লিলায়ে চলিতে : কৃষ্ণক দেখল : ভাটক মুখে জৈচন গুন ৰূপ সুনল : তাহাতো অধিক সাক্ষাতে দেখল : ওঁহি কৃষ্ণ স্বামি বোলি মনে প্ৰনাম কয়ল : লজ্জা হাস্য কৰিএ : অধোমুখি হুয়া ৰহল । শ্ৰীকৃষ্ণ তত্তকালে উঠি কহু : ৰাজসভামধ্য হন্তে : ৰুকমিনিক হৰি লয়া : আপুন সমিপ কয়ল ।

৩১৪। হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি :

জৈচন মৃগজুথ মধ্য হন্তেঃ সিংহে নিজ ভাগ লৈয়া জাই ঃ তদ্বৎ ঃ কুমাৰিক হাতে ধৰিএ ঃ আপুন ৰথে তুলিএ ঃ ৰুকমিনি সহিত ঃ শ্রীকৃষ্ণ জৈচে লিলাএ চলল ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল ৩১৪ ॥

গিত ॥ **ৰাগ-মাউৰ ধনশ্রী** ॥ **একতালি** ॥

লহু লহু গতি ধাই ঃ প্রিয়া সঙ্গে ৰঙ্গে জাই ।
হৰি হসি হসি চাই ঃ জৈচে মত্ত সিংহ ৰাই ॥ ধ্রুং ॥
পদ ॥ ৰূপে ভুবন জিনি ঃ সখি সমে ৰুকমিনি ।
চলে বামা মধ্য খিনি ঃ ঝনকে মঞ্জিৰ মনি ॥
পিউ মুখ বেৰি বেৰি ঃ লজ্জিত নয়নে হেৰি ।
কহ সঙ্কৰকেৰি ঃ গতি গোবিন্দ মেৰি ॥*॥২০॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্রীকৃষ্ণ ৰুকমিনিক হাতে ধৰিএ ঃ হসি হসি প্রিয়াক মুখ নিৰেখিএ ঃ লিলাগতি চলি জাই ঃ জৈচন মত্ত সিংহ চলইচে । সে ৰাজনন্দনি ঃ শ্রীকৃষ্ণক স্বামি লভিএ ঃ লজ্জিত নয়নে ঘন ঘন স্বামিমুখ নিৰেখিয়ে ঃ পৰম আনন্দে চলি জাই । তদনন্তৰ ঃ সিসুপাল প্রভৃতি জত ৰাজা বিপক্ষ ঃ চেতন লভি কহু ঃ দেখল ঃ শ্রীকৃষ্ণ ৰুকমিনি কন্যাক ঃ হৰি লিয়া জাই ॥

---

৩১৪ । হৰি বোল, হৰি বোল হৰি ঃ

সিসুপাল গোল ॥ অঃ হামাক জিৱন ধিক ধিক ঃ হামু বিদ্যমান থাকিতেঃ হামাৰ বিৱাহক কন্যা ঃ কথাক যাদৱে লিয়া জাই ॥

ওহি বুলি পৰম দৰ্প কৰি কহু ঃ হাতে সৰ ৩১৫ ধনু ধৰিএ ঃ শ্রীকৃষ্ণক পাচু পাচু জৈচে খেদি জাই ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল ৩১৪ ॥

গিত ॥ **ৰাগ—কানড়া** ॥ **পয়াড়** ॥ **পৰিতাল** ॥

কোপে নৃপসব কামাড়ে বাহু ।
চান্দক খেদি জাই জচ ৰাহু ॥
পদ ॥ হাতে সৰধনু ধৰি সৰ ধাৱে ।
কম্পিত মেদিনী এ পদ ঘাৱে ॥১॥
বাহু দৰপে কৰএ৩১৬ টঙ্কাৰ ।
বোলএ৩১৭ ডাকি ডাকি অহঙ্কাৰ ॥
ৰে ৰে যাদৱ পাৰএ গাৰি৩১৮ ।
ছোড় ছোড় অৱ ৰুকমিনি নাৰি ॥২॥
আৱ কতি জাসি পাৱলু লাগ ।
কোপে গৰজয় জৈচন৩১৯ বাঘ ॥
ৰহ ৰহ বুলি পাৰে ঘনে ৰাৱ ।
সঙ্কৰ কহ গতি গোবিন্দ পাৱ ॥৩॥*॥২১॥

৩১৫। তিৰ ঃ ৩১৬। কৰয় ঃ ৩১৭। বোলয় ঃ ৩১৮। গালি ঃ ৩১৯। জচে ঃ
৩১৪ । হৰি বোল ২ ; হৰি বোল হৰি ঃ

শ্লোক ॥ ৰাজ্ঞামাটোপটঙ্কাৰকল্লোলং. ৰুক্মিনী সতী ।
নিশম্য বেপিতা ভীতা মনস্তেৱমচিন্তয়ৎ ॥৩০॥

কথা ॥ ৰাজাসবক আটোপ টঙ্কাৰ ঃ দেখিএ সুনিএ ঃ মহাভয়ে দেবি ৰুকমিনিক ঃ হৃদয়ে কম্প মিলল ঃ মুখ মলিন ভেল ঃ স্বামি শ্রীকৃষ্ণক নিমিতে চিন্তিত হুয়া ঃ নয়নে নিৰ নিগৰে ঃ নিশ্বাস ফোকাৰি মনে বোল৩২০ ॥

—হা হা দৈৱ ঃ অভাগি ৰুকমিনিক কপালে কি ভেল ঃ বিঘিনিক উপৰে বিঘিনি মিলল ঃ ওহি পাপি ৰাজাসব বহুত ঃ স্বামিক সঙ্গে ঃ সহায় কেহু৩২১ নাহি ঃ হামাক কোন গতি হয় ঃ ইহা নাহি জানু৩২২ ঃ হা হা সোনাক পুতলি ঃ শ্রীকৃষ্ণ স্বামিক ঃ হামু পাপিনি কৌচে৩২২ অনাৱলু ঃ জোনো৩২৪ কাচক চাহিতে৩২৫ মানিক হৰাই ॥

ওহি বুলি ৰুকমিনি ঃ জৌচে৩২৬ বিলাপ কয়ল ঃ আহে লোক ঃ তা৩২৭ দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল৩২৮ ॥

গিত ॥ ৰাগ—শ্রীগান্ধাৰ ॥ জৌতি তাল ॥

ধ্রুং ॥ হৰি হৰি কিনো ৰিহি লিহিলি৩২৯ ললাটে৩৩০ ।
অবহু মিলল মেৰি মৰনক বাটে৩৩১ ॥

৩২০ বোলল ৩২১। কাহু ঃ ৩২২। জানি ঃ ৩২৩ কৈচে ঃ ৩২৪। জৈচে ঃ ৩২৫। চাহিতে জুনু ঃ ২২৬ কৈচে ঃ ৩২৭। তাতে ঃ ৩২৮। হৰি বোল, হৰি বোল হৰি ঃ ৩২৯ লিখিল ঃ ৩৩০। ললাট ঃ ৩৩১। কপাট, বাট ঃ

পদ ॥ পাৱলু পহু বহু পুন্যে হাম্ু ৰঙ্ক৩৩২ ।
হাতে হৰয়৩৩৩ নিধি বিধি ভেল বঙ্ক ॥
আৱল কৈচন৩৩৪ নাথ অভাগিক লাই ।
কাচক চাহিতে জুনু মানিক হৰাই ॥
বিহিক৩৩৫ বিৰম্বন কিনু মেৰি ভেল ।
প্রানপিউ পাস৩৩৬ আস দুৰ গেল ॥
হেঠ বয়নে নয়নে ঝুৰে লোৰ৩৩৭ ।
সঙ্কৰ কহ গতি গোবিন্দ মোৰ৪৩৮ ॥*॥২২॥

শ্লোক ॥ ভয়বেপিতচিত্তায়াঃ ৰুক্মিণ্যাঃ ৰোদনং দ্রুতম্ ।
নিৰীক্ষ্য দৃঢ়মালিঙ্গ্য সান্ত্বয়ামাস কেশৱঃ৩৩৯ ॥৩১॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ কৃষ্ণক নিমিতে ঃ বিলাপ কৰিতে ৰুকমিনি ঃ ঘনঘন নিস্বাস ফোকাৰে৩৪০ ঃ নয়নক নিৰ বহি জাই ঃ তাহে দেখি ভকতবান্ধৱ মাধৱ ঃ আতি সত্বৰ বাহু মেলি ঃ আলিঙ্গি ধৰি কহু ঃ আশ্বাস৩৪১ বোল৩৪২ ॥

আহে প্রান-পৃয়ে ঃ কি নিমিত্তে ক্রন্দন কৰৈচ৩৪৩ ঃ হামু বিদ্যমান থাকিতেঃ তোহাক কোন চিন্তা ঃ কাহেকভয় থিক ॥

৩৩২। ৰঙ্গ ঃ ৩৩৩। হৰল ঃ ৩৩৪। কৌচন. কৈস্তন ঃ ৩৩৫। বিধিক ঃ ৩৩৭। লোৰে ঃ ৩৩৬। পৰস ঃ ৩৩৮। মোৰে ঃ ৩৩৯। মাধৱ ঃ ৩৪০। ফোকাৰি ঃ ৩৪১। আশ্বাস কয়ে ঃ ৩৪২। বোলল ঃ ৩৪৩। কৰৈস্য ঃ

ওহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণ ৰুকমিনিক ঃ জৈচে প্ৰবোধ কয়ল৩৪৪ ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল৩৪৫ ॥

গিত ॥ ৰাগ-বেলোৱাৰ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ কৰবি নাহি আকুল পৃয়ে ।
ধৰি কামিনিক কানু বোধ দিএ ॥
পদ ॥ কি কৰব সিংহক সুকৰসব আয়া ।
হামাকু সপত তাপ তেজহু৩৪৬ জায়া ॥
মোচল মুখ প্ৰিয়াক পিত বাসে ।
কহ সঙ্কৰ ৰস কেশৱ দাসে ॥*॥২৩॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ আহে প্ৰাণপৃয়ে ঃ হামাকু আগু ঃ ওহি ৰাজাসব কোন পতঙ্গ ঃ জৈচে সিংহক আগু ক্ষুদ্ৰ৩৪৭ হৰিণ ঃ ইহা জানি ভয় সোক ছাড়হ ঃ দেখহ পাপি ৰাজাসবক ঃ জৈচে শৃকালক ঃ এক্ষনে খেদাৱব ॥

ওহি বোলি ৰুকমিনিক ঃ সন্তাপ দুৰ৩৪৮ কৰিএ ঃ স্বহস্তে তাম্বুল ভোজন কৰাৱল ঃ অন্যো অন্যে কৌতুক নিৰিক্ষন কৰিএ বোলল ॥

৩৪৪। বোলল ঃ ৩৪৫। হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ ৩৪৬। তেজু ঃ ৩৪৭। খুদ্ৰ ঃ ৩৪৮। শান্ত ঃ

হে প্ৰিয়েঃ তুহু নিৰ্ভয়ে ৰহ ঃ হামু দুষ্ট ৰাজাসবক ঃ যুদ্ধ কৰিএ খেদাঞু ঃ ৰঙ্গ দেখহ ॥

ওহি বুলি সাৰঙ্গ ধনু ধৰিএ ঃ টঙ্কাৰ কয়ল ॥

শ্লোক ॥ ততঃ শাৰ্ঙ্গধনুৰ্দ্ধৃত্বা টঙ্কাৰমকৰোদ্ধৰিঃ ।
শ্ৰুত্বা তচ্ছব্দমতুলং ৰাজানোহি চকম্পিৰে ॥৩২॥

কথা ॥ সাৰঙ্গ ধনুক টঙ্কাৰ সুনিএ ঃ ৰাজাসবক হৃদয় কম্পিত৩৪৯ ভেল ঃ তাহে দেখি শ্ৰীকৃষ্ণ হাসি হাসি বোল৩৫০ ॥

আয়ে৩৫১ দুষ্ট ৰাজাসব ঃ হামাক খেদি আৱল ঃ আঃ জত সকতি থিক ঃ অব যুদ্ধ কৰহ ॥

তাহে সুনিয়ে ৰাজাসব ঃ সৰ বৰষিয়ে বোল৩৫২ ॥

অএ যাদৱ অনাচাৰ ঃ হামাৰ বিবাহক কন্যা ঃ ৰুকমিনিক জদি নাহি ছাড়ব৩৫৩ ঃ জত সকতি থিক ঃ হামাক যুদ্ধ দেহু৩৫৪ ॥

ৰাজাসবক দৰপ সুনিএ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ জৈচে সমৰ ৩৫৫ কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ৩৫৬ ॥

গিত ॥ ৰাগ—নাটমল্লাৰ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ যুদ্ধ দেহু যাদৱ যতুৰায়া ।
গৰজে ৩৫৭ ৰাজাসব আয়া ৰে ॥

৩৪৯। কম্পমান ঃ ৩৫০। বোলল ঃ ৩৫১। অএ ঃ ৩৫২। বোলল ঃ ৩৫৩। ছাড়হ ঃ ৩৫৪। দেহ ঃ ৩৫৫। সৰ ঃ ৩৫৬। হৰি বোল, হৰি বোল হৰি ঃ ৩৫৭। গৰজি ঃ

ধৰি হৰি সাৰঙ্গ বৰিখল বান
নৃপসব বেধল ৩৫৮ কায়াৰে ॥
পদ ॥ বাৰি বাৰিষা জচ অম্বুদ বৰিখল ঃ
হৰি ৩৫৯ কৰু সবক সন্ধান ৰে ।
কাহুক বাহু কাহু উৰু কৰ কাটি ৩৬০ ঃ
হৃদয় বিদাৰল বান ৰে ॥১॥
বিৰ সিসুপালক কাটল কিৰিটি ঃ
পালটি পলাৱল পাপি ৰে ।
সব বৈৰি জিনিয়ে বিজয়ী যাদৱ ঃ
সঙ্কৰ কহ ভৱ ৩৬১ তাপি ৰে ॥২॥*॥২৪॥

সূত্ৰ ॥ কৃষ্ণক সৰে ৰাজাসবক উৰু কৰ কাটি ৩৬২ হৃদয় ভেদল ঃ সিসুপালক কিৰিটি কাটল ঃ দেখি মহাভয়ে ৰাজাসব ঃ ভঙ্গ দিয়ে মৃত-কলপ হুয়া পলাৱল ঃ ত্ৰাসে পাচু চাহে ৩৬৩ নাহি ঃ জৈচন ৩৬৪ সিংহক ভয়ে ঃ শৃগাল লৱড়ে তদ্বৎ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ কৌতুকে কতি তুৰে খেদিএ ঃ পালটি ৰহল । তদনন্তৰ ঃ ৰুকমিনি স্বামিক বিজয় বিক্ৰম দেখিএ পৰম আনন্দে প্ৰদখিনে ঃ পাৱে প্ৰনাম কয়ল ঃ সাধু সাধু বুলি সিৰে পুষ্প বৰিখল ৩৬৫ ঃ আঞ্চোলে শ্ৰমজল মুচল ঃ তাম্বুল ভোজন কৰাই ঃ সখিসব সহিতে ঃ আঞ্চোলে বিঞ্চিএ ৩৬৬ ৰহল ঃ প্ৰথম বয়স লজ্জাৱতি ঃ স্বামিক মুখ কটাক্ষে ঘন ঘন নিৰখি ঃ হেঠ মাথ কএ

৩৫৮ । ভেদল ঃ ৩৫৯ । লোহৰি ঃ ৩৬০ । কটি ঃ ৩৬১ । ভয় ঃ ৩৬২ । কটি ঃ ৩৬৩ । চাহয় ঃ ৩৬৪ । জৈস্যন ঃ ৩৬৫ । বৰিসয় ঃ ৩৬৬ । বিচিত্ৰ ঃ

থিক । শ্ৰীকৃষ্ণ পৃয়াক মধুৰ আলাপে ঃ আনন্দ কৰাঅল ॥

শ্লোক ॥ ততোঽতিকৌতুকো দৃষ্টঃ ৩৬৭ প্ৰিয়ায়াঃ পৰমেশ্বৰঃ ।
সানন্দলীলাগতিভিৰ্ব্ৰজন্ কেলিমকাৰয়ৎ ॥৩৩॥

সূত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ সিসুপালক কিৰিটি কাটিএ ঃ ৰাজাসবক কাতি তুৰ খেদাই ঃ পৰম কৌতুকে জুগুত ৩৬৮ হয়া ঃ পৃয়া ৰুকমিনি সহিতে ঃ দ্বাৰকাপুৰ চলিতে ঃ জৈচন লিলা গতি কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ৩৬৯ ॥

গিত ॥ সুহাই ৰাগ ॥ চুটিকালা মান ॥

ধ্ৰুং ॥ জগজিউ উচুকে ৩৭০ চললি মধাই ।
পৃয়া সঙ্গে ৰঙ্গে লিলাই ॥
পদ ॥ হৰি কৰ ধৰল কামিনি কণ্ঠ মেলি ঃ
কেলি কৰতহি জাই ।
নৱ ৰমনি পিউ ঃ পৰসে ৩৭১ বিহসি ঃ
চল লোচন মুদি মাই ॥১॥
পৰমানন্দ ঃ মগন মন ৰামা ঃ
দৰসিএ হাস বিলাসা ৩৭২ ।
সখিসমে স্বামি ঃ সেৱি কৌতুক কৰ ঃ
কহ সঙ্কৰ হৰিদাসা ৩৭৩ ॥২॥*॥২৫॥

৩৬৭ । ততোঽতি কৌতুকং দৃষ্ট্বা ৩৬৮ । জুক্ত ঃ ৩৬৯ । হৰি বোল ২, হৰি বোল হৰি ঃ ৩৭০। উৎসুকে ঃ ৩৭১। পৰশে ঃ ৩৭২। বিলাস ঃ ৩৭৩। দাস

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ পৰম আনন্দে চলতে ঃ প্রিয়াক কণ্ঠে হাত মেলি ধৰল ঃ সে নৱ তৰুনি ঃ প্রথম পিউক৩৭৪ পৰসে ঃ লজ্জিত হুয়া ঃ অল্প হাস্য কৰিএ ঃ ঘন ঘন আখি মুদি ৰহল৩৭৫ ঃ সখিসব সহিত ঃ হাস বিলাস দৰসিএ ঃ কৌতুকে স্বামিক সেৱা কৰিতে চললি ঃ শ্রীকৃষ্ণ জৈচে হস্তিনিসব সহিত ঃ মত্ত মাতঙ্গ চললি ঃ তদ্বৎ। ই কথা ৰহোক। তদনন্তৰ ঃ ৰুকমিনিক জেষ্ঠভ্রাতা ঃ ৰুক্ম নামে মন্দমতি৩৭৬ ঃ ৰাজাসবক ভঙ্গ সুনিএ ঃ সে পাপি কোপে পৰম আটোপে সাজিএ ঃ কৃষ্ণক খেদি আৱল৩৭৭। ৰুক্মি ডাকি বোল৩৭৮ ॥

—অয়ে যাদৱ ঃ হামাৰ ভগিনিক ছোড়হ ছোড়হ ঃ তোহাক নাহি মাৰি ঃ ৰুকমিনিক নাহি ছোড়াই ঃ কুন্দিনে প্ৰৱেস হামু নাহি কৰব ঃ জব ভগিনিক ছোড়বি নাহি ঃ তব জত সৰুতি থিক ঃ হামাক যুদ্ধ দেহু ॥

শ্লোক ॥ শ্রুত্বা কৃষ্ণো ৱিহস্যাহ শৃণুৰে কুলকণ্টক।
ত্বামদ্য নিশিতৈৰ্ব্বাণৈৰ্ন্নয়ামি যমমন্দিৰম্ ॥৩৪॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ বিহসিবোল ॥

অয়ে কুলকণ্টক ৰুক্মি ঃ তুহু হামাক গাৰি দেসি ঃ ওহি বানে জমপুৰ দেখাৱৰ৩৭৯ ঃ খানিক৩৮০ ৰহ ॥

৩৭৪। পৃয়ক ঃ ৩৭৫। ৰহ ঃ ৩৭৬। দুৰ্ম্মতি ঃ ৩৭৭। পাৱল ঃ ৩৭৮। বোলল ঃ ৩৭৯। দেখৰ ঃ ৩৮০। ক্ষণেক ঃ

ওহি বোলি শ্রীকৃষ্ণ ঃ ৰুক্মি সহিত জৈচে জুদ্ধ কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল ॥

পয়াড় ॥ কানড়া ॥ **পৰিতাল** ॥

কৃষ্ণবাক্য সুনি ৰুকম বিৰ।
হানল বান কোপে কাম্পে সিৰ ॥৩৮১
পদ ॥ কাটল বান কৃষ্ণ সৰ মাৰি।
গৰজে ৰুকমি পুনু বান প্রহাৰি ॥১॥
ৰুকমি অস্ত্র জোহি জোহি হানে৩৮২।
তাহেক ছেদল পুৰুষ প্রধানে৩৮৩ ॥
বহুতৰ বানে তাহে হৃদি ভেদি।
হাতক ধনু পেহ্লাৱল ছেদি ॥২॥
হাতে মুঠি ধৰি ৰুক্মি কুমাৰ।
কৃষ্ণক হৃদয়ে কয়লি প্রহাৰ ॥
তাহে প্রহাৰে হাসি যদুনাথে৩৮৪।
ধৰল কেস কেশৱ বাম হাতে৩৮৫ ॥৩॥
ঘণ্টা লাড়ি ঘাৰ৩৮৬ কৰয় মোড়।
ৰুকমি হৃদয়ে মাৰল গোড় ॥
পাই চোত বৰ মুৰুচিত বিৰ।
কৃষ্ণ ধৰল খাণ্ডা ছেদিতে সিৰ ॥৪॥

৩৮১। সৰিৰ ঃ ৩৮২। হান ঃ ৩৮৩। প্রধান ঃ ৩৮৪। যদুনাথ ঃ ৩৮৫। হাত ঃ ৩৮৬। ঘাড় ঃ

হাহাকাৰ কয় ৰুকমিনি মাই ।
স্বামিক হাতে সোদৰ বধ জাই ॥
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ওহি সঙ্কৰ গাই ।
বোলহু ৰামহৰি সব লোক ই ॥০॥*॥২৬॥

সূত্ৰ ॥ সে পাপি ৰুক্মি অস্ত্ৰে নাহি পাৰিঃ কৃষ্ণক হৃদয়ে মুষ্টি ৩৮৬ মাৰল । শ্ৰীকৃষ্ণ তনিকৰ কেসে ধৰিএঃ হিএ লাঠি মাৰিএঃ কাটিতে ৩৮৭ নন্দক ৩৮৮ খড়গ ধৰল ॥

শ্লোক ॥ দৃষ্ট্বা ভ্ৰাতৃবধোদ্যোগং গোবিন্দস্য সুদুঃখিতা ।
কৰাভ্যাং গৃহ্য চৰণৌ চকাৰ কাতৰং সতী ॥৩৫॥

কথা ॥ তদনন্তৰঃ দেৱি ৰুকমিনিঃ তাহে দেখিএঃ ভাতৃ মৰয় বুলিঃ শ্ৰীকৃষ্ণক চৰনপঙ্কজ ধৰিঃ কাতৰ কয় বোল ৩৮৯ ॥

—হে স্বামিঃ তোহাক চৰনে লাগুঃ ভৈয়াইক ৩৯০ প্ৰান দান দেহুঃ তুহু পৰম ইশ্বৰঃ ওহি পাপি তোহাক মহিমা নাহি জানলঃ জৈচে পতঙ্গ অগনিত জাস কয়লঃ হামাক দেখিতে ওহি দোস মৰস স্বামি ॥

ওহি বোলি কুমাৰিঃ নয়নক নিৰ ঝুৰাইঃ জৈচে ক্ৰন্দন কয়লঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ৩৯১ ॥

৩৮৬। মুঠিঃ ৩৮৭। কাটিতে চাহেঃ ৩৮৮। আনন্দেঃ ৩৮৯। বোললঃ ৩৯০। ভায়াকঃ ৩৯১। হৰি বোল ২ হৰি বোল হৰিঃ

গীত ॥ ৰাগ—শ্ৰীগান্ধাৰ ॥ জোতিমান ॥

সুন্দৰি ধৰি হৰি চৰন বিনাৱে ।
কৰহু কৰুনা নাথ মাথে ধৰোহোঁ তৃণ
বুলিতে নয়ন ঝুৰাৱে ॥ধ্ৰুং॥

পদ ॥ ভায়াকেৰি দুখঃ দেখিয়ে জিউ জাইঃ
ৰাখহু পাপিক প্ৰাণ ।
চৰনকু আগুঃ আঞ্চোল ৩৯২ পাতি মাগুঃ
দেহু মেৰি সোদৰ দান ॥১॥
জাহু সোদৰ দেৱঃ নকৰহ ৰক্ষনঃ
আগহি লেহু জিউ মোই ।
হৰিক পাৱে পৰিঃ বৰ বালা বিলপতিঃ
কহ সঙ্কৰ ৰস ওই ৩৯৩ ॥২॥* ॥২৭॥

কথা ॥ ঐচন ক্ৰন্দন কএঃ ৰুকমিনি হাতে তৃণ ধৰিএ বোল ৩৯৪ ॥

হে স্বামিঃ ভাযাক দুখ দেখিএঃ প্ৰাণ ফুটি জাইঃ ওহি অধমক জিউ ৰক্ষা কৰহঃ চৰনক আগুঃ আঞ্চোল ৩৯৫ পাতি মাগু। হে নাথঃ হামাক সোদৰ দান দেহু ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ তথাপি তনিক ছোড়এ নাহি দেখিএঃ পুনু কুমাৰি নিশ্বাস ফোকাৰি বোল ৩৯৬ ॥

৩৯২। আঞ্চোৰঃ ৩৯৩ অইঃ ৩৯৪। বোললঃ ৩৯৫। আঞ্চোৰঃ ৩৯৬। বোললঃ

হে স্বামি ॥ জব ভাতৃক ৰক্ষা নাহি কৰবি ঃ তব হামাক জিউ আগু লেহু ॥

ওহি বোলিতে লোতকে কণ্ঠ বেঢ়ল ঃ হা ভোয়াই বুলি মাটি লুটি ঃ জৈচে ক্রন্দন কয় লাগল বালা ॥

শ্লোক ॥ প্রীতঃ প্রিয়ায়াঃ সম্প্রেক্ষ্য বিলাপং পৰমেশ্বৰঃ ।
ৰক্ষিত্বা ৰুক্মিণঃ প্রাণান্ কাৰয়ামাস মুণ্ডনম্ ॥৩৬॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ ৰুকমিনিক বিলাপ দেখিয়ে ঃ পৰম করুনা উপজল ঃ হৰি বিহসি বোল ॥

—হে পৃয়ে ঃ তুহু বিলাপ ছোড়হ ঃ তোহাক নিমিত্ত এ পাপিক প্রান ৰাখলুঃ৩৯৭ কিন্তু ইহাক এক সাস্তি কৰব ঃ তাহে বাধা৩৯৮ নাহি কৰবি ॥

ওহি বুলি শ্রীকৃষ্ণ সে ৰাজকুমাৰক ঃ গলে বস্ত্র বান্ধিএ ধৰল ঃ খড়গ ধৰিএ ঃ সব কেস মুণ্ডাৱল ঃ দাৰি গুফ চক্ষুভ্রু সবাকো উপাড়ল ঃ মুখে কালি চুন ঘসিএ ঢক্কা মাৰি পেহ্লাৱল । জৈচে মৃতক সৱ ৰুকমি ঃ মাটিতে পৰিয়ে ৰহল । আহে লোক ঃ দেখু দেখু ঃ জে হৰিক দ্রোহ কৰয় ঃ হৰিগুন নাম লৈতে নিন্দা কৰয় ঃ সোহি পাপিক ঃ ওহি অৱস্থাঃ দেখহ ঃ জানি হৰিভকতক নিন্দা ছোড়ি ঃ হৰিবোল হৰিবোল ॥

শ্লোক ॥ শান্ত্বয়িত্বা প্রিয়াং পশ্চাত্তয়া সহ মহাহৰিঃ ।
দ্বাৰিকাপুৰমাবিশ্য তাং প্রিয়াং সমৰিৰমৎ ॥৩৭॥

---

৩৯৭ । ৰাখল ঃ ৩৯৮ । নিষেধ ঃ

সূত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্রীকৃষ্ণ প্রিয়াক আখিমুখ পিত বস্ত্রে মুচি ঃ শান্ত কৰিএ ঃ পৰম কৌতুকে ঃ দ্বাৰিকাপুৰ ঃ প্রবেস কৰিতে ঃ শ্রীকৃষ্ণ ৰুকমিনি সহিতে ঃ জৈচে আনন্দ কয়ল ঃ তাহে দেখহ শুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ৩৯৯॥

গীত ॥ তুড় ভাঠিয়ালী ৰাগ ॥ জোতিমান ॥

মিলল কৌতুক কমল লোচনি
চললি স্বামিক সঙ্গিয়া ।
নিল নিৰদ ৪০০ জচ উজৰ বিজুৰি
ভুবন ভুলে ভ্রুভঙ্গিয়া ॥ধ্রুং॥

পদ ॥ মত্ত মাতঙ্গ সঙ্গ অঙ্গ ভঙ্গ
কৰিণি কৰ লাস বেসয়া ।
কয়ল মঙ্গল ৰঙ্গ৪০১ কোলাহল
দ্বাৰকাপুৰ পৰবেসয়া ॥১॥
দেৱি দৈৱকী আসিএ কৌতুকি
ধৰল বৰ-বধু হাতয়া ।
জয় জয় ৰৱ মিলল উৎসৱ
কহতু সঙ্কৰ বাতয়া ॥২॥৷॥২৮॥

সূত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ দেৱি দৈৱকী পৰম মঙ্গল বাদ্যভাণ্ডে আসি কহো ঃ বৰ কন্যাক হাত এক ঠাম কৰিকহো ঃ মহা৪০২

---

৩৯৯ । হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ ৪০০ । মেহ ঃ ৪০১ । বাদ্য ৪০২ । বহুতৰ ঃ

১১

মহোৎসৱে গৃহ পৰবেস কৰাৱল ঃ অনেক সুন্দৰি স্ত্রী ঃ আয়তীসৱ সহিতে ঃ শ্রীকৃষ্ণ ৰুকমিনিক মাথে দুৰ্ব্বাক্ষত সিঞ্চিএ৪০৩ ঃ তথি পৰম উৎসৱ মিলাৱল । তদনন্তৰ ঃ শ্রীকৃষ্ণক বিবাহ প্রকাৰ সুনহ ঃ প্রস্তুতমাহ । হৰিক বিবাহ কথা জানিএ ঃ জগতক জত লোক ঃ কৌতুকে দ্বাৰকাপুৰ ভৰল আসিয়া । ৰাজা ভীষ্মক স্বহস্তে কৃষ্ণক কন্যাদান কৰিতে আৱল । তদনন্তৰ ঃ জগতক গুৰু ঃ শ্রীনাৰায়ণ ঃ মনুস্য লিলা দৰসিএ ঃ বিবাহ কৰিতে ঃ পৃয়া সমে আসনে বৈঠল ॥

শ্লোক ॥ আজগাম ততো ব্রহ্মা কৃষ্ণস্যোদ্বাহ হেতৱে ।
স-নাৰদো মুদাযুক্তঃ স্রুৱহস্তোঽতিকৌতুকী ॥৩৮॥

সূত্র ॥ সেহি সময়ে ব্রহ্মা ঃ নাৰদ পুত্র সহিতঃ বিবাহক হোম কৰিতে ঃ জৈচে মিলল ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ—কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

আৱত ধাতা হাতে স্রুৱ ধৰি ।
চতুৰ বয়নে ঘন বেদ উচাৰি ৪০৪॥ধ্রুং॥

পদ ॥ গৌৰাঙ্গ অঙ্গ ৰঙ্গ বিপৰীত ।
সঙ্গহি নাৰদ আনন্দ চিত ॥

৪০৩। সিঞ্চাৱিয়ে ঃ ৪০৪। উচৰি ঃ

বাম হাতে কুখ কৰত হাস ।
সঙ্কৰ কহ ওহি কেশৱ দাস ॥*॥২৯॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ পেখি পৃয়া সহিত ঃ তত্তকালে উঠি কহু ঃ প্রনাম কয়ল ঃ ব্রহ্মা নাৰদ আসিৰ্ব্বাদ কয়ল ঃ শ্রীকৃষ্ণ মাথে চড়ায়া কহু ঃ কৰজোৰি বোল৪০৫ ॥

—হে জগতক পিতামহ ঃ তোহাক দৰসন দেৱৰ দুৰ্ল্লভ ঃ হামু মানুস হুয়া৪০৬ ঃ তোহাক দৰসন ভেলু ঃ ৪০৭ ঃ হামাক৪০৮ ভাগ্যক মহিমা কি কহব ঃ জনম সাফল ঃ আজু দ্বাৰকাপুৰ পবিত্র ভেল ॥

ব্রহ্মা বিহসি বোল ॥ হামু তোহাক বিবাহ সুনিএ ঃ পৰম কৌতুকে আৱলু৪০৯ ঃ স্বহস্তে আহুতি কৰিএ ঃ বিবাহ কৰাৱব ॥

শ্রীকৃষ্ণ তাহে সুনি ঃ আসন দেলহ । ব্রহ্মা তথি বৈঠল । কুসণ্ডি কৰিএ হোম আৰম্ভল ॥

শ্লোক ॥ ততো নিৰীক্ষ্য ৰুক্মিণ্যাঃ ৰূপলাৱণ্যমদ্ভুতম্ ।
ৱভূৱ মূৰ্চ্ছিতো ব্রহ্মা কামমদন-পীড়িতঃ ॥৩৯॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ মুখ চন্দ্রিকা কৰিতে ঃ ৰুকমিনিক ভুৱন মোহন ৰূপ নিৰেখিএ ঃ ব্রহ্মা মাটি লুটি পৰল ঃ নাৰদমুনি ধৰি বোধ কৰাৱল ॥

নাৰদ বোল ॥ হে পিতা ঃ স্বস্থ হৱ স্বস্থ হৱ ঃ তোহাৰ বেৱহাৰ নোহে ॥

৪০৫। বোলল ঃ ৪০৬। হুয়া (লোপ) ৪০৭। ভেল ঃ ৪০৮। আঃ হামাক ঃ ৪০৯। আৱল ঃ

শ্লোক ॥ ততশ্চেতনমালভ্য ব্ৰহ্মা মন্ত্ৰমুদীৰয়েৎ।
তদোদ্বাহৰিধৌ তস্মিন্নুৎসৱঃ সুমহানভূৎ ॥৪০॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ ব্ৰহ্মা চেতন লভি কহু ঃ বিষ্ণু বিষ্ণু স্মৰিএ ঃ পুনু স্রুৱ ধৰি ঃ হোম কয়ে লাগল। সোহি সময়ে ৰাজা ভীষ্মক ঃ কন্যা সম্প্ৰদান কৰিএ ঃ বৰকন্যাক কেস এক ঠাম কয়ে কহো ঃ পানি ধালিতে ঃ তথি জৈচে কৌতুক মিলল ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল৪১০ ॥

গিত ॥ ৰাগ—সাৰেং ॥ পৰিতাল৪১১ ॥

কহতু বিধাতা বেদকু বানি।
হৰি ৰুমমিনিক কেস এক কৰিএ ঃ
ভীষ্মক ধালে ভৃঙ্গাৰ ধৰি৪১২ পানি ॥ ধ্ৰুং ॥

পদ ॥ জৌতুক ৰতন আঞ্জুলি ভৰি বৰিষে ঃ
গাৱে গোবিন্দ গুন সুৰৰাই।
বাসুকি উচুকি৪১৩ তল ঠুঠ থমকি৪১৪ ঃ
নাচে মহেস হাস সব চাই ॥
মুনি সিদ্ধ৪১৫ কুসুম হৰিসে বৰিষে ঃ
কৰে কৌতুক সব লোই।

৪১০। হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ ৪১১। থৰমান ঃ ৪১২। ভৰি ঃ
৪১৩। উৎসুকি ঃ ৪১৪। তাল ঠুকি থমকি ঃ ৫১৫। সুক ঃ ৪১৬। কৰাল ঃ

দ্বাৰকাপুৰ ভৰি মিলল মহোৎসৱ ঃ
কহ সঙ্কৰ গতি গোবিন্দ মোই ॥*॥৩০॥

সূত্ৰ ॥ ঐচন পৰকাৰে ঃ কৃষ্ণক বিবাহ ভেল। তদনন্তৰ ঃ ব্ৰহ্মাৰুদ্ৰ ঃ ইন্দ্ৰ আদি জত দেৱতা ঃ পাতালক বাসুকি প্ৰভৃতি জত নাগ ঃ পৃথিবিক জত ৰাজা ঃ সবাকো সাদৰে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ গন্ধ চন্দনে ঃ পুষ্প তাম্বুল ঃ বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰে ঃ পৰম সন্তুষ্ট কৰাৱল৪১৬। অতঃপৰে পৰম কৌতুকে ঃ ত্ৰৈলোক্যৰ লোকে ঃ জয় কৃষ্ণ জয়কৃষ্ণ ঘুষিএ ঃ সমাজ ভাঙ্গি কহু ঃ স্বকি স্বকি থানে চলিতে ঃ অন্যো অন্যে কৃষ্ণক ঃ আৰ্চৰ্য্য গুন মহিমা ঃ কীৰ্ত্তন কয়ে কহু ঃ দশো দিশে গেল ॥

শ্লোক ॥ ততোহতিকৌতুকী কৃষ্ণঃ প্ৰিয়য়া প্ৰেমৰূপয়া।
কুৰ্ব্বন্ কেলিৰসোৎসাহন্ মুমুদে ৰত্নমন্দিৰে ॥৪১॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ পৰম উচুকে৪১৭ পৃয়া সহিতে ঃ ৰত্নমন্দিৰে প্ৰৱেসিএ ঃ জৈচে কৌতুকে ৰুকমিনিক প্ৰবোধি ঃ লিলা কেলি কএ ৰহল ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল৪১৮ ॥

গিত ॥ ৰাগ—কৈল্যান ॥ থৰমান ॥

কৰত বিহাৰ ঃ কৰত বিহাৰ মুৰাৰু।
কামিনি কমল অমল৪১৯ মুহ লম্বি ঃ
চুম্বি৪২০ জগত আধাৰু ॥ ধ্ৰুং ॥

৪১৭। উৎসুকে ঃ ৪১৮। হৰিবোল ২, হৰিবোল হৰি ঃ ৪১৯। আমোল ঃ
৪২০। চুম্বি ঃ

পদ ॥ ঘন ঘন নয়ন ঃ পঙ্কজ মুহ হেৰি ঃ
হেৰি কৰত কানু কেলি ।
আলিঙ্গি অঙ্গ ঃ অনঙ্গ ৰঙ্গ ৰসিক ঃ
ৰমনিক ভুজ মেলি ॥১॥
হাসি হাসি হৰসে ঃ হৰসে নখ পৰসি ঃ
কুচ কাঞ্চুৰি ফোৰ৪২১ কানে ।
পুৰল পৰম ঃ মনোৰথ কামিনি ঃ
সাধু অধৰ মধু পানে ॥২॥
শ্ৰীৰাম ৰায়া হৰি ৰস পায়া৪২২ ঃ
ভকতি ৰসিক সুজানা ৪২৩ ।
কেশৱ চৰন সৰোৰুহ কিঙ্কৰ ঃ
সঙ্কৰ হৰিগুন গানা৪২৪॥*॥৩ ॥

সূত্ৰ ॥ ওহি পৰকাৰে ভকত-কৃপালু শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ ৰুকমিনিক ভকতি বশ্য হয়া ঃ বিবিধ বিহাৰ মদন-খেলা-লিলা-কেলি কৌতুকে কৰিয়ে ঃ ৰাজকুমাৰিক পৰম মনোৰথ পুৰল ঃ সে নৃপনন্দনিক মহা মহোদয় মিলল ঃ জগতক পৰম গুৰু নাৰায়ণ ঃ তনিকৰ পৰম সোভাগিনি ভেল । নৱ তৰুনি পদুমিনি সত সহস্ৰ দাসি পাৱল ঃ ইন্দ্ৰক জত সম্পত্তি ঃ নিজ মন্দিৰে মিলল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক চৰন পঙ্কজ ঃ পৰমানন্দে পৰিচৰ্য্যা কয়ে সৰ্ব্বথা ৰহল ।

৪২১ । ফোৰে, ফাৰে ঃ ৪২২ । হৰিকো পৰমা ঃ ৪২৩ । সুজান ঃ
৪২৪ । জানা, গান ঃ

শ্লোক ॥ ৰুক্মিনীহৰণং নাম নাটকং হৰিণা কৃতম্ ।
অস্মিন্নিমিত্তমাত্ৰোঽহং জানন্তীতি মহত্তমা ঃ ॥৪২॥

সূত্ৰ ॥ আহে সভাসদ লোক ঃ কৃষ্ণ চৰন প্ৰসাদত ঃ ৰুক্মিনি হৰন নাট ঃ সম্পূৰ্ণ ভেল ঃ ইহাত জত ন্যুনাধিক দোষ ঃ সে হৰিক স্মৰনে তুৰ হোক । ওহি কৃষ্ণক চৰিত্ৰ-কথা ঃ জে সাধুসবে শ্ৰদ্ধাএ কহে সুনে ঃ সে সবক হৰিক কৃপা মিলোক । আহে লোক ঃ দেখু দেখু ভাটক মুখে ৰুকমিনি ঃ কৃষ্ণক গুন সুনিয়ে ঃ কৃষ্ণৰ চৰনে ঃ শ্ৰদ্ধা মাত্ৰ কয়ল ঃ অতয়ে ভকতক পৰম কৃপালু কৃষ্ণ ঃ তনিকৰ বশ্য হুয়া ঃ গৃহ-গৃহিনি কয়ল । অঃ৪২৫ হৰি ভকতিক মহিমা ঃ কি কহব ঃ জানি কৃষ্ণ চৰনে চিত্ত দিএ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল৪২৬ ॥

অথ ভট্টিমা ॥ মঙ্গলং ৰক্তব্যং ঃ মুক্তিমঙ্গলম্ ॥

জয় জয় জগত জনক যদুদেৱ ।
গদপঙ্কজৰজ অজ কৰু সেৱ ॥
জোহি হৰল ৰুকমিনি কৰু মান ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি বিধান ॥২॥
হৰসে নাচএ৪২৭ হৰ জাকেৰি আগ ।
গৰুড়ক পেখি পলাৱত নাগ ॥
খচল বঘাম্বৰ বৃষভ উজাৰ ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি তোহাৰ ॥২॥

৪২৫ । আঃ ৪২৬ । হৰি বোল ২, হৰি বোল হৰি ঃ ৪২৭ । নাচত

জোহি জলধি মহ বান্ধল সেতু ।
ৰাকচ ৱাৱন মাৰন হেতু ॥
ভিতা ভকতা সীতা কৰু ত্ৰান ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি বিধান ॥৩ ॥
অঘ বক কেসি কংস জিটো আৰ ।
দুষ্ট অৰিষ্টক মোড়ল ঘাৰ ॥
পুতনা সোষন চেতন প্ৰান ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি বিধান ॥৪॥
ঋজু কুবুজি জো কয়লি একান্ত ।
কুবলয় ভিৰি উপাৰল দান্ত ॥
কয়ো ৰঙ্গসালে মাল নিৰজান ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি বিধান ॥৫॥
জোহি বিস হ্রদে বাহু আফালি ।
কৰু কৌতুক নৃত্য কালি নিকালি ॥
গোকুল ৰাখি বহ্নি কৰু পান।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি বিধান ॥৬॥
শ্ৰীৰাম ৰায়া ভকতি সুজান ।
কৰাৱত কৃষ্ণ নাট নিৰমান ॥
ৰুকুনি হৰন নাম পৰধান ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ওহি সঙ্কৰ ভান ॥৭॥
সুনা সুনা সাধু সভাসদ লোই ।
মুকুখক দোষ ধৰবি নাহি মোই ॥

হৃদি মাধৱ জোহি মতি দিলা ।
সোহি অনুৰূপ কৰলু হৰি লিলা ॥৮॥
জাহে জাহিতে ইচা বৈকুণ্ঠ বাট ।
সুনা সাৱধান কয়ো কৃষ্ণ নাট ॥
পৰম বন্ধু হৰি চৰিত্ৰ বিনাই ।
নাহি নাহি গতি কলিত লোকাই ॥
অবহু নাহি বুঝি সাস্ত্ৰক মৰ্ম্ম ।
নামত সৰন লেল৪২৮ সব ধৰ্ম্ম ॥
কলিমল মোচন পৰম হৰি নাম ।
জানি সবহি নৰ বোল ৰাম ৰাম ॥১০॥

ইতি ৰুক্মিনীহৰণ নাট সমাপ্ত ॥

[হিষ্টৰিকেল এণ্ড এন্টিকুৱাৰিয়ান ষ্টাডিত ৰক্ষিত-----এখন সাঁচিপতীয়া পুথি (তাৰিখ অজ্ঞাত), নগাঁৱৰ কাংসপাৰ সত্ৰাধিকাৰৰ পৰা পোৱা এখন সাঁচিপতীয়া পুথি (তাৰিখ অজ্ঞাত), নগাওঁৰ উলুবাৰী সত্ৰৰপৰা পোৱা এখন নকল পুথি (তাৰিখ অজ্ঞাত) আৰু কামৰূপৰ চমৰীয়া সত্ৰত ৰক্ষিত (১২৮৮ চ·ৰ) এখন তুলাপতীয়া পুথিৰপৰা উদ্ধৃত ! বৰ্ণবিন্যাস চমৰীয়াৰ পুথিৰ মতে ৰখা হৈছে !]

৪২৮ লেহঃ

শ্লোক ৬
অধ্যায় ১৭
গীত ২
ভটিমা

পাৰিজাত-হৰণ নাট

নমঃ শ্ৰীকৃষ্ণায় ॥

শ্লোক । নমঃ কৃষ্ণৱিষ্ণোঽচ্যুতানন্তশক্তে
নমো ৰামৰাজীৱনেত্ৰপ্ৰভো তে ।
নমো ব্ৰহ্মমূৰ্ত্তে মুৰাৰে পৰেশ
নমো ৱিশ্বৱাস প্ৰসীদ প্ৰসীদ ॥১॥

অপিচ,

খগেন্দ্ৰং সমাৰুহ্য নিৰ্জিত্য শত্ৰুং
মুদা লীলয়া দৈৱকীনন্দনো যঃ ।
প্ৰিয়ং পাৰিজাতং জহাৰ প্ৰিয়াৰ্থং
পৰেশায় কৃষ্ণায় তস্মৈ নমো মে ॥ ২ ॥

সূত্ৰ ॥ পহিলেহি শ্ৰীকৃষ্ণক প্ৰনাম কয়ে কহুঁ : সভাসদ-লোকক সম্বোধি বোল১ ॥

শ্লোক ॥ ভো ভো : সামাজিকা ঈশকৃষ্ণস্য জগতীপতে : ।
শ্ৰীপাৰিজাতহৰণং যাত্ৰাং সম্প্ৰতি পশ্যত ॥ ৩ ॥

১। বোলো, বোলে :

অথ ভটিমা ২ !

জয় জয় কৃষ্ণদেৱ নিজ অংস ।
লিলা নাসিত কংস সবংস ॥
জাকেৰি চাৰিত্র ভকত-অৱতংস ।
কমলা ৩ কোল কমল কলহংস ॥১॥
তনু ইন্দিবৰ-স্যামল চোৰি ৪ ।
তথি পৰকাশিত ৫ পিত পিচোৰি ৬ ॥
তৰিত ৭ জৰিত ৮ জছ ৯ নয় ১০ ঘনখণ্ড ।
মকৰি কুণ্ডল মণ্ডিত গণ্ড ॥২॥
কনক কিৰিটি ৰতন অৱভাস ।
কুঞ্চিত চাৰু ছিকুৰ ১১ পৰকাশ ১২ ॥
ৰুছিকৰ ১৩ কৰ্ন্ন ভুবন মনভুল ।
নাসা নিৰ ১৪ ৰতন তিল ফুল ॥৩॥
নৱন ১৫ কমল মুহ-পঙ্কজ জোড় ১৬ ।
একু মিলল জছ চান্দ চকোৰ ॥
মানিক দসন হাসা ১৭ তথি থোৰ ।
আৰকত অধৰ বন্দূলি ৰুছি ১৮ চোৰ ॥৪॥

২। ভট্টিমা : ৩। কমল : ৪। চোড়ি : ৫। পৰকাসিত : ৬। পিছোৰি, পিছৰি : ৭। তড়িত : ৮। জড়িত : ৯। জ১ : ১০। নৱ ১১। চিকুৰ : ১২। পৰকাস : ১৩। ৰুচিকৰ : ১৪। নিল : ১৫। নয়ন : ১৬। জোৰ : ১৭। হাস : ১৮। ৰুচি :

ৰুছিৰ ১৯ চিবুক পেখি হৰু ২০ তাপ ।
ভ্রুৱ-যুগ ২১ গাঞ্জি ২২ মদনকেৰি চাপ ॥
কুটিল অলক-কুল ২৩ তিলক কপোল ।
হৃদরে হেমক হাৰ অমোল ২৪ ॥৫॥
অতিম ২৫ মতিম ২৬ মালা লুলে ।
কৌস্তুভ কম্বু-কণ্ঠ মহ ড়ুলে ॥
চাৰু উদৰ দৰ হৃদৱ বিসাল ।
লম্বিত পঞ্চবৰন বনমাল ॥৬॥
সঞ্চৰ ২৬০ চঞ্চৰ মধুকৰ লোহে ।
শ্রীশ্রীবৎস উৰস্থল সোহে ॥
চাৰু চতুৰভুজ অঙ্গ ভুঅঙ্গ ২৭ ।
ৰতন কেয়ুৰ উজৰ তচু সঙ্গ ॥৭॥
কঙ্কন কনক ঝনক কৰু-মুল ।
কৰতল ৰাতা উতপল ফুল ২৮ ॥
অঙ্গুলি চাৰু হিৰ হেম মোতি ।
নখমনি নিন্দিত চান্দক জোতি ॥৮॥
আৰ ২৯ অৰবিন্দ কৌমুদি কম্বুপানি ।
কোকিল-কণ্ঠ অমিয়া ঝুৰে বানি ॥
নাভি কঞ্জ কঞ্জ ৩০ অনুপাম ।
বিহিকো জনম ভেলি যোহি ঠাম ॥৯॥

১৯। ৰুচিৰ : ২০। হৰ : ২১। ভ্রুৱ-যুগ : ২২। গঞ্জি : ২৩। কুন্তল-কুল : ২৪। আলোল : ২৫। ওতিম : ২৬। মোতিম : ২৭। ভুবঙ্গ : ২৮। তুল : ২৯। হৰি : ৩০। ৰঞ্জ : ২৬০। চঞ্চৰ :

কটিতট কনক কাঞ্চি পৰিৰম্ভ ।
উৰু কৰিকৰবৰ মৰকত স্তম্ভ ॥
লম্বি নিতম্ব পিত ৰুছি ৩১ চিৰ ।
পদপঙ্কজ ঝুৰে ৰতন মঞ্জিৰ ॥১০॥
নিল আঙ্গুলি জছ চম্পক কোৰ ।
নখচয় চাৰু চান্দ উঝোৰ ॥
কমল ৩২ পদতল অলকত ভান্তি ৩৩ ।
ধ্বজ পঙ্কজ জয় ৩৪ অঙ্কুস কান্তি ॥১১॥
পাসা ৩৫ লাযা ৩৬ চেত ৩৭ চামৰ ঢোল ।
সঞ্চৰ ৰাজহংস ছুহো কোল ॥
মাথে চত্র চাৰু সসিকান্ত ।
বৰিসে সিকৰ আমিয়া নিতান্ত ॥১২॥
মধুৰু মুৰুতি ভকত মনপুৰ ।
মনমথ কোটি জাহে নহি তুৰ ॥
হোই জব নিল নয় ৩৮ ঘন খণ্ড ।
উৱৰে ৰহ ৰবিকৰ পৰচণ্ড ॥ ৩॥
পুৰ্নিমাক চান্দ ছুহোঁ ছুহোঁ পাসা ।
তথি কৰু ইন্দ্ৰচাপ পৰকাশা ॥
বহে ছুহোঁ ধাৰ সুৰসুৰি ৩৯ নিৰ ।
উজৰি বিজুৰি ৰহ তাঁথি থিৰ ॥১৪॥

৩১। ৰুচি ঃ ৩২। কোমল ঃ ৩৩। ভ্ৰান্তি ঃ ৩৪। জৱ ঃ ৩৫। পাস ঃ ৩৬। লাস ঃ ৩৭। শ্বেত ঃ ২৬০। চঞ্চৰ ঃ ৩৮। নৱ ঃ ৩৯। সুৰেশ্বৰি ঃ

অভিনৱ সুৰ উগত তচু মাঝে ।
তাহে লম্বি বক-পকতি বিৰাজে ॥
তাৰা ঝিকমিক কৰু বহু ঠামা ।
তব হোই সোই মুৰুতি উপামা ॥১৫॥
ৰহু হৃদিপঙ্কজ সোহি মুৰাৰি ।
অব সোই ৪০ লোই দেখু বিচাৰি ॥
কোটি কলপতৰু পূৰন কামা ।
ঐচন ইস ৰহয় ৪১ নিজ ঠামা ॥১৬॥
তাহে চৰন চিন্ত চিত্ত লাই ।
তনু চিন্তামনি বিফলেহি জাই ॥
আৱে নিকট নিত অন্তক গৰজি ।
লেহু হৰিচৰন সৰন সব বৰজি ॥১৭॥
জো মুহে ৰামনাম নাহি অংসে ।
কুলিযুগ ৪২ কাল ভুজঙ্গম দংসে ॥
সোহি কৃষ্ণক নাটক উপামা ।
পাৰিজাত হৰন আহে নামা ॥১৮॥
ভকতিক সাধি সুনহ সব লোই ।
হৰি বিনে বান্ধৱ আন নাহি কোই ॥
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ওহি সঙ্কৰে বোল ।
কৰ অব নৰসব হৰি হৰি ৰোল ॥১৯॥*॥

৪০। সব ঃ ৪১। ৰহত, ৰহ ঃ ৪২ কলিযুগে ঃ

সূত্র ॥ আহে সমাজিকা ৪৩ লোক : জে জগতক গুৰু : জাহেৰি ব্রজনা সয়লা ৪৪ সংসাৰ : ব্রহ্মা মহেসে বন্দিত পাদপদ্ম : পৰম পুৰুস পুৰুসোত্তম শ্রীকৃষ্ণ : ৰুকমিনি সত্যভামা সহিত : ওহি সভা মধ্যে প্রবেসি কহোঁ : নৰকাসুৰ-বধ পাৰিজাত হৰণ : লিলা জাত্রা : কৌতুকে কৰব : তাহে সাৱধানে দেখহ সুনহ : আতপৰে ৪৫ পুন্য কলিত নাহি নাহি : জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

তদনন্তৰ : সূত্র পুছত ॥ আহে সঙ্গি : কি বাদ্য বাজে ৪৬॥

সঙ্গি বোল ॥ আহে দেৱবাদ্য বাজত ॥

সূত্র ॥ অ : মিলল মিলল ॥

শ্লোক ॥ প্রৱেশমকৰোদ্দেৱো গোবিন্দো গৰুড়াসনঃ ।
ৰুক্মিনী -সত্যভামাভ্যাং সহ চাৰুশ্চতুর্ভূজ : ॥ ৪ ॥

কথা ॥ আহে লোক : হামু জে কহলু : সোহি পৰম ঈশ্বৰ : শ্রীকৃষ্ণ সভাৰ্যে : জাত্রা নিমিতে এথা ৪৭ ৱাতত ৪৮ : পৰম সায়ধান হযা : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

ইতি সূত্রো নিষ্ক্রান্ত : ।

৪৩। সামাজিক : ৪৪। সয়াল : ৪৫। অতম্পৰে : ৪৬। বাজত ৪৭ এ : ৪৮ । আৱত :

প্রৱেস গিত : ৰাগ সিন্ধুৰা ॥ একতালি ॥ ১

ধ্রুং ॥ আৰে গোৰুৰ-কেতু কয়ো পৰবেশ ৪৯ ।
মদনক লাজ হেৰি ৫০ ৰূপ লেশ ॥

পদ ॥ স্যাম মুৰুতি দিপিত পিতবাস। ।
মুকুট কুণ্ডল মনি মুখ পৰকাশা ৫১ ॥
কৰ কঙ্কন বনমালা উৰে লোলে ৫২ ।
চৰনক মাঝে মঞ্জিৰ কৰু ৰোলে ॥ ১ ॥
কোটি মদন জিনি উজৰ মুৰাৰি ।
সঙ্গে সত্যভামা ৰুকমিনি বৰ নাৰি ॥
সৰিবক জৌতি জ্বলয় দিশ পাসা ॥
কহয় সঙ্কৰ হৰিদাসকু দাসা ॥ ২ ॥*॥ ১ ॥

সূত্র ॥ আহে সভাসদ লোক : শ্রীকৃষ্ণ পত্নিসব সহিত : কৌতুকে নৃত্য কয় কহো : ৰুকমিনি সহিত এক মন্দিৰে ৰহল : সত্যভামা নিজ মন্দিৰে ৰহল ॥

শ্লোক ॥ পশ্চাৎ পুৰন্দৰো দেৱো নাৰদেন সহাগতঃ ।
প্রণম্য কেশৱং সৰ্ব্বং প্রোৱাচ ভৌমচেষ্টিতম্ ॥ ৫ ॥

সূত্র ॥ তদনন্তৰ : দেৱতা ইন্দ্র : নাৰদ সহিত আসি কহুঁ : শ্রীকৃষ্ণক সিৰে পৰনাম কয় কহু : নৰকাসুৰক বিচেষ্টা জৈছে নিবেদল । নাৰদ আসিৰ্ব্বাদ কয় : শ্রীকৃষ্ণক হাতে জৈছে পাৰিজাত নিবেদল : ৰুক-

৪৯। পৰবেস : ৫০। জিনি : ৫১। পৰকাসা : ৫২ দোলে :

মিনিক মাথে জগতক নাথে ঃ জৈছে পিন্ধায়ল ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোলে ॥

গীত ॥ ৰাগ আসোৱাৰি ॥ পৰিতাল ॥ 2

ধ্রুং ॥ অইৰাঅত কন্ধে বাসৱ আৱে ।
আগহি নাৰদ হৰিগুন গাৱে ॥
পদ ॥ সুন্দৰি ৰমনি সম্বি একুপাসে ।
চলে৫৩ ভ্রূভঙ্গ৫৪ অঙ্গ লয়লাসে ॥
মাথে চত্র বজ্র একু হাতে ।
কহ সঙ্কৰ গতি গোপিনি নাথে ॥২॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ নাৰদক দেখি ঃ শ্রীকৃষ্ণ সভার্জে ৫৫ উঠি কহোঁ ঃ সপটে প্রনাম কয়ল ঃ নাৰদ হাত তোলি ঃ চিৰঞ্জিৱ চিৰঞ্জিৱ বুলি ঃ আসিৰ্ব্বাদ শ্লোক পঢ়ল ৫৬ ॥

শ্লোক ॥ জয় জয় যদুদেৱো দৈৱকীনন্দনস্ত্বম্
ভুৱনপতি সমস্তৈৰর্চ্চিতাঙ্ঘ্রিঃ সদৈৱ ।
নিজজনভয়হাৰিন্ সৃষ্টিসংহাৰকাৰিন্
অসুৰনৰকতন্ত্রান্ সাম্প্রতং পাহি দেৱান্ ॥৬॥

কথা ॥ ওহি আসিৰ্ব্বাদ কয়ে ঃ শ্রীকৃষ্ণক হাতে পৰিজাত দিৱে ৫৭ ঃ নাৰদ তাহেক মহিমা কহল ॥

৫৩ । চল ঃ ৫৪ । ভ্রূৱভঙ্গ ঃ ৫৫ । সভার্যে ঃ ৫৬ । পৰল ঃ ৫৭ । দিয়ে ঃ

হে কৃষ্ণ ঃ ওহি পাৰিজাতক গন্ধ ঃ তিনি প্রহৰেক পথ জাই ঃ ওহি পাৰিজাত ঃ জাহেৰ গৃহে ৰহে ঃ ধনজন বিভয়৫৮ চাড়ৱে নাহি ঃ ওহি দেৱ-দুল্লভ পাৰিজাত ঃ জো নাৰি পৰিধান কৰে ঃ সে পুষ্পক মহিমায়ে পৰম সোভাগানি৫৯ হয় ঃ তাহেক বাৰি ৬০ চাৰি ৬ ঃ স্বামি কথায়ে জায়ে নাহি ঃ অঃ ওহি কুসুমক মহিমা কি কহব ॥

ওহি বুলি নাৰদ চোৰড়ি ৬২ পাৰি বৈঠি মৌনে ৰহল ॥

শ্লোক ॥ শ্রুত্বা কুসুম-মাহাত্ম্যং ৰুক্মিণী কেশৱপ্রিয়া ।
প্রণম্য স্বামিচৰণং পাৰিজাতমযাচত ॥৭॥

কথা ॥ মুনিক মুখে ঃ কুসুমক মহিমা সুনি ৰুকমিনি ঃ পৰম কৌতুকে ঃ কৃষ্ণক গোৰি লাগি কৰজুড়ি বোলল ॥

হে স্বামি ঃ হামি তোহাৰ প্রথম পতনি ঃ জানি ওহি দেৱ-দুল্লভ পাৰিজাত ঃ প্রাননাথ হামাক ৬৩ দেহু ॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বোলি জৈছে কুসুম মাগল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গীত ॥ ৰাগশ্রীগান্ধাৰ ॥ জতিমান ॥ 6

ধ্রুং ॥ কৌতুকে ৰুকুমিনি ঃ নমিৱে স্বামিক পায়ে ঃ
মাগে আজুৰি ধৰি ৬৪ হাত ।

৫৮ । বিভৱ ঃ ৫৯ । সোভাগিনি ঃ ৬০ । বাড়ী ৬১ । চাড়ি ঃ ৬২ । চৰড়ি ঃ ৬৩ । হামাকু ঃ ৬৪। জোড়ি ঃ

আহে পিউ ঃ

অব প্রাননাথ মাথে মিলায়ো ৬৫ মোহি ঃ

ওহি কুসুম পাৰিজাত ॥

পদ ॥ আহেৰ গুন সুনি ঃ মুনি মুখে মাধৱ ঃ

সাধু অতৱে তোয়ী মান ।

ভকত কৃপাল ঃ লাগু চৰন তেৰি

কৰহু কুসুম ৬৬ মোহি দান ॥

তোহাৰি প্রথম ৬৭ ঃ পতনি পৰম ৬৮ স্বামি ঃ

জানি পুৰহ মোহি আসা ।

ধনিক বানি সুনি ঃ হাসে ৰষিক৬৯ হৰি ঃ

কহতু শঙ্কৰ কৃষ্ণদাসা ॥ ধ্রুং ॥৩॥

সুত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ ৰুকমিনিক আতি কাতৰ বানি সুনি ঃ শ্রীকৃষ্ণ হাসি হাসি হাতে তোলি ঃ পৃয়াক গৌৰৱে কোলে বৈঠাই ঃ কৌতুকে জগতক নাথে ঃ মাথে পাৰিজাত পিন্ধাৱল । ৰমনিক বাঞ্ছা সফল ভেল । তদনন্তৰে ঃ পৃয়া সহিত ঃ শ্রীকৃষ্ণ সাদৰে নাৰদত বাৰ্ত্তা পুছত ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে মুনিৰাজ ঃ তোহোঁ কুসলে ৭০ আৱল ঃ অ ঃ তোহাৰি আগমনে ঃ আজু হামাৰ দ্বাৰিকাপুৰি পৱিত্র ভেল ঃ তোহাৰি দৰসনে হামু কৃতাৰ্থ ভেলোঁ ॥

নাৰদ শ্লোক পঢ় ঃ

৬৫। মিলাৱ ঃ ৬৬। কুষুম ঃ ৬৭। প্রথমা ঃ ৬৮। পৰমা ঃ ৬৯। ৰসিক ঃ ৭০। কুষলে ঃ

শ্লোক ॥ কৃষ্ণস্য ৱচনং শ্রুত্বা বিহস্যোৱাচ নাৰদঃ ।
নিজভৃত্যান্তৰৈৱাহং ময়ি মায়াং কৰোষি কিম্ ॥৮॥

কথা ॥ হে স্বামিকৃষ্ণ ঃ মনুষ্য-চেষ্টা দেখাৱা৭১ সবলোক মোহিছ ঃ তোহাক ঈশ্বৰ৭২ বোলি জানৱে নাহি ঃ হামু তোহাৰি ভকতিকবলে সব জানি ঃ হামাকু মোহিতে চায় ঃ অঃ স্বামি সুনহ ॥

৩ পয়াড় ॥ হে পৰমেস্বৰ জগত-নিবাসা ।

হামু নাৰদ তুয়া দাসকু৭৩ দাসা ॥

ভৰমো দিস দস তুয়া জষ গায়া ।

হামাকু আগু কৰসি ওহি মায়া ॥

জগত উদ্ধাৰ৭৪ জাহেৰ চৰিত্র ।

তাহেক হামু কয়লু পৱিত্র ॥

জাহেৰি নামে মুকুতি-পদ পাই ।

সো হৰি কৰ তুতি-নতি কতিলাই ॥

তুহুঁ জগত-গুৰু দেৱক দেৱা ।

তোহাৰি চৰনে ৰহোক৭৫ সেয়া৭৬ ॥

মুখে জনু৭৭ চাড়হু তুয়া৭৮ গুননাম ।

মাগু অতৱে বৰ তোহাৰি ঠাম ॥*॥৪॥

কথা ॥ নাৰদ বোল ॥ হে কৃষ্ণ ঃ তুহুঁ পৰম পুৰুস ঃ নাৰায়ন ভূমিক ভাৰ হৰন নিমিতে অৱতৰিছ ঃ সাম্প্রত পাপি নৰকাসুৰে ঃ দেৱতাসবক বহুত দুখ লাগৱে৭৯ ঃ

৭১। দেখায়া ঃ ৭২। ইশৰ ৭৩। চৰনক ঃ ৭৪ উদ্ধাৰল. উদ্ধাৰন ঃ ৭৫। কৰো ঃ ৭৬। সেৱা ঃ ৭৭। জোনো ঃ ৭৮। তুৱ ঃ ৭৯। লগাৱে ঃ

তন্নিমিত্ত সচি সহিত ইন্দ্রদেৱতা ঃ তোহাৰি চৰনে সৰন লেলহ ঃ হে শ্ৰীকৃষ্ণ দেখো দেখো ॥

সূত্ৰ ॥ এতহি৮০ বুলি নাৰদ মৌনে ৰহল। তদনন্তৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক আগু পৰি পুৰন্দৰ ঃ পৰনাম কয়ে কহুঁ ঃ সভাৰ্য্যে কৰ-জুলি৮১ তুতি বোলল ঃ তাহে দেখহ স্নুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

পয়াড় ॥
জয় জয় যাদৱ দেৱ ।
জয় ধাতা-কৃত সেৱ ।
জয় ভকত-ভয়হাৰি ।
জয় জয় ঈশ্বৰ মুৰাৰি ॥
জাকেৰি নাম উচাৰি ।
পাই পদাৰথ চাৰি ॥
জিৱ নিৱন্তা৮২ তুহুঁ অজ
বন্দো তুয়া৮৩ চৰন-পঙ্কজ ॥
অঘবক ধেনুক কংস ।
মাৰল অসুৰ সবংস ॥
হৰলি ভূমিকেৰি ভাৰ ।
ভকতক হেতু অৱতাৰ ॥
সাম্প্ৰত গোচৰ হামাৰি ।
বান্ধৱ স্নুনহ মুৰাৰি ॥
অব নৰকাসুৰ পাপ ।
কয়লি বড়ি উপতাপ৮৪ ॥

৮০ ওহি ঃ ৮১। কৰ-জোড়ি ঃ ৮২ নিয়ন্তা ঃ ৮৩ তুৱ ঃ ৮৪। উতপাত ঃ

আনল স্বৰ্গক মাৰি ।
দেৱক অতৱে৮৫ কুমাৰি ॥
সৰ্ব্বস্ব নৰহে হামাৰি ।
তুয়া পাৱে কয়লু গোহাৰি ॥*॥৫॥

কথা ॥ হে স্বামি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ পাপি নৰকাসুৰে কোন নকৰল ঃ বৰুনক চত্ৰ ঃ মনি পৰ্ব্বত ঃ এসব কাঢ়ি আনল ঃ হে কৃষ্ণ কি কহব ঃ মাতৃ অদিতিক কুণ্ডল দোহোঁ ৰাখৱে নাহি পাৰল ঃ আৰ হামাৰ হৈইতে কি ৰহল ঃ হে কৃষ্ণ ঃ কোটি কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডেস্বৰ ঃ তোহাৰি চৰন চোৰি ঃ হামাৰ গতি নাহি ঃ বাপ জগন্নাথ ঃ ত্ৰাহি ত্ৰাহি ॥

সূত্ৰ । ওহি বোলি কৃষ্ণক আগু ঃ কান্দি কান্দি পূৰন্দৰ পৰল ॥

শ্লোক ॥ দৃষ্ট্বা দুঃখং মহেন্দ্ৰস্য শ্ৰুত্বা চ ভৌমচেষ্টিতম্ ।
আশ্বাস্য বাসৱং হস্তে গৃহীত্বোৱাচ কেশৱঃ ॥৯॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ মহেন্দ্ৰক দুখ দেখিৱে ঃ পৰম কৃপাময় নাৰায়ণ ঃ হাতে ধৰি তোলি ঃ ইন্দ্ৰক আস্বাসি বোলল ॥

হে মহেন্দ্ৰ ঃ তোহোঁ তাপ তেজহ ঃ তোহাৰি বৈৰি ঃ পাপি নৰকাসুৰ ঃ সে গতায়ু ভেলি ঃ তাহেক মাৰি ঃ দেৱতাসবক প্ৰয়োজন সত্বৰে সাধব ঃ

৮৫। জতয়ে ঃ

ওহি নিষ্টে জানি : তুহু আগ হুয়া : সত্বৰে অশ্বাৱতি চলহ : নৰকাসুৰ বধিতে : হামু আজু পৱানচ৬ কৰব ॥

সুত্ৰ ॥ সে সময়ে নাৰদ আসি কহু ঁ : ইন্দ্ৰক বোল ॥

কথা ॥ হে পুৰন্দৰ : শ্ৰীকৃষ্ণ জেখন অঙ্গিকাৰ কয়ল : তোহাৰ সক্ৰুক তেখনে কন্ধপাত ভেল৮৭ : ইহাত সঙ্কা নাহি : তুহু ঁ আগু হুয়া চলহ : তোহাক নিমিতে : শ্ৰীকৃষ্ণক কাতৰ কয় : হামু পাচু লয়া জাৱব : চিন্তা নাহি : চলহ ।

সুত্ৰ ॥ ওহি নিৰ্ভৰ৮৮ বানি সুনি বাসৱ : কৃষ্ণক নাৰদক প্ৰদক্ষিন কৰি কহু ঁ : পৰি পৰনাম কয়ল : বিদায় লৈয়া ঐৰাৱতে চৰি : ইন্দ্ৰ চলল ॥

শ্লোক ॥ মুনিৰ্মাধিৱমাহেদং গন্তুং ত্বৰয় কেশৱ ।
দ্বাৰৱত্যাঃ শ্ৰিয়ং পশ্যন্নেষ্যামি চান্তিকন্তৱ ॥১০॥

কথা ॥ নাৰদ বোল ॥ হে কৃষ্ণ : তুহু ঁ চলিবাক সত্বৰে সাজহ : হামু, তোহাৰি দ্বাৰকাপুৰিক : কৌতুকে পেখিৱে : এইখনে আৱব ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলি নাৰদ হৰি-গুন গাই : জৈচে চললি : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰিবোল ॥

৪ পয়াড় ॥ শ্ৰীগান্ধাৰ ৰাগ ॥ পৰিতাল ॥

চললি নাৰদ হৰি-গুন গাই ।
ভৰমে দ্বাৰকাপুৰি সম্পতি চাই ॥

৮৬. পয়ান : ৮৭। ভৈল : ৮৮। নিত্তয় :

পদ৮৯ ॥ ৰতনে ৰচিত জত হৰিক আৱাসা ।
জৈছে সুৰপুৰ কৰ পৰকাশা ॥
পেখল পাচু ভুবন অনুপামা ।
আসনে থিক বৈঠি সত্যভামা ॥
পুৰ্নিমাক চান্দ বদন পৰকাশা ।
চিৰঞ্জিৱ বোলি নাৰদ কৰু হাসা ॥
দেখি মুনিক ধনি অৱনত কাই ।
পৰি পৰনাম কয়লি পুনু মাই ॥
জিৱতু জিৱতু নাৰদ বোল ।
ডাকি কৰহু নব হৰি হৰি বোল ॥*॥৬॥

সুত্ৰ ॥ তদনন্তৰ : বাসুয়া৯০ চয়ড়ি৯১ পাৱল : মুনি আসন ভিড়ি৯২ তথি বৈঠল ॥

শ্লোক ॥ নাৰদঃ সাদৰং দেবীং সম্বোধ্যাহ হৰিপ্ৰিয়াম্ ।
কৃষ্ণস্য কৰ্ম্মবিষমং সত্যভামে নিবোধ মে ॥১১॥

কথা ॥ নাৰদ বোল ॥ অঃ৯৩ হে দেৱি সত্যভামা : তোহাৰি স্বামি৯৪ শ্ৰীকৃষ্ণক বড়ি বিসম চেষ্টা দেখল : হা হা মাৱ : তুহু ঁ দুৰ্ভাগা ভেলি : হামু আজুসে জানলু ॥

দেৱি বোল ॥ হে মুনিৰাজ : তুহু ঁ কি কহয়ীছ৯৫ : হামু কিছু বুঝয়ে নাহি ॥

৮৯। পদ (লোপ) : ৯০ ঃ বসুৱা ৯১। চৱডি : ৯২। পাৰি : ৯৩। আঃ :
৯৪। স্বমি (সকলো ঠাইত) : ৯৫। কহচ, কহৈচ, কহব :

মুনিবোল ॥ হা হা তোহাক বিধি বঞ্চল ঃ
হে মাৱ ঃ কি কহব ঃ কহিতে বড় দুখ লাগে ॥

সুত্র ॥ ওহি বোলি হেঠ মাথে থেষ৯৬ কয় বহল মুনি ॥

শ্লোক ॥ সত্যভামাভৱস্তীতা নিশম্য মুনিভাষিতম্ ।
দৃষ্টং কথয় কিং কুত্র তং পৃচ্ছতি পুনঃ পুনঃ ॥১২॥

কথা ॥ সুনি ভিতি হয়া দেৱি ঃ কৰজুড়ি বোলল ॥

হে মুনিৰাজ ঃ হামু জানু মোহি সম সোভাগিনি আৱৰি নাহি ঃ সে স্বামি কৃষ্ণ হামাক চাড়ি ঃ কতিহু জাৱে নাহি ঃ তুহু আজু কোন ঠামে ঃ কি দেখল কি সুনল ঃ হামাক সপত ঃ সত্বৰে স্বৰূপ বাত কহ ঃ চিত্ত বড়হি উদবেগ কৰয়ে ঃ মুনি মৌন চাড়হ ॥

শ্লোক ॥ দৃষ্ট্বা দেৱ্যাঃ সুনির্ব্বন্ধং কথয়ামাস সাদৰম্ ।
কৃষ্ণস্য চৰিতং সর্ব্বং ৰুদন্নিৱ স নাৰদঃ ॥১৩॥

কথা ॥ দেৱিক নির্ব্বন্ধ দেখি মুনি বোল ॥

হা হা হে মাৱ ঃ কি কহব ঃ ঐসব কথা কহিতে দোষ ঃ হামু দেৱ-দুল্লভ পাৰিজাত পুষ্প স্বর্গ হন্তে আনি ঃ কৃষ্ণক হাতে দেলোঁ ঃ সে পাৰিজাত জে নাৰি পৰিধান কৰে ঃ সে পুষ্পক মহিমায়ে ঃ পৰম সোভাগিনি হয় ঃ ইহা জানি হামু বোললু৯৭ ঃ ওহি পাৰিজাতক যোগ্য দেৱি সত্যভামা ঃ তথি

৯৬। ঠেস্ ঃ ৯৭। বোলল ঃ

কৃষ্ণে কয়লি কি ঃ তোহাক কটাক্ষ কৰিয়ে ঃ আপুন হাতে পৃয়া ৰুকমিনিক মাথে ঃ পৰম সাদৰে সে দিব্য পাৰিজাত পিন্ধাঅল । অ ঃ তোহাক জিৱন ধিক ধিক ঃ সতিনিক অভ্যুদয় দেখি ঃ কি নিমিতে প্রান ধৰয়ে ঃ মায় তুহুঁ জিয়ন্তে মৰল ঃ হা হা বিস্তৰ কি কহব ॥

শ্লোক ॥ মনের্বচনমাকর্ণ্য শোককোপপৰিপ্লুতা ।
মূর্চ্ছিতা পতিতা ভূমৌ যথা বাতাহতা লতা ॥১৪॥

সুত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ নাৰদ মুখে ঃ সতিনিক মহোদৱ৯৮ সুনি কহুঁ ঃ কোপে অপমানে আন্ধাৰি দেখিয়ে ঃ দেৱি সত্যভামা ঃ মুর্ছিত হয়া পড়ল ঃ জৈচে লয়ঙ্গ লতাক বাতে উপাৰল ঃ তদ্বত ঃ কেশ মুক্ত ভেল৯৯ ঃ মুখে বচন হৰল ঃ নাসাত প্রান-বায়ু নাহি খেলে ঃ পেখি সখি ইন্দুমতি ঃ হা হা প্রান-সখি মৰল বুলি বাহু মেলি ধৰি কহুঁ ঃ সিৰে জল সিঞ্চল ঃ আঞ্চলে বিঞ্চি ঃ কান্দি কান্দি প্রবোধ বোলল ॥

ইন্দুমতি বোল ॥ হে প্রানসখি ঃ সতিনিক অপমানে কি মৰিতে চায় ঃ ওহ কোন বেয়হাৰ ঃ অঃ সে প্রান মাধৱ স্বামি তোহাৰি মান সাধব নাহি ঃ ওহি১০০ দুৰন্ত চিন্তা পৰিহৰ ঃ উঠহ উঠহ ॥

শ্লোক ॥ কথঞ্চিদ্ চেতনং সংজ্ঞাং লব্ধ্বা দেৱী পুনঃ পুনঃ ।
ৱিনিশ্বস্যাপমানেন ৰুৰোদ সখীসন্নিধৌ ॥১৫॥

৯৮। মহোদয় ঃ ৯৯। ভৈল ঃ ১০০। মাৱ ঃ

কথা ॥ সে দেৱি সত্যভামা ঃ কথঞ্চিত চেতন লভিৱে ঃ ঘন ঘন নিস্বাসা ১০১ ফোকাৰি ঃ জৈছে সন্তাপ কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

৫ গীত ॥ **ৰাগ কল্যান** ॥ **জতিতাল** ॥

ধ্রুং ॥ মাননি ১০২ মাই ঃ নয়নপঙ্কজ জুৰে বাৰি ঃ
ফোকাৰৱে স্বাসা ঃ হ্রাষা ১০৩ ভেলি দেহা ঃ
ঘন ঘন দেখো আন্ধিআৰি ॥
পদ ॥ সতিনিক উদৱ ১০৪ ঃ হৃদয়ে দহে আগি ঃ
অধিক মিলয়ে মনতাপে ।
ধিক অৱ জিৱন ঃ জোৱন মোহে অভাগি ঃ
ৰাগিনি কৰত বিলাপে ॥
হৰি হৰি পিউ মেৰি ঃ বৈৰি অধিক ভেলি
অতৱে কয়লি অপমানা ॥
ধৰনি লুটি লুটি ঃ বিৰপতি১০৬ বালা
কৃষ্ণ কিঙ্কৰে ৰৱভানা ॥ ধ্রুং ॥৭॥
সূত্র ॥ দেৱি সত্যভামা ঃ ওহি সকাৰুন বিলাপ-অপমান কয়ে থিক ঃ তদনন্তৰ ঃ কলহ-পৃয় নাৰদ ঃ পুনৰ্ব্বাৰ কৃষ্ণক আগু গিয়া ঃ জে বোলল ঃ তাহে সুনহ ॥
নাৰদ বোল ॥ আহে শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ তুহুঁ এথা কোন সুখে ৰহইছ ঃ সে পৃয়া সত্যভামা ঃ পাৰিজাতক নিমিতে ঃ অপমানে

১০১। নিস্বাস ঃ ১০২। মাননি ঃ ১০৩। হ্রাস ঃ ১০৪। উদয়ে ঃ
১০৬। বিলপতি ঃ

অন্নপান সব চাড়ল ঃ পৰম তাপে মৰয়িছে ঃ হাহা চক্ষুয়ে দেখিতে কি পাৱ কি নাহি পায় ঃ দেৱ ঃ সত্বৰে জাৱ ॥

শ্লোক ॥ মুনের্ৱচনমাকর্ণ্য মাধৱো ভক্তবান্ধৱঃ ।
দ্রুতং তস্যা গৃহং প্রাগাৎ প্রিয়ায়াঃ প্রেমৱিহ্বলঃ ॥১৬॥

সূত্র ॥ মুনিক মুখে ঃ পৃয়াক দুখ সুনি ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ প্রেমবিহ্বল হয়া ঃ মুনিক কাতৰ কৰি কহুঁ ঃ বাত পুছি ঃ জৈছে সত্যভামাক সমিপ চলল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

৬ গীত ॥ ৰাগ তুড় ॥ **জতিমান** ॥

ধ্রুং ॥ এ১০৫ মুনি কহিয়ো কহিয়ো ঃ কপট পৰিহৰি ।
প্রানে কি জিয়য় মোৰ গুনেৰ সুন্দৰি ॥
পদ ॥ মানিনি নসহে তিলেকো অপমান ।
মেৰি অপৰাধে কৈছে ধৰব পৰান ॥
পৃয়াক সন্তাপে তাপে দহে সোক আগি ।
কুযুম না দিয়া ভেলো তিৰিবধ ভাগি ॥
ঝুৰাইতে নয়ন পৃয়াক পাইলা কোল ।
পেখি আকুল কৃষ্ণ-কিঙ্কৰে বোল ॥০॥৮॥
সূত্র ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ প্রেমে বিহ্বল হুয়া ঃ পৃয়াক দেখল ঃ লোতকে মুখ মলিন ঃ ঘন ঘন নিস্বাসা ফোকাৰি ঃ মাটি লুটি

১০৫। এ (লোপ) ঃ ১০৬। বিলপতি ঃ

ৰহ১০৭ : তাহে পেখি শ্ৰীকৃষ্ণ : হাহা কি ভেলি বোলি : আঙ্কোআলি ধৰল : নয়নক নিৰ ঝুৰাৱে ১১৬ আস্বাস বোলল ॥

হে পৃয়ে : গোট ১০৮ এক ফুল : ৰুকমিনিক দেলো ১০৯ : সে নিমিত্তে যদি অপমান কৰহ : তবে উঠহ : তোহাক একসত পাৰিজাত দেৱব : ৰুকমিনি যন্ত্ৰৱতি : ভোহাক সম সোভাগিনি হৱে নাহি : তোহো হামাক প্ৰান সম পৃৱে : জানি তাপ তেজহ : তোহাৰি ত্তুখ দেখি হামাৰ : হৃদৱে সহয়ে নাহি : পৃৱে হামাক সপত : উঠহ উঠহ ॥

শ্লোক ॥ প্ৰিয়ং প্ৰণয়কোপেন নিঃশ্বস্যাহ ততঃ সতী ।
ধূৰ্ত্তালাপৈঃ ত্তুৰ্ভগাং মাং কিমৰ্থং ত্বম্বিকথসে ॥১৭॥

কথা সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ : কৃষ্ণক বাক্য সুনি দেৱি সত্যভামা : স্বামিক পিথি ১১০ দিৱে কহোঁ : হেঠ মাথে : সকাৰুন১১১ ক্ৰন্দন ১১২ কৰে বোলল ॥

হে স্বামি : হামি ত্তুৰ্ভাগাক : কপট বাক্যে কত কদৰ্থনা কৰহ : জে তোহাৰ পৃয়ত্তমা ৰুক্মিনি : তাহেক সমিপ চলহ : হামাত কোন প্ৰয়োজন থিক ॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বোলি বহুত বিলাপ কয় : কৃষ্ণক জে বোলল : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

১০৭। ৰহত : ১১৬। ঝ্‌বায়া : ১০৮। গোটা : ১০৯। দিলু :
১১০। পিঠি : ১১১। সকৰুন : ১১২ : বিল'প :

গীত ॥ ৰাগ শ্ৰীগান্ধাৰ ॥ জতিতাল

ধ্ৰুং ॥ কেশৱ হে বুঝলহুঁ তুহু : জানলোহোঁ তোহো বেয়হাৰা১১৩
অতৱে চাতুৰি চোৰি : চলহু বহুৰি হৰিএ :
জাহা পৃয়া ৰমনি তোহাৰা ॥

পদ ॥ তোহাৰি কপট কৃষ্ণ : নাবুঝি মানলো হামুএ :
নাহি সোভাগিনি সম মোই ।
জৈছেন পীৰিতি ১১৪ ৰিতি : সবহি বিদিত ভেলিৰে :
আজু জানলো মোতি ১১৫ তোই ॥
ওহি অপমানে প্ৰান : নাহি ধৰব হামু ৰে :
চোড়ল জিৱনক আসা ।
আগু পিউক পড়ি : বহু বিলপতি বালা ৰে :
কহতু সঙ্কৰ হৰিদাসা ॥০॥৯॥

কথা ॥ দেৱি বোল ॥ হে স্বামি : হামু ত্তুৰ্ভাগা : সতিনিক অধিন১১৬ তুহু : হামাক কতয়ে১১৭ বিকৰ্থনা কৰহ : ওহি অপমানে : হামুপ্ৰান ৰাখব : অ : তব হামাক জিৱন ধিক ধিক ॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি দেবি : কান্দি কান্দি মুৰ্চ্ছিত হয়া পড়ল ॥

শ্লোক ॥ কুৰ্ব্বন হাহাৰৱং ৰামামালিঙ্গ্যাকুলমানসঃ ।
প্ৰিয়বাক্যৈস্ততঃ সাধ্বীং সান্ত্বয়ামাস মাধৱঃ ॥ ১৮ ॥

১১৩। বেৱহাৰা : ১১৪। পিড়িত : ১১৫। মতি : ১১৬। অধিক :
১১৭। বাতয়া :

কথা ॥ তাহে দেখি শ্ৰীকৃষ্ণঃ হাহা বোলি বাহু মেলি ধৰল ঃ
পৃয়াক দুখ দেখিৱে মৰম ১১৮ চড়ল ঃ কমল ঃ নয়নক
নিৰ ঝুৰাৱে ১১৯ ঃ প্ৰেমে প্ৰবোধ বোলল ॥

পয়াড় ॥ পৃয়াক দুখ দেখি নসহে সৰিৰ ।
কমল নয়ন ভৰি ঝুৰি বহে নিৰ ॥
আলাঙ্গি পৃয়াক চাপি ধৰি কোল ।
কৰি আস্বাসা বচন হৰি বোল ॥১॥
হে হে প্ৰান-পৃয়া সুন বাত ।
দেলহুঁ ১২০ নাহি তোহোঁ ১২১ পাৰিজাত ॥
অত অপৰাধ সহব অব মোই ।
তুয়া১২২ সম সোভাগিনি নাহি কোই ॥২॥
ৰুকমিনিক দেলো১২৩ গোটা এক ফুল ।
তাহেক লাগি তুহুঁ অতৱে আকুল ॥
পাৰিজাত তৰু সমুলি উপাৰি ।
ৰোপন কয়ব১২৪ আনি তুয়া১২৫ বাড়ি ॥৩॥
জব মোহি বাক্য নাহি পতিআয়া ।
কহলূ সত্য সত্য১২৬ সুন জায়া ॥
অব তেজহুঁ তাপ কুমাৰি ।
নসহে হৃদি দুখ দেখি তোহাৰি ॥৪॥
হামাকূ সপত্ত খেড় লহু মাথে ।
উঠহ উঠহ পৃয়া তেৰি ধৰু হাতে ॥

১১৮। মহ্ৰম ঃ ১১৯। ঝুৰাই ঃ ১২০। দেলুহুঁ ঃ ১২১। তোহাৰি, তোতে ঃ
১২২। তুৱা ঃ ১২৩। দিলূ ঃ ১২৪। কৰব ঃ ১২৫। তুৰ ঃ ১২৬। সত্যে সত্যে ঃ

কৰ কাকূতি নতি ১২৭ জগতৰ ইষ ।
ৰমনিক মনে কিছো মিলল হৰিষ ॥৫॥
পৰম ইশ্বৰ কৰ কাতৰ পৃয়াক ।
দেখূ ১২৮ অদভুত ভকতি মহিমাক ॥
ব্ৰহ্মা মহেস জাক কৰু সেৱা ।
মাথে খেড় মোড়ল ১২৯ সোহি দেৱা ॥৬॥
কৃষ্ণক লিলা বুঝয়ে নাহি পাৰি ।
পুন্নকাম হৰি কি কৰব নাৰি ॥
ভকতি কয়লি হৰিক মন ভোল ।
জানি কৰহ নৰ হৰি হৰি বোল ॥৭॥*॥১০॥

সুত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ সখি ইন্দুমতি বোল ॥
হে প্ৰানসখি ঃ পৰম ইশ্বৰ তোহাৰি স্বামি ঃ
মাথে খেড় ধৰু ১৩০ ঃ অতয়ে কাতৰ কৰছৈ ১৩১ ঃ
আৰ কোন মান সাধিতে ৰহল ঃ সখি তাপ তেজহ ঃ
উঠহ উঠহ ॥

দেবি স্বামিক অতৱে বিনয় বানি সুনি কহু ঃ
কিঞ্চিত চিত্ত সান্ত ভৈল ১৩২ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ তাহে
দেখি ১৩৩ ঃ য়ালাঙ্গি ১৩৪ তোলি ঃ বৈঠায়ল ১৩৫ ঃ
পিত বস্ত্ৰে সৰিৰক ধূলি ঝাড়ল ঃ কেশ বান্ধৰ
১৩৬ ঃ নিজ হস্তে কপ্পূল-তাম্বুল ভুঞ্জাৱল ॥

১২৭। তুতি, তিনি ঃ ১২৮। দেখ ঃ ১২৯। ধৰত ঃ
১৩০। ধৰি ঃ ১৩১। কৰয়িছে ঃ ১৩২। ভেল ঃ ১৩৩। পেখি ঃ
১৩৪। আলিঙ্গি ঃ ১৩৫। বৈঠাই ঃ ১৩৬। বান্ধল ঃ

শ্লোক ॥ ততো দেৱী সত্যভামা কৃষ্ণবাক্যামৃতেন সা ।
প্রীতা প্রসন্নৱদনা প্রণম্যাহ প্রিয়ং হৰিম্ ॥১৯॥

সুত্র ॥ দেৱি স্বামিত মহামান লভিয়েঃ আত প্রসন্নমুখি হয়াঃ শ্রীকৃষ্ণক প্রনমি বোলল ॥

হে স্বামিঃ হামাক পাৰিজাত তৰু দিতেঃ তুহু সত্য কৱলঃ জানি বিলম্ব চোড়িঃ এই ক্ষনে আনিয়া দেৱঃ জাৱে পাৰিজাত নাহি দেখুঃ তাৱে বাৰি প্রবেসো নাহি ঃ হামু সত্য কৱে বোললু ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে পৃৱে ঃ পাপি নৰকাসুৰেঃ দেৱতাসবক জিনিয়েঃ সৰ্ব্বস্ব আনলঃ আগু তাহে মাৰি : দেৱকাৰ্য্য সাধুঃ পাচু পাৰিজাত আনো ॥

দেৱি বোল ॥ অঃ স্বামিঃ উছিত কহলঃ আগু দেৱকাৰ্য্য সাধিঃ সোহি জাত্রায়ে পাৰিজাত আনহঃ হামু তোহাৰ সঙ্গে চলব ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে পৃৱেঃ তুহুঁ স্ত্রিজাতি ঃ যুদ্ধক সমৱে তোহাৰি গমন উছিত নহে ॥

দেৱি বোল ॥ হে স্বামিঃ হামাৰ বহুত সতিনিঃ ইবাৰ পাৰিজাত আনি কোন স্ত্রিক দেৱব ঃ তাহে বুঝয়ে নাহিঃ হামু কদাচিতু তোহাৰি সঙ্গ নাহি চাৱব ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে পৃৱেঃ তুহুঁ জদি হামাৰ সঙ্গে চলবঃ তব সত্বৰে সাজহ ॥

শ্লোক ॥ কৃষ্ণমভ্যেত্য ভগৱান্ জগাদ নাৰদস্তদা ।
জ্ঞাতং কিল ভৱান্ ভাৰ্যাভক্তি-সক্তোঽসি কেশৱ ॥২০॥

কথা ॥ নাৰদঃ সক্রোধমাহ ॥

হে কৃষ্ণঃ জানল তুহুঁ স্ত্রিক লাড়িকা ১৩৭ ঃ দেৱকাৰ্য্যসব পৰি ৰহল ঃ তোহাৰ ভাৰ্য্যক চাটু বুলিতে সব দিবস গৈল ১৩৮ ॥

শ্রীকৃষ্ণ বোল ॥ হে মুনিৰাজঃ স্ত্রি **বুঝৱে মেনা জুঝে** ১৩৭কঃ কি কৰবঃ কুমাৰিক হাত এড়াইতে পাৰৱে নাহিঃ হে মুনিৰাজঃ এ ছলইছো ১৩৯ ঃ ক্রোধ নাহি কৰবি ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি শ্রীকৃষ্ণ আতি সত্বৰেঃ জাত্রা কয় চলল ॥

শ্লোক ॥ সহৰ্ষমকৰোৎ কৃষ্ণঃ প্রয়াণং প্রিয়য়া সহ ।
ধনুষ্টঙ্কাৰঘোষেণ দশদিশঃ প্রকম্পয়ন্ ॥২১॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ ধনু টঙ্কাৰে দসোদিস কম্পাইঃ পৃয়া সহিত জৈচে পয়ান কয়লঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ মাউৰ ধনশ্রী ॥ একতালি ॥

ধ্রুং ॥ কয়লি পয়ান যদুৰাই ।
কৰে সাৰঙ্গ সঙ্গে পৃয়া চলি জাই ॥

১৩৭। লাড়িকঃ ১৩৮। গেলঃ ১৩৯। চলয়িছোঃ ১৩৭ক। বুঝৱে সে না বুঝেঃ

পদ ॥ স্যামল অঙ্গ সুৰঙ্গ পিতবাসা ।
বিজুৰি উজল ১৪০ নয় ১৪১ ঘন পৰকাশা ॥
অৰুন চৰন মঞ্জিৰ ৰুৰু ৰোল ।
তাহে মজোক মন সঙ্কৰে বোল ॥ধ্রু॥১১॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ ওঁহি প্রকাৰে পিয়া সহিতঃ প্রয়ানে চলছৈ ১৪২ঃ সে সময়ে নাৰদ আসি বোল ॥

হে হৰেঃ তোহোঁ সম স্ত্রি-জীত পুৰুষঃ কবহো নাহি দেখিঃ যূদ্ধক সমৰে স্ত্রীক চোৰয়ে নাহি পাৰ; তুহু জগত-গুৰুঃ তোহাক জয গাইঃ তিনিৰো লোকক বেড়াঞঃ অঃ হামাক লাজ ভৈল ১৪৩ ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে মুনিৰাজঃ কি কৰব; পাৰিজাত নিমিত্তঃ সত্যভামা প্রান চাড়য়ঃ উনিকৰ নির্বন্ধ কত সহবো ॥

মুনি বোল ॥ হে কৃষ্ণঃ কামাতুৰ পুৰুষক ঐছন অৱস্থাঃ স্ত্রি জে আজ্ঞা কৰেঃ সে অৱস্যে কৰিতে লাগেঃ সে হোকঃ সে কামৰূপ নৰকাসুৰক পাটঃ ওহি দ্বাৰিকা হন্তে স্বভাৱে মাস চাৰিকপথঃ স্ত্রি লয়া জাহিতে বস্বৰ চুই চাৰি পাৰৱঃ অঃ দেৱকার্য্য ভল্ল সত্বৰ সাধলঃ এক কর্ম্ম কৰহঃ

১৪০। উজৰঃ ১৪১। নৱঃ ১৪২। চলৈছে ১৪৩। ভেলঃ ১৩৭ক। বুঝৰে সে না বুঝেঃ

তোহাক বাহন গৰুড় পক্ষিৰাজঃ তাহেক আজ্ঞা কৰহঃ তাহেৰ কন্ধে চড়িয়েঃ সত্বৰ নৰকাসুৰক মাৰহ১৪৪ ॥

সুত্র ॥ মুনিক বানি সুনিঃ শ্রীকৃষ্ণ পৃয়াক বোলল ॥
হে পৃয়েঃ মুনি ভল্ল কহল ॥

দেৱিবোল ॥ হে স্বামিঃ হামিতো পাৰে হাঠিতে পাৰৱে নাহি ॥

তা সুনি শ্রীকৃষ্ণ বাহনক স্মৰল ॥ আহে গড়ুৰ পক্ষিৰাজঃ সত্বৰে আৱ সত্বৰে আৱ ।

শ্লোক ॥ আহ চাগত্য গৰুড়ো নত্বা কৃষ্ণং কৃতাঞ্জলিঃ ।
মম স্কন্ধং সমাৰুহ্য জহি ভৌমং ত্বৰাশয়ম্ ॥২২॥

কথা ॥ গৰুড় বোল ॥ হে স্বামিঃ হামু থাকিতে তোহোঁ পাৱে বেড়াৱবঃ অঃ হামাৰ কন্ধে চড়িঃ পাপি নৰকাসুৰ বধ গিয়া ॥

তদনন্তৰঃ শ্রীকৃষ্ণ সভার্য্যে গড়ুৰ কন্ধে চড়িঃ পৰম লিলায়ে চললি ॥

শ্লোক ॥ প্রাগ্জ্যোতিষং সোহতি জৱেন জায়য়া
সুপর্ণমাৰুহ্য যযৌ জনার্দ্দনঃ ।
ক্ষণেন সম্প্রাপ্য পুৰং পৰেশো
মহোৎসৱৈঃ শঙ্খৱৰং চকাৰ ॥২৩॥

১৪৪। বধ গিয়াঃ

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ গড়ুৰবাহনে বায়ুবেগে কামৰূপ পাই ঃ পাঞ্চ জন্য ধ্বনি১৪৫ কয়ল ঃ তাহে সুনি নৰকাসুৰ খেদি আৱল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ তাহেক জৈছে বধ কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল ।

(৪) পয়াৰ ॥ ৰাগ কানড়া ॥

চললি গোবিন্দ গৰুড়ক কান্ধে ।
নৰক মাৰিতে কয়লি প্ৰবন্ধে ॥
বায়ুক১৪৬ বেগে চললি পক্ষিৰাজ ।
তিলেকে পায়ল কামৰূপৰাজ ॥১॥
ফুঙ্কল সঙ্খ হৰি বাৰে বাৰে ।
সুনি সত্ৰুক ভৈল১৪৭ হৃদয় বিদাৰে ॥
জানলু আৱল মাধৱ ধাই ।
গৰজে দানৱ যুদ্ধক লাই ॥২॥
সমৰক সাজি বজাৱয় ঢোল ।
ধৰ ধৰ মাৰ মাৰ কৰে বহু ৰোল ॥
ধাৱে মুৰ নৰকাসুৰ ৰাগি ।
খাণ্ডা ফিঙ্কায়ৱ কৃষ্ণক লাগি ॥৩॥
হৰি টঙ্কাৰল সাৰঙ্গ ভিড়ি ।
বৰিসিল ১৪৮ বান দৈত্যকহোঁ পিড়ি ॥
কাটল কাহু কন্ধকৰ সিৰ ।

১৪৫। ধ্বনিঃ ১৪৬। বাউকঃ ১৪৭। ভেল ঃ ১৪৮।বৰিখল ঃ

মাৰল হৰি সব দানৱ বিৰ ॥৪॥
পেখি পলাৱত দানব ১৪৯ অসুৰ ।
বান প্ৰহাৰিৱে মোৰল মুৰ ॥
কোপে চক্ৰ খেপি জগনাথ ।
কাটল দাৰুন নৰক মাথ ॥৫॥
দেখি দেৱক উক্কক ১৫০ বহুল ।
বাৱে ত্ৰুন্দুভি বৰিসয় ফুল ॥
জৱ জৱ ১৫১ যাদৱ কৰে বহু ৰোল ।
সমাজিক সব হৰি হৰি বোল ॥৬॥ ॥১২॥

কথা ॥ সে মুৰ নৰকক মাৰি কহু ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ যয সাধল ঃ দেখি দেৱসব আনন্দে ত্ৰুন্দুভি বাজাই ঃ জয় কৃষ্ণ জয় বোলি ঃ সিৰে কুসুম বৰিখল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ সভাৰ্য্যে আনন্দে ৰহল ॥

শ্লোক ॥ ততো ৱসুমতী পৌত্ৰং পুৰঃ স্থাপ্য হতাত্মজা ।
ৱিলপন্তী তদা কৃষ্ণং নত্বা প্ৰোৱাচ তুঃখিতা ॥২৪॥

কথা ॥ নৰক পুত্ৰ বধ ভৈল ১৫২ ঃ দেখি বসুমতি ঃ পৰম সন্তাপে ঃ তাহেক পুত্ৰ ভগদত্ত সিস্থুক আগ কয় কাহোঁ ঃ কৃষ্ণ দৰসন নিমিত্ত জৈছে চললি ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

১৪৯। অপৰঃ ১৫০। উছুক ঃ ১৫১। জয় জয় ঃ ১৫২। ভেল। লাই ঃ

৭ গীত ॥ ৰাগ মাউৰ ধনশ্ৰী ॥ একতালি ॥

ধ্ৰু ॥ পিউক সমিপ চলে মাই ঃ হৰি দৰসন চলে মাই ১৫৩।
সিসু সমে বসুমতি ঃ লহু লহু গতি জাই ॥

পদ ॥ সুতক সন্তাপে তনু ভেলি ছাযা।
লোতকে লেপিত মুখ ফোকাৰে নিস্বাসা ॥
স্বামিক করু পাৱ পৰি পৰনাম।
কহতু শঙ্কৰ গতি মেৰি ৰাম ॥*॥১৩॥

কথা ॥ ঐচন সিসু সমে বসুমতি আসি কহু ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক পৰি পৰনামি ঃ কৰজুড়ি বোলল ॥

হে স্বামি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ কোটি কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডেস্বৰ ঃ পৰম পুৰুস পুৰুসোত্তম ঃ তুহু জগত গুৰু ঃ তোহাক দ্ৰোহ কৰি ঃ পাপি পুত্ৰ নৰক ঃ নিজ পাপে নাস গৈল ১৫৪ ঃ তাহাক পুত্ৰ ঃ ওহি সিশু ভগদত্ত নাতিক তোহাৰ পাৱে সমৰ্পল আহেক ৰক্ষা কৰহ ঃ হামাৰ সন্ততি ৰহোক ঃ তোহাৰি চৰন-পঙ্কজে কাতৰ কয়ে ঃ অতৱে প্ৰসাদ মাগু গোসাঞি১৫৫ ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বোলি বসুমতি ঃ বহুত বিলাপ শ্ৰীকৃষ্ণক আগু কয়ল ঃ ঐছন করুনা১৫৬ বানি সুনি নাৰায়ণ ঃ বসুমতিক আস্বাস কয় বোলল ॥

আহে বসুমতি ঃ তোহো তাপ তেজহ ঃ তোহাৰি পুত্ৰ নৰকাসুৰ ভুমিক ভাৰ ভেলি ঃ সে নিমিতে

১৫৩। লাই ঃ ১৫৪। গেল ঃ ১৫৫। গশাই ঃ ১৫৬। কারুণ্য ঃ

ইহাক মাৰি ঃ তোহাৰি ভাৰ দুৰ কয়ল ঃ তোহৰি বচনে ওহি ভগদত্ত সিশুক কামৰূপ পাটে ৰাজা পাতব ঃ তুহোঁ ছিন্তা নাহি কৰব ॥

ওহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণ বসুমতিক আলাঙ্গ আস্বাসিৱে অন্তস্পুৰ প্ৰৱেসি কহোঁ ঃ ভগদত্তক ৰাজ্য অভিসেক কয়ল ঃ সোড়স হাজাৰ কন্যা তাহেৰ বাৰিত পাই ঃ দ্বৰাকাপুৰ পঠাৱল ঃ অদিতিক কুণ্ডল ঃ বৰুনক চত্ৰ ঃ মনি পৰ্ব্বত লয়া ঃ গৰুড়ক কন্ধে ঃ সত্যভামা সমে স্বৰ্গক কৌতুকে চলল ॥

শ্লোক ॥ ততঃ স্বৰ্গসন্নিকটং১৫৭ দৃষ্ট্বা কৃষ্ণো মুদাযুতঃ।
দধ্মৌ শঙ্খং পাঞ্চজন্যং হৰ্ষয়ন্দিৱি দেৱতাঃ ॥২৫॥

কথা ॥ মুৰ নৰকাসুৰ মাৰি ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ স্বৰ্গ সমিপ পাই ঃ পৰমানন্দে সঙ্খধ্বনি কয়ল ঃ ধ্বনি১৫৮ সুনি জানল ঃ দেৱতাসব ঃ অঃ হামাৰি স্বৰ্গক লাগি ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ আৱল ঃ পৰম হৰিষে ঃ জয় জয় বোলি ঃ দুন্দুভি বাজাই ঃ সিৰে কুসুম বৰিসিল১৫৯ ঃ তাহে পেখি সত্যভামা পিউত পুছত ॥

আহে স্বামি ঃ ওহি কোন স্থান পাৱল হামু ঃ জে দুন্দুভি বজাই ঃ কুসুম বৰিসে১৬০ ঃ এসব কে ঃ হামাকু পৰিচয় কৰায় ॥

শ্লোক ॥ কৃষ্ণঃপ্ৰাহ প্ৰিয়াং পশ্য ইমামমৰাৱতীপুৰীম্।
আগতা দেৱতা এতাস্তাং মাং দেৱি দিদৃক্ষয়া ॥২৬॥

১৫৭। স্বৰ্গস্য নিকটং ঃ ১৫৮। ধ্বণি ১৫৯। বৰিষল ঃ ১৬০ বৰিষে ঃ

কথা ॥ (কৃষ্ণঃ বোল ॥) হে দেৱি ঃ তুহু নাহি জানহ ঃ ওহি অম্রাৱতি পুৰি ঃ এহি দেৱতাসব হামাক দেখিতে আৱল ঃ দেখো ওহি ঐৰাৱত কন্ধে বাসৱ থিক ঃ উনিকৰ মহাদেৱি১৬১ ওহি সছি ঃ ঐসব দিগপাল ঃ সিদ্ধ বিদাধৰ ॥

দেৱি পুনু পুছল ॥ হে স্বামি ঃ জে বিমানক উপৰে ঃ প্রকাশ কৰৈছে ঃ ওহি কোন বৃক্ষ ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে পৃৱে ঃ নাহি জানহ ঃ জাহেৰ নিমিত্ত মা ননি হৈছৈ১৬২ ঃ সে পাৰিজাত তৰু ওহি ॥

দেৱী হৰ্ষমাহ ॥ অ ঃ হামাৰ মনোৰথ সাফল ভৈল ১৬৩ ঃ ওহি পাৰিজাত পুষ্প ধৰিৱে ঃ সতিনিসবক মাজে ঃ লাসবেস কৰি বেড়াৱব ঃ হে স্বামি সত্বৰ কৰো ১৬৪॥

শ্লোক ॥ ততোঽত্তি কৌতুকং দৃষ্ট্বা ইন্দ্র আগত্য সাদৰম্ ।
দোৰ্ভ্যাং দেৱং পৰিস্বজ্য জগাদ মধুৰং ৱচ ঃ ॥২৭॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ ইন্দ্র আসি কহুঁ ঃ গৌৰৱে কৃষ্ণক ধৰল ঃ সছি সত্যভামাক আলাঙ্গি সতকাৰ কয়ল ॥

ইন্দ্র বোল ॥ হে শ্রীকৃষ্ণ ঃ পাপি নৰকাসুৰক মাৰি ঃ হামাক কৃতাৰ্থ কয়ল ঃ বাৰ বাৰ তুহুঁ উদ্ধাৰ কৰহ ঃ তোহাক গুন সুঝৱে নাহি পাৰি ॥

ওহি বুলি প্রেমলোতক ঝুৰৱে ঃ ইন্দ্র মৌনে ৰহল ॥

১৬১। মহাদেৱী ঃ ১৬২। হৈছ ঃ ১৬৩। ভেল ঃ ১৬৪। কৰু ঃ

শ্লোক ॥ অদিতিং মাতৰং পশ্চাৎ সভাৰ্য্যো জগদীশ্বৰ ঃ ।
প্রণম্য দেৱমাত্রেঽদাদমৃতস্রাৱিকুণ্ডলে ॥২৮॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্রীকৃষ্ণ ইন্দ্র সহিত ঃ অদিতি মাতৃক ১৬৫ প্রনাম কৰে কহুঁ ঃ অমৃত কুণ্ডল দোহো নিবেদল ঃ সছি সহিত সত্যভামা অদিতি শ্বসুক ১৬৬ জানুপাৰি প্রনাম কয়ল ॥

শ্লোক ॥ তত ঃ সা দেৱজননী কৃষ্ণং মত্বা মহেশ্বৰম্ ।
বদ্ধাঞ্জলি ঃ জগন্নাথং স্তুতৌ দেৱী মনোদধে ॥২৯॥

কথা ॥ অদিতি শ্রীকৃষ্ণক পৰম ইশ্বৰ জানিৱে ঃ জৈচে তুতি আৰম্ভল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

৩ পয়াড় ॥

জয় জয় জগত-নিবাসা ।
জয় জয় অসুৰ-বিনাসা ॥
জয় চেদক ভয়-পাযা ১৬৭।
জয় তাৰক নিজ দাযা ॥
জয় জয় ইশ্বৰ মুৰাৰি ।
জয় জয় অসুৰ-সংহাৰি ॥
জয় জয় সাৰঙ্গধাৰি ।
জয় জয় ব্রহ্ম-অধিকাৰি ১৬৮ ॥

১৬৫। মাতাক ঃ ১৬৬। সাসুক ঃ ১৬৭। ভৱ-পাশ ঃ ১৬৮। ব্রজ-অধিকাৰ ঃ

জয় জয় জগতক ধাতা ।
জয় জয় পাতেক-ঘাতা ॥
জয় জয় ভৃতক ১৬৯ ত্রাতা ।
জয় জয় মুকুতি-দাতা ॥
জয় জয় যাদৱ ৰামা ।
জয় জলধৰ ১৭০ তনু-স্যামা ॥
জয় জয় পুৱল ১৭১ মনকাম ।
জয় ভয়-তাৰেক নাম ॥
কৰু করুনা যদুৰাই ।
লেলোঁ সৰন তুয়া পাই ॥
পৰম পুৰুষ কৰু ত্রানা ।
তুয়া বিনে গতি নাহি আনা ॥
ভৱ-বন্ধন চোড় মেৰি ।
কৰ ১৭২ ওহি তুতি কৰ যোড়ি ॥
কয়লি পৰি পৰনাম ।
সবহি বোলহু ৰামৰাম ॥*॥১৪॥

শ্লোক ॥ আদিত্যা ঈশ্বৰজ্ঞানং নিশম্য মধুসূদনঃ ।
মোহনার্থং নিজমায়াং ততান জনমোহনীম্ ॥৩০ ।

কথাসূত্র ॥ তদন্তৰ ঃ অদিতিক ঈশ্বৰজ্ঞান দেখিয়েঃ বৈষ্ণবিমায়া বিস্তাৰি ঃ অদিতিক মন মোহিত কৰিয়ে ঃ শ্রীকৃষ্ণ কৰযোৰিঃ প্রনাম কয় বোলল ॥

১৬৯। পাতক ঃ ১৭০। জলধল ঃ ১৭১। পুৰক ঃ ১৭২। কৰু ঃ

হে মাতা ঃ তুহেঁ ১৭৩ হামাৰ পৰম দেৱতা ঃ আমাক ১৭৪ সৰ্ব্বথা আসিৰ্ব্বাদ কৰবি ॥

অদিতি স্তুনিকহুঁ পৰম সকাৰুন ১৭৫ চিতেঃ কৃষ্ণক গলে ধৰি কহুঁ ঃ বুলিতে লাগল ॥

হে পুতাঃ তুহুঁ চিৰঞ্জিৱ হৱ ঃ হামাক বৰদানে দেৱতা-অসুৰে তোহাক জিনিৱে ১৭৬ নাহি পাৰব ॥

তদন্তৰ ঃ শ্রীকৃষ্ণ দেৱিত বিদায় কয়ল ঃ বৰুনক ছত্রঃ মনিপৰ্ব্বত ঃ ইন্দ্রক হাতে সমপ্পল ঃ দেৱতাসৱত বিদাৱ কৰি কহোঁ ঃ নাৰদ সহিতে সভাৰ্য্যে পৰিৱৰ্তি জৈছে চলল ঃ তাহে দেখহ স্তুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

১০ গীত ॥ ৰাগ গৌৰি ॥ জতি তাল ॥

ধ্রুং ॥ লিলাগতি জাই ঃ ভুবন ভুলাই ঃ মধুৰ মুৰুতি মুৰাৰি ।
লয়লাসে চলে ৰঙ্গে ঃ সঙ্গিহি ১৭৭ বৰ নাৰি ॥

পদ ॥ উৰে বনমালা ঃ মানিক ১৭৮ মনি ঃ বয়ন ইসত হাষা ১৭৯ । নয় ১৮০ জলধৰ সোভা তনু পিত অম্বৰ ভাষা ১৮১ ॥ পদপঙ্কজ ঃ মঞ্জিৰ জল ঃ পল্লৱ পৰকাষা । ভকতি মুকুতি হেতু ঃ কহতু কেশৱ দাষা ॥ * ॥ ১৫ ॥

১৭৩। তোহোঁ ঃ ১৭৪। হামাক ঃ ১৭৫। সকৰুন ঃ ১৭৬। জিনয়ে ঃ
১৭৭। সঙ্গেহি ঃ ১৭৮। মুতিক ঃ ১৭৯। হাসা ঃ ১৮০। নৱ ঃ ১৮১। বাসা ঃ

কথা ॥ ঐচন মধুক মুকুতি শ্রীকৃষ্ণঃ পৰম লিলাগতিঃ স্বৰ্গবাসিক মন মোহি কৌতুকে চলল। তদনন্তৰ জে কথা ভেল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

শ্লোক ॥ ধৃত্বা বস্ত্রে পতিং প্রাহ সতী ৰোষসমান্বিতা ।
ক্ক যাসি পাৰিজাতং ত্বং নানীয় মধুসূদন ॥ ৩১ ॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ দেবি সত্যভামা ঃ কৃষ্ণক পিত বস্ত্রে ধৰি কহোঁ ঃ মহাক্রোধ হুয়া বোলল ॥

হে স্বামি ঃ তুহু ভল্ল সত্য কয়ল ঃ পাৰিজাত নালয়া ১৮২ ঃ তুহু কাহা জাৱ ঃ তোহাক চিত্ত বুঝৰে নাহি ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে পৃৰে ঃ হমু ১৮৩ বিচোৰল ঃ দোস নাহি ধৰবি ঃ শ্রীকৃষ্ণ নাৰদক বোল ॥ হে ৰিষিৰাজ ঃ তুহু সত্বৰে জাৱ ঃ ইন্দ্রত খোজি ঃ পাৰিজাত বৃক্ষ ঃ পৃয়াক নিমিত্ত সত্বৰে আন গিয়া ॥

কৃষ্ণক বানি সুনি নাৰদ চলি ১৮৪ গীয়া ঃ ইন্দ্রক বোল ॥
হে দেৱৰাজ ঃ শ্রীকৃষ্ণ তোহাত পাৰিজাত খোজল ঃ
সত্যভামাক নিমিত্ত ঃ জানি সত্বৰ দিআ পঠাৱ ১৮৫ ॥
নাৰদক বানি সুনি ঃ পৰম ক্রোধ হয়া ঃ
সচি উত্তৰ দেলহ ॥

অ ঃ ১৮৬ অভাগ্য ১৮৭ কপাল ঃ ইন্দ্রানি সচিক পাৰিজাত কথাক মনিসি ১৮৯ সত্যভামা ঃ পিন্ধিতে

১৮২। নাহিলয়া ঃ ১৮৩। হামু ১৮৪। চল ঃ ১৮৫। পঠায়া ঃ
১৮৬। অ ঃ! ১৮৭। আভাগ্য ১৮৯। মাণুষি

সাদ গেল ঃ ঋষিৰাজ বোল গীয়া ঃ জবে অনেক পুন্য কয় কহুঁ ঃ অম্রাৱতিক অধিকাৰিনি ১৮৮ হয় ঃ তেবে পাৰিজাত পৰিধান কৰিতে পাৰে ঃ হামাৰ পাৰিজাত ইন্দ্রে দিতে পাৰৱে নাহি ॥

ইন্দ্র বোল ॥ হে ঋষিৰাজ ঃ দেৱস্ত্রিক পাৰিজাত ঃ কিমতে দিতে পাৰি ঃ স্ত্রিক কথা কৃষ্ণতে বিদিত ঃ বোল গিয়া ঋষিৰাজ ॥

শ্লোক ॥ নাৰদস্তু ততোঽভ্যেত্য ভগৱানাহ কেশৱম ।
ইন্দ্রান্যা বল্লিতং যত্তৎ কৃষ্ণে সৰ্ব্বমৱৰ্ণয়ৎ ॥৩২

সুত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ নাৰদ পৰিঅৰ্ত্তি আস কহুঁ ঃ সচি জে বোলল ঃ কৃষ্ণ সত্যভামাক আগু সব কহল ॥

নাৰদ বোল ॥ হে কৃষ্ণ ঃ পাৰিজাতক নিমিত্ত তুহু পঠায়ল ঃ হামু বড়ি লাজ ভৈলো ঃ সত্যভামাক বহুত গাল পাৱাৱল মাত্র ঃ পাৰিজাতক নাম সুনি সচি ক্রোধে বোলল ঃ অ ঃ ১৮৬ কথাক মনিসি ১৮৯ সত্যভামা ঃ সচক পাৰিজাত পিন্ধিতে ইচা কয়ল ঃ অভাগ্য কপাল ঃ জব তপ জপ আছবি জন্মান্তৰে অম্রাৱাতক অধিকাৰিনি হয় ঃ তব পৰিজাত পাৱব ঃ বল গীয়া। হে কৃষ্ণ ঃ দেবিক ধিকাৰ সুনিৰে হৃদয় দহে ঃ হাহা কি ভেলি ॥

১৮৮. অধিকাৰিনি ঃ ১৮৯। মানুষি ঃ ১৯০। আনল ঃ

তাহেক স্বুনি সত্যভামাঃ কোপে কম্পমান হয়া বোলল ॥

হে স্বামি ঃ হামাক কদৰ্থিতে তোহোঁ আনল ১৯০ ঃ দানৱক বেটি সছি ঃ তাহেক চাটু কয় ঃ পাৰিজাত নেৱব ঃ অ ঃ তব ধিকাৰ হোক ঃ হে প্ৰাননাথ কাহেক ভয় থিক ঃ সত্বৰে পাৰিজাত আন গিয়া ॥

নাৰদ বোল ॥ অ ঃ দেৱি ভল্ল কহল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ সত্বৰ পাৰিজাত আনহ ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য সত্যভামায়া ৱচনং কঞ্জলোচন ঃ ।
জহাৰ সহসাগত্য পাৰিজাততৰুং হৰি ঃ ॥৩৩॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ পৃয়াক বাক্য স্বুনিয়ে ঃ তত্তকালে পাৰিজাতক সমিপ চাপি ঃ সমুলি ১৯১ উপাৰি আনল ঃ পেখি ৰখিয়াসব কোলহাল ১৯২ কয়ে বোলল ॥

হে কৃষ্ণ ঃ সছিক পাৰিজাত নিতে তোহাৰ কোন বেয়হাৰ ১৯৩ ॥

সত্যভামা বোল ॥ অৱে ৰখিয়াসব ঃ তোহাক স ছত কহ গীয়া ঃ সত্যভামা পাৰিজাত নিয়া জাই ঃ অব যত সকতি থিক ঃ ৰাখোক আসিয়া ॥

স্বুনি ৰাখিয়াসব ঃ ইন্দ্ৰসচিক প্ৰণামি কহল ॥

হে মাতা সছি ঃ তোহাৰি পাৰিজাত তৰু

১৯১। সমুলে ১৯২। কোলাহল ঃ ১৯৩। বেৱহাৰ ঃ

সত্যভামা বড়াই কৰিৱে স্বামিক হাতে হৰি নিয়া জায় ঃ জানি জে জুয়াই ১৯৪ তা কৰহ ॥

শ্লোক ॥ পাৰিজাতস্য হৰণং নিশম্য কুপিতা সচী ।
পতিং পুৰন্দৰং প্ৰাহ ধিগস্তু তৱ ৱিক্ৰমম্ ॥ ৩৪ ॥

কথা ॥ পাৰিজাত-হৰন স্বুনি ঃ সছি কোপে পুৰন্দৰক বোলল ॥

হে স্বাম তোহো বিদ্যমান থাকিতেঃ হামাক পাৰিজাত মানুসি নিয়া জাই ঃ অ ঃ তোহাক ধিকাৰ থিক ১৯৫ ঃ বজ্ৰকো ধিকাৰ হোক ১৯৬ ॥

ওহ বুলি ইন্দ্ৰক আগে বহুত বিলাপ কয়ল সোহি ১৯৭ ॥ ইন্দ্ৰ বোল ॥ হে পৃয়ে ঃ দুখ চোড়হ ঃ হামাক আগু কৃষ্ণ কোন হয় ঃ তাহেক জিনি পাৰিজাত্ত এখনে আনব ঃ চিন্তা নাহি কৰবি ॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি ঃ ইন্দ্ৰ পৰম প্ৰাৱন্তে সাজি ঃ ধনুসৰ ধৰ কহুঁ ঃ দেৱসব সহিত ঃ সছি সমন্বিতে ঐৰাৱত কন্ধে ঃ খেদি আৱল ইন্দ্ৰ ॥

শ্লোক ॥ গত্বা সত্ৰাজিতসুতাং প্ৰোৱাচ কুপিতা সচী ।
নেষ্যসি ত্বং পাৰিজাতং কিংনু ৱজ্ৰধৰে স্থিতে ॥ ॥ ৩৫ ॥

কথা ॥ সচি বোল ॥ অৱে সত্ৰাজিতক কুমাৰি ঃ তুহু মানসি হুয়া ঃ হামাৰ পাৰিজাত নিয়া যায় ১৯৮ ঃ অঃ তোহাক অভাগ্য ১৯৯ মিলল ঃ জব বজ্ৰধৰক হাতে সবংসে

১৯৪। জুৱাই। ১৯৫। ধিক ঃ ১৯৬। বহোক ঃ ১৯৭। সচি ঃ ১৯৮। জাৱ ঃ ১৯৯। আভাগ্য ঃ

নাহি মাৰব ঃ তব সত্বৰে পাৰিজাত চোড়হ ॥
ওহি বোলি জৈছে গৰজল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ
নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

১১ গীত ॥ ৰাগ আসোআৰি ॥ খৰমান ॥

ধ্রু ॥ মানসি সহাযন ২০০ ঐছন তোহাৰি
হৰযি কুসুম হামাৰি ॥

পদ ॥ স্বামি পুৰন্দৰ ঃ বিৰ বজ্রধৰ ঃ
আচন্ত ২০১ দৈত্য অন্তকাৰি ।
পাৰিজাত তৰু ঃ চোৰহ মোড়া ২০২
ৰাখহু জিৱন কুমাৰি ॥
তোহাৰি স্বামি ঃ মাধৱ মানুষ ঃ
কয়লি গৰব তাহে লায়ি ।
বাসৱ আগে ঃ সোহি কোন হোই ঃ
কৰু সচি ঐছন বড়াই ॥*॥১৬॥

কথা ॥ সচি বোল ॥ আৰে সত্যভামা ঃ তোহাৰি স্বামি মাধৱক কথা হামু সব জানি ঃ ওহি গোপিপ-বিটাল গোপাল ঃ উনিকৰ আগু গোকুলক স্ত্রি নাহি ৰহল ঃ দেখো কংসক দাসি কুবুজি তাহেক হাত এড়াল ২০৩ নাহি ঃ তাহেক আৰ কি কহব ঃ ঐচন অনাচাৰি

২০০ । সাহাসন, সাহস ঃ ২০১ । আৰত ঃ ২০২ । মেৰা ২০৩ । এড়াৰল ঃ

কৃষ্ণত গৰৱ কৰে কহোঁ ঃ হামাক পাৰিজাত নিয়া জায় ২০৪ ঃ অঃ বজ্রপাতে সবংসে নাস ভেলি ঃ জানব ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য গৰ্ব্বৱাক্যং সা সত্যভামা হৰিপ্রিয়া ।
কোপেন কম্পিতৱতী সচীমাভাষ্য বল্লতি ॥৩৬॥

কথা ॥ সত্যভামা বোল ॥ আৰে ইন্দ্ৰানি ঃ জগতক পৰম গুৰু ঃ হামাৰ স্বামি ঃ জাহেৰ নাম সুমৰিতে ঃ মহা মহা পাপিসব সংসাৰ নিস্তৰে ঃ তাহেক অতৱে নিন্দা কৰহ ঃ অৰে নিলাজিনি ঃ মৰিতে নাজাৱ ঃ তোহাৰি স্বামি ইন্দ্ৰক কথা কহিতে ঘৃনাসে উপজে ঃ দেখো অম্রাৱতিক যত বেস্যা ঃ তোহাক স্বামিক সে নাহি আন্টল ঃ তোহাৰি স্বামি কয়লি কি ঃ গৌতম ঋষিক ভাৰ্য্যা অহল্যা ঃ তাহেক মায়া কৰি কহুঁ ঃ জাতি ভ্ৰষ্ট কয়ল ঃ তন্নিমিত্তে ২০৫ সব সৰিৰ ঢাকি ঃ জোনিডাক ভেল ঃ অৰে পামৰি ঃ ঐচন ইন্দ্ৰক হামাক আগু বখানহ ॥ ওহি বোলি সত্যভামা জৈচে বল্লল ২০৬ ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

১২ গীত ॥ ৰাগ বেলঞ্জাল ২০৭ ॥ খৰমান ॥

ধ্রুং ॥ পামৰি হৰিকো কৰসি বড়াই ।
আজু চৰনপঙ্কজ-ৰজ পৰসি ঃ
গাৰি দেসি কতি লাই ॥

২০৪ । জাৱ ঃ ২০৫ । উন্নিমিতে ঃ ২০৬ । চঞ্চল ঃ ২০৭ । বেলৱাৰ ঃ বেলোআৰ ঃ

পদ ॥ ওহি জগত-গুৰু ঃ ব্ৰহ্মা-ৰুদ্ৰ কৰু
পৰি পৰনাম জাহাৰি ।
কৈচে দাসি সছি ঃ ঐছে স্বামিক কৰু ঃ
কন্দল বয়ন নেহাৰি ॥
জাহেৰ নাম-গুন ঃ গাই পাপি তৰেঃ
ভকতি মুকুতি মিলাৰে ।
ঐছে গোবিন্দক ঃ নিন্দয ২০৮ পামৰিঃ
শঙ্কৰ কহ হৰি-পাৰে ॥শ॥১৭॥

কথা ॥ সত্যভামা বোল ॥ অৰে দানৱক বেটি ইন্দ্ৰানি ঃ হামাৰি আগু ঃ তোহৰি অতৰে বড়াই ঃ হামু পৰম দৰ্প্ব কৰে কহুঁ ঃ পাৰিজাত আনল ঃ দেখু অব তোহাক স্বামি পুৰন্দৰক ঃ যত সকতি থিক ঃ যুদ্ধ কয় ঃ হামাৰ হাতক পাৰিজাত নিয়া জাউক ঃ দেখি তব সফল বড়াই কয়লি ॥

দেৱি সত্যভামাক ঃ অতৰে বিকৰ্থনা বানি স্তুনি সছি ঃ কোপে অপমানে ইন্দ্ৰক বোলল ॥

হে স্বামি দেৱৰাজ ঃ তোহাক জিৱন ধিক ধিক ঃ মানুসি স্ত্ৰিক অতৰে কদৰ্থনা স্তুনি ৰহইছ ২০৯ ঃ ছিঃ তোগত পুৰুষ তেজ কিছো নাহি ঃ অঃ দেৱতাক ইন্দ্ৰ মিগা বোলৱসি ২১০ ॥

শ্লোক ॥ ততঃ পুৰন্দৰো দেব্যাঃ পীড়িতো বাক্যসায়কৈঃ ।
ক্ৰোধেন ধনুৰাদায় যুদ্ধায় সম্মুখোঽভৱৎ ॥৩৭॥

২০৮ । নিন্দস ঃ ২০৯ । ৰহৈছে ঃ ২১০ । বোলসি ঃ

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ পুৰন্দৰ বাক্য-সৰে পিড়িত হয়া ঃ সছিক গৰিহা ২১১ স্তুনি কহোঁ ঃ পৰম ক্ৰোধে ধনু ধৰি ঃ যুদ্ধ কৰিতেঃ কৃষ্ণক সমুখ ভেলহ ঃ পেখি সাৰঙ্গ টঙ্কাৰি ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ গৰুড়ক কন্ধে ঃ ইন্দ্ৰক সমুখ হুয়া ৰহল । তাহে পেখি পুৰন্দৰ দৰ্প্পে বোলল ॥

অৰে যাদৱ ঃ সছিক পাৰিজাতঃ কৈছে নিয়াজায় ঃ ওহি তিখতৰ সৰে ঃ তোহাৰি প্ৰান চোড়াৱব ২১২ হামাকু আগু কাহা জাৱব ॥

ঐচন প্ৰকাৰে বহুত বল্লল ঃ দিব্যবান হানি ঃ জৈচে দামোদৰ পুৰন্দৰ ঃ দুহোঁ মহাযুদ্ধ কয়ল ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ স্তুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

১৩ গীত ॥ ৰাগতুৰ ॥ পড়িতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ গৰজি বাসৱ বান প্ৰহাৰে ২১৩ ।
আজু জিয় ২১৪ লেহু তোহাৰি ৰে ॥

পদ ॥ পেখি তাহে হৰি ঃ কৰে সাৰঙ্গ ধৰি ঃ
কৰু সৰ সত্বৰ মুৰাৰি ।
চেদি বানগন ঃ হৰলি চেতন ঃ
ইন্দ্ৰক হৃদৰে বিদাৰি ৰে ॥

২১১ । গৰিম্বা ঃ ২১২ । চোড়াব ঃ ২১৩ । প্ৰহাৰা ঃ ২১৪ । জীৱ ঃ

কথা ॥ কৃষ্ণক বান প্ৰহাৰেঃ মুৰ্ছিত হোই ঃ পুনঃ চেতন পাই ঃ ইন্দ্ৰ বোল ॥

আৰে ২১৫ শ্ৰীকৃষ্ণঃ জব পাৰিজাত চোড়ব ২১৬ তব চোৰহ ঃ নহে ওহি বজ্ৰ সন্ধানে ঃ তোহাৰি প্ৰান চোড়াঞুঁ ॥

কৃষ্ণবোল ॥ অৰে দুষ্ট দেৱৰাজ ঃ হামাক ভিতি দেখাৱ ঃ যত সকতি থিক ঃ প্ৰহাৰ দেখি ॥

সুনি ইন্দ্ৰ বজ্ৰ ধৰিয়ে ঃ পুনু স্বস্থ ভয়া ঃ কৃষ্ণক হানল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ হাসি হাসি লুম্ফি ধৰল ঃ জৈছে তাহে দেখহ শুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল ॥

পদ ॥ স্বস্থকলেৱৰ ঃ পুনু পুৰন্দৰ ঃ ধৰল বজ্ৰ বিৰ তোলি । হানল সন্ধানে ঃ বান অব লেলহুঁ ঃ ৰহ ৰহ জাদব বোলি ॥*॥১৮

সূত্ৰ ॥ বানযুদ্ধে নপাৰি পুৰন্দৰ ঃ পৰম আটোপে কোপে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক বজ্ৰ প্ৰহাৰল ঃ হৰি হাসি হাসি বজ্ৰক লুম্ফি ধৰল ॥

শ্লোক ॥ ততঃ কৃষ্ণো রুষা চক্ৰং শক্ৰং প্ৰতি গৃহীতবান্ ।
ইন্দ্ৰো ভীত্যাভ্যদ্ৰৱত্তং স পশ্চাদ্ভীষয়ন্ যযৌ ॥৩৮॥

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণবোল ॥ অৰে দুষ্ট দেৱৰাজ ঃ জব তোহাৰি প্ৰহাৰ হামু সহল ঃ অব হামাৰ প্ৰহাৰ সম্বৰহ ॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি পৰম প্ৰাৰম্ভে ঃ ইন্দ্ৰক লাগি চক্ৰ তোলি ধৰল ঃ তাহেক দেখি ইন্দ্ৰক হৃদয় কম্প লাগল ঃ

২১৫। অৱে ঃ ২১৬। চোড়হ ঃ

হাত পাৱ থীৰ নোহে ঃ মহা ভৱে২১৭ হস্তি চাড়ি লৰড়ি পলাৱল২২৬ তাহে পেখি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ হাসি হাসি পাচু পাচু ঃ জৈছে ইন্দ্ৰক খেদল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল ॥

১৪ গীত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পড়িতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ প্ৰানৰ২১৮ কাতৰে ইন্দ্ৰ পলাই২১৯ ।
পাচু পাচু হাসি মাধৱে ধাই২২০ ॥

পদ ॥ ৰে ৰে পুৰন্দৰ ডাক মুৰাৰি ।
ৰহ ৰহ কাহে পালাৱব২২১ বজ্ৰধাৰি ॥
লৱৰে বাসৱ পাচু নাচাই ।
কৃষ্ণক কিঙ্কৰ২২২ সঙ্কৰে গাই ॥*॥১৯॥

সূত্ৰ ॥ ৰহ ৰহ ইন্দ্ৰ বোলি ডাকি ডাকি ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ পাচু পাচু জাই ঃ তথাপি ইন্দ্ৰ বিভঙ্গে পলাই ঃ ৰহয়ে নাহি ঃ তাহে পেখি দেৱি সত্যভামা ঃ কদৰ্থনা কৰি কহোঁ ঃ হাসি বোলল ॥

কথা ॥ আহে পুৰন্দৰ ঃ তুহুঁ কি নিমিত্তে পলাৱল২২৩ ঃ দেৱক ৰাজা হুয়া ঃ মানুস কৃষ্ণক ভৱে২২৪ ভঙ্গ দেলহ ঃ উছিত নহে ঃ তোহাৰি আগু পাৰিজাতক মঞ্জিৰ২২৫ ঃ পৰিধান কৰিয়ে ঃ সছি লাস-বেস করি বেড়াৱে ঃ তুহুঁ বজ্ৰধৰ বিৰ ঃ অব কৈচে পলাৱে

২১৭। ভয়ে ঃ ২১৯। প্ৰানক ঃ ২১৯। পলাৱে ঃ ২২০। ধাৱে ঃ ২২১। পলাৱ ঃ ২২২। কিঙ্কৰ ওহি ঃ ২২৩। পল্লাৱল পলাৱ ঃ ২২৪। ভয়ে ঃ ২২৫। মঞ্জুৰি ঃ

লাজক পিঠি দেলহ। অৰে পামৰি সছিঃ ওহি ইন্দ্ৰক দেখাই ঃ অতৱে দৰপ্প কয়লি ঃ অব তোহাৰি ভটাৰক কৈছে নাহি পলাটায়া২২৬ ঃ হামু মানুসি হয়া ঃ তোহাৰি পাৰিজাত নিয়া জাঞু ঃ ওহি তাপে মৰিতে নজায় ২২৭ ক ॥

শ্লোক ॥ ততঃ পুৰন্দৰো নিন্দাং দেব্যাঃ শ্ৰুত্বাতিদুঃসহাম্ ।
নিৰৰ্ত্তোৱাচ ৰচনং সত্যভামে নিবোধ মে ॥৩৯॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ দেৱিক নিন্দা সুনিৱে ইন্দ্ৰ পৰিঅৰ্ত্তি বোলল ॥

কথা ॥ অৱে সত্যভামা ঃ ওহি শ্ৰীকৃষ্ণক যত পতনি থিক ঃ তাহেক মধ্যে তুহুঁ বড়ি প্ৰচণ্ড প্ৰগল্‌ভা ঃ ইহা হামু জানলু ঃ কি নিমিত্ত হামাক অতৱে কথৰ্থনা কৰইছে ঃ দেখু ওঁহি কোটি কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডেস্বৰ ঃ ব্ৰহ্মামহেসে সেৱিত পাদপঙ্কজ ঃ জগতক পৰম গুৰু নাৰায়ন শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ তাহেত হামু যুদ্ধ হাৰল ঃ ইহাত কোন লাজ থিক ঃ তুহুঁ স্ত্ৰীজাতি কিছো বুঝৱে নাহি ঃ হামাক মিছা বল্লহ ॥

ওহি বোলি ইন্দ্ৰ আপুনাক গৰিহা কয়ল ॥ হাহা হামু পাপি মায়া২২৭ মোহিত হয়া ঃ পৰম ইস্বৰক যুদ্ধ কয়ল ঃ হামাক ধিকাৰ হোক ॥ ওহি বোলি ভৱে কম্পিত তনু ঃ ত্ৰাহি ত্ৰাহি বোলি কৰ জোৰি ঃ কৃষ্ণক আগু দণ্ডৱতে পড়ি ঃ পৰনামি তুতি বোলল ॥

২২৬। পলটাৱ ঃ ২২৭ ক ॥ নযাৱ ঃ

(৬) পয়াড় ॥

জয় জয় জাদৱ দেৱ মুৰাৰি ।
জয় জয় কংস কেসি অন্তকাৰি ॥
জয় জয় গিৰি গোবৰ্দ্ধনধাৰি ।
জয় জয় ভকত ভিতি ভয়-হাৰি ॥১॥*
জয় জয় মৰ্দ্দিত বিসধৰ কালি ।
জয় জয় বামন বলিক নিস্কালি ॥
জয় জয় নিৰ্জিত কপিবৰ বালি ।
জয় জয় বাসুদেৱ বনমালি ॥২॥
জয় জয় তৃভুবন অনুপাম ।
জয় জয় নিজ জন পুৰন কাম ॥
জয় জয় অৰিষ্টক মোৰন ৰাম২২৮ ।
জয় জয় পাতেক তাৰেক নাম ॥৩॥
তোহাৰি মায়া-মোহিত অন্ধ ।
কয়লু যুদ্ধ দেৱ হামু মন্দ ॥
আত২২৯ অপৰাধ সহব হৰি মোই ।
চৰনে সৰন লেলো অৱ তোই ॥৪॥
ওহি ইন্দ্ৰপদ আপদ ঘোৰ ।
তুৰ কৰ হৰি কুমতি মোৰ ॥
মাগুবি২৩০ ভিক্ষা পৰিধান কয় কন্থা ।
ধৰবো তোহাৰি ভকতি পন্থা ॥৫॥২০॥

২২৭। মায়ায়েঃ ২২৮। কামঃ ২২৯। অত্তঃ ২৩০। মাগব ঃ

সুত্র ॥ ওহি তুতি কৰিৱে পুৰন্দৰ ঃ পৰম বৈৰাগ্যেঃ কৃষ্ণক আগু পৰি বহুত বিলাপ কয়ল ॥

শ্লোক ॥ দৃষ্ট্বা কৃষ্ণো বিহস্যাহ তস্য তন্নির্ম্মলম্মনঃ ।
সন্তুষ্যসি যতো দেৱ শ্রেষ্ঠভ্রাতা ভবান্মম ॥৪০॥

সুত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ ইন্দ্রক ভিতিকাতৰ দেখিয়েঃ শ্রীকৃষ্ণ হাসি হাসি হাতে ধৰি কহোঁ ঃ তোলি আস্বাস বোলল ॥

কথা ॥ হে পুৰন্দৰ ঃ তুহো হামাৰ শ্রেষ্ঠভ্রাতা ঃ তোহোৰি২৩১ দোস হামু কিছো ধৰৱে নাহি ঃ কিছো সঙ্কা নাহি কৰবি ঃ ধৰু তোহাক বজ্র লেহু ঃ ওহি পাৰিজাত যদি সুখে নাহি দেৱ ঃ তব ইহাক নিয়া জাৱ ॥

সুত্র ॥ সুনি সত্যভামা ঃ কোপ কটাক্ষে নিৰেখি ঃ কৃষ্ণক দসন চৰ্ব্বি মনে গৰিহয় ॥

হাহা কি ভেলি স্বামিক মতি ঃ ওহি ইন্দ্রক চাটু সুনল ঃ আৱবাৰ নৰকবধ নিমিতে ঃ কত কাতৰ কয়ে আনি ঃ কাৰ্য্যসিদ্ধ ভৈল২৩২ দেখি ঃ হামাক যুদ্ধ ভেজাৱল ঃ

২৩১। তোহাৰি ঃ ২৩২। ভেল ঃ

২৩০। ইয়াৰ তলতে আন এখন পুথিত আছে ঃ—
জয় জয় জগত জনক তুহু ধাতা। জয় জয় জীৱক বিবিধ বিধাতা ॥
জয় জয় ঘোৰ নৰক তুহোঁ ত্রাতা। জয় জয় ভকত অভয় ৱৰদাতা ॥

উনিকৰ বচনে সঞ্জাত থিক ঃ অঃ হামাৰ পাৰিজাত দিতেঃ কোন অধিকাৰি ৰহে ॥

ইন্দ্র বোল ॥ হে স্বামি কৃষ্ণ ঃ ওহি পাৰিজাত তুহুঁ নিয়া জাৱ ঃ সুধৰ্ম্মা সভা সোহিত ঃ যত সম্পত্তি হামাত থিক ঃ সব দ্বাৰকাক লাগি পঠাঞু ঃ জাৱত তুহো ভূমিত ৰহব ঃ তাৱত উপভোগ হয়া ৰহোক ॥

শ্লোক ॥ ইন্দ্রস্য ৱচনং শ্রুত্বা প্রীতঃ পীতাম্বৰো যযৌ ।
পাৰিজাতং তদাদায় তমনুজ্ঞাপ্য ভাৰ্যয়া ॥৪১॥

সুত্র ॥ ইন্দ্রক সন্মান সুনি ঃ শ্রীকৃষ্ণ ভাৰ্য্যা সহিত ঃ হৰিসে পুৰন্দৰত ঃ অনুমতি পাই ঃ জৈছে পাৰিজাত লৈয়া ঃ কৌতুকে কেশৱ চললি ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

১৫ গীত ॥ ৰাগ বেলোআৰ২৩৩ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ পাৰিজাত লৈয়া চলল লৱ২৩৪ লাসে ।
হাসে হৰিসে বৰনাৰি ।
মত্ত গজ-গামিনি ঃ কামিনি কোলে
ভোলে চলয়ী২৩৫ মুৰাৰি ॥

পদ ॥ স্যাম মুৰুতি ৰতন উৰে মালা ঃ
মনি মঞ্জিৰ ঝুৰাৱে ।

২৩৩। ৱেলৱাৰ ঃ ২৩৪। লয় ২৩৫। ছলৱী ঃ

পৃয়া সমে চলে ৰঙ্গে ঃ তৰুনি কৰনি২৩৬ সঙ্গে ঃ
মাতঙ্গ জৈছে লিলাৰে ॥
মকৰি কুণ্ডল গণ্ড ঃ ডোলি বিৰাজতি ঃ ২৩৭
ৰাজিব লোচন স্বামি ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ঃ কহই হৰিকো
চৰনে পৰি পৰনামি ॥*॥২১॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ দেৱি সত্যভামা সহিত ঃ লিলাৰে কৌতুকে কেলি কয় ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ দ্বাৰিকাপুৰ প্ৰবেশ ভৈল ২৩৮ ঃ কৃষ্ণক বিজয় স্তুনিৰে ঃ দ্বাৰিকাত মহা মহোস্বৱ মিলল ॥ ঠাৱে ঠাৱে জয়-বাজন বজায়ল ঃ স্বামি যুদ্ধ জিনি আৱল স্তুনি ৰুকমিনি ঃ সখিসব সহিত আসি কহুঁ ঃ সপটে পৰনাম কয়লি ঃ কৃষ্ণ আলাঙ্গি আস্বাসল ঃ ৰুকমিনি সখি সমে কৃষ্ণক এক পাসে ৰহল ঃ সত্যভামা গৰ্ব্ব কৰে কহু ঃ ৰুকমিনিক বোলল ॥

হে বিদৰ্ভৰাজ-কুমাৰি ঃ তুহুঁ স্বামিক ঠামে ঃ গোটা এক পাৰিজাত পুষ্প পাৱল ঃ দেখু দেখু জাৱত সোহি পাৰিজাত তৰু ঃ সমুলে উপাৰি ঃ কৃষ্ণক হাতে নাহি আনল ঃ তাৱত ছাড়লো নাহি ঃ হামাৰ সৌভাগ্যক মহিমা পেখো পেখো ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য সত্যভামায়া ভাৱং ভীষ্মকনন্দিনী ।
প্ৰোৱাচ ভক্তের্মহিমাং ৱৰ্ণয়ন্ ৰুচিৰাননী ॥ ৪২ ॥

২৩৬। কৰিনি ঃ ২৩৭। বিৰাজিত ঃ ২৩৮। ভেল ঃ

কথা ॥ সত্যভামাক গৰ্ব্ব-ভাৱ ২৩৯ স্তুনি ঃ ৰুকমিনি হাসি বোলল॥

অৱে ভগিনি সত্যভামা ঃ কি কহৈছ ২৪০ জগতক পৰম গুৰু শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ উনিকৰ চৰন-সেৱা কৰিতে ঃ ব্ৰহ্মাণ্ড ভিতৰে ঃ কোন দুল্লভ থীক ঃ ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম মোক্ষ ঃ চাৰি পদাৰথ ২৪১ হাতে মিলায়ে ঃ তোহাৰি পাৰিজাত কোন কথা ॥

ঐচন ভকতিক মহিমা কহিতে ঃ ৰুকমিনিক প্ৰেথ পৰসল ঃ হৰি-চৰন-সেৱাক মহিমাক জৈছে বন্নাৱল ঃ তাহে দেখহ স্তুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

২৬ গীত ॥ ৰাগ বসন্ত ॥ পড়িতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ অতৱে কৈছন ২৪২ কহৱি ২৪৩ মায়ি ।
হৰিক ভকতি সতি কোন নিমিলাই ॥
পদ ॥ ওহি অৰুন পদ-পঙ্কজ ধিয়াই ॥
মনোৰথ চাৰি পদাৰথ২৪৪ পাই ॥
পাপি পাতেক তৰে নাম-গুন গাই ।
কহ সঙ্কৰ হৰি বিনে গতি নাই ॥*॥ ২২ ॥

কথা ॥ ভকতিক মহিমা কহিতে ঃ কুমাৰিক প্ৰেমে পৰসল ঃ নয়ন ঝুৰাই ৰহল ॥

শ্লোক ॥ সত্যভামা পতিং প্ৰাহ প্ৰভো ত্বং কিন্নু প্ৰেক্ষসে ।
পাৰিজাততৰুং দ্বাৰি ৰোপণং কুৰু মে হৰে ॥ ৪৩ ॥

২৩৯। ভাৱ-গৰ্ব্ব ঃ ২৪০। কহৈছৈ ঃ ২৪১। পদৰথ ঃ ২৪২। কৈছে
২৪৩। কহসি ঃ ২৪৪। পদৰথ ঃ

কথা ॥ সত্যভামা বোল ॥ হে স্বামি কৃষ্ণঃ কি নিমিত্ত তুহুঁ অপেক্ষা কৰহ ঃ হামাক দ্বাৰি পাৰিজাতঃ সত্বৰে ৰোপন কৰহ ॥

পৃয়াক বানি স্তুনিঃ শ্ৰীকৃষ্ণ দ্বাৰক বিছুৰেঃ আপুন হাতে পাৰিজাত তৰু ৰোপন কয়লঃ পেখি দেৱি বোল ॥

হে স্বামিঃ অঃ কি কয়লঃ হামাক বহুত সতিনি থিক ২৪৫ পাৰিজাত ফুল চোৰি কৰি নিতেঃ কত কলহ কৰি বেড়াৱবঃ এথা নহেঃ হামাৰ দ্বাৰ নিকটে নিয়া ৰোপন কৰহ ॥

স্তুনি শ্ৰীকৃষ্ণ পৃয়াক মনপুৰিঃ পাৰিজাত পুনৰ্ব্বাৰ উপাৰিঃ দেৱিক দ্বাৰ সমিপে ৰোপি থাপল ॥ তদনন্তৰঃ সত্যভামা মনোৰথ পুৰিঃ শ্ৰীকৃষ্ণ স্বামিক পৰনামিঃ সখি সমে প্ৰসংসা বহুতঃ কৌতুকে ২৪৬ কয়লি ॥

শ্লোক ॥ সাধিতাৰ্থোঽথ নাথো সঃ পত্নীভ্যাং সহ কেশৱঃ ।
কৌতুকী ক্ৰীড়য়ামাস হাস-সংৱন্ত-ভাৱকৈঃ ॥৪৪॥

কথা ॥ তদনন্তৰঃ নৰকাসুৰ মাৰিঃ দেৱকাৰ্য্য সাধিঃ ইন্দ্ৰক জিনিৱেঃ পাৰিজাত আনিঃ পৃয়াক দ্বাৰে ৰোপিঃ কৃত্য কৃত্য হয়াঃ শ্ৰীকৃষ্ণ ভাৰ্য্যা দুহো সহিত জৈছন লিলা-কেলি কৌতুকে কয়লঃ তাহে দেখহ স্তুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ।

২৪৫। থাকঃ ২৪৬। কৌতুকঃ

১৭ গীত ॥ ৰাগ পুৰ্ব্বি ॥ খৰমান ॥

ধ্ৰুং ॥ জগ জন-জিৱন মধাই ।
কৰতু কৌতুক কেলি কামিনি মিলাই ॥

পদ ॥ কুঞ্চিত চাৰুঃ ছিকৰু চিবুক ধৰুঃ
কৰ চুম্বন বনমালি ।
কাঞ্চুৰি ২৪৭ ফোৰেঃ ভোৰে ৰসিক গুৰু
কুচ নখ ঘন ঘন ঘালি ॥
ৰময়া ৰমনিঃ মিলিতে মানিকঃ
মকৰি কুণ্ডল ডুলে ।
হিৰ ৰচিত মনিঃ মতিম মালেঃ
হেমহাৰ উৰে লুলে ॥
চৰনে ৰতন মনিঃ মঞ্জিৰ ঝনকেঃ ২৪৮
কনক কিঙ্কিনি কৰো বোলে ।
শ্ৰীমাধৱ · শ্ৰীজগতানন্দঃ ভকত ৰসিক নিকঃ
কৃষ্ণ কিঙ্কৰে ২৪৯ ওহি বোলে ॥

কথা ॥ ঐচন কেলি-কলা কৌতুকে ২৫০ কয়েঃ শ্ৰীকৃষ্ণ ভকতা ৰমনি সবক মনোৰথ পুৰিঃ দ্বাৰিকাপুৰ প্ৰবেসি ৰহল । ওহি পাৰিজাত হৰনঃ হৰিক পৰম লিলা-চৰিত্ৰঃ শ্ৰদ্ধাৱে জেসব লোকে স্তুনে ভনেঃ

২৪৭। কাঞ্চোঁৱাঃ ২৪৮। ঝনকিতঃ ২৪৯। কিঙ্কৰঃ ২৫০। কৌতুকঃ

কৃষ্ণক চৰনে তাহেৰি পৰম ভকতি বঢ়াৱই ২৫১ঃ
জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

শ্লোক ॥ কৃষ্ণপাদপ্রসাদেন শঙ্কৰঃ কৃষ্ণ-কিঙ্কৰঃ ।
চকাৰ শ্রীপাৰিজাতহৰণং নাম নাটকম্ ॥৪৫
পাৰিজাতহৰণনাটকং সম্পূর্ণমিতি ॥

ততো মুক্তিমঙ্গল ॥ চপয় ছন্দে ॥ ভটিমা ॥

জয় জয় জগ-জিৱন মুৰাৰি ।
কংস-কেসি-বক-অঘ-অন্তকাৰি ॥
সো ব্যাপক বিভু ব্রহ্মা অধিকাৰি ।
ভুকুতি ২৫৯ মুকুতি নিত্য কৰতু তোহাৰি ॥ ১ ॥
জয় জয় জাদৱ দনুজ-সংহাৰি ।
দণ্ডিত ২৫২ দুষ্টক ভকত নিস্তাৰি ।
সোহি জগত-গুৰু গোপি পিয়াৰি ।
ভুকুতি ২৫৯ মুকুতি নিত্য কৰতু তোহাৰি ॥ ২ ॥
জয় জয় পৰম পুৰুস দেৱকো ২৫৩ দেৱা ।
ব্রহ্মা মহেস কৰু জো পদসেৱা ॥
সোহি নাৰায়ন ভুৱন আধাৰি ।
ভুকুতি ২৫৯ মুকুতি নিত্য কৰতু তোহাৰি ॥ ৩ ॥
জয় জয় মাধৱ ধেনুক-মাৰি ।
আনন্দ বিৰিন্দা বিপিন-বিহাৰি ॥
সোহি গোপাল গোবর্দ্ধনধাৰি ।
ভুকুতি ২৫৯ মুকুতি নিত্য কৰতু তোহাৰি ॥ ৪ ॥

২৫১। বাঢ়য় ঃ২৫২। দণ্ডিয়ে ঃ ১৫৩। দেৱ ঃ ২৫৯। ভকতি-পাঠন্তৰ।

জয় জয় পিতাম্বৰ বনমালি ।
কালিন্দ্রি হ্রদে জো মৰ্দ্দল কালি ॥
সোহি গোবিন্দ ভকত-ভয়-তাৰি ।
ভুকুতি ২৫৯ মুকুতি নিত্য কৰতু তোহাৰি ॥ ৫ ॥
জয় জয় দুষ্ট দৈত্য অন্তকাৰি ।
কুৱলয় মোড়ন দন্ত উপাৰি ॥
সৰত ৰমত জোহি গোপিনি নাৰি ।
ভুকুতি ২৫৯ মুকুতি নিত্য কৰতু তোহাৰি ॥৬॥
শ্রীজগতানন্দ দলপতি জান ।
হৰিকো পদপঙ্কজ ভজমান ২৫৪ ॥
কৰায়ত নাট ওহি বহু ছন্দে ।
কৃষ্ণক ভকতি কৰিতে প্রবন্ধে ॥৭॥
পাৰিজাত-হৰন আহেৰি নাম ।
সুন বুধজন হৰিগুন অনুপাম ॥
কলিযুগ মধ্যে ধৰম ওহি সাৰ ।
নাহি নাহি গতি হৰি বিনে আৰ ॥৮॥
কয়লি কলি দেখু একাকাৰ ।
পাপ-পুন্য কিছো নাহি বিচাৰ ॥
মলমতি লোক অবহু ২৫৫ নাহি জানি ।
নাহি নাহি গতি বিনে সাৰঙ্গপানি ॥৯॥

২৫৪। ধৰ্ম্মান ঃ ২৫৫। কাহু ঃ ২৫৯। ভকতি—পাঠান্তৰ।

ভজ হৰি চৰণে চোড়হু সব আস ২৫৬ ।
হৰিনামে কৰু সুদৃঢ় বিছোআস ২৫৭ ॥
ধৰমক উপৰি ৰাজা নাম ।
জানি সবহু নৰে ২৫৮ বোল ৰাম ৰাম ॥১০॥ *॥

ইতি জেঠ মাস ঃ সোমবাৰ ঃ চতুৰ্থী তিথি ॥
দেৱ ১৭৩০ ইতি সক ঃ ১২১৮ ইতি ৰাজ সক ॥ সমাপ্ত ॥

[বৰ্ণাবিন্যাস আৰু সমুদায় পাঠ অলপো লৰচৰ নকৰাকৈ এই সাঁচিপতীয়া (ৰামদিয়াত প্ৰাপ্ত) পুথিৰ মতে দিয়া হৈছে । ইয়াৰ বাহিৰে ৰামদিয়াৰ সাঁচিপতীয়া পুথি এখন (তাৰিখ অজ্ঞাত), নগাঁৱৰ উলুবাৰী সত্ৰৰ নকল পুথি এখন আৰু বৰপেটা সত্ৰৰ এখন নকল পুথিৰ সহায় লোৱা হৈছে । কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতিত ৰক্ষিত ১৭৩৮ শকৰ সাঁচিপতীয়া পুথিৰ পৰা বিশেষকৈ পাঠান্তৰ দিয়া হৈছে]

গীত – ১৭
শ্লোক ৪৫
ওলৰ বৈঠন ?
মুক্তি মঙ্গল ভটিমা ?
পয়াৰ — ৬

২৫৬. "চিন্তহ হৰিক ছোৰহ আশ ।" ২৫৭. বিসোআস ঃ
২৫৮ কৃষ্ণ কীঙ্কৰ কহ ঃ —পাঠান্তৰ ।
২৫৯. বিন্দু=শূন্য, ৰন্ধ্ৰ=ন, বেদ=চাৰি আৰু চন্দ্ৰ= ১। এতেকে ১৪৯০ শক ।

শ্ৰীৰামবিজয় নাট ॥

নমো ভগৱতে শ্ৰীকৃষ্ণায় ।

প্ৰথম শ্লোক ॥ যন্নামাখিল লোকশোকশমনং যন্নাম প্ৰেমাস্পদম্
পাপাপাৰপয়োধিতাৰণবিধৌ যন্নামপীনপ্লৱঃ ।
যন্নামশ্ৰৱণাৎ পুনাতি স্বপচঃ প্ৰাপ্নোতি মোক্ষং ক্ষিতৌ
তং শ্ৰীৰামমহং মহেশবৰদং ৱন্দে সদা সাদৰম্ ॥১॥

অপিচ ॥
যেনাভাজি ধনুঃ শিৱস্য সহসা সীতা সমাশ্বাসিতা
যেনাকাৰি পৰাভৱো ভৃগুপতেৰ্ ্যাসক্ত ৰামস্য চ* ।
বৈদেহ্যা ◖ ৱিধিৱদ্বিৱাহমকৰোৎ নিৰ্জিত্য যঃ পাৰ্থিৱান্
যুষ্মাকং ৱিতনোতু শং হি ভগৱান্ শ্ৰীৰামচন্দ্ৰশ্চিৰম্ ॥২॥

নান্দি ॥ গিত ॥ ৰাগ—সুহৈ ॥ একতালি ॥

জয় জয় জগজিৱ ৰাম ।
কয়লো পয়োৰি পৰনাম ॥
পদ ॥ জাহে গুননাম মুহে গায়ি ।
পাপি পৰম পদ পায়া ॥

* ভৃগুপতেৰ্ মস্যৰামস্য ঃ ◖ বৈদেহীং ঃ

ওঁহি ভৱতাপ আপাৰা ।
জাহে স্মৰনে কৰু পাৰা ॥১॥
অযগৱ ভঞ্জনকাৰি ।
পাৱল জনক কুমাৰি ॥
নৃপগন ছেদল বানে ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ এহু ভানে ॥২॥*॥১॥

নান্দ্যন্তৰে সূত্ৰধাৰঃ ॥ অলমতি বিস্তৰেণ ঃ
প্ৰথমং মাধৱো মাধৱ ইত্যুক্ত্বা শ্ৰীৰামচন্দ্ৰং প্ৰণম্য ১
সভাসদঃ সম্বোধ্যাহ ॥

শ্লোক ॥ ভো ভোঃ সামাজিকা যুয়ং শৃণুধ্বমধুনা বুধাঃ ।
শ্ৰীৰামবিজয়ন্নাম নাটকং মুক্তিসাধকম্ ॥৩॥

অথ ভটিমা ॥

জয় জয় ৰঘুকুল ঃ কমল প্ৰকাসক ঃ
দাসক নাসক ভিতি ।
জয় জয় নিজ যন ২ ঃ জাতন ঘাতন ঃ
পাতন পাতক ৰিতি ॥
হৰক সৰাসন ঃ নাসন সাসন ঃ
নৃপগন বান সন্ধানে ।
ছেদল ভেদল ঃ খেদল দাপেত ঃ
তাপে৪ পলায়ত প্ৰাণে ॥ ॥

১। প্ৰনম্য ঃ ২। জন ঃ ৩। তাপে ঃ ৪। দাপে ঃ

ভৃগুবৰ ৰামক৫ ঃ ৰামক কামক ঃ
কয়লি দৰ্প্প উপান্ত ।
ভৱ-ভয়-ভঞ্জন ঃ ৰঞ্জন সজ্জন ঃ
জিৱন জানকি-কান্ত ॥
যোহী বনমাল ঃ বালি ঘালি ঃ
ৰাজা কৰু সুগৃঞ্জ ৬ ।
জাহেৰি কোপ ঃ কটাক্ষ নিৰেক্ষি ৭ ঃ
কম্পীত যলধিক জীৱ ॥২॥
সমৰক নাগৰ ঃ নাগৰ সাগৰ ঃ
সিলা সেতু কয় বন্ধ !
ভকতক ভিতা ৮ ঃ শিতা ৯ নীতা ঃ
যুদ্ধে বধিএ দসকন্ধ ॥
সাফলল বানি ঃ জানি আনি ঃ
থাপি বীভিসন ১০ পাট ।
জতয়া তঙ্কা ১১ ঃ লঙ্কা সঙ্কা ঃ
কয়লি পুনু উতপাট ॥৩॥
জগতক অন্তক ঃ সন্তক সন্তক ১২ ঃ
পুৰল পৰম ১৩ কাম ।
ভুমিক ভাৰ ঃ উদ্ধাৰল তাৰল ঃ
শুব নব ৰাজা ৰাম ॥

৫। বামক ঃ ৬। সুগৃৱক ঃ ৭। নিৰেখি ঃ ৮। ভিত ঃ ৯। সীতা ঃ
১০। বিভীসন ঃ ১১। জতয়াতঙ্ক ঃ ১২। অন্তক অন্তক ঃ অন্তক সন্তক ঃ
১৩। পৰমা ঃ

ব্রহ্মা মহেশ্বৰ : কিঙ্কৰ জাকৰ ১৪ :
পৰি পৰি কৰতু সেৱ ১৫ ।
তৃভুবন কাৰন : তাৰন মাৰন :
জোহি দেৱক দেৱ ১৬ ॥৪॥
সোহী মহেশ্বৰ : ৰামক নাটক :
সুন মন ১৭ কয় বিছআস ১৮ ।
আহেৰ কথনে : মথনে কৰই :
কলিমল সকল বিনাস ॥
অসাৰত সাৰত : কাৰত ভাৰত :
নৰতনু বিফলহী ১৯ ভাই ।
পদ অৰবিন্দ : উনিন্দ ২০ গোবিন্দ :
হৃদি পঙ্কজ ধৰু ভাই ॥৫॥
ধনজন জিৱন : জৌবন ২১ বিযুৰি ২২ :
উজুৰি দেখ নেদেখ ২৩ ।
জানব কেসৱ : দেয়াসে সেয়া :
সোহী সিলা কৰু ৰেখ ২৪ ॥
সব অপৰাধক : বাধক সাধক :
সিদ্ধি কৰু হৰিনাম ।
কহ কৃষ্ণ-কীঙ্কৰ : লোক নিৰন্তৰ :
ডাকি বোলহু ৰাম ৰাম ॥৬॥

১৪। জাক : ১৫। সেৱা : ১৬। দেৱা : ১৭। সব : ১৮। বিচোআস : ১৯। বিফলেহি : ২০। অনিন্দ, অনিন্দা : ২১। জৈচন : ২২। বিজলি : ২৩। নেদেখা : ২৪। ৰেখা :

কথা ॥ ভো ভো সভাসদ : সাধুজন : জে জগতক পৰম ২৫ ইশ্বৰ নাৰায়ন : ভুবিক ভাৰ হৰন নিমিত্ত দশৰথ গৃহে অৱতৰল : সোহি ভগঅন্ত শ্রীৰামৰূপে : ওহি সভামৈধ্যে : প্রবেস কয় কহুঁ : শীতা বিবাহ বিহাৰ নৃত্য : পৰম কৌতুকে কৰব : তাহে সাৱধানে দেখহ সুনহ ॥ প্রথমে লক্ষ্মন সহীত : শ্রীৰামক প্রবেস : তদনন্তৰ সখিসব সহীত : সীতাক প্রবেস : ইতি জ্ঞাত্বা সর্ব্বে সাৱধানে স্থীয়তাম্ ॥

পুনঃ : সুত্র বোল ॥ আহে সঙ্গি : কি বাদ্য সুনিয়ে ॥*॥
(সঙ্গী বোল) ২৬ ॥ সখি দেৱ ডুন্দুভি বাজত ॥ :
আহে দেৱ ডুন্দুভি বাজত ॥
—অ : শ্রীৰাম চন্দ্র মিলল ॥

শ্লোক ॥ প্রৱেশমকৰোৎ কামং ৰামো ৰাজীৱলোচন : ।
সসোদৰো ধনুষ্পাণি ৰূপেনাপ্রতিমো ভুৱি ॥৪॥

কথা ॥ আহে সভাসদ : হামু জাকৰ কথা কহীচি ২৭ : সে শ্রীৰাম লক্ষ্মন সহীত এআৱত ২৮ ॥
ইতি সূত্র : নিষ্ক্রান্ত : ॥

গিত ॥ সীন্ধুড়া ৰা : ॥ একতালি ॥

ধ্রুং ॥ ভেলি পৰবেস : পৰেস ২৯ ৰঘুনাথ :
সঙ্গে সোদৰ সৰ ধনু ধৰি হাত ॥ ৩০

২৫। পৰমা : ২৬। সঙ্গী বোল (লোপ) ২৭। কহৈছি : ২৮। এথাৰত : ২৯। পৰমেশ : ৩০। হাতে :

পদ ॥ স্যাম ৰুছিৰ ৩১ চিৰ পিত পৰকাস ।
পঙ্কজ নয়ন বয়ন মন্দ হাস ॥
মনিময় মুকুট কুণ্ডল গণ্ডুলে ।
হেৰি মুকুতি মন মনমথ ভুলে ॥১॥
মানিক মৌতি ৩২ জৌতি হেমহাৰা ।
গগন উজোৰ জৈচেন ৩৩ ৰুছি তাৰা ॥
চৰনক ৰঞ্জি মঞ্জিৰ মনি ৰোল ।
কৃষ্ণ কীঙ্কৰ ওহি শঙ্কৰ বোল ॥২॥*॥২॥

সূত্ৰ ॥ ওহি পৰকাৰেঃ শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ প্ৰৱেস কয়ঃ এক পাস হয়া ৰহলঃ তদনন্তৰ শীতাক প্ৰবেস সুনহ ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সঙ্গিঃ কী বাদ্য বাজে ॥
—অয়ে দেৱবাদ্য বাজে ॥

অা ঃ ৩৪ জনকনন্দনী শীতা ঃ সখিসব সহীত মিলল ৩৫॥

শ্লোক ॥ চকাৰ জানকী কামং প্ৰৱেশং সখীসঙ্গতা ।
চিন্তয়ন্তী ৰামচন্দ্ৰচৰণৌ ৰুচিৰাননা ॥৫॥

কথা ॥ হে সামাজিক ঃ সখি মদনমন্থৰা ঃ কনকাঅতি সহীত সে ৩৬ জনকনন্দনি সীতা ঃ ৰামক চৰন চিন্তি প্ৰবেস কয় আৱেঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

৩১। ৰুচি ঃ ৩২। মোতি ঃ ৩৩। জৈচন ৩৪। অ ঃ ৩৫। মিলল মিলল ঃ ৩৬। সে (লোপ)

গিত ॥ সুহৈ ৰাং ॥ একতালি ॥

ধ্ৰুং আৱে ৩৭ জনকসুতা কয় পৰবেস ।
পেখয়ে বদন মদন মন ক্লেস ॥
পং ॥ মানিক মুকুট কুণ্ডল কৰু কান্তি ।
দসন ওঁাতম নৱ মতিম ৩৮ পান্তি ॥
হাসত হাসি চান্দক ৰুচি ছোৰ ।
নীল অলক ৩৯ লোচন চকোৰ ॥১॥
কনক কেয়ূৰ ঝনকক ৪০ কাই ।
ৰামক চৰন চিন্তিয়ে চিত ৪১ লাই ॥
পদপঙ্কজ মনি মঞ্জিৰ ৰোল ।
ৰুপে ভুবন ভুলে শঙ্কৰে বোল ॥২॥*॥৩॥

কথা ॥ হে সমাজক লোকঃ সে জনক-নন্দনি সীতাঃ সখিসব সহিত নৃত্য কৰিয়েঃ সে জাতিস্মৰ ৪২ কন্যাঃ পুৰ্ব্ব জন্মক কথা চীত্তে পৰলঃ তাহে সুমৰিঃ পৰি ক্ৰন্দন কয় ৰহলঃ তাহে পেখিঃ সখি মদন-মন্থৰাঃ সখি কনকাঅতিঃ বাহু মেলি ধৰি পুচ্চত ॥
আহে সখিঃ তুহুঁ ৰাজনন্দনিঃ কোন সম্পতি নাহী থিকঃ কী নিমিত্তে বাৰম্বাৰ বিলাপ কৰহঃ প্ৰানসখিঃ হামাক সপতঃ তোহাৰ পাৱৰে লাগুঃ হামাত সত্তৰ কথা কহ ॥

৩৭। আয়েঃ ৩৮। মোতিম ঃ ৩৯। অলকাঃ ৪০। ঝনকৰু ৪১। মনেঃ ৪২। জাতিস্বৰঃ

শ্লোক ॥ ততঃ সীতা ৱিনিঃস্বস্য চৰিতং পূর্ব্বজন্মনঃ ।
সখীভ্যাং ৱৰ্ণয়ামাস ৰুদতী সুদতী সতী ॥৬॥

কথা ॥ সীতা কতি বেৰি৪৩ স্বস্থ হয়া ঃ আঞ্চোৰে আখি-মুখ মুচি ঃ নীশ্বাস ফোকাৰি ঃ সখিসবক সম্বোধি বচন বোলয়ে লাগল ॥

আহে সখিসব ঃ পৰম অভাগিনিক কী পুচহ ঃ হামু পুৰুব জনম ঃ ইশ্বৰ নাৰায়নক স্বামি ইচা ৪৪ কয় ঃ অনেক জনম কায় ক্লেস কৰিএ ঃ বহুত বৰিস তপস্যা ৪৫ কয়লো ঃ তদনন্তৰ আকাসি বান সুনল ঃ আহে কৈন্যা ঃ তোহোঁ ওহী জনমে স্বামিক ভেট নাপাঅব ঃ আৰ জনম ঃ শ্রীৰামৰূপে ঃ তোহাক বিবাহ কৰাৱব ঃ ইহা জানি হামু অগনী প্ৰৱেসি ঃ প্ৰান চাৰল ৪৬ ঃ আহে সখিসব ঃ সে দৈৱবানিয়ে বিফল ভেল ঃ সে শ্রীৰাম স্বামিক চৰন ওঁহী জনম ভেট নাহী পালো ৪৭ ॥

ওহী বুলিতে ৪৮ সীতাক পৰম তাপ ৪৯ উপজল ঃ হা ৰাম স্বামি বোলি মোহ হয়া ঃ মাটি লোটি জৈছে বিলাপ কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ সুহাই ৰাং ॥ চুটিকালা ॥

ধ্রুং ॥ বিলপতি ৫০ মৈথিলি মাই ।
নীৰ নয়ন ঝুৰায়ী ॥

৪৩। বেলি ঃ ৪৪। ইছা ঃ ৪৫। তপস্যা ঃ ৪৬। চাৰলো ঃ ৪৭। ভেলো ঃ ৪৮। বুলি ঃ ৪৯। সন্তাপ ঃ ৫০। বিলাপভি, বিলপিত ঃ

ঘন ঘন শ্বাস ঃ ফোকাৰত ঃ
তনু চেতনু ৫১ নাই ॥

পদ ॥ চিৰ বিৰহে দহে দেহা ঃ
দিস দেখু আন্ধিআৰি ।
ৰময়া বিনে ঃ মন ঝামৰু ঃ
পৰম কুছি ৫২ কুমাৰি ॥১॥
হা হৰি হা ৫৩ হৰি জম্পয় ঃ
জিৱ হৈচন জাই ৫৪ ॥
ৰাম চৰনে ৫৫ লাগু ঃ
গতি আৱৰি নাই ॥২॥ধ্রু॥৪॥

কথা ॥ ঐচন সীতাক বিলাপ দেখিয়ে ঃ সখিসব প্ৰবোধ কয় বোলল ॥

আহে প্ৰাণসখি ঃ সে ভকতক বান্ধৱ মাধৱ ঃ তোহাক দুখ দুৰ কৰব ঃ পুৰুব জনমক ঃ তোহোক ৫৬ স্বামি : অৱস্যক ৫৭ পাৱব ঃ হে সখী তাপ চাৰহ ৫৮ ॥

হে সমাজিক লোক ঃ জনকনন্দনি সীতা ঃ কিঞ্চিত স্বস্থ হয়া ঃ সখীসব সহীত ঃ একপাস হয়া ৰহল ঃ ৰামক চৰন চিন্তি ঃ বয়নে হাত চৰাই ঃ অধোমুখ হুয়া ৰহল ঃ তদনন্তৰ ৰাজাক প্ৰবেস পেখহ ৫৯ ॥

৫১। চেতন ঃ ৫২। কচি ঃ ৫৩। হা ঃ লোপ ৫৪ যৈচ নজাই ঃ ৫৫। চৰনেগতি ঃ ৫৬। তোহোৰ, তোহাৰ ঃ ৫৭। আৱশ্যক, অৱশ্যক ঃ ৫৮। ছাড়হ ঃ ৫৯। দেখহ ঃ

শ্লোক ॥ প্ৰৱেশমকৰোৎ কৃষ্ণদাসো দশৰথস্তদা ।
ছত্ৰচামৰসংযুক্তো ধনুষ্পাণি নৃপোত্তমঃ ॥ ৭ ॥

গীত ॥ **কানাৰা** ॥ **একতালি ৬০** ॥

ধ্ৰুং ॥ আৰে দসৰথ পৃথিবিনাথ ।
ঢোলে ৬১ চামৰ ছত্ৰ ধৰু মাথ ॥

পদ ॥ দুৰ্যয় বিৰ ধৰিয়ে সব চাপে ৬২ ।
কাম্পে ঋপুগন ৬২ক জাহে প্ৰতাপে ৬৩ ॥
তৃভুবন ইশ্বৰ ৰামক বাপ ।
জাহে ৬৪ নেহাৰি ৬৫ তুৰ হয় ৬৬ তাপ ॥*॥৫॥

কথা ॥ ঐচন প্ৰবেস কয় ৰাজা দসৰথঃ পৰম হৰখে বৈঠি ৰহল ॥

শ্লোক ॥ শিষ্যেন সাকমাগত্য বিশ্বামিত্ৰো মহামুনিঃ ।
আশীৰ্ব্বাদং দদৌ তস্মৈ ৰাজ্ঞে মন্ত্ৰমুদিৰয়ন্ ॥ ৮ ॥

কথা ॥ তদনন্তৰঃ ৰিসিৰাজ কৌষীক ৬৭ঃ সিষ্য সহীতঃ আসি কহুঃ ৰাজা দসৰথকঃ আসিৰ্ব্বাদ কয়ঃ জে কহলঃ তা দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ **ৰাগ—কানাড়া** ॥ পড়িতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ আৰে কৌতুকে কৌসিক চণ্ড ।
মালা মাথে হাতে ধৰু দণ্ড ॥

৬০। পৰিতাল : ৬১। ৰোলে : ৬২। চাপ : ৬২।ক ৰিপুগন : ৬৩। প্ৰতাপ : ৬৪। যাক : ৬৫। নেহেৰি : ৬৬। হৰে : ৬৭। কৌশিক : ৬৮। চাপ :

পদ ॥ লাৰয় বাহু হৰিগুন গাৱে ॥
সচকিত ভাৱে চৌদিসে চাৱে ॥
সোহে ৬৯ সুললিত তিলক কপাল ॥
হেৰত কোপে জৈচে জমকাল ॥ * ॥ ৬ ॥

কথা ॥ ঐচন প্ৰবেস দিয়েঃ সে ঋষিৰাজঃ বিভৎস ভাৱনা কয়ঃ জৈচে ৰাজাক আসিৰ্ব্বাদ দেলহঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

শ্লোক ॥ চিৰঞ্জীৱ চিৰঞ্জীৱ চিৰঞ্জীৱ জনাধিপ ।
পুত্ৰপত্নীযুতো নিত্যং ভক্তিমান্ ভৱ মাধৱে ॥ ৯ ॥

কথা ॥ হে ৰাজা দসৰথঃ সপৰিবাৰেঃ চিৰঞ্জীৱ ভৱ। ৰাজা ঋষিক আসনে বৈঠায়াঃ পৰি পৰনাম কয়ঃ কৰজোৰে বোল ॥

হে মুনিঃ তোহাৰ পদপৰসেঃ আজু অযোধ্যা পৱিত্ৰ ভেলঃ তুৱ দৰসনেঃ হামাৰ জনম সাফলঃ মুনি অব কোন প্ৰয়োজন সাধো আজ্ঞা কৰহঃ সভামৈধ্যে সত্য অঙ্গিকাৰ কয়লোঃ আযু জে দান মাগহঃ তাহেক সত্যে সত্যে দেৱৰ । ঋষিঃ ৰাজাক সত্যবানি সুনিঃ হৰিষ হৰিষ কৌতুকে ৭০ উঠি কহুঃ নৃত্য কয়লঃ আঃ মনোৰথ সাফল ভেলঃ ৰাজাক আসিৰ্ব্বাদ কয় বোলল ॥

হে নৃপতেঃ তোহো পৃথিৱিক কল্পতৰুঃ তোহোৰ

৬৯। শোভেঃ ৭০। কৌষিকঃ

ঠাইঃ প্ৰাৰ্থক কবহু বিমুখ নাহী হয় ঃ ইহাক জানোঃ কীন্তু হামাৰ প্ৰয়োজন স্থনহ ঃ হামু সিদ্ধাশ্ৰমত ঃ জজ্ঞ আৰম্ভল ঃ তাহেক মাৰিচ সুবাহু ঃ দুহু ৰাকচ ঃ বহুত বিঘিনি আচৰয় ঃ সে জজ্ঞ ৰক্ষা নিমতে ৭১ তোহাৰ ৰাম-লক্ষ্মন ঃ দুহু কুমাৰক ঃ হামাৰ সঙ্গে পঠাৱ ঃ তবে হামাৰ প্ৰয়োজন সিদ্ধি হয় ॥

শ্লোক ॥ তন্নিশম্যাভৱন্তীতো পপাত মুৰ্চ্ছিতো ভুৰি ।
কৰোতি কাতৰং ৰাজা নিগৃহ্য চৰণৌ মুনেঃ ॥ ১০ ॥

কথা ॥ ৰাজা কৌষীকক ঃ ঐচন বানি স্থনিয়ে ৭২ ঃ দুৰন্ত চিন্তায়ে পিৰল ৭৩ ঃ মুচ্ছিত হয়া পড়ল ঃ তদনন্তৰ স্বস্থ হয়া কৌষিক-চৰণত ধৰি কহুঃ কাতৰ কয় বোলল ।

আহে মুনিৰাজ ঃ হামাৰ পুত্ৰ ৰামলক্ষ্মন ঃ সে বালক ঃ তাহেক ৰাকচক দিতে চাৱ ঃ ওহী কোন বেভহাৰ ঃ হাহা ঋসিৰাজ ঃ জজ্ঞ-ৰক্ষা নিমিত হামাক লিয়া ৭৫ জাৱ ॥

ৰাজাক বচন স্থনিয়ে ঃ কৌষিক পৰম কোপে তৰছয়৭৬ ॥

অয়ে ঃ পাপি অসত্যবাদি ঃ ৰামলক্ষ্মনক নাহী পঠাৱত৭৪ ॥

ওহী বোলি ঃ কোপে কম্পমান হয়া বেগে চলল ঃ বাহু লাৰিয়ে ঃ কোপে দসন ছৰ্প্ৰয় ঃ ৰাজা আগু হয়া ঃ ঋষিক চৰন ধৰি কহু ঃ জৈছে বিলাপ কয়ল ঃ তা দেখহ স্থনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

৭১। নিমিত ঃ ৭২। স্থনিতেঃ ৭৩। পাইল ঃ ৭৪। পঠাৱৰ ঃ ৭৫। নিয়া ঃ ৭৬। ভৎসয় ঃ

গিত ॥ **সুহৈ ৰাং** ॥ **জতি মান** ॥

ধ্ৰুং ॥ কৰিয়ো ৭৭ কৰুণা ঋষি সুতদান দেহু ।
কোন মুহে কহব ৰামক তুহু লেহু ॥

পদ ॥ নেহ ব ৰাম ৰাকচ লাগি মাগী ।
আহে অধিক হৃদয় দহে আগি ॥১॥
বালক ৰাম কিচোয়ে নাহী জানে ।
তাহে নেহেৰি ৰহবি ৭৮ নাহ প্ৰানে ॥২॥*॥৭॥

কথা ॥ ঋষিৰাজ ঃ বালক ৰামক ঃ কৈচে ৰাকচক হাতে দিতে চাৱ ঃ হাহা উচিত নহেঃ বাপ ৰামক চাৰি ৭৯ হামাক নিয়া জাৱ ॥

ঋষি বোল ॥ অয়ে দশৰথ ঃ তুহু ৰামক চৰিত্ৰ কিছু জানয়ে নাহীঃ জোগবলে হামু সব জানোঃ ওহ ৰামচন্দ্ৰ পৰম ইশ্বৰ ঃ মহা হৰিক অংস অৱতাৰ ঃ অসুৰ ৰাকচ ঃ সব সংহাৰিঃ ভুৱিক ভাৰ উত্তাৰব ঃ ইহ জানি কিচু চিন্তা নাহি কৰবি ঃ সত্য ৰাখি সত্বৰ ৮০ ৰামলক্ষ্মনক হামাৰ সঙ্গে পঠাৱ ॥

ৰাজা ঋষিক বানি সুনি কহুঃ কিঞ্চিত স্বস্থ হয়া ঃ ঋষিক হাতে ৰামলক্ষ্মণক ঃ সমৰ্প্পি দেল ঃ কৌষিক কৌতুকে ৰাজকুমাৰ দুহু ঃ সঙ্গে লৈয়া চলল জৈচে ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

৭৭। কৰহু ঃ ৭৮। ৰহিব ঃ ৭৯। ছাড়ি ঃ ৮০। সত্বৰে ঃ

পয়াড় ॥ কানড়া ॥ মান জতি ॥

চলল কৌযিক সাধিৱে কাম।
পাচু পাচু চল৮১ লক্ষন ৰাম ॥
দেলহ ধনুক—বেদ ৮৩ দিব্যবান।
লক্ষন ৰাম পথহী সবে ৮২ জান ॥১॥
আশ্ৰম জাইতে ঋষিক উচাট।
পেখিয়ে তাড়কা বেঢ়ল বাট ॥
মিলল ৮৪ ভক্ষ্য পিসাচিনি হাসে।
কাম্পে কৌযিক পৰিয়ে তৰাসে ॥২॥
ৰাকষি ৮৫ খাই ৰাখ ৰঘুনাথে।
শুনিয়ে ৮৬ ৰাম ধৰল ধনু হাতে ॥
বোলি ৮৭ নির্ভয় যোৰল বান।
তাড়কা হৃদয়ে কৰি সন্ধান ॥৩॥
পৰল পিসাচি তেজি আটাস।
বজ্রপাতে জৈচে লোক তৰাস ॥
হৃদয়ে আনন্দ মিলল অধিক।
সাধু সাধু ৰাম কহয় কৌযিক ॥৪॥
হৰিসে সিহৰে দেহক লোম।
আশ্ৰম পাই আৰম্ভল হোম ॥

৮১। চলল ঃ ৮২। সব ঃ ৮৩। ধনুৰ্ব্বেদ ঃ ৮৪। মিলিল ঃ
৮৫। ৰাকশি ঃ ৮৬। শুনিয়া ঃ ৮৭। বোলিয়ে ঃ

পেখিয়ে ধুম মাৰিচ সুবাহু।
চান্দ গিলিতে জচ আৱল ৰাহু ॥৫॥
ত্ৰাসে কৌসিক কহয় ৮৮ আৰাৱে।
দেখু দেখু হুহুঁ ৰাকচ আৱে ॥
অব ৰঘুনাথ কৰহু মোহে ত্ৰান।
সুনিয়ে ৰাম ধৰল ধনু বান ॥৬॥
বেধল ৮৯ হৃদয় সৰক ৯০ সন্ধানে।
উৰল ৯১ ৰাকচ ৰামক বানে ॥
ভেলি সুবাহু সাগৰ পাত।
মাৰিচ পৰল প্ৰাণে ৯২ লঙ্কাত ॥৭॥
নাস গেল অব দুহু পিসাচে।
কৌতুকে উঠি কহু কৌসিক নাচে ॥
ৰামক ৰঙ্গে সাধু সাধু বোল।
জয় জয় ৰাম কৰ ৯৩ ঘন ৰোল ॥৮॥*॥৮॥

কথা ॥ পৰম সন্তোসে কৌসিকঃ ৰামক আসিৰ্ব্বাদ কয়ল ॥

শ্লোক ॥ জয় জয় ৰঘুনাথ প্ৰার্থক ত্ৰাণহেতো
ৰঘুকুল-কমলালী সূৰ্য্যবৰ্য্যঃ সদৈৱ।
হৰতু দুৰিতমেষাং নাম সংকীৰ্ত্তনেন
সুহৃদসুতকলত্ৰৈঃ জীৱতাৎ ত্বং চিৰায়ুঃ ॥১১॥

কথা ॥ ৰঘুকুল-কমল প্ৰকাসক সূৰ্য ৰামচন্দ্ৰ ঃ হামাৰ আসিৰ্ব্বাদে ঃ পত্নীপুত্ৰ সগীত ঃ চিৰঞ্জীৱ ভৱ ॥*॥

৮৮। কৰয় ঃ ৮৯। ভেদল ঃ ৯০। মৰমক ঃ ৯১। উড়ল ঃ
৯২। প্ৰাণপৰল ঃ ৯৩। কৰয় ঃ

ওহী বুলি আসির্ব্বাদ তুলসী দেলহ৯৪ঃ শ্রীৰাম মাথা পাতি লেলহ৯৫ ॥*॥

ঋষিবোল ॥ হে বাপ ৰামচন্দ্র ঃ তুহু হামাৰ পৰম উপকাৰি ঃ মাৰিচ-সুবাহু ঃ ৰাকচ মাৰি ঃ হামাৰ জজ্ঞ সিদ্ধ কয়ল ঃ তোহোক গুন সুঝয়ে নাহী পাৰি। সম্প্ৰাতি প্ৰত্যুপকাৰ৯৬ ঃ তোহোক কা কৰব ॥*॥

ওহি বোলি ঃ ঋষি মনে বিমৰিস৯৭ কয় ঃ পুনু বোলল ॥*

আঃ সাধুপ্ৰয়োজন মিলল ঃ হে ৰঘুনাথ ঃ আজু জানেকী সীতাক৯৮ সয়ম্বৰ মিলিছে ঃ হামু জানল মহেসক ধনু ঃ জে গুন দিতে পাৰয় ঃ সে কন্যা সেহি৯৯ পাৱে ঃ সে ভুবন মোহনি১০০ ভাগ্যঅতি ঃ জব (তব) গৃহিনি হয় ঃ তবে হামাৰ পৰম আনন্দ মিলয় ঃ হামু জোগবলে সব জানো ঃ সোহি সীতা ঃ পুৰ্ব্ব জনমত ঃ বহুত তপ আচৰি ঃ তোহাক স্বামি পাৱল১০১ ঃ তাহেক স্মৰিয়ে ঃ ওহি জনম ঃ তোহাৰ চৰন চিন্তি সৰ্ব্বথা থিক ঃ পৰম বিৰহাতুৰ হয়া ঃ তোহোক লাগি ৰহৈচে ঃ সে সুন্দৰিক ৰূপসম্পতি কিচো কহব ঃ তাহে সুনহ ॥

৯৪। দিলহ ঃ ৯৫। ললহ ঃ ৯৬. প্ৰত্যুপকাৰি ঃ ৯৭। বিমৰিষ ঃ ৯৮। সীতাৰ ৯৯। সোহি ঃ ১০০। দুৰ্ল্লভ ঃ ১০১। নাপাৱল ঃ

ভটিমা ॥

কি কহব ৰূপ কুমাৰিক ৰাম।
কনক পুতলি তুল তনু অনুপাম ॥
ৰতন তীলক লোল অলক কপোল।
হেৰিয়ে ভ্ৰুভঙ্গ১০২ তৃভুবন ভোল ॥১॥
দেখিয়ে বদন চান্দ ভেলি লাজ।
নয়ন নিৰেখি কমল জল-মাঝ ॥
হেৰিয়ে ভুজযুগ মিলন উচ্ছঙ্ক১০২(১)।
ললিত মৃনাল মজল জল পঙ্ক ॥২॥
আৰকত কৰতল মুনিমন মোহা১০৩।
কনক সলকা১০৪ আঙ্গুলি কৰু সোহা১০৫ ॥
বন্দুলি নিন্দি অধৰ কৰু কান্তি।
ডালিম্ব১০৬ নিবিৰ বিজ দন্ত পান্তি ॥৩॥
ইসত হৰিষত১০৭ মদন মোহ জাই।
নাসা তিলফুল কমলিনি মায়ী ॥
নৱ যৌবন১০৮ তন বদৰি প্ৰমান।
উৰু কৰিকৰ কটি ডম্বৰুক ঠান ॥৪॥
পদপঙ্কজ নৱ পল্লৱ পান্তি ১০৯।
চম্পক পাকবি আঙ্গুলি কৰু কান্তি ॥

১০২। ভ্ৰূভঙ্গ ঃ ১০২(১)ঃ উচঙ্গ ঃ ১০৩। মোহে ঃ ১০৪। শলক ঃ ১০৫। সোহে ১০৬। দাড়িম্ব, দাৰিম্ব ঃ ১০৭। হাস ঃ ১০৮। জৌৱন ঃ ১৪৯। "পদ পল্লৱ পঙ্কজ পান্তি" ঃ

নখ চয় চাৰু চান্দ পৰকাস ।
লহু লহু মত্তগজ-গমন বিলাস ॥৫॥
কত লাৱনু বিহি নিৰমল জানি ।
কোকিল-নাদ আমিয়া ঝুৰে বানি ।
তোহো সুকুমাৰ ৰূপ১১০ নোহে হিন ।
ৰাজকুমাৰিক বয়স নবিন ॥৬॥
সেহী১১১ বড় ৰমনি ঘৰনি জব হোই ।
অব গৃহবাস সফল তব তোই ॥
কহলো স্বৰূপ বচন শ্ৰীৰাম ।
চল অবিলম্ব জনকৰ১১২ ঠাম ॥৭॥
ভাঙ্গহ অযগৱ ধনুক লিলাৱে ।
সীতা ভোলি ভজোক১১৩ তুয়া পাৱে ॥
জানি হামু সত্য বানি বোল ।
ডাকি কৰহু নৰ হৰি হৰি বোল১১৪ ॥৮॥

শ্লোক ॥ সীতায়া ৰূপলাৱণ্যং শ্ৰুত্বা নিঃশ্বস্য ৰাঘৱঃ ।
ঋষিমাভাষ্য ভগবান্ জগাম মিথিলাম্প্ৰতি ॥১০॥

কথা ॥ সীতাক ৰূপসম্পত্তি সুনিৱে ঃ ৰামক মনে কিঞ্চিত মদন-বিগাৰ উপজল ঃ জানকি বিযোগ নিমিত্ত নিস্বাস ফোকাৰি ঃ ঋষিক সম্বোদ্ধি বোল১১৫॥ শ্ৰীৰাম বোল ॥ হে মহামুনিৰাজ ঃ সে মহেসক ধনু ঃ বজ্ৰাধিক কঠিন ঃ হামু বালক ঃ তাহেক গুন

১১০। ৰূপে ঃ ১১১। সোহি ঃ ১১২। জনকক ঃ ১১৩। ভজ ঃ ১১৪। বোল ঃ ১১৫। বোলল ঃ

দিতে ঃ হামাৰ জোগ্যতা কৈচন হই১১৬ ঃ তথাপি তোহাৰি আজ্ঞা পালিতে লাগয় ঃ ঋষিৰাজ ঃ জানি সত্বৰ চলহ ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলি সোদৰ সহিত ঋষিক পাচু ঃ শ্ৰীৰাম জৈচে মিথিলাক পয়ান কৰল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ **মাউৰ ৰাং** ॥ **মান জতি** ॥

ধ্ৰুং ॥ ৰময়া চলে মিথিলাকু লাই ।
ৰাজিৱ লোচন ঃ স্যাম সুন্দৰ ঃ
সোদৰ সঙ্গহি জাই ॥

পদ ॥ সুনি ৰমনিক নিকলিক১১৭ কাহানি ঃ
মিলল১১৮ মোহ মুৰাৰি ।
ভাৱ ভিন১১৯ ৰিত১২০ ঃ ভেলি কিঞ্চিত ঃ
চিত্ত মদন বিগাৰি ॥১॥
বদন ইন্দু মদন ঝামৰ ঃ
কাম পহিল প্ৰবেশ ।
চলতু ৰাঘৱ ঃ কাম কৌতুক ঃ
হৰতু কেসৱ ক্লেস ॥২॥*॥৯॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ মিথিলাপুৰ পাই ঃ ঋষি-সোদৰ সহিত ঃ শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ ঃ ৰাজসভা প্ৰবেস কয়ল ঃ জনক কৰ জোড়ি

১১৬। কৈচে নাহী ঃ ১১৭। নিকলিক (লোপ) ঃ ১১৮। মিলি ঃ ১১৯। ভিন্ন ঃ ১২০। ঋতু, ৰীত ঃ

উঠি কহু ঃ ৰামলক্ষ্মন সহিত বিশ্বামিত্ৰক আসনে বৈঠাই ঃ ঋষিক প্ৰনামি তুতি বোলল ॥

ৰাজা বোল ॥ হে ঋষিৰাজ ঃ তোহাৰ আগমনে ঃ আজু হামাৰ মিথিলাপুৰ পৱিত্ৰ ভেল ঃ মেৰি মহাভাগ্য মিলল ॥ ঋষি আসিৰ্ব্বাদ শ্লোক পঢ়ল ॥

চিৰঞ্জীৱ চিৰঞ্জীৱ ৰাজন্ সজ্জন-ৰঞ্জন ।
গজবাজীমহৈশ্চৰ্যভাৰ্যাত্মজযুতঃ সদা ॥ ৬॥

কথা ॥ হে মহাৰাজা জনক ঃ পত্ৰি১২১ পুত্ৰ সহিত ঃ তুহু চিৰকালে সুখিভৱ ঃ তোহাৰি সৎকাৰে পৰম তুষ্ট ভেলো ॥ জনক ৰাজা ৰামলক্ষ্মনক ৰূপ নিৰেখি পৰম আচৰ্য হয়া ঃ মুনিত পুছত ॥

হে ৰিষিৰাজ ঃ ওহি বালক দুহু ঃ অদভুত মধুৰ মুৰুতি ঃ দেখি পৰম আনন্দ ভেলো ঃ কাহেৰ কুমাৰ ঃ কিবা দেৱ ঃ কিবা১২২ মনুস্য ঃ হামু বুঝায়ে নাপাৰি ঃ ওহি সুকুমাৰ ঃ কুমাৰ দুহু ঃ দেখিতে হৃদয় সন্তোস ভেল ॥

তাহে সুনি ঋষি শ্লোক পঢ়ল ॥

সুতৌ দশৰথস্যৈতাৱাগতৌ ৰামলক্ষ্মণৌ ।
দুহিতুস্তৱ সীতায়াঃ স্বয়ম্বৰদিদৃক্ষয়া ॥১৪॥

কথা ॥ হে মহাৰাজা ঃ তোহাৰি পৰিচয় নাহি ঃ জে দশৰথ ৰাজা ঃ তোহাৰ পৰম মিত্ৰ ঃ তাহাৰ কুমাৰ দুহু ঃ

১২১। পৌত্ৰ ঃ ১২২। কি ঃ

হামাৰ১২৩ পৰম সিষ্য ঃ আৰা সবাৰ নাম ৰামলক্ষ্মন ঃ তোহাৰ দুহিতা সীতাৰ সয়ম্বৰ দেখিতে ইহা আৱল থিক ঃ ইহ জানি ঃ সত্বৰ সমাজ পতাই ঃ মহেসক ধনু আনহ ॥

জনকৰাজা মহা হৰ্ষে ঃ ৰামলক্ষ্মনক আলিঙ্গি বোলল ॥*॥

আঃ ধন্য ধন্য দশৰথ ৰাজা ঃ ঐচন পৰম সুকুমাৰ কুমাৰ জাহেৰ ১২৫ গৃহে ঃ তাহেৰ ভাগ্যক মহিমা কি কহব ॥*॥

ওহি বোলি ৰাজা পৰম উচৰে ঃ পঞ্চম ১২৬ সবদে সম্বাদ নাদ বহুত বজাৱল ঃ মনিমন্ত মন্ত্ৰিক আদেস কয়ল ॥*॥

অয়ে মনিমন্ত ঃ যে নৃপসব বাসা কৰি ৰহিচে ঃ তাহেক আনি সত্তৰ সমাজ মিলাৱ ॥

ইতি শ্ৰুত্বা মনিমন্তো নিষ্ক্ৰান্তঃ ॥

শ্লোক ॥ নিশম্য পৰমা ৰামা ৰামাগমন-কৌতুকম্ ।
সখীং সম্প্ৰেষয়ামাস জানকী কনকাৱতীম্ ॥১৫॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ ঢোল ঢক্কাসঙ্খগোমুখ ঃ মৃদু মৃদঙ্গ ঃ তাল কৰতাল ঃ কাহাল কোলাহল ঃ মহোৎসৱৰ সুনিয়ে ঃ জানকী সখিক সম্বোধি বোলল ॥

হা হা সখি কনকাঅতি ঃ কি নিমিত্ত সভাত মহা হৰিষ বাজন সুনিয়ে ঃ কোন ৰাজা আৱল ঃ সত্বৰে

১২৩। হামাৰো ঃ ১২৪। মিলাই ঃ ১২৫। জাহাৰ ঃ ১২৬। পঞ্চ ঃ

জান গিয়া ঃ হামাক বাম অঙ্গ ফান্দে ঃ কোন কুসল সাধে ঃ জানয়ে নাহি ॥

শ্লোক ॥ তস্যাঃ কথমথাকর্ণ্য কৌতুকাৎ কণকাৱতী ।
যযৌ ৰাজসভাং সাধ্বী সীতাং নত্বাতিসত্বৰম ॥১৬॥

কথা ॥ সীতাক ঐচন আদেস সুনি কহু ঃ কনকাঅতি ঃ শীতা পায়ে পৰনাম কৰিয়ে ঃ জৈচে চললি ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ ধনশ্রী ৰাং ॥ একতালি ॥

ধ্রু ॥ কতুহলে চলে মায়ী ১২৭ ঃ ৰাম পৰিচয় লাই ।
কামিনি কনকাঅতি ঃ জায় ৰাজহংসগতি ॥

পদ ॥ পায়ে ১২৮ সভাক সতি ঃ দেখল ৰঘুপতি ।
জৈচন গগন মাঝ ঃ উদিত নৈক্ষত্ৰৰাজ ॥১॥
পেখি ৰূপ লাঅনু ঃ ভেলি পুলকিত তনু ।
ঝুৰে নয়নক নিৰ ঃ তনু মন নোহে থিৰ ॥২॥*॥১॥

কথা ॥ সভাক১২৯ মধ্যে ৰামক ৰূপ-লাৱন্য দেখি ঃ পৰম বিস্মিত হয়া ঃ সীতাক আগু গিয়া ঃ কনকাঅতি পৰি পৰনামি বোলল ॥*॥
আহে প্ৰানসখি ঃ তোহাৰ মহোদয় মিলল ॥*॥
সিতা বোল ॥ হে প্ৰানসখি ঃ তুহু কী দেখল ঃ কি সুনল ঃ সত্তৰ কহ । কনকাঅতি বোল ॥ আহে

১২৭ । সয়ী ঃ ১২৮ । পায়ে ঃ ১২৯ । সভা ঃ

জনকনন্দনি ঃ তুহু জাহেৰ বিৰহে১৩০ প্ৰান চাৰহ ১৩১ ঃ সোহ দসৰথ ৰাজাৰ কুমাৰ ঃ কৌটি কন্দৰ্প্প দৰ্প্প দলন ৰূপ ঃ শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ ঃ তোহাৰি ঃ সয়ম্বৰ সুনিএ আৱল ঃ তাহে দেখি ৰাজা জনক১৩২ আনন্দ দুন্দুভি বজাঅল ঃ হে সখি ঃ ৰামক কি আৰ্চৰ্য্য মানুস ৰূপ কি কহব ঃ একু অঙ্গক লাঅনু সত বৰিস কহিতে নপাৰি ঃ সখি তথাপি কিচো কহচি ঃ তা সুনহ ॥

ভটিমা ॥

সুন সখি বচন স্বৰূপ । কী কহব ৰামক ৰূপ ॥
স্যাম মুৰুতি পিতবাস । ঘন জচ বিজুৰি বিকাস ॥১॥
মস্তক ছত্ৰক বেস । নিল কুঞ্চিত১৩৩ কেস ॥
ৰুচিকৰ কৰ্ণ অতুল । নাসা নিল তিল ফুল ॥২॥
বদন ইন্দু পৰকাস । অৰুন অধৰ মন্দ হাস ॥
ওতিম দসন১৩৪ পান্তি । মানিক ঝিকমিক কান্ত ॥৩॥
মদনক ধনু ভ্ৰুব ভঙ্গ । ভুজযুগ বলিত ভুজৱঙ্গ১৩৫ ॥
নয়ন পঙ্কজ নৱ পাতা । কৰতল উতপল ৰাতা ॥৪॥
আঙ্গুল ললিত অমোল । নখচয় চান্দক তুল ॥
সুন্দৰ উদৰ কটিবন্ধ । সোহে সিংহ বন্ধ কন্ধ১৩৬ ॥৫॥
উৰু কৰিকৰ নিৰুপম । চৰন কমল কোস স্যাম ॥

১৩০ । নিমিত্তঃ ১৩১ । ছাড়হ ঃ ১৩২ । গন ঃ ১৩৩ । আকুঞ্চিত ঃ
১৩৪ । দশনক ঃ ১৩৫ । ভুজঙ্গ ঃ ১৩৬ । কবন্ধ ঃ

পদতল ৰাতুল কান্তি । ধ্বজ যৱ১৩৭ পঙ্কজ পান্তি ॥৬॥
মানুসৰ১৩৮ ঐচন ৰূপ । নাহি সুনি কহলো স্বৰূপ ।
নবিন ৰয়স সুকুমাৰ । নাৰায়ন অৱতাৰ ॥৭॥
কিনো ভৈল ভাগ্য তোহাৰি । তুহু নৱ তৰুন কুমাৰি ॥
বিধি মিলাৱল আনি । তেৰি মনোৰথ জানি ॥৮॥
অব সব পুৰল আস । বিৰহ দুখ গেল নাস ॥
পাৱব স্বামিক কোল । কৰ নৱ হৰি হৰি বোল ॥৯॥

কথা ॥ আহে সখি : জৈচন মহাপুৰুস-লক্ষন দেখল : জানল : ওহি ইশ্বৰ নাৰায়ন : শ্ৰীৰাম ৰূপে তোহাৰ বিবাহ১৩৯ হেতু আৱল : ইহাত কিচো সঙ্কা নাহি কৰবি : সখি তোহাৰ মনোৰথ সাফল ভেল ॥

শ্লোক ॥ শ্ৰুত্বা সখীমুখাদ্ৰামচন্দ্ৰস্য চৰিতামৃতম্ ।
মুৰ্চ্ছিতা পতিতা সীতা সুমহাহৰ্ষ-ধৰ্ষিতা ॥ ১৭॥

কথা ॥ ৰামক১৪১ পৰম চৰিত্ৰ সুনি : সিতা মহা হৰিসাবেসে মুৰ্চ্ছিত হয়া পৰল : জৈচে প্ৰেমৰসে মহা আকুল কৈলা১৪০ তা দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ ধনশ্ৰী ॥ একতালি ॥

স্বামিক চৰিত্ৰ : সুনিএ কুমাৰি
ভোলি পুলকিত১৪২ তনু : চেতন আকুল :
কুল কামিনি ঝুৰে বাৰি ॥

১৩৭। জৱ : ১৩৮। মানুস : ১৩৯। বিৰহ : ১৪০। ভেলি : ১৪১। স্বামিক : ১৪২। পূলক :

পদ ॥ ৰামক চৰন : চিত্ত চিৰ১৪৩ চিন্তিএ ১৪৪ :
নয়না মুদি ৰহু মাই ।
প্ৰেম-পৰস ৰস : ৰাজ-নন্দনি তচ :
মানস আমিয়া ঝুৰাই ॥১॥
জাহে বিৰহে১৪৫ দহে : ৰহল১৪৬ নাহি জীৱ :
সো পৃয় পাৱল কোল ।
আনন্দ সিন্ধু : মগন১৪৭ কামিনি :
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ওহি১৪৮ বোল ॥২॥*॥১১॥

সুত্ৰ ॥ কনকাআতি : মদন-মন্থ া : সিতাক ধৰি কহু : আঙ্কোলে অঙ্গ মুচি : প্ৰবোধ বোলয় ।

হে প্ৰান সখি : তুহু জাহেৰ চৰন চিন্তি : চিৰকাল ৰহৈছ ১৪৯ : সে ৰামচন্দ্ৰক বিধি হাতে মিলাৱল ১৫০ : আনন্দ সমএ তুহু কি মিমিত : আকুল ভেলহ : হে মাতা স্বস্থ হৱ ১৫১ ॥

সুত্ৰ ॥ সখিসবক বানি সুনি সিতা আকুল তেজি : ৰামক চৰন চিন্তি : এক পাস হয়া ৰহল ॥

শ্লোক ॥ ততো নৃপান্ সমানীয় মণিমন্তো নৃপাজ্ঞয়া ।
কাৰয়ামাস মহতীং সভামুৎসৱ-শোভিতাম্ ॥১৮॥

কথা ॥ তদনন্তৰ : মনিমন্ত মন্ত্রি ৰাজাসবক আনিএ : জৈচে সভামৈধ্যে মিলাৱল ১৫২ : তা দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল ২॥

১৪৩। থিৰা ১৪৪। চিৰএ : ১৪৫। বিৰহ : ১৪৬। ৰহলা : ১৪৭। মগন মন ১৪৮। ওহি (লোপ ১৪৯। ৰহৈছে : ১৫০। মিলল : ১৫১। হৱৰ : ১৫২। মিলল :

গিত ॥ ৰাগ-কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

আৰে নৃপসব ধৰি ১৫৩ সব ১৫৪ চাপে ।
কাম্পে ধৰনি পৰম প্ৰতাপে ॥
পদ ॥ কাহু কাণ্ড খাণ্ডা১৫৫ উবি হাত ।
দসন কামুৰি ঝঙ্কাৰে১৫৬ মাথ ॥
দৰপে কৰয় মাৰ ধৰ বোল ।
পাৱল১৫৭ ৰাজসভাকেৰি কোল ॥২॥*॥১২॥

কথা ॥ সে ৰাজাসব ঃ ঐচন বিভৎস ভাৱনা কয় ঃ একপাস হয়া বৈঠি সভাত ৰহল ॥

শ্লোক ॥ সখীভিঃ সাকমভেদ্যং জানকীং জনকোঽনয়ৎ ।
মহেশধনুঃ স্বস্কন্ধে নিধায় শোভিতাং সভাম্ ॥১৯॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ ৰাজাজনক অভ্যন্তৰ প্ৰৱেসিয়ে ঃ মহেসক অজগৰ ধনু কন্ধে কৰিএ ঃ দুহিতা সিতাক বস্ত্ৰে অলঙ্কাৰে সুমণ্ডিত১৫৮ কৰিএ ঃ সুৱৰ্ন্ন-পঙ্কজমালা হাতে দিএ কহু ঃ সখিসব সহিত ঃ জৈচন উৎসৱ উৎসুকে ঃ সভা প্ৰবেস কৰাওল ঃ তাহে ইত্যাদি ॥

গিত ॥ ৰাগ—সুহাই ॥ চুটিকালা ॥

জানকি কামিনি ঃ কৌতুকে চললি লাই১৫৯ ।
সখিসব সঙ্গে ঃ ৰঙ্গে কৰত১৬০ কেলি ঃ
মেলি আঞ্চোল ডুলাই১৬১ ॥

১৫৩। ধৰু ঃ ১৫৪। ধনু ঃ ১৫৫। খণ্ড ঃ ১৫৬। ঝঙ্কাৰয় ঃ ১৫৭। আৱল ঃ ১৫৮। মণ্ডিত ঃ ১৫৯। লায়ে ঃ ১৬০। কৰতু ঃ ১৬১। ডুলাৱে ঃ

পদ ॥ নৱ পিউ পৰস১৬২ ঃ ৰসিক কৰু বালা ঃ
মালা কৰতলে লোলে১৬৩ ।
চৰন ৰঞ্জিত১৬৪ মনী ঃ মঞ্জিৰ ঝানকিত ঃ ১৬৫
কঙ্কন কিঙ্কিনি ৰোলে১৬৬ ॥১॥
মত্তগজগামিনি ঃ কামিনি মাই ঃ
জাই নিজপিউ পাসা ।
হেৰিএ নৃপসব ঃ মদনে দহতু মন ঃ
কহতু কৃষ্ণক দাসা ॥২॥*॥১৩॥

কথা ॥ ৰাজনন্দনিক নৱ জৌবনী১৬৭ ৰূপ লাৱন্য নিৰেখি ঃ ৰাজাসবক কামবানে পিড়ল ঃ অচেতনে মুৰ্চ্ছিত হয়া পৰল ঃ পুনু চেতন লভিএ ঃ উঠি কহু ঃ পৰম আকুল ভাএ ঃ সিতাক কাতৰ কয় বোলল১৬৮ ॥*॥

ৰাজাসব বোল ॥ হে প্ৰানেশ্বৰি ঃ কামসাগৰে মগন ভেলো ঃ নিস্তাৰ কৰহ ॥*

কাহু আঙ্গুলি মুখে লৈয়া বোলল ॥ হে ৰাজনন্দনি ঃ মদনে হামাৰ মন মৰ্দ্দয় ঃ পৃএ হামাক হস্তে পৰখ ॥*॥

দসনে খেৰ কামুৰি কাহু বিনয় বোলয়ে১৬৯ ॥ হে সুন্দৰি ঃ মদন বানে ফুটি ঃ হামাৰ প্ৰান ফুটি ছুৰি১৭০ জাই ঃ বচন আমিয়া ৰখ ৰৰখি হামাক জিৱাৱ ॥*॥

১৬২। পৰম ঃ ১৬৩। লোল ঃ ১৬৪। তনিত ঃ ১৬৫। ঝনকত ঃ ১৬৬, ৰোলি ঃ ১৬৭ । জৌবন ঃ ১৬৮। বোল ঃ ১৬৯। বোল ঃ ১৭০। ছুবি লোপ্য

কাহু কামে ভুলি বোলয় ॥ হামাৰ গৃহে জত মহাদেই১৭২ থিক ঃ সব তোমাক দাসি কৰি দেৱব ঃ হামু তোহাৰ চৰনক দাস ভেলো ঃ হামাৰ আগে খানিক তষ্টিএ ঃ কটাক্ষ নিৰেখি ঃ প্রানদান দেহ ॥*॥

সূত্র ॥ ঐচন কামে মত্ত হয়া ৰাজাসব ঃ নানা বিধ বিভৎস ভাৱনা কৰয় ঃ পেখি সিতাক সখি ঃ কনকাঅতি ঃ মদনমন্থৰা ঃ চন্দ্রমতি ঃ সূর্যপ্রভা ঃ কাহু ৰাজাক গোৰ মাৰি ভৰচয় ঃ কাহো হাতে পাএ ঠেঙ্গনা মাৰয় ঃ কাহু বস্ত্রগলে বান্ধিএ ঃ দুই তিনি সখিএ ধৰিএ ঘসাৰে ঃ সেসব দুখকো নগনয় ঃ তথাপি নৃপকুমাৰিক কাতৰ কয় থিক ॥

অয়ে লোক ঃ হৰিভকতি হিন ঃ কামাতুৰ পুৰু-সব দুখ দেখহ ঃ জগতক মাতা জনক নন্দনি১৭১ ঃ তাহেক জানৱে নাহি ঃ ইহ জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল২ ॥

শ্লোক ॥ জগাদ জনকো ৱাক্যং পশ্যতৈনং১৭৩ ধনুর্নৃপা ঃ ।
ইদং সজ্যং কৰোতি যঃ তস্মৈ সীতাং সমর্পয়ে ॥২০॥

কথা ॥ জনকৰাজা ৰাজসভাক স্বস্থ কয় বোলল ॥

আহে ৰাজাসব ঃ হামু সত্য বানি কহৈচে১৭৪ ঃ তা সুনহ ঃ সিতাক বিবাহ নিমিত্ত ঃ চিন্তত্তে১৭৫ ঃ

১৭১। মহাদয়া ঃ ১৭২। জন বন্দনি ঃ ১৭৩। পশ্যতৈতৎ ১৭৪। কহছি ঃ ১৭৫। চিন্তিতে ঃ

ওঁহি মহেসক ধনু ঃ গগন হন্তে পৰল ঃ তদনন্তৰ ঃ আকাসি বানি সুনল ঃ ওহী ধনুত জে গুন দিতে পাৰয় ঃ তাহেক মাথে ঃ কুসুম মালা দিএ ঃ সিতা স্বামি বৰব ঃ ইহ সত্য জানি জত্ন কৰহ ॥

ওহি বাক্য সুনিয়ে ঃ সতধনু নাম ৰায়া ঃ পৰম আড়ম্বৰে ঃ কাছি গিয়া ঃ পহিলেহি ধনুক ধৰল ঃ দসন কামুৰি ; গুন দিতে ছিত হয়া পৰল। তদনন্তৰ চন্দ্র কেতু ঃ ধনু ধৰি কহোঁ ঃ কথংকথমপি ঃ উল্লাস ধনু সহিতে পৰল ঃ তা দেখি ৰাজা পুৰঞ্জয় ঃ পৰম আটোপে ঃ ধনু ধৰি কহু ঃ সৰিৰক বলে লাড়িতে নাপাৰি ঃ উফৰি পৰল ঃ তদনন্তৰ ৰাজা কুমুদাক্ষ ঃ কটি বস্ত্র কাছিকহু ঃ অধৰ কামুৰি ঃ ধনুক দোঙ্গ১৭৫ দিএ ঃ তুলিতে১৭৬ মহাপ্রয়াস পাই ঃ বিখেপ১৭৭ কৰল ঃ লাজ হুই সমজ্যাতপৰি হাতপাৱ আচৰয় ॥

শ্লোক ॥ ৰামমাহ মুনির্বৎস কিন্নিৰীক্ষ্যেহ তিষ্ঠসি। কৌশল্যা-
নন্দনোত্তিষ্ঠ ত্বং সজ্যং কুরু কার্মুকম্ ॥২১॥

সূত্র ॥ হে সমাজিক ঃ ৰাজা সবক পৰম বিভৎস দেখিএ ঃ মুনি ৰামক বোল ॥*॥ হে কৌশল্যানন্দন ঃ তুহু কি নিমিত আপেখি ৰহৈছে১৭৮ উঠহ ঃ ওহি ধনুত সত্তৰ গুন লগাৱ ॥*॥

১৭৫। দোঙ্গা ঃ ১৭৬। তুলি ঃ ১৭৭। বিক্ষেপ ঃ ১৭৮। ৰহৈছ ঃ

ৰামচন্দ্ৰ ঋষিক প্ৰনামি১৭৯ বোলল ॥*॥

হে মুনিৰাজ ঃ হামু বালক ঃ ওহি ধনু বজ্ৰাধিক কঠিন ঃ ইহাত গুন দিতে ঃ হামাৰ সামৰ্থ কৈচন হই১৮০ তথাপি তোহাৰ আজ্ঞা পালি জত্ন কৰব ঃ জে ধনুত গুন দিতে মহাৰাজাসব ঃ নাহি পাৰল ঃ ইহাত হামাৰ কোন লাজ ঃ ১৮১ নাহি ॥*॥

ওঁহি বুলি ৰামচন্দ্ৰ ঃ পিত বস্ত্ৰ কাচনি কাচি ঃ লিলাএ চলল ঃ পেখি ৰাজাসব বিহসি১৮২ বোলয় ॥*॥ ৰাজা বোল ॥ ওঁহি কাহেক চয়াল ঃ কি উপালম্ভ ভেলি ॥*॥

সূত্ৰ ॥ শ্ৰীৰাম১৮৩ অজগৰ ধনুক বামহাতে ধৰি কছু ঃ জৈচে কুসুম মালাক উৰ্দ্ধক১৮৪ খেপি ঃ পুনৰ্ব্বাৰ লুফি ধৰল ঃ পেখি ৰাজাসবক মুখ মলিন ভেল ॥

শ্লোক ॥ ধৃতে চাপে শ্ৰীৰামেন সীতা শঙ্কিতমানসা।
অনন্তং কচ্ছপং পৃথ্বীং যাচমানা জগাদ সা ॥ ২॥

সূত্ৰ ॥ হে সমাজিক লোক ঃ জেনখন১৮৫ ৰামচন্দ্ৰ অজগৰ ধনু ধৰল ঃ সীতা পৰম সঙ্কিত ভাৱে ঃ মনে চিন্তিত ভেলি ঃ হা হা হামাৰ স্বামি পৰম সুকুমাৰ ঃ নৱিন বয়স ঃ বজ্ৰাধিক কঠোৰ১৮৬ মহেসক ধনু১৮৭ ঃ

১৭৯। পৰ্ৰনাম কয় ঃ ১৮০। হোই ১৮১। প্ৰয়োজন ঃ ১৮২। ৰাজসবক মুখ বিহৰি ঃ ১৮৩ শ্ৰীৰামে ঃ ১৮৪। উপৰক ঃ ১৮৫। জেখন ঃ ১৮৬। কঠিন ঃ ১৮৭। ধনুক ঃ

ইহাত গুন দিতে স্বামি জনু পাৰয় নাহি ঃ হা হা পিতা কি দাৰুন কৰ্ম্ম কয়লি ঃ ওহি চিন্তি পৃথিবিক কাতৰ কয় বোলল ॥*॥

সিতা বোল ॥ হে মাৱ ঃ ১৮৮ বসুমতি ঃ তুহু থিৰ হুয়া১৮৯ ৰহব ঃ হে পিতা অনন্ত ঃ তুহু ভল্ল কয় পৃথিবিক ধৰব ঃ হে ইস্বৰ কুৰ্ম্মৰাজ ঃ তুহু অনন্তক পৃথিবিক১৯০ সম্বধে ১৯১ ধৰব ঃ তোৰাসবক প্ৰসাদে স্বামি জদি গুন দিতে পাৰয় ঃ তবে ঃ ১৯২ হামু অগতিৰ গতি হয় ॥*॥

ওহি বুলি ঃ সিতা স্বামিক মুখ নিৰেখি ৰহল ॥

শ্লোক ॥ ৰামস্তু শঙ্কিতাং সীতাং নিৰীক্ষ্য কৃপয়া প্ৰভুঃ।
প্ৰসজ্য সজ্যমকৰোৎ লালয়াজগৰং ধনুঃ ॥৩২॥

কথা ॥ সে কৃপাময় ৰামচন্দ্ৰ ঃ সিতাক সকাৰুন ঃ ৯৩ ভাৱ পেখি ঃ তৎকালে লিলায়ে ধনুত গুন লগাঅল ঃ সে ইস্বৰ পুৰুস ৰামচন্দ্ৰ ঃ হসি হসি অপ্ৰয়াসে ঃ কৰ্ন্নমানে টানি ঃ ধনুক টঙ্কাৰ কৰল ঃ ঠাৎকাৰ সবদে মধ্য স্থানে ঃ ৯৪ ঃ ধনু ভাগি পচাৰো ৯৫ চিড়ল ঃ ৯৬ ঃ জৈচন বজ্ৰপাত ভেল তদ্বৎ ঃ ৰামক মহা মহিমা দেখি ঃ ৰাজাসব সচকিত ভেলহ ঃ শীতা ধনুভঙ্গ দেখি ঃ ৯৭ ঃ

১৮৮। মাতা ঃ ১৮৯। হয়া ঃ ১৯০। পৃথীক ঃ ১৯১। সন্নদ্ধে ঃ ১৯২। তব ঃ ১৯৩। সকাৰুন ঃ ১৯৪। ভাগে ঃ ১৯৫। পচাৰে ঃ ১৯৬। চিৰল ঃ ১৯৭। পেখি

আনন্দে মগন হয়া ঃ জৈচে শ্ৰীৰামক মাথে কুসুমক মালা দিএ ঃ স্বামি বুলি বৰল ঃ তা দেখহ স্থনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি১৯৮ ॥

গিত ॥ ৰাগ—মাউৰ ॥ পৰিতাল ॥

আনন্দে ৰাজনন্দনি হাসে ।
ৰামক পাস চলয় লয়লাসে ॥
পদ ॥ স্বামিক মাথে মালা পৰুজাই১৯৯ ।
কৰু পৰনাম পাৱে পৰি মাই ॥
ধৰি কহু ৰমনি ৰাম হাসি২০০ তোল ।
স্বামিক২০১ কামিনি আঞ্চোলে ঢোল ॥*॥১৪॥

সুত্ৰ ॥ হে সমাজিক ঃ সিতা ৰামক স্বামি ভায়ে বড়িএ ঃ কৰ্প্পুৰ-তাম্বুল জোগাই ঃ আনন্দে ৰহল ঃ তাহে দেখি২০২ ৰাজাসব ঃ সোকে কোপে মোহিত হয়া ঃ ধনুবান ধৰিএ ঃ ৰামক পৰম দৰ্প্প কৰিএ২০৩ গৰজে ॥*॥

অয়ে কাহেক চয়াল ঃ আ ঃ হামাৰ কৈন্যা ওহি লৈয়া২০৪ জাই ঃ হামুসব ৰাজাক জিৱন২০৫ ধিক ॥*॥

১৯৮। হৰি বোল ঃ ১৯৯। পৰিাই ঃ ২০০। হৰি ঃ ২০১। স্বামিক মাথে ঃ ২০২। পেখি ঃ ২০৩। কয় ঃ ২০৪। লিয়া ঃ ২০৫। ধিক ঃ ২০৬। জৈচে ঃ

ওহি বুলি ঃ ধৰমাৰ ৰোল আন্দোল বহুত কৰল ।

শ্লোক ॥ শ্ৰুত্বা সীতা ভৰম্ভীতা ভূপালব্ৰীৰৱস্কলম্ ।
ৰুৰোদ ৱেপিতৱতী পতিং প্ৰত্যনুশোচতি ॥২৪॥

কথা ॥ ৰাজাসবক পৰম আন্দোল ৰোল স্থনিএ ঃ ৰাজ-নন্দনি ঃ ভএ পৰম আকুল ভেলি ঃ জানকি জৈচন২০৬ ঃ স্বামিক লাগি বিলাপ কএ বোল ঃ তাহে দেখহ স্থনহ ॥*॥

হা হা বিধি২০৭ ঃ হামাৰ কি কপাল মিলল ঃ হৰি হৰি ৰাম স্বামি ঃ পৰম স্থকুমাৰ ঃ নবিন বয়স ঃ সঙ্গে সোদৰ মাত্ৰ সহায় ঃ ওহী পৰম নিকাৰুন দাৰুন ঃ ৰাজাসবক কৈছে জুদ্ধে জিনৱ ঃ হা হা দৈৱ২০৮ ঃ কোন অপৰাধে ঃ হামাক বঞ্চল ॥*॥

ওহী বুলি জানেকী ঃ জৈচে স্বামিক লাগি বিলাপ কয়ল ॥ আহে ইত্যাদি ॥

গিত ॥ ৰাগ—গৌৰি ॥ বিসম তাল ॥

নাই নাই চেতনু২০৯ নয়ন২১০ ঝুৰাই২১১ বাৰি ।
বিলপতি২১২ মাই ঃ পিউক লাই২১৩ ঃ
তাপে পৰি কুমাৰি ॥
পদ ॥ পুৰুব জনম ঃ পুন্য২১৪ পৰম ঃ
পাৱল পহু ওহি ।

২০৭। বিহি ঃ ২০৮। দৈৱ বিধি ঃ ২০৯। চেতন ঃ ২১০। নয়নে ঃ ২১১। ঝুৰে ঃ ২১২। বিলপিত ঃ ২১৩। লাগ ঃ ২১৪। পুন্ন ঃ

বঙ্কিম বিধি ঃ হাতক নিধি ঃ
হৰে অভাগিক মোহি২১৫ ॥১॥
দুৰ্ল্লভ বলভ২১৬ ঃ লাগি২১৭ আকুল ঃ
কবতু এ বৰ নাৰি২১৮ ।
হৰি হৰি স্মৰে ঃ নিস্বাস২১৯ ফোকাৰে ঃ
পহুক মুহ নেহাৰি ॥২॥*॥১৫॥

শ্লোক ॥ ভীতাং সীতান্ততো ৰামো নিৰীক্ষ্য কৃপয়া প্ৰভুঃ ঃ
প্ৰাহ প্ৰেয়াং সমাশ্বাস্য মাভৈ সীতে স্থিতে ময়ি ॥২৫॥

কথা ॥ প্ৰিয়াক পৰম সন্তাপ তাপ নিৰেখি ঃ ৰামচন্দ্ৰ বাহুমেলি ঃ প্ৰিয়াক ধৰি কহু ঃ আশ্বাস কয় বোলল ॥*॥

হে প্ৰানপ্ৰিএ ঃ তুহু কাহেক২২০ ভয় কৰহ ঃ ওহি ৰাজাসব হামাক আগু কোন হয় ঃ জৈচে সিংহক আগু বালেক২২১ হৰিন ঃ হামাক বান প্ৰহাৰে ঃ এইক্ষনে পলাঅব ঃ তুহু আজু কৌতুকে২২২ দেখহ ॥*॥

ওহি আশ্বাস কৰিএ ৰামচন্দ্ৰ ঃ ধনুক টঙ্কাৰ কৰিএ ঃ ৰাজাসবক বোলল ॥*॥

ৰামবোল ॥ অয়ে পাপি ৰাজাসব ঃ হামু ধনুভঙ্গ কয় ঃ জানেকি পাঅল ঃ তুহু২২৩ কি নিমিত ইহাত

২১৫। মহি ঃ ২১৬। বল্লভ ঃ ২১৭। লাগিয়া ঃ ২১৮। হৃদি হামাৰি ঃ ২১৯। শ্বাস ঃ ২২০। কাহে ঃ ২২১। বালক ঃ ২২২। কৌতুক ঃ ২২৩। তুহু (লোপ) ঃ

বিপক্ষ আচৰহ ঃ জত সকতি থিক ঃ হামাৰ সকতি বুঝহ২২৪ ॥*॥

ৰামক বানি সুনি ঃ নৃপসব পৰম আটোপে টঙ্কাৰ কয়২২৫ ঃ বান বৰিখল ঃ ৰামচন্দ্ৰ সোহি সব সব চেদিএ ঃ ৰাজাসবক গাৱে গাএ বান প্ৰহাৰি ঃ হৃদয় ভেদল ঃ কাহু কাহু২২৬ ৰাজাক উৰু কৰ কটি কাটি পেলাঅল ঃ

কাহুক বাহু কৰ্ন্ন২২৭ চেদল ঃ অপৰ নৃপসব পৰম২২৮ ভএ ঃ সমৰ চুৰি২২৯ পলাঅল ॥

শ্লোক ॥ নিৰীক্ষ্য সাক্ষাদ্ৰামস্য ৱিজয়ং জনকো মুদা ।
ৱিৱাহৱিধিনা ধীৰো ৰাঘৱায় সুতামদাৎ ॥২৬॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ ৰামচন্দ্ৰক পৰম বিক্ৰম দেখিএ ঃ জনক ৰাজাক মনে পৰম আনন্দ ভেলহ ঃ দূত পঠাই ৰাজা দসৰথক অতি২৩১ সত্তৰে অনাঅল । ৰাজা দশৰথ ঃ পুত্ৰক বিক্ৰম ঃ সিতাক প্ৰাপ্তি সুনিএ ঃ আসি কহু জনকক ঃ পৰম কৌতুকে আলিঙ্গি ধৰল ঃ জৈচে নাচয়ে লাগল২৩২ । ৰাজা জনক বিবাহক সম্ভাৰ মিলাঅল ঃ বিশ্বামিত্ৰ কুসণ্ডি২৩৩ কৰিএ ঃ হোম আৰম্ভল ॥

২২৪। "হামাক সমৰ কৰহ" ঃ ২২৫। কয়ল ঃ ২২৬। কাহু (লোপ) ঃ ২২৭। কন্ধ ঃ ২২৮। মৰণ ঃ ২২৯। ছুড়ি ঃ ২৩০। ভেল ঃ ২৩১। অতী, আতি ঃ ২৩২। নাচল ঃ ২৩৩। কুশণ্ডি ঃ

শ্লোক ॥ ঋষির্নিৰীক্ষ্য সীতায়াঃ ৰূপলাৱণ্যমদ্ভুতম্ ।
পুলকাঙ্গঃ পপাতোৰ্ব্ব্যাং কামার্ত্তো মূৰ্চ্ছিতো যথা ॥২৭॥

কথা ॥ মুখচন্দ্রিকা কৰিতেঃ সীতাক ভুবন মোহন ৰূপ নিৰেখিঃ ঋষি কামে আতুৰ ভেলহঃ হাতক শ্রুৱচুচ২৩৪ খসি পৰল ঃ সৰিৰ কম্পি মুৰুচি পৰল ঃ তাহে পেখি সিস্য গালৱে প্রবোধ বোল২৩৫ ॥*॥

হে গুৰু ঃ তোহাৰ কোন বেৱহাৰ ঃ স্বস্থ হৱ ॥*॥

শ্লোক ॥ ততশ্চেতনমালভ্য মুনির্মন্ত্রমুদিৰয়েৎ ।
তদোদ্বাহবিধৌ তস্মিন্ উৎসৱঃ সুমহানভূৎ ॥২৮॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ মুনি চেতন লভিএ ঃ বিষ্ণু বিষ্ণু স্মৰি ঃ হাতে শ্রুৱ ধৰিএ ঃ বিবাহক হোম কৰাইতে২৩৬ লাগল ঃ সোহি সমএ ঃ বৰ--কন্যাক কেস এক ঠাম২৩৭ কৰিএ ঃ পানি ঢালিতে ব্রহ্মাৰুদ্রইন্দ্রাদি দেৱতাসব ঃ জৈচন আনন্দ মিলাৱল২৩৮ ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

গিত ॥ ৰাগ—সুহাই ॥ জতিমান ॥

ৰঘুনাথ ঃ কৌতুকে কৰতু বিবাহ ।
সুৰপুৰ মিলল উচ্ছাহ ॥
পদ ॥ সম্ভু সয়ম্ভু গুন গাএ ।
ইন্দ্র মৃদঙ্গ ৰঙ্গে বাএ ॥ ১

২৩৪। শ্রুৱশ্রুচ ঃ ২৩৫। বোল ঃ ২৩৬। কৰয়ে ঃ ২৩৭। ঠাই ঃ ২৩৮। মিলল ঃ

বৰিসে ২৪০ কুসুম সুৰৰামা ২৪১ ।
পুৰল সব মনকামা ॥২॥*॥ ১৬॥

সূত্র ॥ ঐচন পৰম মঙ্গল ২৪২ ঃ আনন্দে ঃ শিতাক বিবাহ দিএ ঃ ৰাজাজনক ষত সর্ব্বস্ব পাৱল ঃ সব ৰামক জৌতক দিলহ ২৪৩ ঃ দসৰথ ৰাজাকো ঃ বহুত সন্মান কয় ঃ অযোধ্যাক লাগি বৰকন্যা পঠাঅল ॥

শ্লোক ॥ ততোঽতি কৌতুকো ৰাম ঃ প্রিয়য়া সহ সীতয়া
সসোদৰো মুদাভ্রাজদযোধ্যাম্প্রযযৌ পুৰিম্ ॥২৯॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ পৃয়া ২৪৪ শীতা সসোদৰ সহিতে ঃ শ্রীৰামচন্দ্র জৈচে অজোধ্যা চলল ঃ হে লোক ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰগ—তূৰ ভাঠিআলি ॥ জতিমান ॥

কৰতু কৌতুক ঃ চলতু ৰময়া ঃ ৰমনি সঙ্গহি জাই ।
নিল ঘন জচ ঃ বিজুৰি উৰ্দ্ধৰ ২৪৫ ঃ কুঞ্জৰ-গমনি মাই ॥
পদ ॥ কনক কঙ্কন ঃ ঝনকে ঝমকে ঃ ঠমকে কয় ২৪৬ লয়লাস ।
পিউক পেখিমুখ ঃ আখি২৪৭মুদি ৰহু ঃ লজিত ইসত হাস ॥১॥
মত্ত মাতঙ্গ ঃ সঙ্গে জৈচন ঃ তৰুনি কাৱনি আৱে ।
জয় জয় বৰ ঃ চৌদিসে উচ্চৰ ঃ কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ২৪৮
গাৱে ॥২॥*॥১৭॥

২৩৯। বিতাৰ ২৪০। বৰিষে ২৪১। সুৰবামা ঃ ২৪২। মহিমা ঃ ২৪৩। দেলহ ২৪৪। পৃতা ঃ ২৪৫। উৰজু ঃ ২৪৬। বয়ল ঃ ২৪৭। আখি-মুখ ঃ ২৪৮। কিঙ্কৰ ৰস ঃ

শ্লোক ॥ ততঃ আগত্য তৰসা ভার্গৱো ভ্রুকুটিমুখঃ ।
স্কন্ধে নিধায় কঠিনং কুঠাৰং ৰামমব্রৱীৎ ॥৩০॥

কথা ॥ ঐচন মহোৎসৱেঃ ৰামচন্দ্র সীতায়ে সহিত ছলৈতে । তদনন্তৱ ঃ মহেসগুৰুক ধনুভঙ্গ সবদ সুনিএঃ পৰম ক্রোধেঃ পৰসুৰাম ঃ প্রচণ্ড মুৰ্তি হয়া ঃ কন্ধে২৪৯ কুঠাৰ ধৰি কহু ঃ ৰহ ৰহ বোলি ঃ ৰামচন্দ্রক আগবেঢ়ল ॥*॥

পর্ষুৰাম বোল ॥ অয়ে বেণ্ডসিক পুত্র ঃ মেৰাগুৰুক ধনুভঙ্গ কয় ঃ তোহো কাহে জাৱ ঃ পৰসুৰামক কথা তোহো জানএ নাহি ঃ হামু এক বিংসতি বাৰ ভুমি ভ্রমিএ ঃ সব ক্ষত্রিক ২৫০ মুণ্ড মাৰল ঃ সে সোনিতে কুঠাৰ মালন ভেল ঃ আঃ আজু তোহাৰ কন্ধ-ৰুধিৰেঃ পুনু নিকা কৰব ॥*॥

ওহি বুলি বাহু কামুৰি ঃ পৰম চটি ২৫১ চৰ্প্পটি কৰিএ থিক ॥

শ্লোক ॥ তন্নিশম্যাভৱদ্ভীতো ভয়াদ্দশৰথো নৃপঃ ।
স্বস্কন্ধে বসনং বধ্বা ভার্গৱস্য পদেঽপতৎ ॥৩১॥

কথা ॥ পৰসুৰামক ঃ ঐচন ২৫২ ক্রোধভাৱনা পেখি ঃ ৰাজা দসৰথ-ঃ প্রান অন্তৰিক্ষ ভেল ঃ হা হা সৰ্ব্বনাস ভেলো বুলি ঃ গলে কাপৰ বান্ধি ঃ ভার্গৱক পাএ পৰিএ ঃ অনেক কাতৰ কয়ল ॥*॥

২৪৯। কন্ধে পৰসু উৎসই বোলল ঃ ২৫০। ক্ষত্রিয়ক ঃ ২৫১। চাটি (লোপ) ঃ ২৫২। ঐচন (লোপ ঃ

হে পৰশুৰাম প্রভু ঃ হামাৰ পুত্র ৰামচন্দ্র ঃ বালকমতি ঃ ইহাক দোস মৰস গোসাই ঃ তোহাৰি চৰনক দাস ভেলো ঃ মাথে খেৰ ধৰো ঃ হামাক পুত্রদান দেহু ঃ জব নাহি ক্ষেমা কৰব ঃ তব পুত্রক চোৰি ২৫৩ ঃ হামাৰ মাথা লেহু ॥*॥

ঐচন অনেক কাতৰ কয়ল ঃ তবহু ভার্গএ ক্রোধে বহুত বোলয়২৫৪ ঃ তাহে পেখি দসৰথ ৰাজা ঃ হৃদয়ে মুঠি ২৫৫ হান ঃ বহুৰি ২৫৬ ৰামচন্দ্রক গলে বান্ধি ধৰি কহু বোলল ॥*॥

হা পুত্র ঃ অন্তকক হাতে পৰল ঃ তোহাৰি দৰসন আজু পৰিচেদা ২৫৭ ভেল ॥*॥

ওহি বুলি দসৰথ ঃ বহুত বিলাপ কয়ল ॥

শ্লোক ॥ বিলোক্য ভার্গৱং ভীতা সীতা বেপিতমানসা ।
ৰুৰোদ পতিমালিঙ্গ্য হা হতোঽস্মীতিবাদিনী ॥৩২॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ কালান্তক প্রায় পৰসুৰামক নিৰেখি ঃ সিতাক সৰিৰ কম্পে২৫৮ ঃ হাহা সকল গুনভাজন ঃ স্বামি হামাৰ ঃ আজু কাহেক দেলহু২৫৯ ঃ বিধি২৬০ বিৎস্বন কি ভেল ॥*॥

ওহি বুলি স্বামিক আলিঙ্গি ধৰি কহু ঃ জৈচে বিলাপ কৰল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

২৫৩। ছোড়ি ২৫৪। বলয় ঃ ২৫৫। মুষ্টি ঃ ২৫৬। বাহুৰি ঃ ২৫৭। পৰিছেদ ঃ ২৫৮। কাম্পে ঃ ২৫৯। দেলহ ঃ ২৫১। চুটি (লোপ) ঃ ২৫২। ঐচন (লোপ) ঃ ২৬০। বিহিক ঃ

গিত ॥ ৰাগ—গৌৰি ॥ জাতিমান ॥

হৰি হৰি ৰমনি কৰয়২৬১ পৰি মাই ।
পেখি পৰম পিউ জিৱ জচ জাই ॥

পদ ॥ পাৱল কতনু২৬২ পুন্যে পহু হামি ।
হাতে হ৺য়২৬৩ বিধি২৬৪ নৱ নিধ স্বামি ॥১॥
নিৰ ঝুৰয়২৬৫ ফুকৰয় ঘন স্বাসা ।
বঙ্ক বিধাতা কয়ল সব নাসা ॥২॥*॥১৮॥

শ্লোক ॥ সন্তাপং প্রেক্ষ্য সীতায়াঃ ভক্তায়া ভক্তবৎসলঃ ।
প্রিয়াং প্রোৱাচ পৰমাং পাণিনা মার্জ্জয়ন্মুখম্ ॥৩৩॥

কথা ॥ ভক্তা২৬৬ সিতাক ঃ ঐচন পৰম সন্তাপ পেখিএ২৬৭ ঃ শ্রীৰামচন্দ্র ঃ হাতে পৃয়াক মুখ মোচল ঃ সপ্রেম বাক্য২৬৮ বুলি আশ্বাস কয়ল ॥

ৰাম বোল ॥ হে পৃএ ঃ ওহি বনবাসি ঃ ঋষিক দর্প্প দেখিয়ে তোহাৰি তৰাস মিলল ঃ ওহি হামাক আগু কোন পতঙ্গ ঃ দেখু এইখনে দুষ্ট দ্বিজক দর্প্প চুৰ কৰব ঃ হে প্রান পৃএ ঃ আজু কৌতুকে দেখহ ঃ ঋষিৰ মুণ্ড মুণ্ডহো ॥*॥

তদনন্তৰ ঃ পুনর্ব্বাৰ দসৰথ ঃ দসনে তৃন ধৰিএ ঃ পৰস্তুৰামক আগে পৰল ॥

২৬১। কৰয়ে ঃ ২৬২। কত ঃ ২৬৩। হৰয়ে ঃ ২৬৪ বিহি ঃ ২৬৫। ঝুৰয়ে ঃ ২৬৬। ভক্ত ঃ ২৬৭। দেখিয়ে ২৬৮। বানি ঃ

হে ঋষিৰাজ ঃ হামাক পুত্র-দান দেহু ঃ তোহাৰি পাৱৰে২৭১ লাগু২৭২ ॥

তথাপি পৰস্তুৰাম ঃ দশন চর্ব্বিএ২৭৩ ঃ ৰাজাক ঃ তর্জয় ২৭৪ আপুন কুঠাৰকে ধিক্কাৰ কয় বোলল২৭৫ ॥*॥

পষুৰাম বোল ॥ অয়ে কুঠাৰ ঃ ৰেনুকা মাৱক২৭৬ কন্ধ২৭৭ ছেদীতে তুহু পাৰল ঃ আজু দশৰথ কুমাৰক প্রতি ঃ তুহু আতি সান্ত ভেলি ঃ আঃ আজু তব তোহাৰ ধিক্কাৰ ঃ হামাৰ ধিক্কাৰ থিক ॥*॥

ওহি বুলি কুঠাৰ তুলি শ্রীৰামক নিৰেখি ঃ বাহুত কামৰ দেলহ ঃ মথা ঝঙ্কাৰি২৭৮ ঃ কুঠাৰ উর্দ্ধক খেপিএ ঃ পুনু লুম্ফি ধৰি ধৰি কহু ঃ কুঠাৰক নিৰেখি ঃ বাহুত কামোৰ দেলহ২৭৯ ঃ সৰিৰ কম্পে ॥

শ্লোক ॥ ৱিশ্বামিত্রস্তদাগত্য ভার্গৱং প্রাহ কোপতঃ ।
অৰে দ্বিজকুলাঙ্গাৰ মৎশিষ্যং হন্তুমিচ্ছসি ॥৩৪॥

কথা ॥ বিশ্বামিত্র বোল ॥ অএ দুষ্ট দ্বিজাধম ঃ হামাৰ পৰম সিষ্য ঃ ৰামচন্দ্র ঃ আহেক বধোদ্যম২৮০ তুহু ভেলি ঃ অয়ে জত সকতি থিক ঃ আজু হামাক যুদ্ধ দেহু ঃ তোহোৰ দর্প্প চুৰ কৰব ॥০॥

২৭১। পাৱেৰে ঃ ২৭২। ধৰৈছে ঃ ২৭৩। চর্ব্বিয়ে ঃ ২৭৪। তর্যিয়ে ঃ ২৭৫। বোল ঃ ২৭৬। মাতাক ২৭৭। কণ্ঠ ঃ ২৭৮। ঝঙ্কাৰয় ঃ ২৭৯। (এই ফাকি লোপ) ঃ ২৮০। বধোদ্যমে ঃ

পৰশুৰাম মহা কোপে দণ্ড ধৰল ঃ বিশ্বামিত্র দণ্ড ধৰা ধাৱল ঃ দুহু দণ্ড প্রহাৰক চোটে চুৰ ভেল ॥ তদনন্তৰ ঃ চয়ড়ি২৮১ ধৰিএ জুধ২৮২ কয়ল ঃ প্রহাৰ২৮৩ চোটে দুহু চয়ড়ি চিৰি পৰল ঃ তদন্তৰ ঃ বাহুজুদ্ধ কয়ল ঃ দুহু দোহাক ধৰিএ ঃ পৰি বাগৰয় ঃ দুহু ঋসিক পৰিধান চৰ্ম্ম খসি পৰল ঃ বিষ্ণুক অংস অজয় বিৰ্য পৰসুৰাম ঃ তাহেৰ পৰাক্রম ঃ সহিতে২৮৪ নাপাৰি ঃ বিশ্বামিত্র ভঙ্গ মানি ঃ প্রান ৰক্ষা কৰি২৮৫ পলাৱল ঃ পৰশুৰাম পুনৰ্ব্বাৰ কুঠাৰ তুলি শ্রীৰামক গৰ্জ্জয় ॥

শ্লোক ॥ লক্ষ্মণঃ প্রেক্ষ্য তং দৰ্পং ৰামমাহ সকোপত ঃ।
আজ্ঞাপয় বধে চাস্য দুৰ্জনস্যাততায়িনঃ ॥৩৫॥

কথা ॥ ঋষিক পৰম দৰ্প্প দেখিএ ঃ লক্ষ্মন কোপে বস্ত্র কাচি কহু ঃ ৰামক প্রনাম কয় বোলল২৮৬॥*॥

হে ৰঘুনাথ ঃ ওহি আতাইতাই২৮৭ দুষ্ট দ্বিজক বধে কোন দোস থিক ঃ হামাক আজ্ঞা কৰহ ঃ আহেক প্রাণ চোড়াঞো২৮৮ ॥

ওহি বুলি ধনুক টঙ্কাৰি ঋষিক সমুখ হোই ঃ লক্ষ্মন ঃ দসৰথক বোল২৮৯ ॥*॥

হে পিতা ঃ ওহি ক্ষত্রিংঘাতকি ঃ পৰম পাতকিক ঃ কত কাতৰ কৰৈচে ঃ সত্তৰ অন্তৰ হৱ ঃ আহেৰ মুণ্ড মাৰো ॥*॥

২৮১। বাহু ঃ ২৮২। যুদ্ধ ঃ ২৮৩। প্রহাৰক ঃ ১৮৪। সহয়ে ঃ ২৮৪। কয় ঃ ২৮৬। বোল ঃ ২৮৭। আততায়ী ঃ ২৮৮। চোৰাব ঃ ২৮৯। বোলল ঃ ২৯০। কয়, কৰিএ

তাহে পেখি ঃ ৰাম হসি হসি লক্ষ্মনক ঃ পাচু কয় বোলল ॥*॥

অয়ে ভয়াই২৯০ ঃ তুহু বালক ঃ ৰহ ৰহ ঃ ওহি দুষ্ট দ্বিজক হামু দণ্ড কৰব ঃ তুহু সুখে যুদ্ধ দেখহ ॥

শ্লোক ॥ ধনুঃ টঙ্কাৰমকৰোদ্ভাৰ্গৱং ভীষয়ন্প্রভুঃ।
তিষ্ঠ তিষ্ঠেতি তম্প্রাহ নেষ্যাম্যদ্য যমালয়ম্ ২০১ ॥৩৬॥

কথা ॥ সাৰঙ্গ টঙ্কাৰ কয় কহু ঃ শ্রীৰামচন্দ্র ঃ পৰসুৰামক সমুখ হয়া বোলল২৯১॥*॥

ৰামবোল ॥ অএ দুষ্ট দ্বিজাধম ঃ ক্ষত্রিয় সব মাৰি তুহু গৰব কৰৈচে ঃ তোহাৰ মাতা ৰেনুকাক কাটি ঃ পাপ আচৰল ঃ সোহি কথা কহিয়া ঃ কি২৯৩ হামাক ভিতি দেখাঅ২৯৪ ৰহ ৰহ ঃ আজু তুহু যমপুৰ দেখব ঃ যত সকতি থিক ঃ হামাক সমুখ হয়া ৰহ২৯৫ ॥

সুত্র ॥ আহে১৯৬ সমাজিক ঃ শ্রীৰামক ধনুক টঙ্কাৰে ঃ পৰশুৰামক ঃ হৃদয় বিদাৰল ঃ পৰম তৰাসে সব সৰিৰ কাম্পে ঃ হাতৰ কুঠাৰ২৯৭ খসি পৰল ঃ প্রানক কাতৰে জৈচে পলাৱল ঃ আহে ইত্যাদি ॥

২৯০। ভায়া ঃ ২৯১। যশঙ্কয়ম্ ঃ ২৯২। বোল ঃ ২৯৩. কি (লোপ) ঃ ২৯৪। দেখাৱ ঃ ২৯৫। সকতি থিক ঃ ২০৬। হে ঃ ২৯৭। পৰশু ঃ

গিত ॥ ৰাগ কানাৰা ॥ জতিমান২৯৮ ॥

ধাৰে ধৰি সাৰঙ্গ ৰঘুনাথ ॥
তৰাসে ঋষিক কাম্প্রএ পাৱ হাত ॥

পদ ॥ পৰস্থু খসল ছুৰ গেল২৯৯ ৰাগ ।
পৰল ডণ্ডঅতে৩০০ ৰামক আগ ॥১॥
ৰাখুহু৩০১ তোহোৰি অংস হামু ৰাম ॥
দসন ধৰু খেৰ পৰি৩০২ পৰনাম ॥২॥ঞ্চ॥১৯॥

কথা ॥ পৰশুৰাম ঃ শ্রীৰামক আগে পৰিএ ঃ বহুত কাতৰ কয় বোলল৩০৩ ॥

হেপ্রভু শ্রীৰাম ঃ তুহু পৰম ইশ্বৰ ঃ হামু তোহাৰি৩০৪ অংস ঃ ই নজানি৩০৫ দৰ্প্প কয়লো ঃ হামাৰ দোস মৰস গোসাই ॥

ভাৰ্গৱক কাতৰ পেখি ঃ লক্ষ্মন-সিতা ছুহু বহুত হাষ্য কয়ল ঃ শ্রীৰাম বীহৰি৩০৬ বোল ॥

হে ভৃগুপতি ৰাম ঃ হামাৰ পৰম অমোঘ বান ঃ তোহাৰি বদ্ধ৩০৭ নিমিত উদ্যম৩০৮ ভেল ঃ ইহাক সম্বৰন কৰিতে নপাৰি৩০৯ ॥

---

২৯৮ । পৰিতাল ঃ ২৯৯ । ভেল ঃ ৩০০ । দণ্ডৱতে ঃ ৩০১ । ৰাখহু ঃ ৩০২ । কৰো ঃ ৩০৩ । বোল ঃ ৩০৪ । তোহাৰ ঃ ৩০৫ । নাজানি ঃ ৩০৬ । বিহসি ঃ ৩০৭ । বধ ঃ ৩০৮ । উদ্যত ঃ ৩০৯ । নাপাৰি ঃ

অতি বুলি বান আকৰ্ন্ন পুৰল ঃ পৰস্থুৰাম দসনে খেৰ লৈয়া ঃ তৰাসে পৰি কাম্পে ॥
(পৰস্থুৰাম বোল ॥)

হে স্বামি ঃ তোহাৰ ধৰ্ম্মক পুত্ৰ ভেলো ঃ হামাক প্রান-দান দেহু ॥

শ্রীৰাম বিহৰি৩১০ বোল ॥ অএ ভাৰ্গৱ ঃ তুহু নিৰ্ভএ ৰহু৩১১ ঃ তোহাৰি জিৱ ৰাখল ঃ কিন্তু হামাৰ বান বেৰ্থ নোহে ঃ তোহাৰি স্বৰ্গপথ চেদ কৰহোঁ৩১২ ॥

ওহী বুলি শ্রীৰাম গগনক লাগি বান ক্ষেপল ॥

সুত্ৰ ॥ পৰস্থুৰাম ঃ শ্রীৰামক আলিঙ্গি বোলল৩১৩ ॥

হে বাপ ঃ তোহাৰি প্রসাদে আজুপ্রান ৰহল ঃ আ ঃ পুনৰ্ব্বাৰ উপজল ॥

ওহী বুলি পৰশুৰাম তপোবনে প্রবেসল ॥

শ্লোক ॥ নিৰ্জ্জিত্য ভাৰ্গৱং ৰামস্প্রিয়য়া সহ ৰাঘৱঃ ।
পুৰিমযোধ্যামাৰিশ্য মাতৃভিঃ সম্প্রাৰেশিতঃ ॥৩৭॥

কথা ॥ হে সমাজিক ঃ ভাৰ্গৱক জিনিৱে ঃ শ্রীৰামচন্দ্ৰ প্ৰিয়াএ৩১৪ সহীত অজোধ্যাপুৰ প্রবেসল৩১৫ । ৰামক মাতা কোশল্যা ঃ শ্রীৰামক বিজয়-বাত সুনিএ ঃ অনেক স্ত্রীসব সহিত ঃ পৰম মঙ্গল গিত আনন্দে বাজনা৩১৬ বজাই ঃ বৰকৈন্যাক হাত এক ঠাম ধৰি৩১৭ কহু ঃ মহোৎসৱে ঃ গৃহ-প্রবেস কৰাৱল ঃ

---

৩১০ বিহসি ঃ ৩১১ । ৰহ ঃ ৩১২ । কৰোহোঁ ঃ ৩১৩ । বোল ঃ ৩১৪ প্রিয়া ঃ ৩১৫ । প্রবেসিল ঃ ৩১৬ বাজন ঃ ৩১৭ । কৰি ঃ

আসনে বৈঠাই ৰামক সিতাক মাথে দুৰ্ব্বাক্ষত সিঞ্চাৰি ঃ আসিৰ্ব্বাদ কয় কহো ঃ পৰম উৎসুকে কোসল্যা-আনন্দে৩১৮ নৃত্য কয়ল ঃ ৰামক ঐচন বিবাহ ঃ মহোৎসৱ সম্পূৰ্ণ ভেল ॥

শ্লোক ॥ ভৃশং হৃষ্টমনা ৰামঃ সম্প্ৰাপ্য পৰমাংপ্ৰিয়াম্ ।
তয়া কুৰ্ব্বন্ কামকেলিং ৰেমে মণিময়ে গৃহে ॥৩৮॥

কথা ॥ তৃভুবন মোহনি ঃ পদুমিন৩১৯ ঃ জানেকী সিতাক লভি কহু ঃ শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ আনন্দে৩২০ মগন হয়া ঃ মনিময় মন্দিৰে প্ৰবেসিএ ঃ সিতায়ে সহিত ঃ জৈচন পৰম সকাম৩২১ কোল কয় ৰহল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল ॥

গিত ॥ ৰাগ—কল্যান ॥ খৰমান ॥

এ কৰু ৰময়া৩২২ ৰস কেলি ।
কাঞ্চোৰা৩২৩ চোৰ৩২৪ ঃ ফোৰ৩২৫ কুচ চুচুঁক৩২৬ ঃ
ৰতি কৌতুক৩২৭ কৰাঅলি৩২৮ ॥
পদ ॥ নৱধৰ৩২৯ ধৰিএ ঃ অধৰ মধু ধঞ্চল ঃ
লোচন৩৩০ মুদি ৰহু মাই ।

৩১৮। আনন্দে ৰহল ঃ ৩১৯। পদুমিনী ঃ ৩২০ আনন্দে মন ঃ ৩২১। কাম ঃ ৩২২। "কৰু ৰময় কৰু ৰময়া" ঃ ৩২৩ কাঞ্চোৰে ঃ ৩২৪। চোৰে ঃ ৩২৫। ফোৰে ঃ ৩২৬। সুচুক ঃ ৩২৭। কৌতুকে ঃ ৩২৮। কৰামেলি ঃ ৩২৯। ন বধুৰ (নতুন অস্ত্ৰ) ঃ ৩৩০। বোল ঃ

কংত সুৰত মত্ত —ঃ মাতঙ্গগামিনি ঃ
কামিনি জামিনি জাই ॥১॥
চঞ্চৰ চিকুৰ ঃ নিকৰ কৰ৩৩১ কঙ্কন ঃ
ঝলকিত৩৩২ ৰতনকু মালা
শ্ৰমজল বিন্দূ ঃ ইন্দূ মোহ সোহো৩৩৩ ঃ
মোহে পৰল বড়৩৩৪ বালা ॥২॥
পৰম ৰসিক গুৰু ঃ শ্ৰীসুক্লধ্বজ৩৩৫ ঃ
ৰাজা নৃপতি প্ৰধানা৩৩৬ ।
জয়তু জয়তু নিত্য ঃ ঈশ্বৰ কৃষ্ণক ঃ
কেলি লিলা ৰস জানা৩৩৭ ॥৩॥*॥২০॥

কথা ॥ ঐচন পৰম কামৰত্ন৩৩৮ কেলি কয় ঃ সিতাক মনোৰথ পুৰি ঃ ৰামচন্দ্ৰ অনুদিনে ঃ আনন্দ মন্দিৰে ৰহল ॥

শ্লোক ॥ শ্ৰীৰামবিজয়ন্নাম নাটকং পূৰ্ণতাঙ্গতম্ ।
শ্ৰীকৃষ্ণপাদপদ্মস্য প্ৰসাদেন সুনিশ্চিতম্ ॥৩৯॥

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণপাদপদ্ম প্ৰসাদত ৰামবিজয় নাম নাটক সম্পূৰ্ণ ভেল ॥

মুক্তিমঙ্গল ৰক্তব্যং ॥ ভটিমা ॥

জয় জয় ইশ্বৰ ৰাঘৱ ৰাম ।
পুৰল জো জানেকি মন কাম ॥

৩৩১। কৰ (লোপ) ঃ ৩৩২ । জনকিত ঃ ৩৩৩। সোহে ঃ ৩৩৪। বৰ ঃ ৩৩৫। চিহ্নি ঃ ৩৩৬। প্ৰধান ঃ ৩৩৭। জান ঃ ৩৩৮। কামৰসে ঃ

জগজন জিৱন সোহি মুৰাৰি ।
মুকুতি মঙ্গল কৰতু তোহাৰি ॥১॥
জোহি পালি পিতাকেৰি৩৩৯ আস ।
সিতা সহিতে খপল বনবাস ॥
সাধল জয়৩৪০ জো ৰাকচ মাৰি ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি তোহাৰি ॥২॥
বালি জো৩৪১ ঘালি সুগৃঞ্জক পাট ।
লৈলহ৩৪২ জে লয় বানৰক ঠাঠ ॥
বান্ধল সেতু পয়োধিক বাৰি ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি তোহাৰি ॥৩॥
ঠাঠে চৌদিসে বেঢ়ল লঙ্কা ।
ৰাকচ লোক মিলাঅলি৩৪৩ সঙ্কা ॥
চেদল জো ৰাকচ৩৪৪ ৰাৱনকেৰি মাথ ।
মুকুতি করু সোহ ৰঘুনাথ ॥৪॥
আঅল৩৪৫ সঙ্গে বানৰক ঠাঠ ।
ৰাজা ভেলি অজোধ্যাক পাট ॥
জো জানেকি-মন পুৰল মুৰাৰি ।
মুকুতি মঙ্গল কৰতু তোহাৰি ॥৫॥
ৰামক পৰম ভকতি ৰস জান৩৪৬ ।

৩৩৯ । সীতা করু ঃ ৩৪০ । যজ্ঞ ঃ ৩৪১ জো (লোপ) ঃ ৩৪২ । দেলহ জেলয়ে ৰামক ঠাঠ ঃ ৩৪৩ । মিলাঅল ঃ ৩৪ । ৰাকচ (লোপ) ঃ ৩৪৫ । আৱেল ঃ ৩৪৬ । জানা ঃ

শ্ৰীসুক্লধ্বজ নৃপতি প্ৰধান৩৪৭ ॥
ৰামক বিজয় জো কৰাঅলি৩৪৮ নাট ।
মিলহু তাহেক বৈকুণ্ঠক৩৪৯ বাট ॥৬॥
ৰামক চৰন৩৫০ সৰন লেহু জানি ৩৫১
সব অপৰাধক মৰখ তুহু স্বামি ॥
কৃষ্ণক কিঙ্কৰ সঙ্কৰ বোল ।
কৰ নৰ অব সব হৰি হৰি বোল ॥৭॥*॥

শ্লোক ॥ শ্ৰীগোপালপদচ্ছত্ৰচ্ছায়ালালস মানসঃ !
(শ্ৰী) শুক্লধ্বজো নৃপশ্ৰেষ্ঠঃ কাৰয়ামাস নাটকম্ ৪০॥
বিন্দুৰন্ধ্ৰবেদচন্দ্ৰ শাকে শঙ্কৰ সংজ্ঞকে ।
শ্ৰীৰামাবজয়ং নাম নাটকং ৱিদধেঽধুনা ॥৪১॥
ৰাম বিজয় নাম নাটোঽয়ং সম্পূৰ্ণম্ শ্ৰীকৃষ্ণ
পাদপ্ৰসাদতঃ ।
শ্ৰীবিষ্ণুপদ হস্তাক্ষৰ পুস্তক সম্পূৰ্ণ ॥
শঁক ॥*॥ ১৭২৭ ॥*॥

[ৰামদিয়াত পোৱা ১৭২৭ শকত লিখা সাচি পতীয়া পুথিৰ মতে সংশোধন নকৰাকে পাঠ আৰু বৰ্ণবিন্যাস ৰখা হৈছে । পাঠান্তৰ হিষ্টৰিকেল এ. ষ্টাডিত ৰক্ষিত পুথিৰ পৰা দিয়া হৈছে । তাৰ তাৰিখ অজ্ঞাত] ।

৩৪৭ । প্ৰধানা ঃ ৩৪৮ । কৰাৱত ঃ ৩৪৯ । বৈকুণ্ঠ ঃ ৩৫০ । চৰনে ঃ ৩৫১ । হামি ঃ —পাঠান্তৰ ।

টীকা।

ছন্দ।

কালি-দমন যাত্রা

প্রথম শ্লোক ... । শার্দূলৱিক্ৰীড়িত।
দ্বিতীয় শ্লোক ... । তথা
তৃতীয় শ্লোকৰ পৰা চতুৰিংশ শ্লোকলৈ ...... —অনুষ্টুভ।

পত্নী প্ৰসাদ নাট।

প্রথম শ্লোক ... । —শার্দূলৱিক্ৰীড়িত।
দ্বিতীয় শ্লোক .. ভাগৱত ১০।২৩।২২ —বসন্ততিলক

কেলি-গোপাল নাটক।

প্রথম শ্লোক ... । উপেন্দ্ৰবজ্ৰা।
দ্বিতীয় শ্লোক ... । —বসন্ততিলক।
তৃতীয় আৰু চতুৰ্থ শ্লোক ... । —অনুষ্টুভ।
পঞ্চম শ্লোক .. । —উপজাতি।

ষষ্ঠ আৰু সপ্তম শ্লোক .. । —অনুষ্টুভ।
অষ্টম শ্লোক ... । —উপজাতি।
নবম শ্লোকৰ পৰা পঞ্চ বিংশ শ্লোকলৈ । —অনুষ্টুভ।

ৰুক্মিণী-হৰণ নাট

প্রথম শ্লোক ... । —বসন্ততিলক।
দ্বিতীয় শ্লোক .. । —শার্দূলৱিক্ৰীড়িত
তৃতীয় শ্লোকৰ পৰা একৱিংশ শ্লোকলৈ । —অনুষ্টুভ।
দ্বাৱিংশ শ্লোক .. । —পুষ্পিতাগ্ৰা।
ত্ৰয়োৱিংশ শ্লোকৰ পৰা দ্বিচত্বাৰিংশ শ্লোকলৈ । —অনুষ্টুভ।

পাৰিজাত-হৰণ নাট।

প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় শ্লোক ... । —ভুজঙ্গপ্ৰয়াত।
তৃতীয়ৰ পৰা পঞ্চম শ্লোকলৈ ... । অনুষ্টুভ।
ষষ্ঠ শ্লোক ... । —মালিনী।
সপ্তম শ্লোকৰ পৰা দ্বাবিংশ শ্লোকলৈ ... । —অনুষ্টুভ।
ত্ৰয়োবিংশ শ্লোক ... । —উপজাতি।

চতুৰ্বিংশ শ্লোকৰ পৰা পঞ্চচত্বাৰিংশ
শ্লোকলৈ ! —অনুষ্টুভ ।

শ্ৰীৰাম বিজয় নাট ।

প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় শ্লোক … । —শাৰ্দূলবিক্ৰীড়িত।
তৃতীয় শ্লোকৰ পৰা দশম শোকলৈ · । —অনুষ্টুভ।
একাদশ শ্লোক … । —মালিনী ।
দ্বাদশ শ্লোকৰ পৰা একচত্বাৰিংশশ্লোকলৈ · ।— অনুষ্টুভ
ইতি ।

মাধৱ দেৱ ॥

অৰ্জ্জুন-ভঞ্জন যাত্ৰা

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমো নমঃ ॥

শ্লোক ॥ *বালায় নীলৱপুষে তনুকিঙ্কিণীক-
ধ্বানাভিৰামজঘনায় দিগম্বৰায় ।
শাৰ্দ্দূলদিং্যনখভূষণভূষিতায়
নন্দাত্মজায় নৱনীতভুজে নমস্তে ॥ ১॥

অপিচ ॥ যো লোকভাৰোদ্ধৰণায় চক্ৰী
চক্ৰেশ্বৰতাৰং বসুদেৱ গেহে ।
গোপীজনানন্দকৰো মুকুন্দঃ
পায়াৎ স ৱো যাদৱৰাজসিংহঃ ॥ ২ ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোকঃ জে চৰাচৰ গুৰু নাৰায়ণঃ সৰ্ব্বলোক হিত কাৰণেঃ নন্দক মন্দিৰেঃ বেকত হয়া কহুঁঃ কপট গোপ বেশেঃ পৰম মঙ্গল ৰূপঃ নানান ১ খেলনা ২ কয় কহুঁঃ জযোৱাক মন

---

*"নীলায় ৱাল"। পাঠান্তৰ
১। নানা ৰসেঃ ২। খেলানঃ

সন্তোষিয়েঃ জৈছন কুড়া কয়লঃ তাহে দেখহ স্ুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ৩ ॥

প্ৰবেসগিত ॥ ৰাগ সিন্ধুড়া ॥ মান একতালি ॥

ধ্ৰুং ॥ আৰে বালক কানু কয়ো পয়সাৰা ৪।
সঙ্গে জযোৱা মাই কৰত বিহাৰা ॥

পদ ॥ তৃভূবন মোহন মুৰুতি সুবেস।
স্যামধাম নিল কুঞ্চিত কেশ ॥
আৰকত অধৰ বয়নে ৰুছি হাষ। ৫
আয়ত নয়ন পঙ্কজ পৰকাষ ৬ ॥ ১ ॥
কৰযুগ কঙ্কণ কেযুৰে ৰঞ্জে।
পঙ্কজ চৰণ ভকত ভয়ভঞ্জে ॥
মানময় মঞ্জিৰ ৰুণঝুণ বোল।
ৰূপে ভূবন ৭ মোহে ৮ মাধৱে বোল ॥ ২ ॥ * ॥ ১ ॥

সুত্ৰ ॥ ঐছন প্ৰবেস কয়েঃ শ্ৰীকৃষ্ণ এক পাস হুয়া ৰহল। তদনন্তৰঃ এক দিবসে জসোদাঃ নানা গৃহ কৃত্যে ৯ দাষিসবক নিজোজিয়েঃ জৈছে আপুনি দধি মথিতে লাগলঃ তাহে দেখহ স্তুনহ ॥ * ॥

কথা ॥ জযোৱা ধোল ॥ আহে গোপিসব ১০ঃ তোৱাসব কৈছন দধিমথন কৰহঃ ওতি দধিক কলশেঃ পুৰুৱক সমান লৱনু কৈছে নাহি পাৱতঃ তোৱাসবক

৩। হৰি বোলঃ ৪। পৰসাৰাঃ ৫। হাসি ৬। পৰকাসি, ৭। মদন ৮। ভুলে ৯। কামে ১০। গোৱাৰি সবঃ

গাৱে কি ১১ বল নাহিঃ অৱহেলা কৰিয়েঃ দধি মথিয়েঃ সব লৱনু টুটাৱলঃ তোহোঁসব আন কৃত্য কৰহঃ আযু ১২ হাম্ আপুনে দধি মথন কৰবঃ জদি অধিক লৱনু পাঞঁঃ তেবে তোৱাসবকঃ জে জান্থ তা কৰব।

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলি জযোদাঃ দিব্য বস্ত্ৰঅলঙ্কাৰঃ পৰিধান কৰিএঃ মালতি আদি নানা সুৰভি কুসুমেঃ কেশ বেস বনিয়েঃ নবিন কুঙ্কুমে কুছযুগ মণ্ডিয়েঃ কজ্জলে নয়ন ৰঞ্জিয়েঃ কর্পুৰ তাম্বুল ভুঞ্জিয়েঃ জৈছন দধি মাথিতে লাগলঃ তাহে দেখহ স্তুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ বড়াৰি ॥ পৰিতাল ১৪ ॥

ধ্ৰুং ॥ মথন মথে জযোমতি মাই।
হৰিগুণ গাৱত বয়নে মিলাই ॥

পদ ॥ কঙ্কণ হাৰ কুণ্ডল গণ্ড লোলে।
চৰণ মাঝে মনি মঞ্জিৰ১৪ক বোলে ॥
মনোৰম খোম১৫ বসন পৰিধানে।
কম্পয় কুছযুগ বযু১৬ সন্ধানে ॥১॥

১১। কি (লোপ)ঃ ১২ আজু ১৩। জৈছেঃ ১৪। তালুচুটাঃ ১৪ক। মঞ্জৰ ককঃ ১৫ ক্ষৌম, স্যামঃ ১৬। ৰজ্জুঃ

উছল১৭ খোপা কুসুমে বঞ্জ কেশ ।
কজ্জল নয়নে উজ্জল করু বেশ ॥
আগহি নিজ তনয়ক দেখি ।
ৰূপ বিনাৱত নয়নে নিৰেখি ॥২॥*॥২॥

সুত্র ॥ সোহি সময়ে শ্রীকৃষ্ণঃ জযোৱাক আগেঃ কৌতুকে নানান খেলনা১৮ কয় থিক। জযোৱা আপুন বালকক আগে দেখিয়েঃ কৃষ্ণক নির্ম্মল বদন পঙ্কজ নিৰেখিয়েঃ কৃষ্ণক সুকোমল লিলাঃ সুন্দৰৰূপঃ মনোহৰ হাস্য লাস্যঃ বিনোদ বর্ন্নারিত ॥*॥

কথা ॥ জযোদা বোলে ॥ হে১৯ বাবু২০ শ্রীকৃষ্ণঃ তোহোঁ হামাৰি কৌটি পুরুষক পৰম দেৱতাঃ মথাক মুকুটঃ সিৰেৰ২১ ভুষনঃ গলাৰ সাতেসৰিঃ কর্ণ্ণেৰ কুণ্ডলঃ করেৰ কঙ্কণঃ আহে বাবুঃ তোহাৰি অরুন অধৰক বালাই লঞঁঃ মধুৰ হাস্যেৰ ছুয়া মৰিয়ে জাঞঁঃ বাতুল চৰণক ছুয়া মৰিয়ে জাঞঁঃ ভালাৰে নয়নঃ কি না মধুৰ মুৰুতিঃ ভালাৰে খেলনাঃ বাবু মোৰ আতি সিশুকালেঃ পুতনা২২ সুষিলাঃ চৰণক আগেঃ সকট উছাট কয়লঃ চক্রবাতক প্রান লেলহ২৩ বহু সিশুভাৱ কৰিয়েঃ হামাক বহুত্তৰ আনন্দ কৰয়া২৪ থিক ॥*॥

১৭। উচ্চলঃ ১৮। খেলানঃ ১৯। আহেঃ ২০। বাপুঃ ২১। ষিৰেৰঃ ২২। পুতনাৰৰ্ত্তনঃ ২৩। লেলাঃ ২৪। কৰলঃ

সুত্র ॥ জযোৱা ওহি পৰকাৰেঃ কৃষ্ণৰ গুণ বর্ণ্ণাইতেঃ দধিমথনকশ্রম জানয়ে নাহিঃ শ্রীকৃষ্ণ মাৱক শ্রম দেখিয়েঃ নিজগুণ বর্ণ্ণনা সুনিয়েঃ মনে বোল ॥*॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ বোল ॥ হামু পৰমেশ্বৰঃ লক্ষ্মীৰ নায়কঃ ইহাৰি গৃহে ভকতিক বশ্য হয়া ৰহলছিঃ হামু জিৱক পৰম দুল্লভঃ হামাকু পাই মন পুৰন নাহি ভেলঃ বস্তুক বাঞ্ছা নাহি টুটতঃ হামাৰা ভকতা গোপিসবকঃ কোপ কৰিয়েঃ লৱনু অধিক কৰিয়েঃ গোপিসবক দণ্ড কৰিয়েঃ অতয়ে শ্রম কৰিতে লাগলঃ ইহাঙ্ক আয়ু লৱনু তোলিতে নাহি দেৱৰ ॥

পদ ॥ মাৱক শ্রম পেখিয়ে তুলি হাষি । ২৫
মথন দণ্ড ধৰল হৰি আষি । ২৬
তেজল মথন জযোমতি মাই ।
মাধৱ দিন মুৰুমথতি গাই ॥৩॥*॥২॥

সুত্র ॥ শ্রীকৃষ্ণ ওহি বুলিঃ হাষি হাষি ২৭ মাৱক নিকট চাপিয়েঃ মথনি দণ্ডে ধৰিয়ে ৰহলঃ তাহে পেখি জযোদা বোল ॥*॥

কথা ॥ আহে পুতা শ্রীকৃষ্ণঃ লৱনু তুলিতে সময় গেলঃ পাক জুড়ইলে লৱনু নাহি পাৱবঃ তোহোঁ মথনি দণ্ড ছোড়হ ॥*

২৫ হাসিঃ ২৬। আসিঃ

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ হাসিএ বোল ॥ আহে মাই ঃ তোহাৰি তন পান কৰিতে বহুত ইছা হয়াছে ঃ হামাকু তন পান কৰাৱ ঃ হামু তন পান কৰিয়ে ঃ খেলানে চলব ঃ তোহোঁ অনন্তৰে লৱনু তোলহ ॥*॥

সুত্ৰ ॥ কৃষ্ণক নিৰ্ব্বন্ধ সুনিয়ে ঃ জষোদা বোল ॥*॥

কথা ॥ ওহি চণ্ড বালক ঃ পয়োধৰ নপায়া ছোড়ব নাহি ঃ ইহাক তন পান কৰায়া পঠাঞ ॥*॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বোলি জষোদা হাষি হাষি ২৭ ঃ কৃষ্ণক কোলে তুলি ঃ বদনে চুম্বন দিয়ে ঃ আনন্দে তন পান কৰাৱত ঃ কৃষ্ণ পৰম সন্তোষে ঃ মাৱক তন পান কয় লাগল ঃ সোহি সময়ে গোপীসব২৮ ঃ জষোদাক ডাকি বোলল॥*॥

কথা ॥ গোপিসব বোল ॥২৯ হে জষোদে ঃ ঘোষি দিয়ে ঃ থালি ভৰিয়ে ঃ জে খিৰ থয়া আছ ঃ সে৩০ উৰ্তলি পড়য় ঃ তোহোঁ ৰাখসিয়া ৩১ ঃ হামুসব অবজৰ নোহোঁ ঃ মাই সত্বৰ আৱ সত্বৰ আৱ ॥*॥

সুত্ৰ ॥ তাহে সুনি জষোদা বোল ॥*॥

কথা ॥ আহে পুতা ঃ গোৱালিসব ডাকয় ঃ ঘুষিক খিৰদুধ উতলি পড়য় ঃ হামু তাহেক ৰাখো গিয়া ঃ তোহোঁ তন পান ছোড়হ ॥*॥

সুত্ৰ ॥ জষোদাক বোলে ঃ শ্রীকৃষ্ণ তন পান নাহি ছোড়ত ঃ দেখিয়া জষোদা কোপে কোল হন্তে ঃ মাটিত থেকছায়া

২৮ ষব ঃ ২৯। আহে ৩০। শে ঃ ৩১। ৰাথআসিয়া ঃ ২৭। হাসি হাসি ঃ

থৈয়া কহোঁ ঃ লৱড়ি খিৰ ৰাখিতে গেল ঃ তথি গৈয়া খিৰ উতাৰি থঞ বোলি ঃ তথি ৰহল ঃ শ্রীকৃষ্ণ মাৱক ভাৱ দেখিয়ে বোল ॥*॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ বোল ॥ হামু কৌটি ব্ৰহ্মাণ্ডক নায়ক ঃ ব্ৰহ্মাদি দেৱক পৰম দেৱতা ঃ হামাক মহা মহা জজ্ঞে ঃ সন্তোস কৰাইতে নাহি পাৰত ঃ সে ৩০ হামু নিজ-গুণে ভকতিক ৩২ বধ্য হুয়া ঃ ভকতসবে শ্রদ্ধায়ে ঃ জে বস্তু হামাক দান কৰে ঃ তাহেক হামু পৰম সন্তোসে ঃ হামাৰ উদৰবৰ্ত্তি ব্ৰহ্মাণ্ডসবক ঃ সুদ্ধ বস্তু এ৩৩ পবিত্ৰ হোক বুলিয়ে ঃ ভোজন কৰোহোঁ। আঃ ভক্ত সবে জে বস্তু দেৱত ঃ তাহেক মাত্ৰ ভোজন কৰোহোঁ। কিন্তু৩৪ ভকতক কৃপায়ে ঃ চোৰি কৰি কহু ঃ ভকতক বস্তু স্বিকাৰ কৰোহোঁ ঃ দেখো দেখো সে৩০ হামাক ঃ ওহি সাহঙ্কাৰি ঃ নিদাৰুনি গুৱাৰি ঃ সামান্য সিশু বুলিয়ে ৩৫ তনপান চোড়াই ঃ মাটিত আচাড়ি পেহ্লাই ঃ খিৰ ৰাখিতে গেল ঃ হামাত কৰিয়ে ঃ কড়া দুইক খিৰ অধিক মানল ঃ তাহেক হানি হৈতে গাৱ নাহি সহল ঃ দেখো দেখো আয়ু হামু হানি কৰিতে কি পাৰোঁ কি ৩৬ নাহি পাৰোঁ তাহেক দেখোক ॥ * ॥

৩২। ভকতক ঃ ৩৩ বস্তু ঃ ৩৪। বিষ্ণু ৩৫। মানিয়ে ৩৬। কি (লোপ) ঃ

সূত্র ॥ ওহি বুলি শ্রীকৃষ্ণঃ কোপে পটাপুত্র হানিয়েঃ মথনি
মাঠিভাঙ্গিয়েঃ দধিসব নাসিয়েঃ খুপিপসিয়েঃ বান-
ৰসব সহিতেঃ জৈছে লৱনু ভোজন কৰতঃ তাহে
দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ৩৭ ॥

গিত ॥ ৰাগ গৌৰি ॥ মান পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ তনপান বিনেঃ ৰোষিত গোবিন্দঃ
কোপিত জননিক লাই।
হামাকু পয়োধৰঃ পান ছোড়াইঃ
খিৰ ৰাখিতে গৈয়ো মাই ৰে ৩৮ ॥

পদ ॥ অৰুন অধৰ তুহুঁঃ কোপে কম্পাৱতঃ
ওষ্ঠ কামুড়ে ধৰি দান্তে।
পটাপুত্র হানিঃ মথনি মাঠিভাঙ্গিয়ে ৩৯ঃ
খুঁপ পৈসল ভগৱন্তে ৰে ৩৮ ॥ ১ ॥
উৰল উৱৰে চড়িঃ লৱনু ভুঞ্জন্ত হৰিঃ
বানৰসব লৈয়া ৪০ সাতে।
পিণ্ডলৱনু ঃ বানৰ মাঝে খেপতঃ
বানৰে ধৰে লুম্ফি হাতে ৰে ৩৮ ॥ ২ ॥
খিৰ উত্তাৰি ঃ আসিয়া মাই দেখতঃ
ভাঙ্গল মথনি মধাই!

৩৭। হৰি (লোপ)ঃ ৩৮। ৰে (লোপ)ঃ ৩৯। ভাঙ্গলঃ ৪০। লয়োঃ

সব দধি নাষলঃ কতিহোঁ পলাৱলঃ
দিন মাধৱে গুণ গাই ৰে ৩৮ ॥ * ॥ * ॥ ৩ ॥

কথা ॥ তদনন্তৰঃ জষোদা খিৰ নমাইঃ আসি কহোঁ দেখলঃ
মথনি মাঠিভাঙ্গলঃ সব দধি নাষ ভেলঃ দেখি জষোদা
বোল ৪১ ॥ * ॥
আঃ ৪২ ওহি কৃষ্ণক কামঃ তেখনে কোল
হস্তে নাময়ে নাহিঃ হামু বলেসে নমাৱলোঁ ঃ তন
পান কৰিতে নপাৱলঃ সোহি কোপে মাঠিভাঙ্গি
দধি নাষ কয় কহোঁ ; মাৰনক ভয়ে পলাৱলঃ আগু
৪৩ ঘৰ মাঝে চাঞ ॥ * ॥

সূত্র ॥ ওহি বুলি জষোদাঃ হাতে বাড়ি ধৰিয়েঃ পাৰ মাৰিয়েঃ
খোপি পসিয়েঃ ৪৪ দেখলঃ শ্রীকৃষ্ণ উৰল উৱৰে
বৈঠি কহোঁঃ নবিন হয়ঙ্গমি৪৫ঃ আপুনু ভোজন কৰতঃ
বানৰ সবকো ভোজন কৰাৱত। তদনন্তৰ মাৱক
দেখিয়েঃ ভয়ে সঙ্কিত নয়নেঃ শ্রীকৃষ্ণ জৈছে পলাৱতঃ
জষোদা জৈছে পাছু পাছু খেদয়ঃ তাহে দেখহ
সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ৪৬ ॥

গিত ॥ ৰাগ কামোদ ॥ জৌতি ৪৭ মান

ধ্রুং ॥ পলাই জগতপতিঃ নন্দজায়া জষোমতিঃ
লড়ু ধৰি পাচু পাচু ধাই।
কৰি আছ অপৰাধঃ কবহোঁ নাহিকে বাধঃ
তাড়ন এড়ন নজাই ॥

৪১। বোলল ৪২। অঃ ৪৩। আজুঃ ৪৪। পৰিয়েঃ
৪৫। হৱঙ্গমিন, হয়ঙ্গমঃ ৪৬। হৰি বোলঃ ৪৭। মান চুটা

পদ ॥ ভাঙ্গিয়া মথনি মাঠি ঃ দধিসব কৈলে নাঠি ঃ
নাবিন লৱনু আচাখায় ৪৮ ।
মারের উঠিছে ৰাগ ঃ নপাই নছাড়িবো লাগ ঃ
ভয়ে কাম্পে থৰ নুহি কায়া৪৯॥১॥

কথা ॥ জোষোদা বোল ॥ হে৫০ বালক ঃ তোহোঁ আৰ কতি জাৱব ঃ বহ বহ ঃ হামাকু আগু আজু পলাৱব ঃ তোহোঁ জাহাঁ জাৱব ঃ হামু তাঁহাঁ খেদব ঃ চোৰ কৰিয়ে ঃ দধি দুগ্ধ লৱনু খায়া ঃ সব গোকুল ছুর্ন্ন কৰিএ ঃ হামাকু হাত লগাৱল ঃ আযু তোহাক তাড়না কয়ে সিখাৱব ॥

পদ ॥ লাগল পাইলু মঞি ঃ আৰ কতি জাইবে৫১ তঞি
কতদুখ দিয়া আছ মোৰে ।
পলাই আজি জাইবে৫১ জথা ঃ হামু ধায়া জাইবোঁ তথাঃ
আৰ লাগ নছাড়িবোঁ তোৰে ॥২॥
জননিৰ দুখ দেখি ঃ হাতে কছালিয়া আখি ঃ৫৩
কান্দয়া ৰোহিলা৫৪ জেন ডৰে ।
দেখিয়া জষোৱা ৰানি ঃ তনয়ৰ ভয় জানি ঃ৫৫
ধৰিল তেজি৫৬ বাড় কৰে ৩॥
মহা মহা জোগিগনে ঃ পৰম নির্ম্মল মনে ঃ
চিন্তিয়ো নাপারে লাগ জাৰে ।

৪৮ । থাই ঃ ৪৯ । কাই ৫০ । আহে ঃ ৫১ । জাইবি ঃ ৫২ । যোগি ঃ ৫৩ । "হাতে ঢাকয়া আখি" ("হাতেক চলিয়া আসি") ৫৪ । ৰহল ঃ ৫৫ । মানি ঃ ৫৬ । ধৰিয়া তেজল ঃ

সবাৰে আতমা হৰি ঃ হাতে গোপি লড়ু ধৰি ঃ
ধায়া ফুৰে তাৰে মাৰিবাৰে ॥৪॥
জাৰ সুমৰনে ডৰি ঃ কালো কাম্পে তৰতৰি ঃ
জাৰ নামে মুকুতি ঠেলয় ।
জননিক হুৱা ভয় ঃ কাম্পয় হেনয় হৰি ঃ
দিন মাধৱ দাসে কয় ॥৫॥*॥৪॥

পদ ॥ শ্রীকৃষ্ণ মানুষ ভাৱ৫৭ পেখয়ে ঃ পলাইতে জেন নাহি পাৰিয়ে ঃ মাৱক ভয়ে হাতে আখি ঢাকিয়ে ঃ কান্দিতে ৰহল ঃ জষোদা পুত্ৰক ভয় দেখিয়ে ঃ হাতক বাড়ি পেহ্লায়া ঃ কৃষ্ণক কৰে ধৰি কহোঁ ঃ আপুন গৃহে আনিয়ে ঃ জৈচে গৰুক পাগে ঃ কৃষ্ণক বান্ধিতে লাগল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল৫৮ ॥

গিত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ লৱনু-চোৰ বুলি জষোৱা মাই
গোকণ্ঠ-পাশে৫৯ বান্ধয় জদুৰাই ॥
পদ ॥ পুৰ্ব্বাপৰ অন্ত নাহি জাহাৰু ।
যোহি জগত গুৰু৬০ জগত আধাৰু ॥
বাহিৰ ভিতৰ জাকেৰি নাই ।
গোৱাৰি বান্ধে লৱনু-চোৰা পাই ॥১॥

৫৭ । স্বভাৱ ৫৮ । বোল (লোপ) ঃ ৫৯ । পাগে ঃ ৬০ । সব ঃ

গাৱ সন্ধানে জষোৱা জৰি৬১ টানে।
জোড়য় নাহি আঙ্গুলা ছুহোঁ মানে ॥
পুনু পুনু ৰযু বিচাৰ কয় আনি।
উদৰে মেত্থাই বান্ধয় সতি টানি ॥২
তবহোঁ নোজোড়ে আঙ্গুলা ছুহোঁ পাযে।
দেখিয়ে গোপ ৰমণি সব হাযে।
হৰিকহোঁ তত্ব জানয়ে নাহি কোই।
মাধৱ কহ গতি গোবিন্দ মোই ॥৩॥*॥৫॥

সুত্র ॥ জষোদা লৱনু-চোৰ পায়াঃ কৃষ্ণক বান্ধয় সুনিয়েঃ গোপিসব জষোদাক ঠামে আৱলঃ সোহি সময়ে শ্রীকৃষ্ণঃ নিজ যোগমায়া ৰেকত কয়ল। জষোদা কৃষ্ণক উদৰে৬২ জৰি মেত্থাইঃ আনিতে দেখতঃ আঙ্গুলা ছুহোঁ আণ্টয়ে৬৩ নাহিঃ ওহি পৰকাৰেঃ বাৰম্বাৰে ঘৰ মাঝেঃ জত জড়ি পাৱলঃ সবকহোঁ জোড়ায়ে মেত্থাৱতঃ তবহোঁ ছুহোঁ আঙ্গুলা আণ্টয়ে নাহিঃ দেখিয়ে গোৱাৰিসবে জষোদাক বোলল ॥*॥

কথা। গোপিসব বোল ॥ হে৬৪ মাই জষোদেঃ তোহাৰি ঔচন দাৰুন হৃদয়ঃ ওহিমানিক পুতলি শ্রীকৃষ্ণঃ সব গোকুলক জিৱন৬৫ প্রানঃ তোহাৰি নিজবালকঃ আহেক কোন অপৰাধেঃ অতয়ে ৰাগেঃ গৰুক পাগেঃ উদৰে

৬১। জড়ি, ৰজ্জুঃ ৬২। উৱেৰেঃ ৬৩। আণ্টলঃ ৬৪। আহেঃ ৬৫। জিৱন (লোপ)

কৈছন বন্ধন কৰহঃ কোন ছাৰ পুৰাতন কলস৬৬ খানিভাঙ্গলঃ কড়া দুই্টকৰ ধন হানি কয়লঃ গুৱালক ঘৰে লৱনু৬৭ কেপুছতঃ কমন হান ভেলঃ আহে মাইঃ কৃষ্ণক মহিমা নাহি জানত৬৮ঃ অতয়ে জড়ি জোড়ায়া বন্ধন কৰিতেছ৬৯ঃ তব কি বান্ধিতে পাৰহঃ অতএ মহিমা দেখলঃ তথাপি জ্ঞান নাহি উপজলঃ তবহো কৃষ্ণক বান্ধিতে ইছা৭০ কৰিতেছঃ আহে মাইঃ তোহাৰি পয়ৰে৭১ লাগোঁঃ ওহি প্রানধন কৃষ্ণক বান্ধবি নাহি ॥*॥

সুত্র ॥ গোপিসবক ঐছন বানি সুনিএঃ জষোদা কোপ কৰিয়ে বোল৭২ ॥*॥

কথা ॥ জষোদা বোল ॥ আহে গোৱাৰিসবঃ ওহি কৃষ্ণক কত অপজষঃ হামাকু আগু কহইছঃ আযু আর্দ্দাসক সময় নাহি হয়ঃ হামাকু ৰাধা কৰিতে আৱলঃ অব জে বোললঃ তাহেক হামু সহলোঁঃ আৱ জব বোলহ৭৪ঃ তব হামাকু বাত বুঝব ॥*॥

সুত্র ॥ ওহি বোলি জষোদাঃ গোপিসবক তৰ্খিয়ে৭৫ঃ পুনু কৃষ্ণক বান্ধিতে লাগলঃ দেখিয়ে ৰোহিনি বোলল ॥*॥

কথা ॥ আহে সখি জষোদেঃ আযু তুহুঁ কি ভেলিঃ গোকণ্ঠ পাশে কৃষ্ণক বান্ধিতে লোলিঃ তোহাৰি ঐছন কঠিন

৬৬। কলষাঃ ৬৭। দাধিদুগ্ধঃ ৬৮ দেখন্তঃ ৬৯। কৰিতে চাৱঃ ৭০। আশাঃ ৭১। পায়ৰেঃ ৭২। বোললঃ ৭৩। আৰ্দ্ধাশক আৰ্দ্ধাষক ৭৪। বোলঃ ৭৫। ভৰ্চ্চিয়ে, তৰ্জ্জিয়ে,

হৃদয় ভেল ঃ ওহি প্রানপুতলি কৃষ্ণক ঃ স্নেহ কৈছন হুৰ কয়লি৭৬ ঃ ওহি কৃষ্ণক বাৰম্বাৰ কত অপৰাধ সহইছ ঃ আয়ু থোড়ে অপৰাধ কয়ল ঃ তাহেক সহলি নাহি ঃ ওহি কৃষ্ণক আপুন পুত্র বালাইতো সতগুণ অধিক দেখোঁ ঃ হামু জানোঁ তোহোঁ ঃ আপুন প্রানতো অধিক দেখহ ঃ সখি বৃদ্ধ নন্দে জত ধন জন প্রান ঃ সবাতো অধিক দেখত ঃ তোহোঁ কৃষ্ণক ওহি অৱস্থা দেখিলে ঃ তোহাৰি কুসল৭৭ নাহ। আহে সখি ঃ তোহা-ৰি গোড়ে লাগোঁ ঃ ওহি কৃষ্ণক প্রতি কোপ তেজহ ঃ দেখো দেখো অতেক জড়ি জোড়ায়া ঃ কি কৃষ্ণক বান্ধিতে পাৰহ ঃ কৃষ্ণক সুন্দৰ কটি মুঠিতে লুকাই ঃ তাহেক অতয়ে ৰযু৭৮ জোড়য়ে নাহি ঃ ঐচন মহিমা দেখিয়ে ঃ তবহোঁ কৃষ্ণক নাহি জানহ৭৯ ঃ ওহি কি মানুষ৮০ বালক ঃ নহি নহি ঃ প্রভাৱ দেখিয়ে হামু জানল ঃ ওহি জগত কাৰণ নাৰায়ণ ঃ কৌটি কৌটি ব্রহ্মাণ্ড জাহেৰ ৰোম-ৰন্ধ্রে৮১ থিক ঃ জগত তাৰন কাৰণে ঃ তোহাৰি উদৰে মনুষ৮০ ৰূপে অৱতৰল ঃ ওহি জগতক আতমা ঃ ইহাক দেখিতে সব লোকৰ আনন্দ মিলল ঃ ঐছন কৃষ্ণক তোহোঁ ঃ কৈছন বন্ধন কৰহ ঃ ইহাৰ অৱস্থা দেখিয়ে ঃ হামু কৈছন প্রান ধৰোঁ। কমল নয়নক নিৰ বহৈচে৮২ ঃ সুন্দৰ বদন মলিন ভেল ঃ

৭৬। গেলি ঃ ৭৭। কুৰল ঃ ৭৮। ৰজ্জু ঃ ৭৯। জানল ঃ ৮০। মানুসে ৮১। ৰোম-কূপে ঃ ৮২। বহৈচ, বহয় ঃ

সব সৰিৰ কাম্পয়ে৮৩ ঃ ইহা দেখি কৈছে মৰিয়ে নজাঞ ঃ আহে সখি ঃ কৃষ্ণক ছোড়ি হামাক বান্ধহ৮৪॥*॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি ৰোহিনি জষোৱাক পায়ে ধৰিয়ে ঃ ক্রন্দন কয়ে কহোঁ ঃ ভুমি লুটি পড়িয়ে ৰহল ঃ ৰোহিনিক ঐছন কাকু বানি ঃ জষোৱাক কর্ন্নপথে৮৫ জায়ে নাহি ঃ কৃষ্ণক বান্ধিতে আক্রোস৮৬ ছাড়য়ে৮৭ নাহি ॥*॥

কথা ॥ জষোদা বোল ॥ ওহি গোপিসবক আগু ঃ হামু লাজ পাৱলোঁ ঃ গর্ভক ছাৱালক বান্ধএ নাহি পাৰলোঁ৮৮ ঃ দেখিয়ে গোপিসবে হাসিয়ে৮৯ উপা-লম্ভ বোলল ঃ আয়ু কৃষ্ণক নাহি বান্ধয়ে ঃ হামু ছাড়ব নাহি ॥*॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি জষোৱা ঃ পুনু বহুতৰ জড়ি জোড়ায়া ঃ বান্ধয়ে লাগল ঃ ৰোহিনি সহিতে গোপিসব ঃ হাহা-কাৰ কয় কহোঁ ঃ হৰি হৰি বোলিয়ে ঃ গালে হাত দিয়ে ঃ পুনু ক্রন্দন কয় ৰহল ঃ জষোদা কৃষ্ণক উদৰে ঃ ৰযু টানিতে টানিতে ঃ বহুত শ্রম পাৱল ঃ সব সাৰিৰ ঘর্ম্মিত ভেল ঃ গাৱৰ বসন খসিয়ে গেল ঃ কেশ বেস খসল ঃ খোপাক কুসুম খসিএ পড়ল তবহু বন্ধন তেজয় নাহি ঃ দেখি শ্রীকৃষ্ণ মনে বোল ॥*

৮৩। কম্পয় ঃ ৮৪। বান্ধস ঃ ৮৫। কর্ণ-গোচৰে ঃ ৮৬। আক্রোষ ৮৭। তেজয়ে ঃ ৮৮। পাৱলো ঃ ৮৯। হাষিয়ে ঃ

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ হামাক মায়াক ঐছন অতর্ক্ক প্রভাৱ : হামু অতয়ে মহিমা দেখাৱল : তবহোঁ হামাক নাহি জানল : হামাক বান্ধিতে আসা কয় কহোঁ : বহুত শ্রম পাৱত : হামু জব আপুনে বন্ধন নাহি লেহোঁ : তব কি হামাক বান্ধিতে পাৰব : হামু ভকত বৎ-সল গুনে ভকতক অধিন : হামাৰি ভকতা জননিক মন পুৰন কৰহোঁ৯০ ॥*॥

সুত্র ॥ ওহি বোলি আপুনে বন্ধন লেলহ : জষোদা পুনু জড়ি জোড়ায়া : উদৰে মেহ্রায়া কহোঁ : দেখল : তেখনে জড়ি আন্টল : অধিকারো ভেল : দসন কামুড়ি : গাৱক বলে : টানি টানি বান্ধিতে : কৃষ্ণক গাৰি দেই ॥*॥

কথা ॥ আহে পুতা : হামাকু আগে অতয়ে মহিমা দেখাৱত : অতয়ে দুখ হামাকু লগাৱল : দেখো দেখো তোহাক নাহি বান্ধিয়ে হামু ছাড়লো : দেখো তোহাক কমনে বন্ধন ছোড়ায়া ৰাখব ॥

শ্লোক ॥ ববন্ধ মাধৱ : সর্ব্বং মায়য়া যোঽখিলং জগৎ ।
বধ্নাতি গোপী তমপি পশ্য ভক্তের্ব্বলং মহৎ ॥৩॥

কথা ॥ জোহি কৃষ্ণ আপুন মায়াপাশে : ব্রহ্মা আদি অখিল জগতক বন্ধন কৰিয়ে থিক : গোৱাৰি জষোদা : ভকতিক বলে : তাহেক বান্ধয় : কৃষ্ণভকতিক মহিমা

৯০। কৰোঁহোঁ :

কি কহব : অনন্ত কোটি ব্রহ্মাণ্ডক ঈশ্বৰ হুয়া : ভকতক অধিন : ইহা জানি কৃষ্ণচৰনে মন থিৰ কৰি কহোঁ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ৯১ ॥

শ্লোক ॥ ঘোষস্য মোহশমনায় ৯২ মিথো গুণেন
মধ্যে ববন্ধ জননী নৱনীতচৌৰম্ ।
তদ্বন্ধনং ত্রিজগতামুদৰাশ্রয়ানা—
মাক্রোশকাৰণমহো নিতৰাম্বভূৱ ॥ ৪ ॥

সুত্র ॥ গোৱালসবক৯৩ মোহ দুৰ কৰিতে : বহুতৰ গুণ জোড়য়া : উদৰে বান্ধত : জানু দিয়ে গাৱক বলে টানিতে : কৃষ্ণক উদৰে জত লোক থিক : তাৰাসব বন্ধন দুখ পাই : হামুসব মৰোঁ মৰোঁ বুলি : বহুত আর্ত্তনাদ কয় থিক । ঐচন প্রকাৰে জষোদা তর্যনা ৯৪ কৰিয়ে : কৃষ্ণক বন্ধন কয় কহোঁ : পুনু উডুখল সহিতে : গাণ্ঠি দিয়ে ৰহল থিক । গোপিসবক ডাকিয়ে বোল ৯৫ ॥ * ॥

কথা ॥ জষোদা বোল ॥ আহে গোৱাৰিসব : ওহি কৃষ্ণক কতিহুঁ বন্ধন ছোড়বি নাহি : জোহি বন্ধন ছোড়ে : ইহাক সাতি তাহেক কৰব : হামু নিষ্ঠ কয় বোলল : বৃদ্ধ নন্দে দেখোক আসিয়া ৯৬ ॥ * ॥

৯১। হৰি বোল : ৯২। মোষদমনায়, মোষাপনয়ায় : ৯৩। গোৱালি
৯৪। তর্জ্জন : ৯৫। বোলন : ৯৬। আবিয়া :

কথা ॥ গোপিসব বোল ॥ আহে মাই ঃ কৃষ্ণক বন্ধন ছোড়িতে ঃ হামাৰ কোন প্ৰয়োজন থিক ঃ ওহি তোহাৰি বালক ঃ ইহাৰ তুহুঁ বহুত অপৰাধ পাৱল ঃ ওহিতো বন্ধন ৯৭ মাত্ৰ ঃ লাগে খাণ্ডা হানিয়ে কাটিয়ে খাৱ ঃ তবে ৯৮ হামাৰ কি ভেল ॥ ❋

সূত্ৰ ॥ ওহি বোলি গোপিসব ঃ বহুত অপমান কয় কহোঁ ঃ আপুন থানে চলিয়ে গেল ঃ ৰোহিনি জযোদাক নিদাৰুণ ভাৱ দেখিএ ॥ কৃষ্ণক বন্ধন দুখ নিৰেখিয়ে ঃ নয়নক নিৰঝুৰায়া ঃ বহুত অপমান কৰিয়ে ঃ মৌনে ৰহল ॥ কৃষ্ণক খেড়াক বালকসব ঃ প্ৰানবান্ধব মাধৱক ঐছন বন্ধন দুখ দেখিয়ে ঃ জযোদাক গাৰি দিয়ে ঃ ক্ৰন্দন কয়ে কহোঁ কৃষ্ণক নিকটে ৰহল। আকাশে দেৱতাগনে ঃ কৃষ্ণক ভকত-বৎসল গুণ দেখিয়ে ঃ বিমানে গগন ছানি ৰহল। শ্ৰীকৃষ্ণ জযোদাক জে প্ৰসাদ ৯৯ দেলহ ঃ ব্ৰহ্মালক্ষ্মী ওহি প্ৰসাদ ৯৯ নাহি পাৱল ঃ ১০০ ওহি জযোদা-নন্দনভগৱন্ত ঃ পৰম দেৱতা ঃ জ্ঞানিক কৰ্ম্মিক পৰম দুৰ্ল্লভ ঃ ভকতক পৰম সুলভ ঃ ইহা জানি আহে লোক ঃ সুদ্ধ ভাৱে কৃষ্ণক চৰনে ঃ মন সাৰ কৰিয়ে ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ১০১ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ ঐছন বন্ধন পায়া ঃ মন্দ মন্দ ৰোদন কয় কহোঁ ঃ হাততালে নয়নক নিৰ মাজিএ ঃ বঙ্কনয়নে ঃ

৯৭। বন্ধল ঃ ৯৮। তাহে ৯৯। প্ৰযাদ ঃ ১০০। পাৱত ঃ ১০১। হৰি বোল ঃ

মাৰক নিৰেখিয়ে ঃ উড়ুখল সহিতে ঃ জৈছন১০২ পৰকাস১০৩ কয়ল ঃ তাহেক দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি১০৪॥

গিত ॥ ৰাগ বেলোৱাৰ ॥ (মান ৰূপক তাল) ॥

কম্পিত মাধৱ নয়ন ঝুৰাই।
কটি চাপি উড়ুখল বন্ধন পাই ॥

পদ ॥ আৰকত কৰতল মাজিত লোৰে।
মন্দ ৰোদন কৰু নৱনিত-চোৰে ॥
নৱনিত-কনা স্যাম অঙ্গ বিৰাজে।
তাৰকগন জছ গগনকু মাঝো ॥১॥
জাহে চৰণ-ৰেনু জোগি নপাই।
ভকতিক বলে তাকু বন্ধন পাই১০৫॥
কহয় মাধৱ দাস দিন সুন মাই১০৬।
ওহি জগতগুৰু সুত কাঁহা পাই ॥২॥❋॥৬॥

শ্লোক ॥ নক্ষত্ৰমিত্ৰ নৱনীতকণাৱকীৰ্ণম্ ১০৬(খ)
ৰক্ষঃস্থলোদৰমগোচৰমাগমানাম্ ॥
বাষ্পাম্বুগৰ্ৰ্ব্বিততৰঙ্গিতনেত্ৰপদ্মম্ ১০৬(গ)
ব্ৰহ্মস্মৰামি দৃঢ়বদ্ধমুলুখলেন ॥৫॥

১০২। জৈছে ঃ ১০৩। পৰকায ঃ ১০৪। হৰি বোল ঃ ১০৫। কাই ঃ ১০৬। ভাই ঃ ১০৬ (ক) বি ৰখিন্না ঃ ১০৬ (খ) নৱনীতকণাৱকীৰ্ণম্। ১০৬ (গ) বাষ্পাম্বুগৰ্ভিত ঃ

অপিচ ॥ পৰমিমমুপদেশমাদ্রিয়ধ্বং নিগমৱনেষু
নিতান্ত চাৰখিন্না : ১০৬(ক)
ৱিচিন্বত ভৱনেষুৱল্লৱীনামুপনিষদৰ্থ-১০৬(ঘ)
মুলুখলেনিবদ্ধম্ ॥৬॥

সূত্র ॥ আহে লোক : তোৰা সবক হামু : পৰম এক উপদেস১০৭ বোলত : তাহেক শ্রদ্ধায়ে আদৰ কৰহ : তোৰা সবক দুখ দেখিয়ে : হামাক মনে১০৮ খেদ জনয় : ওহি গহন-বন-বেদ মাঝে : ব্রহ্মক নিতান্তে বিচাৰ কৰিতে : বুদ্ধি সহিতে সব সৰিব খিন ভেল : অব১০৯ বেদ-বচন বিচাৰক ছাড়ি : গোৱাৰি জষোদাক ঘৰে : সব উপনিষদ-অৰ্থ : ভগৱন্ত পৰমাত্মা ব্রহ্ম : উড়ুখলে নিচ্চয় বন্দিহোয়ে থিক : তাহেক দেখহ১১০ চিনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

তদনন্তৰ : জষোদা শ্রীকৃষ্ণক উড়ুখলে বান্ধি থৈয়া কহোঁ : গৃহকৰ্ম্মে বেগ্র হয়া ৰহল : তাহে পেখিয়ে : শ্রীকৃষ্ণ মনে গুনয়ে লাগল ॥*॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ দেখো আমু হামু ভকতক হাতে : আপুনে বন্দি হুয়া কহোঁ : বন্ধজিৱক সংসাৰ-বন্ধ ছোড়ন কৰব : ব্রহ্মা আদি জত দেৱতা থিক : আছোক আনক বন্ধন ছোড়ব : আপুন বন্ধন দূৰ

১০৬ (ঘ) বিচিন্বত ভবনেষু বল্লৱীনামুপনিষাদৰ্থ। নেত্রপঙ্কনম্ : ১০৭। উপদেশ : ১০৮। মহা : ১০৯। সব : ১১০। দেখহু (লোপ) ১০৬ (ক) বিচাৰ খিন্না :

কৰিতে নাহি পাৰত : ইহা জানি সব লোক : হামাক পৰম ঈশ্বৰ বোলি১১১ : ভকতি কয় কহোঁ সংসাৰ ঘোৰ নিকাৰ তৰব। কুবেৰক পুত্র দুহু : একক নাম নল কুবেৰ : অপৰক নাম মনিগ্রীৱ : দুহুঁ দেৱতা নাৰদক সাপে১১২ : ওহি জৱঁলাৰ্জুন হয়া ৰহল থিক : নাৰদক বৰ দানে : ওহি বৃক্ষ জনমতে : হামাক স্মৰন কয় থিক : আমু হামু পৰম ভকত : নাৰদক বচন সাফালএ : ওহি দুহুঁক দুখ দুৰ কৰব ॥*

সূত্র ॥ ওহি বুলি : শ্রীকৃষ্ণ মাৱক ভয়ে : মাৰনক সঙ্কায়ে : লাশে লাশে উড়ুখল টানিয়ে : দুহুঁ বৃক্ষক মাঝ হয়া চলিতে : উৰল পথালি হুয়া : বৃক্ষত লাগল : দেখিয়ে১১৩ শ্রীকৃষ্ণ মাটিত জানু পাৰিয়ে : কঙ্কাল ফান্দিয়ে : টান দিয়ে : বৃক্ষ দুহোঁ উভঞ্জি১১৪ পেহ্লাৱল : মহা চণ্ড সবদে বৃক্ষ পড়ল : সোহি বৃক্ষ হন্তে : দুহোঁ দেৱতা : দিব্য ৰূপ ধৰিয়ে : বাঝ হুয়া কহোঁ : কৃষ্ণক দেখল : নাৰদক পৰসাদে : দুহুঁ দেৱতা : পৰম ঈশ্বৰ বুলি : কৃষ্ণক জানল : জয় কৃষ্ণ জয় কৃষ্ণ বোলি : দণ্ডৱতে বাৰম্বাৰ পৰনাম কয় কহোঁ১১৫ : কৰ জোড়ি জানু পাৰি : নম্রভাৱে জৈছে তুতি কয়ে লাগল : তা দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি১১৬॥

১১১। মানি : ১১২। সাপে : ১১৩। পেখিয়ে : ১১৪। উভাৰি : ১১৫। পুনু : ১১৬। হৰি বোল :

গিত ॥ ৰাগ তুড় ভাঠিয়ালি ॥ (জতি তাল ॥)

ধ্রুং ॥ এ হৰি কৰিয়ো কৰিয়ো ঃ মেৰি১১৭ করুণা মুৰাৰি ।
চাড়ব নাহি আব চৰন তোহাৰি ॥

পদ ॥ তুহুঁ নিৰঞ্জনজতজগত আধাৰু ।
ভাৰ হৰন হেতু ভয়ো অৱতাৰু ॥
তাৰবি লোক বিনোদ পৰকাসি১১৮ ।
তুৱ পদ-কমলে সেৱক ভৈলোঁ আসি১১৯ ॥১॥
পুৰুব বাসনা দুৰ কৰহু হামাৰি ।
বচনে ৰহোক গুণ নাম তোহাৰি ॥
তুৱা কথা শ্রৱনে ৰহোক অবিৰাম ।
কৰ মোৰি ৰহোক তোহাৰি কয়ে কাম ॥২॥
তুৱা পদ সুমৰি ৰহোক মন থিৰ ।
তোহাৰি চৰন বন্দি ৰহু মোৰ সিৰ ॥
তুৱা নিজ মুৰুতি ভকত সব চাই ।
ৰহু মেৰি বয়ন১২০ মাধৱ১২১ গুন গাই ॥৩॥*॥৭॥

কথা ॥ হে পৰমানন্দ ঃ পৰম পুৰুষ ঃ পুৰুষোত্তম ঃ দেৱক পৰম দেৱতা ঃ জগত আদি কাৰণ ঃ প্রধান পুৰুষ নিয়ামক ঃ সৃষ্টি১২২ স্থিতি প্রলয়১২৩ প্রৱর্ত্তক ঃ ভগৱন্ত নাৰায়ণ ঃ তোহোঁ ভূমিক ভাৰ হৰন কাৰনে১২৪ ঃ কপট মানুষ ৰূপে ঃ বেকত হয়াছ ঃ তুহুঁ মাত্র কেৱলে সত্য ঃ ওহি জগত মায়াময় ঃ

১১৭। মেৰি (লোপ) ১১৮। পৰকাষি ঃ ১১৯। আষি ঃ ১২০। নয়ন ঃ ১২১। মাধৱে ঃ ১২২। শ্রীষ্টি ঃ ১২৩। প্রলয় (লোপ) ঃ ১২৪। নিমি ঃ

জানি তোহাৰি চৰনে সৰন পসিয়ে ১২৫ ঃ কেৱল ভকতিক মাত্র আসা কৰোহোঁ ১২৬ ঃ তোহাৰি অচিন্ত্যপ্রভাৱ ঃ ওহি জগতক বাহিৰে ভিতৰে ঃ অন্তৰ্যামি ৰূপে ঃ জিৱক নিয়ম কৰিতেছ । জাৰা সকল তোহাক ইশ্বৰ জানিএ ঃ তোহাৰি চৰণ সেৱা কৰত ঃ তাৰাসব সুখে সংসাৰ তৰয়ে ঃ জে সবে তোহাক ভজয়ে নাহি ঃ তাহেক কালৰূপে সংহাৰ কৰহ । হে প্রভু ঃ তোহাৰি নিজ দাস নাৰদক প্রসাদে ঃ তোহাক হামু জানলু ১২৮ । হে কৃষ্ণ ঃ তোহাৰ পদকমলে ঃ কৌটি কৌটি পৰনাম কৰহোঁ ঃ হামাক দাসক ১২৯ দাস জানিয়ে ঃ কৃপা কৰহু ঃ হামাৰি বচনে তোহাৰি গুণ নাম ৰহোক ঃ কৰ্ন্ন দুহোঁ তোহাৰ কথা সুনিএ ৰহোক ঃ কৰ দুহোঁ তোহাৰি কৰ্ম্ম কৰিয়ে ৰহোক ঃ তোহাৰি চৰন সুমৰি হামাৰ মন ৰহোক ঃ মস্তকে তোহাৰি চৰন বন্দিয়ে ৰহোক ঃ চক্ষুয়ে তোহাৰি মুৰুতি ঃ ভকতক নিৰেখিয়ে ৰহোক ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি দেৱতা দুহোঁ কৃষ্ণ চৰন নিৰেখিয়ে ৰহল ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্রীকৃষ্ণ বোল ॥*॥

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে নলকুবেৰ মনিগ্রএ ঃ হামাৰ ভকত নাৰদক কৃপায়ে ঃ তোৱা সবক উত্তম মতি

১২৫। পষিয়ে ঃ ১২৬। কৰোঁহোঁ, কৰোঁ ঃ ১২৭। তৰয় ঃ ১২৮। জানল ঃ ১২৯। দাষক ঃ

ভেল ঃ হামাৰ ভকতক দৰসনে ১৩০ ঃ সংসাৰ দুখ দুৰ গেল ঃ তোহাক পৰমাৰ্থ জগুত বচন সুনিয়ে ঃ পৰম সন্তোষ ভেলো ঃ তোহোঁ সব জে প্ৰাৰ্থনা কয়ল ঃ সে ১৩১ ঃ সব পুৰন হোক ঃ অব আপুন থানে ১৩২ সত্বৰ চলি জাৱ ॥*॥

সুত্ৰ ॥ কৃষ্ণক আদেস ১৩৩ সুনিয়ে ঃ বাৰম্বাৰ প্ৰদক্ষিণ কৰিয়ে ঃ দণ্ডৱতে প্ৰনাম কয়ে কহোঁ ঃ আপুন থানে সত্বৰ চলি গেল । তদনন্তৰ ঃ নন্দআদি গুৱাল সকলে ঃ ১৩৪ পৰম চণ্ড সবদ সুনিয়ে ঃ লৱড়ি আসি কহোঁ দেখল ঃ জঞ্ঁলা ১৩৫ অর্যুন বৃক্ষ দুহোঁ ঃ উভৰি পড়ল ॥

শ্লোক ॥ ৱিনা ৱাতং ৱিনা ৱর্ষং ৱিদ্যুৎপ্রপতনং ৱিনা ।
ৱিনা হস্তিকৃতং দোষং কেনেমৌ পাতিতৌ ভুমৌ ॥৭॥

সুত্ৰ ॥ গুৱালসকলে পৰম অদ্ভুত দেখিয়ে ঃ চৌপাশে ফিৰি ফিৰি চাৱত ঃ বিস্ময় হুয়া অন্যোঅন্যে বোলে ১৩৬ ॥*॥

কথা ॥ গুৱালসব বোল ॥ আহে গুৱালসব ঃ ওহি কি অদ্ভুত ঃ বাত নাহি বৃষ্টি নাহি ঃ নির্ঘাত বজ্রপাত নাহি ঃ হস্তিসবক বিক্রান্ত দোষ নাহি ঃ অতয়ে কালক বৃক্ষ কৈছন উভৰি পড়ল ॥*॥

সুত্ৰ ॥ অনন্তৰে বৃদ্ধ নন্দে দেখল ঃ বৃক্ষক মাঝে পসিয়ে ঃ ১৩৭ শ্ৰীকৃষ্ণ বন্ধন সহিতে ঃ উদুখল টানিতে আছয় ॥

১৩০। দৰষণে ঃ ১৩১। শে ঃ ১৩২। থানে ঃ ১৩৩ আদেষ ১৩৪। সবে ঃ ষকলে ঃ ১৩৫। জমলা ঃ ১৩৬। বোলত ঃ ১৩৭। পষিয়ে ঃ

কথা ॥ নন্দ হাসিয়ে বোল ॥ আহা ঃ ১৩৮ ওহি মানিক পুতলি কৃষ্ণক ঃ কমন দাৰুণ কঠিন হৃদয় ঃ গৰুক পাগে ঃ উদুখলে বন্ধন কয়ল ঃ হামু জত ধন জন জিৱন ঃ সবাতো অধিক ঃ ওহি কৃষ্ণক মানত ঃ আহেক ঐছন অৱস্থা কমনে কয়ল ঃ ওহি বৃক্ষ পড়িয়ে ঃ প্ৰানপুত্ৰ কৃষ্ণ কেনেকে মৰয় ঃ কিন্ত হামু কতিহু প্ৰানীক পিড়া নাহি কৰোঁহোঁ ঃ সোহি কাৰনে ঃ কৃষ্ণক গোসাঞিঁ ১৩৯ ৰক্ষা কৰল । আহে বাবু ১৪০ কৃষ্ণ ঃ তুহুঁ হামাক আয়ুয়ে ১৪১ চিৰকাল জিৱ ঃ তোহাৰি সকল আপদ দুৰ গেল ঃ তেৰা বালাই লঞ্ঁ ঃ তোহাৰি জননি জযোদাক জে জানু তা কৰব ॥*॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বোলি নন্দে কৃষ্ণক বন্ধন ছোড়ি ঃ ধুলা ঝাড়ি কোলে তুলি ঃ গলাত ছাপি১৪২ কহোঁ ঃ বদনে চুম্বন কৰিতে ঃ পৰম আনন্দ ৰস১৪৩ পাৱল ঃ সব সৰিৰ সিহড়ল ঃ নয়নে আনন্দ লোতক ঝুৰয় ঃ মোক্ষতো অধিক সন্তোষ লভিয়ে ৰহল । তদনন্তৰে ঃ গুৱাল সকলে ঃ কমন পৰকাৰে বৃক্ষ পৰল ঃ তাহেৰ হেতু নাহি যানল১৪৪ ঃ তাহে দেখি বালকসবে বোল ॥*॥

১৩৮। আহে ঃ ১৩৯। গোষাঞিঁ ঃ ১৪০। বাপু ঃ ১৪১। আউএ ঃ ১৪২। বান্ধি ঃ ১৪৩। ৰয ১৪৪। জানল, জানয় ঃ

কথা ॥ আহে বৃদ্ধসব ঃ ওহি কৃষ্ণে মাঝে ঃ উড়ুখল টানিএ ঃ বৃক্ষ উভঙ্গি[১৪৫] পেহ্লাৱল ঃ হামুসব দেখল ঃ আৱৰ অদ্ভুত দেখল ঃ তা সুনহ । ওহি বৃক্ষ হন্তে ঃ অগনি সমান ৰূপ ধৰিয়ে ঃ দুহোঁ দিব্য পুৰুষ বাঝ হুয়া কহোঁ ঃ কৃষ্ণক দণ্ডৱতে প্ৰনাম কৰিএ ঃ বহুত্তৰ তুতি কয়ল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ আস্বাস বোলল ঃ পুনু কৃষ্ণক প্ৰদক্ষিন[১৪৬] কৰিয়ে ঃ উত্তৰ দিসে[১৪৭] চলি গেল[১৪৮]॥*॥

সুত্ৰ ॥ গুৱালসবে ঃ ছৱালক বাক্য বুলিএ ঃ নাহি মানল ঃ কৃষ্ণক অতৰ্ক্ক মহিমা ঃ তাৰাসবো কতিহোঁ নাহি জানত তদনন্তৰ ঃ কৃষ্ণক কোলে কৰিএ ঃ নন্দ আপুন গৃহে আসিএ[১৪৯] ঃ গৃহিনি জযোদাক তৰ্জ্জিয়ে[১৫০] লাগল॥*॥

কথা ॥ নন্দ বোল ॥ আহে দাসিক[১৫১] দাসি[১৫২] বান্দি ঃ ঢাঙ্গি[১৫৩] গোৱাৰি ঃ ওহি প্ৰাণপুত্ৰ কৃষ্ণক ঃ কমন অপৰাধে ঃ গৰুক পাগে ঃ জৈছেন খণ্ট-চোৰ সত্ৰুক বান্ধএ ঃ তোহোঁ সোহি পৰকাৰে ঃ বন্ধন কয়লি ঃ তোহাৰি কোন সত্ৰু[১৫৪] হামু কত তপ কৰিএ ঃ দেৱক বৰে ঃ বৃদ্ধ বয়সত ঃ কৃষ্ণক পুত্ৰ পাৱল[১৫৫] ঃ সোহি প্ৰানপুত্ৰ ঃ বৃক্ষ পড়িয়ে ঃ খেনেকে মৰি জাই ঃ গোসাঞিক[১৫৬] বৰেসে এড়াৱল ঃ তোহোঁ কি নিমিতে মানুষ ভেলি ঃ ৰাক্ষসতো অধিক ঃ আপুন পুত্ৰক খাইতে চাৱল ঃ কৃষ্ণক নখাই

১৪৭। দিযে ঃ ১৪৮। গৈল ঃ ১৪৯। পৰিয়ে ঃ ১৫০। ভৰ্চ্ছিয়ে ঃ ১৫১। দাষিক ১৫২। দাষি ঃ ১৫৩। ঢান্দি ১৫৪। যত্ৰ ঃ ১৫৫। পাৱলো ঃ ১৫৬। পোষাঞিক

হামাক খাৱ। আহে নাগিনি ঃ তোহাক বস্তুয়ে নাণ্টল[১৫৭] ঃ কোন ছাৰ কলসা ভাঙ্গল ঃ হামাৰ ঘৰে দধি দুগ্ধ লৱনু কে পুছত ঃ নদি বহাইতে পাৰোঁ ঃ তাহেৰ নিমিতে ঃ কৃষ্ণক অঁতয়ে সাতি[১৫৮] কয়লী ঃ তোহাক আযু মাৰিয়ে প্ৰান লেৱৰ ঃ ৰহ ৰহ হামাক বাত বুঝব -*॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলি নন্দে মাৰিতে ধাৱল ঃ দেখীয়ে ৰোহিনি ৰাখল আসিয়া । তদনন্তৰ জযোদা নন্দক বোল ॥*॥

ঃ আহে বুঢ়িয়া ঃ কাহেক আগে ঐছন ৰাগ দেখাৱ ঃ তোহাৰি আজি ভাৱনা চুৰ কৰব ঃ তুহু হামাৰি ৰাখোৱাল ঃ নিসাভাগে উঠিয়ে ঃ কলসা কণ্ডিয়া ঃ বাঞ্চকা সিকিয়া ঃ জুড়িয়ে কান্ধে কৰিএ ঃ মলিন বসন[১৬০] পৰিয়ে ঃ গোষ্টক চলবি ঃ ধেনু ৰাখবি ঃ গাইদুহিবি ঃ দুধক ভাৰ বহিবি ঃ হামু ঝনকটা[১৬১] কৰকটা ঘোল জে বস্তু দেৱত ঃ তাহেক ভোজন কৰবি ঃ তুহোঁ গৃহেৰ কোন অধিকাৰ[১৬২] ঃ ইহাৰ ভালমন্দ কি জানস ঃ হামু গৃহেৰ গৃহিনি ঃ সব অধিকাৰ হামাৰ ! আহে বুঢ়িয়া ঃ তোহাক কে পুছত ঃ ছিঃ হামাক মাৰিতে আৱল ঃ হামাক চাটু বুলিতে জনম জাই ঃ আযু ৰাগ চড়ল ঃ ছিঃ ঘিনাসে লাগে ঃ হামু কথা কহিতে জানু ঃ সব লোকে মন্দ বোলব ঃ কি কৃষ্ণক ধূৱাইতে

১৫৭। নাণ্টয় ঃ ১৫৮। যাতি, সাস্তি ঃ ১৫৯। নিষা ১৬০। বষন ঃ ১৬১। ঝনকটা ১৬২। অধিকাৰি ঃ

খুৱাইতে দুখ পাৱল : হামাক মাৰিতে আসা১৬৩ কয়ে থিক। আহে ৰোহিনি : তুহুঁ বাধা নাহি কৰবি : হানাক মাৰিয়ে১৬৪ ৰহোক : তব হামাৰ বোল বুঝব ॥৯॥

সূত্ৰ ॥ ওহি পৰকাৰে জযোদা : নন্দক চুপ কয়ল : নন্দ দোৱজ দ্বিতীয় মাতিতে নাহি পাৰল১৬৫। ই কথা ৰহোক। তদনন্তৰ : শ্ৰীকৃষ্ণ জৈছে গোকুলবাসিক১৬৬ : নানা বিনোদ কৌতুক ৰস আনন্দ কৰাৱল : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি১৬৭ ॥

গিত ॥ ৰাগ কৈল্যান ॥ খৰমান ॥

ধ্ৰু ॥ জয় জয় জগজন : তাৰন কাৰন :
নাৰায়ণ বৰ১৬৮ দেৱং।
হৰ চতুৰানন : আদি অমৰগন
কৰু জাকৰ পদসেৱং ॥

পদ। ৰোম বিবৰ মহ : কৌটি কৌটি অণ্ড১৬৯ :
তাণ্ডব কৰু সম১৭০ বেনুং১৭১।
নিজ জন ৰঞ্জন : ভঞ্জন ব্ৰজ দুখ :
মোদি বিনোদিত বেণুং১৭২ ॥
কলসি ভাঙ্গল : দধিসব নাসল :
কয়াল ভোজন নৱনিতং১৭৩।

১৬৩। আষা : ১৬৪। মাৰিতে : ১৬৫। পাৰল : ১৬৬। গোকুল বাষিক : ১৬৭। হৰি বোল : ১৬৮। পৰ : ১৬৯। অন্ত : ১৭০। সব : ১৭১। ৰেণু : ১৭২। বেন্থ : ১৭৩। নৱনিত :

ভিতি পলাৱল : বান্ধল জননি
অৰ্যুন ভঞ্জন ৰিতং১৭৪ ॥
নাচত গাৱত : ভাৱ দেখাৱত
হাসত বহু লয়১৭৫ লাসে১৭৬।
হৰিকহোঁ চৰন : কমল মধু আসে :
কহ দিন মাধৱ দাসে ১৭৭॥৯॥৮॥

সূত্ৰ। ঐচন পৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ : গোকুলবাসিক ৰঞ্জিএ : নানান বিনোদ কৰিএ : ৰহল থিক। আহে লোক : দেখো দেখো : পৰম ইশ্বৰ পুৰুযোত্তম : তৃগুন-নিয়ন্তা : গুনাতিত পৰম দেৱতা : জিৱক তৰন নিমিতে : আপুনি সাক্ষাতে বেকত হুয়া : কপট মনুষ্য-চেষ্টা দেখায়া : বিবিধ লিলা বিস্তাৰ কয়ল। ইহাক শ্ৰবন-কীৰ্ত্তন কৰিএ : সব লোক সুখে তৰব। অন্যথা জে নিৰ্গুন দেৱতা : সহজে জন্ম-কৰ্ম্ম ৰহিত : ইশ্বৰ : ওহি গৰ্হিত কৰ্ম্ম কৰিতে : কোন প্ৰয়োজন থিক। ওহি কৃষ্ণক বালক-চৰিত্ৰ : মাঠি ভাঙ্গি দধি নাসন : লৱনু ভুঞ্জন১৭৯ : উডুখলে১৮০ বন্ধন : অৰ্যুন ভঞ্জন জাত্ৰা : জাৰাসবে শ্ৰদ্ধায়ে সুনে : শ্ৰদ্ধায়ে গাৱে : শ্ৰদ্ধায়ে ভাৱনা কৰয় : তাৱাসবৰ

১৭৪। নিত : ১৭৫। ৰস : ১৭৬। লাস : ১৭৭। দাস : ১৭৮। তাহে ১৭৯। ভোজন : ১৮০। উৱল :

শ্ৰীকৃষ্ণ চৰনে ঃ নিৰ্ম্মল ভকতি বাঢ়য়১৮২ । ইহা জানি কৃষ্ণ চৰনে মন নিবিড় কৰিএ ঃ ডাকি নিৰন্তৰে লোক হৰি বোল হৰি বোল ॥*॥ ইতি দধি মথন নাট ॥ সক ১৭৫৯ । তাৰিক্ষ ২৯ ফাগুন ॥

———

(ৰামদিয়াত পোৱা শক ১৭৫৯ তাৰিখ ২৯ ফাগুণত নকল কৰা সাঁচিপতীয়া পুথি এখন, বহুত পুৰণি (তাৰিখ অজ্ঞাত) তুলাপাতৰ পুথি এখন, বৰপেটা আৰু উলুবাৰি সত্ৰৰ দুখন নকল বহি আৰু ছপা পুথি এখনৰ পৰা উদ্ধৃত ॥ পাঠ আৰু বৰ্ণবিন্যাস যথাসম্ভৱ ১৭৫৯ শকৰ পুথিৰ মতে ৰখা হৈছে)

১৮২। বাঢ়ঃ

চোৰধৰা ঝুমুৰা ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ॥

শ্লোক ॥ যো লোকভাৱোদ্ধৰণায় চক্ৰী
চক্ৰেঽৱতাৰং বসুদেৱগেহে ।
গোপীজনানন্দকৰো মুকুন্দঃ
পায়াৎ স ৱো যাদৱৰাজসিংহঃ ॥ ১ ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোকঃ জে চৰাচৰ গুৰু নাৰায়ণঃ সৰ্ব্বলোক হিত কাৰণেঃ গোপিজন মধ্যেঃ চোৰ চাতুৰি নানা ৰস খেলনা১ কয়ে কহোঁঃ গোপিসবক মনোৰথ পুৰিয়েঃ জৈচন কুড়া কয়লঃ তা দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

১। গিত ॥ ৰাগ বসন্ত ॥ তাল জতি ॥

ধ্ৰুং ॥ দেখতু ৰে হৰি গোপিনি মেলা ।
কৰত চোৰ-চাতুৰি ৰস খেলা ॥

পদ ॥ পৰমানন্দ লিলা পৰকাসি ।
বহু ৰসে ৰঞ্জল গোকুলবাসি ॥

১। খেলনঃ

সব ৰস-সাগৰ নন্দকু লাল ।

মাধৱ কহ ২ গতি মুকুতি গোপাল ॥ * ॥ ১ ॥

সূত্ৰ ॥ হে সমাজিক লোক ঃ এক দিবসে গোপিক সুন্য গৃহ দেখিয়ে শ্ৰীকৃষ্ণ লৱনু চোৰ কৰিতে পৈসল ঃ তথি গোপি বাহু মেলি দ্বাৰ বন্ধ কয়ে কহোঁ ঃ পড়াক গোপিসব সহিতে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক জৈচে চোৰ ধৰল ঃ তাহেক দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২ ॥

২। গিত ॥ ৰাগ আসোআৰি ৩ ॥ তাল পৰিতাল ৪ ॥

ধ্ৰুং ॥ আজু কাহা জাসি বোলয়ে গোৱালি ।
পেখিয়ে আখি তৰল বনমালি ॥

পদ ॥ দ্বাৰ বেড়ল গোপি বাহু প্ৰসাৰি ৫ ॥
লৱনু চোৰি ৬ কৈচে কৰসি মুৰাৰি ॥

কথা ॥ গোপি বোল ॥ হে ৭ কানাই ঃ তুহু লৱনু চোৰি কৰিয়ে ঃ বাৰম্বাৰ হামাক ভাণ্ডিয়ে জায়াসি ৮ ঃ আজু কাহা জাৱৱ ঃ ৰহ ৰহ হামাকু হাতে পড়লি ঃ তোহাৰি ভাৱনা চুৰ কৰব ॥

পদ ॥ ঘৰমহ চোৰ গোৱাৰি ঘন ডাকে ।
পড়াকো গোৱালি আৱল৯ সবজাকে ॥

২। কহয় মাধৱ ঃ ৩। আসোৱাৰি ঃ ৪। জতি ঃ ৫। প্ৰচাৰি ঃ
৬। চোৰ ঃ ৭। আহে ঃ ৮। জাসি, জাসি ঃ ৯। আসগ ঃ

কথা ॥ গোপি বোল ॥ হে১০ সখি১১ ঃ হামাৰ মন্দিৰে চোৰ পসিয়ে থিক ঃ হামু দ্বাৰ বন্ধ কয়ে ৰাখছি ঃ তোহোঁসব সত্বৰেআৱ ঃ হামাকু মাৰি চোৰ পলাই ১৩॥

গোৱালিসব বোল ॥ হে সখি ঃ তোহোঁ দ্বাৰ নাহি ছোড়বি ঃ হামুসব এআৱত ১৪॥

পদ ॥ ধৰল সবহি মিলি হৰিক চোৰ ।
মাধৱ কহ গতি গোবিন্দ মোৰ ॥*॥২॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ লৱনু-চোৰ পড়ল দেখিয়ে ঃ গোপিসবক ৰাজমাৰগে আনিয়ে ॥ চোৰ-চাতুৰি কয়ে ঃ জৈচে গোপিসবক ভঙ্গ কৰাৱল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে সখিসব ঃ শ্ৰীদাম, সুদাম, বিসাল ঋষভ, স্তোককৃষ্ণ, সুবল, অৰ্জ্জুন ঃ তুহোঁসব সত্বৰে আৱ ঃ হামাক একেশ্বৰ১৫ দেখিয়ে ঃ চোৰ বোলিয়ে ঃ বহুত ঝুণ্টা ঝগড়া কৰইছে১৬॥

সিশুসব বোল ॥ আহে গোৱালিসব ঃ হামাৰ স্বামি শ্ৰীকৃষ্ণক কৈচে কলঙ্ক দেসি ঃ তোৰাসবক হামো ছাড়ব১৭ নাহি ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ হে১৮ গোৱাৰিসব ঃ হামো বালকসব১৯ সহিত ঃ ৰাজমাৰগ মহ খেলাইতে থিক । তোহোঁসব হামাক কলঙ্ক দেসি ২০॥

১০। আহে ঃ ১১। সখি গোৱাৰিসব ঃ ১৩। পলাঅল ঃ ১৪। আৱসি ঃ
১৫। একেস্বৰ ঃ ১৬। কৰাইছে ঃ ১৭। ছাড়বি ঃ ১৮। আহে ১৯। বালক ঃ
২০। দেৱসি ঃ

৩। গিত ॥ ৰাগ বেলোআৰ ॥ মানএকতাল ॥

ধ্রু ॥ গোৱাৰিনি কৈচন কলঙ্ক হামাৰি।
ৰাজমাৰগ মহ ঃ ফিৰত বালকসব ঃ
কাহেকো চোৰ গৱাঁৰি২১॥

পদ ॥ আঞ্চোৰে ধৰি হৰি ঃ আৱ আৱ বুলি ঃ
টানহি বাৰহি বাৰা।
মাৱক আগু আজু ঃ নিয়া ভেটাৱব২২
বুঝ তোহো বাত হামাৰা ॥

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে ঢান্দি২৩ গোৱাৰিসব ঃ হামাক কলঙ্ক দিয়ে তোহোসব কি এড়াইতে চাৱ ঃ তোৰাসবক আজু মাৱক আগু নিয়া ভেটাবো ঃ তব হামাক বাত বুঝব ॥

পদ ॥ হামাকু চোৰ ঃ বোলসি তোহোঁ ঢান্দি ১৫ ॥
আপুনহি দধিদুগ্ধ খায়া ২৬।
গোৱাবি ছোড়য় জব ঃ হৰি ছোড়য়ে ২৭ নাহি ঃ
মাধৱ এহু ৰস গায়া ॥ * ॥ ৩ ॥

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ হে ২৯ গোৱাৰিসব ঃ আপুনহি সবে দধি দুগ্ধ খায়া ঃ হামাক কলঙ্ক দেসি ঃ তোৰাসবক হামু ছাড়ব নাহি ॥

২১। গোৱাৰি ঃ ২২। ভেটৱ ২৩। ঢাঙ্গি ২৪। ভেটৱ ২৫। ঢাঙ্গি ঃ ২৬। খাই ঃ ২৭। তবু ছাৰে ঃ ২৮। গাঁই ঃ ২৯। আহে ঃ

গোপিসব বোল ॥ আহে কানাই ঃ তোহাক হামু চোৰ নাহি বুলিএ ঃ তোহোঁ আপন গৃহে জাৱ ঃ তোহাক হামু ছাড়লোঁ। ৩০ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে ঢান্দি ৩১ গেৱোৰিসব তোহো জব ছোড়হ ঃ হামো তোহাক নাহি ছোড়ো ৩২ ঃ তব ছোড়ি জব হামাক কিচো লৱনু দেহ ॥

গোপিসব বোল ॥ আহে কানাই ঃ তব তোহাক হামু লৱনু দেৱব ঃ জব তোহো নৃত্য কৰহ ॥

৪। গিত ॥ ৰাগ আসোআৰি ॥ তাল পৰিতাল ৩৩ ॥

ধ্রুং ॥ নাচতু গোৱিন্দ গোপিনি আগে।
কৰ পাতি পাতি লৱনু মাগে ॥

পদ ॥ জো কৰকমল ভকত ভয়হাৰি।
সোহি কৰ পাতি মাগে লৱনু মুৰাৰি ॥

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে গোৱালিসব ঃ হামু নৃত্য কৰিতে ৩৪ বহুত শ্ৰম পাৱল ৩৫ ঃ হামাক কিচো লৱনু দেহু ঃ হামো লৱনু ভোজন কৰিয়ে ঃ নৃত্য কৰব ॥

গোপিবোল ॥ আহে কানাই ঃ তুহুঁ জব ভল্ল কয় নৃত্য কৰহ ঃ তব তোহাক লৱনু দেৱব ॥

পদ ॥ গোৱাৰি বোলয় নিক ৩৬ নাচ গোপালা।
তব তোই লৱনু দিৱত ৩৭ হামু ভালা ॥

৩০। ছাড়এ ঃ ৩১। ঢাঙ্গ ঃ ৩২। ছোৰি ঃ ৩৩। জাত ঃ ৩৪। কৰিয়ে ঃ ৩৫। পাৱলোঁ ঃ ৩৬। নীকু ঃ ৩৭। দেৱব ঃ

লৱনু আসে লাসে গোবিন্দ নাচে ।
কৰ ভৰিয়ে ৩৮ গোপি লৱনু জাচে ৩৯ ॥
লৱনু খায়া খায়া নাচে কানাই ।
আনন্দে গোপিনি তালি বজাই ॥
জো হৰি এতিনি ভুবন অধিকাৰি ।
গাকুল মহ ৪০ সোহি লৱনু জিখাৰি ॥
ভকতি অধীন হৰি দিন দায়াল ।
কহয় মাধৱ গতি বাল গোপাল ॥ * ॥ ৪ ॥

সূত্ৰ ॥ ঐচন প্ৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণঃ গোপিসবক মনোৰথ পুৰিয়েঃ নানাবিধ কৌতুক নৃত্য কৰিয়েঃ আনন্দে তথি থিক। তদনন্তৰেঃ জযোদা আপোন পুত্ৰ৪১ ঘৰে নাহি পেখিয়েঃ পুত্ৰস্নেহে আকুল৪২ হয়াঃ যমুনাক তীৰে তীৰে চায়া বেড়াইতেঃ জৈচে পথিকজনত বাতপুচত তা দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি৪৩॥

৫। গিত ॥ ৰাগশ্ৰী ॥ পৰিতাল৪৪॥

ধ্ৰু ॥ জযোৱা পুচয়ঃ পথিক জনেঃ আকুলিত মনে ।
হামাৰি বালক কেবা দেখিলা নয়নে ॥

পদ ॥ পশ্চাৎ ॥——

৩৮। ভৰি ঃ ৩৯। যাছে ঃ ৪০। মাঝে ঃ ৪১। বালকপুত্ৰ ঃ ৪২। আকুলিত ঃ ৪৩। হৰিবোল ঃ ৪৪। একতালি ঃ

কথা ॥ জযোৱা বোল ॥ হে৪৫ পথিকজনঃ তোহো৪৬ জদি হামাৰি বালক দেখল৪৭ঃ তব হামাত সত্বৰে কহ ॥

পথিকজন বোল ॥ হেমাই জযোদেঃ তোহাৰি বালক কৈচন ৰূপ ॥ জযোদা বোল ॥ হে পথিকঃ হামাৰ বালক জৈচন ৰূপঃ তা সুনহ ॥

শ্লোক ॥ কন্দূক্ৰীড়া-ৱিগলিত-ঘনস্বেদমুগ্ধাননশ্ৰীঃ
কচ্চিৎ৪৭ (ক) দৃষ্টঃ কুৱলয়দলশ্যামলঃ কোঽপি বালঃ।
পৃচ্ছন্ত্যেৱং পথি পথি যযৌ ব্যাকুলা নন্দপত্নী
তীৰে তীৰে তপনদুহিতুৰ্কৃষ্ণমন্বেষয়ন্তী ॥২॥

পদ ॥ ভণ্টা খেলাইতে শ্ৰমজলে সোহে মুখ ।
সুন্দৰ বদন নিৰেখিতে মিলে সুখ ॥
কুবলয়দল জিনি জলে৪৮ স্যামতনু ।
পথে পথে জযোৱা পুচয় পুনুপুনু ॥

কথা ॥ জযোৱা বোল ॥ আহে পথিকঃ হামাৰ বালক ঐচন ৰূপঃ ভণ্টা খেড়ি খেলাইতেঃ শ্ৰমজলে বদন পঙ্কজ সোভা কৰৈছেঃ কুবলয় দল জিনিয়ে স্যাম সৰিৰ প্ৰকাশ কৰৈছেঃ পেখিতে পৰম আনন্দ মিলত ॥

পথিক বোল ॥ হে মাইঃ ঐচন তোহাৰি বালক হামো নাহি দেখি৪৯॥

পদ ॥ বিহানে বজাইল৫০ খেড়ি খেলাইবাৰ তৰে ।
ভৈগেল বিয়াল পুতা এভো নাইল৫১ ঘৰে ॥
যমুনাক তীৰে তীৰে ফিৰে নন্দাজায়া ।

৪৫। জাহেঃ ৪৬। তোহোসবঃ ৪৭। পেখলঃ ৪৭ (ক) কৈশ্চিৎঃ ৪৮। সোহেঃ ৪৯। পেখিয়েঃ ৫০। বজাইলাঃ ৫১। নাইলাঃ

ভৈলা অচেতন সতি পুত্ৰক নাপায়া ॥
নয়নে নিগৰে নিৰ কান্দে জষোমতি ।
কাহে গৈলে পাইবো লাগ পুতা যদুপতি ॥
ধৰ্‌নি লুটিয়া মুৰুচিত ভয়ো মাই ।
কহয় মাধৱ হৰি বিনে গতি নাই ॥*॥৫॥

সূত্ৰ ॥ ওহি প্ৰকাৰে জষোদা কৃষ্ণক বিচাৰি নপাই : পৰম চিন্তায়ে কান্দি কান্দি : মুৰুচিত হুয়াঁ মাটি লোটি পড়ল । তদনন্তৰে : এক গোপি আস কহু : জষোদাক আগে : কৃষ্ণক বাত জে বোলল : তাহেক সুনহ৫২ ॥

কথা ॥ গোপি বোল । আহে মাই জষোদে : তোহোঁ কি নিমিত্তে : ক্ৰন্দন৫৩ কৰত৫৪ :

জষোদা বোল ॥ হে মাই৫৫ : হামু অভাগিনিত কি পুচহ : হামু অনেক পূন্য৫৬ কৰিয়ে : দেৱতাক বৰে : কৃষ্ণক পুত্ৰ পাৱলো : সে প্ৰাণ পুত্ৰ কৃষ্ণ৫৭ : খেড়ি খেলাইতে : বিহানে বজাঅল : বিয়াল ভৈগৈল : এখনো নাৱল : সে প্ৰাণপুত্ৰক বিচাৰি নপাই : হামাৰি প্ৰাণ কৈচে ৰহব ॥

গোপি বোল ॥ হে মাই জষোদে : তোহোঁ ওহি নিমিত্তে ক্ৰন্দন কৰহ : তোহোঁ তাপ তেজহ :

৫২ । দেখহ : ৫৩ । অত ক্ৰন্দন : ৫৪ । কৰহ : ৫৫ । মাই গোৱাৰি :
৫৬ । তপ : ৫৭ : নাহি আৱল :

তোহাৰি বালক হামু দেখলোঁ : তাহেক বাত কহছি : তা সুনহ ॥

৬। গিত ॥ ৰাগ বৰাৰি৫৮ : একতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ তেজহু তাপ সুনহ মেৰি মাই ।
হামু দেখলোঁ তেৰি বালক কানাই ॥
পদ ॥ লৱনু চোৰ ধৰি আছয় গোৱালি ।
কৰত কানাই চোৰ চাতুৰালি ॥
পড়াকহুঁ গোক মানত হৰি সাখি ।
হাতকহুঁ৫৯ লৱনু গোপিনি মুখে৬০ মাখি ॥
বোলত কানাই হামু কৈচে চোৰ ;
তুহু চুৰুনি মুখহি সাখি তোৰ ॥
লাজল গোপি চাতুৰি৬১ নাহি আটে ।
দেখলোঁ কানাই৬২ জিনল ৰাজ বাটে ॥
আঞ্চোৰে ধৰি আনত হৰি টানি ।
কাতৰ কৰত গোপিনি ভঙ্গ মানি ॥
সুনিয়ে তাপ তেজল জষোমাই ।
কহয় মাধৱ গতি বালক কানাই ॥*॥৬॥

কথা ॥ গোপি বোল ॥ হে মাই যষোদে : তোহোঁ তাপ তেজহ : হামু তোহাৰি বালক কানাই৬৩ দেখল৬৪ : এক

৫৮ । ৰামকিৰি : ৫৯ । হাতক : ৬০ । মুহে : ৬১ । উত্তৰ :
৬২ । কনাইক : ৬৩, কানাই (লোপ) : ৬৪। দেখলো :

গোৱালিক লৱনু চোৰি কৰিতে ঘৰ মহ পৈসল ঃ তাহে পেখি ঃ সে গোৱালি লৱনু-চোৰ ধৰিয়ে থিক। শ্ৰীকৃষ্ণ তাহেক উত্তৰ কৰইছে ঃ আহে ঢান্দি ৬৫ ঃ হামু কৈচে চোৰ ঃ বালক সমে ৰাজ মাৰগে ফিৰত ঃ তোহোঁ আপনে দাধিখায়া ঃ হামাক চোৰ বোলত। তাহে সুনি গোপি পড়াক গোপি সাখি মানত। শ্ৰীকৃষ্ণ আপন হাতক লৱনু ঃ গোপিক মুখে মাখিয়ে বোলত ঃ আহে গোপিসব ঃ দেখু দেখু ঃ আৱৰ সাখিত কমন প্ৰয়োজন ঃ উনিকৰ মুখহি সাক্ষি। সুনি গোপি লাজ পাৱল ঃ কৃষ্ণক উত্তৰে আটয় ৬৬ নাহি পাৰি ঃ গোপিসব ভঙ্গ মানল ঃ তাহে পেখি শ্ৰীকৃষ্ণ আঞ্চোলে ধাৰ টানিয়ে আনত ঃ গোপি কাতৰ কয় বোলত ঃ হে কানাই ঃ তোহো হামাক ছাড়হ ঃ তোহাক হামু লৱনু দেৱব। তাহে সুনি শ্ৰীকৃষ্ণ গোপিক ছাড়ল ঃ গোপি কৃষ্ণক লৱনু দেলহ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ তাহেক ভোজন কয় হুহুঁ ঃ আনন্দে নৃত্য কয়ল। আহে মাই জযোদে ঃ তোহো কি পুণ্য কয় শ্ৰীকৃষ্ণক পুত্ৰ পাৱল। শ্ৰীকৃষ্ণ সব গোকুল বাসিক আনন্দ কৰাৱয় থিক ঃ অব তোহাৰি কানাই বহুত চোৰ চাতুৰিয়ে ঃ গোপিক ভঙ্গ কৰাই ঃ নানা

৬৫। ঢাঙ্গি ঃ ৬৬, আণ্টয়ে ঃ

বিধ কৌতুক নৃত্য কৰিয়ে থিক। ইহাজানি হেমাই ঃ চিন্তা সোক ছাড়হ ॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰে ঃ জযোদা আপুন পুত্ৰক সুভ বাত সুনিয়ে কহোঁ ঃ গোপিক ভঙ্গ কৰাই ঃ নানা বিধ কৌতুক নৃত্য কৰিয়ে থিক ঃ ইহা সুনি ঃ চিন্তা সোক তেজিয়ে ঃ পৰম হৰষিত ভেল ॥

কথা ॥ জযোদা বোল ॥ হে মাই গোৱাৰি ঃ কোন ঠামে হামাৰ বালক থিক ঃ তথি হামাক নিয়া জাৱ ॥

গোপি বোল ॥ হে মাই ঃ চলহ চলহ ঃ হামাৰি সঙ্গে আৱ ॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বোলি গোপি জযোদা সহিত গৈয়া ঃ গোৱালি-সবক ঠামে ৬৭ শ্ৰীকৃষ্ণক দেখাঅল। শ্ৰীকৃষ্ণ গোপি-সবক মধ্যে নৃত্য কয় থিঙ্ক। আপুন পুত্ৰক দেখিয়ে ঃ জযোদাক সব সৰিৰ জুড়াৱল ঃ কৃষ্ণক কোলে কয়ে ঃ গলে বান্ধি ঃ বদন চুম্বন কয়ে ঃ পৰম আনন্দ পাৱল। শ্ৰীকৃষ্ণ মাৱক স্তন পান কয়ে ঃ মাৱক বদন নিৰেখি ঃ কান্দি কান্দি ঃ গোপিক সব বৃত্তান্ত সুনাৱল। সুনি জযোদা গোৱাৰি সবক গাৰি দিয়ে ঃ জৈচন বোলল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ জযোদা বোল ॥ আহে ঢান্দি ৬৮ গোৱালিসব ঃ দাসিক দাসি ঃ তোহোঁসব হামাৰ ওহি বালক কৃষ্ণক চোৰ

৬৭। থানে ঃ ৬৮। ঢাঙ্গি ঃ

বুলিয়ে ঃ কলঙ্ক কৰসি ঃ ছি ঃ তোহাৰি ৬৯ মুখে ৭০ চাৰ পৰোক। হে বাপু ৭১ কৃষ্ণ ঃ ওহি বান্দি সবক থানে ৭২ আৱৰ নাহি আৱৰ ঃ হামাৰ ঘৰে ঃ দধি দুগ্ধ লৱনু কে পুচত ঃ জত খাইতে পাৰ তত হামু দেৱব। তোহাৰি পাৱৰ বালাই লঞ ঃ আহে বাবু ৭৩ তোহো হামাৰ কোটি পুৰুষক দেৱকো পৰম দেৱতা ঃ মাথাক মুকুট ঃ গলাক সাতসৰি ঃ বুকেৰ সিতল চন্দন

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি জষোৱা ঃ গোৱালিসবক ঠেঙ্গনা দিয়ে খেদাই কহোঁ ঃ আপুন আঞ্চোৰে কৃষ্ণক ধুলা ঝাৰি ঃ বুকে বান্ধি ঃ কোলে কৰি ঃ বদন চুম্বন দিয়ে ঃ পৰম আনন্দে আপুন গৃহে আনি ঃ সিতল জলে স্নান কৰাই ঃ পঞ্চামৃত ভোজন কৰাৱল ঃ সুগন্ধ চন্দনে ঃ দিব্য বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰে ভুসিত কৰাই ঃ কৃষ্ণক সুন্দৰ বদন নিৰেখিয়ে ঃ মোক্ষতো অধিক আনন্দ লভিয়ে পৰম সন্তোষে ৰহল। আহে সভাসদ লোক ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক পৰম কৃপালু গুণ দেখহ ঃ কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডক ঈশ্বৰ হুয়া ঃ নন্দক গৃহে বেকত হয়া ঃ নানান বিনোদ নৃত্য কয়ল। ইহাক শ্ৰৱন কীৰ্ত্তন কৰিয়ে ঃ সব লোক সংসাৰ ঘোৰ নিকাৰ তৰব ঃ ইহা জানি ঃ

৬৯। তোৰাসবক ঃ ৭০। বুকে ঃ ৭১। বাপ, বাবু ঃ ৭২। ঠাৱে ঃ ৭৩। বাপ্ত ঃ

শ্ৰীকৃষ্ণ চৰনে সৰন সাৰ কৰিয়ে ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল।

ইতি চোৰধৰা ঝুমুৰা সমাপ্ত ॥

[চমৰীয়াৰ সত্ৰৰ তুলাপাতৰ পুথি এখন (তাৰিখ অজ্ঞাত), নগাওঁৰ উলুবাৰী সত্ৰৰ এখন, বৰপেটা সত্ৰৰ নকল বহি এখন আৰু ডাক্তৰ কাকতিৰ ছপা পুথিৰ পৰা উদ্ধৃত। পাঠ আৰু বৰ্ণবিন্যাস চমৰীয়াৰ পুথিৰ মতে ৰখা হৈছে।]

— — — —

গীত ৬
শ্লোক ২
পদ ৫

ভূমি লুটিয়া ঝুমুৰা ।

শ্রীকৃষ্ণায় নমঃ ॥

শ্লোক ॥ মুগ্ধং নিপীতদুগ্ধং
দধিকণদিগ্ধং ঘনাঘন স্নিগ্ধম্ ।
অম্বৰমিৱ১ তাৰকিতং ক—
ঞ্চন গোপবালকং ৱন্দে ॥১॥

কথা ॥ আহে সমাজিক লোকঃ জে চৰাচৰ গুৰু নাৰায়নঃ সর্ব্ব লোক হিত কাৰনেঃ নন্দক মন্দিৰে বেকত হুয়া কহোঁঃ কপট গোপ বেসেঃ পৰম মঙ্গল ৰূপেঃ নানা ৰসে খেলান কয় কহোঁঃ জসোৱাক মন সন্তোস কয়েঃ জৈচন কুড়া কৱলঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি২ ॥

প্রবেস গিত ॥ ৰাগ আসোআৰি ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ খেলতু গোবিন্দ জসোৱাকু সঙ্গে ।
মানবি ভাৱ দেখাৱত ৰঙ্গে ॥
পদ ॥ সৃষ্টি স্থিতি লয় কাৰন জোই ।
জাকেৰি লিলা জানত নাহি কোই ॥

১। অম্বৰমিৱ ঃ ২। হৰিবোল ঃ

সোহি মহেস্বৰ গোপকুমাবা ।
লোক তাৰন হেতু ভয়োত অৱতাৰা৪ ॥
জোহি৫ কৃপাময় দেৱক দেৱা ।
মুকুতি বিৰঞ্চন জাকৰ সেৱা ।
নানান ৰসে খেলে সোহি দায়ালা৬ ।
কহয় মাধৱ গতি বালা গোপালা৭ ॥১॥

কথা ॥ তদনন্তৰ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ এক দিবসে ঃ জসোৱাক মন্দিৰ পসিএ ঃ খিৰ লৱনু চুৰি কৰিএ কহোঁ খাৱল ঃ সোহি সময়ে জসোৱাক দেখিএ ঃ ভয়ে জননিক ভাণ্ডিয়ে ঃ জৈচে কপট কয় কান্দিতে লাগল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল৮ ॥

শ্লোক ॥ নীতং নৱ নৱনীতং
কেন চ পীতং পয়ঃ ক মে মুৰলী৯ ।
ইতি সমুদীৰ্য্য লুঠন্তং
ভূমৌ বালং নমামি গোপালম্ ॥২॥
এৱং ভুতং ভূমৌ লুঠন্তং গোপালং নমামি ॥

কথা ॥ সকল নাগৰ-চুড়ামনি ঃ আপুন হাতক বাঁসি ঃ আড় কৰিএ ঃ খিৰ লৱনুক ভাণ্ড গড়ায়ে ঃ মাটি লোটি ঃ জৈচে কান্দিতে লাগল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

---

৩ কৰতু ঃ ৪। বিহাৰা ঃ ৫। সোহি, জো হৰি ৬। দয়ালা, দয়াল ঃ
৭। গোপাল ; ৮। নিৰন্তৰে ইত্যাদি (লোপ) ৯। মুৰবী ঃ

গিত ॥ ৰাগ ভাটিয়ালি ॥ একতালি ॥

ধ্ৰুং ॥ ভূমি লুটিয়া ঃ কান্দে গোপিনাথ ঃ ভাণ্ডিতে মাৱৰে ।
চুৰি কৰিয়া ঃ খিৰ লৱনু ঃ খায়া খালি ঘৰে ॥

কথা ॥ ঐচন ক্ৰন্দন সুনিএ ঃ জসোদা পুত্ৰ স্নেহে ঃ পৰম আকুল হুয়া পুচত ॥*॥ হে বালক ঃ তুহুঁ কি নিমিতে মাটি লুটি ক্ৰন্দন কৰহ ॥*॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে মাই জসোদে ঃ ওহি ভাণ্ডক মধ্যে লৱনু থৈয়াছিলু ঃ তাহেক কে নিয়া গৈল১৫ ঃ ওহি ভাণ্ড মধ্যে ঃ ঘন খিৰ থৈয়াছিলু ঃ তাহেক কে পান কয়ল ॥*॥

পদ ॥ কেৱা১০ নিয়া খাইল মোৰ এ নৱ লৱনি ।
এহি বুলি হুম হুমি কান্দে যদুমনি ॥
ঘন খিৰ১১ থৈয়াছিলো তাৰো গৈল খায়া ।
এহি বুলিয়া১২ কান্দে কানু ভাণ্ডটি গড়ায়া ॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ হে মাই ঃ হামু কি কহব১৩ ঃ হামাৰ সুৰস১৪ বাঁসি ঃ এথায়ে থৈয়াছিলো ঃ তাহেক কে লৈয়া গৈল১৫ ঃ আৰ হামাৰ হৈতে কি ৰহল ॥

পদ ॥ এথায়ে আছিল বাঁসি কেবা নিল তাৰে ।
এতিনি প্ৰমাদ মোৰ ভৈল একেবাৰে ॥
এহি বুলিয়া১৬ গেড়ি পাৰিয়া১৭ কান্দে যদুৰাই ।
কহয় মাধৱ গতি বালক কানাই ॥*॥২॥

১০। কেনা ঃ ১১। খিৰ ফুটি ঃ ১২। বুলি ঃ ১৩। কৰব ঃ ১৫। গেল ঃ
১৪। পৰম সুন্দৰ ঃ পৰম ধন ঃ ১৬। বুলি ঃ ১৭। বাগৰিয়া ঃ

পাৰহ ঃ হামুতাহেক দেৱব। তোহো ৰোস তুখ চোড়হ ॥*॥৮

কৃষ্ণ বোল ॥ হে৪৫ মাই ঃ হামুখুধায়ে পিড়িত হয়াছি ঃ হামাক লৱনু দেহ ॥*॥

জষোদা বোল ॥ আহে৪৬ পুতা ঃ এখনে গোৱাল সবে তুধ আনব ঃ তাহেক হামু মথিৱে ঃ নবিন লৱনু দেৱব ঃ চিনি কৰপুৰ মাখিএ ঃ খিৰেৰ লাড়ু দেৱৰ ঃ তুহু তাহেক ভোজন কৰবি। জদি তোহো হামাৰু বচনে সঞ্জাত নাহি জাৱত৪৭ ঃ তব৪৮ পড়াক লোক সাখি কৰহ ॥*॥

পদ ॥ এখনে আনিবো তুগ্ধ৪৯ মথিবো আপুনি।
জত পাৰ খাইবা দিবো এ নয় লৱনি ॥
খিৰেৰ লাড়ু সাজি দিব চিনি কৰ্পূৰ মাখি।
সঞ্জাত নজায়া পড়াৰ লোক কৰা সাখি ॥
এবোল সুনিয়া হৰি এড়িল৫০ ৰোদন।
ধুলা ঝাড়ি কোলে কৰি মাৱে দিলা তন ॥
তন পান কৰি হাসি তোলে নাৰায়ন !
কহয় মাধৱ গতি নন্দেৰ নন্দন ॥*॥৩॥

কথা ॥ ওহি বুলি জসোৱা ঃ কৃষ্ণক কোলে তুলিএ ঃ তনপান কৰাইতে লাগল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ জসোৱাক কোলে ঃ জৈছন ভাৱ পৰকাস কয়ল ঃ তা দেখহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল২ ৫১॥

৪৫। আহে ঃ ৪৬। হে ৪৭। জাব ৪৮। তবে ঃ ৪৯। দধি ঃ ৫০। তেজিলা ঃ ৫১। নিৰন্তৰ ইত্যাদি (লোপ)ঃ

গিত ॥ ৰাগ স্যাম ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ জসোৱা গোপাল কোলে লিজে।
বয়ন ভৰিয়ে৫২ ঘন চুম্বন দিজে ॥

পদ ॥ কবহো৫৩ ভৰিএ৫৪ হৰি চান্দ বয়নে৫৫।
পুৰল মন পয়োধৰ পানে৫৬॥
কবহো৫৭ বয়নে হেৰি৫৮ হৰি হাসে।
জগতক জিৱ জসোৱা-কোলে ভাসে ॥
সনক সনাতন জাকরু সেৱা।
জসোৱা কোলে সোহে সোহি দেৱা ॥
ভকতবৎসল হৰি দিন দায়াল৫৯॥
কহয় মাধৱ গতি বাল গোপাল ॥*॥৪॥

কথা ॥ ঐচন পৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ মাৱক ভাণ্ডিএ ঃ লৱনু ভুঞ্জিয়ে ঃ কোলে চড়ি ৬০ ঃ তনপান কৰিএ ঃ পৰম আনন্দে জৈচে লৱনু মাগল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২ ৬১ ॥

গিত ॥ ৰাগ শ্ৰী ৬২ ॥ জতিমান ॥

ধ্ৰুং ॥ মাগে লৱনু হৰি জসোৱাকু আগে।
কৰ পাতি বোলয় লৱনু মেৰি লাগে ॥

৫২। ভৰি ঃ ৫৩। কৰবে ঃ ৫৪। ভাৰি ঃ ৫৫। বয়ন ঃ ৫৬। পান ঃ ৫৭। কৰহো ঃ ৫৮। হৰি ঃ ৫৯। দয়াল ঃ ৬০। লৱনু…চড়ি (লোপ) ৬১। নিৰন্তৰে ইত্যাদি (লোপ) ৬২। শ্ৰীগোৰী ঃ

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ আহে ৬৩ মাই জসোদে : হামাকু তুহু লৱনু দিতে ৬৪ অঙ্গিকাৰ কৰইছ ৬৫ ; সোহি লৱনু তোহোঁ হামাক সত্বৰে দেহ : আজু লৱনু নপায়া তোহাক চাড়ব নাহি : তোহোঁ হামাক লৱনু সহিএ বাৰম্বাৰ ভাণ্ডিতেছা ৬৬ : আজু চাড়ব ৬৭ নাহি ॥

পদ ॥ পুৰুবে বুলিয়া আচা লৱনু দিবাৰে !
সোহি লৱনু মার ৬৮ লাগর ৬৯ হামাৰে ॥
লৱনু নপাইলে মাই নচাড়িবো তোৰে ।
গুনি চাৱা ৰাৰে বাৰে ভাণ্ডি আচ৭০ মোৰে ॥

কথা ॥ জসোদা বোল ॥ হে বাবু৭১ শ্ৰীকৃষ্ণ : আজু লৱনু গৃহে নাহি : আন দিবসে দেৱব ॥*॥

পুনঃ ৭২ শ্ৰীকৃষ্ণ মারক আঞ্চোৰে ধৰি কহো : বোল ॥*॥ আহে ৭৩ মাই জসোদে : তোহাৰি বচনে সঞ্জাত নাহি : এতি ৭৪ বেৰি হামাকু লৱনু দেৱহ ৭৫ : লৱনু নপায়া তোহাক : কতিহো জাহিতে নাহি দেৱব ॥

পদ ॥ মারৰ ৭৬ আঞ্চোৰে ধৰি বোলে নাৰায়নে ।
লৱনু নপায়া আজু চাড়িবো কমনে ॥
থৈ আচিল হয়ঙ্গমি ৭৭ হৰি পুজিবাৰে ।
এড়াইতে নপাৰি মাই দিগো আনি তাৰে ॥

৬৩। হে : ৬৪। দিবে : ৬৫। কৰিছা : ৬৬ ভাণ্ডিয়াছ : ৬৭। চাড়য় : ৬৮। মায়ি : ৬৯। লাগয় : ৭০। ভাণ্ডিআছা, ভাণ্ডিয়াআচ : ৭১। বাপু : ৭২। দেৱক দেৱ : ৭৩। হে : ৭৪। এই : ৭৫। দেৱব ৭৬। মারক : ৭৭। হৈয়ঙ্গবীন :

কথা ॥ কৃষ্ণক নিবন্ধ দেখিএ : হৰিক পুজা নিমিত : হৈয়ঙ্গমি : ৭৮ নবিন লৱনু থৈয়াচিল : তাহেক জসোদা কৃষ্ণক দেলহ । সোহি লৱনু ভোজন কৰিয়ে : শ্ৰীকৃষ্ণ জৈচন নৃত্য কৰতু : তা দেখহ ॥

পদ ॥ নবিন লৱনু পায়া পৰম কৌতুকে ।
চৰাচৰ গুৰু হৰি ভুঞ্জিলা উৎসুকে ॥
লৱনু ভুঞ্জিয়া নাচে তৃজগত পতি ।
কহয় মাধৱ হৰিপদৰেনু গতি ॥*॥৫॥

কথা ॥ হে সমাজিক লোক : জোহি শ্ৰীকৃষ্ণ চৰাচৰ বন্দিত৭৯ ব্ৰহ্মা আদি দেৱতাসব সদায়ে সেবত : মহা মহা জজ্ঞে জাহেক তুষ্ট কৰিতে নাহি পাৰত : সোহি মহেস্বৰ৮০ : ভকতিক বস্য হয়া : গোৱাৰিক ঠামে : লৱনু মাগিএ : পৰম আনন্দে ভোজন কৰল । ঐচন ভকতিক মহিমা : ইহ জানি কৃষ্ণক মনে ধৰিএ : নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি৮১ ॥

ইতি শ্ৰীভুমি লুটিয়া : লৱনু মাগিখোৱা : বালক কৃষ্ণক : যাত্ৰা নাট : সম্পূৰ্ণ ভেল ॥ শ্ৰীকৃষ্ণক চৰনে সমৰ্পল ॥

(ৰাম দিয়াৰ এখন পুৰণি (শক অজ্ঞাত) তুলাপাতৰ পুথি : চমৰীয়া সত্ৰৰ ১৮০৩ শকৰ ৮ জেঠত লিখা এখন তুলাপাতৰ পুথি আৰু বৰপেটা আৰু উলুবাৰী সত্ৰৰ দুখন নকল বহিৰপৰা উদ্ধৃত । পাঠ আৰু বৰ্ণাবিন্যাস ৰামদিয়াৰ পুথিৰ মতে ৰখা হৈছে ।)

৭৮। হৈয়ঙ্গবীন : ৭৯। চৰণাৰবিন্দ : ৮০। পৰমেশ্বৰ : ৮১। হৰিবোলা, পাঠ্যন্তৰ :

পিম্পৰা গুচুৱা ঝুমুৰা ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ॥

শ্লোক ॥ কস্ত্বম্বাল ৱলানুজস্ত্বমিহ কিং মন্মন্দিৰাশঙ্কয়া
বুদ্ধং তন্নৱনীতকুম্ভৱিৱৰে হস্তং কিমুর্থং ন্যসঃ১ ।
কর্ত্তুং তত্র পিপীলিকাপনয়নং সুপ্তাঃ কিমুদ্বোধিতাঃ
বালা বৎসগতিং ৱিৱেক্তুমিতি সংজল্পন্ হৰিঃপাতু ৱঃ ॥১॥

(অপিচ):

ৱদনে নৱনীতগন্ধৱাহং ৱচনে তস্কৰচাতুৰীধুৰীণম্ ।
নয়নে কুহকাশ্রুনাশ্রিতো২ যশ্চৰণে কোমলতাণ্ডুৱং কুমাৰম্৩ ॥২॥

গিত ॥ ৰাগ শ্ৰীগান্ধাৰ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ মোৰ ঘৰে কে না তুমি বোলয় গুৱালি ।
বলাইৰ কনিষ্ঠ মঞি৪ বোলে বনমালি ॥

গোপি বোল ॥ আহে বালক ঃ হামাৰ মন্দিৰে তুহুঁ কে ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হামাক নাহি চিনহ ঃ হামু বলভদ্ৰক কনিষ্ঠ ভাই ।

পদ ॥ গোপি বোলে এথা তুমি আইলা কি কাৰনে ।
মোৰ ঘৰ বুলি আইলোঁ বোলে নাৰায়নে ॥

১। নেষ্যসি ঃ ২। কুহকাশ্ৰুমাশ্ৰয়েথাশ্চৰণে ৩। কুমাৰকং ঃ ৪। মোক ঃ

গোপি বোল ॥ আহে, তুহু বলাইক কনিষ্ঠ : আঃ জানল৫ : কি নিমিত্ত এথা আৱল৬ থিক ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ আহে গোপি : হামু হামাৰ মন্দিৰ বুলি আৱল৭ : পন্থ বিচুৰল ॥

পদ ॥ জানিলোঁ আসিলা তুমি ঘৰ নজামিয়া ॥
লৱনু কলষে কেনে আচ হাত দিয়া ॥

কথা ॥ গোপি বোল ॥ হে কৃষ্ণ : তুহু ঘৰ নাহি জানি আৱল৮ : ইহাত কোনো দোষ নাহি : হামাৰ লৱনু কলসি ভিতৰে : কৈচন৯ হস্ত নিবেসিয়ে থিক ॥*॥

কৃষ্ণবোল ॥ আঃ হামাক বড় দোষ পাৱল১০ : ওঁহি পিপিলিকা সব লৱনু নাষ কয়ল : ইহাক দূৰ কৰিবতে হাত দিয়াআছি ॥

পদ ॥ হৰি বোলে গোপি বড় দোষ পাইলি বাছি।
পিম্পৰা গুচাইতে১১ লাগি হাত দিয়া আছি ॥
গোপি বোলে উপকাৰ কৰি আচ ভাল ॥
কিসক জগাইলা১২ মোৰ নিন্দ্ৰেৰ১৩ চৱাল ॥

কথা ॥ গোপি বোল ॥ হে কানাই : তুহু হামাক ভল্ল উপকাৰ কয়ল১৪ : আঃ ওঁহি নিন্দ্ৰাক বালক কি নিমিত্ত জগাৱল১৫॥ *॥

৫। জানলো : ৬। আৱলি : ৭। আৱলো : ৮। আৱলি : ৯। কৈছে : ১০। প্যবলি : ১১। গুচাইবে : ১২। জগাইলি ১৩। নিন্দ্ৰাৰ : ১৪। কয়লি : ১৫। জগাৱলি :

কৃষ্ণ বোল ॥ হে গোৱাৰি১৬ : ওঁহি বালক সমে ধেনু ৰাখল১৭ : হামাৰ এক বাচৰু নাহি পাৱত : তাহেক পুচিতে ওঁহি বালক জগাৱল১৮॥

পদ ॥ কানু বোলে বৎস মঞি খুজিয়া নপাইলোঁ।
তাৰে পুচিবাৰে তোৰ১৯ চৱাল জগাইলোঁ ॥
গোপি বোলে সুন অৰে টেন্টন কানাই।
তোহোৰ২০ মুখত দেখো২১ লৱনু গন্ধাই ॥

কথা ॥ গোপি বোল ॥ হে২৪ কানাই : তুহু বড়ি নাগৰ : হামাক সব লৱনু খাই : ঝুন্টা২২ বাত কহইছ : জব তুহু লৱনু নাহি খাৱল : তব বচন বোলিতে তোহাৰ বদন হন্তে কৈছন২৩ লৱনুক গন্ধ বাঝ হোই ॥*

কৃষ্ণ বোল ॥ হে২৪ গোৱাৰি : তুহু বড়ি দাৰুণ হৃদয় : আপুন জিহ্বা ৰাখিতে নাপাৰি : আপুন গৃহে লৱনু খাৱল২৫ : অব ভতাৰক ভয়ে : হামাক অপযস দেৱত : হামাৰ গৃহে লৱনু কে পুচত : খাইবাক নপাই : ইহাৰি গৃহে চোৰি কৰি লৱনু খাৱল ॥*॥

পদ ॥ কানু বোলে সুন অৰে গোপি নিদাৰুনি।
তোহোৰ মুখত গন্ধ তইসে চুৰুনি ॥
সুনিয়া গোপিনি খুজি২৬ নপাইলা উত্তৰ
মিছা মাতি গোপিৰে ভাণ্ডিলা দামোদৰ ॥

১৬। গোৱালি : ১৭। ৰাখলো : ১৮। জগাৱলো : ১৯। লাগি : ২০। তোহাৰ : ২১। কেনে : ২২। অব ঝুন্টা : ২৩ কৈছে : ২৪। আহে : ২৫। খাৱলি : ২৬। এবোল সুনিয়া (গোপি)

সকল কলাৰ গুৰু প্ৰভু নাৰায়ণ ।
গোপিৰে ভাণ্ডিবা তুমি এ কুন জতন ॥
কহয় মাধব হৰি সৰন তোহ্মাৰ ।
মিচা মাতিবাৰ প্ৰভু কমন২৭ বেৱহাৰ ॥*॥১॥

সুত্ৰ ॥ হে সামাজিক২৮ : শ্ৰীকৃষ্ণক ঐচন বানি সুনি : গোপি উত্তৰ নাহি পাৱল : পৰম লজ্জিত হোই পুনু শ্ৰীকৃষ্ণক জে বোলল তা সুনহ ॥*॥

গোপি বোল ॥ হে২৯ কানাই : তোহাক হামু উত্তৰে নাহি পাৰল ৩০ : আজু তোহাৰি মাৱক আগু সব কথা কহিয়ে: হামু তোহাক জে যানু তা কৰব ॥*॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বোলি গোপি পড়াক গোপিসবক ডাক দিয়ে : এক থান হোই : সবহি গিয়া : যসোদাক আগু কহল ॥*॥

কথা ॥ গোপি বোল । হে মাই যসোদে : তোহাৰি বালক কানাই : হামাক জে জে অপকাৰ কৰত : তা সুনহ : হামাক গৃহে দধি দুধ৩১ ৰহয়ে নাহি : শ্ৰীকৃষ্ণ বালক৩২ সহিতে নাষ৩৩ কয়ল ॥*॥

অপৰ গোপি বোল ॥ হে মাই : ওঁহি কৃষ্ণক কথা কত কহব : হামাৰ সঞ্চিত লৱনু চুৰি কৰি খাই : জোখাকভাণ্ড ভাঙ্গি পেহ্লাৱল ॥*॥

২৭। কোন : ২৮ । সামাজিক লোক : ২৯ । আহে : ৩০ । পাৰলো : ৩১ । দুধ লৱনু ৩১ । বানৰ : ৩৩ । সব নাশ :

অপৰ গোপি বোল ॥ হে মাই : ওঁহি কানাইক হামু চোৰ ধৰল : হামাক ভাণ্ডিয়ে বোহুত উত্তৰ দেলহ : হামাক জে৩৪ বোলল : সে কথা কহিতে হামাৰে সে লাজ : ওঁহি কানাইক কথা কত কহব : কৃষ্ণক নিমিত্তে হামু৩৫ ৰহয়ে নাপাৰি ॥*॥

যষোদা বোল ॥ হে বালক যাদৱ : তোঁহো গুৱালক পৰা কতিহু জায়ব নাহি : তোহাৰি অপযস হামু কত সহব : হামু জে কহি তা সুনহ ॥*॥

2 গিত ॥ ৰাগ শ্ৰি॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ যাদৱ নজায়ো নজায়ো তুমি গুৱালৰ পৰা ।
কত না সহিবো মঞিঁ তোহ্মাৰ জগৰা ॥

পদ ॥ কেহোঁ বোলে চুৰি কৰি খাইলোঁ৩৬ লৱনী ।
সব দধি দুধ খাইলো৩৭ বোলে কেহু জনি ॥
কেহু বোলে ভাঙ্গিলো৩৮ জোখাৰ মেৰি ভাণ্ড ।
এমন বয়সে তুমি এতমান চাণ্ড ॥
মোহোৰ ঘৰেৰ দধি৩৯ মন দেঞঁ যদি ।
প্ৰতি দিনে দিনে বৱাইবাক৪০ পাৰেঁা নদি ॥

৩৪। জে জে : ৩৫। হামুসব : ৩৬। খাইলে : ৩৭। খাইলে : ৩৮। ভাঙ্গিলে : ৩৯। দুধে : ৪০। বহাইবাক :

তথাপি নোজোড়ে হৰি খাইবাক তোহ্মাৰে৪১।
চুৰি কৰিবাৰে জাৱ পৰাৰ ঘৰবে৪২ ॥
নানান স্থুৰষ কৰি নানান বাখৰে।
জতন কৰিয়া সাজু৪৩ খাইবাক তোহ্মাৰে ॥
জত পাৰমানে খাৱ পেট ভৰি ভৰি।
ছুখিৰ চৱালি ৪৪ জেন ফুৱা ৪৫ চুৰি কৰি ॥
আৰ যদি জাৱ তুমি গুৱালেৰ বাৰি।
হেমনে মাৰিবোঁ যেন গাৱে ৰহে খাৰি ॥
কহয় মাধৱ মাই গালী পাৰ কাৰে।
ওঁহিতো নিৱন্তা হৰি আতমা সবাৰে ॥*॥২॥

কথা ॥ হে পুতা : তোহাৰি বাপ নন্দ : সব গুৱালক ৰাজা : হামু তাহেৰ পতনি : হামাক উদৰে জনমি তুহু ঐচন ছুৰ্যন ভেলি : হামাক গৃহে দধি নাহি : ছুধ নাহি : লৱনু নাহি : সন্দেস নাহি : কোন বস্তু নাহি : তোহাক হামু ৪৭ খাইতে নাহি দেখি ৪৮ : তুহু কি ভোজন নাহি কৰত : কাঙ্গালক চৱাল জৈচন তুহু৪৯ বেড়াৱ : আজু তোহাক হামু সিখা৫০ দেৱব : গোৱালক পড়া জৈচন নাহি জাৱ ॥*॥
সাঙ্গ বোল ॥ হে মাই : তুহু কাহেক ঐচন গাৰি দেসি৫১ : ওঁহ জগতক আতমা : ব্ৰঁহ্মাৰুদ্ৰাদি দেৱতা-

৪১। তোমাৰ : ৪২। ঘৰে : ৪৩। সাজো : ৪৪। ছৱাল : ৪৫। ফুৰ : ৪৬। এমনে : ৪৭। হামুকি : ৪৮। দেওঁ : ৪৯। তদ্বৎ : ৫০। সিখাবব : ৫১। দেৱাস :

সবো : জাহেৰ আজ্ঞা বানি : পৰম সাদৰে বহত : তাহেক তুহু নিয়ম কৰিতে চাৱ৫২ : উচিত৫৩ নহে ॥
কৃষ্ণ বোল ॥ হে মাই : তুহু কতিহোঁ গাৰি নাহি দেৱব : তুহু বাৰম্বাৰ জত অপমান দিয়াছ৫৪ : তাহেক হামু সহইছি : অব বচনেক বুলি তা সুনহ ॥*॥

৮ গিত ॥ ৰাগ-ভাটিয়ালি ॥ একতাল ॥

ধ্রুং ॥ আলো৫৫ মাই : গালি তুমি নাপাৰিয়ো কাৰে।
জত অপমান মোৰে : দিয়া আচ বাৰেবাৰে :
ভালে আমি সয়া আচোঁ তাৰে ॥
পদ ॥ কোন চাৰ পুৱাতন : সে কৰা ছুইৰ ধন :
কলসি ভাঙ্গিল৫৬ দেখি ৰাগে।
হৈবাক নৰৈল মোৰ : জেন পাইলে৫৭ খণ্টচোৰ :
বান্ধিলা গোৰুৰ লৈয়া পাগে ॥
এই ৫৮ অপৰাধ খানি : নসৈলা নন্দেৰ ৰানি :
আৱৰ সহবা তুমি কি।
তোহ্মাৰ লক্ষন দোখ : জগতে জানিলোঁ ৫৯ তুমি :
জেন বড় মানুষৰ ঝি ॥
তপ যপ জজ্ঞ জত : নাহি দান পুন্য ব্ৰত :
আচিলা জনম আণ্ঠুকুৰি।

৫২। চাহ : ৫৩। মাই উচিত : ৫৪। দিয়া আছ : ৫৫। আগো ৫৬। ভাঙ্গলো ভাঙ্গিলোঁ : ৫৭। পায়া : ৫৮। ওহি : ৫৯। জানিলে :

আমি পুত্র হুয়া আসি : সে দোষ কৰিলোঁ দুৰ :
আবে তোহ্মাৰ আমাতে চাতুৰি ॥
আতি নিদাৰুনি জানি : যুবাকালে নুপজিলোঁ :
বৃদ্ধ কালে পুত্র ভৈলোঁ এথা ।
সামান্য নাৰিয়ো জানে : বৃদ্ধ হুয়া নজানিলা :
আপুন পুত্রৰ দায়া বেথা ॥
জগত ঢাকিয়া ঘোৰ : দুৰ্যস ৰাখিলা মোৰ :
নকৈলা আহ্মাৰ কোন কাম
জত উপকাৰ ৬০ গুন : সকলে ঢাকিয়া দিলা :
আহ্মাৰ লৱনু-চোড়া নাম ॥
ৰাজাৰ কুমাৰ হুয়া : পৰু চাৰি খাওঁ ভাত :
দুৰ্গম সঙ্কট বনে বনে ।
তথাপিতো আমিভাল : বোলাইবাক নপাৰিলোঁ
আৰো ভাল বোলইব কমনে ॥
সহিয়া থাকিলে ভাল : সকলে জগতে বোলে :
উচিত বোলিতে লাগে দন্দ ।
জত অপমান দুখ: সকলে সহিয়া থাকি :
তথাপি আমিসে ভৈলোঁ মন্দ ॥
অপমান সহিবাক : নপাৰি পলায়া জাইবোঁ :
কংসৰ নগৰি মধুপুৰি ।

৬০ । উপহাৰ :

আহ্মাক নপায়া লাগ : কান্দিয়া মৰিবা পাছে :
সকল ভাৱনা হৈব চুৰি ॥
জাহাৰ মায়াৰ অন্ত : ব্ৰহ্মা হৰে নপাৱন্ত :
হেন হৰি চাতুৰি খেলাই ৬১ ।
কহয় মাধৱ প্ৰভু : আৰ কিছো নবুলিয়ো :
তোহ্মাৰ জননি দুখ পাই ॥*॥৩॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ হে মাই : তুহু বিস্তৰ নাহি বোলব : হামু তোহাৰি ভৰ্চ্ছনি সহব নাহি : কোন চাৰ পুৰাতন কলসা ভাঙ্গল : কড়া দুইক ধন হানি কয়ল : তাহেক গাৱে নাহি সহল : আৰ কি সহব : তোহাৰি ভাৱ দেখি : সবলোকে জানল : তুহু জৈচন বড় মানুষক ঝি । আ : হে মাই : তুহু জনম আঠুকুৰি ৰহয়ে ৬৩ থিক : হামু পুত্র হুয়া সে দোষ দুৰ কয়ল ৬৪ অব হামাক আগু চাতুৰি লগাৱল ৬৫ ॥ আ : কি দাৰুন হৃদয় : আপুন পুত্ৰক দায়া নাহি জানত : জগত ঢাকিয়ে লৱনু-চোৰ নাম দেলহ : আৰ হামাক কৰিতে কি ৰহল । অব অপমান সহিবাক নপাৰি পলাঅব : ৬৬ : তোহাৰি ভাবনা চুৰ কৰব : হামাক নপাই পাচু কান্দি মৰব ॥ * ॥

সঙ্গি বোল ॥ হে পৰমেস্বৰ : আৱৰ কিচো নাহি বোলব : তোহাৰি জননি দুখ পায় : তোহাৰি

৬১ । খেলায়ে : ৬২ । পাৱে : ৬৩ । হয়ে : ৬৪ । কয়লোঁ : ৬৫ । লগাৱলি : ৬৬ । মধুপুৰি পলাঅব :

মায়াৰ অন্ত ঃ ব্ৰহ্মাদি দেৱতা সবো নাহি পাৱত ঃ সামান্যক কি কহব । হে পৰমেস্বৰ ঃ তোহাৰি অভয় চৰনে ঃ কৌটি পৰনাম কৰোঁহোঁ ॥ * ॥

সুত্ৰ ॥ হে সামাজিক ঃ পৰম ইশ্বৰ শ্ৰীকৃষ্ণ কৃপা ৬৭ গুনে অবতোৰি ঃ নানা বিনোদ কয়ল ঃ ইহাক শ্ৰৱন-কিৰ্ত্তন কৰি সুখে সংসাৰ তৰব ঃ জানি কৃষ্ণচৰনে সৰন সাৰ কয় নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥ * ॥

পিম্পৰা গুচয়া ঝুমুৰা সমাপ্ত

তাৰিক্ষ আঘনৰ একৰ্দিন জাৰতে বুধবাৰে সম্পূৰ্ণ লিখা হৈছে । সক ১৭৩১ ॥ * ॥

[ৰামদিয়াৰ এখন ১৭৩১ শঁকৰ আঘোনত লিখা সাঁচিপতীয়া পুথি, এখন ছপা নাট আৰু এখন বৰপেটা সত্ৰৰ নকল বহিৰ পৰা উদ্ধৃত । পাঠ আৰু বৰ্ণবিন্যাস ১৭৩১ শঁকৰ পুথিৰ মতে ৰখা হৈছে ।]

৬৭ । কৃপালু ঃ

ভোজনবিহাৰ ঝুমুৰা ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নম ঃ ॥

শ্লোক ॥ নম ঃ শ্ৰীকৃষ্ণবাসুদেৱানন্তশক্তে
নাৰায়ণাখিলগুৰো ভগৱন্নমস্তে ।
নমো ব্ৰহ্মমূৰ্ত্তিশ্ৰীহৰে বিশ্বেশ্বৰ
কমলনয়নাচ্যুত নমস্তে নমস্তে ॥১॥

অপিচ ॥

গোৱিন্দং পৰমানন্দং সঙ্গে গোপৈ ঃ সমন্বিতম্ ।
বৃন্দাৱনৱিহাৰিণং শ্ৰীকৃষ্ণং প্ৰণমাম্যহম্ ॥২॥

অথ ভটিমা ॥

প্ৰাতস সময়ে ঃ জযোৱা জননি ঃ
মুখ চুম্বিত স্যাম জগাঅনো কো *
উঠ মেৰে ১ লাল ঃ মদন গোপাল ঃ
আৰে তেৰে ২ গোৱাল বলাঅনো কো ¶ ॥

* জগাৱন কো ঃ ¶ বলাৱন কো ঃ
১ । মেৰি ঃ ২ । তেৰি

অব রুটিয়া ৩ লেহু : মাখন চঞ্চো ৪ পুৰি :
মুৰুৰি৫ লেহু স্যাম বজাৱন ৮ কো § ।
বৃন্দাৱনে জাহি ৬ : আনন্দ করু ৭ :
যমুনাতটে ধেনু চৰাৱনকো ৯ §§ ॥
ছোড়় ভৱন ১০ : চলু ১১ নন্দ নন্দন :
গোধন চাৰন কাৰণ ১২ ৰে ।
দাম ১৩ সুদাম : সখিসব মিলত :
আনন্দে গোবিন্দ খেড়় খেলাৱত ৰে ॥
সত সত বৎস : বিমল তরুন ১৪ :
নবিন চবিন চলাৱত ৰে ।
সিঙ্গা উপাঙ্গ : বেনু মুহ বাজত :
হোঁৰ গোৱাল ভুলাৱত ৰে ॥
গিৰিপতি ধ্যান : তেজি অৱধান ১৫ :
মুৰুৰিক সান বিমোহিত ৰে ।
তোহোঁ জগন্নাথকি : দাসকি ১৬ মাধৱ :
মুহ ভৰি ৰাম কহাৱত ১৭ ৰে ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক : জে চৰাচৰ গুৰু নাৰায়ণ : সৰ্ব্ব লোক হিত কাৰণে : নন্দক গৃহে বেকত হয়া

৩। রুটিয়া সব : ৪। চঞ্চ : ৫। মুৰুলি, মুৰৰী : ৬। জোহি : ৭। কৰি : ৮। বজাঅন কো ৯। চৰাৱনকো : ১০। ভুৱন : ১১। চলহু : ১২। কানু, কানন : ১৩। শ্ৰীদাম : ১৪। বিমল সুবিমল, অমল বিমল : ১৫। অবসান : †† চৰাৱন কো ১৬। দাস : ১৭। কহতু : † বজাৱন কো

কহোঁ : কপট গোপ বেসে : পৰম আনন্দে : ভকত সবৰ মনোৰথ পুৰিয়ে : জৈচে বৃণ্ডাবনে নানান ৰসে খেলনা কয়ল : তা দেখহ সুনহ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি১৮ ।

গীত ॥ সিন্ধুড়া ॥ মান জোঁত ১৯ ॥

ধ্ৰুং ॥ এ ২০ কানু সাজে সাজে : কানু সাজে সাজে ।
সিঙ্গাৰ নিসান বাজে ॥
পদ ॥ নিসি অৱসানে : বংসিৰ নিসানে গ'
ডাকয় ২১ ছিৰি গোপাল ২২ ।
ভোজন সম্ভাৰ : লৈয়া ভাই২৩ সব
সাজিয়া আইস সকাল ২৪ ॥
আজু বন মহ : কৰব ভোজন গ' :
জানিয়া সিশুসকলে ।
কৰিয়া জতন : সাজি দধি অন্ন :
আইল সবে কৌতুহলে ।।
গাৱে গাৱে বৎস : অনেক সহস্ৰ গ' :
চলাৱে গোৱাল গণে ॥
কৃষ্ণৰ অসংখ্য : বৎস বান্টি লৈয়া
চলি আইলা ২৫ বৃন্দাবনে ॥

১৮। হৰি বোল, হৰি (লোপ) : ১৯ পৰিতাল : ২০। এ (লোপ) : ২১। ডাকৰে : ২২। গোপালে : ২৩। ভায়া : ২৪। সকালে : ২৫। ভৈলা, গৈলা, :

সিঙ্গা বংসি বেত ঃ পিত ধড়া ২৬ নেত গ' ঃ
গুঞ্জা গেরু মৈৰা-পাখি ।
নটবৰ জিনি ঃ সাজে২৭ যতুমনি ঃ
ফিৰে ২৮ বনে বৎস ৰাখি ॥
হাসিয়া মোহন ঃ বাঁসিটি বজাএ২৯ গ'
গোৱাল বালক সঙ্গে ।
ৰূপে কোটিকাম ঃ জিনি বহু ৰসে ং
খেলান খেলাই৩০ ৰঙ্গে ॥
জাক ব্রহ্মজ্ঞানী ঃ ব্রহ্ম বোলে৩১ দাসে ৩২ গ' ঃ
বোলয় পৰম দেৱ ।
মায়াবিমোহিত ঃ বোলে নন্দসুত ঃ
ব্রহ্মা করু জাক সের ॥
অনেক জনমে ঃ যোগেশ্বৰো জাৰ গ' ঃ
নপাৱে পদ-ধুলাক ।
কহয় মাধৱ ঃ আখিৰ গোচৰে ঃ
ব্রজবাসি দেখে তাক ॥*॥১॥

সূত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ শ্রীকৃষ্ণ বৃন্দাবনে নানান নৃত্য কয় যমুনাক বালি পাৱল ঃ পৰম সুকোমল বালি পেখিয়ে ঃ শ্রীকৃষ্ণ সিশুসবক জে বোলল ঃ তা সুনহ ॥*॥

২৬। ধৰা ঃ ২৭। সাজি ঃ ২৮। ফুৰে, চলে ঃ ২৯। বজাৱে ঃ ৩০। খেলাৱে ঃ ৩১। বুলি ঃ ৩২। দাকে, যাক, সদা ঃ

কৃষ্ণ বোল ॥ আহে সখিসব ঃ পেখু পেখু৩৩ ঃ
কেনে৩৪ ৰম্য স্থান ঃ পৰম সুকোমল৩৫ বালি ঃ
পদ্মগন্ধে ভ্রমৰ আকুল কৰৈছে৩৬ ঃ পদ্মক বেঢ়িয়া
ভ্রমৰে গুঞ্জৰে ঃ আহেৰ৩৭ লগে বৃক্ষো জেন মাতয় ঃ
বেলা গৈল ঃ আসা অহিতে ভোজন কৰোহো ঃ
পানি পিয়া ঃ বৎসসব কাসতে চৰোক ॥*॥

সূত্র ॥ শ্রীকৃষ্ণক বাক্য৩৮ সুনিয়ে সিশুসব৩৯ বোল ॥*॥
আঃ সখি ঃ হামাৰো ওহি সন্মত ॥*॥

সূত্র ॥ ওহি বুলি সিশুসবে গাৱে গাৱে গোবৎসক জলপান কৰাৱল ঃ তদনন্তৰে আপুনো জল ভোজন কয়ল ঃ পৰম খুধাতুৰ হয়া ঃ কৃষ্ণক মধ্য কৰিএ ঃ দধিভাত মেলিয়ে ঃ ভোজন কৰত৪০। কাহু সিকিয়া, কাহু পাসন ঃ কাহো পুস্পপত্র ঃ ফল পল্লৱ ঃ নানা বিধ পাত্র বিধান কৰিএ ঃ অন্ন ভোজন কৰত ঃ জৈছে পদ্মৰ চকাক পত্রে আবৰল ঃ পদ্মৰ কন্নিকা৪১ ভৈলা নন্দেৰ তনয় ঃ গোপসিশুগন পদ্ম-পত্রৰ অন্বয় খাঅ৪২ ঃ অন্যো অন্যে হাস পৰিহাস কৰিএ ভোজন কৰত ॥

শ্লোক ॥ বিভ্রদ্বেণুং ৪২ক জঠৰপটয়োঃ ৪২খ শৃঙ্গৱেত্রে চ কক্ষে
ৱামে পাণৌ মসৃণকবলং তৎফলান্যঙ্গুলীষু ।

৩৩। দেখু দেখু ঃ ৩৪। কমন ঃ ৩৫। সুকুমাৰ ঃ ৩৬। কৰিতেছে ঃ ৩৭। ইহাৰ ঃ ৩৮। বানি ঃ ৩৯। বালকসব ঃ ৪০। (ঐচত প্রছাৱে শ্রীকৃষ্ণে ৪১। কনিকা ঃ ৪২। খাঅ (লোপা) ৪২। ক বিভ্রদ্বেণুং ৪২। জঠৰপতয়ো৷ হাসয়ন্নভ্রভি ঃ

তিষ্ঠন্মধ্যে স্বপৰিসুহৃদো হাসয়ন্নর্ম্মভি ঃ স্বৈ ঃ
স্বর্গে লোকে মিষতি বুভুজে যজ্ঞভুগ্বালকেলি ঃ ॥৩॥

সূত্র ॥ বামকাখে সিঙ্গা ঃ বামহাতে বেত ঃ বেৰটিত বংসি থৈয়া ঃ আঙ্গুলিত ফল ঃ দক্ষিন হাতে গ্রাস ধৰিএ ঃ কৰ্ন্নিকাৰ সদৃস মাঝে বসিয়ে ঃ সুহৃদসবক হাসাইয়া ঃ আপুনো হাস কাৰএ ঃ শ্রীকৃষ্ণ অন্ন ভোজন কৰত। গগনে দেৱতাগণে কৃষ্ণক ভকত বৎসল্ল গুণ দেখিএ সিৰে কুসুম বৰিষল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ৪৩ ॥

গীত ॥ ৰাগ বসন্ত ॥ জতি মান ॥

ধ্রুং ॥ কৰত গোপাল ঃ ভোজন বিহাৰা ৪৪।
গোপ বালকসব ঃ চৌভিতি বৈঠল ঃ
পঙ্কজপত্র আকাৰা ॥

পদ ॥ তাসু মাঝে নন্দ— ঃ সুত বিৰাজিত ৪৫ ঃ
পঙ্কজকেসৰ সমানা।
কুসুম পাসন ৪৬ ঃ পত্রফল পল্লৱ ঃ
কৰু বহু পাত্র বিধানা ॥
তাসু উৱৰে থাপি ঃ অন্ন ব্যঞ্জন
বহু ৰসে চাৰু সুগন্ধি।

৪৩। হৰি বোল, হৰি (লোপ) ঃ ৪৪। বেৱহাৰা ঃ ৪৫। বিৰাজত ঃ
৪৬। পাষান ঃ

দধি দুগ্ধ লৱনু ঃ চোৰ চাতুৰি ৰসে ঃ
ভোজন কৰত আনন্দি ॥
বাম কাখে সিঙ্গা- ঃ বেত ঃ বেৰটি মহ
মোহন ৰংসি বিৰাজে।
বাম পাণিতলে ঃ থাপি অন্ন ব্যঞ্জন ঃ
ভোজন কৰত যদুৰাজে ॥
সুহৃদ সবক হৰি ঃ বহুৰসে আনন্দে ঃ
ৰঞ্জিত হাস পৰিহাসে।
কতিহুঁ কৰতালি ঃ বাৱত গাৱত ঃ
কতিহুঁ নাচত লয়লাসে ॥
সকলে জজ্ঞৰ ভাগ ঃ ভোজন কৰত জোহি ঃ
তাসু কৰত ফল দানা।
সোহি মহেশ্বৰ ঃ ভোজন কৰত বনে ঃ
ওহি নিগম পৰমানা ॥
গগনে দেৱতাগণে ঃ ৰঙ্গে দেখত ঃ সিৰে ঃ
বৰিষত কুসুম আপাৰা।
মাধৱ মুৰুখ মতি জনমে জনমে গতি ঃ
হৰিপদ পঙ্কজ হামাৰা ॥*॥২॥

সূত্র ॥ সোহি সময়ে ঃ ভিক্ষুক নাৰদ আসি ঃ জৈচে প্রসাদ প্রার্থল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

শ্লোক ॥ নাৰদো ভিক্ষুকব্যাজাদ্বৃন্দাৱনং গতস্তদা।
ৱিষ্ণো ৱিষ্ণো তদাশংস্য প্রসাদং বুভুজে মুদা ॥৪॥

মুনিৰাজস্তত: কৃষ্ণপাদচিহ্নাম্বুজাদিকম্ ।
বুভুজে শিৰসা স্পৃষ্ট্বা প্ৰেমাকুলিত মানস: ॥৫॥

[সূত্ৰ ॥ ঐচন প্ৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ: সখিসব সহিতে ভোজন কয় থিক। সোহি সময়ে দেবঋষি নাৰদ: শ্ৰীকৃষ্ণক বিচাৰি যমুনা তিৰে আসিএ: শ্ৰীকৃষ্ণক স্তুতি কয় বোলিতে লাগল ॥

হে প্ৰভো: হামু সপ্ত বৈকুণ্ঠত বিচাৰি তোহাক নাহি পাৰলু: অনন্ত সয্যাত বিচাৰি নাহি পাৰলু: সুতলে বলিক ঠাই বিচাৰি নাহি পাৰলু: হে স্বামি: ত্ৰিভুবন বিচাৰি যমুনাক তিৰে তোহাৰি পাদচিহ্ন ভেট পাৰলু: তোহাক চৰণক দাসক দাস কয়ে: হামাকু ভকতি দান দেহু।

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ সিসুসবক বোলল ॥

হে ভাইসব: তোৰাসবে কিসক কন্দল কৰহ: তোৰাসবে হামাক কিছু প্ৰসাদ দেহু: ভক্ষিএ ভাল-মন্দ তোহাক কহব ॥

সূত্ৰ ॥ ঐচন বানি সুনিএ সিসুসবে প্ৰসাদ দেলহ: নাৰদ প্ৰসাদ লৈয়া বিষ্ণুস্মৰি: শ্ৰীকৃষ্ণক পদচিহ্নপঙ্কজ শিৰে পৰখি: প্ৰণাম কৰিএ: প্ৰসাদ ভুঞ্জ: চলিএ গেল ॥]*

* বন্ধনিৰ ভিতৰৰ এই অংশ খিনি উছুবাৰাসত্ৰৰ আৰু H & A Study'ৰ পুথিত নাই। পাটবাউসীৰ শ্ৰীপুৰুষোত্তম দেৱমিশ্ৰৰ বহিৰ পৰা উদ্ধৃত কৰা হল।

সূত্ৰ ॥ ঐচন পৰকাৰে: শ্ৰীকৃষ্ণ সিশুসব সহিতে: অন্ন ভোজন কৰত। তদনন্তৰ: তৃণ লোভে বৎস সব বড়ি দূৰে গেল: তাহেক চিদাম নামে গোপে নিহালি চাৰত ৪৭: বৎসসব নাদেখি সখিসবত বোলল ॥*॥

শ্ৰীদাম বোল ॥ আহে সখিসব: বৎসসব তৃণ লোভে বহুৰে গেল: দৃষ্টি গোচৰে নাহি: হামাৰ অন্ন-ভোজনে কোন অভিলাস থিক ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওহি সুনি বালকসবে: হাতেক গ্ৰাস পেহ্লাইতে চাহে: তাহে পেখি শ্ৰীকৃষ্ণ নিসেধ কয় বোলল ॥*॥

কৃষ্ণ বোল ॥ আহে সখিসব: তোৰাসব অন্ন-ভোজন ছাড়বি ৪৮ নাহি: হামু বৎসসব বিচাৰ: এখনে আনবো ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বোলি: শ্ৰীকৃষ্ণ কাখে নিঙ্গা বেত: হাতে গ্ৰাস ধৰিয়ে: বৎস বিচাৰিতে বৃন্দাবনে পৈসল। সোহি সময়ে ব্ৰহ্মা: কৃষ্ণক মহিমা পৰীক্ষা কৰিতে: বৎস বৎসপালসব: চুৰি কৰি কহু: নিয়া গেল। শ্ৰীকৃষ্ণ বৃন্দাবনে গোবৎস বিচাৰি নাপাই: পুনু যমুনাক বালি আৰল: অহিতো সিশুসবক নাহি দেখিএ: ভকতবৎসল শ্ৰীকৃষ্ণ: ভকতক স্নেহে আকুল হয়া: জৈচে বিলাপ কয়ল: তা দেখহ সুনহ ॥*॥

৪৭। চাৰল: ৪৮। নাহি চাৰক পাঠান্তৰ ৪৯। বৰি

কৃষ্ণ বোল ॥ হা হা হামাৰ বৎসসব কাহে গেল ঃ শ্ৰীদাম, সুদাম ভায়াসব কাহে গেল ঃ অন্ন-ভোজন আজু বৈৰি প্ৰমাদ ভেল ॥

গীত ॥ ৰাগশ্ৰী ॥ জতি মান ॥

ধ্ৰুং ॥ অন্ন-ভোজন আজু বৈৰি৪৯ পৰমাদ ভেল ।
মোৰ ভায়াসব কাহে গেল ॥
পদ ॥ নপাইলো ভায়াৰে উদিস ।
আজু ভায়া গেল কোন দিস ॥
নদিনদ বিচাৰিলোঁ পৰ্ব্বতেৰ ঝৰা ।
গহন কাননে হামু ফিৰো একেস্বৰা ॥
উপৰে উৰয় পখি তাৰে পুচা কানু ।
এ পন্থে দেখিল: জাইতে হামাৰি বৎস ধেনু ॥
প্ৰাণভাই বলোৰাম সঙ্গে নাহি মোৰে ।
বাচৰু হৰায়া হামু ফিৰো একেস্বৰে ॥
গোকুলে জাইতে হামু কি বুলিবে আজি ।
নন্দ জষোদা মোৰে মাৰিবে গৰজি ॥
বৃন্দাবন মাজে কৃষ্ণ বসিলা আসনে ।
ব্ৰহ্মায়ে কৰিলা চুৰি জানিলা ধিয়ানে ।
কহয় মাধৱ দাস অতি সিশুমতি ।
পৰম আকুল ভৈলা গোপ সিশুপ্ৰতি ॥*॥৩॥
ইতি ভোজন বিহাৰ নাটক সমাপ্তং ॥*॥

(নগাওঁৰ উলুবাৰী সত্ৰৰ পুথি এখন আৰু H. & A. Sৰ পুথি এখনৰ পৰা উদ্ধৃত ।)

ব্ৰহ্মামোহন ঝুমুৰা ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ।

সূত্ৰ ॥ আহে সভাসদ লোক ঃ জে পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম জাহাৰ কটাক্ষে সৃজন-পালন সংহাৰ হয় ঃ সোহিভগঅন্ত ভূমিকভাৰ-হৰণ নিমিত্ত ঃ নন্দক মন্দিৰে বেকত হুয়া কহো ঃ গোপসিসুসব সহিতে ঃ বৃন্দাবনে নানাবিধ বিহাৰ কয়ল ঃ সোহি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ ওহি সভামধ্যে বেকত হয়া ঃ অঘাসুৰ বধ—ভোজন বিহাৰ—ব্ৰহ্মামোহন (জাত্ৰা) কৰব ঃ তাহেক সাৱধানে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

অথ ভটিমা ॥

প্ৰাতযসময়ে ঃ জষোৱা জননি ঃ
মুখ চুম্বিত স্যাম জগাঅনুকো ।
উঠ মেৰে লাল ঃ মদন গোপাল ঃ
আৰে তেৰে গোৱাল বলাঅনো কো ॥ (শেষ "ভোজন বিহাৰ" দেখা) ।

সূত্ৰ ॥ আহে সভাসদ লোক ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ নটবৰ বেসে ঃ জৈছে সিসুসব সহিতে ঃ বৃন্দাবনে পৱান কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

গিত ॥ ৰাগ সিন্ধুৰা ॥

ধ্রুং ॥ কানু সাজে সাজে ঃ কানু সাজে সাজে ঃ
সিঙ্গাৰ নিসান বাজে ৰে ।

পদ ॥ ("ভোজন বিহাৰত" দেখা ।

সুত্র ॥ ঐছন পৰকাৰে গোপগন বৃন্দাবন পাৱল ঃ তাহে পেখি অঘাসুৰ ঃ জৈচে আৱল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ কানৰা ॥

ধ্রুং ॥ আৱে পৰম প্রতাপে অঘপাপ ।
ধৰিৱে বেস ভয়ঙ্কৰ সাপ ॥

পদ ॥ এহি কৃষ্ণে মাৰিছা বহিনিভাই ।
গিলিবো আজু তাহেক বেন্ত বাই ॥
ওহি বুলি অঘে বেন্ত প্রয়াসি ।
ভেণ্টল বাট মাধৱক হাসি ॥

সুত্র ॥ অঘাসুৰ আসি জে বোলল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ অঘাসুৰ বোল ॥ অঃ ওহি কৃষ্ণে ভাত্রি বহিনিক বধ কয়ল ঃ কৃষ্ণক বধি দুইহন্তৰ তৰ্পন কৰবু ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি অঘাসুৰ বদন প্রকাসি ৰহল ঃ তাহে পেখি সিসুসব জে বোলল তাহে দেখহ সুনহ ॥
সিসুসব বোল ॥ আহে ঃ ওহি সৰ্প্প দেখো দেখো ঃ উৰ্দ্ধ ওঠ মেঘত ঃ তল ওঠ মাটি সমতল হুয়া ঃ জিহ্বাখান ৰাজ আলি সম থিক । আহে সাখসব ঃ হামাক গিলিতে জত্ন কয়ল ঃ অঃ কৃষ্ণক হাতে ইহাক কন্ধ পৰব ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি সিসুসব কৃষ্ণক প্রসন্ন মুখ দেখি নির্ভয়ে ঃ চাপৰি বজাই ঃ অঘৰ গর্ভে জে প্রবেস কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

ৰাগতথা ॥

চললি গোপসিসু কৃষ্ণক চাই ।
পৰম ৰঙ্গে হাতে তালি বজাই ॥

পদ ॥ কৃষ্ণ-মুখ দেখি নির্ভয়ে ৰঙ্গ পাই ।
অঘক গর্ভে সবে প্রবেসিলা জাই ॥
বধিবে খোজন্তে দেখি নাৰায়নে ।
পসল গর্ভে গো গোপগনে ॥

সুত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ গোৰু গোপগন ঃ অঘগর্ভে পৈসল ঃ দেখি কৃষ্ণে খেদমনে জে বোলন ঃ তা দেখহ সুনহ ॥
শ্রীকৃষ্ণবোল ॥ হা হা গোপগৰু নষ্ট ভৈল ঃ ওহি অসুৰে জিন্ন এখনে কৰব ।

সুত্র ॥ ওহি বুলি আপুনে গর্ভে পসি গল ভেটি ঃ নিস্বাসা নিৰোধি ৰহল ঃ মহা পিড়া পাই ঃ মুৰ্দ্ধা ফুটি ঃ অসুৰ প্রান তেজল ঃ অসুৰে কৃষ্ণতে লিন গৈল ঃ মহা মুক্ষ পাৱল ঃ তাহে পেখি শ্রীকৃষ্ণ ঃ বস্থ সিসু সবাকো ঃ অমৃত দৃষ্টিয়ে জিৱাৱল ॥

(ইয়াৰ পাছত "ভোজন বিহাৰ" নাটৰ প্রথম গীতৰ শেষৰ পৰা সেই নাটৰ তৃতীয় গীত বা সৱশেহলৈ আটাইখিনি যোগ কৰা হব) ।

সূত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ সবে জানিঃ ব্ৰহ্মাক মোহিৱে ইচায়েঃ আপুনে সব গৰু গোৱখ ভৈলঃ জাৱ জেন ঠান বেতবাসিঃ সৰিৱক আকৃতি হুই ৰহল। সোহি সময়ে ব্ৰহ্মা আসিঃ সব সিসু গোবৎস সহিতে কৃষ্ণক দেখিয়েঃ বিস্ময় হুয়াঃ গহ্বৰে দেখলঃ পূৰ্ব্বৱতে সব থিকঃ দেখি ব্ৰহ্মা বোল ॥

কথা ॥ আহে ওহি কৃষ্ণ গোপ গোৰু কথাকে পায়লঃ ইহাৰে বা কিছু নিয়া গেল।

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি ব্ৰহ্মা গনিগনি গাৱে গাৱে লেখি পাৱলঃ আত থৈয়া আছে সব থিকঃ পৰম বিস্ময়ে পুনো বৃন্দাবনে আৱলঃ অহিতো তত্ত সিসু দেখি জে বোলল; তাহে দেখহ সুনহ ॥

ব্ৰহ্মা বোল ॥ আহে কি ভৈলঃ কোন সাচা কোন মিছাঃ ইহাক নাহি জানলু।

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি ব্ৰহ্মাঃ তধা দিয়া ৰহলঃ তদনন্তৰঃ দেখে শ্ৰীকৃষ্ণ বস্ত সিসুৰূপ এড়িঃ তেখনে সব চতুৰ্ভুজ ভৈলঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগতথা ॥

কানাই ভাল লিলা কৰেঃ কানাই ভাল লিলা কৰে।
ব্ৰহ্মাক মুহিতে হৰি বড় জত্ন কৰে ॥ ধ্ৰুং ॥

পদ ॥ ব্ৰহ্মায়ে মুহিলা মোৰ পৰিক্ষা কৰিলা।
এহি বুলি হৰি সব চতুৰ্ভুজ ভৈলা ॥
গৈয়া একু ব্ৰহ্মা জেবে উপাই কৰয়।
দেখিয়া বিধিৰ আবে মিলিলা বিস্ময় ॥
বিমোহিত হুয়া মুৰ্চ্চা গৈলা সৃষ্টিকৰে।
জতনে বুলিয়ো হৰি হৰি সবে নৰে ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোকঃ ব্ৰহ্মা শ্ৰীকৃষ্ণৰ নিৰুজ ৰূপ দেখিঃ চক্ষুত নিমিসে তিমিৰ লাগিঃ হংসজান হন্তে ওফৰি পৰলঃ কৃষ্ণক মুহিবে খোজন্তে আপুনি মোহ ভৈলাঃ মেৰু পৰ্ব্বতক আগে উইচলাঃ প্ৰচণ্ড বাউক আগে সিমেলিৰ তুলাঃ সাগৰক আগে ক্ষুদ্ৰ নদিঃ মহাসলক আগে দণ্ডি কৰে পুঠীঃ সুৰ্য্যক আগে জেহেন জলে বাত্তিঃ সিংহক আগে জেহেন শ্ৰিগাল প্ৰায় ভৈলাঃ বাত-মাত হৰল। দেখি কৃষ্ণ ব্ৰহ্মাক দায়ায়ে নিজ ব্ৰহ্মৰূপ এড়িঃ গোপ সে ভৈলঃ বিধিকো জিয়াৱল। অল্প অল্প কএ ব্ৰহ্মাএ চক্ষু মেলি চায়লঃ বৃন্দাবন মধ্যে কৃষ্ণক দেখিঃ জৈচে তুতি কয়লঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ তুতি ॥ ব্ৰহ্মা বোল ॥

নমো নমো নন্দসুত তনু মেঘস্যামা।
সোভে আতি পিতবাসা দেখি অনুপামা ॥

কাখত সিঙ্গা ঃ বেত বেৰটিত ঃ হাতত ভাতৰগ্রাসা । এহি মুৰুতিত জত মহিমা থিক ঃ হামু নজানো ঃ সামান্য কে জানব । হে কৃষ্ণ ঃ তুমি ধনঞ্জয়সখা ঃ বৃষ্ণিবংস-শ্রেষ্ঠ ঃ দানব দহনু ঃ অনন্তবির্য্য গোবিন্দ । হে ভগৱন্ত ঃ তোহ্মাক নমো ঃ জাৰাসবে জ্ঞানৰ নিমিত্তে আশ্রম এড়ি ঃ নিজ থানে থাকে ঃ তোমাৰ কথাক সুনয় ঃ তিনিয়ো জগতেও জদি তুমি ঃ তথাপি ভকতে জিনয় ঃ তাৰা ৰাগ লোভ গৃহে বন্দিশাল ঘোৰ চোৰে ঃ মহা মোহনি হল পাৰ ঃ জাৱত তোহ্মাক পৰম ইশ্বৰ বুলি মানয় । তুমি সহজে কৃপালু ঃ পুতনা মাৰিবাক মনে তন দিলা ঃ তাহাক সবান্ধৱে গতি দিলা ঃ ব্রজবাসি তোমাত ঃ তনু মন সমর্প্পল ঃ পুতনাতোধিক কি প্রসাদ দিবা ঃ ইহা নজানো ঃ ইসবৰ ঋনি ভৈলা । হে কৃষ্ণ ঃ মঞি পৰম অজ্ঞানি ঃ জগত স্রজো ঃ এহি গর্ব্বে অন্ধ ভৈলু ঃ তোহ্মাক পৰিক্ষা কয়ল । হে প্রভু ঃ তোহ্মাৰ পুত্র জানি দোস মৰস । দেৱতা জন্মতো কৰি ব্রজবাসি শ্রেষ্ঠ ঃ ধন্য ধন্য ব্রজবাসি ঃ তোমাৰ চৰন-ৰেণু পাৱত ঃ জে পদৰজ বেদগনে বিচাৰি নপাৱে । হে কৃষ্ণ ঃ হামাক অতয়ে কৃপা কৰহ বৃন্দাবনে তৃন হুয়া ৰহু ঃ তোমাৰ ভক্তৰ সঙ্গে তোমাৰ সেৱা কৰি ৰহোঁ ঃ ওহি কৃপা কৰহ ॥

সুত্র ॥ ঐছন বহুত তুতি কৰি ঃ ব্রহ্মা কৃষ্ণ কৃষ্ণ ৰড়ি ঃ দণ্ডৱতে পৰল ঃ দেখি কৃষ্ণ ব্রহ্মাক আশ্বাসি পঠাৱল ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ আহে ব্রহ্মা ঃ তুহো নিজ থানে জাৱ ঃ তোহাৰি ভকতিত হামু পৰম তুষ্ট ভৈলু ঃ সত্বৰে চলহ ॥

সুত্র ॥ শ্রীকৃষ্ণ ব্রহ্মাক পঠাই ঃ নিজ মায়াবলে ঃ সিসুসবক ভোজন থানে আনল ঃ সিসুসব পুর্ব্বৱতে মণ্ডল আকাৰে বৈঠি ৰহল ঃ শ্রীকৃষ্ণ বাছৰু সহিতে সোহি ঠামে আৱল ঃ দেখি সিসুসব জৈছে বোলল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

সিসুসব বোল ॥ আহে শ্রীকৃষ্ণ ঃ তুহো কি সত্বৰে আৱল ঃ হামু তোহাক চাৰি একগ্রাসা নাহি খাৱল ঃ জদি প্রত্যয় নাজাৱ তবে সপত কৰবো ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি সিসুসব ঃ কৃষ্ণক আলাঙ্গি ঃ নানাবিধ নৃত্য গিতে বাজনা বাজাই ঃ পৰমানন্দ ৰযে ঃ জৈছে ভোজন কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

গিত ॥ ৰাগ বেলআল ॥

ভাই দেখো পৰমানন্দ পৰম সাজনে ॥
ব্রহ্মাক মুহিয়া খেলে নিত্য নিৰঞ্জনে ॥ ধ্রুং ॥

পদ ॥ পুর্ব্বৱতে বসি ৰঙ্গে কৰয় ভোজন ।
খেলে সঙ্গে ৰঙ্গে ঢঙ্গে গোপ সিসুগন ॥

জিতো জগতৰ গুৰু নিজ কৃপাময় ।
তান সঙ্গে অন্ন ভুঞ্জে গোপসিসুচয় ॥
সুনিতে বিস্ময় কহিবাকো বিপৰিত ।
মাধৱ-চৰনে মজি ৰহু মেৰি চিত ॥

সুত্র ॥ ঐচন প্রকাৰে ভোজন কৰি : শ্রীকৃষ্ণ গোপ সিসুসবক সহিতে : গোকুলে জাইতে যে বোলল : তা দেখহ সুনহ ॥

শ্রীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে সখিসব : চল গোকুলে জাই : দেখো দেখো ওহি অঘাসুৰক ওহি থানে মাৰল ॥

সিসুসব বোল ॥ আহে ঠাকুৰ কানাই : তোহ্মাৰ সঙ্গে গোকুলে জাই : হা বাবা : ভালো ভালো চলহ চলহ ॥

সুত্র ॥ ঐচন প্রকাৰে শ্রীকৃষ্ণ : জৈছে আনন্দে চলল : তা দেখহ সুনহ ॥

গিত ॥ ৰাগ স্যাম ॥

গোপাল চলে মুৰাৰি ।
... ...
... ... ।

ব্রহ্মামোহন ঝুমুৰা সমাপ্ত ।

(ৰামদিয়াত পোৱা এখন সাঁচিপতীয়া পুথিৰ (তাৰিখ অজ্ঞাত) পৰা উদ্ধৃত

ৰাস ঝুমুৰা ॥

নমঃ শ্রীকৃষ্ণায় ॥

গিত ॥ ৰাগ বেলোৱাৰ ॥ ৰূপক তাল ॥

ধ্রুং ॥ দেখ জগতগুৰু কানু আৱত ।
সঙ্গে সুন্দৰি ৰাধে ৰঙ্গ মিলাৱত ॥

পদ ॥ ৰতন ভুষণ চাৰু অঙ্গ সুহাৱত ।
বিবিধ অনঙ্গৰসে ১ ভুবন ভুলাৱত ॥
লহু লহু সুমধুৰ বংসি বজাৱত ২ ।
মাধৱ মুকুখমতি এহু ৰস গাৱত ॥* ॥ ১ ॥

কথা ॥ ৰাধা বোল ॥ হে পৰমেশ্বৰ : তোহাৰি চৰনক আগু হামু কৰ জোড়ি মাগোঁ : হামাক ওহি দান দেহু : তোহাক অধৰ-মধুপান বিনা : হামাকু আৱৰি কিছো লাগয়ে নাহি । পৰম সুকোমল : তোহাৰি চৰণ পল্লৱ : ভুবন-দুৰ্ল্লভ : হামাৰ স্তন জুগলে : জোহি ব্যাধি বাৰয় : তাহেক ওঁহি চৰণে দুৰ কৰত ৩ : জানি তোহাৰি চৰণ দাসি ৪ ভেলো : হামাক ওহ আসা ৫ বঞ্চনা কৰবি নাহি ॥*॥

১ । আনন্দ ৰসে : ২ । লোলাৱত : ৩ । কৰহ : ৪ । দেখি ভোল : ৫ । বাঞ্ছা

গিত ॥ ৰাগ বেলোৱাৰ ॥ ৰূপক তাল ॥

ধ্রুং ॥ হৰিকু আগু ৰাধা আঞ্জুৰি ৬ জোড়ি মাগে ।
তোহাৰি অধৰ-মধু ঃ পান বিছুৰি হৰি ঃ
হামাকু আয়ৰি ৭ নাহি লাগে ॥

পদ ॥ ভুবন দুল্লভ দেৱ ঃ তুৱাপদ-পঙ্কজ ৮ ঃ
হামাকু কুচ-ৰুজ-হাৰি ।
তাহেক আসে ঃ দাসি ভেলু তেৰা ঃ
বঞ্চবি নাহি হামাৰি ॥
ৰাধাকু বানি ঃ সুনিয়ে হৰি হাসত ঃ
ভাষত ৯ বচন ১০ গোবিন্দে ।
কহয় মাধৱ দিন ঃ মেৰি মন মজিৰহু ঃ
হৰিপদযুগ অৰবিন্দে ॥৯॥২॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ আহে' ৰাধে ঃ তুহুঁ জে বোলল ঃ হামুতা-হেক স্তুনলো ঃ অব হামু বচনেক বোলু তা সুনহ ঃ তুহু ভল্ল বচন চাতুৰি জানহ ঃ হামু তেৰা বাত বুঝব । হামু কৌটি ব্ৰহ্মাণ্ডক পৰম দেৱতা ঃ তুহু হামাক স্কন্ধ বগাৱলি ঃ হামু সব গোপ সুন্দৰি তেজিয়ে ঃ তোহাৰি সঙ্গ কয়ল ঃ তুহু সবাতো অধিক সোভাগিনি মানিয়ে কহো ঃ হামাক মান গোৱল ঃ অব চাতুৰি লগাৱল ঃ অঃ হামাৰি হইতে কি ৰহল ॥৯॥

৬। আঙ্গুলি ঃ ৭। অৱৰ ঃ ৮। পল্লৱ ঃ ৯। ভকত ।
১০। বছল ঃ

সূত্র ॥ আহে" সমাজিক লোক ঃ দেখু দেখু ঃ পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম ঃ ব্রহ্মাদি দেৱক পৰম দেৱতা ঃ কোথেৰ১২ অনাচাৰি গোপানাৰি ঃ সে সহিত বচন চাতুৰি খেলা-ৱত ঃ হৰিভকতিক মহিমা কি কহব ঃ জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ১৩ ॥

গিত ॥ ৰাগ কৌ ॥ জোতি মান ॥

ধ্রুং ॥ ৰাধে বাত বুঝাৱলু ১৪ তোই ।
কৌটিব্ৰহ্মাণ্ড ঃ পালক হামু দেৱা ঃ
কান্ধ বগাৱলি মোই ॥

পদ ॥ সব১৫ গোপ কামিনি ঃ তেজি সুন্দৰি ৰাধে ঃ
সঙ্গ বঢ়াৱলু১৬ তেৰা ।
সবকহোধিক১৭ ঃ সোভাগিনি মানিয়ে ঃ
মান গোৰাৱলি ৮ মেৰা ॥
জতজিৱ জগতক ঃ আতমা গোবিন্দ ঃ
আপহি আপ১৯ ৰহৈছা২০ ।
কহয় মাধৱ মাই ঃ তাহে২১ নজানিয়ে
গৰব কৰসি তুহু কৈছা ॥৯॥৩ ॥

কথা ॥ ৰাধা বোল ॥ আহে১১ পৰমেশ্বৰ ঃ তুহু জে কহল ঃ হামু তাহেক স্তুনল২২ ঃ অব হামু বচনেক২৩ বুলি ঃ তা স্তুনহ ॥

১১। হে ১২। কোথাকাৰ ঃ ১৩। হৰিবোল ঃ ১৪। বুঝাৱল ঃ ১৫। জত ১৬। বড়াৱলু, কৰাৱলো ঃ ১৭। সবকহুধিক ঃ ১৮। গৰাৱলি ঃ ১৯। আপব, য়াপব ঃ ২০। ৰহস্য, হৈছা ঃ ২১। তাহেৰি ঃ ২২। মানল ঃ ২৩। বাতক ঃ

গিত ॥ ৰাগ মাউৰ ॥ মান জোতি ॥

ধ্রুং ॥ যাদৱ হে ঃ কৈছন বাত বেগাৰি ॥
সকল নিগমে তেৰিঃ অন্ত নপাৱত ঃ
হামু পামৰি গোপ-নাৰি ॥

পদ ॥ তুহুঁ পৰমগুৰু ঃ নিখিল ভুবন-পতি ঃ
মানুস-ভাৱ তোহাৰি ।
চতুৰবয়নে তেৰি ঃ মায়া বিমোহিত ঃ
জানে নাহি যোগ বিচাৰি ॥
তেৰা ঐচন ঃ ভাৱ নজানিয়ে ঃ
কয়লু ২৫ গৰব নাথ তোই ।
ৰাধা উচিত বাত ঃ কহয় মাধব দিন ঃ
গতি গোবিন্দ-পদ মোই ॥৽॥৪॥

কথা ॥ ৰাধা বোল ॥ আহে ২৬ পৰমেশ্বৰ ঃ তুহুঁ জগত-গুৰু ঃ নিখিল ভুবন পালক ঃ তোহাৰি অচিন্ত্য মহিমা ২৭ সকল নিগমে অন্ত নপাৱত ঃ ব্রহ্মা আদি দেৱতা সবো ঃ তোমাৰ মহিমা নাহি জানত ঃ মহা মহা যোগেশ্বৰ সবো যোগ বিচাৰি জানয়ে নাহি ঃ তোহাৰি ঐচন অচিন্ত্য প্রভাৱ মানুস ভাৱ পেখিয়ে ঃ হামু মোহিত ভেলো ঃ পামৰি গোপ-নাৰি তোহাক নাহি জানিয়ে ঃ কান্ধ বগাৱলু ঃ পৰম অপৰাধ আচৰলু । হে নাথ ঃ ওঁহি অপৰাধ মৰষ

২৪। বিগাৰি ঃ ২৫। কৰলো ঃ ২৬। হে ঃ ২৭। মায়া ঃ

স্বামি ঃ তোহাক চৰণে লাগো ঃ আঞ্চোৰ পাতি ঃ কৰজোড়ি মাগো ঃ তোহাৰি অধৰ মধুপান কৰাই ঃ হামাক ৰক্ষা কৰহ ঃ হামু তোহাৰি চৰণক নিজ দাসি ভেলো ঃ হামাক ছাড়বি নাহি ॥৽॥

সঙ্গিবোল ॥ হে পৰম ঈশ্বৰ ঃ ৰাধা উচিত বাত কহইছে ঃ মায়া মোহিত হয়া ঃ তোহাৰি অতৰ্ক মহিমা ঃ ব্রহ্মাণ্ড ভিতৰে কতিহো জানয়ে নাহি ঃ জানি ৰাধাক অপৰাধ মৰষ স্বামি ॥

কৃষ্ণবোল ॥ আহে ৰাধিকে ঃ হামু পৰিহাস কৌতুক কয়ল । ওাহে নাহি বুঝল । দুঃখ ছোড়হ ঃ হামাক সপত উঠহ উঠহ ঃ পৰম উচুকে হ্রাস-কেলি কৰো গিয়া ॥

সুত্র ॥ তদনন্তৰ ঃ ৰাধাক কাৰুণ্য বানি সুনিয়ে ঃ শ্রীকৃষ্ণ পৰম সন্তোষ হুয়া ঃ ৰাধাক মন পুৰি ঃ পৰম আনন্দে ঃ জৈচন কেলি কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

গিত ॥ ৰাগ কল্যান ॥ খৰমান ॥

ধ্রুং ॥ ব্রজ মঙ্গল ঃ ৰাস২৮ ৰসিক-গুৰু ঃ
কৰত অনঙ্গ-ৰস-কেলি ।
ৰাধা পুৰত মন ঃ সাধু-অধৰ-মধু৩১
পানে মোহিত মতি ভেলি ॥

২৮। ৰস ঃ ৩১। সাধু-অধৰ-মধু ঃ

পদ ॥ ঘন ঘন ভুজ দুহু ঃ মেলি আলিঙ্গত ঃ
চুম্বত বয়ন মিলাই ।
হৰিকছু কণ্ঠে২৯ ঃ আলিঙ্গি ৰহু ৰাধে৩০
নয়নে বয়ন ধিআই ॥
পৰমানন্দ ঃ অনঙ্গ-ৰস-সাগৰে ঃ
তথিয়ে মজিয়ে ৰহু মাই ।
হৰিকো পৰম ৰস ঃ বিছুড়ি ৰহত তনু ঃ
মাধৱ এহু ৰস গাই ॥*॥৫॥

সূত্ৰ ॥ হে সমাজিক লোক ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ কলিৰ মলিন লোকক অনুগ্ৰহে ঃ লিলা নৰ-তনু ধৰি ঃ নানা বিনোদ লিলা কয়ল । তাহেক শ্ৰৱন-কীৰ্ত্তন কৰি ঃ চণ্ডাল পৰ্য্যন্তে পৰম গতি পাৱত ঃ জানি শ্ৰীকৃষ্ণৰ চৰণে ঃ এক সৰন হুয়া ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

ইতি ৰাস ঝুমুৰা সমাপত ॥

[চমৰীয়া সত্ৰৰ ডেকা অধিকাৰ শ্ৰীযুত উমাকান্ত দেৱ অধিকাৰীৰ পৰা পোৱা ১৮০৩ শকত লিখা তুলাপাতৰ পুথি এখন আৰু এখন বৰপেটা সত্ৰৰ নকল বহিৰ পৰা উদ্ধৃত । পাঠ চমৰীয়াৰ পুথিৰ মতে দিয়া হৈছে ।]

২৯। কান্ধ ঃ ৩০। ৰাধা ঃ

ভূষণ-হৰণ ঝুমুৰা ॥

নমো শ্ৰীকৃষ্ণায় ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ জে নন্দনন্দন শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ জাহেৰ পাদপদ্ম ঃ ব্ৰহ্মাৰুদ্ৰাদি ধ্যানে ধৰয় ঃ সোহি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ ভকতা গোপিসবক নানান ৰসে ঃ জৈচন আনন্দ দেলহ ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥ ১

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰে শ্ৰীগোপাল ঃ মাৱে মাৰিবাৰ ভয়ে২ পলাঅল ঃ কদম্বতলে একা সুতিয়া ৰহল ঃ তদনন্তৰ পানিক জাইতে ঃ ৰাধা দেখি জে বোলল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ৩ ॥

গীত ॥ ৰাগ ভাঠিআলি ॥ একতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ গোপাল পলায়া আছা মাৱে মাৰিবাৰ ডৰে ।
ভুষন হৰায়া হৰি ভয়ে নাইযা ঘৰে ॥
পদ ॥ কদম্বতলে চৰাল কানাই একা সুতি৪ আছে ।
পানি গৈয়া ৰাধা দেখি আইলা হৰিৰ কাছে ॥

সূত্ৰ ॥ ৰাধা খেদ কয় কহো ঃ বোলল ॥
ৰাধা বোল ॥ হা হা ওঁহি মানিক পুতলি কৃষ্ণ ঃ

১। সুনৰ⋯বোল (লোপ) ২। দৰে ঃ ৩। বোল (লোপ) ঃ ৪। সুতিয়া ঃ

একা দেখি চোঞ্চা মাৰি অলঙ্কাৰ লেৱব : আঃ
হামাক কোন বিধি মিলাৱল ॥

গীত ॥ চোঞ্চা নিবে অলঙ্কাৰ মাৰিয়া৬ সমূলি ।
ভুষন খসায়া ৰাধা লৈলা এহি বুলি ॥
আঁৰ কৰিয়া থৈয়া ৰাধা জগাইলা হৰিবে ।
পুচে অলঙ্কাৰ কেনে নাহিকে সৰিবে ॥

সুত্ৰ ॥ ৰাধা বোল ॥ আহে কানাই : তোহাৰি সৰিৰে কৈছে
অলঙ্কাৰ নাহি : আঃ জানলো তোহোঁ ভুষন হৰায়া
একা সুতিএ আচহ : আজু যষোদা সুনিলে বিকলে
মৰব : তোহাক ভাৱনা ছুৱ কয় : সিখাৱব ॥

গীত ॥ ভুষন হৰায়া আচা সুতিয়া একলে ।
যষোদা সুনিলে আজি মৰিব বিকলে ॥
নমাতিয়া আচা হৰি নপায়া উত্তৰ ।
পানি লৈয়া বাহুৰিয়া ৰাধা আইলা ঘৰ ॥
যষোদাৰ হাতে নিয়া অলঙ্কাৰ দিয়া ।
সকলে বৃতান্ত ৰাধা কৈলা প্ৰপঞ্চিয়া ॥

সুত্ৰ ॥ তদনন্তৰ : ৰাধাক ঐচন বানি সুনিএ : শ্ৰীকৃষ্ণ উত্তৰ
নাপাই : মাতিতে নাহি পাৱল : তাহে পেখি ৰাধা
পানি ভৰিএ ঘৰেআসি কহো : যষোৱাকু আগু গিয়া
সব কথা কহল ॥

৫। পানিক : ৬। আসিয়া :

ৰাধা বোল ॥ আহে মাই যষোদে : তোহাৰি
বালক কানাই : কদম্বৰতলে একা সুতিএ ৰহৈছে :
তাহে পেখিয়ে হামো চোঞ্চাক৭ ভয়ে৮ আৰ কৰিএ
অলঙ্কাৰ আনল৯ : তোহোঁ জে জুৱাই তাহে কৰহ :
হা হা মাই হামো জে বোজলহো১০ কানাইক কেবা
মাৰি : অলঙ্কাৰ নিয়া গেল হোই ১১ ॥

গীত ॥ ইসব নাজানি১২ হৰি ঘৰে নাইসা ভয়ে১৩ ।
যষোৱা পুচিতে হৰি সবাৰে বাধযে ॥
কহয় মাধৱ ঘৰে জাস১৪ নাৰায়ন ।
ৰাধায়ে মাৱৰ হাতে দিয়াছে ভুষন ॥১॥

সঙ্গিবোল ॥ হে নাৰায়ন : তোহোঁ ঘৰে জাস১৫ তোহাৰি মাৱৰ
হাতে ৰাধায়ে ভুষন দেলহ : হামো নিষ্টে ক-
হলো ॥

সুত্ৰ ॥ তদনন্তৰ : ওহি সুনি শ্ৰীকৃষ্ণ : মাৱকু আগুগিয়া :
জৈছে ভুষন মাগল : তা দেখহ ॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে মাই : তোহোঁ হামাক ভুষন কৰায় :
জবতোহো সাৱোত্তৰ পুচতঃ তব হামাক দোষ
বিচাৰি নাহ পাৱব : হে মাই : জৈচন হামাক
দোষ : তাহেক বাত কহৈচি : তা সুনহ ॥

৭। গোপালক : ৮। কয়ে : ৯। আনলো : ১০। জেবে নোহেঁ। ১১। জায়
১২। জানিয়া : ১৩। নাসয় : ১৪। জাবা : ১৫। জাৱ :

গীত ॥ ৰাগ শ্রী ॥ একতাল ॥

ধ্রুং ॥ মাই ভুষন কৰাৱ হামাৰ ।
জবহোঁ সাৰোত্তৰ : পুচত নাহি :
পাৱব দোষ বিচাৰি ॥

পদ ॥ এক গোৱাৰিান : মাতিএ হামাক১৬ :
দেলহ বুলি মিঠাই ।
তাহেক ভোজন : কৰিএ শয়লো১৭ কহেঁ :
চেতন হৰাৱলো১৮ মাই ॥
সিৰ ফিৰাৱত : নয়ন ছুলাৱত১৯
ঘন ঘন আৱত২০ হামি ।
জ্ঞান বিৰোহিত : হোই কদম্বতলে :
একা স্থতাঅলো হামি২১ ॥
ৰাধা ভুষন : চুৰি কৰিএ কহোঁ :
পুচত বাত হামাৰি ।
হামো থিক : অচেতন হোই :
কি কহবো বচন বিচাৰি ॥
কহয়২২ মধুৰ : দাস নাৰায়ন
তুৱা পাৱে সৰন গোসাঞা ।
তুমহি অখণ্ডিতঃ জ্ঞান নিৰন্তৰ২৩ :
ঝুণ্টা কহিতে২৪ নজুৱাই ॥২॥

১৬। হামাকু : ১৭। শয়ন : ১৮। হৰাৱল : ১৯। বুলাৱত
২০। বাৱত : ২১। আমি : ২২। কহতু : ২৩। নিৰঞ্জন :
বিৰোচিত : ২৪। কৰিতে :

স্থত্র ॥ কৃষ্ণবোল ॥ আহে মাই যষোদে : হামাকু মাতিএ : এক গোৱাৰিান মিঠাই২৫ দেলহ : তাহেক ভোজন কৰিএ : চেতন হৰাৱল : হে মাই : হামাক ছুখ কি কহব২৬ : সিৰ ফিৰাৱত : নয়ন ছুলাৱত : ঘন ঘন হামি আৱত : জ্ঞান ৰহিত২৭ হোই : কদম্বতলে একা স্থতাৱলো : হে মাই সোহি সময়ে ৰাধা আসি কহোঁ : হামাক ভুষন চুৰি কয় : হামাত বাত পুচত : হামো অচেতন হোই ৰহৈচি : কি বচন বিচাৰি কহবো : হে মাই : হামাৰ ঐচন দোষ ॥

স্থত্র ॥ সাঙ্গবোল ॥ হে নাৰায়ন : তুৱা পাৱে সৰন হামাৰি : তোহোঁ নিৰঞ্জন : জ্ঞান অখণ্ডিত তোহাৰি : তোহো ঝুণ্টা বাত কহৈচে : তোহাৰ চুণ্টা২৮ কহিতে উচিত নোহে ॥

স্থত্র ॥ তদনন্তৰে : শ্রীকৃষ্ণে ৰাধাক আগু দেখিএ : জৈছে চাতুৰি কয় লাগল : তা দেখহ স্থনহ : ইত্যাদি ॥

গীত ॥ ৰাগ গৌৰি ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ ৰাধাকু২৯ আগু গোবিন্দ কৰত৩০ চাতুৰি ।
তোমহি৩১ ৰাধে : হামাকেৰি কৈচন
ভুবন কয়লি চুৰি ॥

২৫। ভাল মিঠাই : ২৬। কহলো : ২৭। বিৰোহিত : ২৮। ঝুণ্টা :
২৯। তোহাৰি : ৩০। বোলত : ৩১। তুমহি :

পদ ॥ হামাৰি ওহি ঃ নগৰ গোকুল মহ ঃ
বাধা বাঢ়লি৩২ চোৰ ।
একা হামো ঃ স্তুতিয়ে৩৩ ৰহলছি৩৪ ঃ
ভুষন কয়লি চুৰি মোৰ ॥
দিৱস সময়ে কহোঁ ঃ ৰাজবাট মহ ঃ
সাহস ঐচন তোই ।
ৰয়নি সময়ে কহোঁ ঃ তোহাৰি ৰাধে ঃ
চুৰি কৰিতে কোন হোই ॥
হামো বিচাৰ কয় ঃ দেখলো আৱবি ঃ
চোৰ ৰাধা বিনে৩৫ নাই ।
ঘৰহি ঘৰহি সব ঃ ফিৰত চকোয়া৩৬ ঃ
ঐচন বাত জনাই ॥
গোপয়ে নাহি ঃ পাৰি মেৰি ভুষন ঃ
দেলহ মাৱকু ঠাই ।
নন্দনন্দন কহোঁ ঃ ঐচন খেলনা৩৭ ঃ
দিন মাধৱ দাসে গাই ॥৩॥

কৃষ্ণবোল ॥ ঐয়ে ৰাধিকে ঃ তোহোঁ হামাৰ ভুষন কৈছে চুৰি কয়লি ঃ আঃ হামাৰ নগৰ গকুল মহ ৰাধা চোৰ বাঢ়লি ঃ হামু একলে সুতিয়া আচি ঃ তোহো হামাৰ ভুষন চুৰি কয়লি ঃ আঃ কি সাহস দিবস সময়ে ৰাজমাৰ্গ মহ ঃ যদি ৰজনি সময় হোই ঃ তব তোহাৰি

৩২। বাধলি ঃ ৩৩। সুতিয়া ঃ ৩৪। ৰৈয়াছি ঃ ৩৫। বিনু ঃ ৩৬। চকোৰা ঃ ৩৭। দেখলো ঃ

চুৰি কৰিতে কোন ভয় থিক ॥ আহে পড়াক লোকসব ঃ হামু বিচাৰ কয়ে দেখল ঃ ৰাধা বিনে চোৰ নাহি ঃ আহে বালকসব ঃ ওহি বাত ঘৰে ঘৰে কহ ঃ চোৰ ৰাধা বিনে নাহ ঃ ঐয়ে ৰাধা ঃ হামাৰি ৰতন ভুষন ঃ তাহেক গোপয়ে নাহি পাৰি ঃ মাৱকু আগু দেলহ ঃ তোহো জব গোপয় পাৰহ ঃ তব কি মাৱকো আগে দেহ ॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ কৃষ্ণক অতএ বাক্য সুনিয়ে ঃ ৰাধা জে বোলল ঃ তা দেখহ ॥

ৰাধাবোল ॥ আহে পৰমেশ্বৰ ঃ তোহোঁ বিস্তৰ নাহি বোলব ঃ কাহেক আগে অতয়ে চাতুৰি কৰহ ঃ হামো বচনেক বুলি ঃ তা সুনহ ॥

গীত ॥ ৰাগ আসোআৰি ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ গোবিন্দকু ৰাধা বোলত বানি ।
খাইয়া৩৮ লাগি৩৯ ঃ গোৱাৰিক ঠামে ঃ
হামাকু দোষ বখানি ॥
পদ ॥ হোই অচেতন ঃ থিক কদম্বতলে ঃ
হামো পাৱলো লাগ ।
চোঞা মাৰি ঃ ভুষন নাহি লেলহ৪০ ঃ
থিক তোহাকেৰি ভাগ ॥

৩৮। খায়া ঃ ৩৯। ৰাগি ঃ ৪০। দেলহ ঃ

ভুষন প্রান ঃ হামো তেৰি ৰাখলো ঃ
হামাৰি ঐচন দোষ ।
হামো বাত ঃ পুচিতে নাহি উত্তৰ ঃ
ৰহলি কয় থোসমোস ৪১ ॥
জননিক ভয়ে ঃ লুকি দিয়ে ফিৰত ঃ
গোৱাৰিক ডেৰ ৪২ সমাই ৪৪ ।
হামাকু আগু ঃ খেলাৰত ৪৪ ঐচন ঃ
চাতুৰি ভুষন পাই ॥
হামো জব চোৰ ঃ হঞো কতি দেলোহোঁ
তোহাৰি জননিক আগে ৪৫ ।
কহয় ৪৬ মাধৱ ঃ ৰাধা গোবিন্দক ঃ
প্রেম চাতুৰি অনুৰাগে ৪৭ ॥৪॥

সুত্র ॥ ৰাধা বোল ॥ আহে কানাই ঃ তোহো গোৱাৰিক ঠামে লাগি ৪৮ থাই ঃ অব হামাক দোষ বখানহ ঃ তোহো অচেতন হোই কদম্ব তলে থিক ঃ তব হামো লাগ পাৱলো ঃ তোহোক চোঞা মাৰি ভুষন নিতে নাহি পাৱল ঃ কিন্তু তোহাৰি ভাগ থিক ঃ তোহাৰি ভুষন-প্রান হামো ৰাখলো ঃ ঐচন দোষ হামাৰ ঃ ভুষন লৈয়া হামো পুচলো ঃ হামাক কোন উত্তৰ দেলহ ঃ হামো পুচিতে থোসমোস ৪৯ কৰিএ

৪১। থোষমোষ ঃ ৪২। ডেৰা ঃ ৪৩। সোমাই ঃ ৪৪। খেলৰত ঃ ৪৫। আগ ঃ ৪৬। কহতু ঃ ৪৭। অনুৰাগ ৪৮। ৰগি ঃ ৪৯। থোষমোষ ঃ

ৰহলি ঃ অপৰ জননিক ভয়ে ঃ গোৱাৰিক ডেৰে ডেৰে লুকি দিয়ে ফিৰত ঃ অব ভুষন পাই ঃ হামাকু আগে অতয়ে ৫০ চাতুৰি খেলাৰ ৫১ জব হামো চোৰ হঞো ঃ তব তোহাৰি জননিক আগে কৈছন ভুষন দেলহোঁ ঃ তোহোঁ হামাক ঝুন্টা বাত কহ ॥

সুত্র ॥ তদনন্তৰে ঃ ৰাধাক বচন সুনিএ ঃ শ্রীকৃষ্ণ জৈছে মাৱক আগু গোচৰ কয় লাগল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ ইত্যাদি ॥

গীত ॥ ৰাগ ধনশ্রী ॥ একতাল ॥

ধ্রুং ॥ মাৱকো আগু ঃ গোবিন্দ কৰত গোহাৰি ।
দেখত কৈছন ঃ ওহি গোৱাৰিনি ঃ
হামাকু পাৰত গাৰি ॥
পদ ॥ হামো বালক চঞ ৫২ ঃ খেলি ৫৩ খেলাৰত ঃ
ভণ্টা কয়লি চুৰি মোৰা ।
তাহেক হামো ঃ মিনতি বুলি মাগোঁ ঃ
হামাকু বোলত ৫৪ হুৰ চোৰা ॥
পুচত ঐচন ঃ বাত হোই নুহি ৫৫ ঃ
সোহি ৫৬ বালকসব সাক্ষী ।
হামাৰি ঐচন ঃ কলঙ্ক গোকুল মহ ঃ
আৱৰী কমন আছো ৰাখি ॥

৫০। ঐনচ ঃ ৫১। খেলাই বহ ঃ ৫২। চো, চৱা ঃ ৫৩। খেড়ি ঃ ৫৪। বোলয় ঃ ৫৫। নোই ঃ ৫৬। ওহি ঃ

তোহো জব মাই : উছিত বুঝত নাহি :
কহবো ৫৭ পিতাকেৰি ঠাই ।
গোৱাৰিক যযোৱা : গাৰি দিএ খেদল :
মাধৱ এহু ৰয গাই ॥৫॥

সুত্ৰ ॥ কৃষ্ণবোল ॥ হে মাই : ওহি৫৮ গোৱাৰিনি হামাক অতয়ে গাৰি পাৱত : হে মাই : অপৰ কথা স্নুনহ : হামো বালকগন সহিতে : ভণ্টা খেলাৱত : হামাৰ ভণ্টা ওহি ৰাধিকা চুৰি কয়ল : তাহে দেখিয়ে : হামো মিনতি কৰি৫৯ মাগিতে : হামাক হুৰচোৱা ৬০ বোলত : ঐচন বাত হোই নোই পুচহ : ওহি বালকগন সাক্ষী : ওহি গোকুলক মাঝে : হামাৰি ঐচন কলঙ্ক বাঢ়ল : হামো কৈছে ইহাক ৰাখি আছো : হে মাই : তোহো জব উচিত নাহি বুঝহ৬২ তব হামো পিতাক৬১ আগে কহব৬৩ : ইহা জানি তোহো৬৪ সমুচিত বুঝহ ॥

সুত্ৰ ॥ তদনন্তৰে কৃষ্ণক বিনয় বানি স্নুনি : যযোদা স্নেহ ৰসে আকুল ভেল : ৰাধাক গাৰি দিএ খেদাৱল : তা স্নুনহ ॥

যযোদা বোল ॥ ঐয়ে দাসিক দাসি : ঢাণ্ডি গোৱাৰি : হামাৰি প্ৰানপুত্ৰক ঐচন কলঙ্ক দেৱত : কৈছে৬৫ মৰিতে নজাৱ : তোহাৰি ঘৰে কোন হানি

৫৭। কহিবো : ৫৮। দেখত ওহ : ৫৯। বুলি : ৬০। চোৰ : ৬১। ইহাস্ক : ৬২। বুঝত : ৬৩। কহবে : ৬৪। তোহাক : ৬৫। চি :

কয়ল : তন্নিমিতে কৃষ্ণক অপযস বোলৈছে৬৬ : তোহাৰি৬৭ মুখে চাৰ৬৮ পৰোক ॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক : ওঁহ পৰকাৰে যযোদা : গোৱাৰিক তৰ্জিএ খেদাই : আপুন আঞ্চোৰে কৃষ্ণক ধুলা ঝাৰি : কোলে কৰি কহো : মধুৰ বানি বুলি : আশ্বাস কয় কহল৬৯। শ্ৰীকৃষ্ণ পৰম আহ্লাদ হুয়া ৰহল । আহে সামাজিক লোক : পেখু পেখু : শ্ৰীকৃষ্ণ ঐচন ভকতক আনন্দ দিএ সৰ্ব্বথা ৰহল : ইহা জানি কৃষ্ণপাদপদ্ম হৃদয়ে ধৰি : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল৭০ ॥*॥

ইতি—ভূষন হৰন অঙ্ক সম্পূৰ্ণ ॥

(চমৰীয়াৰ ডেকা অধিকাৰ শ্ৰীযুত উমাকান্ত অধিকাৰীৰ পৰা পোৱা তুলাপাতৰ পুথি এখন (তাৰিখ অজ্ঞাত) আৰু নগাওঁ উলুবাৰী সত্ৰৰ পুথিৰ নকল এখনৰ পৰা উদ্ধৃত । গীতৰ বৰ্ণবিন্যাস সাঁচিপতীয়া বড়গীতৰ পুথিৰ মতে ৰখা হৈছে ।)

৬৬। বোলত : ৬৭। চিঃ তোহাৰি : ৬৮। চোৰ : ৬৯। ৰহল : ৭০। বোল (লোপ)

কোটোৰা খেলা ঝুমুৰা

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ জে জগতক পৰমগুৰু নাৰায়ন জাহেৰ স্ৰজনা স্য়ল সংসাৰ ঃ সোহি পৰমেশ্বৰ শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ ভুমিক ভাৰ হৰন নিমিত্তে ঃ কপট গোপবেসে ঃ নানা খেলনা কয়ে কহোঃ গোৱাৰিসবক মন সন্তোষি জৈছে বিহাৰ কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ-শ্ৰী ॥ পৰাড় ॥ পাৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ এক দিনা কানাএ ধৰিলা নট-বেস ।
সখিসব সঙ্গে ভৈলা বনত প্ৰবেশ ॥

পদ ॥ শ্ৰীদাম সুদাম স্তোক কৃষ্ণ বহুদাম ।
সুবেল অৰ্জ্জুন ভদ্ৰসেন বলোৰাম ॥
ব্ৰহ্মা-হৰে চিন্তে জাৰ অৰুণ চৰণ ।
সিশুসব সঙ্গে খেলে সো হ নাৰায়ণ ॥০॥১॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন প্ৰকাৰে কানাই ঃ সখিসব সহিতে ঃ খেলানা খেলাইতে পাগল ঃ সো'হি সময়ে ৰাধিকা ঃ গোৱাৰিসব সহিতে ঃ লৱনু পসাৰ লৈয়া চলল ঃ তথি বাধা ভৈল ঃ ৰাধা পুনঃ চলল ঃ তাদেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ১ ॥

গিত ॥ ৰাগ ভাটিআলি ॥ একতাল ॥

ধ্রুং ॥ গৃহৰ বাজ হুয়া যান্তে পৰি গেল বাধা ।
মাৱে বাপে নাম থৈছে কলঙ্কিনি ৰাধা ॥

সুত্র ॥ ঐচন বাধা নগনিয়ে ঃ ৰাধা গোপিসব সহিতে পথে জাইতে ডাকি বোলল ॥*॥

ৰাধা বোল ॥ দেৱক ছুৰ্ল্লভ ঃ গোপাল-বল্লভ পসাৰ কে নিবি ৰে কে নিবি ৰে২ ॥*॥

বালকসব বোল ॥ আঃ হামু লিব হামু লিব ৰে ॥*॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি ঃ সিশুসবে পসাৰ নমাইতে চাহে ঃ তাহে পেখিএ গোপিসব পুচত ॥*॥

গোপি বোল ॥ আহে বালকসব ঃ হামাৰ পসাৰ চুইতে ২ (ক) চাৱস ঃ তোহো কি নাম ঃ কি জাতি তা কহ ॥*॥

কৃষ্ণবোল ॥ তুহু গোৱালি হামু গোৱাল ।
পৰ্ব্বত বনত খপহোঁ কাল ॥
৩এন্নুৱা কত কত খাই আছে দই ।
কি সোধ তোৰ মায়েৰ পৈ ॥

(বালকসব বোল ॥ আহে গোৱাৰিসব ঃ তোহো কি নাম ঃ তা কহ॥)

সুত্র ॥ তাহে সুনি ৰাধা বোল ॥
কি বোল গোৱাল জাতি ।
একো ঠাইত নবঞ্চো ৰাতি ॥
দধি দুগ্ধ বিকি ঘৰে জাঞ ।
কি সোধ তোৰ মায়েৰ নাউ ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি গোগিসবে ঃ দধি নাহি বিকিএ ঃ পুনু যমুনাৰ ঘাটে চলল ঃ পেখি কানাই আগভেটি বোলল ॥*॥

১। হৰিবোল ২। কে লেহু, কে লেহু ৩। "দানক ভোকত কিনিচো দৈ।"
২(ক) নামাইতে ঃ

গিত ॥ (পূৰ্ব্ব গীতৰ পদ) ৩(ক) ॥

চলে ৰাধা বাহুৰিয়ে যমুনাৰ ঘাটে ।
পেখিয়ে কানাই ভেটল ৰাজবাটে ॥
ঘাটে ৰে ঘাটিয়া হামু পথে মহাদানী ।
দান কেনে নাদেসিবে চিকোন গোৱাৰিনি ॥*॥২॥

কথা ঃ গোৱাৰিসব বোল ॥ আহে গোৱালসব ঃ হামুসব ওহি যমুনাৰ ঘাটে নাহি যাৱবোঁ ঃ পুনু মথুৰাহাটে চলেছোঁ ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি গোৱাৰিসব ঃ যমুনাঘাটে জাইতে নাহিপাৰি ঃ পুনু মথুৰাঘাটে চলল । তাহে পেখি গোৱালসবে ঃ ওহি কানাইক চকি বুলিয়ে ঃ গোপিসবক জেচে আগোৰল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰিবোল ॥

---

৩ (ক) গিত ॥ ৰাগ বৰাড়ি ॥ একতাল ॥

আলে ৰাধে কি লৈয়া পশাৰ নমাউ দেখি ।
জেদিকে সুন্দৰি ৰাধে সেই দিকে কানাইৰ চকি ॥
নিতে আইচো নিতে জাঞ কৰো বিকিকিনি ।
দান কেনে নেদেও হে চিকন গোৱালিনি ॥
ভাণ্ড পিছে লব দান এ পাঞ্চ কাউন ।
দাড়িয়াৰ মাগন লব হাতেৰি কঙ্কন ॥—পাঠান্তৰ ।

গিত ॥ ৰাগ বৰাৰি ॥ একতালি ॥

ধ্রুং ॥ জে দিকি জাৱয় ৰাধা সেদিকে কানাইৰ চকি ।
দান নেদি জাস সবে কাঢ়ি লৈবো সখি ॥

পদ ॥ ঘাটেৰ মধ্যে লৈবো দান এপঞ্চ কাওন ।
দণ্ডিয়াসকলে৪ লৈবো হাতেৰ কঙ্কন ॥*॥৩॥

কথা । গোৱালসব বোল ॥ আহে গোৱাৰিসব : ওহি কানাইৰ চকি : দান নাহি দিয়ে তোহোঁ কৈছে চলব ॥*॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি : গোৱালসবে গোপিসবক আগুৰিয়ে : পথ ভেণ্টয় : তাহে পেখি গোপিসব জে বোলল : তা দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ।

গিত ॥ ৰাগ সিন্ধুৰা ॥ তালৰূপক ॥

ধ্রুং ॥ নিতে আইছো নিতে জাইছো কৰো বিকা-কিনি ।
এহি পথে কানাই চকি কভো নাহি সুনি ॥

পদ ॥ সুনৰে নন্দেৰ বালা তোক নাহি ডৰ ।
জাইয়া কংসেৰ আগে কৰিব গোচৰ ॥*॥৪॥

কথা । গোপি বোল ॥ আহে বালকসব : ওহি পথে হামু নিতে আৱত : কানাইক চকি কতিহোঁ সুনয়ে নাহি : তবহু জদি ইহাত ঝুণ্টা জগৰা কৰহ : তবে কংস ৰাজাৰ দোহাই জানহ ॥

৪ । দাড়িয়া মাগন, দণ্ডিয়া-মাগন :

বালকসব বোল ॥ আহে গোৱাৰিসব : তোহাৰি কংস ৰাজা হামাৰি কে ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি গোৱালসবে : সবহি আগুৰি : গোপিসবক বন্দি কয়ল : তাহে পেখি : গোপিসব ডাকি বোলল ॥

গোপিসব বোল ॥ আহে জবৰা বাপ৫ : গোৱালক চৱালসকলে : হামাক ঝুণ্টা ঝগৰা কৰইছে : তুহুঁ সত্বৰে আৱ : সত্বৰে আৱ ॥*॥

সুত্র ॥ তাহে সুনি : জবৰা বাপ হল হল কৰিয়ে ধাৱল : তাহে পেখি গোৱাল সকলে : গলে বস্ত্র দিয়া বিগুতি কৰিয়ে ঘসাৱল : মহা চোট পাই : জবৰা বাপ বেগে পলাৱল : তাহে পেখি শ্রীকৃষ্ণে : গোপগন সহিতে : পুনু গোপিসবক তৰ্জয়ে লাগল : তাহে পেখি : গোপিসবে জে বোলল : তা সুনহ ॥

গোপিসব বোল ॥ আহে কানাই : তোহো সবে ঝুণ্টা নাহি কৰবি : তোহোঁ ভাল কয়ে নৃত্য কৰহ : তোহাক মন সন্তোষিএ : দধি দুগ্ধ লৱনু দেৱবোঁ ॥

সুত্র ॥ আহে লোকাই : গোপিসবক বানি সুনি : শ্রীকৃষ্ণে সাখসব সহিতে : জৈচে নৃত্য কয়ল : তা দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

৫ । এখন পুথিত "দাড়িয়া" আছে ।

গিত ॥ ৰাগ বৰাড়ি ॥ একতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ কোটবা৬ খেলাই হৰিএ ঃ ওঁহি বালেকৰ কেলি ।
পৰম আনন্দে খেলে গোপসিশু মেলি ॥

পদ ॥ গোন্টা ঝুমুড়িকা খৈ ঃ আৰু মৰা৭ লাড়ু ।
খেলাইতে ঝলমল কৰে সোনাৰ টাড়খাৰু ॥
গগণে দেৱতাগণে পৰম হৰিষে ।
হৰিগুণ গায়া ৰঙ্গে কুসুম বৰিষে ॥
বৃন্দাবনে কৰে কেলি বৈকুণ্ঠৰ পতি ।
কহয় মাধৱ হৰি-পদ-ৰেনু গতি ॥*॥৫॥

গিত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ যষোৱা-নন্দন বালেক মেলে ।
পৰম আনন্দে কোটবা খেলে ॥

পদ ॥ মৰা৭ ঝুমুড়িকা আৰৰ খই ।
বস্ত্ৰ উৰৱে সিঞ্চে হাতে লৈচ ॥
কোটি ব্ৰহ্মাণ্ড কুড়া-ভাণ্ড জাৰ ।
কোটবা খেলান কমণ বিহাৰ ॥
অনন্ত আনন্দ-ৰষেৰ পতি ।
তাহেঁৰ বালেকু খেলানে ৰতি ॥
ভকতি অধিন হৰি দীনদায়াল ।
কহয় মাধৱ গতি বাল-গোপাল ॥

৬। কোটোৱাঃ ৭। মোৱা—পাঠান্তৰ ।

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ জে জগতক পৰম গুৰু নাৰায়ন ঃ সনাতন ঃ পৰম পুৰুষ পুৰুযোত্তম ঃ নন্দক মন্দিৰে বেকত হৈয়া কহোঁ ঃ নানা বিনোদ বিহাৰ নৃত্য কয়ল ঃ এক দিয়সে গোপিক ভাণ্ডি ঃ গোপগন সহিতে লৰন্থু খাৱল ঃ সোহি কোটোৱা খেলন জাত্ৰা সম্পূৰ্ণ ভেল । ইহাক জাৰাসবে শ্ৰদ্ধায়ে কৰয় কৰায়ৰ শ্ৰদ্ধায়ে সুনয় ঃ তাৰাসবৰ শ্ৰীকৃষ্ণ চৰণে সপ্ৰেম ভকতি বাঢ়য় ঃ ভকতিক মহিমা কি কহব ঃ জানি শ্ৰীকৃষ্ণৰ চৰণে ঃ মন সাৰ কৰিএ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

ইতি কোটোৱা খেলা ঝুমুৰা সমাপ্ত ।

[ধূপধৰাৰ ৺বাহুৰাম পাটগিৰীৰ ঘৰত পোৱা ১৩১২চনত নকল কৰা এখন সাঁচিপাতৰ পুথি আৰু গোৱালপাৰাৰ এখন নকল বহিৰ পৰা উদ্ধৃত। বৰ্ণবিন্যাস সাঁচিপতীয়া পুথিৰ মতে ৰখা হৈছে ।]

টোকা ।

ছন্দ ।

১। অৰ্জ্জুন ভঞ্জন যাত্ৰা ঃ—

শ্লোকসংখ্যা ।	মূল ।	ছন্দ
প্ৰথম	বিল্বমঙ্গল স্তোত্ৰৰ৩১ শ্লোক।	বসন্ত তিলক
দ্বিতীয়	তথা তথা ৩য় শ্লোক ।	ইন্দ্ৰ বজ্ৰা ।
তৃতীয়	....	অনুষ্টুভ ।
চতুৰ্থ	বিল্বমঙ্গল স্তোত্ৰৰ২৭ শ্লোক।	বসন্ত তিলক ।
পঞ্চম	তথা তথা ২৩ " ।	তথা
ষষ্ঠ	তথা তথা ৪৩ " ।	ভাম্ম স্তুতি ।
সপ্তম	হৰিবংশ ২।৭২৯।	অনুষ্টুভ ।

২। চোৰধৰা ঝুমুৰা ঃ—

প্ৰথম	বিল্বমঙ্গল স্তোত্ৰৰ ৩য় শ্লোক।	ইন্দ্ৰ বজ্ৰা ।
দ্বিতীয়	তথা তথা ২৮ " ।	মন্দাক্ৰান্তা ।

৩। ভুমি লুটিয়া ঝুমুৰা ঃ—

প্ৰথম	....	আৰ্য্যা ।
দ্বিতীয়	বিল্বমঙ্গল স্তোত্ৰৰ ২৬ শ্লোক।	আৰ্যাগীতি ।

৪। পিম্পৰা গুচুৰা ঝুমুৰা ঃ—

প্ৰথম	বিল্বমঙ্গল স্তোত্ৰৰ ২০ শ্লোক। বা শ্ৰীধৰ স্বামীৰ ব্ৰজ বিহাৰ কাব্যৰ ৩য় শ্লোক	শাৰ্দূলৱিক্ৰীড়িত
দ্বিতীয়	বিল্বমঙ্গল স্তোত্ৰৰ ১৩০ শ্লোক।	আৰ্যা গীতি ।

৫ ভোজন বিহাৰ ঝুমুৰা ঃ—

প্ৰথম	....	বৃত্তগন্ধি (গদ্য) ৷
দ্বিতীয়	....	অনুষ্টুভ
তৃতীয়	....	মন্দাক্ৰান্তা ।
চতুৰ্থ } পঞ্চম	....	অনুষ্টুভ ।

গোপাল আতা ॥

জন্ম যাত্রা ।

নমঃ শ্রীকৃষ্ণায় ॥

শ্লোক ॥ নক্ষত্রমিত্র নৱনীত সদৈৱ চোৰম্
সর্ব্বেষামেৱ জগতামুদৰাশ্ৰয়ানাম্ ।
আক্রোশকাৰণমহো নিতৰাম্বভূৱ
তং দৈবকীজঠৰজাতসুতং হি ৱন্দে ॥*॥১॥

প্রথম সুত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ জোহি পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম নাৰায়ন ঃ জাহেৰ কটাক্ষে সৃষ্টি স্থিতি প্রলয় হইতে আছে ঃ ব্রহ্মাৰুদ্রাদি চৰণকিঙ্কৰ ঃ জাহেৰ নাম স্মৰন মাত্র ঃ চাণ্ডাল প্রজন্তে ঃ পৰম গতি পাৱত ঃ সোহি পৰম ইস্বৰ ঃ পৰম কৃপালু ঃ কলিৰ মলিন লোকক ঃ অনুগ্রহে ভুমিক ভাৰ হৰন নিমিতে ঃ দৈৱকিৰ গৰ্ভে বেকত হয়া কহো ঃ পৰম ইস্বৰ ৰূপে পিতৃক মাত্রিক আগে ঃ উপাৰ জন্মৰ কথা কয় কহো ঃ মায়ামনুস্য বালক ৰূপে গোকুলে পলাৱল ঃ

সোহি কৃষ্ণক জনম জাত্রা ঃ এহি সভা মধ্যে
কৰাতৱ ঃ তাহেক দেখহ স্তুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি
বোল হৰি ॥

তদনন্তৰে ব্ৰহ্মা ঞ্ছৈন প্ৰবেস কয়ল ঃ তা
দেখহ স্তুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি

গিত ঃ ৰাগ আসোআৰি ॥ ॥১॥॥

আৱত বিধি মুনিগন সঙ্গে ।
চৌভিতি বেদ উঞ্চৰয়২ ৰঙ্গে ॥
পদ ॥ দেৱ সিদ্ধসব উপাসিয়া জাই ।
আগহি নাৰদ হৰিগুণ গাই ॥
কৰোতু ঘনে ঘনে হৰি বোল ।
হৰিপদে গতি গোপালে বোল ॥॥১॥

স্তুত্ৰ ॥ ঐচ্ছন প্ৰবেস কয় ব্ৰহ্মা এক পাস হুয়া ৰহল ঃ
তদনন্তৰে ঃ বস্তুমতিক প্ৰবেস দেখহ স্তুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ ॥ একতালি তালেন ॥

আৱত বস্তুমতি কয় পৰবেস ।
দুখ সোকে অধিক সৰিৰ ভৈলা ক্লেস ॥
পদ ॥ ধিৰে ধিৰে চলয় নয়নে বহে নিৰ ।
প্ৰবেসিলা গৈয়া পাছে বিধিৰ মন্দিৰ ॥

১। পৱিতাল ঃ ২। উচৰয় ঃ

পড়িআ চৰণ আগে নিবেদিলে দুখ ।
কহয় গোপাল দিন পৰম মুৰুখ ॥॥২॥

স্তুত্ৰ ॥ ঐচন প্ৰকাৰে বস্তুমতি প্ৰবেস কয় ঃ বিধাতাকু
আগু জে বোলল ঃ তাহেক স্তুনহ ॥

বস্তুমতি বোল ॥ আহে বিন্ধাতা ৩ ঃ পৰম দেৱকু দেৱতা ঃ
সকল জগত সৃষ্টি কৰতা ঃ হামাক ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম মোক্ষঃ
সকল নাযল ৪ হেতু নিৰ্ম্মিত৫ কয়ল ঃ সোহি ধৰ্ম্ম৬ দুষ্ট
দৈত্য দানৱ ঃ দুৰ কয়ল ঃ তাহেৰ ভাৰ সহিতে নপাৰি ঃ
হামু অধোগতি জাঞ তোহাৰ আগে কি কৰহোঁ৭॥

স্তুত্ৰ ॥ তদনন্তৰে ঃ ব্ৰহ্মা ভুমিক দুখ দেখিয়ে ঃ মনে পৰম
কৰুনা মিলল ঃ তৃদস দেৱতা সহিতে ঃ খিৰোদধি
তিৰে গয়া কহোঁ ঃ সামাধি ধৰিয়ে ঃ হৰি আৰাধনা
কয়ে লাগল ঃ তাহে দেখহ স্তুনহ ॥

ব্ৰহ্মা বোল ॥ আহে দেৱতাসব ঃ তোৰাসব
সমাধিত কি দেখল কি স্তুনল ॥ দেৱতাসব বোল ॥
আহে বিধাতা ঃ হামুসব কিছো নাহি স্তুনত৮॥
ব্ৰহ্মা বোল ॥ অ ঃ তোৰাসব নাহি স্তুনহ ঃ হামু জে
স্তুনলু ইশ্বৰক বানি ঃ তাহেক স্তুনহ । শ্ৰীকৃষ্ণ ভুমিক
ভাৰ হৰব ঃ তোৰাসব গোকুলে জনম ধৰহ । দেৱনাৰি-
সবো ঃ গোপিৰূপে গোকুলে জনম ধৰব । হে ৰিসিসব

৩। বিধাতা ঃ ৪। সাধন ঃ ৫। নিৰ্ম্মান ঃ ৬। অধৰ্ম্ম ঃ ৭। কহব ঃ ৮। স্তুনল ঃ

তোৰাসব গোকুলে বস্ত৯ ৰূপে জনম ধৰহ। আহে অাদিতিকাস্তপ : তৰাসবে যত্নকুলে১০ জনম ধৰহ। হে দ্রোন : হে ধাৰা : তৰাসব নন্দযসোদা ৰূপে গোকুলে জনম ধৰহ : কৃষ্ণক জনম নিমিত্তে : অনন্ত যোগমায়া অবতাৰ ধৰহ১১॥

সুত্র ॥ অাহি বুলি ব্রহ্মা দেৱতাসবক আদেস কয়ল : ভূমিক আস্বাস বানি বুলয়ে : নিজ মন্দিৰে চলল। তদনন্তৰে মথুৰাপুৰিক ৰাজা উগ্রসেন : তাহেক ভাত্রি দেৱক : দৈৱকিকু বিবাহ নিমিতে : সবান্ধয়ে বৰ জিজ্ঞাস কয়ে লাগল : কন্যাক সদৃস বৰ কোন থানে নাহি : একে বসুদেৱ বিনে : ওঁহি নিচ্ছয় কাৰ১২ : জৈছে দুত পঠাই : বসুদেৱক অনাওল : তাহেক দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত : ৰাগ গোৰিৰ ॥ মান চুটকলা ॥

ধ্রুং ॥ আয়ে১৩ বসুদেৱ : পৰম ৰঙ্গ মনে :
চৌভতি জাদৱ বেঢ়ি ৰে।
আগে দিপ ঘট : নাছে নটি নট :
কৰিআ মঙ্গল খেড়ি ৰে ॥
পদ ॥ সুন্দৰি পদ্মানি : নাৰিগন চলে :
উৰুলি মঙ্গল হৰি বোলে ৰে।

৯। বৎস : ১০। গোকুলে ১১। ধৰৱ : ১২। জানি : ১৩। আৱে :

কিঙ্কিনি কঙ্কন : নেপুৰ ৰুনঝুন
ৰয়ন চান্দ উজোৰে ॥
মৃদঙ্গ দুন্দুভি : তাল কৰতাল :
সবনে বহু বিদ্ধ বোল১৪।
চৌভিতি জয় জয় : মিলল মহোস্তৱ :
দিন গোপাল বোল১৫॥*॥৩॥

সুত্র ॥ ওঁচন প্রকাৰে বসুদেৱ প্রবেস কয়ে : এক পাস হুয়া ৰহল। তদনন্তৰ দৈৱকিৰ প্রবেস দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত : ৰাগ গোৰিৰ ॥১৬॥

ধ্রুং ॥ সখিসব সঙ্গে : চললি দৈৱকি :
বিবাহ মন্দিৰ মাঝে।
হংসৰ গমনি : কৃষ্ণ-জনয়নি ১৭ :
পেখি সসোধৰ লাজে ॥
পদ ॥ মুকুট কুণ্ডল : কেযুৰ১৮কঙ্কন :
গলে গজমতি জলে।
কঙ্কন কিঙ্কিনি : বাজে ৰিনি বিনি :
নেপুৰ পদকমলে ॥

১৪। বোলৰে ১৫। বোলবে :
১৬। বিসম তাল : ১৭। কুৰঙ্গনয়নি : ১৮। কেঝুৰ :

বিধিয়ে নিৰমিল ঃ কনক পুতলি ঃ
ত্রৈলোক্যে নাহি উপামা ।
দিন হিন মতি ঃ কহয় গোপাল ঃ
ডাক বোলা ৰাম ৰামা ॥*॥৪॥

সূত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ জৈচন প্রকাবে ঃ দেৱক বসুদেৱত ঃ দৈৱকিক বিবাহ দেলহ ঃ তাহেক দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ঃ ৰাগ সুহাই ॥ জতি ॥

বসুদেৱ বিবাহ কৰতু হৰিসে ।
পেখিএ সুৰ ঃ সিদ্ধ মুনি কিন্নৰ ঃ
আনন্দে কুসুম বৰিসে ॥

পদ ॥ দুইহানো কেশকি১৯ ঃ এক থান কৰিয়ে ঃ
দেৱক ঢালিলেক২০পানি ।
পেখিএ২১গর্গ ঃ শুব্র ধৱি ছুনতঃ
কৌতুকে বেদ বখানি ॥
চৌভিতি ঢাক২২ ঃ মৃদঙ্গ ঢোল দুন্দুভি ঃ
উৰলি মঙ্গল হৰি বোল ।
গজ বাজি ৰথ ঃ ৰতন বহু জৌতুক
দিন গোপালে এহু বোল ॥*॥৫॥

১৯। কেস ঃ ২০। ঢালয় বঙ্গে ঃ ২১। পেখি ২২। ঢাকয়, ডাক ঃ

সূত্র ॥ ঐচন প্রকাৰে বসুদেৱ ঃ দৈৱকিক বিবাহ কৰিয়ে ঃ পৰম কৌতুকে সুবর্ণৰ ৰথে চৰিয়ে ঃ কন্যা সমন্বিতে ঃ নিজ মন্দিৰে চলল ঃ সহি২৩সময়ে কংস ঃ ভগিনিক প্রীতি সাধিএ ঃ ৰথে চাড় বাঘজড়ি ধৰিয়ে ঃ ঘোড়া ডকাইতে২৪লাগল ঃ

সেহি২৫ সময়ে আকাসি বানি পড়ল ঃ [হে কংস ! যাক লৈয়া যাস ঃ এহিৰ অষ্টম পুত্রে ঃ তোৰ প্রাণ লৱব ঃ] তাহেক সুনিয়ে ঃ পৰম ভিতি ছুয়া ঃ দৈৱকিৰ কেশত২৬ ধৰিয়ে ঃ কাটিতে খোজয় ঃ পেখিয়ে বসুদেৱে ঃ জৈছন প্রবোধ কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

বসুদেৱ বোল ॥ আহে মহাৰাজা কংস ঃ তোহোৰ২৭ গুণক তিনিয়ো লোকে জানয় ঃ বিৰসবে বখানয়২৮ ঃ কমনে মৃত্যুক ভয়ে ঃ পাপ আচৰিতে চায় ঃ জন্তুৰো মৃত্যু দেহা সঙ্গে যনময়২৯ ঃ এহি৩০ জানি দৈৱকিক বধিতে উছিত নোহে৩১ ঃ তোমাৰ৩২ কনিষ্ঠ ভগিনি ঝিৱ প্রাই৩২ ॥

সূত্র ॥ ঐছন প্রকাৰে ঃ বসুদেৱে বিনয়৩৩ বোলয় ঃ কংসে সুনএ৩৪ নাহি ॥ পুনঃ বসুদেৱ চিন্তিতে লাগল ।

২৩। সোহি ঃ ২৪। ডাকিতে ২৫। সোহি ঃ ২৬। কেশ ঃ
২৭। তোমাৰ ঃ ২৮। বখানেয় ঃ ২৯। জনময় ঃ ৩০ ওহিঃ
৩১। নহয় ঃ ৩২। তোহাৰ ঃ ৩২। প্রান ঃ ৩৩। বিলাপ ঃ ৩৪। সুনিয়ে ঃ

অঃ কি দৈৱকিৰ গৰ্ভে পুত্ৰ নজন্ময়৩৫ : কি কংস মৰয়৩৬ : কি পুত্ৰ জনময় : তাহেৰ হাতে কি ইহাৰ মৃত্যু হয় : দৈৱগতি কে বুঝিয়ে৩৭ : এহি গুণি বোলয় লাগল : তাহেক সুনহ ॥

বসুদেৱ বোল ॥ আহে কংসৰাজ : তোহু জে আকাসি বচন সুনল : দৈৱকিত হন্তে তে'হাৰ মৃত্যু নাহি : ইহান অষ্টম গৰ্ভক৩৮ পুত্ৰত মৃত্যুভয় হয়াছৈই : পুত্ৰসব উপজিলে তোমাত সম্পীবু৩৯ ॥

সুত্ৰ ॥ এহি৪০ বুলি বসুদেৱ মৌনে ৰহল । কংস [দৈৱকিক তেজিয়ে] পাড়অৰ্ত্তি৪১ নিৱৰ্ত্তি গৈল : বসুদেৱ দৈৱকি সহিত নিজগৃহে প্ৰবেসল । তদনন্তৰে : দৈৱকিৰ গৰ্ভে কিৰ্ত্তিমন্ত নামে পুত্ৰজাত ভৈল : তাহেক বসু- দেৱ : কংসক আগে দেলহ : দেখি কংসে বসুদেৱক প্ৰসংসি : জে বোলল : তা দেখহ সুনহ ॥

কংস বোল ॥ আহে বসুদেৱ : সাধু সাধু : তুহু পৰম মহন্ত : তোহো সম সত্যবাদি নাহি : ওঁহি বালক সত্বৰে লৈয়া জায়৪২ : ইহাত কোন ভয় নাহি : তোহোক অষ্টম গৰ্ভক পুত্ৰ আমাক৪৩ দেৱব৪৪ ॥

৩৫। জনময় : ৩৬। নমৰয় :
৩৭। বুঝয় : ৩৮। গৰ্ভ : ৩৯। অৰ্পিবো : ৪০। ওহি :
৪১। পৰিঅৰ্ত্তি : ৪২। জাস : ৪৩। হামাক : ৪৪। দেৱহ :

সুত্ৰ ॥ কংসৰ বচন সুনি বসুদেৱ : পুত্ৰ কলে৪৫ ধৰিয়ে : আপন মন্দিৰে গেলহ । তাহে সুনি৪৬ নাৰদ খেদ কৰিতে লাগল ॥

নাৰদ বোল ॥ হা হা কি ভেল : দেৱকাৰ্য্য নাহি সিযল ৪৭ ॥

সুত্ৰ ॥ এহি৪৮ বুলি নাৰদ : ছৈছে কংসক পাসে আৱত : তা দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত : ৰাগ আসোআৰি ॥ পড়িতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ আৱত নাৰদ হৰিগুণ গাই ।
নাচত হৰিসে বেনু৪৯বঝাই ॥
পদ ॥ সাধিব দেৱক কাৰ্য্য এহ৫০বুলি ঋষি ।
কংসৰ সভাত আসি মিলিলা হৰিষি :
ৰাজাক সম্মুখি হসি নাৰদ বোল ।
কৰো৫১সব অব নৱ হৰি হৰি বোল ॥*॥৬॥

সুত্ৰ ॥ আহে সভাসদসব : কংসৰ সভা প্ৰবেসি নাৰদ : জহি৫২বানি বোলয়৫৩ ; তা দেখহ সুনহ ॥

নাৰদ বোল ॥ আহে ভোজৰাজা : বসুদেৱক পুত্ৰ নাহি মাৰল ॥

কংস বোল ॥ হে মহামুনি নাৰদ : ওঁহি বসুদেৱ পৰম মহন্ত : মহা সত্যবাদি : ইহান সপ্তম পুত্ৰত হামাৰ মৃত্যুভয় নাহি ॥

৪৫। কোলে : ৪৬ পেখি : ৪৭ । সিজল : ৪৮। ওহি : ৪৯ । বিনা :
৫০। ওহি : ৫১। কৰু : ৫২। জোহি ৫৩। বোলএ লাগল :

সুত্র ॥ তাহেক সুনি ঃ নাৰদ বিহসি৫৪বোল ॥

কথা ॥ আহে কংস ঃ তুহোঁ পৰম অজ্ঞান ঃ হামু জে কহু তা সুনহ । এহি৫৫বসুদেৱ প্রমুখ্যে জত জাদৱ ঃ দৈৱকি যশোদা আদি ভত নাৰি ঃ ঐসব দেৱঅংস ঃ তুহোঁ কালনিমি নামে ঃ পুর্ব্বে দানব হৱাছিলি ঃ তোহাক হৰি মাৰল ঃ দৈৱকিৰ গর্ভে পুত্র উপজি তোহাক মাৰব ॥

সুত্র ॥ এহি৫৬বুলি নাৰদ চলল । নাৰদক ৰচন সুনি কংস ঃ পৰম ভিতি হুয়া ঃ দৈবকি বসুদেৱক গৃহে আনিএ ঃ বন্দি কয়ল ঃ জাদৱ বংসক হিংসা কৰিতে লাগল ঃ উগ্রসেনক ৰাজ্যভাৰ কাঢ়ি লেলহ ঃ জদুবংস পৰম পিড়া পাই ঃ হৰি ভকতি-ৰক্ষা নিমিতে নানাদেস৫৭ পলাৱল । তদনন্তৰে ঃ দৈৱকিৰ চয়পুত্র কংস মাৰল ঃ সপ্তম গর্ভে পাত ভৈল ঃ অষ্টম গর্ভে শ্রীকৃষ্ণ প্রবেস কয়ল ঃ হৰিক উদৰে ধৰি কহোঁ ঃ দৈৱকি প্রকাস নাহি কৰতঃ জৈছে কুম্ভ ভিতৰে দিপ ঃ [তদ্বৎ] ঃ সোহি সময়ে জৈছে দেৱতাসব ঃ তুতি কৰিতে আৱল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ কানৰা ॥ একতালি৫৮তালেন ॥

ধ্রুং ॥ আৱে চতুৰানন পৰম ৰঙ্গে ।
সঙ্কৰ সুৰ মুনিগন সঙ্গে ॥

৫৪ । ঋষি ঃ ৫৫ । ওহি ঃ ৫৬ । ওহি ঃ ৫৭ । নানা বিদিস ঃ নানাদেস ঃ ৫৮ । তাল চুট ঃ

পদ ॥ গগনে ঘনে গৰজে দসো দিসে ।
প্রবেসি সুতিকা গৃহে হৰিসে ॥
প্রনামি পাৱে কৰজুড় হুই৫৯ ।
বোলন্ত তুতি অৱনত মুই৬০ ॥*॥৭॥

সুত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ দেৱতাসব কৰজোৰি নমস্কাৰ কৰিএ ঃ জৈছে তুতি কৰিতে লাগল ঃ তাহেক দেখহ শুনহ ॥

দেৱতাসব তুতি ॥ হে পৰমেস্বৰ ঃ তোহো মোক্ষৰ সাধন ঃ সনাতন ঃ সর্ব্ব অন্তর্য্যামি ঃ সংসাৰ মোক্ষৰ কাৰন ঃ মহাজ্ঞানিগনে ইহাক জানয় ঃ মুর্খসবে তোমাক ভেদ মানয় ঃ সন্তৰ ৰক্ষাৰ হেতু ঃ তোমাৰ অৱতাৰ ঃ দুর্য্যনক বিনাসি ভুমিক ভাৰ হৰব ঃ তোমাৰ চৰন-নৌকা জে আশ্রয় কৰয় ঃ বৎস-পদ-জল-প্রাই৬১ সংসাৰ তৰয় ঃ অনন্ত সাধনে তৰয়ে নাহি ॥

সুত্র ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ দেৱতাসব ঐছন প্রকাৰে ঃ শ্রীকৃষ্ণক তুত কয়ল ঃ দৈৱকিক প্রবোধ বুলিয়ে ঃ আপুন থান চলি গৈল ॥ তদনন্তৰে ঃ শ্রীকৃষ্ণক জনম নৈক্ষেত্র মিলল ঃ দিস সব প্রসন্ন ভেল ঃ মহন্তসবৰ মন স্বস্থ ভেল ঃ পৰম সুগন্ধি৬২ বায৬৩ বহল৬৪ ঃ শাগৰ৬৫ লগে৬৬ জলধৰ গর্জয় ঃ মধ্য

৫৯ দুই ঃ ৬০ । হুই ঃ ৬১। বৎসপদপ্রায় ঃ ৬২। সুগন্ধিত ঃ ৬৩। বাত, বাউ ঃ ৬৪। মিলল ঃ ৬৫। সাগৰ ঃ ৬৬। সঙ্গে ঃ

ৰাতৃ অন্ধকাৰাচন্ন ভেল : সহি৬৭ সময়ে শ্ৰীকৃষ্ণ জৈছে৬৮ জনম ভেল : তাহেক দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত : ৰাগ বেলআৰ ॥ তাল চুন্টা৬৯ ॥

দেখৰে নয়ন ভৰিয়ে লোই৭০ ।
পৰম পুৰুষ অৱতাৰ হোই ॥
পদ ॥ কোটি কোটি অণ্ড৭১ ৰোম কুপে৭২ জাহাৰা৭৩ ।
সো হৰি দৈৱকি উদৰে অৱতাৰা ॥
স্যাম মুৰতি পিত অম্বৰু সোহে ।
পেখিয়ে ৰূপ মদন মন৭৪ মোহে ॥
কনক৭৫ কেয়ুৰ৭৬ মুকুট হাৰ লোলে ।
গতি গোবিন্দ মেৰি গোপালে বোলে ॥*॥৮॥

সূত্ৰ ॥ বসুদেৱ অদ্ভুত বালক দেখিএ : সপটয়ে৭৭ স্নান কয়ল : মনে অজুত গোদান কয়ল : বিষ্ণু হেন জানি : জৈছে তুতি কয়ে লাগল : তাহে দেখহ সুনহ ॥

বসুদেৱ বোল ॥ হে পৰম ইস্বৰ : তোহোঁ পৰম কাৰন : পৃথিবিৰ ভাৰ হৰন নিমিতে : হামাৰ৭৮ গৃহে বেকত

৬৭। সোহি : ৬৮। জৈছে (লোপ) ৬৯। ৰূপকমান : ৭০। চোই : ৭১। ব্ৰহ্মাণ্ড : ৭২। কুম্পে : ৭৩। জাৰা : ৭৪। কোটি : ৭৫। কঙ্কন : ৭৬। কেয়ুৰ : ৭৭। সন্তষ্টে : ৭৮। আমাৰ :

ভেল : দুষ্টক দণ্ডি : সন্তক পালি : ধৰ্ম্মপথ ৰক্ষা কৰৱ ॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰে : দৈৱকি জৈছন তুতি কয় লাগল : তা সুনহ ॥

দৈৱকি বোল ॥ হে জগত কাৰন নাৰায়ন৭৯ : কালসৰ্প্পক ভয়ে ব্ৰহ্মভুৱন৮০ প্ৰৰ্যন্তে জিৱ পলাৱল : একয়ে৮১ থানে অভয় নাহি পাৱত৮২ কোন ভাগ্যোদয়ে৮৩ তোহ্মাৰ অভয় চৰনে আশ্ৰয় কয়লোঁ : তেবে৮৪ মৃত্যুভয়৮৫ চাড়য় : কংসকভয়ে হামাৰ হৃদৱ কাম্পয় : ওঁহি দিব্য ৰূপ সম্বঁৰহ৮৬॥

সূত্ৰ ॥ এহি৮৭ বুলি দৈৱকি : মৌন হুয়া ৰহল : শ্ৰীকৃষ্ণ বোলয় লাগল ॥ আহে পিতৃ৮৮ তুহোঁ সুতপা৮৯ প্ৰজাপতি : হে মাতৃ : তোহোঁ পৃষ্ণি নামে সান্তি : পুত্ৰকামে আমাক৯০ বিস্তৰ আৰাধন৯১ কয়ল : সেহি জন্মে পৃস্নিগাৰ্ভ নামে পুত্ৰ ভৈলো । দুতিআ জনমে তোহু অদিতি-কাস্যপ : হামু বামনপুত্ৰ । তৃতিয় জনমে বসুদেৱ-দৈৱকি : নিজ ৰূপে জনম ভৈলু : তুহোঁ এহি৯২ জনমে গতি পাৱব : হামাক সত্তৱে গোকুলে নন্দগৃহে থৈয়া : যোগমাআক আনহ ॥

৭৯। প্ৰভু : ৮০। ব্ৰহ্মাভুবৰ্ন : ৮১। একোএ : ৮২। পায়ে : ৮৩। ভাগ্যে দুহু : ৮৪। তাহেক : ৮৫। মৃত্যসৰ্প্পে ৮৬। সম্বৰহ : ৮৭। ওহি : ৮৮। পীতৃ,পিতা : ৮৯। সুত : ৯০। হামাক : ৯১। আৰ্ৰধ : ৯২। ওহি :

সূত্র ॥ এহি৯৩ বুলি শ্রীকৃষ্ণ মায়া মনুষ্যৰূপে বালেক ভেল। বসুদেৱ তওকালে কোলে লৈয়া চলল। দৈৱকি দেখিয়ে জৈছে বিলাপ কয়ল: তা দেখহ সুনহ॥

গিত৯৪ : ৰাগ ধনশ্রী ॥ একতালিতালেন ॥

ধ্রুং ॥ হেৰি হৰিক মোহে মাই।
ফোকাৰয়ে ঘনে ঘনে নয়ন ঝুৰাই ॥
পদ ॥ আজু যনমি৯৫ সুত গৈয়ো পৰদেস।
কতনা লিখিল৯৬ বিধি অভাগিক ক্লেস ॥
পুত্রৰ সন্তাপে তাপে প্রান ফুটি জাই।
কহতু গোপালে গতি গোবিন্দ পাই ॥*॥৯॥

সূত্র ॥ বসুদেৱ পুত্র কোলে ধৰিয়ে গোকুলে চলল: সোহি সময়ে যোগমায়া জনম ভেল: পহৰিসব নিন্দ্রা গেল: দ্বাৰিসব বন্ধ চৰল: মেঘ কনিকা বৃষ্টি কয়ল: তাহে পেখিয়ে: অনন্ত

৯৩। ওহি: ৯৫। জনমি, জননি: ৯৬। লিহিলা: পাঠান্তৰ।
৯৪। বৰগীতত এই গীত এনে দৰে আছে:—
"ধ্রুং ॥ হৰিক বয়নে হেৰি মাই।
ফোকাৰে নিস্বাস নীৰ নয়ন ঝুৰাই ॥
পদ ॥ আযু জনমি সুত চল পৰদেশ।
কতনো লিহিল বিহি অভাগিক ক্লেশ ॥
বিনো তোহোঁ ৰহব জীৱন কৈচে মোই।
কহ শঙ্কৰ কৃষ্ণ বোল সব লোই ॥"

ফনাচত্র ধৰল: তাহে দেখহ সুনহ: নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত: ৰাগ কামোদ ॥ * ৯৭ ॥

ধ্রুং ॥ গগনে গৰজে ঘন: কোলে লৈয়া নাৰায়ন:
চলে বসুদেৱ ধিৰে ধিৰে।
দেখিআ সহস্রানন: ভিজে প্রভু নাৰায়ন:
ফেনায়ে৯৮ ধৰিলা চত্র সিৰে ॥
পদ ॥ পাইলা জমুনাৰ কোল: দেখি ঢ়উ উৰমি ৰোল:
বসুদেৱ ভয় ভৈলা মনে।
দেখি বাট দিলা মাঝে: পাৰ ভৈলা জহুৰাজে:
দিন পোপালে এহি ৯৯ ভনে ॥*॥১০॥

সূত্র ॥ ঐছন পৰকাৰে: বসুদেৱ জমুনা চড়াই: ক্ষেনেকে নন্দগৃহে প্রবেসল: ১০০ কৃষ্ণক থৈয়া কন্যাক কোলে ধৰিআ পুনু আৱল: দৈৱকিৰ কোলে দেলহ: তাহে দেখিয়ে কন্যা: ক্রন্দন কয় লাগল: তাহে সুনি পহৰিসব: কংসৰ আগু জৈছে জানাৱল: তাহে দেখহ সুনহ ॥

পহৰিয়াসব ১০১ বোল ॥ আহে মহাৰাজা কংস: দৈৱকিৰ পুত্র জনম ভেল ॥

৯৭। মান পৰিতাল: ৯৮। ফনায়ে: ৯৯। এহু: ১০০। প্রবেসিল
১০১। পহৰি:

সূত্র ॥ তাহে স্থুনি কংসঃ পৰম ভিতি হুয়াঃ সুতিকা গৃহে জৈছে আৱলঃ তাহে দেখহ সুসহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ঃ ৰাগ কানৰা ॥*১০২॥

ধ্রুং ॥ আৱত কংস ভয় হুয়া বড় ।
হাতে খাণ্ডা১০৩ ধৰি দিলে লৱড় ॥

পদ ॥ পৰম ক্রোদ্ধে বেগে জাই ধাই ।
পৰিলা পথত উঝন্টি খাই ॥
ৰাত্রি অন্ধকাৰ দিস নপাই ।
ফুৰয় ঘাড়-মুটুকুড়ি খাই ॥ ১০৪
গৰজি বোলে কাহে জাইবি হৰি ।
আফালি মাৰিবো পাৱত ১০৫ ধৰি ॥
ফোফাই ১০৬ জেন নাগ মুকুত কেশ ।
ভৈলন্ত সুতিকা গৃহে প্রবেস ॥*॥১১॥

সূত্র ॥ ঐছন প্রকাৰে কংসঃ সুতিকা গৃহে প্রবেসলঃ দেখিআ দৈৱকিঃ পৰম ভিতি হুয়াঃ জচন কাতৰ১০৭ কৰিতে লাগলঃ তাহে দেখহ সুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ কল্যান ॥১০৮॥

ধ্রুং ॥ দৈৱকি সতিঃ বোলন্ত কংস মুখ চাই ।
এহি১০৯ কন্যাৰত্নঃ বৈৰি নোহে তোহাৰিঃ
জানি বধিতে নজুয়াই ॥

১০২। মান পৰিতালঃ ১০৩। খড়্গঃ ১০৪। "ফুৰয় ঘৰে ধৰামুটি খাই ॥" ১০৫। পৰ্ব্বতঃ ১০৬। দেদাইঃ ১০৭। তুতিঃ ১০৮। মান জৌতিঃ ১০৯। ওহিঃ

পদ । তোহাৰি ভগিনি ঃ দুখুনি আমি১১০ অভাগিনিঃ
সাধু অব১১১ তঞ্জি১১২ মান ।
তুহু দায়াল ঃ কৰহো কৃপা হামাৰিঃ
দেহু বালক মুহে দান ॥
অতয়ে বিনন্তি১১৩ ঃ বোলন্তে১১৪ সতি আকুলঃ
বহে নিৰ সঘনে১১৫ নয়নে ।
মাধৱৰ চৰণ ঃ ৰেণু সিৰে পৰসিৱেঃ
দিন গোপালে এহোঁ ভনে ॥*॥১২॥

সূত্র ॥ দৈৱকি বোল ॥ হে দদাঃ হামু তোহাৰি কনিষ্ঠ ভগিনিঃ পৰম দুখুনিঃ হামাৰ ছয় পুত্র মাৰল । সোহি তাপে তাপিত হয়াছিঃ এহি১১৬ কন্যা হামাক দান কৰহ ॥

সূত্র ॥ অইছন পৰকাৰে দৈৱকিঃ বহু বিধ বিনয়ে বোলয়ঃ কংস সুনয়ে নাহিঃ অনেক ভৰ্চ্ছনা কৰি১১৭ঃ কন্যাক পাৱে ধৰি সিলা মধ্যে আছড়ল১১৮ঃ হাতৰ পড়া১১৯ এড়ায়াঃ দিব্য ৰূপ ধৰিএঃ দেবি আকাসে থাকিঃ জে বোললঃ তা দেখহ ॥

দেবি বোল ॥ আহে কংস নিস্থলঃ হামাক মাৰিতে চায়ঃ তুহোঁ অধোগতি জাৱবঃ দুখুনি দৈৱকিকঃ ব্যৰ্থে হিংসা কৰহঃ তোহাৰি প্রান-বৈৰী জিঠাই সিঠাই জনম১২০ ধৰয় ॥

১১০। হামিঃ ১১১। অতএঃ ১১২। তোইঃ ১১৩। মিনতিঃ ১১৪। বুলিতেঃ ১১৫। সদায়েঃ ১১৬। ওহিঃ ১১৭। বুলিঃ ১১৮। আস্ফালয়ঃ ১১৯। পড়া (লোপ)ঃ ১২০। জেনমতে জন্মঃ

সূত্র ॥ এহি১২১ বুলি দেবি অন্তর্দ্ধ্যান ভৈলা ঃ সুনিয়া কংস পৰম ভিতি হুয়া ঃ দৈৱকি বসুদেৱক নিহল চৰাই ঃ পাৱে পৰি মিনতি কয় বোলল ॥

কংস বোল ॥ আহে বহিনাই ঃ আহে বহিনি ঃ হামু পৰম পাপ কয়লো ঃ ৰাক্ষসতো অধিক ভেলো ঃ ওহি বিধি লিখিত ঃ কাক বাধয় ঃ হামু মাত্র বধভাগি ভেলো ঃ ওহি কন্যাক বচনে জানলো ঃ তোৰাসবক হামু পাপি ঃ দুখ দেলহোঁ ঃ হামাৰ দোস ক্ষমা কৰহ ঃ ক্রন্দন নাহি কৰব ঃ সোক তেজহ ॥

বসুদেৱ বোল ॥ আহে মহৰাজা কংস ঃ আপুনি জে কহল ঃ ওঁহি সত্য হয় ঃ অজ্ঞানিসে বিৰোধ কৰব ঃ বিচাৰ কয় দেখহ ঃ সব মায়াময় ঃ ইহাত তাপ তেজহ ॥

সূত্র ॥ ঐচন বানি সুনিএ কংস ঃ দিব্য সভা ভাঙ্গি ঃ বসুদেৱ দৈৱকিক নিজ গৃহে পঠাৱল । কংস নিজ মন্দিৰে প্রবেসিয়ে ঃ দানৱ গনক আনিয়ে ঃ দুখ নিবেদল ঃ সুনিয়ে দানৱগনে জৈছে গৰ্য্যয়ে লাগল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

গিত ঃ ৰাগ কানৰা ॥ × ১২২॥

ধ্রুং ॥ ডুম ডুম ডুম ডুম ডুন্দুভি বাজে ।১২৩

আরত দানৱ ৰাজ সমাজে ॥

১২১ । ওহি ঃ ১২২। পৰিতাল ঃ ১২৩। "ডুম ডুম ডুন্দুভি নিসান বাজে ।" ঃ

পদ ॥ কংস নিবেদিলা বৃত্তান্ত কথা ।
প্রকটি দান্ত১২৪ ঝঙ্কাৰয় মাথা ॥
গৰজে উপৰক১২৫ তুলি সুল ।
উপাৰে১২৬ জত দেৱতাক মুল ॥
বিনাস ধৰ্ম্মক দানৱ বোল ।
কৰ অব সব নৰ হৰি হৰি বোল ॥ধ্রু॥১৩॥

সূত্র ॥ ঐছন প্রকাৰে দানৱসবক ঃ গোব্রাহ্মনক হিংসা কৰিতে নিজোজল১২৭ ঃ বৈষ্ণৱ বিৰোধে আউ শ্রী জস১২৮ নাস হয় ঃ ইহাক তাৰা জানয়ে নাহি । আহে সমাজিক লোক ঃ এহি১২৯ জানি আপুন কুসল চায়া১৩০ গোব্রাহ্মনক বৈষ্ণৱক কদাচিতো হিংসা কৰবি নাহি ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

সূত্র ॥ তদনন্তৰে ঃ গোকুলে মহোঁস্বয়১৩১ মিলল ঃ নন্দে পুত্রক জনম সুনিয়ে ঃ সপটে স্নান কয়ল ঃ দৈৱজ্ঞ-ব্রাহ্মনসব আনিয়ে ঃ জাত-কৰ্ম্ম কৰাৱল ঃ গোৰত্ন১৩২ বহু দান কয়ল ঃ গোকুলক সাজ্জি মাজ্জি ঝাতিকাৰ কয়ল ঃ গোবৎসক স্নান কৰায়ল ঃ গোপগোপিসবে বসনে-ভুষনে ঃ অলঙ্কৃত হুয়া ঃ জৈছে নন্দক গৃহে আৱল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

১২৪। দন্ত ঃ ১২৫। উপড়েক ঃ ১২৬। উৎপাৰে ঃ ১২৭। নিজোজিল ঃ ১২৮। জসস্যা ঃ ১২৯। ওহি ঃ ১৩০। চায় ঃ ১৩১। মহোৎসৱ
১৩২। গোৰথ, গোবৎসবৱ ঃ

গিত ঃ ৰাগ ধনশ্ৰী ॥ মান একচুটি ১৩৩॥

ধ্রুং ॥ কালা১৩৪ হৰখে গোপিনি ঃ পুছয় ঘৰেঘৰ১৩৫ ঃ
স্তুন স্তুন সখিগন ।
চলহোঁ সব জাই ঃ জনম সাফলু
পেখো নন্দনন্দন ৰে ॥

পদ ॥ অমন মধুৰ ঃ মুকতি বালেক ঃ
নাহি তৃভুবন মাঝে ।
হামাৰি সুভদিন ঃ নন্দেৰ ভবনে ১৩৬ ঃ
আনন্দে দুন্দুভি বাজে ৰে ॥
নানান বসন ঃ ভুসন পিন্ধি ১৩৭ অঙ্গে
হৃদয়ে গজমতি লোলে ।
কুণ্ডল ঝলমল ঃ নয়ন কঞ্জল ১৩৮ ঃ
কৰেৰি ১৩৯ ভৰিয়া ফুলে ৰে ॥
কেযুৰ ১৪০ কঙ্কন ঃ কৰতু ৰুনঝুন ঃ
চৰণে মঞ্জিৰ ঝুৰে ।
মঙ্গল মহস্বৱ১৪১ ঃ কিৰ্ত্তন হৰি ৰাৱ
সবদ দসো দিসে পুৰে ৰে ॥
নানা উপাৱন১৪২ ঃ সন্দেস ধৰি সবে ঃ
প্ৰবেশে নন্দক ঘৰ ।

১৩৩। জোতি ঃ ১৩৪। কালা (লোপ) ঃ ১৩৫। ঘনে ঘন ঃ ১৩৬। ভুবনে ঃ ১৩৭। পৰি ঃ ১৩৮। কাজল ঃ ১৩৯। কবৰি ঃ ১৪০। কেয়ুৰ ঃ ১৪১। মহোৎসৱ ঃ ১৪২। উপায়ন ; ১৪৩। বোলয় ঃ

জয়তি জয় জয় ঃ মঙ্গল মহস্বৱ ১৪৩ ঃ
উদ্ধক তুলিআ কৰ ৰে ॥
কহয় গোপাল ঃ নন্দনন্দন পুৰ ১৪৪ ঃ
এহি ১৪৫ মন মেৰি আস ।
ব্ৰজেৰ বধুৰ ঃ ৰেণু সিৰে ধৰি ঃ
হৈবহোঁ ১৪৬ দাসকু দাস ৰে ॥*॥১৪॥

গিত ঃ ৰাগ ভাঙ্গীআলি ॥ তাল ছোক ॥

ধ্রুং ॥ আগো ১৪৭ মাই১৪৮ ঃ গোকুলে উদয় জহুমনি ।
আনন্দে ১৪৯ নন্দেৰ পুৰ ছনি ১৫০ ॥

পদ ॥ গোপিগন আসিলা হৰিসে ।
কৃষ্ণ-সিৰে কুসুম বৰিসে ॥
হালধি গোৰস মোট ভৰি ।
সিঞ্চ সবে অন্যো অন্যো কৰি১৫১ ॥
মোট-জলে সবিৰ ভিজায়া ঃ
ৰঙ্গে হাসে নাছে গোপজায়া ॥

১৪৪। পুৰে পুৰু ঃ ১৪৫। ওহি ঃ ১৪৬। হুইবোহোঁ ঃ ১৪৭। আলো ঃ ১৪৮। ভাই ঃ ১৪৯। ভাইৰে আমন্দে ঃ ১৫১। "অন্যো অন্যো সিঞ্চে ৰঙ্গ কৰি ॥" ১৫০। চানি ঃ

কৃষ্ণ যসোদাৰ মুখ চাই ।
প্ৰেমভৰে নয়ন ঝুৰাই ॥
গোপগনে উঠিআ হৰিসে ।
দধিদুগ্ধ সিঞ্চে দসো দিসে ॥
ঘসে ঘৃত ঘলে১৫২ মাৰে চাটি ।
দলি মাৰে লৱনুৰ পিণ্ডবাটি ॥
ঋষিগনে বেদধ্বনি১৫৩ কৰি ।
সঘনে স্তুমৰে হৰি হৰি ॥
দেৱগনে গগনে হৰিসে ।
নাছে হাসে কুসুম বৰিসে ॥
সিঙ্গা সঙ্খ ভেৰি ঢাক ঢোল ।
গগন পুৰিয়া১৫৪ হৰি বোল ॥
সভাত জতেক বৃদ্ধ আছে ।
আনন্দতে উঠি সবে নাছে ১৫৫॥
অন্যো অন্যে কৰে ধৰাধৰি ।
ফুৰে সবে মাটিত বাগৰি ॥
কতো উঠি কৰে জয় জয় !
উপজিল নন্দেৰ তনয় ॥
মাধৱৰ পাদপদ্মঁ মনে ।
ধৰিআ গোপাল দিন ভনে ॥*॥১৫॥

১৫২। ঘোলে: ১৫৩। বেদধ্বনি: ১৫৪। পুৰল:
১৫৫। 'উঠি ৰঙ্গে সবে নাচে হাসে ॥—পাঠান্তৰ।

ইতি শ্ৰীকৃষ্ণক নৰৰূপ: মনুস্যনাট: বিনন্দ লিলা: ভাৱ বেৱহাৰ জন্মজাত্ৰা সম্পূৰ্ণ ভেল । গিত ১৫ টা ॥*॥

[গোৱালপাৰা কড়াইখেৱা সত্ৰত পোৱা শঁক ১৭৩০ তাৰিখ ১২ কৰ্ত্তিকত লিখা সাঁচিপতীয়া পুথি এখন: চন ১২৬৭ তাৰিখ ১৫ আৰনত লিখা ৰামদিয়াত প্ৰাপ্ত সাঁচিপতীয়া পুথি এখন আৰু তুলাপাতৰ পুথি এখন আৰু চমৰীয়া সত্ৰৰ ডেকা অধিকাৰ শ্ৰীযুত উমাকান্ত অধিকাৰীৰ পৰা পোৱা তুলাপাতৰ পুথি এখনৰ (তাৰিখ অজ্ঞাত) ৰ পৰা উদ্ধৃত। বৰ্ণবিন্যাস আৰু পাঠ ১৭৩০ শকৰ পুথি মতে আৰু পাঠান্তৰ ১২৬৭ চনৰ পুথিৰ পৰা দিয়া হৈছে।]

————

জন্মযাত্ৰাৰ নন্দোৎসৱ বা বোকা যাত্ৰা।

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ অনন্তৰে নন্দে দেখল ঃ অদ্ভুত মধুৰ মুৰুতি বালক জাত ভেল ঃ নন্দ যশোদা পৰম হৰিষে ঃ পঞ্চ শবদ সম্বাদ বজাই ঃ জৈছে মহা মহোৎসৱ কয়ল ঃ তদনন্তৰে গোপীসবো যশোদাক পুত্ৰজন্ম শুনিয়ে ঃ নানা সন্দেশ ধৰি কহো ঃ অন্যো অন্যে মাতি নন্দগৃহে আসি ঃ জৈছে মহা মহোৎসৱ কয়ল ঃ তা দেখহ শুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ ধনশ্ৰী ॥ মান জতি ॥

ধ্ৰুং ॥ হৰষে গোপিনি ঃ পুছয় ঘৰে ঘৰ ঃ
সুন সুন সখিগন ।
ছলহোঁ সব জাই ঃ জনম সাফলু ঃ
পেখো নন্দ-নন্দন ৰে ॥

পদ ॥ অমন মধুৰ ঃ মুৰুতি বালেক ঃ
ইত্যাদি (জন্মযাত্ৰা দেখা)।

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ঐছন প্ৰকাৰে গোপিসব নন্দগৃহে আসি কহোঁ ঃ মহা মহোৎসৱ কয়ে। পৰম

হৰিষে ৰহল ॥ তদনন্তৰেঃ গৰ্গ পুৰোহিত আসি কহোঁঃ জৈছে প্ৰবেশ কয়লঃ তা দেখহ শুনহঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ কানাড়া ॥ পৰিতাল ॥*

ধ্ৰুং ॥ আৱত গৰ্গ পুৰোহিত ৰঙ্গে ।
হাতহি পুস্তক বসুৱা সঙ্গে ॥

পদ ॥ ধৌত দশন বসন ধৌত গাৱে ।
কৰে ধৰি মালা হৰি-গুন গাৱে ॥
তেজি মধুপুৰ পাৱল গোকুল ।
আনন্দে যশোদা ভয়ো আকুল ॥
কৰতহুঁ পাৱে পড়িয়ে পৰনাম ।
সামাজিক লোকে বোলা ৰাম ৰাম ॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰে গৰ্গক দেখি নন্দে সপুটে উঠি প্ৰণাম কয়লঃ গৰ্গে আশীৰ্ব্বাদ দেলহ ॥

নন্দ—হে গুৰুঃ তোঁহো পৰম পণ্ডিতঃ জ্যোতিষকো জানহঃ হামাৰ পুত্ৰ দুইৰ জাত কৰ্ম্ম কৰহ ॥

গৰ্গ— জাতকৰ্ম্ম কৰা মই নেদেখো উচিত ।
সবে জানে যাদৱৰ মই পুৰোহিত ॥

*এই গীত আন ঠাইত আন ৰকমে আছেঃ যথাঃ—
আৰত গৰ্গ হৰি-গুন গাই । বসুৱা নাচত ডাৰি পকাই ॥
ৰামক কৃষ্ণক জাত গণিতে । নন্দক গৃহে ভৈল উপস্থিতে ॥
দেখি নন্দে উঠি কয়লি প্ৰণাম । সবহি নৰে বোলা ৰাম ৰাম ॥

মই কৰো তোমাৰ পুত্ৰৰ কৰ্ম্ম জেৱে ।
দৈৱকীৰ পুত্ৰ বুলি জানিবেক সবে ॥
তুমি বসুদেৱে আছে মহামিত্ৰৱতী ।
আপুনি সাক্ষাতে জানে কংস ক্ৰুৰমতি ॥
গুচিবেক শঙ্কা শুনি লোকৰ প্ৰবাদ ।
শিশুক মাৰিয়া পাছে মিলাবে প্ৰমাদ ॥

হে নন্দঃ হামাক সৰ্ব্বলোকে জানয়ঃ হামো যাদৱ বংশৰ পুৰোহিতঃ তোহাৰ পুত্ৰ দুইৰ জাতকৰ্ম্ম কৰিলেঃ কংস শুনি বহুত বিঘিনি আচৰবঃ উচিত নহে ॥

নন্দ—হে গুৰুঃ নজানিবে মোৰ বন্ধু যত ।
গোপ্য কৰি কৰা কৰ্ম্ম অন্তেসপুৰত ॥

হে গুৰুঃ হামাৰ জাতি কুটুম্ব সবেও জানব নাহিঃ গোপ্য কৰি অন্তঃপুৰে কৰব ।

সূত্ৰ ॥ পাছে গৰ্গে অলক্ষিতে পশি অভ্যন্তৰ ।
কৰিলন্ত যত জাতকৰ্ম্ম দুহান্তৰ ॥

আহে সমাজিক লোকঃ ঐছন প্ৰকাৰে গৰ্গে ৰামক জাত গনতি কৰিতে লাগল ॥

গৰ্গ—জানিবা ৰোহিনী পুত্ৰে জ্ঞাতিক ৰঞ্জিব ।
সিহেতু ইহাঙ্ক ৰাম সবেও বুলিব ॥
বলত অধিক পদে বুলিবেক বল ।
মুখ্য অস্ত্ৰ হুইবে আন লাঙ্গল মুষল ॥
শিক্ষা দিয়া মিলাইবেক যত যদুগন ।
সিহেতু ইহান নাম হুইবে সঙ্কৰ্ষণ ॥

হে নন্দঃ ৰোহিনী সুতে গুনৰ দ্বাৰা জ্ঞাতিক ৰঞ্জিব। এহি হেতু ইহাক সবেও ৰাম বুলিবেক ইহাক বলতো অধিক পদে বলও বুলিবেক: আৰ এহুঁ অন্যো অন্যক শিক্ষা দিয়ে যদুসবক মেল কৰি দেয়ব। এহি হেতু ইহাক সঙ্কৰ্ষণ বুলিও মাতিবেক।

সূত্ৰ ॥ কৃষ্ণক জাত গনতি কৰিতে লাগল ॥

গৰ্গ— হে নন্দ তোহাৰি পুত্ৰৰ জাত গনতি কহোঁ: সাৱধানে সুনহ ॥

তিনি বৰ্ণ আছিলন্ত তোমাৰ পুত্ৰৰ।
প্ৰথমে সত্যত ভৈলা শুক্ল কলেৱৰ ॥
ত্ৰেতাত ৰাতুল ভৈলা দ্বাপৰত শ্যাম।
এবে কলি যুগে আন ভৈল কৃষ্ণনাম ॥
পূৰ্ব্বত আছিল বসুদেৱৰ তনয়।
সিকাৰণে বাসুদেৱ নামৰ অন্বয় ॥
গুণে নাৰায়ণ সম তোমাৰ সন্ততি।
নিৰাপদে নিস্তাৰিবে অনেক দুৰ্গতি ॥
যত্নে ৰক্ষা কৰা আঙ্ক হৈবেক কল্যান।
এহি বুলি গৰ্গে পাছে গৈলা নিজ স্থান ॥

হে নন্দঃ তোহাৰি পুত্ৰ যুগে যুগে দেহধাৰণ কৰে ঠিক। সত্যত শুক্লবৰ্ণ: ত্ৰেতাত ৰাতুল বৰ্ণ: দ্বাপৰত শ্যামবৰ্ণ: এৱে কলিত ক'লা পদে কৃষ্ণবৰ্ণ: কৃষ্ণ নাম হৈব। পূৰ্ব্বে কোনো সময়ে বসুদেৱক পুত্ৰ

হয়ে ঠিক: এহি হেতু ইহাক বাসুদেৱ নাম হৈবেক। গুনে নাৰায়ণ সম। তোহাৰ সন্ততি যত্নে ৰক্ষা কৰহ: বহুত বিঘিনি আছয়: প্ৰবন্ধে ৰক্ষা কৰহ।

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰে: ঐছন প্ৰকাৰে গৰ্গ: ৰামকৃষ্ণক জাত গনতি কৰিয়ে: জৈছে স্তুতি কৰিয়ে: আপন থানে চলি গেল: তা দেখহ শুনহ: নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল।

গৰ্গ স্তুতি:—নাহি জন্ম তোমাৰ তথাপি জন্ম ধৰা।
ওহি জন্মে জীৱৰ জনম দূৰ কৰা ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক: ঐছন প্ৰকাৰে গৰ্গ পুৰোহিত আসি কহোঁ গণিতা কয়ল: তাৰাক নন্দে বহুত সন্মান কয়ল। তদনন্তৰে গোপগোপীসব পৰম হৰিষে পঞ্চ শবদ সংবাদ বজাই: মহা মহোৎসৱ কয়ল: তা দেখহ শুনহ: নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

ৰাগ ভাটিআলি ॥ তাল ছোক ॥

ধ্ৰুং ॥ আগো মাই১৫৬: গোকুলে উদয় যদুমনি।
১৫৭আনন্দে নন্দৰ পুৰ ছনি১৫৮ ॥

পদ ॥ গোপিগণ আসিয়া হৰিসে।
কৃষ্ণসিৰে কুসুম বৰিসে ॥

১৫৬। আলো ভাই: ১৫৭। ভাইৰে ভাই: ১৫৮। ধ্বনি:

হালধি গোৰস মোট১৫৯ ভৰি ।
সিঞ্চ সবে অন্যো অন্যে কৰি ॥
মোট১৬০ জলে সৰিৰ ভিজায়া ।
ৰঙ্গে হাসে নাছে গোপজায়া ॥
কৃষ্ণ যসোদাৰ মুখ চাই ।
প্ৰেমভৰে নয়ন ঝুৰাই ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ তদনন্তৰ গোপগণ উঠিয়ে অন্যো-অন্যে দধি দুগ্ধ সিঞ্চিয়ে ঃ জৈছে মহোৎসৱ কয়ল ঃ তা দেখহ শুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

পদ ॥ গোপগনে উঠিয়া হৰিসে ।
দধি দুগ্ধ সিঞ্চে দসো দিসে ॥
ঘসে১৬১ ঘৃত১৬২ ঘোলে মাৰে চাটি ।
দলি মাৰে লৱনুৰ পিণ্ড বাটি ॥
ঋষিগণে বেদধ্বনি কৰি ।
সঘনে সুমৰে হৰি হৰি ॥
দেৱগণে গগনে হৰিসে ।
নাছে হাসে কুসুম বৰিসে ॥
সিঙ্গা সঙ্খ ভোৰ ঢাক ঢোল ।
গগন পুৰিয়া হৰি বোল ॥

১৫৯। ঘট ঃ ১৬০। ঘটজলে ঃ ১৬১। দধি ঃ ১৬২। দুগ্ধ ঃ

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ বৃদ্ধসব উঠিয়ে ঃ মহা হৰিষে ধৰাধৰি কয়ে মাটিত বাগৰি ঃ জৈছে প্ৰেমৰসে আকুল ভেলহ ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

পদ ॥ সভাত জতেক বৃদ্ধ আছে ।
আনন্দতে উঠি সবে নাছে ॥
অন্যো-অন্যে কৰে ধৰাধৰি ।
ফুৰে সবে মাটিত বাগৰি ॥
কতো উঠি কৰে জয় জয় ।
উপজিল নন্দৰ তনয় ॥
মাধৱৰ পাদপদ্ম মনে ।
ধৰিআ গোপাল দিন ভনে ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ওহি জন্ম যাত্ৰা বোকা যাত্ৰা সম্পূৰ্ণ ভেল । ওহি মহোৎসয় জাৰাসবে পৰম শ্ৰদ্ধায়ে কৰয় ঃ কৰায়য় ঃ জাৰাসবে শ্ৰদ্ধায়ে শুনয় ঃ তাহেৰ কৃষ্ণচৰণে পৰম ভকতি মিলয় । ইহা জানি কৃষ্ণচৰণে মন থিৰ কৰিয়ে ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

ইতি বোকা-যাত্ৰা পাচতি সমাপ্ত ॥

[এখন ছপা পুথিৰ পৰা উদ্ধৃত আৰু এখন নকল পুথিৰ পৰা পাঠান্তৰ দিয়া হৈছে ।]

গোপী-উদ্ধৱ সম্বাদ নাট

(উদ্ধৱজান   অঙ্ক)

শ্রীকৃষ্ণায় নমঃ ॥

শ্লোক ॥   নমোঽকিঞ্চনৱিত্তায় নিবৃত্তগুণৱিত্তয়ে ।
আত্মাৰামায় শান্তায় কৈৱল্যপতয়ে নমঃ ॥১॥

অথ ভটিমা ॥

[জয় জয় জগজন ঃ   জিৱন জাদৱ ঃ
দেৱ দেৱকু দেৱা ।
চতুৰবয়ন ভৱ ঃ   সুৰপতি জাকৰ ঃ
কৰু নিত চৰনহি সেৱা ॥
সকল নিগমগন ঃ   সনক সনাতন ঃ
অন্ত নপাৱতু জাৰ ।
জে৺ ৰোমকুপে ঃ   অণ্ড কোটি আৱত ঃ
সো হৰি দৈৱকি কুমাৰ ॥১॥
জাহেৰ নাম ৯ ঃ   গুনক সুনিয়ে ঃ
কম্পিত কালক প্ৰান ।

---

১ । গুননাম ঃ

সোহি কংস ভয় ঃ গোকুলে পলাৱত ঃ
ওহি লিলা কোই জান ॥
চৰনক ঘাতে ঃ সকট উৎপাৰল ঃ
হৰলি পুতনিকা প্ৰান২ ।
জো হৰি বন—ঃ অগনি ভয় কৰলি ঃ
গোপগোপি পৰিত্ৰান ॥২॥
ধৰু গিৰি মন্দৰ ঃ দেৱ পুৰন্দৰ ঃ
জোহি কৰলি দৰ্পচুৰ ।
কৰি বহু ৰঙ্গ ঃ ঢঙ্গ কেলি কৌতুক ঃ
গোপিনি মনুৰথ পুৰ ॥
দুষ্ট অৰিষ্ট ঃ কেশি কৰি মোড়ন ঃ
চোড়ল বৎস্বকু প্ৰান ।
সো হৰি গিৰি — ঃ বিবৰ মহ কৰলি ঃ
গোপসিশু পৰিত্ৰান ॥৩॥
ঐচন লিলা ঃ দৰ্শসি হৰিসে ঃ
তাৰল গোকুল নিসেস্ ।
সঙ্গে অক্ৰুৰ ঃ চড়ি ৰথে গোবিন্দ ঃ
মধুপুৰি ভয়ো পৰবেস ॥
সঙ্গে গোপগন ঃ নগৰি বেড়াৱত ঃ
গতি গম্ভিৰ গজ ঠান ।
পেখি পুৰৰমনি ঃ কৰত নয়ন ভৰি ঃ
মুহ পঙ্কজ মধুপান ॥৪॥

২। লিলা নৰ তনু ঃ ধৰাস হৰি হৰিয়ে ঃ হৰলি পুতনিকা প্ৰান

সুদমাৰ ফুল ঃ পৰিয়ে হৰি হ ৰসে ঃ
ঋজু কয় কুবুজিক তনু ।
পসি জজ্ঞসাল ঃ মাৰল সেনা ঃ
ভাঙ্গল কংসক ধনু ॥
দুষ্ট মুষ্টিক ঃ মল্লসব মোড়ল ঃ
চোড়ল কংসক প্ৰান ।
থাপি উগ্ৰসেন ঃ পিতাক মাতাক ঃ
কৰলি দুখ নিৰজান ॥৫॥
গুৰু সান্দপানি ঃ মাগল জানি ঃ
মৃত্তক পুত্ৰ কয় দান ।
পুনু মধুপুৰি ঃ প্ৰবেসি গোবিন্দ ঃ
জ্ঞাতিক করু বহু মান ॥
গোপিক প্ৰেম— ঃ ভকতি সুনি অধিক
আকুল ভয়ো লক্ষ্মীকান্ত ।
মাতি উদ্ধৱক ঃ পঠায়া গোকুলপুৰি ঃ
কয়লি গোপিনিসব সান্ত ॥৬॥]*
বোলো কৰজোৰি ঃ সুনসব লোই ।
মুঢ়ক দোস ধৰবি নাহি কোই ॥
বাতুল বালক ঃ বোলয় বহুবানি ।
তাকৰ দোস ধৰয় কোন প্ৰানি ॥৭॥
মৰসিবা জানি ঃ হামাৰ জত দোষ ।
হৰিগুণ সুনি কয় হৃদয় সন্তোষ ॥৮॥

*ম ধৰ দেৱৰ ভটিমা ঃ

ক্ষেমব দোষঃ সাধুক ওহি ৰাম ।
কহয় গোপাল ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥৮॥

সুত্ৰ ॥ ভো ভো সভাসদ ঃ জে সকল সুৰাসুৰ বন্দিত পাদপদ্মঁ ঃ সৰল সংসাৰ জাকৰ স্ৰজনা ঃ জাহেৰি নামে মহাপাপিসব সংসাৰ নিস্তৰে ঃ সোহি পৰমেশ্বৰ শ্ৰী শ্ৰীকৃষ্ণ : দৈৱকি গৰ্ভে জনম লভিয়ে ঃ কংসক ভয়ে গোকুলে গৈএ কহো ঃ মনুস্য ভাৱ দৰসিয়ে ঃ বহুবিধ লিলা কৰল। তদনন্তৰে— পুনু মথুৰা-পুৰি প্ৰবেসি ঃ কংসক মাৰি ঃ উগ্ৰসেনক ৰাজা কয়ল ঃ পিতাক মাতাক বন্ধন চোৰল ঃ গুৰু গৃহে সাস্ত্ৰসব পঢ়ি ঃ পুনু মধুপুৰি আৱল ঃ উগ্ৰসেনে কৃষ্ণক যুৱৰাজ কয়ল ঃ মথুৰা নগৰে বৈকুণ্ঠ সম্পদ মিলল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ মথুৰাপুৰে পৰম কৌতুকে ৰহল ॥ তদনন্তৰে কৃষ্ণক বিযোগে গোপিসব ঃ জে দুখ পাৱল ঃ তাহেক ঃ পথিক মুখে সুনিয়ে ঃ উদ্ধৱক পঠাই ঃ সান্ত কৰাওল । সোহি উদ্ধৱ-সম্বাদ নাম নাট ঃ ওঁহি সভা মধ্যে কৰব ঃ তাহেক সাৱধানে দেখহ সুনহ ॥

পুনঃ সুত্ৰ ॥ আকাশে কৰ্ণং দত্বা ॥ আহে সঙ্গি কি বাদ্য বাজৈচে ॥ সঙ্গি বোল ॥ সঙ্গি সখি ঃ দেৱ দুন্দুভি বাজত ॥ আঃ দেৱ দুন্দুভি বাজত ॥ আঃ শ্ৰীকৃষ্ণ মিলল ॥

শ্লোক ॥ প্ৰৱেশমকৰোৎ কৃষ্ণঃ সঙ্গে বীৰোদ্ধৱস্তদা ।
ছত্ৰচামৰসংযুক্তো যোগেশঃ সহ যাদৱৈঃ ॥২॥

সুত্ৰ ॥ ভো ভো সভাসদসব ঃ প্ৰথমে উদ্ধৱ সাত্যকি সুনন্দ নন্দ প্ৰমুখ্যে জাদৱগন সহিতে ঃ জৈছে সভা মধ্যে শ্ৰীকৃষ্ণ প্ৰবেস কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ সিন্ধুৰা ॥ মান একতালি ॥

আৰে যাদৱৰাজ কয়ো পৰবেস ।
সঙ্গে উদ্ধৱ বিৰ জাদৱ নিসেস ॥

পদ ॥ চত্ৰ চামৰ ধ্বজ জোগান অসেস ।
আনন্দে ৰতন মন্দিৰ পৰবেস ॥
তনু নৱ নিৰদ পৰিত পিতবাস ।
পঙ্কজ নয়ন বয়নে মন্দ হাস ॥
মুকুট কুণ্ডল হাৰ ঝনকে সৰিৰে ।
কহয় গোপাল হৰি পদে ধৰি সিৰে ॥*॥১॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ঐচন প্ৰবেস কয়ে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ আসনে বৈঠল ঃ বৃদ্ধ জাদৱসব সভামধ্যে কৃষ্ণক আদৰে ৰহল । ৰত্ন মন্দিৰ মাঝে শ্ৰীকৃষ্ণ জৈছে প্ৰকাস কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগশ্ৰী ॥ জোতি ॥

মথুৰা মধুৰ পুৰি ৰহলি মধাই ।
সকল নগৰি চলি আনন্দ বঢ়াই !

পদ ॥ পুন্ন ঘট প্ৰদিপ প্ৰকাসে হাটিআৰি ।
ধ্বজ দণ্ড পতকা তোৰন সাৰি সাৰি ॥
জয় ৰাম কৃষ্ণ জয় ঘোষে নাৰি নৰে ।
বৈকুণ্ঠ সম্পদ সুখ মিলে ঘৰে ঘৰে ॥
কনক আসন ৰত্ন মন্দিৰৰ মাঝে ।
কোটি মহেন্দ্ৰ জিনি জ্বলে যদুৰাজে ॥
উপৰে প্ৰকাসে চন্দ্ৰ সম স্বেত চত্ৰ ।
ৰত্নময় ভুষন পৰিতে পিত বস্ত্ৰ ॥
প্ৰসন্ন বদন পুৰ্ণ ইন্দু কোটি গঞ্জে ।
অৰুন চৰন ভকতৰ ভয় ভঞ্জে ॥
ৰত্ন দণ্ড চামৰ প্ৰকাসে সাৰি সাৰি ।
কহয় গোপালে গতি মুকুতি মুৰাৰি ॥*॥২॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ঐচন প্ৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ সভা মধ্যে ৰহল । তদনন্তৰে গোপগোপি সহিতে নন্দ যসোৱা ঃ জৈছে প্ৰবেস কয়ল ঃ তাহেক দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ কানৰা ॥ মান পৰিতাল ॥

আৰে যসোৱা-নন্দ কয়ো পৰবেস ।
সঙ্গে চলল গোপ-গোপিনি নিসেস ॥
পদ ॥ মনোহৰ বসন ভুষন জাতিঃকাৰ ।
কঙ্কন কুণ্ডল মুকুট হেমহাৰ ॥

সুন্দৰ বদন সাৰদ চন্দ্ৰ ৰঞ্জে ॥
উজ্জ্বল নয়ন কমল-ডল গঞ্জে ॥
মনিময় মঞ্জিৰ চৰনে কৰু বোল ।
গতি গোবিন্দ মেৰি গোপালে বোল ॥*॥৩॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ঐচন প্ৰকাৰে প্ৰবেস কয়ে ঃ দাসদাসি সহিতে নন্দ-যসোদা এক পাস হুয়া ৰহল ॥ তদনন্তৰে গোপিসব এক পাস হুয়া ৰহল ॥ পুনু শ্ৰীকৃষ্ণক বিযোগে গোপিসব তাপিত হুয়া ঃ জৈছে বিলাপ কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ মাউৰ ধনশ্ৰী ॥ তাল জৌতি ॥

গোপিনি-প্ৰান কাহে না গেয়োৰে গোবিন্দ ।
হামু পাপিনি পুনু ঃ পেখবোঁ নাহি আৰ ঃ
সো হ বদন অৰবিন্দ ॥
পদ ॥ কমন ভাগ্যঅতি ঃ ভয়োৰে সুপৰভাত ঃ
আজু[৩] ভেটব[৪] মোহ[৫] চান্দা ।
উগত সুৰ ভুৰ ঃ গেয়োৰে গোবিন্দ ঃ
ভয়ো গোপবধু আন্ধা ॥
আজু[৬] মথুৰাপুৰি ঃ মিলব মহোস্বৱ[৭] ঃ
মাধৱ সাধব মান ।

---

৩ আযু ৪। ভেণ্টব ৫। মুখ ৬। আযু ৭। মহোৎসৱ

গোকুলক মঙ্গল ঃ ছুৰ গয়ো, নাহি ঃ
বাজত বেনু নিস্যান৮ ॥
আজু৯ জত নাগেৰি ঃ কৰত নয়ন ভৰি ঃ
মুখ পঙ্কজ মধুপানা ।
হামাৰি বঙ্ক বিধি ঃ হাতে হৰল নিধি ঃ
কৃষ্ণ-কিঙ্কৰ ৰস ভানা ॥*॥৪॥

সুত্ৰ ॥ ঐচন প্ৰকাৰে গোপিসব কৃষ্ণক বিযোগে তাপিত হুয়া ঃ কৃষ্ণ বাক্য সন্দেস সুমৰি ঃ কথং কথমপি প্ৰান ধৰিয়ে ঃ পন্থ নিৰেখি ৰহল। সোহি সময়ে নন্দাদি গোপগন গোকুলে মিলল ঃ কৃষ্ণ নাহি আৱত ঃ তাহেক সুনি মুৰুচি পৰল ঃ পুনঃ সন্ধোক্ষন হুয়া ঃ হেঠ মাথে ৰহল ॥

গিত ॥ ৰাগ কেদাৰ ॥

ৰাম পথে নেহাৰি ঃ ৰঙ্কে ব্ৰজনাৰি ঃ
আনন্দে আকুল মন ।
হন্তে মধুপুৰি ঃ আৱৰ বহুৰি ঃ
পেখবো চান্দ্ৰ বয়ন ॥
মিলল গোপগন ঃ নাসিলা নাৰায়ন ঃ
সুনিল জেখনে কানে ।

৮। বিসান ৯। আয়ু

মুৰুচি পৰল ঃ চেতন হৰল ঃ
মৰল গোপিনি প্ৰানে ॥
সন্ধুকি গোপিগন ঃ তাৱে তনুমন ঃ
সুমৰি কানুক নেহা ।
মলিন বদন ঃ বসন ভুষন ঃ
কৃস পৰিল দেহা ॥
হৰিৰ সোক ছুখ ঃ সাগৰে মজিয়া ঃ
নিমিসে বৰিস জাই ।
মাধৱৰ পদ ঃ বেনু সিৰে পৰসি ঃ
দিন গোপালে গাই ॥*॥৫॥

সুত্ৰ ॥ কৃষ্ণক সোকে ছুখ-সাগৰে মজ্জল ঃ এক দিবস বৰিস সম জাৱত ঃ বসন ভুষন বিলাস সব চাৰল ঃ গোপিসব নিসি নিন্দ্ৰা নাহি কৰয় ঃ দিবসে দিস সব প্ৰসন্ন নাহি ঃ ওঁহি ছুখে গোপিসব ঃ জৈছে বিলাপ কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ শ্ৰী ॥

গোকুল আজু ঃ গোপাল বিনে ঃ ভয়ো আন্ধিআৰি ।
উগত সুৰ ছুৰ গয়োৰে মুৰাৰি ॥
পদ ॥ হামাৰি জিৱন ধন১০ গয়োৰে গোবিন্দ ।
নয়নে নেদেখোঁ আৰ পদ অৰবিন্দ ॥

১০। ছুৰ

ৰবি বিনে দিন নোহে১১ জল বিনে মীন ।
হৰি বিনে গোপিৰ জিৱন ভেল ক্ষীন ॥
ধৰনি লুটিয়া গোপি ফোকাৰে সঘনে ।
কহয় মাধৱ গতি নন্দৰ নন্দনে ॥*॥৬॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ঐছন প্ৰকাৰে গোপিসৱ পৰম তাপিত হুয়া ৰহল ॥ তদনন্তৰে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক সভামধ্যে দুত পঠাই পথিক মতাৱল ॥

দুত বোল ॥ আহে পথিক ঃ তোহোঁ শ্ৰীকৃষ্ণক সমিপে চলহ ॥

গিত ॥ ৰাগ কানৰা ॥ মান পৰিতাল ॥

আৱত পথিক ৰাজ সমাজে ।
মিলল ৰঙ্গ হৃদয়ৰ মাঝে ॥
পদ ॥ গাৱে বঘাম্বৰ ভিক্ষুক কাছ ।
প্ৰবেসি সভা লগাৱল নাছ ॥
পাৰব বিভু দুৰ হুইব দুখ ।
পেখব কৃষ্ণ কমলমুখ ॥*॥৭॥

সুত্ৰ ॥ ঐছন প্ৰকাৰে ভিক্ষুক শ্ৰীকৃষ্ণক আগু পৰি পৰনামি কৰ জোড়ি ৰহল ঃ পেখি শ্ৰীকৃষ্ণ পুচয়ে লাগল ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে পথিক ঃ আ ঃ হামাৰ পিতামাতা ঃ নন্দ যসোদাৰ কুসল বাত কহ ঃ গোপি-সব হামাৰ প্ৰিয়তম ঃ তাৰাসবৰ কুসল কহ ॥

১১। ৰোহে ঃ

সুত্ৰ ॥ ওঁহ বুলি শ্ৰীকৃষ্ণ মৌনে ৰহল ।

পথিক বোল ॥ আহে শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ তোহোঁ দেৱকো দেৱতা ঃ পৰম ইশ্বৰ ঃ আপুন সৰ্ব্বজান ঃ গোকুলবাসিক দুখ কি কহব ঃ হে নাথ ঃ তোহাক বিযোগে দিৱসে যুগ সত জাই ঃ সৱিৰসব কৃষ ভেল ঃ অন্ন ভোজন চাৱল ঃ পৰম প্ৰেমে বিহবল১২ হুয়া বৃন্দাবনে বিচাৰ কয়ে ভ্ৰময় ঃ নন্দ যসোদাক দুখ কি কহব ঃ বৰ্জনি দিৱসে নয়নে লোতক ছেদ নাহি ঃ ৰজনি প্ৰভাতে গোপিৰ গৃহে গৃহে বিচাৰি বেঢ়াৱয় ঃ—

আহে গোপিসব ঃ হামাৰি প্ৰানপুত্ৰ কৃষ্ণ কতিহোঁ গেল ঃ ওহি বুলি মুৰুচি পৰয় ॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি পথিক মৌনে ৰহল ॥ শ্ৰীকৃষ্ণে উদ্ধৱক হাতে পথিকক বহুত বিত্ত দিয়াৱল ॥ তদনন্তৰে শ্ৰীকৃষ্ণ নন্দ-যসোদাৰ পৰম প্ৰেম ঃ গোপিসবৰ বিৰহ-দুখ সুনএ ঃ পৰম বিকল হুয়া ঃ হৃদয়ে ধৰয়ে নাহি পাৰল ঃ কমল নয়ন ভৰি লোতক ঝুৰয়ে লাগল ঃ সভা মধ্যে ৰহয়ে নাহি পাৰল ঃ অন্তেষপুৰ প্ৰবেসি ঃ উদ্ধৱক হাতে ধৰি কহোঁ ঃ বোলয়ে লাগল ॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ হে উদ্ধৱ ঃ তোহোঁ হামাৰ পৰম প্ৰিয়তম ঃ তোহোঁ পৰম পণ্ডিত ঃ হামাৰি

১২। বিকল

ৰহস্য কাৰ্য্য সাধহ ঃ তোহোঁ সত্বৰে গোকুলে চলহ ঃ হামাৰ পোষ্টা পিতামাতা ঃ নন্দ যসোদাক প্ৰবোধ কৰহ ঃ গোপিসবক সান্ত কৰ গিয়া ঃ হামাৰ বিৰহে ঃ গোপিসব জে দুখ পাৱয় ঃ তাহে সুনহ ॥

গিত ॥ ৰাগ কৌ ॥

ধ্ৰুং ॥ চলৰে চল ১৩ বন্ধু উদ্ধৱ হে ঃ সুমৰি ১৪ গোকুল মন দহে।
গোপি আকুল হামু বিৰহে ॥

পদ ॥ সুমৰি সুমৰি মন ঃ ঝুৰয় ঘনে ঘন ঃ
ধৰিতে নপাৰোঁ হীৱ ১৫॥
হামাতে নিতে নিত ঃ সুম্পি প্ৰান চিত ১৬
সয়ল গোপিনি ধৰে জিৱ ১৭॥
পুত্ৰ পৰিয়াৰ ঃ চাড়ল নিৰন্তৰ ঃ
হামাতে কয় পাতিআসা ।
মাধৱদাস দীন ঃ কহয় ভকতি হিন ঃ
হঞ্ঁ হৰিদাসক দাসা ॥ ❋ ॥৮॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ওঁহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ প্ৰেমপত্ৰ লেখি উদ্ধৱক হাতে দেলহ ঃ আপুনাৰ বসন ভূষন সাৰুপ্য ১৮ নিঝোজন কয়ল । সোহি সময়ে গোপিৰ প্ৰেম ভকতি সুমৰি বিহ্বল হুয়া ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ

১৩। "সুনৰে সুন" ঃ ১৪। মেৰি সুমৰি ঃ ১৫। হিয়ে ৰে ঃ ১৬। চিত্ত ঃ ১৭। জীৱ ৰে ঃ ১৮। সাৰূপ্য ? ঃ

উদ্ধৱক হাতে ধৰি জে বোলল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ ভুপালি ॥ মান-একতালি ॥

ধ্ৰুং ॥ বিৰহে আকুল গোপি হামাকু নিমিত্ত ।
ঝুৰে নয়নক নিৰ থিৰ নোহে চীত্ত ॥

পদ ॥ মাধৱ কহ ১৯ উদ্ধৱক ধৰি হাত ।
কহ মোহে গোপিনিক সন্দেস বাত ॥
জানয়ে নাহি গোপি মোহি বিনে আন ।
দেহু বোধ উদ্ধৱ গোপিক ৰহু প্ৰান ॥

তাল চুটা ॥

ধ্ৰুং ॥ নাহি সুহৃদ মোহে গোপিনি সমান ।
তাঁহেৰ দুখ সুনি চুটে মেৰি প্ৰাণ ॥

পদ ॥ এ উদ্ধৱ ঃ চল গোকুলকু২০ লাই ।
সুমৰিতে মোহে গোপিনিক জীৱ জাই ॥
হামাকু সপত সান্ত কৰু ব্ৰজনাৰি ।
বোলিতে কমল নয়নে ঝুৰে বাৰি ॥

থৰমান ॥

ধ্ৰুং ॥ নাৰে নয়নে নিন্দ নাহি অন্নপান ।
হা হৰি বুলিতে তেজই জৈছে প্ৰাণ ॥

১৯। কহই ঃ ২০। গোকুল ঃ

পদ ॥ মোহে চৰণ মনে ধৰি ঝুৰে নিৰ ।
তাঁহেৰ দুখ সুনি চীত্ত নোহে থিৰ ॥
এ উদ্ধৱ বন্ধু ঃ সুন গোপিনিক দুখ ।
তনুমন ঝামৰ মলিন ভেলি মুখ ॥
কহবি বিনয় বানি গোপিনিক আগে ।
কয়লহ বন্ধু মোহে প্রেম অনুৰাগে ॥
নাহি চাড়হোঁ সখি তাঁহেৰ সন্নিত ।
তাপ তেজহু অব থিৰ কৰু চিত২১ ॥৯॥

সুত্র ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ দেখু দেখু ঃ ঐছন প্রকাৰে ঃ উদ্ধৱ কৃষ্ণক আদেশ সুনিয়ে তত্তকালে উঠি কহো ঃ কৰজোৰি প্রদক্ষিনে প্রনিপাতে নমস্কাৰ কয়ল ঃ হাতে পদধুলি তুলি মাথে মাখল । পুনঃ নমস্কাৰ কয়ে ঃ কৃষ্ণৰ চৰন হৃদয়ে ধৰি ঃ ৰথে চৰ ঃ জৈছে গোকুলে চলল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ কামোদ ॥ তাল চুটা ॥

উদ্ধৱ চলিলা ৰথে ঃ ধৰিলা ব্রজেৰ পথ ঃ
হৰি স্মৰি হৰিসে মনত ।
নজানিলা মহামানি ঃ ঘোৰাসে লৈজান্ত টানি
গোপপুৰে প্রবেসি ৰথত ॥

২১। চিত্ত, চীত ঃ

পদ ॥ সুনিলা বংসিৰ ধ্বনি ঃ তম্বুল সবদ চনি ঃ
এৰে নেৰে২২ মথে দধি ঘোল ।
গোকুল নগৰি চনি ঃ সুনি ৰামকৃষ্ণ ধ্বনি ঃ
দীন গোপাল মুঢ়ে বোল ॥৯॥১০॥

সুত্র ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ঐছন প্রকাৰে উদ্ধৱ ঃ গোকুলে প্রবেস কয়ে কহোঁ ঃ ৰাজপথে চলিতে বহুবিধ মহোৎসৱ দেখল ঃ ধেনুবৃষবৎসসব পেখল ঃ গোপগোপিসব বস্ত্রঅলঙ্কাৰে অলঙ্কৃত হয়ে কহো ঃ প্রেমভাৱে হৰিগুন গীত গাইতে আছে ঃ ঘৰে ঘৰে অসংখ্য প্রদিপ-অগৰু-ধূপবাসে২৩ নগৰ সুবাসিত কৰিতে২৪ আছে ঃ অসংখ্যাত গৰুৰ ধুলিএ পন্থাবৃত হয়া আছে । সোহি সময়ে উদ্ধৱ ঃ নন্দৰ ঘৰে প্রবেস ভেল ঃ নন্দে উদ্ধৱক পৰম সাদৰে আলিঙ্গি ধৰিএ ঃ গৃহে আনি কহোঁ বিষ্টুবুধি কয়ে ঃ বহুবিধ পুজা কয়ল ঃ ষড়ৰসে পঞ্চামৃতে ভোজন কৰাৱল ঃ সয়নক লাগি সুবর্ণ খাট দেলহ ঃ উদ্ধৱৰ শ্রম দুৰ ভেল ঃ দেখি নন্দে পৰম সাদৰে ৰামকৃষ্ণৰ বাত পুছয়ে লাগল ॥ তাহে সুনহ ॥

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥

পুছয় নন্দে আনন্দে আতি ।
প্রবেসিয়া মধুপুৰ ঃ মাৰি বৈৰি কংসাসুৰ ঃ
সুখে কি আছন্ত পালি জ্ঞাতি ॥

২২। দুহেগৰু ? ২৩। বুপাক্ষে ঃ ২৪। কৰে ঃ

পদ ॥ একুঞ্জ নিকুঞ্জ বনঃ গিৰিবৰ গোবৰ্দ্ধন ঃ
কালিন্দ্রি পুলিন গোপগৰু ।
মোহোৰ পালন ধনঃ বুলি প্ৰভু নাৰায়ন ঃ
স্মৰা কি ভকত-কল্পতৰু ॥
সুন হে উদ্ধৱ প্ৰানঃ আৰ কি আমাৰ থান
বাৰেক মিলব প্ৰানহৰি ।
দেখি ছুৰ হৈব ছুখঃ সুন্দৰ কমল মুখঃ
আনন্দে দেখিবোঁ নেত্ৰ ভৰি ॥*॥১১॥

সুত্ৰ ॥ পুনঃ নন্দে উদ্ধৱক সম্বোধি বোলয়ে লাগল ॥

নন্দ বোল ॥ হে উদ্ধৱঃ শ্ৰীকৃষ্ণ জেন প্ৰানবন্ধুঃ তাহে সুনহঃ মখ-ভঙ্গ খঙ্গে ইন্দ্ৰে বাত বৃষ্টি কয়লঃ তাহেত হামাক ৰাখলঃ বন-বহ্নিত ৰক্ষা কয়লঃঅঘ বক ধেনুক পুতনাঃ আনো বহু বিধ ভয় হন্তে ৰক্ষা কৰৈছে ॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি নন্দে গদগদ বাক্যেঃ প্ৰেমেঃ কণ্ঠ নিৰোধ কয়েঃ মৌনে ৰহল ॥ তদনন্তৰে যসোৱা কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ সুনিয়েঃ পৰম আকুল হুয়াঃ বিলাপ কৰিতে লাগল ॥

তা সুনহ ॥

গিত ॥ ৰাগ শ্ৰী ॥

যসোৱা সুমৰি হৰিৰ গুনঃ আকুলিত মনে।
পুলকিত তনু নিৰ ঝুৰয় নয়নে ॥

পদ ॥ হৰি হৰি প্ৰান পুত্ৰ গৈলা পৰিহৰি ।
আসাতেসে আছো কথমপি প্ৰান ধৰি ॥
মোৰ জিৱ ধন পুত্ৰ নাহিকে এক্ষনে ।
কহয় গোপাল গতি মাধৱ চৰণে ॥*॥১২॥

সুত্ৰ ॥ পুনঃ যসোৱা উদ্ধৱৰ আগেঃ কৃষ্ণ-গুন সুমৰি বিলাপ কৰিতে লাগল ॥

যসোৱা বোল ॥ হে উদ্ধৱঃ গৃহ আঙ্গিনা কৃষ্ণ বিনে সুন্য ভেলঃ একো গৃহ-কৃত্য কৰিতে নাহি পাৰোঁঃ ওঁহি ব্ৰজপুৰ বৃন্দাবন চন্ন ভেলঃ হাহা উদ্ধৱঃ কি কহবোঃ হামাক কোন অপৰাধে তেজলঃ সে সুনাস। মুখঃ বাহু ৰক্ষস্থলঃ আৰৰ নাহি পেখব ॥

সুত্ৰ ॥ পুনঃ যসোমতি উদ্ধৱক আগে বাত পুচয়ে লাগল ॥

গিত ॥ ৰাগ গৌৰি ॥

পুচত ঘনেঃ চান্দ বয়ন
সুমৰি যসোদা মাই ।
উদ্ধৱ কহঃ হামাৰি বিৰহ
তাপে তনু মিলাই ॥
পদ ॥ হামু অভাগিঃ নাহি পেখবোঃ
সোহি প্ৰান মধাই ॥
পৰান নৱহেঃ কানু বিৰহে
গিৰি বৃন্দাবন চাই ॥

কুটিল অলক ঃ তিলক নাসিকা
অরুন অধৰ সোহে ।
সুবলিত ভুজ ঃ বাহু বক্ষস্থল
সুমৰিতে মন মোহে ॥*॥ ৩॥

সূত্র ॥ ঐচন প্রকাৰে নন্দ যসোদা ঃ কৃষ্ণগুন [বর্ণাইতে] ২৫ পৰম প্রেম বাক্য গদগদে মৌন ৰহল । তদনন্তৰে উদ্ধৱ জৈছে পৰম সাদৰে প্রবোধ কয়ল ঃ তাহেক দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

উদ্ধৱ বোল ॥ হে নন্দ ঃ হে যসোদা ঃ তোৰাসব জগতৰ পুজ্য ভেলা ঃ শ্রীকৃষ্ণত তোহাৰ পৰম প্রেম ভকতি ভেল দেখিআ পৰম সন্তোষ ভেলোঁ ঃ ওঁহি কৃষ্ণত পুত্র-বুধি দুৰ ঃ কৰহ ঃ ওঁহি কৃষ্ণ জৈছে পৰম দেৱতা ঃ তাহে সুনহ ॥ জগতৰ পৰম কাৰন ঃ তাহেৰ নাম স্মৰন মাত্রে ঃ পতিত পাতকিসব নিস্তাৰ হয় ঃ ওঁহি কৃষ্ণক অন্ত-কালে জোহি স্মৰে ঃ সোহি কৃষ্ণক ৰূপ পাৱয় ঃ তত্তকালে বিমানে বৈকুণ্ঠে চলয় ॥ আহে যসোদা ঃ তোহাৰ মনে পৰয়ে নাহি ঃ মৃত্তিকা-ভোজন সময়ে ঃ ওঁহি কৃষ্ণৰ উদৰে ঃ চৌদ্ধয় ভুবন পেক্ষল ঃ লৱনু খাইবাৰ পদে ঃ তোহোঁ উৰলে বান্ধিতে লাগল ঃ গৃহৰ জত জৰী বান্ধিতে নাহি পাৰয় ঃ ইহাক মনে পৰয়ে নাহি ॥ আহে নন্দ ঃ তোহোঁ কৈছে বিছুৰল ঃ

২৫। মূলত বর্ণিতে

যে সময়ে মথুৰা প্রবেসি ৰজকৰ মাথা চৰৱে চিণ্ডল ঃ বেস্যকাৰক স্বাৰূপ্য দেলহ ঃ কুব্জিক ঋজু কয়ল ঃ তিনি তাল মান ধনু ভাঙ্গল ঃ কুবলয় চানুৰ কংস নিপাতল ঃ ইহাক জানি কৃষ্ণত পুত্র-বুধি চাৰহ ॥

সূত্র ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ওঁহি বুলি উদ্ধৱ মৌনে ৰহল ঃ নন্দ-যসোদাৰ পৰম প্রেম-ভকতি দেখি ঃ উদ্ধৱ বিস্ময় ভেল ঃ সুবর্ন খাটত সয়ন কয়ল । সোহি সময়ে ৰজনি প্রভাত জানি ঃ গোপিসব সয্যা হন্তে উঠি ঃ চতাল গৃহক সাজি ঃ প্রদিপসব লগাই ঃ অনুৰাগে কৃষ্ণ-গুন গাই ঃ দধি মথিতে লাগল জৈছে ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ বসন্ত ॥

মাই সবে ঃ মথনি মথে ঃ
ৰাম হৰি পদে কৰা ৰতি ।
আতি অনুৰাগে ঃ মাধৱৰ পাৱে ঃ
নচাৱয় প্রেম ভকতি ॥

পদ ॥ প্রদিপৰ কান্তি ঃ তনু জ্বলে আতি
ৰত্নময় অলঙ্কাৰ ।
মকৰ কুণ্ডল ঃ কৰে জল মল ঃ
গলে সাতেসৰি হাৰ ॥

কত ধ্যান ধৰি ঃ পৰম সাদৰি ঃ
চৰনে চাপিয়া কোল ।
প্ৰেমে হুয়া ভোল ঃ নাই মাত বোল ঃ
দীন গোপালে বোল ॥॥১৪॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ গোপিসব গৃহ হন্তে বাজ ভেল ঃ ৰাজপথ ওলাই নন্দৰ ঘৰে সুবৰ্ন ৰথ দেখল ঃ অন্যোঅন্যে জে বোলল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ হৰি বোল হৰি ॥

গোপি বোল ॥ হে সখিসব ঃ নন্দ মন্দিৰে কৃষ্ণ আৱল ॥

সুত্ৰ ॥ তাহে সুনি আৰ এক গোপি বোলয়ে লাগল ॥

গোপি বোল ॥ আহে সখি ঃ কৃষ্ণ নাহি আৱত ঃ ওঁহি জে হামু জানলো হামাৰ প্ৰানকৃষ্ণ মধুপুৰি লৈয়া গেল ঃ সোহি কংসদুত অক্ৰুৰ ঃ আপুনি স্বামি কংসক মৰাৱল ঃ তাহেৰ পিণ্ড দিতে হামাৰ ঃ মাংস কাটি নিতে আৱল ঃ ওঁহ পৰম ক্ৰুৰ ॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি গোপিসব অক্ৰুৰক ডাকি ঃ গাৰি দিতেছে। সোহি সময়ে নিত্য সমপিয়া জমুনা তিৰ হন্তে আসিতে উদ্ধৱক পেখল ঃ হঠাতে কৃষ্ণ মানি ঃ সলজিত ভেল ঃ জৈছে অন্যোঅন্যে বোলয়ে লাগল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ গৌৰি ॥

পেখি উদ্ধৱ ঃ কৃষ্ণ অনুমানি ঃ
সলজিত গোপবালা ।
দেখ সখিগন ঃ ইটো কোন জন ঃ
গলে নৱ পদ্মমালা ॥

পদ ॥ তনু নৱ ঘন ঃ ৰতন ভুষন ঃ
কৃষ্ণৰ সমান জলে ।
হসিত বয়ন ঃ কমল নয়ন ঃ
দিব্য বনমালা গলে ॥
পাছে চাপি কায ঃ জানি হৰিদাস ঃ
হুয়া অৱনত আতি ॥
মাতি বিৰলত ঃ গোপিগন জত ঃ
বসিলা সমাজ পাতি ॥॥১৫॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ গোপিসব বিৰল থানে সভা পাতি ঃ উদ্ধৱত কৃষ্ণৰ বাত পুচয়ে লাগল ॥

পুন ঃ গোপি বোল ॥ হে উদ্ধৱ ঃ তোহোঁ কৃষ্ণৰ মুখ্য সেৱক ঃ হামো জানলোঁ ঃ তোহাক পিতাক মাতাক পাশে পঠাৱল ঃ বন্ধুবান্ধৱক স্নেহ ঃ মুনিসনৱো ছুস্তেজ । জৈছে পুষ্পক চুম্পি ভ্ৰমৰে তেজয় ঃ ভুঞ্জি খাই অথিতি গৃহ চাৱয় ঃ নাৰিৰ মনে তৃপিতি নাহি হইতে উপপতি তেজয় ঃ তদ্বৎ হামাকু তেজল ॥

সুত্র ॥ ওঁহি বুলি গোপিসব উদ্ধৱৰ আগে জে বোলল ঃ তা
দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ কৈল্যান ॥

ধ্রুং ॥ উদ্ধৱ ২৬ বন্ধু ঃ মধুপুৰি ৰহল মুৰাৰু।
কাহে নাহেৰি ঃ ৰহয় অব জীৱন ঃ
বন ভয়ো ভৱন হামাৰু ॥
পদ ॥ জাহে বিয়োগে ঃ আগি অঙ্গ তাৱয়ে ঃ
তীল একু ৰহয়ে নপাৰি ।
সোহি ব্রজসূৰ ঃ দুৰ গয়ো গোবিন্দ ঃ
দিস দস দিৱসে আন্ধাৰি ॥
হয়ো মৰন ২৭ ওঁহি ঃ সোহি হৰি-চৰণকু ঃ
বিচুৰি ৰহয়ে নপাই ॥
দেখত কালিন্দি ঃ গিৰি বিৰিন্দাবন ঃ
তনুমন দহৱে সদাই ॥
ব্রজজন জীৱন ঃ বহুৰি নাহি আৱত ঃ
হামাকু কৰত অনাথা ।
গোপিনিক প্রেম ঃ পৰসি নিৰ ঝুৰয়ে ঃ
শঙ্কৰ কহ গুন গাথা ॥*॥১৬॥
সুত্র ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ গোপিসব প্রেমে মত্ত হুয়া ঃ
কান্দি কান্দি পুচয় ॥

২৬। এউদ্ধৱ ঃ ২৭। সৰন ঃ

গোপি বোল ॥ হে উদ্ধৱ ঃ প্রানবন্ধু কৃষ্ণক
আৱৰ পেখবো ঃ ব্রজসুৰ প্রানকৃষ্ণ পুনু কি মিলব ঃ
হামো কথমপি প্রান ধৰইছি ॥
সুত্র ॥ ওঁহ বুলি গোপিসব কৃষ্ণ-গুন বর্নাইতে ঃ প্রেমে মত্ত
হুয়া ঃ পতিপুত্র গৃহ ঃ সৰিৰকো বিচুৰল ঃ কৃষ্ণৰ
সঙ্গমক মনে ধ্যান কৰিতে ২৮ আছে । সোহি
সময়ে ভমৰক পেখল ঃ ওঁহি কৃষ্ণ-দুত মানি ঃ ভ্রমৰত
লগাই ঃ উদ্ধৱক জে বোলল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ
নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত । ৰাগ শ্রীগান্ধাৰ ॥ তাল জোতি ॥

আহে সুন মধুকৰ হে ঃ বুজলোহোঁ তোহোঁৰ অভিপ্রায়
হামাৰি পাসক দুত ঃ কৰি তোক সতপদ ৰে ঃ
জানলো পঠাল মধাই ॥
পদ ॥ তোহাৰি কানুৰ সঙ্গে ঃ পিৰিতি নকৰে হামো ২৯ৰে
কপটি জাহেৰ সম নাই ।
তঞিঁ জেন মধুকৰ ঃ পৰম দাৰুন চিত্ত ৰে ঃ
পুষ্প চুম্পি নোসোধ দুনাই ॥
সতিনিৰ কুচৰ ঃ কুঙ্কুম চোৰ তোৰ হে
পৰসিবি নাই মেৰি পায়ী।
গোপিনিক প্রেম ঃ ভকতি বৰ আকুল ৰে
দীন গোপালে গুন গাই ॥*॥১৭॥

২৮। কৰিতেছে ঃ ২৯। হামাৰে ঃ

সুত্র আহে সামাজিক লোকঃ দেখু দেখুঃ গোপিসব পুনঃ ভ্রমৰক সম্বুধি বোলয়ে লাগল ॥

গোপিসব বোল ॥ আহে ভ্রমৰ ঃ তোহোঁ জাহে ৰতঃ হামো জানোঁঃ তোহাৰ কৃষ্ণৰ কথা কহবি নাহিঃ হামো সুনব৩১ নাহিঃ সোহি কৃষ্ণৰ কথা পৰম দারুনঃ ইহাক জে কর্ন্নপাতি সুনয়ঃ ধর্ম্ম অর্থ কাম [মোক্ষ] বন্ধু-বান্ধৱৰ সঙ্গ বিয়োগ কৰায়েঃ ঐছন কৃষ্ণৰ কথা কহবি নাহি ॥

সুত্র ॥ আহে সামাজিক লোকঃ ওঁহি বুলি গোপিসবঃ ভ্রমৰক এড়ি উদ্ধৱক পুচয়ে লাগল্ঃ তা দেখহ ॥

গিত ॥ ৰাগ তুড় বসন্ত ॥ জৌতি ॥

ধ্রুং ॥ কহৰে উদ্ধৱ কহঃ প্রানেৰ বান্ধৱ-হেঃ
প্রান কৃষ্ণ কবে আৱে ।
কহয় গোপিপ্রেমঃ আকুল ভাৱেঃ
নাহি চেতন গাৱে ॥

পদ ॥ বাছুৰি ধ্বনি সুনি গোবৎস পেখি ।
লাগে আগি গাৱে উদ্ধৱ সখি ॥
কালিন্দি দেখি সোকে৩২ ফুটয় বুক ।
এথাৱে খেলাইচিল৩৩ সে চান্দ-মুখ ॥
হৰিল নয়ন-সুখ ॥

৩১ । সুনয়েঃ ৩২ । সখিঃ ৩৩ । খেলাইচিলোঃ

বিৰিন্দাবন বৈৰি হামাৰ ভেলি ।
পেখিতে নাৰিছুবোঁ গোপাল-কেলি ॥
ধ্বজ বজ্র জৱ পঙ্কজ চাই ।
তথায়ে কান্দো হামু লোটায়া কাই ঃ
গুণ গোবিন্দ গাই ॥
কৃষ্ণ-সূর্য্য বিনে ব্রজ আন্ধাৰ৩৪ ।
নেদেখোঁ এচুখ অৱধি পাৰ ॥
আৰ কি পেখবোঁ গোপাল প্রান ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ শঙ্কৰ ভান ঃ
হৰিক হৃদয়ে জান ॥*॥১৮॥

সুত্র ॥ আহে সামাজিক লোকঃ পুনঃ জে গোপি বোলয়ে লাগলঃ তাহে সুনহ ॥

গোপি বোল ॥ হে উদ্ধৱঃ ওঁহি কৃষ্ণৰ কথা পৰম দারুনঃ ৰাম অৱতাৰে সুর্পনখি কামভাৱে ভজিতে আৱলঃ তাহেৰ আসা ছেদ কয়লঃ বামন অৱতাৰে বলিৰ ত্রৈলোক্য দান লৈয়া পাতালে পঠাৱল ঃ ওঁহি কৃষ্ণ পৰম ক্রুৰঃ ইহাক নজানি হামু তাহেৰ সঙ্গে প্রেম বঢ়াৱলোঁঃ জৈছে কৃষ্ণসাৰ হৰিনৰ জৱিসবঃ ব্যাধৰ গীত সুনিএঃ মুহিত হয়ে সমিপে আৱেঃ তাহেৰ সৰ-ঘাৱে পীড়া পাৱয়ঃ হামুসব ওহি কৃষ্ণৰ নখ-ঘাৱেঃ বহু দুখ পাৱলোঃ পতি-পুত্র বিষয তেজলঃ তভো হামাক চাৰি মধুপুৰি গেলঃ সোহি কৃষ্ণৰ কথা হামো সুনয়ে নাহি ॥

৩৪ । অন্ধকাৰঃ

গি* ৩৬। ৰাগ *হিৰ ॥ তাল জতি৩৭ ॥

ধ্রুং ॥ গোবিন্দ-গুণ মন লাগি।
সুমৰিতে তনু জলে আগি ॥
পদ ॥ মধুপুৰি মাধৱ পীউ।
কৈছে ধৰবোঁ অব জীউ ॥
নিসিসব বঞ্চল ৩৮ জাগি।
ভেলি মাধৱ বধ-ভাগি ॥

মান-একতালি ৩৯ ॥

ধ্রুং ॥ কৈছে কেসৱ পুনু পাই।
দুখ বিমোচন ঃ ৰাজিৱ লোচন ঃ
চৰন নাহেৰি জীৱ জাই ॥
পদ ॥ উদ্ধৱ বন্ধু ঃ মধুপুৰি প্ৰান হামাৰি ঃ
জীৱন হামাৰি।
জহুপুৰি ৪০ পাৱল ঃ পুনু নাৱল ঃ
কত সহবি বিৰহ কুমাৰি ॥
কহ মোহে কানুক বাতে।
নন্দনন্দন পুনু ঃ আৱব গোপপুৰি ঃ
পৰসি জীয়াৱব হাতে ॥

৩৬। এই গীত (১৯ নগাওঁৰ পুথিত নাই ঃ অঙ্কীয়া গীতৰ পুথিত আছে ঃ
৩৭। একতালি ঃ ৩৮। বঞ্চোহোঁ ঃ ৩৯। জতি ঃ ৪০। মধুপুৰি ঃ

তাল চুটা ৪১ ॥

ধ্রুং ॥ কহ মোহে উদ্ধৱ জীউ।
কৈছে ছাড়ল গোষ্ঠ কৃষ্ণ প্ৰান-পীউ ॥
পদ ॥ পতিসুত সুহৃদ সবহু অভিলাস।
ছোড়ি কয়লোঁ কৃষ্ণ-চৰনকু আস ॥
তবহোঁ ৰহল মোৰি বন্ধু মধুপুৰি।
নিকাৰুন কানু নাৱে অবহু বহুৰি ॥
ব্ৰজকু জীৱন ধন নন্দকুমাৰ।
বিচুৰল পুৰবক সুনেহ হামাৰ ॥
কৈছে ধৰব অব ব্ৰজবধূ প্ৰান।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ বস শঙ্কৰ ভান ॥*॥:৯॥

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক ঃ দেখু দেখু ঃ পুনঃ গোপিসব প্ৰেমে বিকল
হুয়া ঃ জৈছে উদ্ধৱত পুছযে লকল ঃ তাহে দেখহ ॥

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥

প্ৰান মেৰে বিচুৰি ঃ জীৱ মেৰে তেজিয়া ঃ
নজাই কাহে লাগি।
উদ্ধৱ ঃ বিনে হৰি জিবো অভাগি ॥
পদ ॥ দহয় বিৰহানলে প্ৰানে।
উদ্ধৱ ঃ জুৰাইব অধৰ মধুদানে ॥
পদযুগ কুচ মুহ থাপি।
আৱৰ কি ধৰবো বুকে চাপি ॥

৪১। চোক ঃ

কণ্ঠে আলিঙ্গিয়া বাহু মেলি ।
কৰবো আৱৰ ৰাস-কেলি ॥
কহয় গোপাল মতিহিনা ।
গোপি প্ৰান ৰহে নাহি নন্দসুত বিনা ॥*॥২০॥

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ গোপিসবৰ পৰম প্ৰেম ভকতি দেখি ঃ উদ্ধৱে কৃষ্ণ-বাক্য-সন্দেসে ঃ জৈচে সান্ত কৰাৱল ঃ [তা দেখহ] ॥

কথা ॥ উদ্ধৱ বোল ॥ আহে গোপিসব ঃ তোহোঁ পৰম ভাগ্যৱতি ঃ লোকৰ পুজিত ভেলি ঃ ইশ্বৰ কৃষ্ণৰ চৰনে ঃ জি হেতু ত্ৰকান্ত চিত নিবেষল ঃ তোৱাসবক কৃষ্ণে ঃ জে বুলি পঠাৱল ঃ তা সুনহ ॥

—তোহোঁ বিৰহ-তাপ চাৰহ ঃ হামো জগতক নাথ ঃ তোহ্মাৰ হামাৰ কতিহোঁ বিযোগ নাহি ঃ জৈছে জল ৰায়ু আকাস জগত-ব্যাপক ঃ হামো সোহি মত । ওঁহি জগত আপুনি স্ৰজোঁ ঃ আপুনি পালোঁ ঃ আপুনি সংহৰোঁ ঃ দোষ গুনে পাৰৰে নাহি ঃ হামো পৰম নিৰ্ম্মল ঃ ইহা জানি তাপ চাৰহ ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ওহি সুনি পুনঃ গোপি জে বোলল ঃ [তা সুনহ] ॥

গোপি বোল ॥ হে উদ্ধৱ ঃ ওঁহি জব সত্য হয় ঃ হামাক কৈছে চাৰল ॥

পুনঃ উদ্ধৱ বোল ॥ আহে গোপিসৱ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণৰ বাত সুনহ ॥

হে গোপিসব ঃ সততে দৰসনে ঃ প্ৰেম উপজয় ঃ ওহি নিমিতে বিছুৰ ভেলো ঃ দেখিতে নপাই মোক ঃ তোৱাসবৰ মনে সততে সুমৰোক ঃ ইহা জানি হামাক অসুৱা কৰবি নাহি ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ ওঁহি সুনি গোপিসব ঃ কিঞ্চিত কটাক্ষে বোলয়ে লাগল ॥

গোপিসব বোল ॥ হে উদ্ধৱ ঃ হামো কিছো গুনোঁ ॥ হামাক জ্ঞান কহি পঠাৱল ঃ ইহাক হামো সুনয়ে নাহি ঃ তোহাৰ পৰম সুন্দৰ ৰূপ জবে নাহি পেখোঁ ঃ হামো কৈছে প্ৰান ধৰবো ॥

ওঁহি বুলি গোপিসবে জৈচে বিলাপ কৰিতে লাগল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ ভাঠিআলি ॥ মান পৰিতাল ॥

সুনহ উদ্ধৱ প্ৰান জীৱ মেৰি জাই ।
কহতু কানু গোকুলে মিলব হুনাই ॥

পদ ॥ নয়নে দেখিবো চান্দ মুখ এক বাৰ ।
তেবেসে সাফল সখি জীৱন হামাৰ ॥
তুহি ওহ দহে দেহা বিৰহ আনলে ॥
কহাৱ উদ্ধৱ কৃষ্ণ-চৰন-কমলে ॥

শ্রৱনে ঝুম্ঝুনেঁ আৰ নভাসে নয়নে ।
হাস্য লাস্য মধুস্যাম সুচান্দ৪২ বয়নে ॥
সুমৰিতে দহে দেহা ধৰন নজাই ।
দিন টুটে প্রান চুটে ক্ষনেকে যুগ জাই ॥
কান্দিতে ৰহল গোপিসব দুখ মনে ।
কহয় গোপালে গতি মাধৱ চৰনে ॥*॥২১॥

সুত্র ॥ আহে সামাজিক লোকঃ দেখু দেখুঃ পুনঃ গোপি সব উদ্ধৱক সাদৰ কৰি পুচয়ে লাগল ॥

গোপি বোল ॥ আহে উদ্ধৱঃ প্রানকৃষ্ণ কি গুৰু গৃহ হন্তে পঢ়ি আৱলঃ সোহি দৈৱাক-নন্দন অগতিৰ গতিঃ মথুৰা নগৰে কুসলে থিকঃ হামু কিঙ্কৰীসবক কোনো সময়ে কৃষ্ণে কি সুমৰয় ॥

সুত্র ॥ ওহি সুনি আৱৰ গোপি বোল ॥ আহে সখীঃ তোহো বড়িয়া বুদ্ধিঃ ইকথা উদ্ধৱত কি পুচহঃ কংস ভয়ে বঞ্চিতে পুৰি পাৱয়ে নাহিঃ সে নিমিতে নন্দগৃহে বঞ্চলঃ সোহি সত্রু মাৰি ৰাজ্যভাৰ পাৱলঃ পিতাক মাতাক সনিপ পাৱলঃ অনেক ৰাজকন্যা বিবাহ কৰব৪৩ঃ হামাত কোন প্রয়োজন থিক ॥

সুত্র ॥ আহে সমাজিক লোকঃ গোপিসব প্রেমে বিহ্বল হুয়াঃ আৰ্ত্তৰাৱে জৈছে ক্রন্দম কৰিতে লাগলঃ তা দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে- হৰি বোল হৰি ॥

৪২। "যস্যামস্যাম ফোকাৰ" ৪৩। কৰাৱব ?

গিত ॥ ৰাগ শ্রী ॥

গোপিনি বিকলি হৰিৰঃ দুখে আকুলিত হৈয়া ।
গোবিন্দ মাধৱ বুলঃ কান্দে গেৰি দিয়া ॥

পদ ॥ দহয়ে বিৰহানলে প্রান চুটি জাই ।
অধৰ অমিয়া দিয়া ৰাখহি মধাই ॥
মুৰুচি পৰয় দিস দেখো অন্ধিআৰি ।
কহে গোপাল গতি মুকুতি মুৰাৰি ॥২২॥

সুত্র ॥ আহে সমাজিক লোকঃ ওহি ক্রন্দন এড়ি অন্যো অন্যো কহয়ে লাগল ॥ গোপিসব বোল ॥ আহে সখীসবঃ ওহি কৃষ্ণ পুর্ন্নকামঃ হামো বনচৰিঃ আনো ৰাজকন্যাসব ভাগ্যৱতিঃ লক্ষ্মীৰ স্বামীৰঃ ইহাত কোন প্রয়োজন থিক ॥

আৱৰ গোপি বোল ॥ হে উদ্ধৱঃ ওহি বৃন্দাবনঃ ওহি গিৰিবৰঃ ওহ যমুনা নদীঃ গোবৎস্বসবঃ প্রান-কৃষ্ণে মনে কি সুমৰয় ॥

আউৰ গোপি বোল ॥ হে উদ্ধৱঃ ওহি কুঞ্জ নিকুঞ্জবনেঃ হামো সব সহিতে জে ৰাস-কেলি কয়লঃ তাহেক কৃষ্ণৰ মনে কি পৰয় ॥ হামোসব কৃষ্ণ বিহিনে জৈছে দুখ পাৱলোঃ হে উদ্ধৱঃ তাহেক কি কহবো ॥

সুত্র ॥ ওহি বুলি উদ্ধৱক আগে ঃ গোপিসব জৈচে কহিতে লাগল ঃ তা দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ ধনশ্ৰী ॥ মান একতালি ॥

ধ্ৰুং ॥ কি কহবো উদ্ধৱ ঃ কি কহবো প্ৰান ।
গোবিন্দ বিনে ভয়ো গোকুল উচান ॥
পদ ॥ সুন্য ভেল অঙ্গিনা বিৰিন্দা বিপিন ।
না সোহে বয়নি জৈছে চান্দ বিহিন ॥
নাহি চাৰব ধেনু কালিন্দি কুল ।
আৰ না সুনবো৪৪ বেনু কদম্বক মুল ॥
মথুৰা ৰহলি সব গোপিনিক পীউ ।
কেসৱ বিনে কৈছে ধৰবহো জীউ ॥

মান চুটা ॥৪৫

ওঁৰে৪৬ সোই গোপাল পিয়াৰু ।
মেৰি প্ৰান আধাৰু ॥
মধুপুৰি ৰহে দহে জীৱন হামাৰু ॥
পদ ॥ গোকুলক মানিক কানু নৱ নিধি ।
হাতে হৰল নিকৰুন বঙ্কবিধি ॥

৪৪। পুৰৱ ঃ ৪৫ ।পৰিতাল ঃ ৪৬। ৰে ঃ

চান্দ বিনে ৰয়নি সজনি কিচো নোহে ।
হৰি বিনে বিৰিন্দা বিপিন নাহি সোহে ॥
মান একতালি ॥
মাই ঃ মাধৱ বিৰহে
হৰয় চেতন তনু জীৱন নাৰহে ॥
পদ ॥ চান্দ চন্দন মন্দ মলয়-সমিৰে ।
কেশৱ বিনে বিস বৰিষে সৰিৰে ॥
ঘন ঘন হানয় মদন পাঞ্চ বান ।
কোকিল কুহু কুহু লেহু মেৰি প্ৰান ॥
পঙ্কজপাত অহিত হেমবাৰি *।।*॥
মধুকৰ নিকৰ কৰয়ে মোহে৪৭ মাৰি ॥
ঐচন সময়ে মধুপুৰি পীউ প্ৰান ।
কৃষ্ণ কিঙ্কৰ ৰব সঙ্কৰ ভান ॥*॥২৩॥

সুত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ গোপিসবে কৃষ্ণগুন সুমৰি সুমৰি ঃ ক্ৰন্দন কৰিতে প্ৰেমে মুৰুচি পৰল ঃ কাহাৰো গাৱে চেতন নাহি ॥

শ্লোক ॥ ৱন্দে নন্দব্ৰজস্ত্ৰীণাং পাদৰেণুমভীক্ষ্ণশঃ ।
যাসাং হৰিকথোদ্গীতং পুনাতি ভুৱনত্ৰয়ম্ ॥৩॥

—দেখি উদ্ধৱ পৰম আনন্দে ঃ প্ৰত্যক্ষতে পৰি পৰি প্ৰনাম কয়ল। পুন ঃ গোপি সম্ভক্ষন ভেল ঃ উদ্ধৱ জৈছে প্ৰবোধ কৰিতে লাগল ঃ [তা দেখহ]

৪৭। মহা ঃ *।হসধাৰি

উদ্ধৱ বোল ॥ হে গোপিসব ঃ তোৰাসব পৰম ভাগৱাত ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ-বিৰহতে পৰম প্ৰেমভকতি ভেল ঃ অনেক জনমে জে তপ জপ জাগ যোগাদি সুদ্ধভাৱে কৰৈছে ঃ তব কদাচিত কৃষ্ণৰ চৰনে ভকতি কৰিতে পাৰয় ঃ সোহি কৃষ্ণক তোৰাসবে বস্য কয়ল ঃ তোৰা-সবক সুমৰি শ্ৰীকৃষ্ণৰ মনে সুস্থ নাহি ঃ তুমিসব অচিৰ কালত শ্ৰীকৃষ্ণৰ সমিপ পাৱব । হে মাতাসব ঃ ইহা জানি তাপ তেজহ ॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ দেখু দেখু ঃ ওঁহি সুনি গোপিসব ঃ সুস্থ হুয়া আখিমুখ মুচি ঃ নিস্বাস তেজল উদ্ধৱক বহুবিধ পুজা কয়ল ঃ পুন ঃ উদ্ধৱ শ্ৰীকৃষ্ণৰ নানা লিলা কথা কহিয়ে ঃ গোপিসবক নন্দযসোদাক সান্ত কয়ল ঃ তথায়ে কতিপয় মাস বঞ্চি কহোঁ ঃ তাৰাসবত বহু মান্য সতকাৰ পাৱল। [তদনন্তৰে] শ্ৰীকৃষ্ণক মনে সুমৰি ঃ আকুল হুয়া কহোঁ ঃ জৈচে মধুপুৰি চলল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ শ্ৰী ॥

উদ্ধৱ চলিতে মধুপুৰি ঃ জত গোপিগন ॥
পৰম আৰায়ে সৱে কৰন্ত ক্ৰন্দন ॥

পদ ॥ ঐ বন্ধু উদ্ধৱ ঃ তেজি জাহে কাহে লাগি ।
কি দেখি ধৰবো প্ৰান হামু মন্দভাগি ॥
মুৰুচি ৰহল দুখে গোপিনি নিসেস ।
কান্দন্তে উদ্ধৱ ভৈলা মথুৰা প্ৰবেস ॥
কৃষ্ণৰ চৰনে পৰি কৰিলা বন্দন ।
কহয় গোপাল গতি নন্দেৰ নন্দন ॥*॥২৪॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ঐচন প্ৰকাৰে উদ্ধৱ ঃ কৃষ্ণৰ চৰন বন্দিয়ে ঃ নন্দযসোদাৰ জে কাৰুন্য ঃ গোপিৰ বিৰহ-দুখ ঃ ৰামকৃষ্ণত প্ৰতি প্ৰতি কহল ঃ সুনি শ্ৰীকৃষ্ণ দীৰ্ঘ নিস্বাস তেজি অধোমুখে ৰহল ঃ উদ্ধৱ শ্ৰীকৃষ্ণৰ চৰন হৃদয়ে ধৰি ঃ আগে কৰজোড়ে ৰহল । আহে সামাজিক লোক ঃ কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ ঃ গোপি-উদ্ধৱ-সম্বাদ-প্ৰেম নাম নাট সম্পুৰ্ন ভেল । ইহাক জে কৰয় ঃ কৰাৱয় ঃ সুনয় ঃ সুনাৱয় তাহেৰ কৃষ্ণৰ চৰনে ভকতি বাঢ়য় । ইহা জানি ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

ইতি গোপি উদ্ধৱ সম্বাদ নাট সমাপ্ত ॥

[নগাঁও উলুবাৰী চৰিপোতা সত্ৰৰ এখন নকল পুথিৰ পৰা উদ্ধৃত। তাৰিখ অজ্ঞাত । পাঠান্তৰ আৰু বড়গীতৰ গীতবিলাক বড়গীতৰ পুথিৰ পৰা দিয়া হৈছে ।

টীকা।

জন্ম যাত্রা।

প্রথম শ্লোক.........ছন্দ বসন্ত তিলক

গোপী-উদ্ধৱ সংবাদ নাট।

প্রথম শ্লোক......ভাগৱত ১।৮।২৭। ছন্দ অনুষ্টুভ।

দ্বিতীয় শ্লোক...... ... .। ছন্দ তথা

তৃতীয় শ্লোক... ...ভাগৱত ১০।৪৭,৬৩। ছন্দ তথা।

ৰামচৰণ ঠাকুৰ॥

কংসবধ নাট॥

শ্রীকৃষ্ণায় নমঃ॥

শ্লোক॥ গোৱিন্দ কৃষ্ণ গৰুড়ধ্বজ ৰামৰাম
ৰাম ত্রিৱিক্রম নৃসিংহ মহাব্ৰবাহ।
যজ্ঞেশ চক্রধৰ শার্ঙ্গৰিশোভিপাণে
নাৰায়ণানন্তমহাশৰণ্যো নমস্তে॥১॥

অপিচ॥ জাতো গতঃ পিতৃগৃহাদ্ব্ৰজমেধিতার্থঃ
সাঙ্গো ব্রজন্ যদুপতিঃ স্বৰিহাৰকাৰী।
মল্লাদিকংসৰজকান্১ সুনিহত্য পিত্রোঃ
প্রীতিঞ্চ সৰ্ব্বসুহৃদাং সময়ে চকাৰ॥২॥

নান্দ্যন্তে সুত্রধাৰঃ॥ অলমতি বিস্তৰেণ। প্রথমে শ্রীকৃষ্ণং প্রণম্য সভাসদঃ সম্বোধ্যাহ॥

শ্লোক॥ ভো ভোঃ সভাসদঃ সাধু শৃনুধ্বং শ্রদ্ধয়াধুনা।
কংসবধ-লীলা-যাত্রাং কৃষ্ণস্য জগত্ত্রী—পতেঃ॥৩॥

১। মল্লভঙ্গ—ঃ

অথ ভটিমা ॥ জয় জয় জাদৱ ঃ দৈত্যপৰাভৱ-ঃ-কাৰি মাধৱ ঃ

ভকতজনক জোঃ মুকুতি সাধৱ ॥১॥

জয়অজহংস ঃ জো৩ নিজ অংস ঃ হুয়া জত্নবংস ঃ

সংহৰ৪ অঘঃবক কেসি কংস ॥২॥

জগত৫ নিধান৬ ঃ পুতনাক৭ প্ৰাণ ঃ কয়লি নিৰজান ঃ

নিজজন তাৰন ঃ পুরুস পুৰান৮॥৩॥

জয়বনমালি ঃ বিমৰ্দ্দিয়ে কালি ঃ বহু বলসালি ঃ

খেদল হ্রদমহ ঃ তাহে নিকালি ॥৪॥

হুয়া অৱতাৰ ঃ ভুমিক ভাৰ ঃ সব সংহাৰ ৯ ঃ

জো কৰু বিৰিন্দা ঃ বিপিন বিহাৰ ॥৫॥

ধৰু গোবৰ্দ্ধন ঃ বাৰন বৰিসন ঃ তাৰন ব্ৰজ জন ঃ

মদ ইন্দ্ৰক চুৰ ঃ কয়লি নাৰায়ন ॥৬॥

গোপিনিক ৰঙ্গ ঃ বাঢ়য়ত১০ ঢঙ্গ ঃ হেৰি ভ্ৰুভঙ্গ ঃ

ৰমনিক মনোৰথ ঃ পুৰলি অনঙ্গ ॥৭॥

জয় গোপাল ঃ ৰজক বিসাল ঃ তচু কয় কাল ঃ

ৰিজু কুবুজি জোঃ কৰত কৃপাল ॥৮॥

জয়শ্ৰীৰাম ঃ ভকত সুদাম ঃ তনিকৰ থাম ঃ

গয়১১ বৰদানে১২ ঃ পুৰল১৩ কাম ॥ ৯॥

পৰম প্ৰতাপ ঃ জো কৰু দাপ ঃ ভাঙ্গল চাপ ঃ

সুনি কংসক মনে ঃ মিলল সন্তাপ ॥ ১০॥

২। জগতক ঃ ৩। জে ঃ ৪। সংহাৰ ঃ ৫। জগতক ঃ ৬। ধ্যান ঃ ৭। পুতনিক ঃ
৮। প্ৰধান ঃ ৯। সংসাৰ ১০। বঢ়াৱল ঃ ১১। জয় ঃ ১২। দসি ঃ ১৩। পুৰণ ঃ

প্ৰমত্ত মাতঙ্গ ঃ জৈচন পতঙ্গ ঃ নিপাতল অঙ্গ ঃ

দসন উৎপাটি ঃ প্ৰবেসল ৰঙ্গ ॥ ১১॥

পৰম দন্দুৰ ঃ মল্ল১৪ চানুৰ ঃ কয় মসিমুৰ ঃ

নিজজন ভকতক ঃ ভিতি ভৈলি চুৰ ॥ ১২॥

জত মল্ল মন্দ ঃ নিপাতিএ কন্ধ ঃ মিলল১৫ আনন্দ ঃ

ছোড়ল পাছে ঃ পিতাকেৰি বন্ধ ॥ ১৩॥

সুন সব লোই ঃ বচনক১৬ মোই ঃ হৰিবিনে কোই ঃ

ইহসংসাৰে ঃ সুহৃদ নাহি হোই ॥ ১৪॥

কৃষ্ণক নাট ঃ পাপ উতপাট১৭ ঃ কয় চিত্ত ডাট ঃ

সুন জাকেৰি ইচা ঃ বৈকুণ্ঠক বাট১৮ ॥ ১৫॥

হৰিক বিহাৰ ঃ জগত উদ্ধাৰ ঃ নিগমকু সাৰ ঃ

সুনিতে ভনিতে ঃ ভৱপাৰ উতাৰ১৯ ॥ ১৬॥

বিসয় বিলাস ঃ ওহিভৱ২০ পাস ঃ তেজ২১ তথি আস২২ ঃ

কৰু হৰি নামে ঃ সবে বিস্বোআস২২ ॥ ১৭॥

হৰিগুন নাম ঃ আতি অনুপাম ঃ লেহু অবিৰাম ঃ

কহ সঙ্কৰ সব ঃ বোল২৪ ৰাম ৰাম ॥

সুত্ৰ ॥ আহে সভাসদ লোক ঃ জে জগতক ইস্বৰ ভগৱন্ত নাৰায়ন ঃ জাকেৰি নামে মহা মহা পাপি সবো সংসাৰ নিস্তৰে ঃ জাকেৰি চৰন-পঙ্কজ ঃ ব্ৰহ্মা মহে-

১৪। মঙ্গল ঃ ১৫। মিলাল ঃ ১৬। বচনেক ঃ ১৭। উতপাত ঃ
১৮। হাট ঃ ১৯। উত্তাৰ ঃ ২০। যম ঃ ২১। তেজি ঃ ২২। অভিলাস.
২৩। বিস্বআস, বিশ্বাস ঃ ২৪। বোলহু ঃ

সাদি দেৱতাসবো সদায় সেৱত : সোহি পৰমেস্বৰ : সকল লোক নিস্তাৰ কাৰনে : ভুমিকভাৰ হৰন নিমিত্ত : বসুদেৱ গৃহে : মানুস ৰুপে অৱতৰল : সোহি ইস্বৰ : ওঁহি সভামধ্যে : প্ৰবেস কয় : ধনু-ভঙ্গ কুবলয় মল্লবধ২৫ কংসবধ : ঐসব বিনোদ-বিহাৰ-নৃত্য : পৰম কৌতুকে কৰব : তাহেক সাৱধানে : দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰিবোল ॥

শ্লোক ॥ প্ৰৱেশমকৰোদ্দেৱ : কৃষ্ণস্তু পুৰুষোত্তম : ।
বলেন চ মুদাযুক্তো ৱেষ্টিতো গোপবালকৈ : ॥ ৪॥

সুত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক : জেশ্ৰীকৃষ্ণক কথা কহিচি২৬ : সোহি কৃষ্ণ গোপসব সহিতে : প্ৰৱেস কয় আৱত২৭ : তা দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গিত ॥ ৰাগ সিন্ধুড়া ॥ একতালি ॥

ধ্ৰুং ॥ আৱত ৰামকানু গোপ সিসু সঙ্গে ।
সিঙ্গা সঙ্খ বেনু বায়ে গাএ মনৰঙ্গে ॥
পদ ॥ চন্দনে লেপিতঅঙ্গ বনমালা গলে ।
ঝুৰএ নেপুৰ ২৮ তুহু চৰনকমলে ॥
গায়ে পিতবস্ত্ৰ সোভে মাথে মৈৰা পাখি ।
মোহ গোৱে মনমথ কানুৰুপ দেখি ॥

২৫ । মল্লভঙ্গ : ২৬ । কহচি : ২৭ । আৱে : ২৮ । নুপুৰ :

ঠমকে চলয়ে তুহু অৰুন চৰন ।
এৰুপ ৰহোক ৰামচৰনেৰ মন ॥১॥

সুত্ৰ ॥ ঐচন প্ৰবেস কয় : শ্ৰীকৃষ্ণ আনন্দে ৰহল : তদনন্তৰ : ৰাজা কংস পৰম দুষ্ট অসুৰনব সহিত : জৈচে প্ৰবেস কয়ল : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ আয়ে২৯ ৰাজাকংস মহাসুৰ ।
জাহে প্ৰতাপে কম্পএ৩০ সুৰপুৰ ॥
পদ ॥ হাতে খাণ্ডা বাৰু ধৰি ধায়ে ।
সঙ্গহি দুষ্ট অসুৰসব আৱে ॥
মাথে চাৰু ছত্ৰ পৰকাসে ।
কহতু ৰামচৰন হৰিদাসে ॥২॥

সুত্ৰ ॥ ঐচন প্ৰবেস কয় : কংস ৰাজা অসুৰসব সহিতে : পৰম আৰম্বৰে সভামধ্যে বৈঠিএ ৰহল । তদনন্তৰ : নাৰদ ৰিসি আসি কহু : কংসক আগে জে কহল : তা দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ আসোৱাৰি ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ আৱত নাৰদ হৰি গুনগাই ।
হাতে ধৰি কহো বিনা বজাই ॥

২৯ । আৱে : ৩০ । কম্পাএ :

পদ ॥ নয়নে নিৰ ঝুৰে পুলক সৰিৰ ।
পাৱল সমিপ কংস নৃপতিৰ ॥
পেখি কংস ৰাজা কঅলি বন্দন ।
কহয় কৃষ্ণ পায়ে ৰামচন ॥৩।

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোকঃ নাৰদক দেখিঃ কংসৰাজা প্ৰনাম কয়ঃ বোলয়ে লাগল ॥*॥

কথা ॥ কংসবোল ॥ আহে মুনিৰাজঃ মেৰি মহাভাগ্য মিলল ঃ তোহাক দৰসন ভেলোঃ হামাত কমন ৩১ প্ৰয়োজন থিকঃ তা কহ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ কংসক বানি ৩২ সুনিঃ নাৰদ জে বোলল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ নাৰদ বোল ॥ আহে মহাৰাজাকংসঃ তোহাৰি কিচো চিন্তা নাহিঃ তুহু কিচো নাহি জানহ ঃ সুখে ৰহৈছ ৩৩ ঃ হামো সব কথা জানোঃ তা সুনহ ঃ তোহাৰ বৈৰি ৰামকৃষ্ণ ঃ তোহাক বধ চিন্তি ঃ গোকুলক ৩৪ মাঝে ৩৫ বাঢ়য়ঃ জে কন্যা সিলাত তাৰল ঃ সে জসোদাক দুহিতাঃ জে তোহাৰ বৈৰ বসুদেৱ-ঃ পুত্ৰ ৰামকৃষ্ণ ঃ তাহেক মিত্ৰ নন্দগৃহেঃ গোপ্যে বসুদেৱ থৈয়াছে ৩৬ ইহা হামু জানো । আহে কংসঃ তোহাৰ জত বিৰসবঃ

৩১। কুনঃ ৩২। বাক্যঃ ৩৩। ৰহৈছেঃ ৩৪। গোকুলেঃ ৩৫। মাঝে (লোপ)ঃ ৩৬। থৈয়া আছেঃ

গোকুলৰ মাঝে প্ৰবেসয় ঃ তাহেক ৰামকৃষ্ণ বধ কয়ল ঃ ইহাক নাহি জানহ ঃ হামু স্বৰূপ কহলু ঃ জানি আপুন ৰক্ষা চিন্তহ ৩৭ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ আহে লোক ঃ নাৰদক বচন ৩৮ সুনিয়ে ৩৯ ঃ ৰাজাকংস পৰম ভিতিহুয়া ৪০ ঃ পৰম মহন্ত ঃ বসুদেৱক কাটিতে গেল ঃ দেখিয়ে ৪১ নাৰদ কংসক নিবাৰন কয় ঃ পুনু জে বোলল তা দেখহ ৪২ সুনহ ॥*॥

কথা ॥ নাৰদ বোল ॥ আহে ৰাজাকংসঃ তুহু কি কৰিতে চায় ৪৩ ঃ ৰহ ৰহ ঃ তুহু কিচো নাহি জানহ ঃ হামো গোপ্য কথা কহচি ঃ তা সুনহ । তুহুঁ সাম্প্ৰত বসুদেৱক কিচো নাহি কৰব ঃ পিতৃ-বধ সুনিএ ৰামকৃষ্ণ ঃ তোহাক লাগ নাহি দেৱব ঃ তুহু এক কৰ্ম্ম কৰহ ঃ উপায় কয় আনিয়ে ঃ আগু ৰাম কৃষ্ণক মাৰহ ঃ ৪৪ পাচু বসুদেৱক ঃ জে ইচা তা কৰহ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ আহে লোক ঃ ৰাজাকংস নাৰদক বচন সুনিয়েঃ বসুদেৱক চোড়ি ঃ পুনু আসনে বৈঠল ঃ বসুদেৱ দৈৱকিক বন্দি কঅল ঃ নাৰদ আনন্দে বিদায় কয় চলল । তদনন্তৰ ঃ ৰাজাকংস ঃ পৰম দুষ্ট অসুৰ ৪৫ সবক আনিএ ঃ জে বোলল ঃ তা দেখহ ৪৬ সুনহ ॥

৩৭। চিন্তহুঃ ৩৮। বানিঃ ৩৯। সুনিঃ
৪০। "মহাকোপে ডাবৰ খাণ্ডা থসাই"ঃ ৪১। তাহে পেখিঃ
৪২। দেখহ (লোপ)ঃ ৪৩। চায়ঃ ৪৪। "আগে উপায় এক কৰিএ ৰামকৃষ্ণক আনহ ঃ ৪৫। দানৱঃ ৪৬। দেখহ (লোপ)ঃ

কথা ॥ কংস বোল ॥ আহে দামৱসব : হামাৰি পৰম অনৰ্থ মিলল : তা স্তুনহ : হামাক প্ৰানবৈৰি : বসুদেৱক পুত্ৰ ৰামকৃষ্ণ : নন্দগৃহে গোকুলে ৰহৈছে : ইহা জানি তোৰাসব সাৱধান হুয়া ৰহব ৪৭ হামু উপায় কৰিয়ে : এখানে ৪৮ অনাঅব ৪৯ : আহে অম্বুষ্ট : তুহু দ্বাৰে চুম্পিয়ে ৰহব : ৰামকৃষ্ণ আসন্তে : হস্তি খুম্পি মাৰব : আহে চানুৰ মুষ্টিক : ৰামকৃষ্ণক মাল্লবন্ধ ধৰিয়ে মাৰব ॥ আহে দানবসব : চতুৰ্দ্দিসিত ধৰ্ন্নৰ্জাগ আৰম্ভ কৰহ : সভামৈধ্যে উস্তৃত মঞ্চ নিৰ্ম্মান কৰহ ॥*॥

স্থত্ৰ ॥ ঐচন আদেস পায়া : দানৱসব চলিয়ে গেল । তদনন্তৰ : অক্ৰুৰক আনিয়ে : কংসে জে আদেস কয়ল : ৫০ তা স্তুনহ ॥*॥

কথা ॥ কংস বোল ॥ আহে দানৱপতি : ওঁহি বৃষ্ণিবংস মাঝে ৫১ : তুহুসম হামাৰ : পৰম মিত্ৰ আৱৰি নাহি : ইহা জানি তুহু হামাৰ : সহায় হুয়া কাৰ্য্য সাধহ : হামাৰ প্ৰানবৈৰি ৰামকৃষ্ণ : গোপ্য কৰি বসুদেৱে গোকুলে থৈয়া আচে : তুহু গোকুলে জাই : ৰামকৃষ্ণক সত্বৰে আনহ : নন্দ আদি গোপগনক আনহ : তুহুঁ জব ৰামকৃষ্ণক আনল ৫২ : তবে জে কৰব : তা স্তুনহ : প্ৰথমে হস্তি মাৰব : তদনন্তৰে মাল্লসবে

৪৭ । ৰহ : ৪৮ । ওহি থানে : ৪৯ । আনাব : ৫০ । বোলল : ৫১ । মৈধ্যে ৫২ । আনহ :

বন্ধ ধৰিএ মাৰব : পাচে বসুদেৱ নন্দ উগ্ৰসেন পিতৃ আদি সবাকে মাৰব : জৰাসন্ধ বান অস্তুৰ : ঐসৱ সহিতে অকণ্টকা ভুমি ভোগ কৰব : ইহাজানি তুহু সত্বৰে গোকুলে জাই : ধনুৰ্জাগ দেখিবাক বুলি : ৰামকৃষ্ণ আদি গোপগনক আনহ : তুহুঁ জব একাৰ্য্য সাধহ : তব ৫৩ হামাক প্ৰানদান দেহ ॥*॥

স্থত্ৰ ॥ কংসক ঐচন বানি স্থনি : অক্ৰুৰ বোল ॥*॥

আহে মহাৰাজা : তুহু ভল্ল উপায় কৰিতেচ : আবস্য৫৪ আপুন মৃত্যু দুৰ কৰিতে লাগৱ৫৫ : কিন্তু দৈৱে জে কৰব : তাহেক বাধিতে কেহু৫৬ পাৰয়ে নাহি : তথাপি তোহাৰ আজ্ঞা পালি৫৭ : হামো গোকুলে চলব৫৮ ॥*॥

স্থত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি অক্ৰুৰ মৌনে ৰহল । তদনন্তৰে ৰাজা অস্তুৰসবক বিদায় দিয়ে : আপুন মন্দিৰে ৰহল । নাৰদ ঋষি কৃষ্ণক : সমিপ জাই৫৯ : জে কহল : তাহে দেখহ স্থনহ ॥*॥

কথা ॥ নাৰদ বোল ॥ হে স্বামি কৃষ্ণ : তোহাক দৰসন ভেলো৬০ : মেৰি মহাভাগ্য মিলল : তুহুঁ দেৱক পৰম দেৱতা : দৈত্যসব সংহাৰ কৰিএ : ভুমিকভাৰ হৰব৬১ সাধু সবৰ আনন্দ বঢ়াৱব : হে পৰমেস্বৰ

৫৩ । তেবে ৫৪ । অৱস্যে : ৫৫ । লাগে : ৫৬ । কেহু (লোপ), কহু : ৫৬ । মানি : ৪৮ । চলল : ৫৯ । পাই : ৬০ । ভেল : ৬১ । দুৰ কৰিয়ে :

কৃষ্ণঃ তোহাৰি মহিমা কি কহব ঃ তোহাক নিবাক প্রতি আজু ঃ গোকুলে অক্রূৰ আৱব ঃ ৰজনি৬২ প্রভাতে কালি মধুপুৰে জাই ঃ তুহোঁ প্রথমে ধোবাক মাৰব ঃ কুবুজিক সুদমাক প্রসাদ দেৱব ঃ আৱৰ দিৱসে ঃ কুবলয় চানুৰ ঃ মুষ্টিক কংসক বধ কৰব ঃ এসব জোহি জোহি লিলা কৰব তুহোঁ ঃ তাহেক হামু সব দেখব ॥*॥

সুত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ ঐসব কথা কহিয়ে নাৰদ ঃ কৃষ্ণক প্রনাম কয় কহো ঃ বিদায় কৰিয়ে আনন্দে চলিয়ে গেল । তদনন্তৰ ঃ কংসক আদেস পাই ঃ অক্রূৰ নিসি নিন্দা নাহি কৰত ঃ ৰজনি৬৩ প্রভাতে উঠি কহু ঃ জৈছে গোকুলে চলল ঃ তা দেখহ সুনহ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগশ্রা ॥ পৰি॰াল ॥

ধ্রুং ॥ অক্রূৰ চলয় গোকুল পুৰি ঃ
কৃষ্ণ দৰসনে ।
ৰথে চড়ি লড়ি ভৈলা ঃ
পৰল জতনে৬৪॥

পদ ॥ জাৰ পদপঙ্কজক চিন্তে জোগিগনে ।
ব্রহ্মাদিয়ো পুজা কৰে জাহাৰ চৰনে ॥

---

৬২ । ৰঞ্জনি ঃ ৬৩ । ৰঞ্জনি ঃ ৬৪ । আনান্দিত মনে ঃ

ভৈলা সুপ্রভাত মোৰি জনম সাফল ।
দেখিবো কৃষ্ণ হেন চৰন কমল ॥
কৰিবো প্রনাম সিৰে চৰন কৃষ্ণৰ ।
কহে ৰামচৰনে কৃষ্ণৰ অনুসৰ ॥ ৪ ॥

সুত্র ॥ আহে লোক ঃ সন্ধ্যা সময়ে ঃ গোপপুৰ পাই অক্রূৰ ঃ ধ্বজ বজ্র জৱ পঙ্কজ অঙ্কুসে ঃ অঙ্কিত কৃষ্ণক খোজসব পেখল ঃ প্রেমে আকুল হুয়া ঃ ৰথহন্তে ডেৱ দিআ ঃ প্রত্যেক খোজে পৰিয়ে প্রনাম কয়ল ঃ অতি প্রেমে মাটিত৬৫ বাগৰয় ঃ ৰামকৃষ্ণ বোলি প্রত্যেক খোজে৬৬ ডাক চাৰয় ঃ নয়নক নিৰ ঝুৰয় ঃ সৰিৰ পুল কত । আহে লোক ঃ কৃষ্ণক খোজ পেখিয়ে ঃ অক্রূৰৰ জে ভাৱ মিলল ঃ অতঃপৰ জিবৰ পৰম দুল্লভ পুৰুসার্থ নাহি ঃ জানি কৃষ্ণ ভকতিক মনে সাৰ কাৰয়ে ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

শ্লোক৬৭ ॥ দদর্শ কৃষ্ণং ৰামং চ ব্রজে গোদোহনং গতৌ ।
পীতনীলাম্বৰধৰৌ শৰদম্বুৰুহেক্ষণৌ ॥ ৫ ॥
কিশোৰৌ শ্যামলশ্বেতৌ শ্রীনিকেতৌ বৃহদ্ভুজৌ ।
সুমুখৌ সুন্দৰৱৰৌ বালদ্বিৰদৱিক্রমৌ ॥ ৬ ॥

---

৬৫ । মাটি লুটি ঃ ৬৬ । প্রত্যেক খোজে (গোপ) ঃ পাঠান্তৰ ঃ
৬৭ । এই শ্লোক দুটি ৰামাদয়াৰ পুথিত নাই ।

সূত্র ॥ তদনন্তৰেঃ অক্রূৰে স্বস্ত হুয়াঃ পুনু ৰথে চড়িয়া জাইঃ ৰামকৃষ্ণক দেখল নানা ভুষনে ভুষিত হুইঃ আনন্দে ধেনু দোহন চাই ৰহইছেঃ মহাপ্রেমে অক্রুৰ কৃষ্ণক চৰন নমিয়ে৬৭ঃ ৰথহন্তে দণ্ডৱতে পৰলঃ ত্রাহিকৃষ্ণ ত্রাহিকৃষ্ণ বুলিঃ ক্রন্দন কৰয়ঃ নয়নে আনন্দে লোতক ঝুৰয়। অক্রুৰক ভকতি পেখিঃ শ্রীকৃষ্ণ স্নেহে আকুল ভেলহঃ হস্তপঙ্কজ তুলিঃ বাহুমেলিঃ আলিঙ্গন কয়লঃ খুড়া বুলি প্রবোধি গৃহে প্রবেস কৰাৱলঃ পৰম সাদৰে সুবৰ্ন্ন আসনে বৈঠাইঃ পাৱ পখালিয়েঃ পৰমান্নে ভোজন কৰায়লঃ পুষ্প চন্দনে ভুষিত কৰাইঃ কর্পূৰতাম্বুল দেলহঃ অক্রুৰ সুবৰ্ন্ন খাটত সুতলঃ তৈল্য লৈয়া দুয়ো ভাইঃ পাৱমৰ্দ্দল। তদনন্তৰেঃ নন্দে অক্রুৰত বাতপুচত ॥

কথা ॥ নন্দ বোল ॥ আহে অক্রুৰঃ কংস বিদ্যমানে থাকিতে কৈছে প্রানে ৰহইচ৬৮ঃ পৰম ঘাতুক কংসঃ জে আপুন ভগিনি পুত্র সবক মাৰলঃ অন্যত্র কি কুসল থিকঃ হামু জানো কদাপি কুসল নাহি ॥

সুত্র ॥ ঐচন আলাপ নন্দে অক্রুৰ সমে কৰল৬৯ঃ তদনন্তৰে ৰামকৃষ্ণ দুহুঁ অক্রুৰ সমিপ আসি কহোঃ জে বোললঃ আহে লোকঃ তা সুনহ ॥

৬৭। সমিপেঃ ৬৮। ৰহইছেঃ ৬৯। কয় ৰহলঃ

কথা ॥ শ্রীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে খুড়া বাপঃ তুহুঁ কুসলে আৱলঃ হামাৰ জে জ্ঞাতি বন্ধুঃ সব কুসলে থিকঃ পৰম দুষ্ট কংস মেৰি মাতুলঃ সে থাকিতে কৈছে কুসল থিকঃ আহে খুড়া৭০ঃ তোহাক দৰসন ভেলো৭১ ঈহাত পৰম আনন্দ ভেল৭২ঃ হামাৰ মাতা পিতা পৰম মহন্তঃ হামাৰ নিমিত্তঃ বহুত দুখ পাৱলঃ হাহা কি কৰবঃ আহে খুড়াঃ কি নিমিতে হামাৰ থানে আৱলঃ তা কহ ॥

সুত্র ॥ ঐচন কৃষ্ণক বানি সুনি অক্রুৰঃ কংসক সব কথা কহল৭৩ ॥*॥

কথা ॥ অক্রুৰ বোল ॥ আহে পৰমেস্বৰ শ্রীকৃষ্ণঃ তুহুঁ আপুনে সব জানহঃ হামো কি কহবঃ তথাপি তোহাত হামো কিচো কহোঁ সুনহঃ ৰাজা কংসে তোহাক নিবাক প্রতি হামাক পঠাৱলঃ তোহাক মাৰিতেঃ হস্তি মাল্ল৭৪ঃ এসব নানা উপায় কৰিতেছেঃ হামু বিস্তৰ কি কহবঃ তুহো৭৫ আপুনে জে জোগা৭৬ তা কৰহ ॥

সুত্র ॥ সুনি শ্রীকৃষ্ণঃ কংসক আদেস নন্দত জনাৱল ॥*॥

কৃষ্ণ বোল ॥ আহে পিতৃঃ কংসক আদেস হুয়াছেঃ জানি মধুপুৰে জাইতে সত্বৰে সাজহ ॥*॥

৭০। খুড়া বাপঃ ৭১। ভেলঃ
৭২। ভেলোঃ ৭৩। কহিতে লাগলঃ ৭৪। মল্লঃ ৭৫। জানিঃ ৭৬। জানহঃ

সূত্র ॥ কংসক৭৭ আদেস৭৮ সুনি ঃ নন্দে সবাতো জনাৱল ৭৯ ॥*॥

নন্দ বোল ॥ আহে গোপসব ঃ মল্ল-মহোস্বর দেখিতে ঃ ৰাজাক আজ্ঞা৮০ হুয়াচে ঃ জানি বস্তুবি কৰ ঃ দধি দুগ্ধ ঘৃত৮১ সকট জোৰি লৈয়া৮২ ঃ সত্বৰে ৰজনি৮৩ প্ৰভাতে চলহ ॥*॥

সূত্র ॥ নন্দেক আজ্ঞা পাই৮৪ ঃ গোপসব উৎসুকে সাজিতে লাগল ঃ ঐসব বৃত্তান্ত সুনি৮৫ ঃ গোপিসবে অন্যো অন্যো এক থান হুয়া ঃ কৃষ্ণক বিৰহ তাপে জৈচে বিলাপ কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ গৌৰী ॥ বিসম তাল ॥

ধ্রুং ॥ মাঞ্জি মাঞ্জি ঃ গোবিন্দ বিনে ঃ কিমতে বহবো হামি ।
তেজিয়া গোকুল ঃ চলে মধুপুৰ ঃ
হামাৰি মাধৱ স্বামি ॥

পদ ॥ গোকুলৰ মাঝে ৮৬ ঃ অক্রুৰ নামে ঃ
আসি ভৈলা ধুম্রকেতু ।
প্ৰানেৰ বল্লভ ঃ বান্ধৱ শ্ৰীকৃষ্ণ৮৭ ঃ
হৰাইল৮৮ তাহেৰ৮৯ হেতু ॥

৭৭। কৃষ্ণক ঃ ৭৮। বাক্য ঃ ৭৯ গোপসবক আদেস কয়ল ঃ ৮০। আদেস ঃ ৮১। ঘৃত (লোপ) ঃ ৮২। লৈয়া (লোপ) ঃ ৮৩। ৰজনি ঃ ৮৪। সুনি ঃ ৮৫। কথা জানিয়ে ঃ ৮৬। ঃধ্যে ঃ ৮৭। কৃষ্ণৰ ঃ ৮৮। হৰাব ঃ ৮৯। তাহান ঃ

বিধি ভৈলা বাম ঃ মাধৱৰ নাম ঃ
বান্ধৱে ভৈলো বঞ্চিত ।
কৃষ্ণৰ বিৰহে ঃ জিৱন নৰহে ঃ
মৰনে ভৈল সম্বিত ॥
কৰবহু৯০ মাঞ্জি ঃ কমন উপাই ঃ
গুনি গুনি নপাঞ্ঁ মনে ।
গোবিন্দ বিনে ঃ আন গতি নাই ঃ
কহতু ৰাম চৰনে ॥৫॥

সূত্র ॥ ঐচন বিলাপ কয় ঃ গোপিসব কোপে ঃ অক্রুৰক গাৰি দেৱত৯১ ঃ তা দেখহ ॥ গোপিসব বোল ॥ আহে সখিসব ঃ গোকুল মাঝে৯২ ঃ ওহি অক্রুৰ ধুম্রকেতু মিলল ঃ হামাৰ জিৱনপ্ৰান শ্ৰীকৃষ্ণক নিআ৯৩ জাই ঃ ওহি পৰম দাৰুন ঃ কি নিমিতে ইহাক অক্রুৰ বোলয়৯৪ ঃ ইহাক সম দাৰুন পুৰুস আৰৱি নাহি ॥*॥

সূত্র ॥ ঐচন বিলাপ কয় ঃ গোপিসব আকুল ৰহল । তদনন্তৰে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ ৰথে চড়ি জৈচে পয়ান কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

পয়াড় ॥ ৰাগশ্ৰী ॥ পৰি তাল ॥

ৰথত চড়িলা৯৫ ৰাম কৃষ্ণ ৰঙ্গ মনে ।
সকটে লড়িলা নন্দ আদি গোপগনে ॥

৯০। কি কহব ঃ ৯১। দেই ঃ ৯২। মধ্যে ঃ ৯৩। লৈয়া ঃ ৯৪। বোলব ঃ ৯৫। চড়িএ ঃ

সমান বয়স সব গোপৰ কুমাৰ ।
ভুষনে ভুষিত আতি৯৬ হুয়া জাতিস্কাৰ ॥
ধৰিলা জোগান আসি ৰথৰ দুই পাসে ।
দেখি গোপি আকুলিত কৃষ্ণত নৈৰাসে ॥
কুল সিল ধৈৰ্য্য লজ্জা তেজি গোপি নাৰি ।
হা কৃষ্ণ বন্ধু বুলি কান্দে গেড়ি পাৰি ॥
গোপিৰ দেখিআ দুখ জগত নিবাস ।
দায়ায়ে মধুৰ বাক্যে কৰিলা আশ্বাস ॥
হে গোপিসব স্বস্ত৯৭ হুয়ো সোক এড়ি ।
অল্পতে আসিবো আমি চায়া মল্ল-খেড়ি ॥

কথা৯৯ ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ হে গোপিসব ঃ মল্ল-খেড়ি চাহিতে ৰাজাক আজ্ঞা হুয়াছে ঃ হামু অল্পতে আসব ঃ তোৰাসব আকুল তেজি স্বস্ত৯৮ হৱ ॥

—গোপিক কৰিয়ে সান্ত পাছে সুভক্ষনে ।
কৰিলা পয়ান ৰামকৃষ্ণ ৰঙ্গমনে ॥
বাজে বিনা বেনু সঙ্খ সিঙ্গাৰ নিস[illegible]
কংসক বধিতে কৃষ্ণ কয়লি পয়ান ॥
অক্রুৰে ডাকয় ৰথ বাউ বেগে চলে ।
জয় কৃষ্ণ ৰাৱ কৰে গোপ কৌতুহলে ॥

৯৬। সবে ঃ ৯৭। স্বস্থ ঃ ৯৮। স্বস্থ ঃ ৯৯। এখন পুথিত এই "কথা" নাই

কালিন্দ্রিৰ হ্রদক পাইলন্ত১০০ কতো ক্ষনে ।
ৰাখিলন্ত ৰথ ৰাম বোলা সৰ্ব্বজনে ॥*॥৬॥

সূত্র ॥ আহে১০১ সমাজিক লোক ঃ হ্রদক সমিপ পাই ঃ ৰামকৃষ্ণ জলপান কৰিয়ে বৃক্ষৰ ছাআত ৰহল ॥ অক্রুৰে দোভাইক ঃ ৰথ উপৰে তুলি ঃ মৈধ্যান সন্ধ্যা কৰিতে হ্রদক জলে মজল ঃ জলমৈধ্যে ৰামকৃষ্ণক দেখল ঃ ৰথে নাহি বুলিয়ে ঃ বিস্মএ উঠিয়ে দেখল১০২ ঃ ৰাম-কৃষ্ণ ৰথমৈধ্যে থিক ঃ পুনু জলে মজিয়ে দেখল ঃ সহস্র ফনায়ে অনন্ত আচয় ঃ তাহেৰ কোলে কৃষ্ণক দেখল ঃ অক্রুৰে দণ্ডৱতে পৰি প্রনামি ঃ জৈচে তুতি কৰিতে লাগল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

পয়াড় ॥ জয় নমো জাদৱ১০৮ দেৱ । তুহুবিনে আন নাহি কেৱ ॥
সৰ্ব্ব দেৱময় তুহু হৰি । আচা ইতো জগতক ধৰি ॥
ইতো জড় জগত সকল । তুহু১০৪ মাত্র চৈতন্য কেৱল ॥
অসংখ্য ব্রহ্মাণ্ড জতজত । ফুৰৈ তুঝু ৰোমৰ ৰন্ধ্রত ॥
মৎস্য কুৰ্ম্ম বৰাহ বিৰিঙ্গ । অদভুত ৰূপ নৰসিজ্ঘ ॥
ধৰিচা বামন অৱতাৰ । তুঝু পায়ে কৰো নমস্কাৰ ॥
ধৰিচা পৰসুৰাম নাম । শ্রীৰাম তোমাক প্রনাম ॥
নমো ৰাম হলধৰ দেৱ । বোধৰূপি তুঝু পাৱে সেৱ ॥
ম্লেচ উছেদক কল্কি হৰি । লৈয়ো মোক নিজদাস কৰি ॥
মঞি মুঢ় একোৱে নজানো । বিনাসি দেহক সত্য মানো ॥

১০০। পাইলেক ঃ ১০১। হে ঃ ১০২। ৰহল ঃ ১০৩। মাধৱ ঃ ১০৪। তুমি ঃ

স্বপ্ন সম পুত্ৰ দাৰা ধন । তাতে১০৫ মোৰ নিমজিল মন ॥
অজ্ঞান আন্ধাৰে পৰিমৰো । ৰৈক্ষা কৰা চৰনত ধৰো ॥*॥৭॥

সূত্ৰ ॥ অক্ৰুৰে শ্ৰীকৃষ্ণক তুতি কৰিতেঃ পৰম প্ৰেম উপজলঃ নয়নক আনন্দে লোতক বহেঃ সৰিৰ পুলকিতঃ মহা প্ৰেম আনন্দে আকুল ভেলঃ শ্ৰীকৃষ্ণ অক্ৰুৰক একো নাহি বুলিয়েঃ অন্তৰ্দ্ধ্যান ভেলহঃ অক্ৰুৰ জল হন্তে উঠিএঃ পৰম বিস্ময় হুয়াঃ ৰথে চড়লঃ তাহে দেখি শ্ৰীকৃষ্ণ বোলল১০৬ ॥*॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ হে১০৭ খুড়াঃ তুহু কি দেখলঃ কি সুনলঃ কি নিমিত্ত বিস্ময় ভেলহ ॥*

অক্ৰুৰ বোল ॥ হে১০৮ পৰমেস্বৰ শ্ৰীকৃষ্ণঃ তোহোঁ আপুনে সব জানহঃ হামো কি কহবঃ জগতক জত অদভুতঃ সব তোহাতে থিক১০৯ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি অক্ৰুৰে ৰথ ডাকল১১০ঃ নন্দ আদি গোপগন আগু হুয়া জাইঃ নগৰ সমিপেঃ ৰামকৃষ্ণক আপেখি ৰহৈছেঃ ৰাম কৃষ্ণ ৰথে জাইঃ তাৰাসব সহিতেঃ এক থান হুয়াঃ ৰথ হন্তে নামিএ ৰহলঃ তদনন্তৰেঃ শ্ৰীকৃষ্ণ বিনয় ভাৱেঃ অক্ৰুৰক বোল ॥*॥

হে১১১ খুড়া অক্ৰুৰঃ ওঁহি নগৰ সমিপেঃ উপবন থানঃ ইহাহে আমৰা১১২ সব বিশ্ৰাম কৰহো১১৩ তুহু ৰথ লৈয়াঃ আগু হুয়া গৃহে চলহঃ হামু পাচু নগৰ প্ৰবেস কৰবো ॥*॥

১০৫। আতেঃ ১০৬। বাতপুচতঃ ১০৭। আহেঃ ১০৮। আহেঃ ১০৯। থিতঃ ১১০। খেদলঃ ১১১। আহেঃ ১১২। হামাৰ, আমাৰঃ ১১৩। কৰৱঃ

সূত্ৰ ॥ কৃষ্ণক বাক্য সুনিএঃ অক্ৰুৰ বোল ॥*॥

হে পৰমেস্বৰ শ্ৰীকৃষ্ণঃ হামাক কৃপা কৰহঃ তোহাৰি পদ ৰেনু পৰসেঃ হামাৰ গৃহসব পবিত্ৰ হৌকঃ হামাক তোহাৰি ভৃত্য মানিঃ হামাৰ থানে চলহ ॥*॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ আহে খুড়াঃ আজু কিচু নাহি বোলবঃ জগতক বৈৰ কংসক বধিয়ে১১৪ঃ তোহাৰি গৃহে চলব ॥*॥

সূত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণক বাক্য সুনিএঃ অক্ৰুৰ কংসত জান দিয়েঃ আপুন গৃহে গেলহঃ তদনন্তৰেঃ শ্ৰীকৃষ্ণ জৈচে নগৰ প্ৰবেসলঃ তা দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ শ্ৰী ॥ ১১৫ একতালি ॥

ধ্ৰুং ॥ কয়লি প্ৰবেস ১১৬ মধুপুৰি ।
গোপসিসু সঙ্গে ৰঙ্গে ৰামহৰি ॥

পদ ॥ ৰতন ভুষনে অঙ্গ কৰি বিভুষিত ।
বায়ে সিঙ্গা সঙ্খ বেনু হুয়া আনন্দিত ॥
আনন্দে আসিলা সুনি নগৰৰ নাৰি ।
গৃহ ১১৭ এড়ি ১১৮ কৃষ্ণমুখ চাহে সাৰি সাৰি ॥

১১৪। মাৰিয়েঃ ১১৫। ধনশ্ৰীঃ ১১৬। "পৰবেস এ"ঃ ১১৭। গৃহেঃ ১১৮। চড়িঃ

জয়কৃষ্ণ বুলি সিবে পুষ্প বৰিসয় ।
কৃষ্ণৰ সেৱক ৰামচৰনে কহয় ॥*॥৮॥

সূত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ ইস্বৰ শ্রীকৃষ্ণক ঃ মধুৰ মুৰুতি পেখি ঃ মথুৰাবাসিৰ মহা মহোস্বৱ মিলল ঃ কৃষ্ণ মুখ-পঙ্কজ নয়ন ভৰি পান কৰত ঃ চৰন-পঙ্কজ মনে ধৰি থাকয় ঃ কৃষ্ণৰ মধুৰ মুৰুতি মনে ধ্যান কৰয় ঃ শ্রীকৃষ্ণ তাৱাসবৰ আনন্দ বঢ়াই ঃ লিলাগতি কৰিএ চলৈছে । সোহি সময়ে ঃ ৰাজাক জোগাইতে ঃ বস্ত্র লৈয়া জাইতে ধোবাক দেখল ঃ শ্রী কৃষ্ণ তাহেত জৈচে বস্ত্র প্রার্থনা কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

কথা কৃষ্ণ বোল ॥ আহে ৰজক ! তুহু হামাক বস্ত্র দান কৰহ ঃ তোহাক পৰম কৈল্যান মিলব ॥*॥

সূত্র ॥ ঐচন প্রকাৰে শ্রীকৃষ্ণ ঃ ধোবাত বস্ত্র প্রার্থনা কয়ল ঃ পৰম অহঙ্কাৰি ঃ সে ধোবা ন্থুর্ম্মতি ঃ ক্রোধ কৰিয়ে ঃ কৃষ্ণক জে বোলল তা সুনহ ॥

কথা ॥ ধোবা বোল ॥ আহে১১৯ গোপ চণ্ডাল ৰামকৃষ্ণ ঃ পৰ্ব্বত বন মৈধ্যে তোহাৰ নিবাস ঃ তুহোসব কিচো জানএ নাহি ঃ আতি মূঢ়মতি ঃ ৰাজাৰ বস্ত্র পৰিধান কৰিতে বাঞ্চা কৰহ ঃ মৰিবাক ভয় নাহি ঃ ৰাজ দূত সবে ধৰিয়ে ঃ প্রানান্তিক দণ্ড কৰব ঃ জানি প্রান ৰৈক্ষা কৰিয়ে ঃ সত্বৰে দুৰ জাৱ ॥*॥

১১৯ । হে ঃ

সূত্র ॥ ধোবাক ঐচন বানি সুনিয়ে ঃ শ্রীকৃষ্ণ চৰৰ প্রহাৰি জৈচে প্রান লেলহ ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

পয়াড় ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

ৰজক বানি সুনি কোপে গোপাল ।
চৰৰ প্রহাৰ কয়লি ততকাল ॥
পদ ॥ চিণ্ডল মাথা চৰৰ প্রহাৰে ।
জতয়ে ধোবাসব সঙ্গি তাহাৰে ॥
ত্রাসে পলাৱল বস্ত্র পেলাই ।
দেখিয়ে ৰাম কৃষ্ণ দুহো ভাই ॥
আনন্দে বস্ত্র ভাল বাচি লৈল ।
আন বস্ত্র সব গোপক দেল ॥
দেখি গোপসব কৰিয়ে হৰিস ।
সিঙ্গা সঙ্খ ৰায়ে পুৰয়ে দসো দিস ॥
জয় জয় কৃষ্ণ কৰে সঘনে বোল ।
সমাজিক সব অব হৰি হৰি বোল ॥*॥৮৯॥

সূত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ শ্রীকৃষ্ণ ধোবাক মাৰি বস্ত্র পাৱল । তদনন্তৰে ঃ বেসাকাৰে১২০ আসি ঃ শ্রীকৃষ্ণক জৈচে বস্ত্র পৰিধান কৰাৱল ঃ তা দেখহ সুনহ ॥

১২০ । বেসকাৰ ঃ

কথা ॥ বেসকাৰ বোল ॥ আহে পৰমেশ্বৰ ঃ হামাৰ সুদিঅস তোহোক দৰসন ভেল ঃ মেৰি মহাভাগ্য মিলল ঃ তোহোক বস্ত্র পৰিধান কৰাইতে ঃ হামু ইহা আৱলু ॥*॥

সুত্র ॥ অহি বুলি ৰামকৃষ্ণক ঃ প্ৰনাম কৰে ঃ বস্ত্র পৰিধান অৰাঅল। আহে লোক ঃ পৰম কৃপালু ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক চৰিত্র কি কহব ঃ বেসকাৰ কেৱল বস্ত্র পৰিধান কৰাৱল মাত্র ঃ অতৱে১২১ আপুন স্বৰূপ ততকালে দেলহ। ওঁহি কৃষ্ণক জেসবে একসৰন হুয়া ঃ সেৱা কৰব ঃ তাহেক কি কহব ঃ জানি কৃষ্ণত ঃ সৰন সাৰ কৰিএ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল। তদনন্তৰে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ গোপসব সহিত ঃ সুদমা মালিৰ বাৰি প্ৰবেসল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণক পেখি১২২ সুদমা পৰমানন্দে ঃ দণ্ডৱতে প্ৰনাম কৰল ঃ অতি সত্বৰে আসন দেলহ ঃ ৰাম কৃষ্ণ তথি বৈঠল ঃ পাদ্যঅৰ্ঘে গন্ধে ধুপে ঃ দিপে নৈবেদ্য দিএ ঃ অৰ্চ্চনা কৰল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ সুদমাক সবদ্ৰব্য ঃ স্বিকাৰ কয়ল ঃ সুদমা শ্ৰীকৃষ্ণক তুতি কৰল১২৩ ॥

সুদমা বোল ॥ পয়াড় ॥

জয় জয় কৃষ্ণ পুৰ্ন্ন য়বতাৰি।
জয় জয় কৃষ্ণ ভকতভয়হাৰি ॥

১২১। এতেকে ঃ ১২২। দেখি ঃ ১২৩। কৰিতে লাগল ঃ

জয় জয় কৃষ্ণ ব্ৰহ্ম অবিকাৰি।
জয় জয় কৃষ্ণ ভুবন আধাৰি ॥
সাফল জনম আজু ভেল১২৪ হামাৰি।
চৰনে সৰন হৰি লেলো তোহাৰি ॥
দুষ্টক বিনাসি হৰব ভুমি ভাৰ।
ভকতৰ ৰৈক্ষা হেতু ভয়ো অৱতাৰ ॥
তুহু জগত আত্মা চৈতন্য১২৫ দেৱ।
তোহাৰি সত্ৰুমিত্র নাহি কেৱ ॥
তবহু জোহি ভজয় তঝু পায়।
পাৱে প্ৰসাদ সোহি১২৬ তঝু পায় ॥
তোহাৰি চৰনে হৰি কৰোহো গোহাৰি।
হৈব১২৭ ভকত তঝু১২৮ সুহৃদ হামাৰি ॥
নাহি চাড়ব মুখে তুয়া গুননাম।
মাগো অতৱে বৰ তোহাকেৰি১২৯ ঠাম ॥*॥১০॥

সুত্র ॥ ওঁহি তুতি কৰিয়ে ঃ সুদমা দিব্য পুস্পআনি ঃ গোপসব সাহত ঃ ৰামকৃষ্ণক ঃ পুষ্পে ভুষিত কৰায়ল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ সুদমাৰ ভকতি দেখিয়ে১৩০ ঃ পৰম কৃপায়ে বৰ দেলহ ॥*॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ আহে১৩১ সুদমা ঃ তোহাৰ সুদ্ধ ভকতি দেখিয়ে ঃ পৰম সন্তোস ভেলো ঃ হামাত তুহু জে

১২৪। ভেলি ঃ ১২৫। বন্ধু নিজ ঃ ১২৬। প্ৰভু ঃ ১২৭। হৈবা ঃ
১২৮। জন ঃ ১২৯। তোহাৰি ঃ ১৩০। পেখিয়ে ঃ ১৩১। হে ঃ

প্রার্থল১৩২ : সেসব সিদ্ধি হৌক : তোহাক অচলা লক্ষ্মি নাহি চাড়ব : বল আউ শ্রী জস বিভূতি সর্ব্বদা ৰহব : তোহাৰ বংসসব বাঢ়ব ॥*॥

সুত্র ॥ ওঁহি বুলি বৰ দিয়েঃ শ্রীকৃষ্ণ সুদমাক বাৰি চাড়ল : তদনন্তৰে : কংসক দাসি কুবুজি : কংসক লাগি চন্দন লিআ১৩৩ জাই : তাহে পেখি শ্রীকৃষ্ণ জৈচে চন্দন প্রার্থল১৩৪ : তা দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ আহে১৩৫ কুবুজি : তুহু কাহেক লাগি ওঁহি চন্দন নিয়া জাৱ : হামাত সত্বৰে কথা কহ : ওঁহি চন্দন হামাক দেহ : তব১৩৬ তোহাৰি পৰম কৈল্যান মিলব ॥

সুত্র ॥ শ্রীকৃষ্ণক : পৰম সুকুমাৰ ৰূপ পেখিয়ে : মধুৰ বানি সুনি : মোহহুয়া : সয়ন্ত্রি কৃষ্ণক জে বোলল : তা সুনহ ॥

কথা ॥ কুবুজি বোল ॥ আহে১৩৭ পৰম পুৰুষ পুৰুসোত্তম : হামু কংসক দাসি : সে কংস ৰাজা : হামাৰি চন্দনে মাত্র সন্তোস : ওঁহি চন্দনক জোগ্য : তোৰা ছুহো বিনে আৱৰি নাহি ॥*॥

সুত্র ॥ ওঁহি বুলি সয়ন্ত্রি আপুন হাতে : ৰামকৃষ্ণক সব সৰিৰ : চন্দনে ভুষিত কয়ল : পৰম কৃপায়ে শ্রীকৃষ্ণ : কুবুজিক প্রতি পৰম করুনা উপজল : সয়ন্ত্রিৰ পাৱত :

১৩২। প্রার্থনা কয়ল : ১৩৩। লৈয়া :
১৩৪। প্রার্থনা কয়ল : ১৩৫। হে : ১৩৬। তবে : ১৩৭। হে :

আপুন পাৱ দিএ : হস্তে চিবুকত ধৰিয়ে : উপৰক তুলি : সমান কয়ল১৩৮ : কৃষ্ণক পৰসে : পৰম সুন্দৰি ভেল : কামাতুৰ হুয়া : কৃষ্ণক বস্ত্রে ধৰিয়ে : সয়ন্ত্রি জে বোলল : তা দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥*॥

গিত ॥ ৰাগ বেলোআৰ ॥ ৰূপক মান ॥

ধ্রুং ॥ গোবিন্দ কৰহোঁ কাতৰ পাৱে তোৰি১৩৯ ।
তোহাৰি পৰসে : কামে হামো আতুৰ :
জানি চলহ গৃহে মোই ॥

পদ ॥ তোহাকেৰি১৪০ সঙ্গ : তেজয়ে নাহি পাৰি :
মেৰি দেহা দহে কাম-আগি ।
কৰহু করুনা হৰি : চলহু ভবন মেৰি :
তুয়া পাৱে ওঁহি দান মাগি ॥
ইসত হসিত চারু : তেৰি কমল মুখ :
পেখি মোহিত মন১৪১ মেৰা ।
দাসি ভেলো তেৰি : বাঞ্চা পুৰহ মেৰি :
দেহু অধৰ মধু তেৰা ॥
হৰিক বস্ত্র ধৰি : বোলয় কাতৰ কৰি :
মদনে মোহিত মতি হুই ।

১৩৮। কৰাৱল : ১৩৯। তোই : ১৪০। আহাৰি : ১৪১। মতি :

কৃষ্ণক দাস ঃ দাস ৰাম চৰনে ঃ
কহে হৰি পদে গতি মোই ॥*॥৭॥

কথা ॥ সয়ন্ধ্রি বোল ॥ হে পৰমেস্বৰ শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ তোহাৰি পৰসে ঃ হামো কামে আতুৰ ভেলো ঃ হামাৰ মন মদনে মৰ্দ্দয় ঃ জানি হামাৰ গৃহে চলহ ঃ মেৰি বাঞ্চা পুৰন কৰহ ঃ তোহাৰি পাৱে লাগো ॥*॥

সুত্ৰ ॥ সয়ন্ধ্রিক ঐচন ভাবনা১৪২ দেখি১৪৩ শ্ৰীকৃষ্ণ হাসি হাসিএ বোলল১৪৪॥*॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে সয়ন্ধ্রি ঃ তোহো কি কহৈচ-১৪৫ এখন১৪৬ হামাক ঃ একো নাহি বোলৰ ঃ জগতক বৈৰ কংস ঃ তাহেক মাৰি ঃ তোহাৰ থানে আবস্যে১৪৬ আৱব ঃ আজু তুহো ঃ গৃহে জাৱ ॥*॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ সয়ন্ধ্রিক আশ্বাস কয়ে পঠাৱল ঃ তদনন্তৰে ঃ বানিজাৰ সব ঃ পৰম সাদৰে ঃ বহুত দ্ৰব্য দিয়ে কৃষ্ণক পুজা কয়ল ঃ নাগোৰ নাৰিসব ঃ কৃষ্ণক পৰম সুন্দৰ ৰূপ পেখি ঃ কামে বিমোহিত ভেল ঃ বসন বলয়া খোপাসব খসল ঃ তাহাকো নাহি জানয় ঃ জৈচে চিত্ৰৰ পুতলি ঃ তদ্বত ভেল । শ্ৰীকৃষ্ণ পৰম কৌতুকে চলি জাই ঃ ধনুৰ্জাগসালা পাৱল ঃ কংসক দিব্য ধনু পেখি ঃ

১৪২। ভাৱ ঃ ১৪৩। পেখি ঃ ১৪৪। বোলয়ে লাগল ঃ ১৪৫। কহিতেচ ঃ ১৪৬। অৱস্যে ঃ

আনন্দে ধৰিবাক চলল ঃ তাহে পেখি ৰখিয়াসব বাধা কৰে বোলল । তা দেখহ সুনহ ॥

কথা । ৰখিআ বোল ॥ হে শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ ওঁহি ৰাজাক ধনু ঃ তুহু নাহি ধৰব ॥*॥

সুত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ বাধা নাহি মানিয়ে ঃ ধনুক ধৰি তুলি ঃ গুন লগাৱল ঃ হাসি হাসি, লিলায়ে টানি১৪৭ ঃ ধনুক ভাঙ্গল ঃ জৈচে মত্ত মাতঙ্গ ঃ ইক্ষু খণ্ড১৪৮ ভাঙ্গল ঃ তাহে পেখি ৰক্ষিয়াসব কোপে কৃষ্ণক ঃ অস্ত্ৰ ধৰিএ জুদ্ধক ধাৱল১৪৯ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ ৰখিআ সেনা পেখি ধনুভঙ্গ ॥
ধাৱল অস্ত্ৰ ধৰিয়া১৫০ খঙ্গ ॥

পদ ॥ ধৰমাৰ বুলি১৫১ বেঢ়ল আসি ।
লৈলা ভাঙ্গা ধনু দোভায়ে১৫২ হাসি ॥
কোপে ৰামকৃষ্ণ তুহো ভাই ।
মাৰল সব সৈন্য তাহে কোবাই ॥
পঠাইল কংসে আৰো সৈন্যজত ।
সবাকো কোবাই কৰিলে হত ঃ ॥

১৪৭। টানল ঃ ১৪৮। খণ্ডল ঃ ১৪৯ ঃ কয়ল ঃ ১৫০। ধাৰকাৰ ঃ ১৫১ কৰি ঃ ১৫২। দুই ভাই ঃ

পাল্টি গোপ সমে ৰাম হৰি ।
নগৰ বাঝে ৰৈলা বাসা কৰি ॥
ভোজন কৈলা ৰঙ্গে দধি ভাত ।
আনন্দে থাকিলা স্তুতি সৈয়্যাত ॥
কৃষ্ণৰ চৰন ধৰিয়া মনে ।
কহে মুঢ়মতি ৰামচৰনে ॥*॥১২॥

সুত্ৰ ॥ ৰামকৃষ্ণ দুহুভাই ঃ ধনুভাঙ্গি সৈন্যসব মাৰি নিবৰ্ত্তিয়া জাই ঃ নগৰ বাহিৰে ৰহল ঃ ৰাজা কংস ধনুক ভঙ্গ স্তুনি ঃ নিসি নিন্দ্ৰা নাহি পাৱল ঃ মৃত্যু সুচক ঃ নানা বিধ বিমঙ্গল দেখল ঃ ৰজনি প্ৰভাতে উঠিএ মল্ল মহোৎস্বৱ কৰাৱল ঃ মন্ত্ৰি পাত্ৰসব সহিতে ঃ উচ্ছ্ৰিত ১৫৩ মঞ্চে ১৫৪ চড়ি ৰহল । শ্ৰীকৃষ্ণ প্ৰভাতে সৌচ সুদ্ধ হুই ঃ গোপসহিতে জাই ঃ ৰঙ্গদ্বাৰ পায়ল ১৫৫ ঃ অম্বুষ্ঠ হস্তিআৰে ১৫৬ ঃ দ্বাৰে ৰহৈছে ঃ তাহে পেখি কৃষ্ণ বোলল ১৫৭ ॥

কথা ॥ কৃষ্ণ বোল ॥ আহে ১৫৮ অম্বুষ্ঠ ১৫৯ ঃ হামু ৰঙ্গসালা চলব ঃ তুহু সত্বৰে দ্বাৰ চাড়হ ঃ জব ১৬০ দ্বাৰ নাহি ছাড়হ ঃ তব ১৬১ তোহাক জমপুৰে খেদাৱব ১৬২ ॥*॥

সুত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণ হস্তি হস্তিৱাৰে সহিতে ঃ জৈছে জুদ্ধ ১৬৩ কয়ল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

---

১৫৩ । উস্থত ঃ ১৫৪ । চাঙ্গে ঃ ১৫৫ । পাৱল ঃ ১৫৬ । হাথিআৰে ঃ ১৫৭ । বোল ঃ ১৫৮ । হে ঃ ১৫৯ । মাতঙ্গ ঃ ১৬০ । জাবে ঃ ১৬১ । তবে ঃ ১৬২ । পঠাৱব ঃ ১৬৩ । বন্ধ ঃ

পয়াড় ॥ কানাৰা ॥ পৰি াল ॥

স্তুনিয়ে অম্বুষ্ঠ কৃষ্ণক বানি ।
খুম্পিলে হস্তিক অঙ্কুসে হানি ॥
পদ ১৬৪ ॥ প্ৰমত্ত মাতঙ্গ বেগেহি জাই ।
ধৰিলে কৃষ্ণক সুণ্ডে মেহ্লাই ১৬৫ ॥
এড়াইলা মাধৱে কৰি আচোট ।
মাৰিলা হস্তিক মুষ্টিৰ চোট ॥
ভৰিৰ মাঝো ১৬৬ আৰ ভৈলা তাৰা ১৬৭ ।
নেদেখি সিতো তেজে ফোঙ্কাৰা ১৬৮ ॥
সন্ধি পাই পুনু ধৰিলা আসি ।
এড়াইল ১৬৯ বলে কৃষ্ণে হাসি হাসি ॥
লাঞ্জত ধৰিয়া টানত ১৭০ তাক ।
কৃষ্ণক নপাৱয় ধৰিবাক ॥
লাঞ্জৰ ১৭১ এড়িয়া মাৰি চাপৰ ।
পলাৱল হৰি ১৭২ দিয়া লৱৰ ॥
পাচত হস্তি খেদে ক্ৰোধ কৰি ।
পাৰিলা ১৭৩ ভুমিত সুণ্ডত ধৰি ॥
পাৱে ভিৰি দান্ত লৈলা উপাৰি ।
মাৰিল হাস্তক দান্তৰ বাৰি ॥

---

১৬৪ । পদ (লোপ) ঃ ১৬৫ । মেঢ়াই ঃ ১৬৬ । তলে ঃ ১৬৭ । তাৰ ঃ ১৬৮ । ফোকাৰ ঃ ১৬৯ । এড়াইলা ঃ ১৭০ । টানন্ত ঃ ১৭১ । লাঞ্জত ঃ ১৭২ । হস্তি ঃ ১৭৩ । পৰিল ঃ

মাৰিলা হুয়ো হস্তি হস্তিআৰ ।
জয় কৃষ্ণ বুলি কবৈ ১৭৪ জোকাৰ ॥*॥৩ ॥

সূত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ হস্তি মাৰি ঃ তাহেক দন্ত কন্ধে কৰিএ : গোপসব সহিত ঃ পৰম আনন্দে জৈচে ৰঙ্গসালা প্ৰবেসল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ নাটৰাগ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ চলে ৰাম কানাইৰে১৭৪ গোপ বালক সঙ্গেৰে ॥
সিঙ্গা সঙ্খ বেনু ঃ বাৱত গায়ত ঃ
নাচত হাসত ৰঙ্গেৰে ॥

পদ ॥ কান্ধত হস্তিৰ দান্ত ঃ দেখিতে আতি সুবেসৰে১৭৪ ।
মধুৰ মুৰুতি ধৰি ঃ ৰঙ্গসালা ভেলি কানু প্ৰবেসৰে ১৭৪ ॥
চৰন কমল মাঝে ঃ ৰতনৰ মঞ্জিৰ বাঝে ৰে১৭৪ ।
পেখিয়ে কানুক ৰুপ ঃ ভুলল সব সমাজে ৰে১৭৪ ॥
কানুৰ প্ৰসন্ন মুখ ঃ পঙ্কজ এ দৰসনে ৰে১৭৪ ।
আনন্দ সাগৰে মজল১৭৫ ঃ সবহু১৭৬ কহতু
ৰামচৰনে ৰে১৭৪ ॥*॥১৪॥

সূত্র ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ গোপসব সহিত ঃ পৰম লাৱন্যমুৰ্ত্তি ঃ ৰঙ্গসালা১৭৭ মৈধ্যে প্ৰকাস কয়ল ।

১৭৪ । পাৰে ঃ ১৭৪ । ৰে (লোপ) ঃ ১৭৫ । মজিল ঃ ১৭৬ । সবহি ঃ ১৭৭ । ৰঙ্গসভা ঃ

সোহি সময়ে কৃষ্ণক ঃ লোকসবে দস প্ৰকাৰে দেখল ॥

শ্লোক ॥ মল্লানামশনিৰ্নৃণাং নৰৱৰঃ স্ত্ৰীণাং স্মৰো মূৰ্ত্তিমান্
গোপানাং স্বজনোহ সতাং ক্ষিতিভুজাং শাস্তা স্বপিত্ৰোঃ শিশুঃ
মৃত্যুৰ্ভোজপতেৰ্ৱিৰাড়ৱিদুষাং তত্ত্বং পৰং যোগিনাং
ৱৃষ্ণীনাং পৰদেৱতেতি ৱিদিতো ৰঙ্গংগতঃ সাগ্ৰজঃ ॥৭॥

সূত্র ॥ মল্লসবে১৭৮ বজ্ৰময় সৰিৰ১৭৯ দেখল ঃ অন্য১৮০ লোকে দেখল ঃ মনুস্য মধ্যত ঃ পৰম উত্তম মনুস্য ঃ নাৰিসবে দেখল ঃ কামেৰ মুৰুতি ঃ ওঁহি গোপসবে দেখল ঃ হামাৰি পৰম সুহৃদ ঃ ৰাজাসবে দেখল ঃ ওঁহি হামাৰ সাস্তা ঃ বসুদেৱ দৈৱকি বোলয়১৮১ ঃ ওঁহি হামাৰি পুত্ৰ ঃ কংস বোলয়১৮২ ঃ ওঁহি হামাৰি অন্তক ঃ অজ্ঞানিসকলে বোলে১৮৩ ঃ ওঁহি নন্দকুমাৰ ঃ জোগিসবে দেখয়১৮৪ ঃ ওঁহি ব্ৰহ্মতত্ত্ব ঃ বৃষ্ণিবংসে বোলয় ঃ ১৮৩ হামাৰ পৰম দেৱতা ঃ সবলোকে ৰামকৃষ্ণক আনন্দ মুৰুতি পেখি ঃ তৃপিতি নাহি টুটয় ঃ অন্যো অন্যে কৃষ্ণ গুন বৰ্ণাই ঃ আনন্দে নয়ন ভৰি ঃ পেখিয়ে ৰহল । তদনন্তৰে চানুৰ নামে মল্ল ঃ সভামৈধ্যে উঠি কহো ঃ কৃষ্ণক সম্মুখি জে ৱোলল ঃ তা সুনহ ॥

চানুৰ বোল ॥ ১৮৫ ৰামকৃষ্ণ ঃ তোৰা দুহুভাই বাহু জুদ্ধে পৰম সুসিখিত ঃ সুনি কহু ঃ কংসৰাজা

১৭৮ । তদনন্তৰে মল্লসবে ঃ ১৭৯ । কলেৱৰ ঃ ১৮০ । অন্যত্ৰ ঃ ১৮১ । বোলে ঃ ১৮২ । বোলে ঃ ১৮৩ । দেখল ঃ ১৮৪ দেখল ঃ ১৮৫ । আহে ঃ

দেখিবাক প্ৰতি অনাৱল ঃ জানি ৰাজাক পৃতি সাধি ঃ
তুহু হামো বাহু ধৰিএ ঃ মল্লজুদ্ধ কৰহোঁ।১৮৬ ঃ ৰাজাৰ
সন্তোসে ঃ সবাৰো সন্তোষ১৮৭ হয় ঃ সাস্ত্ৰে কহে ঃ
ৰাজা সৰ্ব্বভূতময় ॥

সুত্ৰ ॥ ঐচন চানুৰক বাক্য১৮৮ সু'ন ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥*॥

হে চানুৰ ঃ প্ৰজা ভৈলে ঃ ৰাজাৰ পৃতি সাধিতে
উচিত হয় ঃ কিন্তু সমানে সহিতে বাহু জুদ্ধ কৰিয়ে ঃ
ৰাজাৰ পৃতি সাধহ১৮৯ ঃ তবে সভাসদক অধৰ্ম্মে
নাহি পাৱব ॥*॥

সুত্ৰ ॥ কৃষ্ণৰ বাক্য শুনিয়ে ঃ চানুৰ বোলল ॥*॥

চানুৰ বোল ॥ হে কৃষ্ণ ঃ তুহু বোলৱ ঃ হামো
বালক ঃ তুহু কাহে বালক ঃ তুহু সম বিৰ হামু
কৰহু১৯০ নাহি পেখি ঃ জে হস্তি কুৱলয় ঃ হাজাৰেক
হস্তিবল ঃ তাহেক তুহু মাৰল ঃ তোহাক সমান বিৰ
কমনে থিক ঃ তুহু হামাক সঙ্গে জুদ্ধ কৰহ ঃ মুষ্টিক
সহিত ঃ বলো জুদ্ধ কৰব ঃ ওঁহি অন্যায় নুহি ॥*॥

সুত্ৰ ॥ চানুৰক বানি সুনি ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ জুদ্ধ কৰিতে ঃ চানুৰক
সমুখ ভৈলহ ঃ তদনন্তৰে ঃ মুষ্টিক সহিতে সঙ্কৰ্স'ন
জুদ্ধ কৰিতে লাগল ঃ তাহে পেখি নাৰিসব ঃ অন্যো
অন্যে সম্বুধি জে বোলল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে
হৰি বোল হৰি বোল ॥

১৮৬ । কৰব ঃ ১৮৭ । তুষ্ট ঃ ১৮৮ । বানি ঃ ১৮৯ । সাধব ঃ ১৯০ । কতিহু ঃ

গিত ॥ ৰাগ মল্লাৰ ॥ পৰিতাপ ॥

ধ্ৰুং ॥ আলো সই ঃ দেখোসই ঃ কানাইৰ চান্দমুখ ।
মধুৰ মুৰুতি স্যাম পেখি ১৯১ মিলে সুখ ॥

পদ ॥ অভাগি ১৯২ নাগেৰি আমি নাৰিগন জত ।
ঐচন প্ৰভুক দেখি ১৯৩ জুদ্ধ সময়ত ॥
কৰিলেক পুন্য কিবা ১৯৪ গোকুলৰ নাৰি ।
সদায়ে দেখয় ওঁহি ইস্বৰ মুৰাৰি ॥
ইসত হসিত চান্দ ১৯৫ মুখ দৰসনে ।
এড়ায়ে বিবিধ ১৯৬ তাপ সুখে গোপিগনে ॥
ধন্য ধন্য ব্ৰজনাৰি ১৯৭ সাফল জিৱন ।
সদা সৰ্ব্ব ভাৱে থাকে গোবিন্দতমন ॥
দেখন্তে সন্তোস মিলে ৰুপ মনোহৰ ।
ইহাঙ্ক জুঝয় মালে বজ্ৰ সমসৰ ॥
ধিক ধিক সবাকে ১৯৮ ইহাক জিতো চাৱে ১৯৯ ।
কহে ৰামচৰনে কৃষ্ণৰ দুই পাৱে ২০০॥১৩॥

সুত্ৰ ॥ আহে সামাজিক লোক ঃ ঐচন প্ৰকাৰে ঃ নাৰিসৱ
কৃষ্ণক চাহিএ ঃ বহুত খেদ কয়ল ঃ বসুদেৱ-দৈৱকি
পুত্ৰস্নেহে ঃ পৰম আকুল ভৈল ২০১ ঃ সোক-সৈল্যে
পিড়ল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণে ভকতক দুখ দেখি ঃ মহাকোপে ঃ

১৯১ । দেখি ঃ ১৯২ । অভাগিনী ঃ ১৯৩ । দেখু ঃ ১৯৪ । কিছু ঃ ১৯৫ । ইতো ঃ ১৯৬ । বিৰহ ঃ ১৯৭ । ব্ৰজবাসি ঃ ১৯৮ । সভাক, সমাজ ঃ ১৯৯ । চায়ে ঃ ২০০ । পায়েঃ ২০১ । হোই ঃ

মল্লসব সহিতে জে জুদ্ধ কৰৰ : তা দেখহ সুনহ :
নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

পয়াড় ॥ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

চানুৰ মুষ্টিক মল্ল বিসাল ।
তাহে সমে জুঝে ৰাম গোপাল ॥
পদ ২০২ ॥ তৰ্জ্জয় অন্যো অন্যে ক্রোধ কৰি ।
লাগিল হাতা-হাতি ধৰাধৰি ॥
মুষ্টিত মুষ্টি মাৰে বলে ৰাগি ।
আচাৰি পেহ্লাই মাটিক লাগি ॥
পুনুহু উঠি ভৰি ভৰি চান্দে ।
হাতক ২০৩ হাতে মালবান্ধে বান্ধে ॥
একপিণ্ড হুয়া বাগৰে পৰি ।
অন্তৰে কতো হুয়া এড়াএড়ি ॥
হাতত ধৰি দুয়ো দুইকো টানে ।
জানুত জানু শ্রমে দুয়ো হানে ॥
চানুৰক প্রতি কৃষ্ণে কুপিল ।
ধৰিআ মাটিত আচাৰ দিল
সেহি চোটে তাৰ প্রান চুটিল ।
ৰামে মুষ্টিকক চাপৰ দিল
চাপৰত তাৰ প্রান চোড়াইল ।
দেখি ক্রোধে মল্ল তোসল ধাইল ॥
লাথি হানি তাকো কৃষ্ণে মাৰলা ।

২০২ । পদ (লোপ) : ২০৩ । হাতত :

পাচে কুটমাল ধায়া আসিলা ॥
মুষ্টি ২০৪ হানি ৰামে তাকো মাৰিলা ।
সব মল্ল ৰামকৃষ্ণে নাসিলা ॥
ৰঙ্গে ৰামকৃষ্ণ গোপ সহিত ।
নাচন্তে ২০৫ লোকৰ মিলে ২০৬ উচ্ছু কৰ২০৭ ॥
মল্লবাদ্য বাৰে উস্বৰ ২০৮ কৰি ।
নাচন্ত কৃষ্ণে তাৰ চেৱ ধৰি ॥
দেখিয়া লোকৰ মিলে উচ্চৰ ।
আনন্দে কৰৈ জয়কৃষ্ণ ৰৱ ॥*॥১৬।

সুত্র ॥ আহে ২০৯ সমাজিক লোক : শ্রীকৃষ্ণ মালসব মাৰি : পৰম কৌতুকে : গোপসব সহিত : নৃত্য কয়ল : দেখি লোকসবে আনন্দ কয়ল : তদনন্তৰে : ৰাজা কংস পৰম ক্রোধে বক্কিতে ২১০ লাগল : তা দেখহ সুনহ ॥

কথা ॥ ৰাজা কংস বোল ॥ আহে হামাৰ কিঙ্কৰসব : ওঁহি বসুদেৱ পুত্র দুহু : পৰম দুৰ্য্যন : হামাৰি ২১১ আগে মল্লক বধ কয়ল : আৱাক নগৰৰ বাহিৰ কৰিএ খেদায় ওঁহি পৰম কপটি বসুদেৱক সত্বৰে মাৰহ : আহি দুষ্ট নন্দক বন্দি কৰহ : গোৱালসবক নিগ্রহিয়ে সব সৰ্ব্বস্ব আনহ : পৰম দাৰুন পিতৃ

২০৪ । মুঠি : ২০৫ । নাচন্ত : ২০৬ । বজ্জিয়া : ২০৭ : চিত্র :
২০৮ । উচ্চৰ : ২০৯ । হে : . ২১০ । বক্কয়ে : ২১১ । হামাক :

উগ্ৰসেন ঃ ইহাক সঙ্গি ২১২ সবাকে মাৰহ ॥

সূত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ কংসক বাক্য ২১৩ সুনিয়েঃ মহা কোপেঃ জৈচে বধ কয়লঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

পয়াড় ॥ ধনশ্ৰী ॥ একতালি ॥

কংস বাক্য সুনি কোপে ২১৪ কৃপাল গোপাল ।
লঘিমা ২১৫ গুনক ধৰি ২১৬ তত কাল ॥
পদ ২১৭ ॥ বাউ বেগে ডেৰে উচ্চ মঞ্চত ২১৮ চড়িলা ।
দেখি কংসে ক্ৰোধে খাণ্ডা বাৰুক ধৰিলা ॥
খাণ্ডা উভি ২১৯ উধক বাৰুত দেই পাক ।
দেখি কৃষ্ণে চাম্পা দিয়া ধৰিলন্ত তাক ॥
পৰিলা উপৰে তাৰ পৃথিবিত পাৰ ।
জগতৰে ভৰে তাৰ প্ৰান গৈল চাড়ি ॥
চুলত ২২০ ধৰিয়া তাক ২২১ ফুৰাইলা ঘসাই ।
সমাজ্যাএ হাহাকাৰ কৰে চাই চাই ॥
কৃষ্ণৰ সমান ৰূপ পাইলা সিতো মৰি ।
সমৰ্জ্যাৰ লোকে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥*॥১৭॥

সূত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ কংসক মাৰিঃ পৰম আনন্দে ৰহল । তদ-

২১২ । সঙ্গতি ঃ ২১৩ । ঐচন বানি ঃ
২১৪ । কোপি ঃ ২১৫ । মহিমা ঃ ২১৬ । আশ্ৰইয়া ২১৭। পদ (লোপ) ঃ
২১৮ । চাঙ্গত ঃ ২১৯ । উৰি ঃ ২২০ । চুলিত ঃ ২২১ । পাক ঃ

নন্তৰেঃ কংসক অষ্ট ভাইঃ ভাতৃক সোকেঃ কোপে খেদি আৱলঃ তাহে পেখি বলভদ্ৰঃ পৰিঘ ধৰিএঃ তাৰা সবক কোবাই মাৰল । কংস ৰাজা সত্ৰুভাৱে সৰ্ব্বদাৱেঃ শ্ৰীকৃষ্ণক মনে ধ্যান কয়লঃ মৰি কৃষ্ণক সাৰূপ্য পাৱলঃ জে সবে ভক্তিভাৱে সেৱা কৰয়ঃ তাহেক ২২২ কি কহবঃ জানি কৃষ্ণ ভকতি ২২৩ সাৰ কয়েঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

আহে ২২৪ সভাসদ লোকঃ পৰম কৃপাময় শ্ৰীকৃষ্ণঃ ভকত বৎসল গুনঃ প্ৰকাস কৰলঃ উগ্ৰসেনক সিংহাসনে বৈঠাইঃ ৰাজা পাতলঃ বসুদেৱ দৈৱকিক বন্ধন চোড়িঃ প্ৰনাম কৰিয়েঃ পৃতি বচন বুলিতে লাগল ॥*॥

কৃষ্ণ বোল ॥ হে পিতামাতাঃ হামাৰ নিমিতেঃ তোহোঁ ২২৫ বহুত দুখ পাৱলঃ সে অপৰাধ হামাৰি ২২৬ খেমা কৰহঃ হামো তোহাৰি পাৱে অতয়ে সাধো ২২৭ ॥

সূত্ৰ ॥ ঐচন পৰকাৰেঃ শ্ৰীকৃষ্ণ দুষ্টক দণ্ডিয়েঃ ভকতক দুখ দূৰ কয়লঃ শ্ৰীকৃষ্ণক ভকত বৎসলগুনঃ কি কহবঃ ইহা জানি কৃষ্ণ চৰন মনে ধৰিয়েঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

২২২ ! তাহেক মহিমা ঃ ২২৩ । চৰণে সৰন ২২৪ । হে ঃ ২২৫ । তোৰা দুষ্ট ঃ ২২৬ । হামাৰি (লোপ) ঃ ২২৭ । সাধি ঃ

গী ॥ ৰাগ কৈল্যান ॥ খৰমান ॥

জয় জয় জগতক : জনক জগজিৱন
নাৰায়ন জগধাতা।
জগত পৰম গুৰু : ভকত কলপতৰু
নিজজন ভৱভয়ত্ৰাতা ॥
পদ ॥ সুৰাসুৰ বন্দন : সোহি নাৰায়ন :
নৰৰূপে ভৱে ২২৮ অৱতাৰি।
ভুমিকহো ভাৰ : সয়াল ২২৯ উত্তাৰিলা
দুষ্ট দৈত্যসব মাৰি ॥
কুৱলয় কংস : দুষ্টমল্লমাৰি :
ভকত জনক কৰু ত্ৰান।
মাতৃপিতৃক : বন্ধন চোড়ি হৰি :
কয়লি দুখ নিৰজান ॥
জিৱ তাৰন হেতু : আসি গৰুড়কেতু :
কৰু বহু লিলা পৰকাস।
পৰম মুৰুখমতি : ৰামচৰনে কহে
কৃষ্ণ পদপঙ্কজ দাস ॥২৩০॥*॥১৮॥

সুত্ৰ ॥ আহে২৩১ সমাজিক লোক : শ্ৰীকৃষ্ণ কংসবধ নাম লিলাজাত্ৰা জেসবে শ্ৰদ্ধায়ে সুনে২৩২ : শ্ৰীকৃষ্ণ চৰনে তাহেৰ ভকতি বাঢ়ৱ২৩৩ : ইহাত ন্যূনাধিক : জে

২২৮। ভৱ : ২২৯। সয়ল :
২৩০। পাস : ২৩১। হে : ২৩২। কহে : ২৩৩। বাঢ়ব :

দোস হয় : সোহি হৰি চুৰি ৰিদুৰ কৰৱ২৩৪ : ওঁহি কংস-বধ জাত্ৰা : সম্পুৰ্ন ভেল ॥

অথ মুক্তি মঙ্গল ॥ ভটিমা ॥

জয় জয় কৃষ্ণ : দেৱ আদিমুল।
নাহি নাহি দেৱ : জোহি সমতুল ॥
জোহি ৰহত২৩৪ : হৃদি পঙ্কজ ঠাম।
সো হৰি চৰনে : কৰহো প্ৰনাম ॥১॥
জগত জনক২৩৫ সিৱ পুৰুস পুৰান।
মাযাগুন তিনি২৩৬ কৰু নিৰজান২৫৯ ॥
সৃষ্টি থিতি লয় লিলা কাৰি।
কৰতু মুকুতি নিত্য সোহি মুৰাৰি ॥২॥
মৎস্য কুৰ্ম্ম আদি জাকেৰি অংস।
জোহি২৩৭ জনম ভেলি জদুবংস ॥
দৈৱকি জঠৰে২৩৮ জোহি কৰু বাস।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি পৰকাস ॥৩॥
চতুৰ বয়ন সুৰ সঙ্কৰ দেৱ।
জাকেৰি চৰনে কৰতু নিত্য২৪০ সেৱ ॥
দৈত্য দনুজ জন২৪১ নাসন কাৰি২৪২।
কৰতু মুকুতি নিত্য সোহি মুৰাৰি ॥৪॥

২৩৪। সে হৰিচৰনে দুৰ হয় : ২৩৪। কৰত : ২৩৫। জন :
২৩৬। জিনি। ২৩৭। সোহি : ২৩৮। উদৰে : ২৩৯। নিত্য (লোপ :)
২৪০। নিত্যে : ২৪১। কুল : ২৪২। নাসকাৰি :

জাকেৰি তনু নিল জলধৰ ভাস ।
তথি কৰু পিত বসন পৰকাস ॥
সজ্ঝ-চক্র-গদা পঙ্কজ-ধাৰি ।
কৰতু মুকুতি নিত্য সোহি মুৰাৰি ॥৫॥
সত্য সনাতন জাকেৰি কায়া ।
জোহি২৪৩ অধিন কৰতু নিত্যমায়া ॥
সনক সনাতন জাক২৪৪ কৰু সেৱা ।
মুকুতি বিধান কৰু২৪৫ সোহি দেৱা ॥৬॥
ব্রহ্মকুল-কুমুদ ইন্দু বনমালি ।
জোহি২৪৬ পয়োভৰে মৰ্দ্দল কালি ॥
পুতনিক২৪৭ তন সোসনকাৰি ।
কৰতু মুকুতি নিত্য সোহি মুৰাৰি ॥৭॥
ধেনুক অঘ বক কেসি২৪৮ বিনাসি২৪৯ ।
ৰাখল অনুদিন গোকুলবাসি ॥
জোহি সকট বিঘটনকাৰি ।
কৰতু মুকুতি নিত্য সোহি মুৰাৰি ॥৮॥
গোপদ-ৰেনু বিভুষিত অঙ্গ ।
কয়লি জোহি ইন্দ্রমখ ভঙ্গ ॥
বামহাতে গিৰি মন্দৰধাৰি ।

২৪০। নিতে ঃ ২৪১। বুল ঃ ২৪২। ন্যসকাৰি ঃ ২৪৩। সোহি ঃ
২৪৪। জা ঃ ২৪৫। কৰত ঃ—পাঠান্তৰ ঃ ২৫৯। নিৰমান ঃ
২৪৬। সোহি ঃ ২৪৭। পুতনিকা ঃ ২৪৮। কেসিক ঃ ২৪৯। নাসি ঃ

কৰতু মুকুতি নিত্য সোহি মুৰাৰি ॥৯॥
কুৱলয় কংস কেসি মল্লমাৰি২৫০ ।
মাতু পিতু জোহি বন্ধন চোড়ি ॥
জোহি জদুকুল পালনকাৰি ।
কৰতু মুকুতি নিত্য সোহি মুৰাৰি ॥১০॥
জোহি সুৰাসুৰ নৰক বিদাৰি২৫১ ।
কৰু লিলা খিতি ভাৰ উদ্ধাৰি২৫২ ॥
ৰিপু জুথপ জোহি কৰু নিৰজান ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি বিধান ॥১১॥
ৰুক্মিনি-ৰমন পৃয় ৰমন ৰাম ২৫৮।
গোপ ৰমনি জন পুৰন কাম ॥
জাকেৰি নামে পাপকেৰি২৫৩ নাস ।
সোহি কৰতু মুকুতি পৰকাস ॥১২॥
সাল্ব২৫৪ শিশুপাল জো কৰু সাতি ।
মুৰখিন২৫৫ বান জৰাসন্ধ-ঘাতি ॥
পৃথিবিক২৫৬ ভাৰ কয়ল২৫৭ নিৰজান ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি বিধান ॥১৩॥
নৰহৰি মৎস্য কুৰ্ম্ম হলিৰাম ।
সিতাপতি বোধ বৰাহক নাম ॥

২৫০। মোড়ি ঃ ২৫১। নিবাৰি ঃ ২৫২। উত্তাৰি ঃ ২৫৩। পাপ কৰু ঃ
২৫৪। সল্ল ঃ ২৫৫। ক্ষিন, সুদক্ষিন ঃ ২৫৬। খিতিকেৰি ঃ ২৫৭। কয়ল ঃ
২৫৮। "ৰুক্মিনিৰমন পৃতিদ বলৰাম"।

কল্কি বামন ভৃগু পতি অৱতাৰ ।
সোহি কৰতু নিত্য মুকুতি পৰচাৰ ॥১৪॥
ভো ভো সাধু সভাসদ লোই ।
কৰ সাবধান বচনেকু মোই ॥
হৰি বিনে দেৱ নাহি নাহি আন ।
সাস্ত্র বিচাৰি দেখু পৰমান ॥১৫॥
ভাৰত বৰিসে জনম নৰ কাই ।
জাকেৰি বিহি বৰ বাঞ্ছি নপাই ॥
বিফলহি ঐচন জনম গোৱাই ॥
বিসয় কাচক মুলে মানিক বিকাই ॥১৬॥
কলি কলমস ঘোৰ পয়োধি উতাৰ ।
ভয়ো২৫৯ হৰি ভকতি ধৰম পৰচাৰ ॥
সকল ধৰম কহো ৰাজাজানি ।
সব কাম চোড়ি জপহু ৰামবানি ॥১৭ ॥
হৰি গুন নাম ভকতি অনুপাম ।
জাকেৰি থিক স্বৰ্গক২৬০ মন কাম ॥
কয় মন থিৰ জপহু ৰাম নাম ।
মাধৱ কহ২৬১ ডাকি বোলহু ৰাম ৰাম ॥১৮॥

—ইতি—

২৫৯। কয়ো : ২৬০। মুকুতিক : ২৬১। কহে :

(বৰপেটাৰ পৰা আনি কা: অ: সমিতিত ৰখা এখন সাচিপতীয়া পুথি, এখন নগাওঁ জিলাৰ বটদ্ৰৱা সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীহৰেন্দ্ৰ নাৰায়ণ দেৱ গোস্বামীৰ পৰা প্ৰাপ্ত (তাৰিখ অজ্ঞাত) আৰু ৰামদিয়াৰ পৰা পোৱা সাচিপতীয়া পুথি (তাৰিখ অজ্ঞাত) এখনৰ পৰা নকল কৰা হল। বৰ্ণবিন্যাস ৰামদিয়াৰ খনৰমতে আৰু পাঠান্তৰ আন খনৰ পৰা দিয়া হৈছে।)

টোকা।

প্ৰথম শ্লোক ....। ছন্দ—বসন্ততিলক ।
দ্বিতীয় শ্লোক.................. । ছন্দ তথা ।
তৃতীয় শ্লোক.................. । ছন্দ অনুষ্টুভ ।
চতুৰ্থ শ্লোক..................। ছন্দ তথা ।
পঞ্চম শ্লোক—ভাগৱৎ ১০।৩৮।২৮। ছন্দ তথা ।
ষষ্ঠ শ্লোক—ভাগৱৎ ১০।৩৮।২৯ । ছন্দ তথা ।
সপ্তম শ্লোক—ভাগৱৎ ১০।৪৩।১৭ । ছন্দ শাৰ্দূলবিক্ৰীড়িত ।

দ্বিজ ভূষণ॥

অজামিল উপাখ্যান নাট ॥

শ্রীকৃষ্ণায় নমঃ ॥

শ্লোক ॥ যশোদানন্দনং কৃষ্ণং ব্ৰহ্মাদিদেৱৱন্দিতম্ ॥
পাপিনিস্তাৰকং সৰ্ব্বলোকানাং পৰিপালকম্ ॥১॥
চৰাচৰাণাং লোকানামাশ্ৰয়ং পাপনাশনম ।
ভূভাৰহাৰকং দেৱং ৱন্দেহ হং জগতাংগুৰুম্ ॥২॥

অপিচ ॥

কান্যকুব্জগতো ৱিপ্ৰো দাস্যাঃ পতিৰজামিলঃ ।
যন্নামগ্ৰহণান্মুক্তস্তং নমামি পৰাৎপৰম্ ॥৩॥

নান্দ্যান্তে সূত্ৰধাৰঃ । অলমতি বিস্তৰেণ । প্ৰথমে মাধৱো সাধৱ ইত্যুক্ত্বা নত্বা নাৰায়ণং সভাসদঃ সম্বোধ্যাহ ॥

শ্লোক ॥ ভো ভোঃ সভাসদঃ সাধু শৃণুধ্বং শ্ৰদ্ধয়াধুনা ।
শ্ৰীশ্ৰীঅজামিলন্নাম নাটকং মুক্তিসাধকম্ ॥৪॥

অথ ভটিমা ॥ জয় নাৰায়ণঃ ভকত তাৰনঃ
পৰম ইশ্বৰ দেৱ ।

ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰ ঃ আদি দেৱগন
সুৰাসুৰে কৰে সেৱ ॥
আছিল ব্ৰাহ্মন ঃ কৈনিজ পুৱত ঃ
অজামিল নামে খ্যাত ।
পৰম পতিত ঃ আতি মুৰ্খতম ঃ
বেস্যাত ভৈলা পতিত ॥
বিপ্ৰৰ ঔৰসে ঃ বেস্যাৰ গৰ্ভত ঃ
দস পুত্ৰ জাতভৈলা ।
আতি দায়াতৰে ঃ কনিষ্ঠ পুত্ৰৰ ঃ
নাৰায়ণ নাম থৈলা ॥
অনেক অধৰ্ম্ম ঃ কৰন্তে বিপ্ৰৰ ঃ
আয়ু ভৈলা সমাপত ।
ভয়ঙ্কৰ তিনি ঃ গোটা যমদুত ঃ
আগে ভৈলা উপগত ॥
ব্ৰাহ্মনক ধৰি ঃ নানা যত্ন কৰি ঃ
বান্ধিলেক হাততুলি ।
ভয়ে অজামিলে ঃ পুত্ৰক ডাকিল ঃ
আইস নাৰায়ণ বুলি ॥
বিপ্ৰৰ মুখত ঃ মৰন্তে সুনিয়া ঃ
হৰিৰ কীৰ্ত্তন ধ্বনি ।
প্ৰভু নাম লৱে ঃ বুলি খেদি আইল ঃ
বিষ্ণুদুত চাৰি প্ৰানি ॥

যমৰ দুতক ঃ খেদায়া বিপ্ৰৰ ঃ
কাটিলা বান্ধ হাতৰ ।
কোন তোবা সব ঃ বুলিয়া সোধয়
ডৰিয়া যমকিঙ্কৰ ॥
বদন সুন্দৰ ঃ স্যাম কলেৱৰ ঃ
জেন ৰশ্মি কৰে কান্তি ।
নাসা তিল ফুল ঃ অধৰ ৰাতুল ঃ
দসন মুকুতা পান্তি ॥
সঙ্খ চক্ৰ গদা ঃ পদ্ম শাঙ্গ‍ৰ্ধনু
সবে ধৰি আছা হাতে ।
ৰত্নৰ মেখলা ঃ কটি মাঝে জ্বলে ঃ
সোনাৰ কিঙ্কিনি তাতে ॥
সূৰ্য্য সম সবে ঃ জ্বলন্তে আছাহা
সমস্ত দিস প্ৰকাসি ।
মহা পাপি ইতো ঃ বিপ্ৰক নেহন্তে
কিসক বাধিলি আসি ॥
হেন সুনি হাসি ঃ চাৰি বিষ্ণুদুতে ঃ
দিলন্ত পাছে উত্তৰ ।
কোন পাপ পুন্য ঃ একো নাজানস ঃ
সুনৰে যমকিঙ্কৰ ॥
নাৰায়ণ নাম ঃ লৱে জিতো পাপি ঃ
জিফুৰে নাম সুমৰি ।

ইতো মোৰ দাস ঃ নছাড়ন্ত পাস
ৰাখিয়া ফুৰন্ত হৰি ॥
স্থনা সৰ্ব্বজন ঃ অজামিল নাট ঃ
স্থনা একমন কৰি ।
এড়া আন কাম ঃ বোলা ৰাম ৰাম
স্থখে সংসাৰক তৰি ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সভাসদ লোক ঃ জে পৰম ইশ্বৰ নাৰায়ণ ঃ ভূমিক ভাৰ হৰন নিমিতে অবতৰল ঃ তাহাৰি নামৰ মহিমা কি কহব । কৈনিজ পুৰত অজামিল নামে এক ব্ৰাহ্মন থিক ঃ সে বেস্যাত পতিত হোৱন্তে মহাপাপ কয়ল ঃ তহেক সম পাপি জগতত নাহি ঃ সিতো অজামিল মৰন্তে ঃ নাৰায়ণ বুলি ঃ পুত্ৰক ডাকল ঃ এতেকে সমস্ত পাপ হন্তে মুক্ত হুয়া ঃ বৈকুণ্ঠ থান পাৱল ঃ তা দেখহ স্থনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২॥

গীত ॥ ৰাগ আসোআৰি ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ আৱত যমৰাজা কয় পৰচাৰ ।
সঙ্গে চিত্ৰগুপ্ত সেনা কৰত বিহাৰ ॥
পদ ॥ স্থন্দৰ আকৃতি আতি থুলন্তৰ কাই ।
পাৱৰ প্ৰহাৰে জেন পৃথিবি কম্পাই ॥

ছত্ৰ চামৰ ঢোলে নানা বাদ্য বাই ।
কৃষ্ণৰ দাস দ্বিজ ভুষণে গাই ॥৺॥১॥

সূত্ৰ ॥ ঐচন প্ৰকাৰে যমৰাজা প্ৰবেস কয়ে ঃ এক পাসে বৈঠিএ ৰহল ঃ তদনন্তৰে অজামিল নামে এক পৰম পতিত ব্ৰাহ্মন প্ৰবেস কয়ে আৱত ঃ তা দেখহ স্থনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২॥

গীত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ আৱত দ্বিজ অজামিল ৰঙ্গে ।
তুলসি ৰুদ্ৰাক্ষ মালা ঢুলায়ে অঙ্গে ॥
পদ ॥ মাথে ছত্ৰ হাতে কমণ্ডলু ধৰি ।
কান্ধে নৰগুণ পিত উত্তৰি ॥
বেদকৰ্ম্ম দ্বিজ পিতৃ মিলাইল ।
কহে দ্বিজ ভুষণে এ মন্দসিল ॥৺॥২॥

সূত্ৰ ॥ আহে সভাসদ লোক ঃ অজামিলৰ পিতৃ অজামিলক ঃ ফলপুষ্পাদি আনিতে ঃ জৈচে অৰণ্যে পঠাৱল ঃ তা দেখহ ॥

অ-পিতৃ বোল ॥ আহে বাপু অজামিল ঃ তোহোঁ হামাৰ পৰম দেৱতা ঃ হামাৰ জজ্ঞ কৰিতে লাগয় ঃ জানি তোহোঁ জজ্ঞৰ কাষ্ঠ, ফল, পত্ৰ, পুষ্প ঃ জে কিচো সম্ভাৰ অৰণ্যে মিলয় ঃ তাহেক আনিতে সত্বৰে চলহ ॥৺॥

সূত্ৰ ॥ বাপৰ বচন সুনিয়ে ঃ অজামিলে বুলিতে লাগল ॥

অজামিল বোল ॥ আহে পিতৃ ঃ হামো এখনে জজ্ঞৰ সম্ভাৰ আনবো ঃ তোহোঁ কিচো চিন্তা কৰবি নাহি ॥৯॥

সূত্ৰ ॥ উঁহি বুলি ঃ অজামিলে পিতৃবাক্য সিৰে লয়া ঃ অৰণ্যক প্ৰতি চলিয়ে গেলহ। জজ্ঞৰ সম্ভাৰ লৈয়া উলটি আসন্তে পথ সমিপে এক মন্দিৰে এক বেস্যাক ক্ৰীড়া দেখল ঃ তাহেক পেখি ঃ অজামিল মোহ হুয়া জৈচে কম্পিতে লাগল ঃ তা দেখহ সুনহ নিৰন্তৰে হৰি বোল২ ॥

গীত ॥ ৰাগ তুড়ভাঠিআলি ॥ তাল জ্যোতি ॥

ধ্ৰুং ॥ ৰমনি খেলত ঃ পুৰুষক্ৰীড়ত ঃ হাস পৰিহাসে ॥
পদ ॥... ...

ক্ৰীড়ত ক্ৰীড়ত ঃ মদনে মোহিত চিত্ত ঃ
ৰঞ্জি পুৰুষক মন।
পেখি অজামিল ঃ মোহ হুয়া গইল ঃ
কহতু দ্বিজভুষন ॥০॥৩॥

সূত্ৰ ॥ ঐচন ক্ৰীড়া দেখিয়ে ঃ অজামিল মোহ হুয়া ঃ কম্পিতে লাগল ঃ সব সৰিৰ জৰ্জ্জৰিত ভেল ঃ জজ্ঞৰ সম্ভাৰ পেহ্লাৱল ঃ সব সৰিৰ ঘৰ্ম্মি গেল ঃ বিষ্ণু বিষ্ণু স্মৰি ঃ আন মন কয়ল ঃ বেস্যা বিনে আন দেখয়ে নাহি ঃ

চিত্ত থিৰ কৰিতে নাপাৰিয়ে ঃ বেস্যাক ডাকিতে লাগল ॥৯॥

কথা ॥ অজামিল বোল ॥ অয়ে ৰমনি সুন্দৰি ঃ তোহোঁ হামাৰ পতিব্ৰতা ভাৰ্য্যা ঃ তোহাক হামু পত্নি কয়ে ভজবো ঃ ইহাৰ অন্যথা নাহি ঃ হামাক জে পিতা মাতা ঃ তাহেক তেজবো ঃ জে কিচো থাপিত আছয় ঃ তাহেক তোহাক দিবহো ঃ হামু সত্য কয়ে বোললো ॥

সূত্ৰ ॥ অজামিলক সত্য বানি সুনিয়ে ঃ বেস্যা অজামিলক ভজিতে সন্মতি দিয়ে ৰহল ঃ জানি অজামিলে পিতৃৰ ধনবস্তু আনিয়ে ঃ বেস্যাক দিয়ে ঃ মন সন্তোস কৰাৱল ঃ বেস্যা সমে অজামিল এক মন্দিৰে ৰহল ঃ তদনন্তৰে ঃ বেস্যাত দস পুত্ৰ উপজল ঃ সে পুত্ৰসবক পুসিতে ঃ বেস্যা অজামিলক ধন আনিতে পাঞ্চল ঃ তা দেখহ ॥

বেস্যা বোল ॥ আহে ব্ৰাহ্মন ঃ তব পুত্ৰসব ভোখে বড় দুখ পাৱয় ঃ তোহোঁ কি দেখি আছহ ঃ তুহু সত্বৰে ধন আনিতে জাহ ॥

সূত্ৰ ॥ ব্ৰাহ্মনে বেস্যাৰ আজ্ঞা সুনিএ ঃ হাতত দাঙ্গ ধৰি বাহিৰ হৈয়া ঃ গ্ৰাম্য লোক পথিক, মহন্ত সজ্জন মাৰিয়ে ঃ চুৰি কৰি কহো ঃ বেস্যাক ধন আনি দেলহ ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল ২॥

গীত ॥ ৰাগ মাহুৰ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্রুং ॥ চলে অজামিল ধন আনিতে ।
বজ্র লোহাৰ দাঙ্গ ধৰি হাতে ॥
পদ ॥ সাধু লোক দ্বিজ পিতৃ সুজন ।
মাৰি চুৰি কৰি আনল ধন ॥
অসতিৰ সঙ্গে তুষ্ট ভৈল মতি ।
কহে দ্বিজ ভুষণে গোবিন্দে গতি ॥*॥৪॥

সূত্র ॥ ঐচন প্রকাৰে অজামিলে মহন্ত সজ্জন মাৰিয়েঃ বেস্যাক ধন আনি দেলহঃ ধন পাই বেস্যা ৰমনিক হৰিস মিলল ঃ সে বহুত প্রসংসা কয়ল ॥

বেস্যা বোল ॥ আহে ব্রাহ্মন ঃ তুহু হামাক বহুত সন্তোস কৰাৱলি ঃ হামু বহুত সন্তোস পাৱলো ॥

সূত্র ॥ অজামিল ব্রাহ্মনে কোন দিন বেস্যাক নিমিতে ঃ ধন আনিতে নাহি পাৰল ঃ ওহি কাৰণে ব্রাহ্মনক গালি পাৰিতে লাগল ॥

বেস্যা বোল ॥ আহে ব্রাহ্মন ঃ তুহু কোন অধম ঃ আৰ্জ্জিত ধন আনিতে কতিহু গহ কৰহ ঃ অকুল পুত্র ঃ তোহাক আজু বিষ্ঠা-মুতে ভোজন কৰাৱব ঃ আজু তুহুঁ বাহিৰে পৰি ৰহ ॥

সূত্র ॥ সিতো অজামিলে ঃ গালি সুনিয়ে ঃ গালি দিয়ে ৰহল ঃ অজামিলৰ ঃ অনেক অধৰ্ম্ম কৰিয়ে ঃ পুত্র

ভাৰ্য্যা পুসিতে ঃ পুৰ্ব্ব কাল গেল ঃ আয়ু সমাপতি ভেল ঃ তবো একো কৰ্ম্ম কৰিতে সামৰ্থ্য নাহি ভেল ঃ বৃদ্ধ বয়সত জ্ঞান নাহি উপজল । কনিষ্ঠ পুত্রৰ নাৰায়ণ নাম থৈলা ঃ তাহেক জৈচে বহুত লালনা কয়ল ঃ তা দেখহ ॥

অজামিল বোল ॥ আহে বাপু নাৰায়ণ ঃ হামাৰ সমিপে সত্বৰে আৱ ঃ নাৰায়ণ হামাৰ কোলে চড়হ ঃ নাৰায়ণ হামাক চুম্বন দেহ ঃ নাৰায়ণ ভোজন কৰহ ঃ নাৰায়ণ উঠহ ঃ নাৰায়ণ বৈঠহ ঃ নাৰায়ণ সয়ন কৰহ ॥

সূত্র ॥ ওহি প্রকাৰে ঃ অজামিলে সচিতে সোপনে ঃ নাৰায়ণ নাৰায়ণ বুলি পুত্রক ডাকত ঃ খানিকো পাসৰয়ে নাহি । অজামিলৰ আয়ু সমাপতি ভেল ঃ ঘোৰ অন্তকাল পৰল ঃ সোহি সময়ে ধৰ্ম্মৰাজা তিনিদুত পাঞ্চল ঃ তা দেখহ ॥

ধৰ্ম্মৰাজা বোল ॥ অয়ে তিনিদুত ঃ তোৰাসবে পৃথিবিক জাহ ঃ জে পাপিসবে কৃষ্ণৰ গুননাম কীৰ্ত্তন নাহি কৰয় ঃ তাহেক হাতে গলে বান্ধিয়ে ঃ লোহাৰ দাঙ্গে কোবাই ঃ এখানে নৰকে পেহ্লাৱবি ঃ তোহো সত্বৰে চলহ ॥

সূত্র ॥ ধৰ্ম্মৰাজে দুতক পাঞ্চিয়ে ঃ চিত্রগুপ্তক বোলল ॥

ধৰ্ম্মৰাজা বোল ॥ আহে চিত্ৰগুপ্ত ঃ কোন পাপিৰ আউ সমাপতি ভেল ঃ পত্ৰ চাহি সত্বৰে কহ ॥

সূত্ৰ ॥ চিত্ৰগুপ্ত বোল ॥ আহে দূতসব ঃ কৈনিজপুৰত অজামিল নামে ব্ৰাহ্মনৰ আয়ু সমাপতি ভেল ঃ তাহেক সত্বৰে আন গিয়া ॥

সূত্ৰ ॥ ঐচন আজ্ঞা পায়া তিনিদূত ঃ অজামিলক নিতে আৱল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গীত ॥ ৰগ গৌৰী ॥ ৰূপক তাল ॥

ধ্ৰুং ॥ আৱত তিনিদূত আতি ভয়ঙ্কৰ ।
দুই আখি ৰঙ্গা ঘনে কম্পাই অধৰ ॥
পদ ॥ পদহাত ভেঙ্গুৰা থুলন্তৰ জাঙ্গ ।
হাতে পাস জড়ি সমে লোহাৰ দাঙ্গ ॥
পাপিক বিচাৰি ফুৰে প্ৰৱন্ধে ।
কহে দ্বিজ ভুষণে গতি গোবিন্দে ॥৯॥৫॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ দেখু দেখু ঃ জে সবে কৃষ্ণৰ কীৰ্ত্তন নাহি কৰয় ঃ তাৰাসবক ভয়ঙ্কৰ তিনি দূতে ধৰি নিয়া ঃ যমনগৰে ঘোৰ নৰকত ঃ জাতনা ভুঞ্জাৱে ঃ জে সবে কৃষ্ণত সৰন লৈয়া ঃ নামকীৰ্ত্তন কৰয় ঃ তাহাক সমিপ ন চাপয় ঃ ইহা জানি ঃ কৃষ্ণত সৰন

লৈয়া ঃ হৰি বোল হৰি ঃ তদনন্তৰে তিনি দূতক দেখি কহো ঃ জাতনাক মনে কৰিয়ে ঃ অজামিলৰ ধাতু উড়িয়ে গেল ঃ ভয়ে অজামিল পুত্ৰ নাৰায়ণক ডাকল ॥

অজামিল বোল ॥ আহে বাপু নাৰায়ণ ঃ সত্বৰে আৱ ॥

সূত্ৰ ॥ তিনিদূতে বিপ্ৰক ধৰি ঃ জিৱ বাঝ কৰিয়ে ঃ জাতনা দেহাত ভৰায় ঃ পিঠিকুৰা হাতে বান্ধি ঃ গলত চামৰ দোল লগায়া ঃ আজুৰি নৰকে নিতে চাহে । সোহি সময়ে ঃ চাৰি বিষ্ণুদূতে মৰন্তাজনক মুখে নাম কীৰ্ত্তন সুনিতে বিমানে ভ্ৰময় ঃ ওহি বিপ্ৰৰ আৰ্ত্তনাদ সুনিয়ে ঃ ছাড় ছাড় বুলি ঃ ক্ৰোধে খেদি আৱল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ বসন্ত ॥ তাল জ্যোতি ॥

ধ্ৰুং ॥ দেখিয়া চাৰি বিষ্ণুৰ চৰ ।
পিতবস্ত্ৰ স্যাম কলেৱৰ ॥
পদ ॥ বিমানে কৌতুকে ভ্ৰমে আকাসে ।
ভকতৰে আসে কৃষ্ণ আদেসে ॥
বিপ্ৰে নাম লৈলা সুনিলা তাক ।
ছাড় ছাড় বুলি পাৰয় ডাক ॥
পৱন সঞ্চাৰে পাইলেক আসি ।
কোবাৱে দূতক গদা উল্লাসি ॥

পলাইল তিনি দুত ভয় মনে ।
কহে দ্বিজ ভুষণ কৃষ্ণ চৰণে ॥*॥৬॥

সূত্ৰ ॥ পাৰিসদসবে ঃ তিনি যমদুতক কোৰ কিল মাৰল ঃ চৰৱ চোটত সেসবৰ গাল ভেঙ্গুৰা ভেল ঃ ব্ৰাহ্মনক এড়ি তত্ত্বক্ষনে অন্তৰিক্ষ ভেল ঃ ভুমিত পৰি কেঙ্কাতে ৰহল । পাৰিসদসবে চক্ৰ ধৰিয়ে ঃ হাত গলক বান্ধ কাটল ঃ অজামিলৰ সৰিৰ পূৰ্ব্ববৎ ভেল ঃ পাৰিসদসবে মনোহৰ মুৰুতি নিৰেখি ৰহল । তদনন্তৰে তিনি যমকিঙ্কৰে কৰ জোড়ি বিষ্ণুদুতক পুচয়ে লাগল ।

যমদুত বোল ॥ আঃ তোৰাসব কোন দেৱতা ঃ কৈৰহন্তে আসি আচাঃ তোহোঁ কোন ইশ্বৰ ঃ ধৰ্ম্মৰাজাৰ কেনে আজ্ঞা ভঙ্গ কৰহ ঃ কোন অপৰাধে হামাক মাৰহ ঃ জানু তোৰাসব সিদ্ধতো উত্তম ঃ হামু নজানি পুচলো ঃ জানি হামাৰ দোস ক্ষমা কৰহ । হেন ৰূপ নাহি দেখোঁ ঃ স্যাম তনু ঃ পিত বাস ঃ কমল লোচন ঃ পূৰ্ণচন্দ্ৰ বদন ঃ ৰত্নৰ কিৰিটি ঃ মকৰ কুণ্ডল ঃ দসন মুকুতাপান্তি ঃ নাসা তিলফুল ঃ অধৰ ৰাতুল ঃ বহল হৃদয় ঃ চাৰু চতুৰ্ভুজ আজানুলম্বিত ঃ বণমালা ৰত্নৰ মেখলা পাটপিতভুনি ৰঞ্জিত সৰিৰ ঃ জোতি দিস প্ৰকাশয় ঃ তোৰাসবৰ ৰূপ বৰ্নাইতে নাহি পাৰি ঃ হামু ধৰ্ম্মৰাজাৰ কিঙ্কৰ ঃ

তাহাক আদেসে ঃ ওহি পাপিক বান্ধিয়ে ঃ লৈয়া নৰকে জাঞঁ ঃ কি কাৰণে ইহাক ৰাখহ ঃ হামাক সত্বৰে কহ ॥

বিষ্ণুদুত বোল ॥ আহে তিনি চোৰ ঃ তুহুঁ ভয়ে ধৰ্ম্মৰাজাক কথা কহ ঃ তুহুঁ জদি ধৰ্ম্মৰাজাক দুত ঃ তেবে সত্বৰে ধৰ্ম্মেৰ সিদ্ধান্ত দেহ ॥

সূত্ৰ ॥ ঐচন বানি সুনিয়ে ঃ তিন দুতে সিদ্ধান্ত দেলহ ॥

যমদুত বোল ॥ আহে মহন্তসব ঃ হামু মুঢ়মতি তোহাত কি কহব ঃ তথাপি জে জানু ঃ তা কহব । বেদৰ বিহিত কৰিলে ঃ মহাপুন্য হয় ঃ বেদৰ বিহিত না কৰিলে ঃ মহাপাপ হয় ঃ চাৰিও জাতিৰ বেদেসে প্ৰমান ঃ ওঁহি কৃষ্ণৰ আজ্ঞা বানি জে ভঙ্গ কৰে ঃ সে মহা অজ্ঞান ঃ মহাপাপি ঃ তাহেক হামু মহা দণ্ড কৰহোঁ । চৌদ্ধ সাথিত প্ৰমান ঃ ধৰ্ম্মৰাজা আপুনে দেখত ঃ হামাক পাচয় ঃ হামু কৰ্ম্মৰ উচিত জাতনা ভুঞ্জাঞঁ ঃ ওঁহি অজামিল পুৰ্ব্বত ধৰ্ম্মমতি থিক ঃ পৰম সদাচাৰি কৰ্ম্মিষ্ঠ ব্ৰাহ্মন ঃ আসতি বেস্যাত পতিত হুয়া ঃ জাতিকুল নষ্ট কয়ল ঃ স্মৃতি মন্ত্ৰ সবাকো এড়ল ঃ বেস্যাৰ অন্ন ভুঞ্জল ঃ এতেকে ইহাক বান্ধিয়ে ঃ নৰকে লৈয়া জাঞঁ ঃ তোৰাসবে অযুগুত কৰ্ম্ম কৰি ঃ ইহাক ৰাখলি ঃ জানলু বেদপথ লুপ্ত ভেল ॥

সূত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি ঃ তিনি দূত মৌনে ৰহল ঃ তদনন্তৰে চাৰি পাৰিসদে ডাকি জে বোলল ॥

পাৰিসদ বোল ॥ অয়ে তিনি দুত ঃ কোন ইশ্বৰৰ ধৰ্ম্মৰাজা ঃ তোৰাসবে জানয়ে নাহি ঃ তাহেক মহাজ্ঞানী জানি ঃ শ্ৰীকৃষ্ণে ৰাজা পাতি থৈয়াছে ॥ পাপিক সমুচিত দণ্ড কৰিতে চাৱ ঃ ধৰ্ম্মৰাজা অন্যায় কৰাৱে ঃ লোক হন্তে সঞ্জাত কৰয় । তোৰাসবে নামৰ মহিমা জানয়ে নাহি ঃ অৰ্দ্ধ নামে পাপ সংহাৰিতে পাৰি ঃ ওঁহি জে চাৰি অক্ষৰ নাম উচ্চাৰন কয়ল ঃ এতেকে মোক্ষ পাইবাৰ জোগ্য ভেল । নামৰ মহিমা কহিয়ো অন্ত নাপাই ঃ জেন সিংহৰ ৰাৱ সুনিলে ক্ষুদ্ৰ মৃগ পলাই ঃ জুই দিলে তৃন-কাষ্ঠ ভস্ম হয় ঃ সোহিপ্ৰকাৰে জ্ঞানী বা অজ্ঞানিসকলে হৰিৰ নাম কীৰ্ত্তন কৰিলে ঃ সকলো পাপ নষ্ট হয় । অয়ে তিনি দূত ঃ নামৰ আৰৰ মহিমা কহোঁ ঃ সুনহ । সুৰাপান ঃ অগম্যাগমন ঃ মিত্ৰদ্ৰোহ ঃ পিতৃমাতৃ বধ ঃ আদি সমস্ত পাপ বিষ্ণুৰ নাম উচ্চাৰণে নষ্ট হয় ঃ হৰিনামকীৰ্ত্তন মহিমা কৃষ্ণতো অধিক থিক । অজামিলক সমস্তে পাপ নষ্ট ভেল ঃ ইহাৰ তোৰা দোস ধৰবি নাহি ঃ জানু তোৰা হামাৰ পাচত ধৰি নিতে চাৱ ঃ অয়ে ৰহৰহ ঃ ইহাৰ সাখি দেঞ ॥

সূত্ৰ ॥ ওঁহি বুলি ঃ চাৰি বিষ্ণু দুতে ঃ হাতে গদা তুলি খেদি জাই ঃ তাহে পেখি তিনি দুত ঝাম্প দিয়ে পলাৱল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

গীত ॥ ৰাগ আসোৱাৰি ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ গৈলন্ত তিনি দুত ঝাম্পত ঝাম্পে ।
পলাই সবিৰ ত্ৰাসত কাম্পে ॥

পদ ॥ লৰৱিয়া জাই গদা উল্লাসি ।
পলাই দুত দেখি কৌতুকে হাসি ॥
ধৰ্ম্মৰাজাৰ পাস পাইলা জাই ।
কহে দ্বিজ-ভুষণে হৰিগুন গাই ॥৯॥৭॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰে ঃ সোহি অজামিল ঃ যমদুতৰ হাঁত এড়াই ঃ পৰম হৰিসে উঠিয়ে ঃ চাৰি সিদ্ধক নমস্কাৰ কয়ল ঃ প্ৰেম উপজল ঃ তনু ৰোমাঞ্চিত ভেল ঃ তাসম্বাক কথা পুচিবে খোজন্তে ঃ চাৰি পাৰিসদ অন্তৰ্দ্ধ্যান ভেল ঃ পাৰিসদক নাহি দেখিয়ে ঃ অজামিল ক্ৰন্দন কৰিতে লাগল ॥

অজামিলৰ বিলাপ ॥

গীত ॥ ৰাগ বেলোৱাৰ ॥ ৰূপক তাল ॥

ধ্ৰুং ॥ হৰি হৰি মোৰ গতি ঃ কান্দে বিপ্ৰ ভুমি লুটি
সোকে আতি পৰি দুখ মনে ।
মোৰ মহা উপকাৰি ঃ কৈক গৈলা বান্ধ ছাৰি ঃ
আগে দেখা দিয়া এতিক্ষনে ॥

পদ ॥ মোক নৰকৰ তাৰি ঃ হে বন্ধু সিদ্ধচাৰি ঃ
কৈক গৈলা এড়ি পাতকিক ।
তুমি সব অবিহনে ঃ ধৰো প্ৰান কিকাৰনে ঃ
মোহোৰ জিৱন ধিক ধিক ॥
মোৰ গতি হৰি নাম ঃ কৰো আবে কোন কাম ঃ
এহি বুলি গুণয় মনত ।
মহন্তৰ সঙ্গ পাই ঃ সবে স্নুদ্ধ ভৈলা কাই ঃ
কহে দ্বিজ-ভূষণে আনত ॥*॥৮॥

কথা ॥ অজামিল বোল ॥ হৰি হৰি ঃ হামু মহাপাপি ঃ তিনি দুতে নৰকে লৈয়া জাই ঃ চাৰি পাৰিসদে আসি ৰাখল ঃ তাৰাৰ মুখে নামৰ মহিমা স্নুনলো ঃ পাপিনি বেস্যাৰ সঙ্গে নিজ কুল নষ্ট কয়লো ঃ ধন লোভে মহন্তক দুখ দেলোহো ঃ সোহি পাপে নৰকে দুখ ভুঞ্জোহো ঃ হৰি হৰি ঃ পাতকিৰ কোন গতি হৈব ঃ জানো হৰি বিনে গতি নাহি ঃ আজু চাৰি সিদ্ধক বচনে প্ৰমান ঃ কৃষ্ণ বিনে কৃপাময় দেৱ নাহি ঃ জানিয়ে কৃষ্ণৰ চৰণে সৰন লৈলোহো ঃ কৃষ্ণ নাম গলে বান্ধলো ঃ কৃষ্ণত বিক্ৰয় গৈলো ঃ কৃষ্ণ-কথা মুখে লৈবো ঃ কৰ্ণে কৃষ্ণ-কথা স্নুনবো ঃ নেত্ৰে ভক্তক দেখবো ঃ হস্ত দুহো কৃষ্ণৰ কৃত কৰবো ঃ সিৰে কৃষ্ণক নমস্কাৰ কৰবো ঃ প্ৰথমে ভক্তৰ সঙ্গ লৈবো জেন পুনৰূপি জাতনাত নজাঞ । হে কৃষ্ণ ৰাপ ঃ ত্ৰান কৰহ ॥

সূত্ৰ ॥ অজামিলে কৃষ্ণক স্নুমৰি বহুত ক্ৰন্দন কয়ল ঃ গঙ্গা-তীৰে চলল ঃ গঙ্গাজলে স্নান কৰিয়ে ঃ দেৱ-মন্দিৰে ৰহল ঃ তথি চাৰি সিদ্ধে বিমানে আৱল ঃ অজামিলে সোহি পাৰিসদক নমস্কাৰ কয়ল ঃ তদনন্তৰে কৃষ্ণ বুলি প্ৰাণ ছাড়ল ঃ কৃষ্ণৰ সমান ৰূপ পাৱল ঃ পাৰি সদে ধৰি তাহাক আশ্বাস কয়ল ঃ অজামিল চতুৰ্ভুজ ৰূপে বৈকুণ্ঠে চলল । আহে সমাজিক লোক ঃ ওহি অজামিল ঃ বেস্যাৰ পতি মহাপাপি ঃ মৰন্তে নাৰায়ন বুলি পুত্ৰক ডাকল ঃ এতেকে চতুৰ্ভুজৰূপে ৰথে চড়ি বৈকুণ্ঠ পাৱল ঃ পাৰিসদে তিনি দুতক মাৰি খেদাৱল ঃ তাৰা সবে যমৰাজাৰ অগ্ৰে ঃ কান্দি কান্দি গোচৰ দেলহ ঃ তা দেখহ স্নুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

গীত ॥ ৰাগ সুহাই ॥ তাল জ্যোতি ॥

॥ কান্দে তিনি দুত পৰি অনুৰাগে ।
কৰত বিলাপ ধৰ্ম্মৰাজা আগে ॥
পদ ॥ ভুমিত লুটিয়া কান্দন্ত মকমকি ।
ত্ৰাস মিলল সব সমজ্যাৰে দেখি ॥
পুচল ধৰ্ম্মৰাজায়ে তাহাক আশ্বাসি ।
কহয় ভুষণ দ্বিজ কৃষ্ণক উপাসি ॥*॥৯॥

সূত্ৰ ॥ দুতৰ ক্ৰন্দন পেখি সমজ্যাৰে ত্ৰাস ভেল ঃ পেখি ধৰ্ম্মৰাজা দুতত পুচল ॥

ধৰ্ম্মৰাজা বোল ॥ আহে দূতসব ঃ কি ভেল ঃ
কি নিমিতে তোহো ক্রন্দন কৰহ ঃ সত্বৰে কহ ॥

সূত্র ॥ ঐচন বানি সুনিয়েঃ দূতে জে বোলল ॥

কথা ॥ দূত বোল ॥ হে প্রভু ঃ হামাৰ অৱস্থা কি কহব ঃ এক পাপি অজামিলক বান্ধি আনন্তে ঃ সে নাৰায়ণ বুলি ডাকল ঃ কৈৰ চাৰি গোটা সিদ্ধে সুনল ঃ ভয় নাহি বুলি খেদি আসিয়েঃ নুপুচি হামাক বহুত মাৰল ঃ বেত্রৰ প্রহাৰে হামাৰ ধাতু উড়ি গেল ঃ চৰবৰ চোটে গাল ভেঙ্গুৰা ভেল ঃ গদাৰ কোবত হাড় ভাঙ্গল ঃ কথমপি প্রান ৰহল ॥ তাৰা কৈৰ দূত ঃ তোমাৰ আজ্ঞা ভাঙ্গল ঃ হামাক বহুত গৰিহা বোলল ঃ নিচিনাইলে ইবাৰ সমুলি মাৰব ঃ হামাক পৰিচয় কৰাৰ ॥

সূত্র ॥ দূতৰ বানি সুনি ধৰ্ম্মৰাজা বোল ॥ অয়ে দূতসব ঃ তোৰাসবে নাজানি হামাক ইশ্বৰ বোলস ঃ চৰাচৰ জগতক গুৰু কৃষ্ণসে ইশ্বৰ ঃ ব্রহ্মা মহেসে জাহাৰ আজ্ঞা পালয় ঃ হামি তাহাৰ এক কিঙ্কৰ । মনুষ্য সৱিৰে ঃ জাৰাসবে কৃষ্ণত ভকতি নকৰি ঃ পুত্রভাৰ্য্যা পোসয় ঃ সেহি পাপিক ধৰি নিয়া ঃ নৰকে ভুঞ্জাৱ । কৃষ্ণদূতসবে ঃ চতুৰ্ভুজ ৰূপে ঃ ভকতক ৰাখি ঃ আকাসে ভ্রময় ঃ জে গ্রামে কৃষ্ণৰ কীৰ্ত্তন কৰয় ঃ সোহি গ্রামৰ নিকট নচাপিবি ঃ বিষ্ণু ভকতক দেখি ঃ দূৰতে

পলাইবি ঃ তবে হামাক ৰাখিবি । ভকতৰ পাছে পাছে ঃ হৰি চক্র ধৰি ফুৰয় ঃ লাগ পাইলে চক্রে কাটি খণ্ড খণ্ড কৰব ঃ ভয়ে পলাবি ঃ ওচৰ নচাপিবি ঃ মোহোত দোস নাই ॥

সূত্র ॥ ওহি বুলি ঃ যমৰাজা চিত্ত স্থিৰ কৰিয়ে ঃ কৃষ্ণক স্মৰি পুনু জে কহল ঃ তা দেখহ ॥

যমৰাজা বোল ॥ হে কৃষ্ণ ঃ তোহাৰ নামক মহিমা কি কহবো ঃ নজানি সেৱকে অপৰাধ কয়ল ঃ সোহি দোস ক্ষমা কৰহ ঃ সোহি দোসে হামাক পাৱল ঃ তোহাৰ চৰণে কাতৰ কৰহোঁ ঃ দান্তে তৃণ ধৰো ঃ তোহাৰ দাসৰো দাস ভেলো ঃ নিজ ভৃত্য বুলি অপৰাধ মৰসন কৰহ ঃ হামু মূঢ়মতি নজানি অপৰাধ কয়লো । হে প্রভু ঃ দোস ক্ষমা কৰহ ॥

সূত্র ॥ ওহি বুলি ঃ যমৰাজা কৃষ্ণৰ চৰণ চিন্তিয়ে ঃ মৌনে ৰহল ঃ বিস্তৰ নামৰ মহিমা সুনিয়েঃ দূতসবে মহাভয়ে কাম্পিতে লাগল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ গৌৰী ॥ তাল জ্যোতি ॥

ধ্রুং ॥ তিনি দূতে ভ্রময় পাপিক বিচাৰি ।
ভকতক ভয়ে কাম্পে তৰতৰি ॥

পদ ॥ ৰিনি ৰিনি সুনিয়ে কাচিত কানে ।
হৰি নাম লৱে বুলি পলাই তেখনে ॥

জদিবা কুকথা কহয় নলৰে নাম ।
তাহাক বান্ধিয়া জাতনাক লাগি আন ॥
যথাৰ্থ প্ৰকাৰে জিতো লৱে নাম ।
মোৰ বাক্য স্থনি তুহু নপসিবি গ্ৰাম ॥
ভকতক দেখি তুহু অন্তৰি পলাইবি !
গোপালৰ চক্ৰে কাটে বুলিয়া চেঞ্চাইবি ॥
হৰি ভকতৰ মহিমা অদভুত ।
কহয় ভুষণ দ্বিজে কাম্পে যম দুত ॥*॥১০॥

সুত্ৰ ॥ আহে সভাসদ লোক ঃ হৰি ভকতৰ মহিমা কি কহব ঃ জাক বোলে কাল মায়া যমদণ্ড থৰথৰি কাম্পি পলাৱয় ঃ ইহা জানি কৃষ্ণৰ চৰণে সৰন লৈয়া ঃ ভৱসাগৰ তৰিতে পাৰয় ঃ যমদণ্ড নিবাৰন হয় ঃ ইহা জানি নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

ইতি অজামিল উপখ্যান নাট সমাপ্ত ।

(নগাওঁ, উলুবাৰি চৰিপোটা সত্ৰৰ শ্ৰীযুত মহীকান্ত মহন্তৰ পৰা পোৱা এখন নকল পুথিৰ পৰা উদ্ধৃত ।)

টোকা ।

নাটৰ চাৰিওটা শ্ৰোকৰ ছন্দ অনুষ্টু ভ

দৈত্যাৰি ঠাকুৰ ॥

নৃসিংহ যাত্ৰা ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমো নমঃ ॥

শ্লোক১ ॥ অৱিক্ৰিয়ং সত্যমনন্তমাদ্যং
গুহাশয়ং নিষ্কলমপ্ৰতৰ্ক্যম্ ।
মনোঽগ্ৰযানং ৱচসানিৰুক্তং
নমামহে দেৱৱৰং ৱৰেণ্যম্ ॥১॥

অপিচ ॥ যেনাকাৰি ঋতং স্বভক্তৱচনং ধৃত্বা নৃসিংহং তনুং
সৰ্ব্বাধাৰধৰঃ প্ৰভুশ্চ ভগবান্ বৈকুণ্ঠনাথো হৰি ।
যেনামাৰি ৰিপুৰ্হিৰণ্যকশিপুৰাশ্বাস্য ভক্তং সুতম্
তস্মৈ শ্ৰীগৰুড়াসনায় গুৰৱে কৃষ্ণায় তুভ্যং নমঃ ॥২॥

---

১ । প্ৰথম শ্লোকটি গোৱালপাড়াৰ পুথিত এইদৰে আছে !—

ভৱভয় ৰিপুন্ হৰ্ত্তুং স্থিতিলয়ভূৱকৰ্ত্তুম্
শিৱবৰিঞ্চি নমস্তং প্ৰেমভক্ত্যৈক-বশ্যং ।
দনুজ-দুষ্টমাৰি সজ্জনজন ৰক্ষাকাৰি
কৃষ্ণপাদমনোৰমং প্ৰণতোঽস্মি সদামনম্ ॥

নান্দী গীত ॥ ৰাগ সুহই ॥

ধ্রুং ॥ জয় জয় ভৱ-ভয়হাৰি ।
তুয়া পাৱে প্রনাম হামাৰি ॥

পদ ॥ সৃষ্টি-স্থিতি-লয়-লিলাকাৰি ।
ব্রহ্মাহৰ সেৱক জাহাৰি ॥
নিজভক্ত-বাক্য সত্যকাৰি ২।
নৰসিংহ ৰূপে দেৱহৰি ৩॥
বধিলাহা হিৰন্যকশিপু ।
ত্রিদস দেৱৰ ঘোৰৰিপু ॥
প্রহ্লাদক ৪ কৰিয়া ৫ আশ্বাস ।
কহয় দৈত্যাৰি হৰিদাস ॥*॥১॥

সূত্র ॥ নান্দ্যন্তে সুত্রধাৰঃ । অলমতি বিস্তৰেণ । প্রথমে শ্রীকৃষ্ণঃ শ্রীকৃষ্ণ ইত্যুচ্চার্য্য নত্বা নাৰায়ণং সভাসদঃ প্রত্যাহ ॥

শ্লোক ॥ ভো ভোঃ সভাসদঃ যুয়ং শৃণুত সাৱধানতঃ ।
শ্রীনৃসিংহ-লীলা—যাত্রাং শ্রদ্ধয়া পশ্যতাধুনা ॥৩॥

অথ ভটিমা ॥

জয় জয় পৰম : পুৰুষ পুৰুযোত্তমঃ
পৰমানন্দ মুৰাৰি ।
জয় জয় জগত : জনক জগজীৱনঃ
যাদৱ দনুজ সংহাৰি ॥

২। সত্যকৰিঃ ৩। অৱতৰিঃ ৪। ভক্তকঃ ৫। কৰিলা—পাঠান্তৰ।

জয় জয় ৰাম : ৰমন ত্রিভুবনঃ
সজ্জন ৰঞ্জনকাৰি ।
জয় জয় নিত্য : নিৰঞ্জন কায়াঃ
মায়া অধিন৬ জাহাৰি ॥
জয় জয় হিৰণ্য- : কশিপু বিদাৰিঃ
হাৰি৭ দেৱক ভয় ।
জয় জয় ভক্ত : প্রহ্লাদক পালিঃ
ভকত বৎসল কৃপাময় ॥
জয় জয় কৃষ্ণ৮ : ভক্তজন তাৰনঃ
অঘবক ধেনুক নাসি ।
জয় জয় মন্দৰ : ধাৰণ কাৰনঃ
তাৰন গোকুল—বাসি ॥
জয় জয় কংস : সবংস বিনাসনঃ
নাসন কুবলয় প্রান ।
জয় জয় দুষ্ট : অৰিষ্টক মাৰি৯ঃ
মল্লক১০ কৰু নিৰজান ॥
জয় জয় জগজীৱ : সিব সনাতনঃ
পালন পৰম পতিত ।
জয় জয় জাকেৰি : নাম ধৰম কহ১১
কৰতু জগত পৱিত্র ॥

৬। অধিকঃ ৭। হৰিঃ ৮। ইষ্টদেৱঃ ৯। অৰিষ্টবিনাসিঃ ১০। মল্লসবঃ ১১। কহুঃ

জয় জয় যাদৱ : যদুকুল পঙ্কজ :
প্ৰকাসক সূৰ্য্য মুৰাৰি ।
জয় জয় চতুৰ : উজৰ কৰপঙ্কজ :
কম্বুকণ্ঠে১২ কৌস্তুভধাৰি১৩ ॥
সোহি মহেশ্বৰ১৪ : কৃষ্ণক১৫ নাটক১৬ :
নৃসিংহ চৰিত্ৰ নাম ।
সুনহ সভাসদ : খন্দোক আপদ :
ডাকি বোলহু ৰাম ৰাম ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক : জোহি জগতক গুৰু : পৰম ঈশ্বৰ নাৰায়ন : ব্ৰহ্মা মহেস সেবিত পাদপদ্ম : পুৰুষোত্তম : মহা মহা পাপি জাহেৰ স্মৰনে নিস্তৰে : সোহি মহেশ্বৰ : ভকতবৎসল গুনে ভকতক বস্য হয়া : নিজ ভকতক বাক্য সাফল কয়ে কহোঁ : নৰসিংহৰূপে বেকত হুয়া : হিৰন্যকশিপু-বধ-লীলা যাত্ৰা : পৰম কৌতুকে : ওহি সভা মধ্যে কৰব : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

পুন : সূত্ৰে পুচত ॥ আহে সঙ্গি : কি বাদ্য বাজত১৭॥*॥
সঙ্গি বোল ॥ আহে সঙ্গি সখি : দেৱদুন্দুভি বাদ্য বাজত ॥*॥

অ : **শ্ৰীবৈকুণ্ঠনাথ মিলল মিলল** ॥

শ্লোক ! প্ৰবেশসকৰোদ্দেৱো গোৱিন্দোগৰুড়ধ্বজ : !
পাৰ্ষদপ্ৰৱৰস্ত্ৰীভি : সহ চাৰুশ্চতুৰ্ভুজ : ॥৪॥

১২ । কৌমুদী : ১৩ । চক্ৰধাৰি : ১৪ । কৃষ্ণনাট :
১৫ । কলিমল : ১৬ । নায়ক : ১৭ । বাজে :

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক : হামু জাকেৰি কথা কহৈছি : সেশ্ৰীনাৰায়ন : লক্ষ্মী সৰস্বতী তুহো পত্নি : জয়-বিজয় তুহো পাৰিষদ সহিতে : ওহি সভা মধ্যে এ আৱত ॥

ইতি সূত্ৰ : নিষ্ক্ৰান্তঃ ॥

গীত ॥ ৰাগ ধনশ্ৰী ॥ একতালি ॥

ধ্ৰুং ॥ দেখৰে লোই : হৰিএ আৱত ১৮ : বৈকুণ্ঠপতি ।
জয় বিজয় দুহোঁ ১৯ পাৰিষদ : সঙ্গে লক্ষ্মী সৰস্বতী ॥

পদ ॥ পৰম পবিত্ৰ : হৰিএ পৰমানন্দ : ২০
চতুৰ উজৰ কৰ সোহে ।
কৌটি মদন মন এ : হৰিএ মোহন ৰূপ :
ত্ৰিভুবন মন মোহে ॥
স্যামল অঙ্গে : পিত বসন এ :
সঙ্খ চক্ৰ গদা পদ্মধাৰি ।
চৰণে মঞ্জিৰ ২১ মনি : বাজত ৰিনি ঝিনি
এহু ৰস কহয় দৈত্যাৰি ॥*॥২॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন প্ৰবেস কয়ে : শ্ৰীনাৰায়ন পত্নি দুহু সহিতে : বৈকুণ্ঠ মন্দিৰে ৰত্নাসনে বৈঠল । জয় বিজয় দুহু

১৮ । "দেখো লোকাই : আয়ে" : ১৯ । নামে : ২০ । "গৰুড় কন্ধে চড়ে : পৰম আনন্দে" : ২১ । নুপুৰ :

পাৰিষদঃ সপ্তম দ্বাৰেৰ২২ ছুইপাসে দ্বাৰি হুয়া ৰহল ॥

শ্লোক ॥ একদা ব্ৰহ্মণঃ পুত্ৰা ৱিষ্ণুৰ্লোকং যদৃচ্ছয়া ।
সনন্দনাদয়ো জগ্মুশ্চৰন্তো ভুৱনত্ৰয়ম্ ॥*॥৫॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰে এক দিবসে ব্ৰহ্মাৰ তনয় সনকাদি সিদ্ধ চাৰিঃ শ্ৰীবৈকুণ্ঠনাথক দৰসন ইচ্ছায়েঃ জৈছে বৈকুণ্ঠ চলল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ২৩॥

গীত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ তাল ছুটা ২৪॥

ধ্ৰুং ॥ আয়ে চাৰি সিদ্ধ মহা কৌতুকে ।
হৃদয়ে ব্ৰহ্মক চিন্তি উৎসুকে ॥

পদ ॥ পঞ্চ বৰসিয়া সিশু সঙ্কাশ ২৫ ।
নাহিকে বস্ত্ৰ সবে দিগবাস ২৬॥
আনন্দে লোকক ফুৰি আছন্ত ।
দিনেক বৈকুণ্ঠক দেখিলন্ত ॥
সদায়ে সুনিয় ২৭ হৰি কীৰ্ত্তন ।
হৰি পাৰে গতি দৈত্যাৰি ভন ॥*॥৩॥

সূত্ৰ ॥ ওহি পৰকাৰে চাৰিসিদ্ধ প্ৰবেস কয়ে কহোঁঃ পৰমানন্দে ইশ্বৰ-দৰসন নিমিতে চলৈছেঃ ছয় দ্বাৰ

২২। ঘৰৰঃ ২৩। হৰি বোলঃ ২৪। পৰিতালঃ ২৫। সঙ্গমানঃ ২৬। দিগৰস পৰিধানঃ ২৭। সুনত, সুনান্তঃ

চড়ায়া দেখলঃ সপ্তম দ্বাৰৰ ছুইপাসেঃ ছুহোঁ দিব্য পুৰুষঃ চতুৰ্ভুজ ৰূপেঃ কৰে গদা ধৰিয়েঃ দ্বাৰি হুয়া থিক । তদনন্তৰে ছুহোঁ দ্বাৰি দেখলঃ নাহি পুছিয়েঃ বিবস্ত্ৰে চাৰিসিদ্ধেঃ অভ্যন্তৰে পসয় । তাহে দেখিয়েঃ ছুহো পাৰিষদঃ পৰম কোপে অধৰ কম্পাই ঃ মুখ ভ্ৰূকুটি কুটিল কৰিয়েঃ জৈছে বেত্ৰে থেলিঃ চাৰি সিদ্ধক খেদায়লঃ তাহেক দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি২৮ ॥

গীত ॥ ৰাগ আসোআৰি ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ দেখল জয়বিজয় ছুহুঁ দ্বাৰি ।
বিবস্ত্ৰে আসন্তয়ে সিদ্ধ চাৰি ॥

পদ ॥ নাহি পুছিয়ে পসয়২৯ অভ্যন্তৰে ।
দেখিয়ে ছুহুঁ দ্বাৰি কুপিত অন্তৰে ॥
ক্ৰোধে কৰি ভ্ৰূকুটি কুটিল ।
বেত্ৰে থেলি চাৰিকো খেদিল ॥
কৃষ্ণ দৰসন আসা ভঙ্গে ।
ক্ৰোধে চক্ষু পকাই মাতে খঙ্গে ॥
৩০মাধৱদেৱৰ চৰণ স্মৰি ।
এহু ৰস কহ সেৱক দৈত্যাৰি ॥*॥৪॥

২৮। হাৰবোলঃ ২৯। পসন্তঃ ৩০। "মাধৱ দেৱৰ চৰন সেৱক। কহয়ে দৈত্যাৰি ওহি ৰসক ॥"ঃ

স্মৃত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ চাৰি সিদ্ধে কৃষ্ণ—দৰসন—আসা ভঙ্গেঃ পৰম ক্ৰোধে জৈছে চক্ষু পকাই বোলল ॥*॥

চাৰি সিদ্ধ বোল ॥ হে জয়বিজয় ঃ তোৰা দুহু কপট বৈষ্ণৱ ঃ ক্ৰুৰ স্বভাৱ ঃ তোৰাসবে পাৰিষদ বুলি গৰ্ব্ব কৰহ । জে সান্তমুৰ্ত্তি চিদানন্দ ঃ নিৰ্ব্বিকাৰ ঃ কালমায়াদিৰ নিয়ন্তা ভগৱন্ত ঃ পৰমেশ্বৰ ঃ তাহাত তোৰাসবে সংশয় কৰহ ঃ ওহি বৈষ্ণৱক স্বভাৱ নুহি ঃ কেৱল অসুৰক স্বভাৱ । তোৰাসবে বৈকুণ্ঠক দুৰ্যস আনয়লি ঃ অতয়ে৩১ বৈকুণ্ঠৰ পৰা পড়িয়ে তোৰাসবে সত্বৰে অসুৰ জোনিত জনম ধৰহ ॥*॥

স্মৃত্র ॥ ঐছন চণ্ড সাপ পায়া ঃ জয়বিজয় দুহুঁ পাৰিষদ ঃ মহাভয় হুয়া ঃ চাৰি সিদ্ধক পায়ে ধৰিয়ে কহু ঃ বাৰম্বাৰ প্ৰনামি ঃ জৈছে কাতৰ কয়ল ঃ তাহে দেখহ স্মুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি৩২ ॥

গীত ॥ ৰাগ স্মুহাই ॥ ধৰম জোতি ॥

ধ্ৰুং কৰহু করুনা সিদ্ধ সব৩৩ হামাৰি ।
কয়লো অপৰাধ তোহাক৩৪ নিবাৰি ॥
পদ ॥ কৰহোঁ কাতৰ্ মৰসিয়ো দোষ বাপ ।
মিলোক আমাক জিবা দিলা চণ্ড সাপ ॥

৩১ । এথন ঃ ৩২ । হৰিবোল ঃ ৩৩ । সিদ্ধসকল ঃ ৩৪ । এ তোমাসাক ঃ

আপুনাৰ দোষে হেৰা জাঞুঁ অধোগতি ।
প্ৰভুৰ চৰনে মাত্ৰ নচাড়োক মতি ॥
এতেক৩৫ প্ৰাৰ্থনা কৰো৩৬ তোহাঁৰ চৰনে ।
কহয় দৈত্যাৰি মেৰি গতি নাৰায়নে ॥*॥৫॥

কথা ॥ জয়বিজয় বোল ॥ হে মুনিসব ঃ তোৰাসবক নিবাৰিয়ে বড় অপৰাধ আচৰলোঁ৩৭ সোহি পাপে হামু অধোগতি জাঞুঁ ঃ কিন্তু প্ৰভুৰ পায়ে মতি চোড়বু নাহি ঃ তোৰাসবক কাতৰ কয়ে ঃ ওহি প্ৰাৰ্থনা কৰহোঁ ॥*॥

স্মুত্ৰ ॥ ওহি বুলি জয়বিজয় চাৰি সিদ্ধক কাতৰ কয়ে থিক। তদনন্তৰ ঐছন আবাৰ৩৮ স্মুনিএ ঃ শ্ৰীনাৰায়ন ঃ লক্ষ্মী সৰস্বতী দুহু পত্নি সহিতেঃ জৈছে সোহি থানে আৱল ঃ তা দেখহ স্মুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ কামোদ ॥ জ্যোতিমান ॥

ধ্ৰুং ॥ চলয় বৈকুণ্ঠপতি ঃ লক্ষ্মী-দেৱি সৰস্বতী৩৯ ঃ
লিলা গজগতি ধিৰে ধিৰে ।
শ্বেত চামৰ ঢুলে৪০ ঃ উৰে বনমালা লুলে ৪১ ঃ
ধৱল ছত্ৰক সোহে সিৰে ॥

৩৫ । কৰহুঁ ঃ ৩৬ । আমি ঃ ৩৭ । কয়লো ঃ ৩৮ । আথন্তৰ ঃ
৩৯ । সমন্বিতি ঃ ৪০ । বোলে ঃ ৪১ । দোলে ঃ

পদ ॥ চৰনে মঞ্জিৰ৪২ মনিঃ কটিমহ কিঙ্কিনিঃ
স্যামতনু সোহে পিতবাস ।
নয়ন পঙ্কজ-পাসিঃ মুখে মনোহৰ হাসিঃ
কহয়ে দৈত্যাৰি হৰি দাস ॥*॥৬॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন কৌটি ইন্দু-পৰকাসি শ্ৰীকৃষ্ণ মুখ নিৰেখিয়েঃ চাৰি সিদ্ধে পৰম আনন্দে থিকঃ চাৰিৰো মনবাঞ্ছিত পুৰন ভেল। দ্বাৰি দুহু জৈছে প্ৰনাম কয়লঃ শ্ৰীকৃষ্ণ চৰন মনে আৰধিঃ পায়ে ধৰি কহুঁঃ ওহি জয়-বিজয় কৰজোড়ি তুতি কৰিতে লাগল। চাৰিসিদ্ধে প্ৰথমে জৈছে তুতি কয়লঃ তা সুনহঃ

চাৰি সিদ্ধ বোল ॥ পয়াড় ॥

জয় জয় জগন্নাথ কৰহোঁ প্ৰনাম ।
জয় জয়৪৩ ভৱভয়-মোচন ৰাম ॥
তোহাৰ চৰনে জিতো পসয় সৰন ।
তজু গুন নাম কৰে শ্ৰৱন কীৰ্ত্তন ॥
মোক্ষক সুখক সিতো নুখুজে তোমাত ।
নুখুজিবো আন সুখ কি কৈবু সাক্ষাত ॥
তজু গুন নাম জদি থাকে কৰ্নে ভৰি ।
সদায়ে আমাৰ মুখে বোলে জেবে হৰি ॥
অৰুন৪৪ চৰন জেবে চিন্তোহোঁ তোমাৰ ।
তেবে নৰকত জন্ম হউক আমাৰ৪৫ ॥

৪২। ৰঞ্জিতঃ ৪৩। "ভকত অভয়দাতা দুখ মোচন ৰাম॥"ঃ
৪৪। চিত্তেঃ ৪৫। আমাসাৰঃ

দেখায়া আমাক দিব্যৰূপ চমৎকাৰ ।
সাধিলা৪৬ আনন্দ কিনো অন্তৰে আমাৰ ॥
অজ্ঞানি সকলে নাম নলৱে তোমাৰ ।
আমি হেৰা পড়ি হৰি৪৭ কৰু নমস্কাৰ ॥
তোমাৰ চৰনে হোক একান্ত ভকতি ।
এহি৪৮ দান৪৯ দিয়া প্ৰভু৫০ আমাক সম্প্ৰতি ॥*॥৭॥

কথা ॥ পুনঃ চাৰি সিদ্ধ বোল ॥ হে পৰম ইশ্বৰঃ তোহাৰ চৰনে মাত্ৰ একান্ত ভকতি হোকঃ ওহি প্ৰসাদ হামাক দেহুঃ আন কিচো লাগয়ে নাহি ॥*

সূত্ৰ ॥ ওহি স্তুতি কয়ে কহোঁঃ চাৰি সিদ্ধ শ্ৰীকৃষ্ণৰ চৰন নিৰেখি থিক ॥

কথা ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ হে মুনিসবঃ ওহি জয়বিজয় হামাৰি পাৰিষদঃ তুহোঁ বৰ অপৰাধ আচৰলঃ তাৰাসবক উচিত দণ্ড কয়লঃ সেৱকৰ অপযসে৫১ স্বামিক পাৱয়ঃ ইহা জানি হামাক ওহি অপৰাধ ক্ষমা কৰহ ॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণ মৌন ৰহল। তদনন্তৰে চাৰি-সিদ্ধে কৃষ্ণ বাক্যে তৃপিতি হুয়াঃ পৰম আনন্দে বোলল ॥

কথা ॥ চাৰি সিদ্ধ বোল ॥ হে স্বামিঃ তোহাৰি বচন হামি কিচো নাহি বুঝলোঃ তোহোঁ দেৱক পৰম দেৱতা

৪৬। "সাধিলা নেত্ৰৰ কিনো সাৰ্থক আমাৰ ॥"ঃ ৪৭। প্ৰভুঃ
৪৮। এতেকঃ ৪৯। প্ৰসাদঃ ৫০। প্ৰভু (লোপ)ঃ ৫১। অপবাধঃ

আপুনি ইশ্বৰ হুয়াঃ হামাক স্তুতি কৰৈছে৫৪ঃ ওহি মায়া কে বুঝব ঃ কিন্তু ধৰ্ম্মপথ ৰক্ষা কয়ল৫৫ঃ ইহাত আন হেতু নাহি। হে স্বামিঃ তোহাৰ পাৰিষদ দুহু ঃ তাহেক হামু সাপিয়েঃ বড় অপৰাধ কয়লুঃ হামাকু দণ্ড কৰহ ॥*॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ হে মুনিসব ঃ তোহোঁ তাপ চাড়হ ঃ তোহাৰি সাপে ঃ জয় বিজয় অসুৰ হুয়াঃ বৈৰি ভাৱে হামাক চিন্তিয়েঃ পুনঃ হামাৰ সমিপ পাৱব ঃ হামু সমস্তে বোললু ॥*॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰেঃ চাৰি সিদ্ধ মাধৱক নমি প্ৰদক্কিন কয়েঃ বৈকুণ্ঠবাসিক শ্ৰীক চাই ঃ মনে প্ৰশংসিঃ চলিএ গেলহ। তদনন্তৰ শ্ৰীকৃষ্ণ জয় বিজয়ক আলিঙ্গি আশ্বাসি বোলল ॥*॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ হে জয় বিজয় ঃ তোহোঁ অসুৰ যোনিত জনম ধৰহ ঃ তোহোঁসব কিচোয়ে ভয় নাহি কৰবি ঃ ওহি ব্ৰহ্মসাপ হামু চুৰ্ন কৰবো নাহিঃ তাহে হামাৰ প্ৰয়োজন আছয় ঃ তোৰাসবে বৈৰিভাৱে হামাক চিন্তা কৰবি ঃ তোৰাসবৰ সহিতেঃ পৃথিবিত কিচো ক্ৰীড়া কৰিয়েঃ তোৰাসবৰ দুখ হামু নিৰ্জান৫৬ কৰবু ॥

৫৪। কৰৈছি ঃ ৫৫। কৰয় ঃ ৫৬। দূৰ ঃ

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণঃ লক্ষ্মী সৰস্বতীঃ দুহু পত্নি সহিতেঃ নিজ মন্দিৰে প্ৰবেসল। তদনন্তৰে মুখ্য পাৰিষদঃ শ্ৰীহত হুয়াঃ বৈকুণ্ঠ সম্পদ৫৭ পৰিহৰিঃ অধোমুখে পড়ল। আহে লোকঃ দেখু দেখুঃ চাৰি সিদ্ধক দ্ৰোহ কৰিয়েঃ জয় বিজয় শ্ৰীহত হুয়াঃ শ্ৰীবিলাস৫৮ বৈকুণ্ঠ হন্তে পড়ল। অন্যত্ৰ লোকে মহন্তক দ্ৰোহ কৰিএঃ শ্ৰীহত হৈবেকঃ ইগক কি কহব ঃ জানি ভকতক দ্ৰোহ তেজিঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

শ্লোক ॥ জজ্ঞাতে তৌ দিতেঃ পুত্ৰৌ দৈত্যদানৱ ৱন্দিতৌ।
হিৰন্যকশিপুৰ্জ্যেষ্ঠো হিৰণ্যাক্ষোহ নুজস্ততঃ ॥ ৬ ॥

সূত্ৰ ॥ জয় বিজয় নিজ তনু পৰিত্যাগ কৰিয়েঃ দিতিক গৰ্ভেঃ হিৰন্যকশিপু হিৰন্যাক্ষ নামে দুহু অসুৰ হুয়া উপজল। সোহি হিৰন্যকশিপুঃ ভাতৃ হিৰন্যাক্ষ আদি অনেক সৈন্য সামন্ত সঙ্গেঃ চামৰ-ব্যজন জয়পতাকা সহিতে সোভিত হুয়াঃ পৰম গৌৰবেঃ ওহি সভা মধ্যে এ আৱতঃ আহে লোকঃ তা দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ তাল ছুটা৫৯ ॥

ধুৱা ॥ আৱত হিৰন্যকশিপু বিৰ।
পাৱৰপ্ৰহাৰে ভুমি নোহে থিৰ ॥

৫৭। সম্পতিঃ ৫৮। শ্ৰীনাৰায়ণ ধিৰচিত্ত বিদ্যমানেঃ ৫৯। পৰিতালঃ

পদ ॥ আগহি ষণ্ডামর্ক দ্বিজবৰ ।
শ্বেত ছত্র সোভে সিৰ উপৰ ॥
সঙ্গহি দুর্জ্জয় দানৱগন ।
ধৰমাৰ বোল কৰে ঘনে ঘন ॥
হাতে সুল ধৰি চামৰ ঢুলে৬০ ।
গতি গোবিন্দ মেৰি দৈত্যাৰি বোলে ॥ ১০॥

সূত্র ॥ ঐছন প্রবেস কয়েঃ হিৰন্যকশিপু এক পাস হুয়া ৰহল । তদন্তৰে হিৰন্যকশিপুক কনিষ্ঠ ভাতৃ হিৰন্যাক্ষ যুদ্ধক যাহিতে অনুমতি প্রার্থল ॥*॥

[হিৰন্যাক্ষ বো হে দাদাঃ হামাক বিদায় দেহঃ হামু দিগ্‌বিজয় কৰিতে চলোহোঁ ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ হে বাপুঃ তোহো হামাৰ স্নেহেৰ কনিষ্ঠ ভাইঃ তোহোক একলসৰে দিগ্‌বিজয় নিমিতেঃ জাইতেদিতে সঙ্কা হোবয় ।

হিৰন্যাক্ষ বোল ॥ হে দাদাঃ তোহাৰ আসির্ব্বাদেঃ হামো এক বৰিসেঃ ওহি ত্রিসংসাৰ মাঝে জত বিৰ থিকঃ সবাকে পৰাজয় কয়ে আৱব ॥]*

সূত্র । ওহি বুলি জ্যেষ্ঠভাতৃত মেলানি লয়াঃ ৰণসাজে সাজিয়েঃ পৰম গৌৰবেঃ জৈছে বিৰদাপে পাতালে প্রবেসল । তদনন্তৰে সে শ্রীবিষ্ণু ৰবাহ ৰূপেঃ দৈত্যাক বধ কৰিতেঃ লিলায়ে পাতালপুৰেঃ তাহাৰ সন্মুখে উপগত ভেল । [সন্মুখে ৰবাহক দেখিয়েঃ সে হিৰন্যাক্ষ পৰম ক্রোধে জে বোলল ॥]*

৬০। দোলেঃ * এইখিনি গোৱালপাড়াৰ পুথিত নাই ।

কথা ॥ হিৰন্যাক্ষ বোল ॥ অয়ে ৰবাহঃ তোহোঁ হামাক সঙ্গে যুদ্ধভয়েঃ কাহা পলাইতে চাৱঃ আজু তোহাক যমভবনে পঠাৱব ॥*॥

ৰবাহ বোল ॥ অয়ে দুষ্ট কুলাঙ্গাৰ দৈত্যঃ তোহো কি নিমিতে হামাৰ সঙ্গে যুদ্ধ কয়েঃ মৰিতে আৱলিঃ তোহাক আজু যমালয়ে পঠাৱব ॥*॥

[হিৰন্যাক্ষ বোল ॥ আঃ অতয়ে অহঙ্কাৰঃ সামান্য পশুজাতি সুকৰ হুয়াঃ হামাৰ সঙ্গে যুদ্ধ কৰিতে সাহস কৰহঃ দেখু ওহি গদাঘাতে তোহাক কন্ধপাত কৰবো ॥*॥

ৰবাহ বোল ॥ পাষণ্ডঃ ওহি ৰবাহৰ হাতে আজু তোহাৰ নিস্তাৰ নাহিঃ সত্বৰে ইষ্টবন্ধুক স্মৰন কৰহ ॥*॥

সূত্র ॥ ঐছন প্রকাৰে হিৰন্যাক্ষ ৰবাহক মাঝে জৈছে যুদ্ধ মিললঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি৬১ ॥

গীত ॥ ৰাগ কানাড়া ॥ ছুটিকলা ॥

ধ্রুং ॥ কয়ল ঘোৰ যুদ্ধ ৰবাহ হৰি ।
হিৰন্যাক্ষ আসিল ক্রোধে সুলধৰি ॥
পদ ॥ দুহানৰ ঘোৰ নাদে ভৈলা কোলাহল ।
তৰাস ভৈলেক সবে জাই ৰসাতল ॥

৬১। হৰিবোলঃ

কতোহো বৰাহ উৰ্দ্ধে কতো তল পৰে ।
কতো হিৰন্যাক্ষ পাৰ ধৰফৰ কৰে ॥
উভয়ৰে ঘোৰ যুদ্ধ প্ৰহৰৰ পন্থ ।
পৰ্ব্বত অৰন্য জত সবে ভৈল নষ্ট ॥
কতো বেলি ছিদ্ৰ চায়া সে বৰাহ হৰি ।
দন্তে ধৰি সুলক ভাঙ্গিলা মছ কৰি ॥
কালান্তক যম ৰূপে বক্ষক বিদাৰি ।
মাৰিয়া দৈত্যক গৈলা পৃথিবি উদ্ধাৰি ॥]*

সুত্ৰ ॥ ঐছন প্ৰকাৰে যুদ্ধ কয়েঃ বৰাহ স্বৰূপে হৰিঃ হিৰন্যাক্ষক হৃদয় দন্তে ছিৰিয়েঃ লিলায়ে বধ কয়ল । ই কথা ৰহোকঃ তদনন্তৰেঃ হিৰন্যকশিপু ভাতৃক বধ সুনিয়েঃ হাতে সুল ধৰি কহোঃ সব ব্ৰহ্মাণ্ড বিচাৰ কয়লঃ বিষ্ণুক ভেট নাহি পাৱলঃ দানবগনক আনি আদেস কয়ল ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ হে দানবসবঃ তোৰাসবে পৃথিবীত গিয়া তপ, জপ, যজ্ঞ সব ছন্ন৬২ কৰহঃ গোব্ৰাহ্মনসবৰ৬৩ প্ৰলয় কৰহঃ খাইবাক নপাইলে বিষ্ণু আপুনে মৰব ॥*॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলিঃ দৈত্যসবক আদেস কয়েঃ হিৰন্যকশিপু তপ কৰিতে মন্দৰ পৰ্ব্বতে চলল ॥

শ্লোক ॥ স তেপে মন্দৰদ্ৰোণ্যাং তপঃ পৰমদাৰুণম্ ।
উৰ্ধ্ববাহুৰ্নভোদৃষ্টিঃ পাদাঙ্গুষ্ঠাশ্ৰিতাৱনিঃ ॥৭॥

৬২। চুৰ্ণঃ ৬৩। ব্ৰাহ্মনসবৰঃ *এই খনি গোৱালপাৰাৰ পুথিত নাই।

সুত্ৰ ॥ মন্দৰগিৰি গৈয়াঃ ৰাজা হিৰন্যকশিপু উৰ্দ্ধক মুখেঃ বাহু উপৰক তুলিঃ এক পাৰে ভুমি পৰসিঃ ব্ৰহ্মাক চিন্তিয়ে ৰহলঃ দিব্য একসত বৰিস বহি গৈলঃ উঁই মাটি তোললঃ তাহেক ঢাক বেৰু-ঝাৰ গাজলঃ তথাপি কটাক্ষ নাহি ॥ তাহেক তপ দেখিয়েঃ সব জগৎ ভয় ভেলঃ দেৱগন ত্ৰাসে স্বৰ্গ এৰি পলাৱল ! তাহাৰ ঐছন উগ্ৰ তপ দেখিয়েঃ ব্ৰহ্মা জৈছে আৱলঃ তাহেক দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি৬৪ ॥

গীত ॥ ৰাগ আসোআৰি ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ আয়ে চতুৰানন আনন্দ মনে ।
৬৫ চৌপাসে বেঢ়ি চলে দেৱগনে ॥
পদ ॥ হংসজানে চড়ি মহা কৌতুকে ।
দণ্ড কমণ্ডলু ধৰি উৎসুকে ॥
আগহি নাৰদে হৰিগুণ গায় ।
হাতে বীনা প্ৰেমে পুলক কায় ॥
চাৰি মুখে চাৰি৬৬ বেদ উচ্চাৰি ।
হৰি পাৱে গতি কহে দৈত্যাৰি ॥১১॥

সুত্ৰ ॥ ঐছন প্ৰবেস কয়েঃ ব্ৰহ্মা এক পাস হুয়া ৰহল । তদনন্তৰ দেৱতা সব ব্ৰহ্মাৰ পাসক গৈয়াঃ দণ্ডৱতে পৰি প্ৰনাম কৈয়ে বোলল ॥*॥

৬৪। হৰিবোলঃ ৬৫। "চৌভিতি বেদ উচ্চাৰয় ঘনে ॥"ঃ ৬৬। পঢ়য়ঃ

দেৱতাসব বোল ॥ হে বিধাতা ঃ দৈত্যেন্দ্ৰক তপে সব সৃষ্টি নষ্ট জাই ঃ কৈছে ৰক্ষা নাহি কৰহ । জাৱে সব সংসাৰ নষ্ট নাহি হয় ঃ তাৱে প্ৰতিকাৰ কৰহ ঃ হামুসবক ৰক্ষা কৰহ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি ঃ দেৱতাসবে বিধাতাক আগু দুখ নিবেদল ঃ তাহে সুনি বিধাতা জে বোলল ॥*॥

ব্ৰহ্মা বোল ॥ হে দেৱতাসব ঃ তোহোঁ কোন চিন্তা নাহি কৰবি ঃ হামু এতিক্ষনে তাহাৰ প্ৰতিকাৰ সাধবো ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি ঃ বিধাতা হংসজানে চড়ি দৈত্যেন্দ্ৰৰ সমিপ পাৱল ঃ তপস্যাৰ প্ৰভাৱ দেখিয়ে ঃ পৰম বিস্ময় হুয়া বোলল ॥*॥

ব্ৰহ্মা বোল ॥ আহে কশ্যপ তনয় ঃ উঠহ উঠহ ঃ তুহুঁ জে তপ কয়লি ঃ ওহি তপ কৰন্তা আৱৰ কেহ নাহি ঃ তোহাৰি মনবাঞ্চিত বৰ মাগহ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি ঃ বিধি জলে সান্তি কয়ল ঃ তেখনে দৈত্যেন্দ্ৰৰ তনু বজ্ৰ৬৭ সম ভেল ঃ মাটিৰ হন্তে উঠিয়ে ঃ পৰম আনন্দ হুয়া ঃ জৈছে বৰ প্ৰাৰ্থনা কয়ল ॥

শ্লোক ॥ নিৰীক্ষ্যাম্বৰে দেৱং হংসৱাহমুপস্থিতম্৬৮ ।
ননাম শিৰসা ভূমৌ তদ্দৰ্শনমহোৎসৱঃ ॥৮॥

৬৭। ব্ৰহ্ম ঃ ৬৮। হংসৱাহমৱস্থিতম্

সূত্ৰ ॥ আকাসে হংসজানে ব্ৰহ্মাক দেখিয়ে ঃ সে হিৰন্যকশিপু মাটিৰ উপৰে সিৰ ৰাখিয়ে ঃ পৰম আনন্দে প্ৰনামি ঃ স্তুতি কয়ে ঃ বৰ প্ৰাৰ্থনা কয়ল ॥*॥

হিৰণ্যকশিপু বোল ॥ হে বিধাতা ঃ হামাকু জদি বৰ দেৱবি৬৯ ঃ তুহু পৃথিবীক জত প্ৰাণী স্ৰজি আছহ ঃ কাহাতো হন্তে হামাৰ মৃত্যু নহৌক ঃ অস্ত্ৰসস্ত্ৰত নাহি মৰবু ঃ ৰাত্ৰিতদিনত নাহি মৰবু ঃ ত্ৰৈলোক্যৰ লোকে হামাত সৱন লৌক ঃ ওহি বৰ হামাকু দেহু ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন বানি সুনিয়ে ঃ ব্ৰহ্মা জে বোলল ॥*॥

ব্ৰহ্মা বোল ॥ ওহি বৰ পৰম দুৰ্ল্লভ ঃ তথাপি তোহাৰি মন বাঞ্চিত পুৰণ হৌক ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি ঃ ব্ৰহ্মা নিজ থানে চলি গেলহ ॥

শ্লোক ॥ এৱং লব্ধৱৰো দৈত্যো বিভ্ৰদ্ধেমময়ং ৱপুঃ ।
ভগৱত্যকৰোদ্দ্বেষং ভ্ৰাতুৰ্ব্বধমনুস্মৰন্ ॥৯॥

॥ ঐছন বৰ পায়া ঃ দৈত্যক সৰিৰ সোনাময় ভেল ঃ সে ভাতৃক বধ সুমৰিয়ে ঃ ভগৱন্তক হিংসা কৰিতে লাগল ঃ তিনিয়ো লোকক বস্য কয়ল ঃ তাহেক ভয়ে ত্ৰিজগতে সেৱা কৰত ঃ বলে ইন্দ্ৰক অম্ৰাৱতি কাঢ়ি লেলহ ঃ ব্ৰহ্মা বিষ্ণু ৰুদ্ৰ বিনা সব দেৱতা সেৱা কৰত ঃ দেৱতা সবৰ মনে সুখ সান্তি নাহি ঃ দৈত্যেন্দ্ৰৰ হাত এড়াইতে নাহি পাৰি ঃ পৰম দুখ মনে ঃ হৰিত

৬৯। দেৱহ ঃ পাঠান্তৰ ।

সৱন লেলহ ঃ হৰি বিনা দুৰ্গতি তৰন উপায় নাহি ঃ জানি হৰিক আৰাধনা কৰিতে লাগল ॥*॥

দেৱতাসব বোল ॥ ভটিমা৭০ ॥

জয় জয় অনাদি অনন্ত । জয় জয় প্ৰভু ভগৱন্ত ॥
ব্ৰহ্মা হৰে মহিমা নপান্ত । হামো পাপি কি পাইবো অন্ত॥
হিৰন্যকশিপু দৈত্যেশ্বৰ । কৰিলন্ত ঘোৰ অত্যাচাৰ ॥
হে প্ৰভু কৰিয়োক দায়া । দিয়োক ইবাৰ পদছায়া ॥
ৰাখিয়োক আপুন যসস্যা । পুৰিও আমাৰ মনবাঞ্চা ॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বুলি ঃ দেৱতাসবে শ্ৰীহৰিক অনেক স্তুতি কয়ল ঃ দেৱতা সবৰ ভকতি পেখিয়ে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ আকাস হন্তে জে বোলল ॥*॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ (দৈববানি) হে দেৱতাসব ঃ তোৰাসবে ভয় নাহি কৰবি ঃ ওহি দুখ অচিৰাৎ৭১ নিৰ্জান৭২ কৰবু । হামাৰি পৰম ভকত ঃ প্ৰহ্লাদক জে ক্ষণে৭৩ পিড়া কৰয়৭৪ ঃ তেখনে তাহেক বধ কৰবো ঃ তোহোসব নিৰ্ভয়ে ৰহ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওহি আকাসি বানি সুনিয়ে দেৱতাসবে আপুন স্থানে চলিয়ে গেল । তদনন্তৰে দৈত্যেন্দ্ৰেৰ চাৰি পুত্ৰ ভেল ঃ পুত্ৰ প্ৰহ্লাদ শ্ৰীকৃষ্ণত একান্ত ভকত ভেল ঃ সোহি

৭০। এই ভটিমা এখন পুথিত নাই ।
৭১। অল্পতে ঃ ৭২। দুৰ ঃ ৭৩। জৈসানি ঃ ৭৪। কৰব ঃ

প্ৰহ্লাদ ঃ দৈত্য সিশুসব সহিতে ঃ জৈছে প্ৰবেস কয়ে আৱত ঃ তাহেক দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ সিন্ধুৰা ॥ একতালি ॥

ধুৰা ॥ আয়ে প্ৰহ্লাদ সন্ত৭৫ কয়ে পৰবেস ।
স্যামতনু পিত বাস দেখিতে সুবেস ॥
পদ ॥ পৰম গম্ভিৰ বিৰ ধিৰ মহা সান্ত৭৬ ।
হৰি পাৱ হৃদে ধৰি হৰি গুন গান্ত ॥
সঙ্গে দৈত্য সিশুগন আনন্দিত মন ।
কহযে দৈত্যাৰি গতি গোবিন্দ চৰন ॥১২॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন প্ৰবেস কয়ে ঃ প্ৰহ্লাদ দৈত্যসিশুসব সহিতে ঃ পৰম আনন্দে ঃ এক পাস হুয়া ঃ বৈঠিয়ে ৰহল । তদনন্তৰে ঃ দৈত্যেশ্বৰে প্ৰহ্লাদক পঢ়াইতে ষণ্ডামৰ্ক হাতে দেলহ ॥*॥

হিৰন্য-কশিপু বোল ॥ আহে গুৰু ঃ হামাৰ পুত্ৰ প্ৰহ্লাদক ঃ ৰাজনীতি ভালমতে সিখাৱ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন আদেস পাই ঃ ষণ্ডামৰ্ক প্ৰহ্লাদক ঘৰে আনিয়ে বামানয় সাস্ত্ৰ পঢ়াইতে লাগল । আন দৈত্য সিশুসবে পঢ়য় ঃ তাহেক প্ৰহ্লাদে মনে ভাল মানয়ে নাহি ।

৭৫। ধিৰ ঃ ৭৬। মহন্ত ঃ

এক দিবসে হিৰন্যকশিপু প্রহ্লাদক কোলে কৰিয়েঃ হাসিয়ে পুছত ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ হে বাপু প্রহ্লাদঃ তুহুঁ কাহেক মনে ভাল মানসঃ হামাক সত্বৰে কহ ॥*॥

প্রহ্লাদ বোল ॥ হে পিতাঃ ওহি গৃহ অন্ধকুপ প্রায়ঃ জানি ইহাক পৰিত্যাগ কৰিয়েঃ তপোবনে গৈয়া৭৭ঃ এক চিত্তে হৰিক আৰাধনা কৰহ ঃ ইহাক সমান আৰ কিচো ভাল নাহি ॥*॥

সূত্র ॥ ঐছন বানি স্তুনিয়েঃ দৈত্যেশ্বৰে হাসি বোলল ॥*॥

হিৰণ্যকশিপু বোল ॥ হে গুৰুঃ ইহাৰ বুদ্ধি কেবা ভেদ কৰাৱল। আহে ষণ্ডামর্কঃ ইহাক ভাল মতে পঢ়াৱহ৭৮ ॥*॥

সূত্র ॥ ইহা সুনিঃ ষণ্ডামর্কে আপুন গৃহে আনিয়েঃ প্রহ্লাদক পুছত ॥*॥

ষণ্ডামর্ক বোল ॥ আহে বাপু প্রহ্লাদঃ তোহাক ঐছন বিপর্য্যয় বুদ্ধি কেবা দেলহঃ তাহেক হামাক সত্বৰে কহ ॥*॥

সূত্র ॥ প্রহ্লাদে শ্রীকৃষ্ণৰ চৰন মনে নমি বোলল ॥*॥

প্রহ্লাদ বোল ॥ হে গুৰুঃ ব্রহ্মা আদি যত জত দেৱতা থিকঃ জাহাক মায়ায়ে মোহিতঃ জাহাৰ মহিমাৰ অন্ত নাহিঃ সো হৰি হামাৰ বুদ্ধি ভেদ কৰয়৭৯ ॥*॥

৭৭। ঙ্গাইঃ ৭৮। পঢ়াৱঃ ৭৯। কয়লঃ

সূত্র ॥ ওহি বুলিঃ প্রহ্লাদ মৌনে ৰহল। ষণ্ডামর্ক পৰম ক্রোধে গর্জ্জিতে লাগল ॥*॥ ষণ্ডামর্কে বোল ॥ অয়ে পাপি দুৰাচাৰঃ তুহু দৈত্য কুলৰ কণ্টক উপজিলিঃ হামাৰ অপযস আনলিঃ বিষ্ণুপক্ষ হুয়াঃ সর্ব্বকুল ক্ষয় কয়লি ॥*॥

সূত্র ॥ ওহি বুলিঃ অনেক ভয় দেখাই পুনঃ পঢ়ায়য়। তদনন্তৰে ষণ্ডামর্কে সাস্ত্র জানল বুলিয়েঃ পৰম ৰঙ্গ মনে প্রহ্লাদকঃ দৈত্যেন্দ্রৰ আগে ভেটাৱল। হিৰণ্যকশিপু হাতে তুলিঃ প্রহ্লাদক আশ্বাস কয়েঃ জৈছে কোলে বৈঠাইঃ বয়নে চুম্বন দিয়েঃ পুছয় ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ হে বাপুঃ কিবা৮০ সোভন পাঠ পৰি আছহঃ হামাত সত্বৰে কহ ॥*॥

সূত্র ॥ পিতৃবাক্য স্তুনিয়েঃ প্রহ্লাদে পৰম সাদৰেঃ জৈছে কহিতে লাগলঃ তাহে দেখহ স্তুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ শ্রী ॥ জোতিমান৮১ ॥

ধুৱা ॥ প্রহ্লাদে বোলয় পিতৃৰ আগে পৰম সাদৰে।
নাহি সুসোভন পাঠ হৰি-ভক্তি পৰে ॥
পদ ॥ শ্রৱন কীর্ত্তন পদ কখিৰ স্মৰন।
দাস্য সখিত দেহা অর্পন বন্দন ॥

৮০। জিবাঃ ৮১। পৰিতালঃ

নববিধ ভক্তি সদা করু৮২ আচৰন ।
কহয় দৈত্যাৰি গতি মেৰি নাৰায়ন ॥১৩॥

কথা ॥ প্ৰহ্লাদ বোল ॥ হে পিতৃ ঃ নৱবিধ ভক্তি সদা আচৰয় ঃ ওহি উত্তম পাঠ ঃ ইহাত পৰে ভাল৮৩ নাহি ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ইহা সুনি ঃ হিৰন্যকশিপু কোপে কাম্পয় ঃ যণ্ডা-মৰ্কক নিৰেখিয়ে গালি পাৰিতে লাগল ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ ঐয়ে পাপি অধম ব্ৰাহ্মন ঃ সিশুক ওহি পাঠ সিখাৱলি ॥*

সূত্ৰ ॥ ষণ্ডামৰ্ক মহাভয় হুয়া ঃ বোলিতে লাগল ॥*॥

ষণ্ডামৰ্ক বোল ॥ হে নৃপতি ঃ ওহি পাঠ হামু সিখাৱলো নাহি ঃ আনো নাহি সিখাৱত ঃ তোহাৰি তনয় স্বভাৱে বোলয় ঃ হামাকু দোষ নাহি ধৰবি ॥*॥

সূত্ৰ ॥ হিৰন্যকশিপু প্ৰহ্লাদত পুনু পুছত ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ হে বালক৮৪ ঃ গুৰু নিসিকাইলে হেন বিপৰ্য্যয় বানি তোহো কৈছে বোলস ॥*॥

প্ৰহ্লাদ বোল ॥ হে পিতা ঃ বিষয়ি জনৰ গতি নাহি ঃ আপুনি বিষয়ি হুয়া জিতো বিষয়িক৮৫ গুৰু মানয়৮৬ ঃ জৈছে অন্ধক অন্ধে উপদেস দিয়ত৮৭ সাধুসেৱা বিনা কৃষ্ণক জানয়ে মাহি ॥*॥

৮২ । কৰা ঃ ৮৩ । আন ঃ ৮৪ । বাপু ঃ ৮৫ । বিষয়ক ঃ ৮৬ । মানৱত ঃ ৮৭ । দেই ঃ

সূত্ৰ ॥ ঐছন বানি সুনিয়ে ঃ হিৰন্যকশিপু প্ৰহ্লাদক ক্ৰোধে মাটিক লাগি আচাৰি পেহ্লাৱল ॥

শ্লোক ॥ হিৰণ্যকশিপুঃ পুত্ৰং প্ৰহ্লাদং কেশৱপ্ৰিয়ম্ ।
জিঘাংসুৰকৰোন্নানা যাতনা মৃত্যু-হেতৱে ॥১০॥

সূত্ৰ ॥ হিৰন্যকশিপু প্ৰহ্লাদক বধ হেতু ঃ নানান যাতনা কৰাৱল ঃ পৰম ক্ৰোধে ৰাক্ষসগনক আদেস কয়ল ॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ ঐয়ে দৈত্যসব ৮৮ ঃ ওহি পাপীষ্ঠক সত্বৰে মাৰহ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন আদেস পাই ঃ দৈত্যসবে ৮৯ হাতে সুল ধৰিয়ে ঃ কাটমাৰ বুলি ঃ প্ৰহ্লাদক সুল প্ৰহাৰ কয়ল ঃ ভোথা হুয়া সুল উফৰি পড়ল । তাহে পেখিয়ে হিৰন্যকপিপু বোল ॥*॥

ঐয়ে দানবগন ঃ ওহি পাপীষ্ঠক হস্তি আনিয়ে মাৰহ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন আদেস পায়া ঃ দৈত্যসবে প্ৰহ্লাদক নিয়া ঃ মহা দুৰ্জয় হস্তি লগাৱল ঃ হস্তি মহাক্ৰোধে দন্ত ভিড়াইল ঃ দন্ত ভাঙ্গলঃ তথাপি কিচো কৰিতে নাহি পাৰল । তাহে পেখিয়ে ঃ পুনঃ হিৰন্যকশিপু বোল ॥*॥

ঐয়ে দানবগন ঃ ইহাক জলত পেহ্লাই ঃ উপৰে পৰ্ব্বত দিয়ে জাপুহ ॥*॥

৮৪ । বাপু ঃ ৮৫ । বিষয়ক ঃ ৮৬ । মানৱত ঃ ৮৭ । দেই ঃ
৮৮ । ৰাক্ষসসব ঃ ৮৯ । ৰাক্ষসসবে ঃ

সূত্ৰ ॥ ৰাজাক ঐছন বানি সুনিয়েঃ দানবগন প্ৰহ্লাদক জলত পেহ্লাইঃ উপৰে পৰ্ব্বত দিয়া জাপুন্তঃ তথাপি কিচো নাহি ভেল। পুনঃ দানবগনক সম্বোধি বোলল ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ ঐয়ে দানবগনঃ ইহাক সৰ্প আনিয়ে দংসাৱ। ইহাত যদি নাহি মৰয়ঃ তেবে পৰ্ব্বত উপৰেতু'ল পেলাৱঃ গৰ্ত্ত খানি পোতহঃ বিষপান কৰাৱঃ এবম্প্ৰকাৰে নানা দুৰ্গতি কৰিয়ে ইহাক মাৰহ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন আদেস পাইঃ দৈত্যসবে পৰম যতনে ভুজঙ্গক আনি প্ৰহ্লাদক লগাৱল। আহে লোকঃ ভক্তৰ মহিমা কি কহবঃ প্ৰহ্লাদক অঙ্গ স্পৰ্শে সৰ্পৰ দন্ত ভাঙ্গি আপুনে মৰল। তদনন্তৰে দৈত্যসবে প্ৰহ্লাদক উচ্চ পৰ্ব্বতৰ উপৰ হন্তে বান্ধি পেহ্লাৱলঃ তাহাতো সে দয়াময় হৰিঃ উপৰে প্ৰহ্লাদক আঙ্কোৱালি ধৰলঃ প্ৰান নাহি চাড়ল। তদনন্তৰে দৈত্যসবে গৰ্ত্ত খানিঃ মাটিত পুতি ৰাখলঃ কতোক্ষন পৰে দেখলঃ সে প্ৰহ্লাদ মৰল নাহি। তদনন্তৰে হলাহল বিস পান কৰাৱলঃ তথাপি সিশুৰ প্ৰান চাৰয়ে নাহি। ওহি প্ৰকাৰে বহুবিধ দুৰ্গতি কৰিতে লাগলঃ তবহু সিশুক প্ৰান জায়ে নাহঃ শ্ৰীকৃষ্ণ চৰন চিন্তিয়ে থিক। হে সমাজিক লোকঃ হৰি চৰন সেবাৰ মহিমা দেখহঃ দেখু দেখুঃ নানান দুৰ্গতিতো

সিশু নাহি মৰল। তাহে দেখি বিস্ময় হুয়া হিৰন্যকশিপু বোলল ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ আঃ অতয়ে যত্ন কয়লো তথাপি ওহি সিশুক বধিতে নাহি পাৰলোঃ কৈছন উপায়ে ইহাক বধ কৰব। হে দৈত্যসবঃ সত্বৰে হামাৰ আগে অগ্নিকুণ্ড সাজিয়েঃ ইহাক হাতে গলে বান্ধি॥ অগ্নিত পেলাৱহ ॥

সূত্ৰ ॥ আহে লোকঃ দৈত্যেন্দ্ৰক ঐছন প্ৰচণ্ড বানি সুনিয়েঃ দৈত্যসবে মহা অগ্নিকুণ্ড সাজলঃ প্ৰচণ্ড অগ্নিৰ তাপ গগন পৰসলঃ তাহে দেখিঃ প্ৰহ্লাদে জৈছে শ্ৰীহৰিক চিন্তিয়েঃ বিলাপ কয়ে লাগলঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ তুৰ ভাঠিয়ালি ॥ ধৰম জোতি ॥

ধুৰা ॥ এহৰি দেহু দেখা অন্তিম সময়।
প্ৰচণ্ড বহ্নিৰ তাপে মেৰি প্ৰান জাই ॥

পদ ॥ নভৈল ভকতি মেৰি পাতাক পৰম।
সোহ দোষে আজি মেৰি জাইবেক জিৱন ॥
কৰিয়া আছলো আসা ভজিবো চৰন।
নভৈলেক আসা সিদ্ধি গৈলেক জিৱন ॥
জিৱনে মৰনে জোনো স্মৰু তজু নাম।
ওহি আসা প্ৰভু মম সিদ্ধ কৰা ৰাম ॥

ওহি বুলি শ্ৰীহৰিক হৃদয়ত ধৰি ।
অগ্নিত প্ৰবেস কৰে কহয় দৈত্যাৰি ॥১৪॥

সূত্ৰ ॥ আহে লোক ঃ ঐছন বিলাপ কয়ে ঃ জৈছে প্ৰহ্লাদ অগ্নিত প্ৰবেস কয়ল ঃ প্ৰহ্লাদক অঙ্গস্পৰ্শে অগ্নি ঃ ততকালে সিতল হুয়া পৰল । হৰি সেৱাৰ মহিমা কি কহব ঃ প্ৰহ্লাদত প্ৰমান লেহু ঃ অতয়ে বিঘিনি ঃ তথাপি কিচো কৰিতে নাহি পাৰল । জে হৰিত এক সৰন পসিয়ে হৰিগুন শ্ৰৱন কীৰ্ত্তন কৰয় ঃ তাহেক হৰি ৰক্ষা কৰয় ঃ জানি হৰিৰ চৰন সাৰ কৰিয়ে ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

শ্লোক ॥ ইতি তং চিন্তয়া কিঞ্চিন্ম্লানশ্ৰিয়মধোমুখম্ ।
শণ্ডামৰ্কাৱোশনসৌ বিৱিক্ত ইতি হোচতুঃ ॥১১॥

সূত্ৰ ॥ হিৰন্যকশিপু প্ৰহ্লাদক নিৰ্ভয় দেখিয়ে ঃ দুৰন্ত চিন্তা পাৱল ঃ শ্ৰীহত হুয়া ঃ অধোমুখে ৰহল ঃ তাহে পেখি ষণ্ডামৰ্কে জে বোলল ॥*॥

ষণ্ডামৰ্ক বোল ॥ হে মহাৰাজ ঃ তোহোঁ কি নিমিতে চিন্তা কৰহ ঃ তিনিও লোকক জিনি ঃ তোহাৰ কাহাক ভয় থিক ঃ ইহাক দোষ নাহি ধৰবি ঃ ওহি অবোধ ছাৱাল ঃ কতো দিন বৰুণক পাসে বন্ধ কএ ৰক্ষা কৰহ ঃ অৱশ্যে বয়স হৈলে বুদ্ধি হোৱব ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ হে গুৰুপুত্ৰ ঃ ইহাক ওহি কৰহ ঃ ভালমতে ৰাজনিতি সিখাৱহ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ৰাজাক ঐছন বানি সুনিএ ঃ ষণ্ডামৰ্কে প্ৰহ্লাদক পুনু গৃহে আনিয়ে ঃ মহাযত্নে পঢ়াৱল ঃ প্ৰহ্লাদে শ্ৰীহৰিৰ চৰনে মন স্থিৰ কয়ে কহুঁ ঃ তাহেক ভাল নাহি মানত । তদনন্তৰে গুৰু গৃহ কামে গেল ঃ প্ৰহ্লাদে সিশুসবক ডাকল ঃ সিশুসব প্ৰহ্লাদক গৌৰৱে বেঢ়ি বৈঠল ঃ প্ৰহ্লাদে সিশুসবক জৈছে হিত উপদেস বোল ; তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ কল্যান ॥ একতালি৯০ ॥

ধ্ৰুং ॥ এ বালকসব ঃ সুন সুন স্বৰূপ বচন ।
ওহি সংসাৰ ঃ সাৰ নাহ জানিয়ে ঃ
হৰি পাৱে পসিয়ো৯১ সৰন৯২ ॥

পদ ॥ কুমাৰ কালত হৰি ঃ ভজিয়ো নিশ্চয় কৰি ঃ
জাৱতে বিষয়ে ধৰে নাহি ।
পুত্ৰ পত্নি কলেৱৰ৯৩ঃ অনুমাত্ৰ নোহি সাৰ৯৪ঃ
আৰ অৰ্থে ব্যৰ্থে আয়ু জাহি ॥
নলাগে ভক্তিত৯৫ দেৱঃ দ্বিজ সদাচাৰি৯৬ হুইবেঃ
সমস্তে প্ৰানীৰ অধিকাৰ৯৭ ।
জক্ষ ৰক্ষ পসু প ক্ষ ঃ তৰিল সাক্ষাতে দেখি ঃ
৯৮ কহয় দৈত্যাৰি ওহি সাৰ ॥১৫॥

৯০। জ্যোতিমান ঃ ৯১। নিঃজোক ঃ ৯২। মন ঃ ৯৩। কলত্ৰৰ ঃ ৯৪। স্থিৰ ঃ ৯৫। ভজিবে ঃ ৯৬। সদাচাৰ ঃ ৯৭। অধিকাৰি ঃ ৯৮। "ওহিসাৰ কহয় দৈত্যাৰি" ঃ

কথা ॥ প্রহ্লাদ বোল ॥ হে বালক সব ঃ ওহি সংসাৰ অসাৰ জানি ঃ কুমাৰ কাল হন্তে হৰিভক্তি আৰম্ভ কৰহ ঃ সৰ্ব্ব অৱস্থাতে ভক্তি কৰহ ঃ হৰিভক্তিত দেৱ দ্বিজ সদাচাৰ লাগয়ে নাহি ঃ জক্ষ ৰক্ষ পসুসবো গতি পাৱত ঃ জানি অসুৰ স্বভাৱ চাড়ি ঃ হৰিক ভজহ ঃ হামু ওহি উপদেস নাৰদত পাৱলো ॥

সূত্ৰ ॥ সুনি সিশুসবে প্রহ্লাদত পুছত ॥*॥

সিশুসব বোল ॥ হে ৰাজকুমাৰ ঃ তোহো অন্তেসপুৰে থিক : নাৰদক কমন পৰকাৰে ভেট পাৱল ঃ ওহি সুমধুৰ হৰিনাম ঃ নাৰদত হন্তে কমন প্রকাৰে শিক্ষা কয়লি ॥*॥

প্রহ্লাদ বোল ॥ হে বালকসব ঃ নাৰদক ৈছে লাগ পাৱলো ঃ তা সুনহ । হামাৰ পিতৃ তপস্যাক গেল সুনিয়ে ঃ দৈত্যগন ভয় হুয়া পলাৱল ঃ ইন্দ্রে হামাৰ মাতৃক ধৰি আপুন থানে নিয়া জাই ঃ সোহি সময় নাৰদে পাই ঃ ইন্দ্রক উপদেস বোলল ঃ নাৰদক বাক্যে ইন্দ্রে মাতৃক চোড়ি আপুন থানে গেলহ ঃ কৃপাময় নাৰদ মাতৃক আশ্রমে থৈয়া ঃ জ্ঞান উপদেস দেলহ ঃ হামাক গৰ্ভতে উপদেস দেলহ ঃ হামু ঋষিৰ প্রসাদে সুমৰন কৰোহোঁ ॥*॥

সূত্ৰ ॥ প্রহ্লাদক ঐছন বানি সুনি ঃ সিশুসবৰ মতি ভেদ ভেল ঃ হৰিভক্তি কৰিতে লাগল ঃ গুৰুৰ শিক্ষাত

মতি নাহি দিয়ত ঃ দেখি ষণ্ডামৰ্কে সবাকো মাৰত ঃ তথাপি আতাস পাৰিয়ে ঃ ৰাম বোলত ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ মাহুৰ ॥ একতালি ॥

ধ্রুৱ ॥ দৈত্য বালকঝাক ঃ সুনিয়া প্রহ্লাদ বাক ঃ
সবাহাৰে ভেদ ভৈল মন ।
গুৰুৰ শিক্ষাত মতি ঃ নোঁদ কৃষ্ণ পাৱে ৰতিঃ
দিয়া কৰে শ্রৱন কীৰ্ত্তন ॥
পদ ॥ দেখিয়া পৰম ক্রোধে ঃ ষণ্ডামৰ্ক দ্বিজবৰে ঃ
ধৰি আনি সবাকো মাৰয় ।
তথাপিতো ভয়৯৯ এড়ি ঃ চাপৰি বজায়া হৰি ঃ
ৰাম১০০ বুলি১০১ আতাস পাৰয় ॥
গুৰু ষণ্ডামৰ্কে সুনি ঃ বিস্ময় মনত১০২ গুনি ঃ
ভৈলন্ত পৰম মনে ভয় ।
মাধৱৰ১০৩ চৰন১০৪ ঃ পঙ্কজ১০৫ ৰজ সেৱক ঃ
দিন দৈত্যাৰি দাসে কয় ॥১৬॥

সূত্ৰ ॥ ষণ্ডামৰ্ক অদ্ভুত দেখিয়ে ঃ ভয় হুয়া কহো ঃ প্রহ্লাদক হাতে ধৰি ঃ ১হা ৱেগে ৰাজাৰ আগে নিয়া গেলহ ঃ ৰাজাৰ সমিপ পাই ষণ্ডামৰ্কে বোলল ॥

৯৯। লাজ ঃ ১০০। ৰাম (লোপ) ঃ ১০১। বুলিআতি ঃ ১০২। হুগ ঃ ১০৩। মাধৱ ঃ ১০৪। দেৱৰ ঃ ১০৫। চৰন ঃ

যণ্ডামর্ক বোল ॥ হে মহাৰাজ ঃ তোহাৰি তনয় আপুনে শাস্ত্র পঢ়য়ে নাহি ঃ আনোসব সিশুক নষ্ট কয়ল ঃ তোহো নাজানি হামাত অপযস দেৱত ॥*॥

সূত্র ॥ ইহা সুনি হিৰন্যকশিপু মহা কোপে কাম্পয় ঃ চক্ষু ৰঙ্গা কৰিয়ে ঃ দসন চৰ্ব্বি বোলল ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ অয়ে পাপিষ্ঠ ঃ তোহাক আজু প্ৰান লৱবো ঃ ৰহৰহ ঃ হামাক গণয়ে নাহি ঃ আঃ হামাৰ আজ্ঞা ভঙ্গ কয়ল ॥*॥

সূত্র ॥ সুনি প্ৰহ্লাদে কৰ জোড়ি পিতৃক চাহি ঃ পৰম বিনয়ে বুলিতে লাগল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগশ্ৰী গান্ধাৰ ॥ একতালি ॥

ধ্রুং । পৰম সাদৰ কৰি ঃ হিৰন্যকশিপু আগে ঃ
কহয় প্ৰহ্লাদে দৃঢ় বানি ।
ভকত বৎসল দেৱ ঃ নাহি হৰি বিনে কেৱ ঃ
সবাহানে বৰ চক্ৰপানি ॥

পদ ॥ ব্ৰহ্মা হৰ আ'দ জাৰ ঃ চৰন সেবয় সদা ঃ
আপুন মায়াৰ বলে জোই ।
সৃষ্টি স্থিতি লয়-কাৰি ঃ ভকতৰ ভয়হাৰি ঃ
জাত পৰে বড় নাহি কোই ॥

অসুৰ স্বভাৱ এড়ি ঃ ভজহু ১০৬ নিয়ম কৰি ঃ
নাৰায়ন অৰুন চৰন ।
কহিলো সাৰৰ সাৰ ঃ তেজি জত অহঙ্কাৰ ঃ
হৰি পাৱে পসিয়ো সৰন ॥১৭॥

কথা ॥ প্ৰহ্লাদ বোল ॥ ওহি সংসাৰ অসাৰ জানি ঃ ইহাত বিশ্বাস চাড়িয়ে ঃ হৰিক ভজহ ঃ ব্ৰহ্মা হৰ জাহেৰ কিঙ্কৰ ঃ পতিত জনৰ গতি ঃ সৃষ্টি স্থিতি প্ৰলয় প্ৰবৰ্ত্তক ভগৱন্তক ঃ পৰম দেৱতা জানি ঃ অহঙ্কাৰ তেজি ভজহ । হামো পৰম সাৰ কহলো ॥*॥

সূত্র ॥ সুনি হিৰন্যকশিপু বোলল ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ অয়ে পাপিষ্ঠ ঃ হামাক উপালম্ভ বোলহ ঃ তোহাক আজু হামু কাটবো ঃ দেখু কে না ৰক্ষা কৰয় ঃ তোহাৰি হৰি কমনে আছয় ঃ হামাক দেখাৱহ ॥*॥

সূত্র ॥ তাহে সুনি ঃ প্ৰহ্লাদে হাসি বোলল ॥

প্ৰহ্লাদ বোল ॥ হে পিতা ঃ ওহি ঈশ্বৰ সৰ্ব্বজগত ব্যাপক ঃ ঘট পট তৃন বন সবাকে ব্যাপি আছয় ঃ হামু ওহি ফটিকৰ স্তম্ভতো দেখু ১০৭ ॥*॥

সূত্র ॥ তাহে সুনি ঃ হিৰন্যকশিপু অতি কোপে আসন হন্তে উঠিয়ে ঃ স্তম্ভত মুষ্টি হানল ঃ জৈছে প্ৰলয়ৰ মেঘে নাদ কৰয় ঃ স্তম্ভৰ ভিতৰে তদ্বত নাদ কৰল ঃ

---

২০৬ । মনক ঃ ১০৭ । দেখত ঃ

সমজ্যাত জত দৈত্য থিক ঃ সবাহাৰে ভয় মিলল ঃ স্তুনি দৈত্যেশ্বৰক ধাতু অন্তৰীক্ষ ভেল ঃ কে না আতাস দেলহ ঃ ইহাৰ হেতু নাহি জানল ॥

শ্লোক ॥ স সত্ত্বমেনং পৰিতোহ পিপশ্যন্ ১০৮
স্তম্ভস্য মধ্যাদনুনির্জ্জিহানম্ ।
নায়ং মৃগো নাপি নৰো ৱিচিত্ৰ—
মহো কিমেতন্নৃ মৃগেন্দ্ৰৰূপম্ ॥১২॥

সূত্ৰ ॥ তদনন্তৰ ঃ কৃপাময় নাৰায়ন ঃ ভকত বৎসল গুনে ঃ নিজভক্ত প্ৰহ্লাদৰ বাক্য সাফলিয়ে ঃ জৈছে সোহি স্তম্ভ হন্তে বেকত ভেল ঃ আহে লোক ঃ তা দেখহ স্তুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ বেলোৱাৰ ॥ পৰিতাল ॥

ধ্ৰুং ॥ দেখৰে নয়ন দোহো ভৰিয়ে,
আৰে ঈশ্বৰ নৰসিজ্ঘ ৰূপ ধাৰিয়ে ॥
পদ ॥ চক্ষু দুই তপ্ত স্তুবৰ্নৰ বৰ্ন ।
ভ্ৰুকুটি কুটিল মুখ তবধ কৰ্ন ॥
বিকট দসন আছে প্ৰকটি ।
বহল হৃদয় দিৰ্ঘ গ্ৰীৱ কৃস কটি ॥
অৰ্দ্ধেক তনু নৰ অৰ্দ্ধেক সিজ্ঘ ।
কহয় দৈত্যাৰি হৰিপদ সদ-সঙ্গ ॥*॥১৮॥

১০৮। পৰিভো ৱিপশ্যন্

সূত্ৰ ॥ ঐচন নৰসিজ্ঘ ৰূপে প্ৰবেস হুয়া ঃ এক পাসে ৰহল ঃ তদনন্তৰে মহা ভয় হুয়া ঃ হিৰন্যকশিপু মনে গুনিতে লাগল ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ আঃ জানলো ঃ হামাক বাঞ্চিত হৰি আৱল ঃ অয়ে ভাতৃবৈৰী হৰি ঃ ভল্ল আজু তোহাক লাগ পাৱলো ঃ ৰহ ৰহ ঃ ওহি গদা-ঘাতে তোহাক কন্ধপাত কৰবো ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বোলি ঃ গদা লৈয়া ধাৱল ঃ তাহে দেখি নৰ-সিজ্ঘ বোলল ॥*॥

কথা ॥ অয়ে পাপিষ্ঠ দৈত্য ঃ তোহো ত্ৰিজগতক জতয়ে লাঞ্চনা কয়লি ঃ ভক্ত প্ৰহ্লাদক জতেক যাতনা দেলহি ঃ আজু তাহাৰ প্ৰতিফল দিতে ঃ ওহি নৰসিজ্ঘ ৰূপে স্তম্ভৰ ভিতৰে বেকত ভেলো ঃ আজু হামাৰ হন্তে তোহাৰ নিস্তাৰ নাহি ঃ আজু হন্তে দৈত্যকুল নিৰ্ম্মুল কৰব ॥*॥

হিৰন্যকশিপু বোল ॥ অয়ে ভাতৃ বৈৰী হৰি ঃ তোহাক বিচাৰ কয়ে ঃ ত্ৰিজগতে নাহি ভেটলো ঃ ভল্ল ভেল ঃ জৈচন ফান্দত হৰিন বাজত ঃ ঐচন আজু সোহি কপট হৰি ঃ ওহি স্তম্ভক ভিতৰে মিলল ঃ আজু ওহি গদাঘাতে ঃ নিশ্চয়ে মুণ্ড খণ্ড খণ্ড কৰবো ॥*॥

সূত্ৰ ॥ ওহি বোলি ঃ নৰসিজ্ঘক সঙ্গে ঘোৰ যুদ্ধ কয়ল ঃ আহে লোক ঃ তাহে দেখহ স্তুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥ পয়াড় ॥

ধ্ৰুং ॥ কৰে গদা ধৰি দৈতেন্দ্ৰ আসে।
নেদেখি দৈত্যক নৃসিংহ পাসে ॥
পদ ॥ ফিৰয় ১০৯ পাক দৈত্য দুৰাচাৰ।
নৃসিংহেক দিলা গদাৰ প্ৰহাৰ ॥১॥
নৃসিংহে এড়াইলা কাতি কৰি কাই।
গদাই সহিতে ধৰিলেক জপাই ১১০ ॥
এড়াইলা দৈত্য আৰিমুৰি কৰি।
লিলায়ে এৰিলা আপুনি হৰি ॥২॥
দানবে পাছে খাণ্ডা বাক ধৰি।
ধাইলেক পক্ষী জেন শ্ৰম কৰি ॥
অধঃ উৰ্দ্ধে ফিৰে ১১১ সঘনে পাক।
খাণ্ডা ফিঙ্গাই ১১২ চাৰে সঘনে ডাক ॥৩॥
দেখিয়া ৰঙ্গে নৰসিজ্যে হাসি।
কম্পায়া সিৰ কেসৰ উল্লাসি ॥
দুৰ্ঘোৰ নাদে ভেদি স্বৰ্গক।
ধৰিলা চাম্প দিয়া দৈত্যেন্দ্ৰক ॥৪॥
হৰিল চেতন নাহিকে মাত।
ভৈলা নিসবদ মৰা সাক্ষাত ॥
ভক্তৰ প্ৰয়োজন সাধিবাক।
উৰুত স্থাপি চিত্ত কৰি তাক ॥৫॥

১০৯। ফুৰয়ঃ ১১০। জপ্তাইঃ ১১১। ফুৰেঃ ১১২। ফিঙ্কাইঃ

হৃদয় তাৰ নখে বিদাৰিলা।
গৰুড়ে সৰ্প্পক জেন ছিৰিলা ॥
ৰুধিৰে দিগিদ্ধ সৰিব দুই।
সিৰত মেহ্লাইলন্ত আন্ত দুই ॥৬॥
দেখিয়া কিতাইলা দানৱ ঝাক।
ধাইলেক নৃসিংহক মাৰিবাক ॥
নৃসিংহে পেহ্লাইলন্ত দৈত্যেন্দ্ৰক।
গৈলন্ত খেদিয়া দৈত্যগনক ॥৭॥
কাহাকো নখে কৰি দুই চিৰ।
চাপৰে চান্দিলা কাহাৰো সিৰ ॥
কাহাকো গোৰ মাৰি ঘৰাকাটি১১৩।
সংহাৰিলা জত দৈত্য পদাতি ॥৮॥
তেজিলা দৈতাক জিনি আটাস।
ত্ৰৈলোক্যৰ সবে মিলিলা ত্ৰাস ॥
বিচিত্ৰ দৈত্যৰ সিংহাসনে।
বসিলা নৰসিজ্য কোপ মনে ॥৯॥
নাপান্ত খুজিয়া আৰ বুঝাৰ১১৪।
ক্ৰোধত মুখ দেখি অন্ধকাৰ ॥
দেখিয়া ত্ৰিজগতে ভৈলা ভয়।
বোলা হৰি হৰি হৌক পাপৰ প্ৰলয় ॥১০॥*॥১৭॥

সূত্ৰ ॥ দৈত্যেন্দ্ৰক বধ সুনিয়েঃ দেৱতাসবে আসি কহোঁঃ গাৱে গাৱে নৃসিংহক স্তুতি কয়লঃ ব্ৰহ্মা হংস জানে

১১৩। ঘেৰেকাটিঃ ১১৪। আক ঝুজাৰঃ

চড়ি আৱল ঃ মহেস বৃষভ জানে চড়ি আৱল ঃ সব দেৱতাগনে স্তুতি কৰিতে লাগল ঃ তবোহো নৃসিংহ ক্রোধ তেজয়ে নাহি ঃ দেখি দেৱতাগনে লক্ষ্মীক জে বোলল ॥*॥

ইন্দ্র বোল ॥ হে মাতা ঃ তোহে স্বামিক সান্ত কৰহ ॥*॥

সূত্র ॥ সুনি লক্ষ্মী গাৱ চালি ঃ স্বামিক ভয়ঙ্কৰ ৰূপ দেখিএ ঃ পৰম ত্রাসে আখি মুদি পলাৱল । তদনন্তৰে ব্রহ্মা প্রহ্লাদক জে বোলল ॥*॥

ব্রহ্মা বোল ॥ হে বাপু প্রহ্লাদ ঃ তোহো নৃসিংহক কোপ উপসান্ত কৰহ ॥*॥

সূত্র ॥ ব্রহ্মাক বচন সাদৰ কয়ে কহো ঃ প্রহ্লাদ কৃতাঞ্জলি কৰিএ ঃ দণ্ডৱতে নৃসিংহক চৰনে প্রনাম কয়ল ঃ দেখি পৰম স্নেহে নৰসিংহে তাহেক আলিঙ্গি ধৰল ঃ হস্তে সিৰত পৰসি ধৰল । বিষ্ণুক স্নেহ পেখিয়ে ঃ প্রহ্লাদৰ প্রেম পৰসল ঃ তনু পুলকিত ভেল ঃ হৃদয় দ্রৱল ঃ লোতক ঝুৰে ঃ বাক্য গদগদ ঃ কৰজোড়ে জৈছে স্তুতি কৰল ঃ তা দেখল সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ বসন্ত ॥ জোতিমান ॥

ধ্রুং ॥ কৈছে কৰব১১৫ হৰি ভকতি তোমাক ।
পঞ্চেন্দ্রিয়ে কৰে সদা আকুল১১৬ আমাক ॥

১১৫। কৰোহে ঃ ১১৬। আউল ঃ

পদ ॥ তঝু মুখ পৰম আনন্দে আছো চাই১১৭ ।
কর্ণত১১৮ মধুৰ ধ্বনি নেড়য় সদাই ॥
ভয়ঙ্কৰ ৰূপ তঝু দেখি ভয় নাই ।
সংসাৰ নিকাৰ দেখি সদা ধাতু জাই ॥
হে প্রভু তঝু পাৱে পসিলো সৰন ।
কহয় দৈত্যাৰি কৃপা কৰা নাৰায়ন ॥*॥২০॥

কথা ঃ প্রহ্লাদ বোল ॥ হে পৰমেশ্বৰ ঃ পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম ঃ তোহাৰি ভয়ঙ্কৰ ৰূপ দেখি ঃ হামাৰ ভয় নাহি ঃ সংসাৰ নিকাৰ দেখি প্রান অন্তৰীক্ষ হয় ঃ হে স্বামি ঃ ব্রহ্মাদি দেৱগনে সেৱা কৰিতে জানয়ে নাহি ঃ হামো অসুৰ-মতি কমনে জানবো ঃ তথাপি মূঢ় ভাৱে স্তুতি কয়লো ঃ ইহাত সন্তুষ্ট হৱবি ঃ তোহাৰি ৰূপ দেখি ঃ ব্রহ্মা আদি দেৱগনে ঃ ত্রাসে মৰয় ঃ জানি ওহি ক্রোধ ভাৱ তেজহ ॥*॥

সূত্র ॥ প্রহ্লাদৰ ঐচন স্তুতি সুনি ঃ ক্রোধভাৱ এড়ি ঃ হৰি হাসি হাসি বোলল ॥*

হৰি বোল ॥ হে প্রহ্লাদ ঃ তোহাৰি ভকতি দেখি ঃ পৰম সন্তোষ ভেলো ঃ তোহাৰি জে মনবাঞ্চা ঃ ওহি বৰ প্রার্থনা কৰহ ঃ হামো ভকতক মনবাঞ্চা পুৰন কৰোহো ঃ হামাক দৰসন ব্যর্থ নুহি ॥*॥

১১৭। "ত্বচ মুখ নাসিকা নয়নে আছো চাই।" ১১৮। শ্রৱনে ঃ

সূত্র ॥ তাহে সুনি প্রহ্লাদ জে বোলল ॥*॥

প্রহ্লাদ বোল ॥ হে প্রভু ঃ তোহোঁ হামাক পৰীক্ষা কৰহ ঃ হামাৰ চিত্ত তোহোঁ জানহ ঃ হামাৰ বৰে কাৰ্য্য নাহি ॥*॥

সূত্র ॥ তাহে সুনি প্রহ্লাদক হাসি জে বোলল ॥*॥

হৰি বোল ॥ হেপ্রহ্লাদ ঃ হামো জানো তুহু নিষ্কাম ভকত ঃ তথাপি এক মনুৰ কাল ৰাজা হুয়া ৰহ ঃ কিন্তু সদায়ে হামাৰ শ্রৱন কীৰ্ত্তন কৰবি ঃ অন্তকালে হামাৰ চৰনে লীন হৱবি ঃ ওহি কথা জিবা শ্রৱন কীৰ্ত্তন কৰব ঃ সোহি হামাক পাৱব ॥*॥

প্রহ্লাদ বোল ॥ হে প্রভু ঃ তথাপি এক বৰ মাগোহোঁ ঃ হামাৰ পিতৃ তোহাক দ্রোহ কয়ে পাপ আচৰল ঃ তাহেত হন্তে পিতৃ নিস্তৰোক ঃ ওহি বৰ হামাক দেহ ॥*॥

সূত্র ॥ প্রহ্লাদক ঐচন বানি সুনি নৃসিংহে বোলল ॥*॥

কথা ॥ হে প্রহ্লাদ ঃ ওহি বৰ তোহাক দিবাক লাগয়ে নাহি ঃ তোহোঁ পৰম ভকত ঃ তোহাৰ এক বিংসতি পুৰুষ উদ্ধাৰ ভেল ঃ তোহোঁ সুখে ৰাজ্য কৰহ ॥*॥

সূত্র ॥ তদনন্তৰে নৃসিংহে দেৱগন সহিতে ঃ প্রহ্লাদক অভিষেক কয়ল ঃ প্রহ্লাদ দৈত্যদানৱগনৰ ৰাজা ভেল ঃ দেৱগনে আসির্ব্বাদ কয়ে কহোঁ ঃ স্বৰ্গে চলি গেল ! তদনন্তৰ দৈত্যেন্দ্রক বধ কয়ে কহো ঃ শ্রীনাৰায়ন জৈছে ত্রৈলোক্যক আনন্দ কৰল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি ॥

গীত ॥ ৰাগ কল্যান ॥ খৰমান ॥

ধ্রুং ॥ জয় জয় জগত ঃ জনক জগ-জিৱন ঃ
যাদৱ দনুজ-সংহাৰি ।
চতুৰ বয়ন ঃ হৰ আদি নিৰন্তৰ ঃ
দেৱগন সেৱক জাহাৰি ॥

পদ ॥ সয়ল সংসাৰ ঃ বিনোদ জাহেৰি ঃ
জাকেৰি সম নাহি কোই ।
সজ্জন ৰঞ্জন ঃ দুৰ্জ্জন বিনাসন ঃ
পাৱন পতিত জন তোই ॥
সোহি মহেশ্বৰ ঃ নৰসিজ্ঘ ৰূপে ঃ
অক্ষয় হুয়া অৱতাৰ ।
হিৰন্যকশিপু ঃ আদি মাৰি অসুৰ ঃ
ভুমিকো উদ্ধাৰিলা ভাৰ ॥
ভক্ত প্রহ্লাদক ঃ আশ্বাসি দেৱক ঃ
সক্রক কৰু নিৰজান ।
মাধৱ দেৱৰ ঃ পদৰজ মানস ঃ
পৰস দৈত্যাৰি মান ॥

সূত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ ওহি নৃসিংহ চৰিত্র ঃ দৈত্যক বধ ঃ প্রহ্লাদৰ পুন্যকথা ঃ জেবা শ্রদ্ধায়ে সুনে বা ভনে ঃ তাহাৰি শ্রীকৃষ্ণক ভকতি বাঢ়য় ঃ জিবাসবে

কৃষ্ণক চৰনে সৰন পসয় ঃ তাৰাসবৰ সকলো বিঘিনি বিপদ অন্ত হোই ঃ অন্তে বৈকুণ্ঠপুৰে শ্ৰীকৃষ্ণৰ চৰনে লীন হোৱয় । আহে সমাজিক লোক ঃ জাহাৰ নামে পৰম পতিতজন ঃ গতি পাৱয় ঃ হেনয় দয়াময় করুনাসিন্ধু ঃ শ্ৰীকৃষ্ণৰ চৰনে একান্ত সৰন পসহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

ইতি নৃসিংহ লীলা যাত্ৰা নাট সম্পূৰ্ণ ।

[গোৱালপাড়াত পোৱা এখন নকল পুথি (তাৰিখ অজ্ঞাত) আৰু গুৱালকুছিৰ শঙ্কৰ সত্ৰৰ এখন নকল পুথিৰ (তাৰিখ অজ্ঞাত) পৰা উদ্ধৃত ।]

স্যমন্ত-হৰণ যাত্ৰা

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ॥

শ্লোক১ ॥ নমঃ কৃষ্ণৱিষ্ণোঽচ্যুতানন্ত-শক্তে
নমো ৰামৰাজীৱনেত্ৰ প্ৰভো তে ।
নমো ব্ৰহ্মমূৰ্ত্তে মুৰাৰে পৰেশ
নমো ৱিশ্বৱাস প্ৰসীদ প্ৰসীদ ॥১॥

অপিচ

গজেন্দ্ৰপৰাক্ৰমং নিৰ্জিত্য ঋক্ষং
মুদালীলয়া দৈৱকীনন্দনো যঃ ।
প্ৰিয়ং স্যমন্তকং জহাৰ প্ৰিয়াৰ্থং
পৰেশায় কৃষ্ণায় তস্মৈ নমো মে ॥২॥

নান্দী গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥ জোতিমান ॥

ধ্ৰুং ॥ জয় জয় নন্দ-নন্দন ।
তুৱা পাৱে কৰহুঁ বন্দন ॥

---

১ । শ্লোক ॥ নমো নন্দকুমাৰায় গোবিন্দপৰমাত্মনে ।
করুণাময়কৃষ্ণায় কেশৱায় নমোঽস্তু তে ॥১॥
অপিচ ঃ যেনাকাৰি ঋক্ষকেশ, পৰাভৱেন দুহিতা ৰমণী ।
কলঙ্কআত্মনোঽচ্ছেদি, সুহৃদাং মন্যুশ্চ ভগৱান্ তদাখ্যঃ ॥২॥
—পাঠান্তৰ ।

পদ ॥ জোহি ঋক্ষ জিনি জদুপতি ।
মনি সমে পাইলা জাম্বঁঅতি ॥
আপুনি কলঙ্ক কৰি দুৰ ।
ভৈলা প্ৰভু অনিন্দ প্ৰচুৰ ॥
মাধৱৰ পাদপদ্ম মনে ।
বালক দৈত্যাৰি এহু ভনে ॥*॥১॥

নান্দ্যন্তে সূত্ৰধাৰঃ । অলমতিৱিস্তৰেণ । প্ৰথমে শ্ৰীকৃষ্ণং নত্বা সভাসদঃ প্ৰত্যাহ ॥

শ্লোক ॥ ভো ভোঃ সভাসদঃ সাধু শৃণুধ্বং শ্ৰদ্ধয়াধুনা ।
স্যমন্তহৰণং নাম নাটকং মুক্তিসাধকম্ ॥৩॥

অথ ভটিমা ॥

জয় জয় পৰম ঃ পুৰুষ পৰমানন্দ ঃ নন্দনন্দন বনচাৰি ।
জয়ভকত[২] ভয় ঃ ভঞ্জন গোবিন্দ ঃ আনন্দ বিপিন বিহাৰি ॥
অঘবক কেসি[৩] ঃ ধেনুক পুতনা[৪] ঃ মাল্লমাৰি কংসঘালি ।
কালিয় নিকালি ঃ সঙ্খচূৰ মাৰি ঃ গোপিজন প্ৰতিপালি ॥
সত্ৰাজিত বাদ[৫] ঃ কলঙ্ক সুনিয়ে[৬] ঃ ঋক্ষপতি[৭] ৰনে জিনি ।
আপুন কলঙ্ক ঃ দুৰ কৰি[৮] প্ৰভু ঃ স্যমন্তক দিলা আনি ॥
জাম্বৱতি সত্য ঃ ভমাক বিবাহ ঃ কয়লি[৯] দৰ্পে প্ৰচুৰ । [১০]
জোহি ভগৱন্ত ঃ কৃষ্ণ কৃপাময় ঃ ধাতা সকল সুৰাসুৰ ॥

২ । জয় ঃ ৩ । পুতনা ঃ ৪ । মাৰিয়ে ঃ ৫ । কথা ঃ ৬ । নাসি ঃ ৭ । যদুপতি ঃ ৮ । কৰিতে ঃ ৯ । কৰিলা ঃ

১০ । জাম্বৱতি সত্য ঃ ভামাক বিবাহ ঃ কয়লি পৰম সুৰ ।
... ...
জোহি ভগৱন্ত ঃ কৃষ্ণ কৃপাময় ঃ অখিল লোকৰ ধাতা ।
সকল সুৰাসুৰ ঃ বন্দিত পদযুগ ঃ ভকতি মুকুতি পদদাতা ॥

ব্ৰহ্মা সঙ্কৰ ঃ লক্ষ্মী জাকৰ ঃ চৰণেহি কৰে নিতে সেৱা ।
তৃভুবন কাৰণ ঃ তাৰন সয়ল[১১] ঃ জো হৰি দেৱক দেৱা ॥
ভুমিক ভাৰ ; উতাৰল তাৰল ঃ নৰৰূপ ধৰি অবিৰাম ।
সুন সাধুজন[১২] ঃ হুয়া সাৱধান ঃ কৃষ্ণক গুন অনুপাম[১৩] ॥
সোহি মহেস্বৰ ঃ কৃষ্ণক নাটক ঃ স্যমন্তহৰণ আহে[১৪] নাম ।
সুন সভাসদ ঃ খন্দোক আপদ ঃ ডাকি বোলহু ৰাম ৰাম ॥*॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ জে সুৰাসুৰ বন্দিত পাদপদ্ম ঃ পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম ঃ জোহি নাৰায়ণ ঃ কলিৰ মলিন মনুষ্য-নিস্তাৰ কাৰণে[১৫] দৈৱকিত হন্তে বেকত ভেল[১৬] ঃ সোহি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ ওহি সভামধ্যে প্ৰবেস কএ কহুঁ ঃ স্যমন্তহৰণ-লিলা জাত্ৰা ঃ পৰম কৌতুকে কৰব ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰিবোল ॥ ইতি জ্ঞাত্বা সৰ্ব্বে সাৱধানে স্থীয়তাম্ ।

পুন্ন সূত্ৰধাৰঃ । (আকাশে কৰ্ণং দত্বা) আহে সঙ্গি ঃ কি বাদ্য সুনিয়ে ॥

সঙ্গিবোল ॥ আহে সঙ্গি সখি[১৭] ঃ দেৱ-দুন্দুভি বাজত ঃ আহে দেৱ-দুন্দুভি বাজত ॥*॥
—অঃ শ্ৰীকৃষ্ণ প্ৰিয়া ৰুক্মিনি সহিতে মিলল মিলল ॥

শ্লোক ॥ প্ৰৱেশমকৰোদ্দেৱো ৰুক্মিণ্যা সহ কেশৱঃ ।
লীলাগতিৰ্লসৎকান্তিঃ শ্ৰীকান্তঃ কামকোটিজিৎ ॥৪॥

১১ । প্ৰলম্ব মাৰন ঃ ১২ । বুধজন ঃ ১৩ । অৱতাৰ ঃ ১৪ । আহে [লোপ] ১৫ । কলিৰ লোকক অনুগ্ৰহ নিমিত্তে ঃ ১৬ । অৱতৰল ঃ ১৭ । সখি (লোপ)

সুত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ হামু জাহেৰি কথা কহৈচি১৮
সোহি শ্ৰীকৃষ্ণ পৃয়া ৰুকুনি সহিতে ঃ ওহি সভা
মধ্যে প্ৰবেস কয়ে ঃ এ আৱত এ আৱত ॥

ইতি সূত্ৰঃ নিষ্ক্ৰান্তঃ ॥

গিত ॥ ৰাগ সিন্ধুৰা ॥ একতালি ॥

কৌতুকে১৯ কয় পৰবেস যদুমনি ।
সঙ্গে চলল সখি সমে ৰুকমিনি ॥
পদ ॥ কণ্ঠে কৌস্তুভ মনি কৰু২০ পৰকাস ।
শ্যামল অঙ্গে সোভিত পিতবাস ॥
চৰণক ৰঞ্জি মঞ্জিৰ কৰু ৰোল ।
তাহে মজোক মন দৈত্যাৰি বোল ॥*॥২॥

সুত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ ঐছন প্ৰবেস কএ ঃ
শ্ৰীকৃষ্ণ প্ৰিয়া ৰুকমিনি সহিত একপাস হুয়া ৰহল ।
তদনন্তৰে ৰাজা সত্ৰাজিতক প্ৰবেস সুনহ ॥

শ্লোক ॥ সত্ৰাজিতঃ সমো ভাৱঃ সূৰ্য আৰাধনস্তথা ।
স্যমন্তমণিগ্ৰীৱশ্চ সভামধ্যে উপস্থিতঃ ॥৫॥

সুত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ সত্ৰাজিত প্ৰবেস কয়ে
আৱত ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল
হৰিবোল ॥

১৮। কহোচি ঃ ১৯। আৱত ঃ ২০। কৰে ঃ

গিত ॥ ৰাগ কানড়া ॥ পৰিতাল ॥

আৰে সত্ৰাজিত তপ কৰিতে ।
সুৰ্য্য আৰাধিতে২১ একান্ত চিতে ॥
পদ ॥ হাতে গলে সিৰে ৰুদ্ৰাক্ষ জোতাজোত২২ ।
কান্ধে উতৰি নৰ২৩ চৰাচৰ ফোট ॥
ভোবকাৰ দাৰি-গোঁফ২৪ জটা সোহে মাথে ।
দণ্ডকমণ্ডলু ধৰিএ দুনো হাতে ॥
গাৱে বাঘছাল উৰ্দ্ধক চাই ।
একপদে২৫ থিক২৬ সুৰ্য্যক ধিয়াই ॥*॥৩॥

সূত্র । আহে সমাজিক লোক ঃ ঐছন প্ৰবেস কএ সত্ৰাজিত
সুৰ্য্যক আৰাধন কৰিতে ২৭ ৰহল ২৮ ॥

শ্লোক ॥ সূৰ্যশ্চ পৰমস্তুষ্টঃ সত্ৰাজিত সমীপগঃ ।
মণিসমো মহাৰাজ ঃ সভামধ্যে উপস্থিতঃ ॥৬॥

সুত্র ॥ তদনন্তৰ সুৰ্য্য ঃ সত্ৰাজিতক ভকতি দেখিএ ঃ পৰম
সন্তোষ হুয়া ঃ জৈছে সত্ৰাজিতক সমিপ আৱল ঃ
তাহে দেখহ সুনহ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গীত ॥ ৰাগ আসোআৰি ২৯ ॥ পৰিতাল ॥

আৱত দিনকৰ ৩০ ৰথে চৰিআ ৰে ৩১ ॥
দেৱ সিদ্ধ সব ৩২ চলে ৩৩ বেৰিআৰে ৩৪ ॥

২১। আৰাধে ঃ ২২। গলে ৰুদ্ৰৰ মালা জোতাজোত। ২৩। লয় ঃ
২৪। মুখে ঃ ২৫। পাদ ঃ ২৬। হুয়া ঃ
২৭। কয়ে ঃ ২৮। থিক ঃ ২৯। বেলোৱাৰ ঃ ৩০। সুৰ্য্য ঃ
৩১। চৰিলা ঃ ৩২। সমে ঃ ৩৩। আসে ঃ ৩৪। বেৰিআ ঃ

পদ ॥ গৌৰাঙ্গ অঙ্গ ৰক্ত ৩৫ বস্ত্র গাৰে।
দিস প্রকাসিত জাহে ৩৬ প্রভাৱে ৩৭ ॥
হাতে সৰধনু ধৰি কৰে হাস।
মাথে স্বেত ৩৮ ছত্র কৰু পৰকাস ॥৪॥

সূত্র ॥ ঐছন পৰকাৰে সুৰ্য্য আসি কহুঁ ঃ সত্রাজিতক তপ দেখিয়ে বোলল ॥ সুৰ্য্য বোল ॥ অয়ে সত্রাজিত ঃ হামু তোহাৰি ভকতিত ঃ পৰম সন্তুষ্ট ভেলু ঃ তোহাক ছামু প্রসাদ দেহু ঃ ওহি স্যমন্ত মনি লয়া জাৱ ৩৯ ॥

সূত্র ॥ ওহি বুলি ঃ সুৰ্য্যে সত্রাজিতৰ হাতে মনি দিএ ঃ মনিৰ মহিমা কহিতে লাগল। তদনন্তৰে সুৰ্য্য সত্রাজিতক মনি দিএ ঃ আপুন থানে চলল। সত্রাজিত মনি পায়া ঃ মহা ভক্তি কএ ৪০ ঃ দ্বাৰকা পুৰে ঃ আপুন গৃহে ৪১ ঃ জৈছে চলল। সোহি সময়ে দ্বাৰকাৰ প্রজাসৰ ঃ সত্রাজিতক নাজানি ঃ আদিত্য আৱল৪২ বুলি ৪৩ ঃ ভয়ে সংকিত ৪৪ হুয়া ঃ লৱৰি শ্রীকৃষ্ণত জানৱল ৪৫ ॥

প্রজাসব বোল ॥ হে পৰম ইশ্বৰ ঃ তোহাৰি চৰনে ঃ কৌটি কৌটি প্রনাম কৰহুঁ ঃ তুহুঁ দেৱক পৰম দেৱতা ঃ মনুষ্য-চেষ্টা দেখাইএ ৪৬ ঃ গুপ্ত স্বৰূপে থিক ঃ

৩৫। ৰঙ্গে ঃ ৩৬। জাৰ ঃ ৩৭। প্রভায়ে ঃ ৩৮। ধৱল ঃ ৩৯। গৃহে চলহ ঃ ৪০। হৰিষে ঃ ৪১। শ্রীকৃষ্ণৰ সমিপে ঃ ৪২। আসএ ঃ ৪৩। জানি ঃ ৪৪। চমকিত ঃ ৪৫। জান দেলহ ঃ ৪৬। ধৰিএ ঃ

দেখু তোহাক দেখিতে সুৰ্য্য দেৱতা আসএ ৪৭ ॥

সূত্র ॥ প্রজাসবক বানি শুনিএ ঃ শ্রীকৃষ্ণ অল্প হাস্য কয় জে বোলল ॥ শ্রীকৃষ্ণ বোল ॥ অয়ে ৪৮ দ্বাৰকাবাসি প্রজাসব ঃ ওঁহি সুৰ্য্য নুহি ঃ সুৰ্য্যক আৰাধিয়ে ঃ সত্রাজিত স্যমন্ত মনি পাৱল ঃ সোহি মনিৰ ৰশ্মিএ ঃ প্রকাসিত হুয়া ঃ সত্রাজিত নিজগৃহে আৱত ৪৯ ঃ তোহোসব ভয় নাহি কৰবি ॥

সূত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ তাহে সুনি ঃ প্রজাসব আনন্দে কৃষ্ণক প্রনামি ঃ নিজ থানে গেলহ। ই কথা ৰহোক। অনন্তৰে সত্রাজিত ঃ নিজ গৃহে আৱল ঃ দেৱক মন্দিৰে ৫০ মনি থাপিত কয়ল ঃ তদনন্তৰে বিপ্রক আনি মনি পুজিতে লাগল। তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ কানড়া ॥

হাতে মনি লয়া বিপ্র চলে ধিৰে ধিৰে।
সত্রাজিত চলে হাসি দেৱক মন্দিৰে ॥
পদ ॥ নানা ভক্তি ভাৱে নিয়া মনিক থাপিলা।
সত্রাজিতে পৰি ঘৰে অষ্টাঙ্গে নমিলা ॥
হৰি-ভক্তি এৰি সিটো আন সেৱা কৰে।
বোলা হৰি হৰি সভাসদ নিৰন্তৰে ॥*॥৫॥

৪৭। আৱল ঃ ৪৮। হে ঃ ৪৯। আৱল ঃ ৫০। গৃহে ঃ

কথা । সত্ৰাজিত বোল ॥ অয়ে প্ৰজাসব ঃ ওহি মনিক মহিমা কি কহব ং অঃ স্যমন্ত মনি জথাত থাকয় ঃ তথাত মাৰি মৰকত ঃ সৰ্প অগ্নি আদি ৫১ ঃ বিঘিনি নাপাৱয় ঃ প্ৰতি দিনে সুৱৰ্ণ ঃ অষ্টভাৰ স্ৰৱয় ঃ ওহি মনি দেৱত উত্তম ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলি সত্ৰাজিত ঃ দেৱগৃহে মনি পুজিয়ে ঃ আনন্দে ৰহল ঃ অনেক দিন মনি পুজি বিস্তৰ সুবৰ্ণ পাৱল ঃ ধনগৰ্ব্বে অন্ধ হুয়া ঃ মহন্তক গনয়ে নাহি ॥ ই কথা ৰহোক ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ উদ্ধৱ সাত্যকি সমে ঃ সুধৰ্ম্মা সভাক চলল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

গিত ॥ ৰাগ তুৰ ভাঠিআলি ৫২ ॥ জোতি মান ৫৩ ॥

চলয়ে গোবিন্দ ঃ সুধৰ্ম্মা সভায়ে ঃ
উদ্ধৱ সাত্যকি সঙ্গে ।
জয় জয় ৰৱ ঃ মিলে মহোৎসৱ
দ্বাৰকা পুৰি ভৰি ৰঙ্গে ॥

পদ ॥ তাল কৰতাল ঃ মৃদঙ্গ কাহাল ৫৪ ॥
সঙ্খ দুন্দুভি বোলে ৫৫ ।
ছত্ৰ ধ্বজ দণ্ড ঃ ছিৰল ৫৬ চামৰ
ঘনে ৫৭ বহুবিধ ঢোলে ৫৮ ॥

---

৫১ । এৰো ঃ ৫২ । বসন্ত ঃ ৫৩ । বিষম তাল ঃ ৫৪ । কোলাহল ঃ
৫৫ । ঢোলে ঃ ৫৬ । ছিলল ঃ ৫৭ । সবদে ঃ ৫৮ । লোলে ঃ

শ্বেত ৫৯ চামৰ ঃ ধুলাই দুই পাসে ঃ
ভক্তি ভাৱে ভক্ত জনে ।
জয় জয় ৰোল ঃ কৰে ঘনে ঘন ঃ ৬০
বালক দৈত্যাৰি ভনে ॥*॥৬॥

সুত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ ওহি প্ৰকাৰে উদ্ধৱ সাত্যকি সমে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ সুধৰ্ম্মা সভাত প্ৰৱেসল ঃ কৌটি ব্ৰহ্মাণ্ডক ৰূপে চমৎকাৰ লাগাএ ঃ জদুবিৰসব সহিতে ঃ তথি ৰহল । সোহি সময়ে ওহি সভামধ্যে সত্ৰাজিত গেলহ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ অল্পহাস্য কৰিএ ঃ সত্ৰাজিতক জে বোলল ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ অয়ে৬১ সত্ৰাজিত ঃ তোহাক হামু এক৬২ বচন বোলোহোঁ ঃ তা সুনহ ॥ তুহুঁ সুৰ্য্যাক আৰাধিএ ঃ স্যমন্তক মনি পাৱলি ঃ সে মনিত হস্তে ঃ তোহাৰি লাগে মানে অৰ্থ ভেল ঃ এবে মনিত প্ৰয়োজন নাহি ঃ ওহি দেৱক মনি ঃ তুহু মনুষ্য অল্পচিত্ত ঃ সে মনিত হস্তে কালে বহু দুখ পাৱব ঃ ওহি মনি ৰাজা উগ্ৰসেনক দেহ ॥

সুত্ৰ ॥ তাহে সুনিএ ঃ সত্ৰাজিত পৰম ক্ৰোধ মনে ঃ কৃষ্ণক নামাতি ঃ আপুন গৃহে চলিএ গেল । তদনন্তৰ ঃ সত্ৰাজিতৰ কনিষ্ঠ ভাই ঃ তাহাৰ নাম প্ৰসন্ন ঃ সে

---

৫৯ । ছত্য, ছত্ৰ ঃ ৬০ । মাধৱদেৱক ঃ চৰণসেৱক ঃ
৬১ । হে ঃ ৬২ । হিত ঃ

ঘোৰাত চড়িঃ কণ্ঠত স্যমন্তক মনি. পিন্ধিঃ জৈচে মৃগ মাৰিতে বিজুবনে চলল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

পয়াড় ॥ গিত ॥ ৰগ কানড়া৬৩ ॥ পৰিতাল৬৪ ॥

কণ্ঠত মনি পিন্ধি প্রসন্ন বিৰ ।
ঘোৰাত চড়ি ধৰি ধনু তীৰ৬৫ ॥
পদ৬৬ ॥ পসুক মাৰি ফুৰে বনে ৰনে ।
মৃগ আসি আগে ভৈল উপসনে ॥
সঘনে দিস পাস উৰ্দ্ধক৬৭ চাই ।
কোমল তৃন৬৮ বাচি বাচি খাই ॥
ঘোটক সহিতে দেখি প্রসেন ।
পলাই মৃগ৬৯ গোট বিদ্যুত৭০ জেন৭১ ॥
পাছে পাছে খেদে প্রসন্ন বিৰ ।
সিজ্ঞক আগে আসি ভৈল থিৰ ॥
ঘোটক৭২ সহিতে মাৰি প্রসন্ন ।
ৰণ্ঠৰ ছিণ্ডি লৈলা স্যমন্ত ॥
সিৰত পিন্ধি ৰঙ্গ কএ৭৩ সিজ্ঞ ।
চড়িল৭৪ গয়া পৰ্ব্বত সিঙ্গ ॥

৬৩। ধনশ্রী ঃ ৬৪। একতালি ঃ ৬৫। সৰ ঃ ৬৬। পদ (লোপ) ৬৬। উঠিয়া ঃ ৬৮। বন ঃ ৬৯। পসু ঃ ৭০। বিজুই ঃ ৭১। বন ঃ ৭২। ঘোৰায়ে ঃ ৭৩। কৰি ঃ ৭৪। চলিল ঃ

দেখি জাম্বঁৱন্ত বিৰ বিসাল ।
সিজ্ঞক ধায়া গৈল ততকাল ॥
দুৰ্ঘোৰ জুঝ সিজ্ঞ সমে কৈল ।
সিজ্ঞক মাৰি স্যমন্তক নিল ॥
পাছে জাম্বঁৱন্ত গৰ্ত্ত পসিল ।
উমলিবে৭৫ লাগি সিসুক৭৬ দিল ॥*॥৭॥

সুত্র ॥ ঐছন প্রকাৰেঃ প্রসন্ন মৃগ মাৰিতে বিজুবনে প্রৱেসল৭৭ ঃ সোহি বন মধ্যে সিজ্ঞে পাইঃ প্রসন্নক মাৰি কহু ঃ মনি নিআ গেল । অনন্তৰে ঋক্ষৰাজ জাম্ব ৱন্ত : সিংহক মাৰি মনি নিয়া ঃ সুকুমাৰ নামে কুমাৰক উমলাইতে ঃ ললিতা নামে ধাইৰ হাতে দেলহ ঃ হাতে মনি লয়া ঃ ধাই সিসু উমলাইতে লাগল । ই কথা ৰহোক । আহে সমাজিক লোক ঃ তদনন্তৰে পৰ দিন সত্রাজিত ঃ ভাই নাসিবাৰ দেখিয়ে ঃ কান্দি কান্দি প্রজাসবক বুলিতে৭৮ লাগল ॥

সত্রাজিত বোল ॥ হাহা প্রান ভাই ঃ স্যমন্তক মনি পিন্ধিঃ মৃগ মাৰিতে গেলি ঃ স্যমন্ত মনি সৰ্ব্ব বিঘিনি নাসক ঃ সে মনি ৰহৈছে৭৯ ঃ একোৱে সঙ্কা নাহি ঃ কিন্তু শ্রীকৃষ্ণ পুৰ্ব্বে ঃ ৰাজাক মনি দিতে৮০ কহল ঃ হামু নাহি দেলহুঁ ঃ দেখো তাহেক

৭৫। উমলাইবে ঃ ৭৬। ধাইক ঃ
৭৭। গেল ঃ ৭৮। সুধিতে ঃ ৭৯। আছয় ঃ ৮০। দিবাক ঃ

নিমিতে ঃ কৃষ্ণ হামাৰি ভাতৃক মাৰল। হাহা ভৈয়াই ঃ মনিৰ নিমিতে তোহোক হরু আইলু ঃ পুর্ব্বে জানু কৃষ্ণৰ নিমিতেঃ ভাল বস্তু ৰাখিতে পাৰয়ে নাহি ঃ কৃষ্ণক সমান দুৰ্জন নাহি ঃ অৱস্তে ভাইক মাৰি মনি লেলহ ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলি ঃ সত্ৰাজিত জৈছে বিলাপ কয়ল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ গৌৰি ॥ বিষমতাল৮১ ॥

কান্দে সত্ৰাজিত ঃ সোকে আকুলিত ঃ
নয়নক নিৰ জুৰাই৮২ ॥
গৃহ সুন্য কৰি ঃ মোক পৰিহৰি ঃ
কোইক গইলি প্ৰানভাই ॥
পদ ॥ দুষ্ট জন্তুৰাই ঃ খুজিয়া নপাই ঃ
ভাইক মাৰি নিলা মনি।
বেকত নকৰে৮৩ ঃ মাধৱক দৰে ঃ
লোকে কৰে কানাকানি ॥
হৰি হৰি ভাই ঃ তোহোক নপাই ঃ
সোকে দহে সর্ব্ব৮৪ গাৱ।
দিন হিনমতি ঃ কহয় দৈত্যাৰি ঃ
প্ৰনামি মাধৱ পাৱ ॥৪৮॥

৮১। দোমানি পৰিতাল ঃ ৮২। বহিজাই ঃ ৮৩। নকহে ঃ ৮৪ মোৰ ঃ

সুত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ দেখু দেখু বিষ্ণু বৈষ্ণৱক ঃ অৱহেলা কৰিতে ঃ অতয়ে বিঘিনি মিলল ঃ প্ৰমান সত্ৰাজিতত দেখহ৮৫ ঃ জানি বিষ্ণু বৈষ্ণৱক চিন্তি ঃ হৰিবোল হৰিবোল ॥

সুত্ৰ ॥ ঐছন পৰকাৰে সত্ৰাজিত তথি ৰহল ঃ তাহেৰ বচন সুনিএ সবলোক বুলিতে লাগল ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ প্ৰসেনক মাৰি ঃ মনি লৈয়া গেল। সত্ৰাজিতৰ ঐছন কথা কলঙ্ক সুনিএঃ শ্ৰীকৃষ্ণ বিস্ময় হুয়া জে বোলল ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ অঃ হামু মিছাত কলঙ্ক পাৱলু অব হামু আপুন কলঙ্ক ঃ আপুনে দুৰ কৰব ॥

সুত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোকঃ ওঁহি বোলি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ ভাল নগৰিয়া লোক সঙ্গে লয়া ঃ প্ৰসন্নৰ ঘোৰাক খোজ নিহালি৮৬ ঃ জৈছে অৰন্যে চলল ঃ তা দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

পয়াড় ॥ ৰাগ শ্ৰী ॥৮৭॥

প্ৰসন্নৰ পন্থে চলি জান্ত দামোদৰ।
প্ৰৱন্ধে নিহালি সিটো খোজ ঘোটকৰ ॥
ঘোৰা সমে প্ৰসন্ন পৰিয়া আছে তয়।
সিংহে মাৰি মনি নিলা জানিলো৮৮ নিশ্চয়৮৯ ॥

৮৫। দেলহ ঃ ৮৬। চাহিতে ঃ ৮৭। ৰূপক ঃ ৮৮। জানি ঃ ৮৯। মহাসয় ঃ

দেখিয়া বিস্ময়৯০ ভৈলা সৰ্ব্বলোক জন ।
মিছাত কলঙ্ক পাইলা দৈৱকি নন্দন ॥
এহি বুলি লোক সিজ্ঘ খোজ গুৰি জাই ।
দেখে সিজ্ঘ পৰি আছে দান্ত নিকতাই ॥
ভালুকে নিলেক মনি মাৰিআ সিজ্ঘক ।
খোজ গুৰি ভালুকৰ পাইলেক৯১ গৰ্ত্তক ॥
কহয় দৈত্যাৰি দাসে এৰা আন কাম ।
পাতেক ছাড়োক ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥*॥

সুত্ৰ ॥ ভয়ঙ্কৰ গৰ্ত্ত দেখিএ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ জে বোলল ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ অয়ে৯২ নগৰিয়াসব ঃ তোৰাসব এথা৯৩ হামাক অপেক্ষি ৰহ ঃ হামু গৰ্ত্তে পসিএ ঃ মনি আনো গিয়া ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বোলি শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ মনিক নিমিত্তে ঃ গৰ্ত্তে পসল ॥

পুনু গিত৯৪॥

দেখি সব সেনাগণ বাহিৰত থৈই ।
একলচৰে গৰ্ত্তে কৃষ্ণ প্ৰবেসিলা গৈই ॥
তথাএ দেখিলা কৃষ্ণে মনি স্যমন্তক ।
হাতে লৈয়া ধাই উমলাৱে বালেকক ॥
মনি কাঢ়ি লৈবে মনে প্ৰভু দামোদৰ ।
চাপিলেক গৈয়া সিটো ধাইৰ ওচৰ ॥

৯০। নিশ্চয় ৯১। পাইলন্ত ঃ ৯২। হে ঃ ৯৩। ইঠাইতে ঃ
৯৪। এখন পুথিত পুনুগিত নাই।

সুত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণ গৰ্ত্তৰ ভিতৰে পসিয়ে দেখল ঃ এক ধাই স্যমন্ত মনি লৈয়া সিশু উমলাইতে আছয় ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ পিতবস্ত্ৰ কটিত৯৫ মেহ্লাই৯৬ ঃ কাঢ়ি লৈবাক প্ৰতি জৈছে মনিৰ কাখৰ চাপল ঃ দেখি ধাই ভয়ে আৰ্ত্তৰাৱে জে বোলল ॥

ধাই বোল ॥ অয়ে ৰিক্ষৰাজ ঃ কোথেৰ মনিছ গোটে ঃ মনি কাঢ়ি লয়া জাই ঃ তুহু সত্বৰে আৱ ঃ সত্বৰে আৱ ॥

পুনু গিত৯৭ ॥

কোথেৰ মনিছ গোটে মনি নেঞ্চ কাঢ়ি ।
এহি বুলি ভয়ে ধাই দিলা দীৰ্ঘ গেৰি ।
সুনি জাম্বৱন্ত তেতিখনে ভৈলা বাজ ।
ডাকি ৰাম ৰাম বোলা সমস্তে সমাজ ॥*॥৯॥

সুত্ৰ ॥ ধাইৰ আৰ্ত্তৰাৱ সুনিএ ঃ জাম্বৱন্ত খেদি আসি ঃ জৈছে জম সম হুয়া যুদ্ধ কৰল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ সাৰেঙ্গ৯৮ ॥ পৰিতাল ॥

মনি নেই সুনি জাম্বৱন্ত বিৰ ।
আইলা ধাই কোপে কম্পায়া সৰিৰ ॥

৯৫। কাছ'ৰ ঃ ৯৬। কাছি ঃ ৯৭। পুনুগিত (এই ডোখৰ লোপ) ঃ
৯৮। বেলোৱাৰ ঃ

পদ ॥ দেখিয়া কৃষ্ণক৯৯ জলিলা কোপ ।
লগাইলা যুদ্ধ কৰিয়া আটোপ ॥
কতো বৃক্ষ সিলা মাথাত হানে ।
মুণ্ডক মুণ্ডে ঠেকা মাৰে টানে ॥
বাহুৱে বাহুৱে মাল বান্ধে ধৰি১০০ ।
ভৰিক ভৰি ছান্দি থাকে খনে পৰি ॥
বান্ধৰ চোটে ভাঙ্গে হাৰ ঘাৰ ।
আক্রান্তত তুহু১০১ কৰে কোলাহল ॥
এড়িয়া কতোহোঁ হন্ত অন্তৰ ।
দোৰবোৰ যুদ্ধ স্বামি কিঙ্কৰ ॥
ক্রোধে চখু পকাই সঘনে চান্ত ।
তর্জয় গর্জয় কামুৰিয়া দান্ত ॥
কৃষ্ণৰ প্রহাৰে জাম্বৱন্ত ৰাই১০২ ।
ভৈলা ছুটিমুটি১০৩ চেতন নাই ॥৯॥১০॥

সূত্র ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ কৃষ্ণৰ প্রহাৰ পাই ঃ জাম্বৱন্ত বিৰ মৃতক স্বভাৱে পৰল ঃ কতো ক্ষনে স্বস্থ হোই ঃ কৃষ্ণক পৰম ইস্বৰ জানি তুতি কৰিতে লাগল ॥

জাম্বৱন্তৰ তুতি ॥ পয়াৰ ॥

জয় জয় ৰাম১০৪ ভুবন ইস্বৰ !
ব্রহ্মা সঙ্কৰ জাহেৰি কিঙ্কৰ ॥

৯৯। কৃষ্ণৰ ঃ ১০৯। জুৰি ঃ ১০১। দুইহন্তে ঃ
১০২। প্রানভাই ঃ ১০৩ শ্রান্তআৰ ঃ ১০৪। ৰাম (লোপ) ঃ

সকল জগত তুহুঁ অধিকাৰি ।
স্রষ্টাৰো স্রষ্টা১০৬ তুমি মুৰাৰি ॥
তুহুঁ নিয়ন্তা জিৱ১০৭ ইস্বৰ ।
নাহি আদি আন১০৮ তোমাত পৰ ॥
তুমি ইষ্টদেৱ মোৰ শ্রীৰাম ।
তুৱা পাৱে পৰি কৰহুঁ প্রনাম ॥
সেতু বান্ধি তুহু সাগৰ তৰিলা ।
ৰাৱন বধি সীতা উদ্ধাৰিলা ॥
তোমাৰ আগে সীতা জন্টাইল ।
তোহাক প্রভু আৱে জানিলো ॥
জগত ইস্বৰ তুমি শ্রীৰাম ।
চৰণে পৰি১০৯ কৰহুঁ প্রনাম ॥৯॥১১॥

কথা ॥ হে পৰম ইস্বৰ ঃ তুহুঁ দেৱক দেৱতা ঃ তোহাক নজানি অহঙ্কাৰ কয়লু ঃ মোহোৰ পাপ মৰখ গোসাঞি ঃ কিন্তু পুছোহোঁ ঃ এহি থানে কি কাজে আৱলি ॥

সূত্র ॥ ওহি বুলি জাম্বৱন্ত ঃ কৃষ্ণক পৰম ইস্বৰ জানি ঃ পৰি প্রনাম কয়ল ঃ শ্রীকৃষ্ণ হাতে ধৰি তোলি ঃ বিচেষ্টা হেন দেখি ঃ অমৃত হাতে তাহাৰ সৰিৰ মার্জল ঃ কৃষ্ণৰ পৰস পাই ঃ জাম্বৱন্ত স্বস্থ১১০ ভেল ঃ তদনন্তৰ তুষ্ট হয়া ঃ শ্রীকৃষ্ণ মেঘ গম্ভিৰ বচনে১১১ জে বোলল ॥

১০৬। সৃষ্টিকো স্রজন্তা ঃ ১০৭। সন্ত ঃ ১০৮। অন্ত ঃ
১০৯। সৰন লৈলো ঃ ১১০। নিৰুজ ঃ ১১১। বাক্যে ঃ

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ হে বিক্ষৰাজ ঃ কৃষ্ণে মনি নিয়া গেল ঃ বুলয়ে সত্ৰাজিত হামাক কলঙ্ক বাদ দেলহ ঃ স্যমন্ত মনি নিয়ে ঃ হামু কলঙ্ক দুৰ কৰব ঃ ওহি কাৰণে তোহাৰি থানে আৱলু১১২ থিক ঃ তুহুঁ হামাৰ পৰম ভকত ঃ ইহা জানি ঃ ওহি মনি হামাক দেহু ॥

সূত্ৰ ॥ শ্ৰীকৃষ্ণৰ ঐছন বাক্য সুনিএ ঃ জাম্বৱন্ত পৰম আনন্দে ঃ জাম্বৱতি নামে আপুন দুহিতা ঃ ৰঙ্গে কৃষ্ণক বিবাহ দেলহ ঃ স্যমন্ত মনি লগে যৌতক দেলহ ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ জাম্বৱতিক পাই ঃ পৰম আনন্দে ঃ দ্বাৰকাপুৰি চলল ॥ ই কথা ৰহোক ॥ আহে সমাজিক লোক ঃ গৰ্ত্তৰ বাহিৰে কৃষ্ণক অপেখি জতলোক ৰহৈচে ঃ বাহ্ৰ১১৩ দিন বাট চাই আছয় ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ নাসিবাৰ দেখিয়ে ঃ নিবৰ্ত্তিয়ে গৈয়া দ্বাৰকাত জান দেলহ ॥

নগৰিয়া১১৪ বোল ॥ অয়ে বন্ধু-বান্ধৱসব ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ অৰন্যে পসিএ ঃ প্ৰসন্নক বিচাৰল ঃ দেখল ঘোৰা সমে প্ৰসন্নক মাৰি ঃ সিজ্ঘে মনি নিয়া গেল ঃ তদনন্তৰ সিজ্ঘক মাৰি ভালুকে মনি নিয়া গেল১১৫ ঃ তাহে দেখিএ শ্ৰীকৃষ্ণ ঃ খোজ গুৰি গৈয়া ভালুকৰ গৰ্ত্ত পাৱল ঃ হামুসব বাহ্ৰ১১৩ দিন বাহিৰে ৰহলু ঃ কৃষ্ণ নাৱল ঃ কৃষ্ণৰ কিবা আথন্তৰ মিলল ঃ হামুসবে নাহি জানলু ॥

১১২। আসি ঃ ১১৩। বাঢ় ঃ ১১৪। প্ৰজাসব ঃ ১১৫। নিলেক ঃ

সূত্ৰ ॥ ঐছন বিপ্ৰিয় বানি সুনি ঃ বসুদেৱ-দৈৱকি ঃ উগ্ৰসেন আদি দ্বাৰকাবাসিসব১১৬ ঃ আৰ্ত্তৰাৱে ক্ৰন্দন কয় লাগল ঃ তাহে দেখহ সুনহ ঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত১১৭ ॥ ৰাগ কামোদ ॥ ছুতিকালা ॥

কান্দে দৈৱকি সতি ঃ বসুদেৱ সমনিতি ঃ
সোকে জেন জাই প্ৰাণ ফুটি ।
ফোকাৰয় ঘনে ঘন ঃ ভৈলা দুহু অচেতন ঃ
পৃথিবিত পৰি পাৰে লুটি ॥
পদ ॥ পুনু পুনু পাৰে লুটি ঃ হৃদয়ত হানে মুঠি ঃ
কৈক গৈলা বাপ যদুমনি ।
মুখ চন্দ্ৰ নোহে সৰি ঃ কমল লোচন হৰি ঃ
সোভে কৌটি মনমথ জিনি ॥

১১৬। দ্বাৰকাৰ প্ৰজাসব ঃ
১১৭। এই গীত চমৰীয়াৰ পুথিত এনেদৰে আছে ঃ—

হৰি হৰি প্ৰাণপুত্ৰ কৈক গৈলা এৰি ।
তোহোৰ সন্তাপে এ বাপ জাই প্ৰাণ ছোড়ি ॥
পদ ॥ সত্ৰাজিত তই পাপি ভইলি ধুত্ৰকেৰ ।
পুত্ৰক মাৰিলি তঞি মোৰ প্ৰাণ হেতু ॥
হে কৃষ্ণ বাপ তই মোক গৈলি এৰি ।
তোমাৰ সন্তাপে বাপ মঞি মৰো পুৰি ॥
পাপি কংসে মাৰিলেক ছয় গুটি ভাই ।
পাসৰিলো সিটো সোক তযু মুখ চাই ॥*॥

কৃষ্ণ আসন্তক বুলি : দেৱত সাধয় বৰ :
পৰি তুতি কৰে এক মনে ।
মহা মূঢ় মতিহিন : কহয় দৈত্যাৰি দিন :
গতি মোৰ মাধৱ চৰণে ॥*॥১২॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোক : পুত্ৰক চেনেহে আকুলিত হয়া : হা কৃষ্ণ বুলি হিয়ে মুঠি হানি : দৈৱকি জৈছে বিলাপ১১৮ কয়ল : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত১১৯ ॥ ৰাগ বেলোআৰ ॥

প্ৰাণধন হৰিহে গোবিন্দ ছোতে হলে ।
তোহাক না দেখি মোৰ সোকে অঙ্গ জলে ॥
পদ ॥ পুত্ৰ সোকে মৰি জাঞ হিয়ে মুঠি হানি ।
অচেতনে পৰি ৰহে দৈৱকি ৰমনি ॥
কহয় দৈত্যাৰি সিসু অতি অল্পমতি ।
জনমে জনমে হৌক১২০ কৃষ্ণত ভকতি ॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন বিলাপ কয়ে : দেৱকি ঘনে ঘনে : নিস্বাস ফোকাৰিতে ৰহল । তদনন্তৰ ৰুক্মিনি : স্বামিক নিমিতে১২১ জৈছে বিলাপ কয়ল : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

১১৮। ক্ৰন্দন : ১১৯। এই গীত গুৱালকুছিৰ পুথিত নাই ।
১২০। মোৰ : ১২১। লাগি :

গিত ॥ ৰাগ সুৰ.ই১২২ ॥ ছুটিকালা১২৩ ॥

বিলপতি ৰুকমিনি মাই : নিৰ নয়ন ঝুৰাই ।
ঘনে ঘন নিশ্বাস ফোকাৰে : এ তনু চেতন১২৪ নাই ॥
পদ ॥ কৃষ্ণৰ বিৰহে দেহা দহে১২৫ : এ তাৰে মুকুচি কুমাৰি ।
কৃষ্ণৰ চৰণ চিন্তি মাই১২৬ : দিস দেখু অন্ধিআৰি ॥
হা কৃষ্ণ হা কৃষ্ণ জম্পয়ে : এ মুঠি হৃদয়ে হানি ।
কহয় দৈত্যাৰি সিসুমতিঃ ৰাম বোলা সবে জানি ॥*॥১৪॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন ক্ৰন্দন কএ ৰুকমিনি : ঘনে ঘনে নিশ্বাস ফোকাৰি : কৃষ্ণৰ চৰণ চিন্তিএ ৰহল । তদনন্তৰে বসুদেৱ দৈৱকি : জাদৱগন সহিতে দেৱ১২৭ আৰা - ধন কয়ল : কৃষ্ণ আসিবাৰ প্ৰাৰ্থনা কয়ল : তাৰাসবৰ মনোৰথ সিদ্ধি১২৮ ভেল । শ্ৰীকৃষ্ণ জাম্বৱতিক আগে কৰিএ : সামন্তক মনি পিন্ধি : জৈছে দ্বাৰকা চলল : তাহে দেখহ সুনহ : নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ বেলোআৰ১২৯ ॥ ৰূপক১৩০ তাল ॥

চললি১৩১ দ্বাৰকাপুৰি প্ৰভু জদুপতি ।
স্যমন্তক মনি লৈয়া সঙ্গে জাম্বৱতি ॥

১২২। মাউৰ : ১২৩। দোমানি পৰিতাল : ১২৪। আৰ চেতন :
১২৫। নাৰহে : ১২৬। আই : ১২৭। দেৱি, দুৰ্গা :
১২৮। সাফল : ১২৯। মাউৰ ধনশ্ৰী : ১৩০। একতালি
(ধৰমজোতি) : ১৩১। আৰে ('চললি গোবিন্দ দ্বাৰকা জদুপতি' ।) :

পদ ॥ চৰণে মঞ্জিৰ মনি ৰুনঝুন বোলে ।
হেৰি মুৰুতি মোহন মনমথ১৩২ ভোলে ॥
দেখি জদুগন আনন্দৰ নাহি পাৰ ।
কন্যাগনে পাৰে ৰঙ্গে উৰুলি জোকাৰ ॥
পহুলি পহুলি দিপ ক্ষত আলিপন১৩৩ ।
জয় জয় কৃষ্ণ ৰাৱ কৰে ঘনে ঘন ॥
কহয় দৈত্যাৰি দাস এৰা আন কাম ।
কৃষ্ণৰ চৰণ ধৰি বোলা ৰাম ৰাম ॥*॥১৫ ॥

সুত্ৰ ॥ ঐছন পৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণঃ দ্বাৰকাপুৰি প্ৰৱেসলঃ জাম্বৱতিক দেখিঃ বসুদেৱ দৈৱকিঃ ৰুকমিনি আদি নাৰিসবৰঃ আনন্দ মিললঃ জদুগন জয় কৃষ্ণ জয় কৃষ্ণ বুলিঃ আগবাঢ়ি আনলঃ শ্ৰীকৃষ্ণ উগ্ৰসেন আদি জদুবৰগন সহিত সুধৰ্ম্মা সভাত বৈঠলঃ সত্ৰাজিতক তথা ডাকিয়া আনাৱলঃ শ্ৰীকৃষ্ণ তাহেক জে বোলল ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বোল ॥ অয়ে সত্ৰাজিতঃ তোহাৰি ভাতৃ প্ৰসন্নঃ কণ্ঠে স্যমন্তমনি পিন্ধি কহোঁঃ মৃগ মাৰিতে গেলহঃ অৰন্যত সিজ্ঝে পাইঃ প্ৰসন্নক ঘোৰা সমে মাৰিঃ মনি লেলহঃ তদনন্তৰ সিজ্ঝক মাৰিঃ জাম্বৱন্ত মনি নিআ গেলঃ জাম্বৱন্ত মনি থাইক দেলহঃ থাই মনি লয়া সিসু উমলাইতে ৰহয়ে

১৩২। মনমোহনঃ ১৩৩। আদপনঃ

থিকঃ দেখি হামু মনি কাঢ়ি লইবাক মনে সমিপ পাৱলু ? হামাক দেখিএ থাই অৰ্ত্তৰাৱ কয়লঃ তাহে সুনি জাম্বৱন্ত ধায়া ১৩৪ আৱলঃ অনন্তৰে জাম্বৱন্ত সহিতেঃ হামু আঠাস দিবস যুদ্ধ কয়লুঃ স্যমন্ত মনি হামু আনলুঃ ওহি নগৰিয়া সবত প্ৰমান দেখহঃ হে সত্ৰাজিতঃ তুহু মিছাত হামাক কলঙ্ক দেলহঃ তোহাৰি স্যমন্ত মনি ওহি লেহু ১৩৫ ॥

সুত্ৰ ॥ ওহি বুলি শ্ৰীকৃষ্ণঃ মনি সত্ৰাজিতৰ হাতে দেলহঃ সত্ৰাজিত মনি লয়াঃ লাজে অপমানে ১৩৬ আপুন গৃহে চললঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰিবোল হৰিবোল ॥

গিত ॥ ৰাগ বসন্ত ॥ মান ছুটা ॥

হাতে মনি লয়া মনে গুনে সত্ৰাজিত ৰে ॥
কৃষ্ণক কলঙ্ক দিলো মিছাত পাপিষ্ঠ ৰে ॥ ১৩৭

পদ ॥ জাৰে জিয়ে লোকে মোক নুবুলিবে ভাল ।
মহন্ত সকলে মোক কৰিবে ধিক্কাৰ ॥
কিমতে এৰাইবো মঞিএ লোকৰ সাপ ।
কেনমতে তুষ্ট হন্ত জগতৰ বাপ ॥
কিমতে কৃষ্ণৰ মঞি ৰঞ্জিবোহু চিত্ত ।
জগত ঈশ্বৰ কেনমতে হৈব তুষ্ট ॥

১৩৪। খেদিঃ ১৩৫। লয়া জাসঃ ১৩৬। অধোমুখেঃ
১৩৭। "হাতে মনি লোয়া সত্ৰাজিত চলি জাইৰে! মিছাত কলঙ্ক দিলো দৰি সত্ৰাজিত ৰে ॥"

সত্যভামা কন্যা মোৰ দিগোহোঁ কৃষ্ণক।
লগতে জৌতক মনি দিবু স্যমন্তক ॥
তেরেসে সন্তুষ্ট মোত হৈব দামোদৰ।
নেদেখো উপায় মঞি আৰ আতপৰ॥ ১৩৮
এহি বুলি কন্যা মনি দিলাহা কৃষ্ণক।
কহন্ত দৈত্যাৰি দিন মাধৱ সেৱক ॥ * ॥ ১৬ ॥

সত্ৰাজিত বোল ॥ অয়ে বন্ধুবান্ধৱসবঃ হামু শ্ৰীকৃষ্ণক মিছাত কলঙ্ক দেলহুঁঃ হামাক সৰ্ব্বলোকে মন্দ বোলবঃ সোহি নিমিত্তেঃ হামাৰি সত্যভামা নামে কন্যাঃ শ্ৰীকৃষ্ণক বিবাহ দেয়বুঃ স্যমন্ত মনি লগে জৌতক দেয়বুঃ ইহাত্ত পৰে আন উপায় নাহিঃ সত্বৰে বিবাহৰ সম্ভাৱ মিলাৱ ॥

সূত্ৰ ॥ আহে সমাজিক লোকঃ সত্ৰাজিত পৰম আনন্দেঃ সত্যভামাক কৃষ্ণক সঙ্গে বিবাহ দেলহঃ স্যমন্ত মনিক লগে জৌতক দেলহঃ আনো বহুত ১৩৯ জৌতক দেলহঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত ॥ ৰাগ সুহাই ॥ জোতিমান ॥

গোবিন্দ কৰতু বিবাহ হৰিষে ॥
সিদ্ধ মুনিগন কুসুন বৰিষে ॥

১৩৮। এই ফাকি চমৰীয়াৰ পুথিত নাই। ১৩৯। সবকঃ

পদ ॥ গৰ্গে হোম দিয়ত চুৰুব ধৰি।
সৰ্ব্ব লোকে বোলে জয় হৰি ॥
সঙ্খ ভেৰি মৃদঙ্গ বজাৱে।
ৰঙ্গে গোবিন্দৰ গুন গাৱে ॥
দিলা নানা জৌতক অপাৰ।
দুৰ্ব্বাক্ষত উৰুলি জোকাৰ ॥*॥১৭॥

সূত্ৰ ॥ ঐছন পৰকাৰেঃ শ্ৰীকৃষ্ণ সত্যভামাক পৰম কৌতুকেঃ বিবাহ কৰাৱলঃ স্যমন্ত মনি লগে জৌতক পাৱল। আহে সমাজিকলোকঃ শ্ৰীকৃষ্ণ ৰুকমিনি জাম্বৱতিঃ সত্যভামাক লয়াঃ ৰত্নময় মন্দিৰে প্ৰৱেসলঃ আনন্দে ক্ৰীড়া নৃত্যকয়লঃ তাহে দেখহ সুনহঃ নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

গিত১৪০॥ ৰাগ কৈল্যান ॥ খৰমান ॥

কৰত বিহাৰ মুৰাৰি ৰঙ্গে।
গাৱে পিত বাসঃ হাস পৰিহাসঃ
ভকতা ৰমনি সঙ্গে ॥

১৪০। এই গীতৰ ঠাইত চমৰীয়াৰ পুথিত তলত লিখা গীত আছে।

গিত ॥ ৰাগ কৈল্যান ॥ খৰমান ॥

জয় জয় জগজন‍ঃ তাৰন কাৰণঃ নাৰায়ণ পৰদেৱ।
ত্ৰিভুৱন তাৰনঃ পুৰুষ সনাতনঃ সকল জগতে বাসুদেৱ ॥
পদ ॥ প্ৰসন্নক মাৰিঃ সিজ্যে মনি নিলঃ উঠিল পৰ্ব্বত সিৰ।
সিজ্যকো মাৰিঃ মনি নিয়া গেলঃ জাম্বৱন্ত মহাবিৰ ॥
খোজক নিহাৰিঃ কৃষ্ণ গৈয়া তাকঃ পাইলা গৰ্ত্তে গহন।
কহয় দৈত্যাৰিঃ হুয়া সিসুমতিঃ প্ৰনামি মাধৱ চৰণ ॥

পদ ॥ ৰুকুনি জাম্বৱতি ঃ সুন্দৰি সত্যভামা ঃ
কণ্ঠে ধৰত বাহু মেলি ।
সঘনে কুচজুগ ঃ নখক্ষত সন্ধানে ঃ
কৰত লিলা ৰস কেলি ॥
কুঞ্চিত চিকু ১৪১ ঃ চিবুক চাৰু অধৰ ঃ
কৰু চুম্বন বনমালি ।
কনক কিঙ্কিনি ঃ জনকিত মঞ্জিৰ ঃ
উৰে মালতিমালা দোলি ॥
\+ \+ \+
মাধৱ দেৱক ঃ চৰণ নমিএ
দিন দৈত্যৰি এহুভনে ॥*॥১৮॥

সূত্ৰ ॥ [ঐছন নৃত্য কয়ে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ প্ৰিয়াক আনন্দ বঢ়ায়ে থিকঃ ওহি স্যমন্ত - হৰণ নাটক সম্পূৰ্ণ ভেল ।] ১৪২

হে সমাজিক লোক ঃ ঐছন পৰকাৰে ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ জিৱক নিস্তাৰ হেতু ঃ অৱতাৰ হুয়া ঃ ভকতক ৰাখত ঃ দুষ্টক দণ্ডকৰত । ওহি স্যমন্ত—হৰণ কথা ঃ জাৰাসবে শ্ৰদ্ধায়ে সুনয় ঃ জাৰাসকলে শ্ৰদ্ধায়ে গাৱয় ঃ তাৰাসবৰ কলঙ্ক দুখ—দুৰ্গতি দুৰ হোৱয় ঃ অনায়াসে সংসাৰ তৰয় ঃ শ্ৰীকৃষ্ণ-চৰণে একান্ত ভকতি বাঢ়য় ঃ ইহা জানি নিৰন্তৰে হৰি বোল হৰি বোল ॥

১৪১। অধৰ ঃ ১৪২। এই ফাকি চমৰীয়াৰ পুথিত নাই ॥

অথ ভটিমা ॥ মুক্তি মঙ্গল ॥

জয় জয় দৈৱকিনন্দন দেৱ ।
ব্ৰহ্মা হৰে জাহে কৰে সেৱ ॥
জোহি সকল ভুবন অধিকাৰি ।
মুকুতিক দেন্ত ১৪৩ সোহি শ্ৰীহৰি ॥
জোহি অঘবক চানুৰ-ঘালি ।
যমুনা হ্ৰদে দমল কালি ॥
সোহি গোপাল গোবৰ্দ্ধনধাৰি ।
মুকুতিক দেন্ত ১৪৩ সোহি মুৰাৰি ॥
কুবলয় কেসি কংসমাল্লমাৰি ।
পিতৃক মাতৃক বন্ধন-ছোৰি ॥
জোহি জদুকুল পালনকাৰি ।
মুকুতি কৰতু ১৪৪ সোহি মুৰাৰি ॥
জাম্বৱতি সত্যভামাক বিবাহ ।
কয়লি জোহি কৰি উছাহ ॥
সজ্জন জন নিৰুজ-কাৰি ।
মুকুতি কৰতু ১৪৪ সোহি মুৰাৰি ॥
কৰহু অব কৰুনা জদুৰাই ।
তৈলোহোঁ সৰন তোহাৰি পাই ॥
মুখে জোনো ছাড়ো তব নাম ।

১৪৩। দেত, দন্তে ঃ ১৪৪। কৰত ঃ—পাঠান্তৰ ।

মাগো অতয়ে ভিক্ষা তোহাৰি ঠাম ॥
কহয় দৈত্যাৰি দিন মতি হিন ।
ভকতি মিনতি তোহাৰি চৰণ ॥
কলি জুগে পৰম ধৰ্ম্ম হৰি নাম ।
জানি সব লোক বোলহু ৰাম ৰাম ॥*॥

— — — —

শ্ৰীকৃষ্ণ পাদপদ্মস্য প্ৰসাদেন সুনিশ্চিতম্ ।
স্যমন্ত হৰনং নাম নাটকং পূৰ্ণতাঙ্গতম্ ॥*॥

—ইতি স্যমন্তহৰণ জাত্ৰা সমাপ্ত ।

(১২৯৮ সাল ১২ ভাদ্ৰত লিখা—শুৱালকুছিৰ দামোদৰ লাইব্ৰেৰীত ৰক্ষিত পুথি এখন আৰু চমৰীয়া সত্ৰৰ ডেকা অধিকাৰৰপৰা পোৱা পুথি এখন (তাৰিখ অজ্ঞাত) ৰ পৰা উদ্ধৃত ॥)

টোকা

নৃসিংহ যাত্ৰা ।

নাটৰ প্ৰথম শ্লোক	....	। ছন্দ	উপেন্দ্ৰৱজ্ৰা ।
দ্বিতীয় ,,	....	। ,,	শাৰ্দুলবিক্ৰীডিত
তৃতীয় ,,	....	। ,,	অনুষ্টুভ ।
চতুৰ্থ ,,	....	। ,,	তথা ।
পঞ্চম ,,	— ভাগৱৎ ৭.৯।৩৫ ।	,,	তথা ।
ষষ্ঠ ,,	— তথা ৭।১৩৯ ।	,,	তথা ।
সপ্তম ,,	— তথা ৭।৩।২ ।	,,	তথা ।
অষ্টম ,,	— তথা ৭।৩।২৪ ।	,,	তথা ।
নৱম ,,	— তথা ৭।৪।৪ ।	,,	তথা ।
দশম ,,	— তথা ৭।১।৪১ ।	,,	তথা ।
একাদশ ,,	— তথা ৭।৫।৪৮ ।	,,	তথা ।
দ্বাদশ ,,	— তথা ৭।৮।৯৯ ।	,,	উপজাতি ।

স্যামন্ত হৰণ যাত্ৰা ।

প্ৰথম শ্লোক	....	। ছন্দ	ভুজঙ্গপ্ৰয়াত ।
দ্বিতীয় ,,	....	। ,,	— তথা ।
তৃতীয় শ্লোকৰপা সপ্তম শ্লোকলৈ···		। ,,	অনুষ্টুভ ।

— — —

পৰিশিষ্ট

শব্দসূচী

উ, উমা—মৈথিলী কবি উমাপতিৰ "পাৰিজাত হৰণ" নাট ।

বি, বিগ্তা - মৈথিলী কবি বিদ্যাপতিৰ "পদাবলী ।" প্ৰকাশক নগেন্দ্ৰ নাথগুপ্ত।

বি. হ—বিদ্যাপতি হৰগৌৰী পদাবলী ।

বি. প—বিগ্তাপতি "পৰকীয়া নায়িকা" ।

বি, না—বিগ্তাপতি "নানা বিষয়ক" পদাবলী

হৰি—বৃন্দাবনৰ স্বামী হৰিদাস জীৰ—সাধাৰণ সিদ্ধান্ত ।

চ, চৰ্য্যা—চৰ্য্যাপদ ।

অ

অংস—অংশ, ভাগ, অংশাৱতাৰ
১৭২, ২৩৯, ২৬৮, ২৭০

অইছন—এনে, এনেকুৱা—৪০৫,
"কতহুন স্থনলে অইসন বাত।"
—বিগ্তা,

অএ, অয়ে, অৱে—হেৰ, ১১১, ১৪৫,
২১১, ২৬৬, ২৬৭, ২৬৯

অথন—এথন, এতিয়া,—৮১,
"অথনতে দিন সঙ্ক করি ৰাথত।'
—বিগ্তা

অঙ্কুস—অঙ্কুশ, লাংচিং—৪২, ১৭৪
"ধনু সৰপাস অঙ্কুস হাথ।" বিগ্তা

অঙ্গিনা—আঙ্গিনা—৪৫২,

অজগয়, অযগৰ—অজগৰ, শিৱৰ ধনু
২২৮, ২৪৪, ২৫২, ২৫৬

অতএ, অতয়ে, অতৱে—ইমান ২১,
৮৫, ১৮১, ১৮৩, ১৮৮
"অতএ তোহাৰি বিশোয়াসা।"
—বিদ্যা

অতয়ে—অতএব ১৬৭, ১৮০,
"বিদ্যাপতি কহ অতএ সে স্থথ
ৰহ।"—বি,

অতিম—উত্তম—১৭৩

অথিতি—অতিথি-৪৪১

অধিকাৱো—অধিকো, বেচিও—২৯৪,

আন্টল—আঁটিলে—২১১, ২২৪,

আটোপ—গর্ব্ব, অহঙ্কাৰ, বিস্তৃতি—১৪, ১০০, ১৫০, ২৫৫,

আঠ্‌কুৰি—আঠকুৰী, নিঃসন্তান ৩৩৯, ৩৪১,

আত—ইয়াত—২১৭,

আতাইতাই—(স, আততায়িন) আক্রমণকাৰী, অহঙ্কাৰী – ২৬৮

আদিপন, আলিপন—আদীপন, উৎসৱৰ সময়ত ঘৰ বেৰ আদি লিপন ৫৮৪

আধাক—আধাৰ—৮০,

আনল—অনল, অগ্নি—২, ২৪, ৪৪৯

"সেসব যতনহি আনল ভেল।" বি. ৭৮৫

আনাবাএ—অনাবাতে, বিনা বাতে—৮,

আন্ধা—অন্ধ—৭৮,

আন্ধিআৰি—আন্ধাৰ—৯, ৬২, ৭২, ৯৭, ১২৩, ১২৪, ১৮৭, ১৮৮, ২৩৫, ৪২৯,

"ঘৰে মোৰ আঁধিয়াৰ কি কহব সখি।" বি.৫৬২

আবে—এতিয়া—২৫

"ভ্রমৰ জাব অ'বে কমলিনি পাস।" বি. ৪৪১

আবোৰি—আবৰি, ঢাকি, আগুৰি—২৭,

আযু—আজি—২৩৭, ২৮১, ২৮৩, ২৮৫, ২৯১, ২৯২, ৩০৫

আয়া—আহি—১৫২, ১৫৩,

"জব জগতুত আয় ঘেৰত হৈ।" হৰি, ১১

আৰে—ইয়াৰ, ইয়াক—২৫

আৰ্ত্তৰায়, আৰ্ত্তবাৰ— আৰ্ত্তবাৰ, চিঞৰ-বাখৰ – ৮২, ৯২, ৪৫০

আৰ্দ্দিশ, আৰ্দ্দাস—(স. আৰ্দ্ৰ) আদৰ স্নেহ, কৰুণা—২৯১

আলঙ্গি, আলাঙ্গি, য়ালাঙ্গি—আলিঙ্গি ৫৯, ৮৮, ৮৯, ১৯২, ১৯৩,

আলোল্য—(স. আলুল) আলৰ, থৰক-বৰক—১৩৬,

আৱ—আহ—১৯৭, ২৮৪

আৱ সমাধি ভীতৰ।" হৰি. ৬

আৱত—আহে, আছিছে—৪, ৩৪, ৬৭, ১০৯, ১২৭, ২৩১,

"জৱ আৱত অন্তকী আধে।" হৰি, ১০

"আওত নাগৰৰাজ।" বি, ২৭৬

আৱৰি, আৱৰী— আৰু, আকৌ, অপৰ – ১৮৬, ২৩৫, ৩৭৫,

আৱস্ত—অৱশ্যে—৪৬৫

আষি—আহি—২৮৩,

আসঙ্গ-- সঙ্গ, লাই, স্নেহ—৩২৭,

আস, আসা—আশা—২৫, ৩০, ৩৯, ৬২, ৬৪, ৬৫, ৮২, ১২৫, ১২৮, ১২৯, ১৩৮, ১৫১, ১৮০, ১৯১, ২২৬, ২৫০, ২৯৪, ৩০৭, ৪৪৫,

"আসা তনি পৰিপূৰলি মোৰী।" উমা

"আইতি ন কৰিঅ আসা ভঙ্গ।" বি ২৩৯

"আসা বহল পাত ফলাহ।" চ ৪৫

আসেস—অশেষ—১৩০

আস্ফোট—আঘাত, হাত চাপৰি, ১৪,

আহে, আহেক, আহেৰ, আহেৰি—ইয়াৰ—১৭৫, ১৮০, ২০০, ২২৫, ২৩০, ২৬৮, ৩৪৭,

ই

ইন্দ্ৰ-চাপ—ৰামধেনু—১৭৪

ঈশ, ইষ, ইস— ঈশ—১৭৫, ১৯৩

ইসত, ইসিত—ইষৎ, অলপ—৫৭, ১১০, ১১৯, ২০৪, ২৩৩, ২৪৩, ২৬৩,

ইহ—ই, এই, ইয়াত—২৩৯, ২৪৭, ২৫৫, ৩৩১,

"ৰূপ গুনবতিৰ ইহ বড়কাজ।" বি ১০৬

উ

উগত—উদ্গত, উদিত, উপৰলৈ উঠা—১৭৫,

"অবহি উগত সসি তিমিৰে তেজব নিসি"—বি ২২৭,

উচঙ্গ—(স উৎসঙ্গ) মিলন, আলিঙ্গন, ওপৰভাগ—২৪৩

উচাট—উচ্চাটন, লৰালৰি—২৪০,

"ফাগুন মাস ধনি জীব উচাট।" বি ৭২৯

উচুকি—উৎসুকি, উৎসাহেৰে সৈতে—১৬৪,

উচ্ছঙ্ক—(স. উচ্চণ্ড) ততাতৈয়া, তলৈলৈ নমা—২৪৩,

উছল—উচ্ছল, উচ্চ—২৮২

"ৰোয়ল ঘট উচল কৰি ঠাম।"

উছাট—(স. উৎসদ) ওভোতাই পেলোৱা, বগৰাই দিয়া—২৪০, ২৮২,

উজন্তি, উঝন্তি—উজুটি—৪০৪

উজৰ, উজল, উজুৰি, উজোৰ, উজোৰা

উঝোৰ—উজ্জল, চমক—৪৮, ১১১, ১৪৪, ১৬১, ১৭৩, ১৭৪, ১৭৭, ১৯৬, ২৩২, ২৩০, ৩৯৩,

„জনি কাজৰে উজোৰ সোনা।" বি. ৪৪

"গঅণহ জিম উজোলি চান্দে।" চ. ৩০

উজাৰ—চক—১৬৭

উঞ্চৰয়—উচ্চাৰণ কৰে—৩২৭

উড়ি, উৰি—উড়াই, ওপৰলৈ তুলি ৬৭, ৯৩, ২৫২,

উতপাট—নিৰ্ম্মুল—২২৯, ৪৫৯,

"ঠাকুৰ বিহাৰী ভকতৰ উটপাট।' হৰি. ২০

উতপাটি, উৎপাটি—উৎপাটন কৰি, উভাদি—৯২

উৎপাটক, উতপাতক—নিৰ্ম্মুলকাৰী —৩০,

উতিম—উত্তম—৪১

"উতিম বচন বেভিচৰ নহি।" বি. ৭১৮

উতাৰি—নমাই—২৮৫

"মুকুট উতাৰি সীঁতি সোণাৰল।' বি. ৫৩৬

উদিস—উদ্দেশ, ঠিকনা—৩৫২,

"কৰব মঞে পহুক উদেস ৰে।" বি. ৪৮৭

উনিকৰ, উন্নিকৰ—এওঁৰ—৬১, ১১৪, ১৪৫, ১৯৬,

"তইও ন হুনকৰ দোসে।" উমা.২০

উনিন্দ—অনিন্দ্য, নিৰ্দোষ—২৩০

উপজল—ওপজিল, ওপজিলো—৫, ২৭১,

"কনকগিৰি পবৰে উপজল।" বি. ৭৮

উপজোগ—উপযোগ, ব্যৱহাৰ, ভোগ ২১৯

উপতাপ—দুখ, সন্তাপ, আপদ, দুৰ্দশা—১৮২,

"তৈসন সিনহে জে থিৰ উপতাপ।" বি. ৩৮৬

উপাঙ্গ—কপালৰ চন্দন-চিহ্ন, এবিধ শিঙ্গা—৩৪৪

উপাড়ল, উপাৰল—উভাৰিলে—৩০, ১২৩, ১৬০, ১৬৮, ১৮৭,

উপামা—উপমা তুলনা ৪২, ১৭৫

"লুবুধল ভমৰা কি দিব উপাম।" বি. ৮২

উপাৱন—উপায়ন, উপহাৰ—৪০৮

উভি—থিয়কৈ, তুলি—৪৯২

উৰি—উৰাই, ওপৰলৈ তুলি, মেলি—২৫২

উকক—উল্লাহ, আনন্দ—১৯৯

উকফাল—উফাল, বান্ধৰ পৰা এৰাবলৈ মৰা জঁাপ—১৪

উৰ্দ্ধৰ—উজ্জল—২৬৩

উল্লাসি—(স. উল্লস) জপিয়াই, জোকাৰি—২৫৫

উৱৰে—উপৰে, ওপৰত—১৭৪, ২৮৬, ২৮৭, ৩৪৮

উস্হৃত উচ্ছ্রিত, ওখ—৪৬৪

ঋ

ঋসি—ঋযি—২৭৮

ঋপু—ৰিপু শত্ৰু—২৩৬

এ

এআৰত—এই আহিছে—৫৬

একুস্বৰি, একেস্বৰি, একেস্বৰা—একেশ্বৰ, অকলসৰ—৭৮, ৭৯

"হম একসৰি নাৰি।" বি, ১২৩

এতি—ইমান—৮০, ৩৩০

"তুঅ গুনে লুবুধি আইলি এতি দুৰ।" বি, ৫২১

এথা—ইয়াত, ইয়ালৈ, ইয়াৰ—২৩, ১১১, ১৮৮, ৩৩৩, ৩৪০,

এভো—এতিয়াও—৩১৫

এহু—এই—৬৩,

"বিদ্যাপতি কবি এহু ৰস জান।" বি, ২৯১

ঐ

ঐচন, ঐছন, ঐচ্ছন—এনে এনেকুৱা—৪, ১১, ১৭, ২৬, ৬২, ৮৫, ৮৮, ৯৯, ১১৯, ১২৮, ১৪০, ২০০, ২৩৯, ৩২৫, ১৯৬, ৩৯০

"সুপুৰুস ঐসন নহি জগ মাঝ।' বি

বি, ঐচে, ঐছে—এনেকুৱা ২১২

ও

ওচন—ঐচন, এনে—৩৯৩,

ওতিম—উত্তম—১১৩, ১৪৩, ২৩৩, ২৪৯,

ওহি, ওহী—এই—১, ১২, ১৭, ১৮,

কৰকটা — কৰ্কৰ্শ, জকৰা— ৩০৫

কৰতহি — কৰি কৰি — ১১৫,

কৰনি, কবিনি — কৰিণী, হস্তিনী —৯৫, ১৬১, ২২০, ২৬৩,

কৰ-মোৰি — কৰ-মোড়ি, হাত-মোচৰা — ৮৭

কৰসিয়া — কৰহি, কৰ আহি— ৮৬

কৰাঅল, কৰাঅলি, কৰায়ল, কৰাৱল- — কৰাৱলি, কৰালে — ৩৪, ৩৫, ২৫২, ২৭২, ২৭৫, ৩৪৭.

কৰায়, কৰাৰ — পিন্ধাৰ— ৩৬৯ —৩৭০,

কৰু — কৰ, হাত — ৮৭, ১৭৩,

কৰুন, কৰুণা — কৰুণ, কৰুণা, দয়া - ১২, ১৯, ২১, ৭৮, ৮০, ৮৫, ১২৯, ১৫৯, ২০০,

"চুহুক হৃদয় কৰুণা ব ঢ়ল।" বি, ৭৩৪,

কবৈচ — কৰিছ — ১৫১, "জাহি দুই খেজ কবৈছহ সাম্বুক্ক" বি, ৩২৯,

কৰ্প— দৰ্প, গৰ্ব্ব — ২,

কলে — কোলে, কোলাত, ৩৯৭,

কৱ — কৰিবলৈ — ৭৪,

কৱল, কৱলু — কৰিলে, কৰিলোঁ — ৬, ৬৫, ৯১, ৯৪, ৩২৩,

কৱাৰি — কোৱাৰি — ১৪,

কহইচে, কহৈচে — কয়, কৈছে, কৈছো — ৫, ৬১,

কহতু — ক'তু — ১১২,

কহল, কহলু, কহলো — কলোঁ, কলা, — ৪, ৩৫, ১৭৬, ২৪৪,

'এ সখি ৰঙ্গিনি কহল নিসান।" বি, ৫৬,

কহিব — ক'ৰ — ১২,

কহু, কহুঁ, কহোঁ, কাহু, — পেলাই (নিশ্চয়ে)— ১, ৩৬, ৪৩, ৫৯, ৬৫, ৮১, ৮৪, ৯৯, ২৩১, ৩২৩,

"কতে জতনে বোলি কহু ধনি তোৰি বইসাউলি হমে" । বি,৭৭১

কাচনি — কচনি, কাপোৰৰ বান্ধন — ২৫৬,

কাচি, কাছি — কাচি, কচি, বান্ধি, কাপোৰ বান্ধি, সষ্টম হৈ - — ২৫৫, ২৫৬

কাছ — কাচ-পাৰ ৪৩০,

কাছুআ — (স, কঞ্চুলী) কাঁচুলি, তিৰোতাৰ বুকুচোলা-- ১০৩. ৬৬

"চুনি চুনি ভএ কাঁচুআ ফাটলি বি, ৬৪

কাঞ্চি — ঘূণ্ডৰা লগোৱা টঙ্গালি- — ১১১, ১৭৪,

ক্যঞ্চুৰি, কাঞ্চুলি, কাঞ্চোৰা—কঞ্চুলী, কাঁচুলী, তিৰোতাৰ গা-চেলো— ৬৮, ৯০. ১৬৬, ২১৩. ২২৩, ২৭২,

কাণ্ড—কাঁড়—২৫২,

কামৰ—কামোৰ—২৬৭,

কামাড়ে—কামুৰে—১৪৯,

কাৰুন্য—কাৰুণ্য, ৰুকণ—৬৫,

কাৰ্পন্য,—কাৰ্পন্য, কাতৰভাব, দাৰিদ্ৰ্য — ৯৮,

কালা—কলা—১৯২, ১৪৩, ১৪৬,

কাহানি, কাহিনি—কাহিনী—১১৪, ২৪৫,

কাহুঁ, কাহুএ, কাহো — কেও, কোনো, কোনোৱে — ৪৫, ৭৫, ৭৪, ৭৮. ৮৭, ৯৯, ২৫৯. ২৬১, ২৯৮, "কাহুকো বশ নাহি" হৰি, ২

কাহে, কাহেক - কাক—২৬০, ২৬৫, "কাহিভজব তেজি তাহি"। উমা ১০

কাহে—কিয়—১১

কাহে, কাহেও—কলৈ—৭১, ৭৩, ২৬৪, ৩১৬, ৩৫২,

কাহেক, কাহেৰ, কাহেৰি—কাৰ— ১১, ২৪৬, ২৫৬, "অই সসি জাসি ডেস্বিকাহ বি নাঁবে"। চ ১০

কিঙ্কিনি—কিঙ্কিণী, সৰুঘূণ্ডৰা—১৪৬, ২২৩, ৩৯৩,

কিতাইল—কিতালে, অস্ত্ৰ তুলিলে বা জোকাৰিলে ৫৫৭,

কি না—কিনো—১৬, ১২৫, ১৩৪,

কিৰিটি—কিৰীটি, মুকুট—৭, ১২২, ১৭৪, ১৭২,

কুচক, কুচকু—স্তনৰ ৯০,

কুচি, কুছি—(স, কুচিত) কোঁচখোৱা, ক্ষীণ, সৰু—২৩৫,

কুচ, কুছ—স্তন - ৬৬, ৬৮, ২৭২, ২৮১,

কুটিল—কুঞ্চিত, বেকোঁৱা—১৭৩,

কুষল, কুখল, কুসল—কুশল—৪৩, ৬০, ৯৬১, ১৩২, ১৮০, ২৪৮, ২৯২, ৪৩০ "কুসলে আওত মোৰ নাহ লো"। বি, ৮০২

কুশণ্ডি, কুসণ্ডি — কুশ অন্দিকা,

কুশেৰে পবিত্ৰ কৰা জুহাল, হোম আৰম্ভ— ১৬৩, ২৬১,

কেউৰ, কেজুৰ, কেযুৰ — কেযুৰ, বাজু — ৬, ৪১, ১১১, ১৩৬, ১৭৩, ২৩৩, ২৮০, ৩৯৩,

কেনা — কোননো—১২, ৩৩৩,

কেসৰ—কেশৰ—৩৪৮, "কদলি উপৰে কেসবি দেখল"। বি:, ১৮৩

কৈচন, কৈছন—কেনে, কেনেকুৱা কেনেকৈ — ৮৫, ১১৮, ১২৫, ১৩৫, ১৪০, ১৫১, ২২১, ২৫৬, ২৮০, ৩১২, ৩৩৪, "বুঝই ন পাৰিয় কৈসন ৰীত"। বি, ১০৭ "জাম মৰণ ভব কইসন হোই।" চ, ২২

কৈচে, কৈছে, কৌচে — কিয়, কেনেকৈ-- ৮, ৬৫, ৮১, ৮২, ৮৪, ১০২, ১৩৫, ৫৮৯, ৩১৩, ২৫৯, ৩২৭, ৬১, ৮০, ৯৫০, "পুহু কইসে, হুকি গেলি।" বি, ৫৮ "গেলী জাম বহু উই কইসে।" ৮৮

কোটৰা, কোটোৱা—(স, কটোৰ— মাটিৰ মলা) কটোৰ বা বাটি—৩৮৪, "ভৰি কনক কটোৰা।" বি, ৬৬২

কোৰ—কলি—১৭৪,

কোৰ (ক্রি) —কৰ, কৰা—৭০

কোৰে, কোলে—কোলাত, ওচৰত —৯১, ৯৪, ৯৮০, ৯২, ৬৯, ১৭৪, ১৮৯, ১৯২, ২৫০, ২০, ৪০৩, পুন হেৰি সখি কৰ কোৰ।" বি, ১৮১

কোলে—কৰে—৭৫

ক্রোদ্ধে—ক্রোধে, খঙত—৪০৪

ক্রোসি—আক্রোশী—১৭,

ক্লেস—ক্লেশ, দুখ, ক্ষীণ — ১৩৪, ২৩২, ২৩৩, ২৩৪, ২৪৫,

ক্ষত্ৰ, ক্ষত্রি, ক্ষেত্ৰিয়, ক্ষেত্ৰিৰ— ক্ষত্ৰিয়—১৪৫, ২৬৪,

ক্ষেমা— ক্ষমা—২৬৫,

খ

খণ্টচোৰ—অঘাইত চোৰ, ধূৰ্ত্ত চোৰ—৩০৪, ৩৩৯

খাঅ— খায়— খায় ৩৪৭ "কথেৰ তেন্তলি কুম্ভীৰে খাঅ।" চ; ২

খাৰি — (স, খাৰী) দাগ ৩৩৮

খিতে — মাটিত - ৬২ "খিতি নখে লিখি দেখি মুখ ঝাঁপল।" বি, ৪১৯

খুপি - খোঁটালী, গৃহাভ্যন্তৰ — ২৮৬

খুম্পি — কুপিত কৰি, থং তুলি- — ৪৬৪,

খেড়া, খেড়ি — খেলা, এবিধ খেলা — ৪, ২৯৬, "ভসমে সিন্দুৰে ডুয়ও খেড়া।" বি, ২, ৪১

খেলন, খেলান — খেলন, খেলা- — ৯১, ৯৫, ৯৯, ২৭৯, ২৮২, — ৩০৩, ৩৪৬, "নিতি ঐসন নব নব খেলন।" বি, ৬০৫

খৈ — আখৈ — ৩৮৪,

খোজ-গুটি, খো-জগোড়ি — খোজ ধৰি বা অৱলম্বন কৰি— ৯, ৭৯,

খোপি — খোঁটালী — ২৮৭,

খোম — ক্ষৌম পাট বা শণৰ কাপোৰ — ২৮১,

গ

গাঞ্জি - (স, গঞ্জ— গঞ্জনা কৰ) — তাচ্ছল্য কৰি, লাজ দি, জিনি — ১৭৩, ৪২৬,

গড়ায়া — বগৰাই — ৩২৪, ৩২৫,

গনগন, গনগন্ন — গণাগণ, ভ্রুক্ষেপ — ৩৬,

গয়, গয়া - গৈ, গ'ল — ৩৭ ৩৯১ "দিন জু গয়ে বহুত জন্মনকে।" — হ'ৰ, ১৭

গয়ো, গেল্লো, গৈয়ো — গ'ল, গ'লা — ৯, ৫৮, ৭১, ২৮৬, ৪২৮, — ৪২৭, ৪২৯, "নয়নক নিন্দ গেও বয়ানক হাস।" বিদ্যাঃ

গৰসল — গ্ৰাসিলে — ৯১, "ৰাহু মেঘ ভএ গৰসল সুৰা" — বি, ৫৩,

গৰাৱলি — হানি কৰিলি — ৩৬২,

গৰি — (স· গৰ) গিলি পেলোৱা অৱস্থা — ১৪০

গৰাঁৰি — গৰিহা দিছ, অপবাদ বা কলঙ্ক দিছ, — ৩১২, "বুঝলিহু কাহ্নে গোআৰি ৰে" — বি, ৭২,

গাঞ্জি — গঞ্জি — ১৭৩,

গাৰি — গালি — ৯৬, ১২৫, ১৪৯

- ১৫৬, ২১১, ২৯৪, ২৯৬ ৩৩৮
— "পৰিজন দেঅই গাৱি।"
— বি, ৬৩৯,

গুঞ্জ, গুঞ্জা — লাটুমণি, ৰতি,-
— ৪৮, ৩৪৬,

গেৰু — গেৰু বা ৰঙামাটি, সোণ
— ৪১, ৩৪৬,

গোআৰি, গোৱাৰি, গোৱালি —
— গোৱালী—৬১, ২৯১, ২৯৪
— ৩০৪, ৩১০, ৩১২.

গোকণ্ঠ-পাশে — গৰুৰ পঘাৰে-২৮৯

গোড়ে — গেৰুৱাৰে, গোৰত, ভৰিত
— ২৯২, ১৪৭, "গোবহুক
নেপুৰ ভেল জিবকালে।"
— বি, ১৪,

গোণ্টা-ঝুমুৰিকা — গোট কৰাই
— ৩৮৪,

গোৱল, গোৱাৱলি — (স, গুৱ
— হানি কৰ) হানি কৰিলি—
— ৩৬২, ৩৬৩,

গোৰস — এৰাঁ গাখীৰ — ১২,-
— ৪০৯, ৪১৮,
"গোৰস বিৰস বাসি বিশেষল"
— বি, ৫৯,

গোষ্ঠ — গোহালি, বাথান — ৩০৫
— ৪৪৭,

ঘ

ঘৰাকাটি — পাক বা লুট খুৱাই
পেলোৱা — ৫৫৭

ঘৰামুটি — ঘৰাকাটি

ঘলে — ঘোলে — ৪১০,

ঘাটি—ক্রটী, ন্যূন, দোষ —৩২৭
"কওনে কলা হম ঘাটি" বি, ৪৮৪

ঘাটিয়া—ঘাটুৰৈ, শুক্ক সাধোতা —
৩৮৯,

ঘাড়—মূটুকুৰি—ঘাড়-মোটোকা —
৪০৪

ঘালি—আঘাত কৰি, সংহাৰ কৰি,
স্তব্ধ বা জব্দ কৰি -২২৩, ২২৯,
২৭৪ "সাসু ঘৰে ঘালি কোঞ্চা
তালা।" চ, ৪

ঘোৰি—আগুৰি, ঢাকি—৬৮,

ঘোষি—(স, ঘাসি) জুই, জুইৰ
আখা—২৮৪,

চ

চআল, চয়াল, চৱাল, চৱালি—
ছাৱল, বালক, ল'ৰা—২৫৬,

২৫৮, ৩৩৫, ৩৩৮.

চকি—চকী, পহৰা দিয়া ঠাই—
৩৮১, ৩৮২

চকোৱা, চকোয়া—(আচলতে) চকী-
য়াল, প্ৰহৰী, (ইয়াত) বালক,
লৰা,—৩৭২

চঞ্চ— সঙ্গে, লগত—৩৭৫, "থিৰ
নহি ৰহএ বালভু সঞো নেহ।"
—বি, ৪৪৯

চঞ্চৰ—সঞ্চৰণ কৰে, ফুৰে — ১৭৩,
২৭৩, "ৰতনহু লাগি ন চঞ্চৰ
চোৰ।" বি,—৪৭৭

চঞ্চৰ (বিণ)—চঞ্চল, অস্থিৰ, সঞ্চালিত
১৭৩, ২৭৩

চঞ্চো—চঞ্চু, ঠুঁহা —৩৪৪

চটি—চটচটি, চেঙ্গা-লুটি—২৬৪

চড়ল — চৰিল, উঠিলে— ১৪, ৬২,
৭২, ৮২, ১৩৫, ১৯২, ৩০৫
"চান্দ ৰাহু ডৰে চড়ল সুমেৰু।"
বি, ১১৩

চড়াই, চড়ায়া—চেৰাই, দি—১৩৯,
৪০৩, চৰাই তুলি, উঠাই—১৬৩

চড়ি, চড়িয়া, চড়িয়ে—চৰি, উঠি
—১৪, ৭৪, ১৯৭, ২৮৬,
"তঁহি চড়ি নাচঅ ডোম্বী
বাপুড়ী।" চ, ১০

চনি—স্বনি, শবদেৰে আগুৰি, ঢাকি
—৪৩৫

চন্ন, চৰ্ন্ন—ছন—৪৩৭,

চবিন—ছবি, জেউতি— ৩৪৪

চৰ্ব্বি—চোবাই— ২৮

চয়ড়ি, চৰড়ি—চমৰী, চামৰ, চুৰৰী
পহুৰ নেজ—১৮৫, ২৬৮,

চৰাই—হাত দি —২৩৫

চৰাই—গুচাই—৪০৬

চৰ্চ্চন—লিপন, চন্দন কুঙ্কুমাদি—৬৮

চৰ্ব্বাটি—(স, সৰ্ভটী) গৰ্ব্ব বাক্য—
২৬৪,

চৰ্প্পিএ—চৰ্ব্বি, চোবাই—২৬৭,

চৰ্ব্বন—চোবা—৬৮

চলইচি—চলিছেঁ। — ৭৭

চলইছে, চলচৈ, চলৈছে, চলছে—
চলিছে— ১০, ৪১, ১৯৬,

চলয়ে — চলিবলৈ "গুৰু নিতম্ব ভৰে
চলএ ন পাৰএ।" বি, ২০

চলল, চললি — চলিল — ৮, ২৮,
৩৪, ১৩৫, ২৪০ "চলল ৰাজ
পথে দুই উৰ্ঝাই।" বি,—২৬

"চমকি চললি গোৰি চকিত
নিহাৰি।" বি, ৪৯
চলৈচি— চলিছো—১৩৭
চাঅল, চাৱল—চালে, চালি — ২৩
চাঞ—চাওঁ. দেখোঁ — ১৮৭
"সেজহ তোহিএ চাঞো "
বি, ৯৭,
চাড়ল চাৰল—ছাড়িলে. ছাড়িলো,
এৰিলে — ২৩, ৩২, ৫৯, ২৩৪,
"সৈসবে ৰাপুড়ে সীমা ছাড়ল "
বি— ২৮
চাণ্ড—চণ্ড, দুৰ্দ্দান্ত- ৩৩৭
চাতুৰালি— চতুৰালি—৩১৭,
চান্দ, চান্দা—চন্দ্ৰ—১০, ১১, ৪৬,
১১২, ১১৭, ১৪৩, ১৪৪, ১৪৬
১৪৯, ১৭৪, ১৮৫, ২৪১, ২৪৩,
"জনি ৰয়নি ভেল চান্দ উজেৰ।'
বি ৪৯
চান্দে—ছাঁদে; ঢাকে লুকুৱায়—
চান্দ্ৰ—চন্দ্ৰ সম্বন্ধীয়, চন্দ্ৰৰ আভাযুক্ত
—৪২.
চাম্প—হেঁচা— ৪৯২, ৫৫৬,
চায় —চাৱ, খোজ—১৮১, ১৮৭,
চাৰ, ছাৰ—ছাই- ৩০৫, ৩২০,
৩৩৯, ৩৭৭, "ৰাগ দেশমোহ
লাইঅ ছাৰ "। চ, ১১
চাৰি পদাৰথ—চাৰি পদাৰস, চাৰি
পুৰুষাৰ্থ অৰ্থাৎ ধৰ্ম্ম, অৰ্থ, কাম
আৰু মোক্ষ—১৮২, ২২১, ৬৫,
"পদাৰথ চাৰি।" হৰিদাস
চালি—চলাই, ধীৰে ধীৰৰ গতিকাৰ
—৯৯, "চালিঅ যষধৰ গউ-
নিবাণে।" চ, - ২৭
চিত্ত—চিৎ—৫৫৬,
চিনেহ — স্নেহ "আওৰ কি কহৰ
সিনেহ তোৰ " বি - ৯৮
চিন্তামনি—চিন্তামণি, এবিধ ৰত্ন বা
মণি, যাৰ এই মণি থাকে সি
যিহকে ইচ্ছা কৰে তাকে পায়
—১৭৫
চুচ—স্তন—২৬২,
চুচুক, চুস্থক—স্তনাগ্ৰ—২৭১
চুড়ামনি — চূড়ামণি, সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ —
৬০, ৯৩
চুণ্টা —ঝুণ্টা, মিছা—৩৭১
চুম্পি—চুহি— ৪৪১, ৪৪৩
চুৰ, চুৰি— চূৰ, চূৰ্ণ—২. ১৬, ২০,
২৬৬, ২৬৮, ৩০৫,

চুৰি—ছিড়ি, একৰাই, ছাড়ি—৬৮,
২৬১
চেঅ, চেৰ—ছেও, থমক, ছেদ,
—বাদ্যৰতাল—১৫, ৪৯১,
চেত, ছেত—শ্বেত, বগা—১৭৪,
"সেত সাৰঙ্গ কৰ বামা।"
—বি, ৩১৮
চোঞ্চা—(স, চঞ্চা) নৰাধম, চোৰ
—৩৬৯, ৩৭৩,
চোট, চোত—আঘাত—১৫০, ১৫৭,
২৬৮, ৪৮৫,
চোড়, চোৰ—ছাড়, এৰ—১৯, ৬৫,
৭০, ৭৪, ৮৬, ৯২, ২০৯,
২৭২,
চোৰা- চোৰ, অধম বালক—৩৭৫,
৩৭৬,
চোৰৰি—চামৰ, চমৰী পহুৰ নেজ
—১৭৯

ছ

ছনি—ধ্বনি, শবদেৰে পূৰি—৪০৯,
—৪১৭,
ছৰ্ন—ছন—২৮৮
ছৰপতি—(সং চৰ্পত—এসোপা ফেন)
—চুপতি—৬৮
ছৰি—ছিৰি—৬৮,
ছৰ্প্ৰয়—চৰ্প্ৰে, চোবায়—২৩৮,
ছানি- আগুৰি, ঢাকি—১২৭, ২৯৬
ছাৰ—ছাই=২৯১,৩০৫,
ছিকুৰ, ছিকুৰু, ছিকৰু—চিকুৰ, চুলি
—১৭২, ২২৩, ২৭৩,
ছিত—চিৎ, ওপৰমুৱা—২৫৫
ছিৰল—শীতল, চন্দন, পদ্ম—৫৭০
ছূৰি- ফালি—২৫৩,
ছোড়, ছোড়হ, ছোৰ—এৰ—১১৪
১৫৬, ২৩৩, "কুলজা ৰীতি
ছোড়ে জন্ম লাগি।" বি, ৪৯৪
ছোতে—চ্যুত, হৃত. অদৃশ্য—৫৮২

জ

জগৰা—জগৰ, অপৰাধ, কাজিয়া—
—৩৩৭,
জগাঅনকো, জগাৰনোকো—জগা-
—বলৈ—৩৪৩
জচ, জছ- যেন, যেনে—৪২, ৯৩,
১৩৬, ১৫৪, ১৬১, ১৭২,
১৭৪, ২৪১, ২৪৯, ২৬৬,
—"জেজস বনিজএ লাভওচ
পাৰএ।" বি, ৮৩৯
জচন, জৈচন, জৈচেন, জৈছন,

— ৈ ছছেন- যেনে, যেনেকুৱা,
— যেনেকৈ — ৩৯, ৪৬, ১২০,
— ১৩৪, ১৪৩, ১৪৭, ১৪৮,
১৯১, ২৩২, ২৩৫, ২৫৭,
২৭৯, ৩২৩, ৩২৮, "জইসনে-
— অছিলেস তইসন অচ্ছ।"
— চ, ৩৬ "জেসন বাঢ়ত
— মৃনালক স্থত।" বি, ৯৫

জৰি—(সঃ জটি)— যূথ, পাল, সমূহ
— ৪৪৫

জৈচে, জৈছে, জৈছে. জৌচে—
যেনে, যেনেকুৱা,— ৪, ৫, ৬,
— ৮, ১৮, ২৩, ২৪, ২৬,
— ৪১, ৫৯, ৬২, ৭১, ৮০,
— ৮৯, ৯৮, ১১৮, ১২০,
— ১৫০, ১২১, ১২৩, ১৫০,
— ১৭৭, ১৮৫, ১৯৫, ২২৯,
— ২৩৪, ৩২৪, ৩৪৭, "কনক-
— লতা জৈসে বেঢ়লতমাল।"
— বি,৫৯৮ "নিংদ বিহুনে সুইনা
— জইছে।" চ, ১৩

জোনো—জানোৱা—১৫০,

জোনি — যেন — ১১২ জনি কনয়া
গিৰি চামৰি চৰাই।" বি,৭৪৩

জোনি-ডাক — যোনি দাগ যোনি-
মন্ত্র — ২১১,

জৌতি — জ্যোতি — ২৮, ৩৪, ৫৭
১৭৩, ১৭৭, ২৩২,

ঝ

ঝগৰা — জগৰ, কাজিয়া — ৩১১,

ঝণ্টা-ঝোট — জোটাজোট— ৩৪,

ঝনক — ঝনৎকাৰ, শোভা— ৬,
১৭৩, ২৩৩,

ঝনকট -- জ ৰা, পইতা ভাত— ৩০৫,

ঝনকাৰ — ঝন ঝন শব্দ কৰি-
— ১১১,

ঝনকিত — ঝঙ্কাৰিত, ঝনৎকাৰ শব্দ
— হোৱা — ৮৯, ২৫৩,

ঝমকে— জঁকত, বলিয়ালিত - ২৬৩

ঝৰা (সঃ দৰী) ঝুৰি গহবৰ —
— ৩৫২,

ঝলকিত — উজ্জ্বলিত — ২৭৩,

ঝামৰ, ঝামৰি. ঝামক — জামৰ,
— সঙ্কুচিত, ক্ষীণ — ৬২,-
২৩৫, ২৪৫,
— "সামৰিহে ঝামৰ তোৰ দেহ"
— বি, ১৯১,

ঝি, ঝিৱ — জীয়াৰী — ৭০, ৩৩৯
৩৪১

ঝুণ্টা — মিছা — ৩১১, ৩৩৫

ঝুমুড়িকা — কণাই, মুড়ি — ৩৮৪

ঝুৰএ, ঝুৰে, ঝুৰাৰে, ঝুৰে — হ্যতি
কৰে, জিলিকে, মনমোহে,
ঝৰে, নিজৰে— ১৮, ১৯,
৬২, ৮৩, ১২৪, ১৭৪, ১৩৪
১৪০, ১৫১, ২১৯, ২৪৪,
২৬৬,

ঝুৰয়ে, ঝুৰাই, ঝুৰায়ে, ঝুৰাআই,
ঝুৰায়ী, ঝুৰাৱে — ঝৰে,
নিজৰে, চকুলো টোকে:
— ১৬, ২৮, ৪০, ৪৬, ৫৯, ৭১
৭২, ৮৫, ৯৯, ১৩৪, ১৯২,
— ২৫১, ২৩৪, ২৫৯;
— 'সাত্তন ঘন সম ঝাৰু ভুনয়নে
— বি, ৬৭ "সবজনে কাহ্নু
কাহ্নু কৰি ঝুৰএ।" বি,৮১

ঝুৰাএ, ঝুৰে — (রুন জুন) শব্দ
কৰে — ৪, ১৭৩, ১৭৪
৪০৮,

ঝুৰি — ঝাৰ, নিজৰি — ৮২,
১৯১

ট

টুটল—টুটিল—৬৩ "কেশ উধসল
টুটল হাৰ।" বি, ১৭৯

ঠ

ঠুকি—ঠোকৰ দি বজাই— ১৪
— "ঠামহি ঠোৰ ঠোকি বিনতা
স্থত ভাঙল দিগগজ—দন্তা।"
— উমা, ৩৭

ঠমকে—থমকাত, স্তম্ভিত হৈ বা ৰৈ
— ২৬৩,

ঠাঠ—ঠাট, দল, যূথ,—২৭৪

ঠান—গঢ়—১১৩, ২৪৩

ঠাম, ঠামা—ঠাই, থান —১৬৪,
১৭৩, ১৭৫, ১৮৬, ১৮১,
২২০, ২৪৪, ২৬২, ২৭১,
২৯০, ৩০৯, "ৰোৱল ঘট
উচল কয় ঠাম।" বিদ্যা

ঠুঠ—ঠেঁট—১৬৪,

ঠেঙ্গনা—ঠোঙ্গোনা, গালি - ১৪৭,
২৫৪, ৩২০

ড

ডণ্ড—দণ্ড, লাখুটি, শাস্তি—২৬৮,
২৬৯,

ডাক—দাগ, চিহ্ন—২১১,

ডুলে, ডোল, ডোলে—দোলে, লৰে,
—৩৫, ৯১, ১৭৩, ২২৩,
—২৩২, "জাহিবন কেওন
ডোলেবে।" বি, ৪৮৭

ডেঅ, ডেৱ—ডেও, লাফ, জাপ—
১৫, ৪৬৭, ৪৯২,

ডেৰ—ডেৰা, ঘৰ,—৩৭৪, ৩৭৫

ডোলায়ে, ডোলে—দুলাবে, লৰায়
—৪, ৯১, ১১০,

ঢ

ঢঙ্গ—ছলনা, ঠগবাজি, মিছা ৰং ছং
—৬৮, ৪২১, ৪৫৮

ঢাঙ্গি, ঢাণ্ডি, ঢান্দি—ঢেঁৰী ঢেঁহেৰী
লুধুমা—৩০৪, ৩১২, ৩১৩,
৩১৮, ৩১৯, ৩৭৬

ঢুলে, ঢোলে—দোলে ২৩৬

ঢোল—দোল, বিচ—১৭৪, ২৫৭,
২৫৮,

ত

তচু—তাৰ—৯২, ১৭৩, ১৭৫,

তঞো—তেওঁ—৩২৭,

তৎসু—তোৰ—৬৩, ৬৪,

তথি—ত'ত, তাত—৬, ৪১, ৫৩,
১২৯, ১৩১, ১৩৫, ১৮৫,
—১৮৬, ২৮৫, ৩১০, ৩১১
—"তথী পিআঞে দেল কাণ।'
—বিদ্যা

তনিক—তেওঁক, তাক, তাৰ—৭৫,
১৫৯, "কিক হব মাধব—
তনিক বিসেসে।" উমা

তনিকৰ—তেওঁৰ' তনি, তাৰ—
৬৯, ৭৬, ১২২, ১৪৫, ১৬৭,

তব—ভেন্তে, তেনে, তেতিয়া—৩১৩,
—"তবহী চিৰজীবৈ কুঞ্জবিহাৰী
চিতাৰানী"—হৰি ১১—
—"তবে তুটই অবনা গমনা।"
—চ, ৪৬

তবহু—তথাপি—৫৮ "জল দই ধোই
যদি তবহুন যাই।" বি, ৫৬১

তম্ভ—স্তম্ভ, খুটা—১৭৪

তম্ভাই, তম্ভিএ—থমকাই, থমকি—
—৬২, ২৫৪

তৰছয়—তৰ্জ্জে, তৰ্জ্জন কৰে—২৩৮,

তৰল—চঞ্চল, বিস্ফাৰিত, চকিত—
—৩১০, "অনিল তৰল।" বিদ্যা

তৰিত—তড়িৎ, বিজুলী—৯০, ১৭২,

তৰ্যন, তৰ্যনা—তৰ্জন, ভয় প্ৰদ-
—র্শন—২৯৫, ৩০৪

তা—তাক, তাৰ—৭, ৩৫, ৭১,
—৯৯, ১১৯, ২৬৩ "তা দেখি
—কাহ্নু বিমন ভইলা।" চ, ৭

তাৰল—তাড়ল, কোবালে, আছাৰিলে
—৪৬২

তাল—দুৱাৰৰ শলখা, তলা, সুৰ—
—৪৩৯

তালি—সৰুতাল, চাপৰি—৩১৪,—
—৩৫৫

তাৱে—তাপ দিয়ে—৬৫, ১৩৫,

তাৱে—তেতিয়া, তেতিয়ালৈ—৯৬
—"তাৱেণ তাহি মধুকৰ
"বিলাস।" বি, ১৪০

তাসু—তাৰ, সিব াকৰ, তাক—
—১৯৪, ৩৪৮, ৩৪৯ "জীৱন
তাসু সন্দেহ।" বি, ৭৮২

তাহে, তাহেক—তাক, সিসবক,
তাৰ—২, ৩, ১৮, ২৪, ২৯,
৩৬, ৪৬, ৫৭, ৬৪, ৯১, ৯৩,
১১৫, ১৭৫, ১৭৮, ১৮১,
২১০, "কাহিভজব তেজি
তাহি।" উমা

তিখতৰ—তীক্ষ্ণতৰ—২১৩,

তুঅ, তুয়া, তুৱ, তুৱা—তোমাৰ—
—১৯, ২১, ২৫, ৬৩, ১৮১,
১৮২, ২০৪, ২৩৭, ৩০০,
—"তুঅ পদ পুজর পাউ।"
—উমা "নতুৱা আদি অব-
—সানা।" বি, ৮৩৮

তুৰ, তুল—তুল্য—১৭৪, ২৪৩, ২৪৯,

তুহু, তুহুঁ, তুহো, ভোহে, তোহোঁ—
—তুমি —১০, ১৩, ১৮, ৩৫,
১৮২, ১৯১, ২০৫, ২৪৪,
২৪৯, ৩২৮, "বিদ্যাপণ্ডিতহ
তুহু অগেয়ানি।" বি, ৩

তেৰা, তেৰি, তেৰে—তোমাৰ—১০,
১২, ২৯, ৬০, ৬৩, ৮৪,
১০০, ১৩৫ ১৮০, ৩১৭,

তোই, তোয়, তোৱা, তোৰি—
—তোক, তোৰ,—২১, ৭৫,
৭৬, ৭৮, ৮০, ১১৭, ১৮০,
২১৭, ২৪৪, ৩৭২, ৪৮১,
—"তুহু মনমোহন কিক হব
তোয়।" বি, ১০৮

তোহা, তোহাক তোহোক—তোমাক
তোমালোকক, তোমাৰ

—তোমালোকৰ—৫, ৯৮, ৬০, ৮৯, ১১২, ১১৩, ১৮০, ১৮৩, ১৯১, ২১৩, ২১৮, ২৪৯, ২৫০, ২৫৬, ২১২, ২৬৫, ২৭০, ২৭৩. "অাঁতৰ—জনুহো তোহাঁৰ।" বি, ৬৮৭

—"তোহোৰ অন্তৰে মোএ ঘালিলি হাড়েৰিমালী।" চ ১০

তোহোঁ—তুমি তোমাক—৮, ১০, ১৭, ৮১, ৮৫, ১৩৪, ১৯১,

তোহি—তোৰ, শোক—১১২. "মদন সপথ তোহিৰে।" বি ২৮

তেংহ্মাৰ—তোমাৰ—৩৭, ৩২৬, ৩৩৬ —"তোহমাৰি মায়াবাজী পসাৰি।" হৰি, ৬

থ

থিক, থীক—আছিল থাকে—২৬, ৩৮, ৫৩, ১১১, ১১৯, ১৪০. ২২০,

"ন থিক দিবাকৰণ থিক হুতাস' —উমাঃ 'ঐসন মুগুধ থীক —মুৰাৰি।" বিদ্যা

থূল—স্থূল, শকত—৬৭, "থূল পেট ভূমি লড়এন পাৰ।" বি, —হ, ৩৮

থোড়ে, থোৰ অলপ—১৭২ "অল—সিতে হমে হেৰি বিহুসলি থোৰা।" বি. ৪৯

দ

দণ্ড—জণ্ডৱত—৪২

দণ্ড—লাঠী, লাখুটি—২৩৬,

দণ্ডিয়া—ডাঁৰী, ডাঁৰ মাৰোতা—৩৮২

দন্দ—দন্দ, বিবাদ, দুই—৩৪০,

দৰ—সৰু—১৭৩,

দসন, দসনু—দশন, দাঁত—৩৪, ৬৬, ৯৮, ১০৩, ১১১, ১১৬, ২১৮, ২৩৩, ২৪৯, ২৫৩, ২৫৫, ২৬৬, ২৭০, —২৯৪, "দসনে অধৰ খণ্ডিত ভেলা।" বি, ১৮২

দহনু—দহে, পোৰে—১৯৪

দহনু—অগ্নি—৫৯, ৬৫, ৭২, "তীনিনয়ন হৰ বীষম জৰ দহনু।" বি, হ, ৮

দান—শুল্ক, দানীয়—৩৮১, ৩৮২

দানি—দানী, শুল্ক সাধোতা—৩৮১

দাড়ি—ডাড়ি—৩৪

দাপে—দর্পে—২২৮ "তঁই বাঢ়ল অতি দাপে।" বি, ৫৫৬

দায়ক—দাৰক, কর্ত্তনকাৰী—২

দাৰল—দাৰিলা, দাৰিলে, বিদাৰিলে—৯৫, ৬৩, ১০০,

দাড়িয়া, দাৰিয়া—ডাঁৰ মাৰোতা, নাৱৰীয়া—৩৮৩

দিআ, দিএ, দিয়ে, দিৱে—দি—২০, ১৫২, ২৭৮, ২৫২, —২৬৬,

দিগিন্ধ—দিগ্ধ, সনা, লিপা—৫৫৭

দিজে—দিয়ে, দে—৩২৯ "ব্ৰজবীথিন—দীজে নোহসি।" হৰি, ১২

দিন—দীন, দুখীয়া—২৪, ৫৪, ৮২, —১৩৪

দিপিত—দীপ্ত, উজ্জ্বল—৩৫, ১৭৭

দুৰবলি—দুৰ্ব্বলী, বলহীনা—৯০

দুৰ্যন, দুৰ্য্যন—দুৰ্জন—১৮, ৭৫, ৩৩৮, ৩৯৯,

দুলাৰত—(স. দুল) ইফালে সিফালে ঘূৰে—৩৭০

দেঅ—ডেও, জাপ—১৫, ২০,

দেঅ—দেৱ, দেৱতা—২১

দেয়া, দেৱা—দেৱ, দেৱতা—২৯, —২৩০,

দেখি, দেসি—দিয়, দিওঁ—৮২, ৮৪, ১৫৬, ৩১১, ৩১২, ৩৩৮,

দেহ—দেহা—৭০, ৭১, ১১৪, ১২৯,

দেহ—দে—৭৮, ১৭৯

দোঙ্গ, দোঙ্গা—দোঁপ, তুলিবলৈ চেষ্টা—২৫৫

দোৰজ—দুনাই—৩০৬

ধ

ধজ—ধ্বজ—৭৯,

ধঞ্চল, ধঞ্চল—ধৰ্ষিলে, আক্ৰমণ কৰিলে, মাৰিলে, তিৰোতাৰ লাজ নষ্ট কৰিলে—২৭২

ধড়া—ভুনি, চুৰিয়া, ধুতী—৩৩৬

ধতি—ধুতী—৪২,

ধনি—ধ্বনি, শব্দ—"সুন তান্তি ধনি বিলসই কণা।" চ, ১৭ —"কোকিল কলৰব লধুকৰ ধনি শুনি কৰ দই ঝাপয় কান।" বি, ৭৫৭

ধনি—ধনী, ডেকেৰী--১৮০, ১৮৫
—"অপনহু তনু ধনি পাবক-
লেসে।" উমা, ১৮
ধৰনু—ধৰণ - ৫৯,
ধৰএ, ধৰয়, ধৰয়ে, ধৰৱে—ধৰে,
ধৰা, ধৰিম, ধৰিবলৈ ধৰিব—
—১০, ১৩, ১৮৭, "ধৰএ
ন পাৰথিবালা কহ্নাই।"
—বি, ৩২৬
ধৰিঅই, ধৰিএ, ধৰিয়ে, ধৰিৰে—
—ধৰি—২৬৮ ২৭২, "সুন্দ-
ৰিহে উপদেস ধৰিএ ধাৰ।"
—বি ৫৪১
ধৰিসন—ধৰ্ষন, লাজহৰণ, বলাৎ-
কাৰ—৫৫
ধৰু—ধৰি, ধৰ, ধৰোঁ—২, ২৩০
—"ধৰু শৰণ তোৰা।" বি, ৩৫৩
ধাকুড়ে—ধাকুৰে, আঘাতকৰে—১২
ধান্দা—ফাঁকি, মোহ, ভ্রম—৭৮,
—"মবুমনে লাগল ধন্দা।"
—বি, ৮১
ধাৰ—কাব—১৭৪,
ধাৰলি—ধৱলি, ধৱল বা বগা বৰ
—গাঁয়া—৫৩,

ধিক্কাৰ—ধিক্কাৰ—৪৬, ৪৭,
ধুমকেতু, ধুম্রকেতু—ধূমকেতু—১০০
৪৭০, ৪৭১,
ধুনি—ধ্বনি—৯৮, ১৯৮, ২০১,
—"মুৰলি ধুনি সুনি মন
—মোহল।" বি, ৫১
ধ্বংসন- ধ্বংসকাৰী—৩০,

ন

নঅ, নয়—ন, নৱ, নতুন—৬, ৬৩,
৭০, ১৭২, ১৭৪, ১৯৬,
২০৫, ৩২৮,
নন্দনি, নন্দনী—নন্দিনী—১১২,
১১৫, ২৩২, ২৩৩, ২৫৩,
২৫৪, ২৫৭,
নয়ন, নয়না, নৱন, নয়ান—নয়ন,
চকু--৪৬, ৫৯, ৭১, ৯৭,
১৭২, ২৫১, "কহ্নাই নয়না
হলিঅ নিঝাৰ।" বি,
১৫
নৱধৰ-- ন অধৰ, ন বধুৰ—২৭২,
নৱনিত নৱনীত লৱনু, মাখন—
—২৯৭, ৩০৬,
নাইল, নাৱল—নাহিল—১৩৮,
নাগৰ- নগৰীয়া লোক, চতুৰ—৩১৫,

—"কতন নাগৰ গুনক সাগৰ।"
—বি, ৪৮
নাগেৰি—নাগৰী, নগৰীয়া তিৰোতা,
—চতুৰা তিৰোতা—৪২৮, ৪৮২,
৪৮৯, "নাগৰী পূজৰি ঠগি-
—লীনো মেৰালাল।" হৰি, ১৫,
নাঠি—নষ্ট—২৮৮,
নাৱে নাহে—১৩৮,
নাষ, নাস, নাসা—নাশ—১১, ৭৪,
১২৫, ১৭২, ২০০, ২১১,
২৪১, ২৫০, ২৬৬, ২৮৭,
৩৩৪, ৩৩৬, ৪০৭
নাসা—নাক—১৮৭, ২৪৩, ২৪৯,
নাহা—চেনেহ, নাথ "অওৰ কহব
কত অহিৰিনি নাহ।" বিদ্যা
নিক—(স, নিগু) উত্তম, সুমধুৰ—
—৯০, ২২৩, ৩১৩,
নিঃসৰে—চলে, বহে—১৩৬,
নিকলি—উৎকৃষ্টতা, ৰূপ লাৱণ্য—
—২৪৫
নিকা—পৰিস্কাৰ,—বগা—২৬৪,
নিকাৰু—নিকাৰ, দুখ, আঘাত—
—১৩৪,

নিকৰুন নিকাৰুন—নিকৰুণ, দয়া-
হীন—৬৩, ৬৬, ২৫৯, "ৰিহি
নিকাৰুন পৰম দাৰুন।"
—বি, ৪৮২
নিগড়ে, নিগৰে—তললৈ বৈ পৰে,
বাগৰে—৭৩, ১৫০, ৩১৬,
নিচয়, নিচ্চয়—নিশ্চয়—৪৬, ৪৭,
২৯৮, ৩৯২, "বুঝলম মিচয়
তোহৰ অনুৰাগে।" বি,
—১০০
নিচোল—আগুৰাণ, ওৰণি—১১১,
নিত, নিতি—নিত্য, নিতৌ—২, ৫৪,
—১৭৫, "নিতেসে আৰএ
—নিতেসে জাএ।" বি, ৯৮
—"হাড়ীত ভাত নাহি নিতি
আবেশী" চ, ৩০
নিদান—ঘাই কাৰণ—৫৫,
নিন্দ, নিন্দা, নিন্দ্রা—নিদ্রা, টোপনি
—১১৫, ১৪১, ৩৩৪, ৪২৯,
৪৬৬, ৪৮৪ "নিংদ বিহুনে
সুইনা জইসো।" চ, ১৩
নিৰ—নীল, নীলা—১৭২
নিৰজান—নির্বান, ধ্বংস, মৃত্যু,

প্ৰস্থান—২, ২৮, ১০০,
১০১. ১৬৮, ৪২৩,
নিৰাসা— নিৰাশা, নৈৰাশ—৮০,
—"কাহুক কউতুকে কাহু
নিৰাসা ।" বি, ৩৪৩
নিৰেখি, নিৰেখিয়ে, নিৰেখিএ,
নিৰেক্ষি—দেখি— ৫, ৮, ২৮,
—১৪৮, ২২৯, ২৪৩, ২৫৩,
— ২৫৪, ২৫৭, ২৬৫, ২৮২,
—"অধৰ দসন খত নিৰৰি
নিৰেখি ।" বি, ১৮৫
নিৰ্ঘাত—প্ৰচণ্ড বতাহ, বজ্ৰপাত—
— ৮, ৩০২,
নিৰ্ভৰ—ঘোৰ. গাঢ়—৯৬, "পৰগাসি
লোঅ নিৰ্ভৰ ভৰই ।" চ, ৫
নিৰন্তা — নিয়ন্তা - ১৮২, ৩৩৮,
নিসান- ঠাৱ, ইঙ্গিত—১৪৫, "ৰসখি
— ৰঙ্গিনি কহল নিসান ।" বি.৫৬
নিসান, নিস্যান—নিস্বন, নিস্বান.
—শব্দ—৩৪৫. ৪২৮,
নিসেস—নিশেষ অসংখ্য—৪২১,
—৪২৫, ৪২৬, ৪৫৫,
নিস্কালি নিষ্কালী খেদি নিওঁতা—
—২১৭

নিস্পান- নিস্পন্দ, নিশ্চল—৯,
নিহালি- দেখি, চাই—১৫১,
নেত— (স, নেত্ৰং) পাটৰ মিহি
সাজ বা কাপোৰ- ৩৪৬,
"বাঘছাল নহি মোৰা নেতক
বস্তুন্ ।" বি, ৬৯
নেহ, নেহা— স্নেহ, চেনেহ—১২৪,
—৪২৯, "কওন পুৰুখ সঞে
লয়লি নেহা ।" বি, ১৪
নেহাৰি—দেখি - ৯৪, ৯৭, ৯৮,
—১৩৮, ২১২, ২৩৬, ২৬০,
৪২৮, "ৰোঅএ পথ নিহাৰি ।"
—বি, ৭০৮
নেহেৰি- নেদেখি—২৩৯
নৈৰাস, নৈৰাসা, নৈৰাস্য— নৈৰাশ—
— ৪৩, ৬২, ৬৩, ৬৫, ১২৩,
১২৪, ১২৫ ১৩৭,
নোই- নুই—৩, ৩৩,

প

পকতি—পংক্তি, শাৰী—১৭৫
পচাৰ—জোৰ, গুণ—২৫৭,
পট, পট্টাম্বৰ- পাট কাপোৰ—৯৮,

—১৪৩, "পাট পটম্বৰ ধৰ
উতাৰি ।" বি, হু. ২৮
পটাপুত্ৰ—পাট-পো, পটাগুটি—
—২৮৬,
পড়া, পৰা - চুবুৰি—৩২৮
পতিআ—পত্ৰিকা, চিঠি—১৩০,
—১৩২, "কে পতিআ লয়
জায়ত ৰে ।" বি, ৭০৪
পদাৰথ, পদাৰস পুৰুষাৰ্থ অথাৎ
ধৰ্ম্ম, অৰ্থ, কাম, মোক্ষ—৬৪,
১৮২, ২২১, "পাওল পদা-
ৰথ চাৰি ।" বি, ২৫
পণস—কঠাঁল—৩৮,
পৱন—পৱন, বতাহ—৫৮,
পৱৰে, পয়োধি পাৰৰে পাৰত,
ভৰিত - ২২৭ ২৩৩, ২৯১,
— পএৰ পড়ি বিনাবঞো সাজ-
— না ৰে ।" বি, ৪৭৯
পৰসাৰ, পৰসাৰা — প্ৰসৰ, অগ্ৰসৰ—
—১১০, ২৮০,
পৰথ, পৰস,—স্পৰ্শ - ২৫৩ "পৰস
তৰস সৰসীৰুহ জানী ।" বি.—
—৬১৮,
পৰসন—স্পৰ্শন — ৫৫, ১০৭, ১১৫,

— ১৩৮. ৩৫২,
পৰসিনি স্পৰ্শিনী, প্ৰসন্না—১০৭,
পৰসু—পৰশু, কুঠাৰ - ২৭০,
পৰিচিন্ন—পৰিচ্ছিন্ন —১৭,
পৰিচেদ — পৰিচ্ছেদ, কৰ্ত্তন, বিভাগ,
—বিয়োগ — ২৬৫, "জেকৰ ভেদ
তাকৰ পৰিচেদ ।" বি, প, ৯
পৰিত—পৰিহিত, পিন্ধা—৪২৫,
৪২৬,
পৰিৰম্ভ, পৰিৰম্ভন—আলিঙ্গন— ২৯,
—১০৭, ১৭৪,
পৰিজাই—পৰিধাই. পিন্ধাই—২৫৭,
২৫৮,
পহু — প্ৰভু —৭৩. ১৫১, ২৫৯, ২৬০,
—২৬৬, "গুৰু উমাপতি পহু-
দেব দৰসন ।" উমা
পহিৰএ—পৰিধান কৰি, পিন্ধি— ১৪৩
—"চোলৰি পহিৰি হমে হাট
গঞে ।" বি, প, ১৩
পাক — পাগ, তাপ—২৮৩
পাকৰি— সুতলাহি—২৪৩
পাগে—পখাৰে—২৮৯, ৩৩৯,
পাট—ৰাজপাট—১৯৬, ২২৯,
পাতন— নিৰ্মূলকাৰী—২২৮

ফ

ব

বাছুৰি—বাঁহী—৪৪৪,
বাত বাতয়া, বাত্রা—বাৰ্ত্তা, সমাচাৰ, কথা—১৩৯,১৬১,
বান, বানা—বাণ, শৰ—৬৩,১৫৪, ১৫৭, ১৯৮,২১৩ ২২৮, ২৪০,২৪১,২৫৩,২৬১,২৭০,
"হনয় মদন পচবানে।" উমা,২১
বানিজাৰ—বেপাৰী—৪৮২,
"সাঙনিবে হৰিবস বা— নিজাৰ।" বি,৯২
বান্ধ, বান্ধয়—বান্ধৱ বন্ধু—৫৮, ৮২, ৬৮, ৫১৫
বান্ধৰ, বান্ধল বান্ধিলে ১৯৩,
"তুঅ গুন বান্ধল অছএ পৰান।" বি,৭১০
বাম—ওলোটা, বিপৰীত—১২৫,
বাৰন—নিবাৰণ—২,
বাৰি—নিবাৰি—৩, ১৭৪,
"সুন্দৰি ৰহলি কৰহি কৰ বাৰি।" বি-৫২৯
বালা—বালক—৩৮২
বাষ—সুগন্ধ—৩৯৯
বালাই—বিপদ—২৮২, ৩২৬,
বাস্থা—বাস্থ, যুবতী—১৮৫,
বাহুৰি, বাহুৰিয়া—ফিৰি, উলটি—৮০, ১৩৯, ১৪০, ৩৬৮,
বিকৰ্থনা—মিছা প্ৰশংসা, প্ৰশংসাৰ ছলেৰে বিদ্ৰূপ—১৯১,
বিকলি—বিকলী, ভীতা, উৎকণ্ঠিতা—১২৬
বিখেপ—নিক্ষেপ, বলেৰে পেলাই দিয়া—২৫৪,
বিগাৰি—বিকাৰত—১১৪, ২৪৫,
"এ হৰি মোসোঁণ বিগাৰহ সৌ।" হৰি ৩
বিচুৰন. বিস্মৰণ—৭০,
বিছুৰি—পাহৰি এৰি—৯৮, ১৪০, ৩৬২,
বিছআস, বিছোআস, বিস্বোআস—বিশ্বাস—২২৬, ২৩০, ৪৫৯,
"দৃঢ় বিসোআসে তুয় পন্থ নিহাৰী।" বি-৩১৪
বিচেষ্টা—আচৰণ. গতিবিধি, চেষ্টা—১৭৭,
বিটাল—বিটলিয়া, অধম, ভ্ৰষ্ট—২১০,
বিদাৰল—বিদাৰিলে, ফালিলে—১৫৪,

২৬৯,
"নখ ঘাতে বিদাৰল পয়োধৰ ভাৰ।" বিস্তা
বিধৰ্ষল—ধৰ্ষিলে, ধৰ্ম্মনষ্ট কৰিলে, ফুচুলালে—২৯
বিনন্তি—বিনয় বাক্য—৪০৫
"বিনতি কৰয় অনুপামে।" বি ১৭৮,
বিনায়ে—বিনয়ে—৮৭,
বিন ৰত—বৰ্ণায়—২৮২,
বিনু, বিনো—বিনা, বিনে—৩৪, ১০২, ১৩৮,
"জোইনি তঁই বিনো খনহিন জীবমি।" চ-৪
বিন্দু বন্ধ্ৰ বেদ চন্দ্ৰ—১৪৯০
বিপাক—বিপৰ্য্যয়—১২৩,
বিভঙ্গে—ৰণভঙ্গে, পৰাজয়ত—২১৫
বিভৎস, বিভস্য—বীভৎস—৬৭, ১৪৭, ২৩৭, ২৫২, ২৫৪,
বিমৰিস—বিমৰ্ষ, পৰামৰ্শ, চিন্তা—১১৯, ২৪২,
বিয়াল—বিয়লি ৩১৫,
বিৰম্বন—বিড়ম্বন, ফাঁকি. বিদ্ৰূপ—১৫, ২৬৫, ৩২৪,
বিৰিঙ্গ—বিড়ঙ্গ, চতুৰ সুদক্ষ—৪৭৩,
বিহৰি, বীহৰি—(স, বি হৃ) আহ্লাদকৈ, হাঁহ—২৭০, ২৭১,
বিহি—বিধি, ব্ৰহ্মা ১২৫, ১৩৯, ১৪০, ১৫০, ১৫১, ১৭৩, —২৪৪, "সৌ তিনি কৰি বিহি দেলা।" বি, ২৭৬,
বুঢ়িয়া—বুঢ়া—৩০৫,
বেগাৰি—(স, বি×গৃ) ব্যক্তকৰা, উচ্চৰা, কোৰা—৩৬৪,
বেগুসি—(স, পিশুনঃ) মগনীয়া, ভিখাৰী—২৬৪,
বেদধুনি—বেদধ্বনি—৪১০, ৪১৮,
বেধল ভেদিলে, বিন্ধিলে—৭৬, —১৫৪, ২৪১, "সাৰঙ্গসৰ সুৰপতি উৰ বেধল।" উম, ২৭
বেন্ত—বেঁত, মুখ—৩৫৪,
বেসকাৰ. বেসাকাৰ, বেস্যকাৰ—বেশকাৰ, বায়ক, তাঁতী—৪৩৯,
বোকে—বোকাত, বোকোচাত—১২, ৭৬,
বোহুত—বহুত—৩৩৭,

ভ

ভএ—ভয়ে, হৈ—২৫৯ "মীন—কেতন ভএ: শিব শিব

কএ।" বি, ৭৬৪
ভট, ভাট—ভট্ট, স্তুতি পাঠক—
—১০৯, ১১৩, ১১৫
ভটাৰ—ভৰ্ত্তা, ভতাৰ, স্বামী—২১৬,
ভয়পাষ—ভৱপাশ, ভৱ-বন্ধন—
—২০৩,
ভয়াই—ভাই, ভৈয়াই—২৬৯,
ভয়ো—হৈ, হ'ল—১০৬, ৩১৬,
৩২৪, "কহা ভয়ো হস্তী দৰ
—বাঁধে।" হৰি, ১০,
ভয়োৰি—হ'ল ৰে—১২০
ভল, ভল্ল, ভালা—ভাল—২৩, ৩৫,
১১৪, ১১৮, ১১৯, ১৯৬,
—৩১৩, ৩৩৪, "বেদি ৰচল
—ভল হিম অচলা।" উমা,—১
ভাএ, ভায়ে—ভাৱে—৯, ৪৮, ২৫৩,
২৫৭, ২৫৮,
ভাগ—ভাগ্য—৩৭৩, ৩৭৪, "ভাগে
মিলয় ইহ সুখময় ৰাতি।" বি,-
—৩৮২
ভাণ্ডিয়ে—ভাণ্ডি, ফাঁকি দি—৩২৪
ভান, ভানা—ভণ, ভণে, কয়—
৩৯, ৪৪, ৫৪, ৫৭, ৬৩,
৯৮, ১০২, ১২৬, ২২৮,
কবি বিদ্যাপতি ভান।" বিদ্যা
ভান্তি—শোভা পায়, তুল্য,—ভাৱ—
—১১৬, ১৭৪, পুলৱিত তনু
মোৰ ধৰ কত ভাঁতি।" বিদ্যা
"বহুত ভান্তি নয়ন আনি
বাঁধো।" হৰি, ১৩,
ভায়াক, ভায়াকেৰি, ভৈয়াকি—
—ভাতৃৰ—১৫৮, ১৫৯,
ভাৱনা—চিত্ৰ, প্ৰভাৱ, অনুভূতি—
—১৪৭, ২৩৭, ২৫২, ২৫৪,
ভাষা—ভাস, দীপ্তি—২০৫
ভিড়ি—বেঁকাই, মেচাকৈ, ভিৰদি—
—১৫, ১৮৫, ১৯৮,
ভিত, ভিতি—ভীতি, ভয়—৮, ২৬,
৪৬, ৮৪, ১৮৬, ২১৪, ২১৭,
২২৪, ২৬৯
ভিতি—দিশে, ফালে—৭৯, ৮০,
ভির্জে'ই—ভাজে, দগ্ধ কৰে—১০৮
ভুকুতি—ভুক্তি, উপভোগ, ফল—
—২২৪, "ভুগুতি মুকুতি দাতা।"
বি, হ, ১০
ভুঅঙ্গ, ভুওৰঙ্গ—ভুজঙ্গ, সাপ,
হাতীৰ শুঁৰ—১৭৩, ২৪৯,
বাভুজঙ্গম উপৰে পানী।"

বি, ১০৫
ভুষন—ভূষণ, অলঙ্কাৰ—২৮১, "ভূষন
কএ গজমোতী।" বি, ৩০৭
ভুষন কৰাৰ—অলঙ্কাৰ পিন্ধাৰ—৩৭০
ভেল, ভেলহ, ভেলা—হ'ল—৮, ২৪,
—২৬, ৩০, ৩৪, ৩৬, ৪৬,
—৪৭, ৭১, ৮০, ৮১, ৮৩,
—১০১, ১৩৭, ২৬১, ৩২৭,
"আজ জনম সফল ভেল।" উমা
ভেলি—হলি, হ'ল—২; ৫, ৮, ১২,
—৫৯, ৯০, ১০০, ১১২, ১২০,
—১২৫, ১৮৩, ১৮৮, ২২০,
—২৩১, ২৪৫, "সজনি ভল
কএ পেখল ন ভেলি।" বি, ৩১
ভেলু, ভেলো ভৈল, ভৈলা, ভৈলো—
হলো, হল—১১, ১৭, ২৩, ৭১,
৮০, ১১৬, ১২৯, ১৬৩, ১৮৯,
১৯৬, ২৫৩,
—"তা দেখি কাহ্নু বিমন
ভইল।" চ, ৭
ভৈয়াই, ভোয়াই—ভাতৃ—১৫৮,
১৬০, ২৬৯
ভোৰ, ভোল—ভ্ৰম, বিহ্বল—৭০,
৭৪, ২২৩
ভ্ৰান্তি—ভ্ৰম, ভ্ৰুম ৪১

ম

মঞ্জিৰ—মঞ্জৰি, ফুলৰ কলিৰ থোপা—
৪, ২১৯, ২১৫
মঞ্জিৰ—মঞ্জীৰ, নূপুৰ, নেপুৰ—৪২,
৪৮, ৮৩, ৮৯, ১১০, ১১১,
১৩৬, ২৪৬, ১৪৮, ১৭৪, ১৭৭,
১৯৬, ২৩২, ২৩৩, ২৫৩
মড়ম, মৰম—মৰ্ম্ম, ব্যথা ৭২
মতি, মতিম, মুতি, মোতিম, মোতি,
মৌতিম, মৌতি — মোতি,
মুক্তা—১১৩, ১৭৩, ২২৩,
২৩২, ২৩৩
"লোলিত মোতিম হাৰে।" বি, ৪৫
"চান্দে পৰিহৰি মোতী।" বি, ৫৪
মধাই—মাধৱ—১১, ২৪, ২৫, ৭১,
৭৩, ৭৮, ৮০, ৮১, ৮৯, ১৪৪,
১৪৬, ১৫৫, ২২৩
"নকৰ বিষাদ মনে মিলব মধাই।"
ব, ৭৩১
মধুক, মুধুৰ মধুৰ—৭৭৪
মনিছ—মনুষ্য—৫৭৭
মনিসি—স্ত্ৰী—২০৬, ২০৭
মনু—মন—৬৪, ৬৫, ৭৩, ৭৬
মন্দন—ভূষণ, প্ৰশংসা

মোসন—মোষণ. নাশকাৰী—,
মোহ—মুখ—২৭৩, ৪২৭,
মোহ—ভ্ৰম, স্নেহ—৫৯, ২৪৩,
—২৪৫, ২৭৩,
মোহা—মোহকাৰী—২৪৩,
মোহি, মোহে—মোৰ, মোক—৪৬,
—১০৫, ১২১, ১২৫, ১৩৩,
—১৬৪, ১৮০, ১৮৮, ১৮৬,
—৮৬, ২৪, ২৬০, ৪৩৩,

য

যন—জন, লোক—১২৮
যনময়—জন্মে—৩৯৫,
লনমি—জন্মি- ৪০২,
যলধি—জলধি, সাগৰ—২২০,
যাসত, যোসিত—যোষিত, স্ত্রী—৫৪
যবতাৰি অৱতাৰী—৪৭৮,
য়াঅত—আৱত, আহিছে—১৭৬,
যানল—জানিলে—৩০৩,
যানু—জানো—৩৩৬,
য়ালঙ্গি—আলঙ্গি—১৯৩,
যাসু—যাৰ, যাক "যসু বকণ্ঠ
সুনি ন কাঁদয় নাগৰ।' বি, ৭৭৬,
যৈচে—যেনে, যেনেকৈ "বিপথে পৰল
যৈসে মাল তক মালা।" বি. ৬৭৩
যোহি, যোহী—যি, যোনে—২২৯

ৰ

ৰকতি—ৰক্তি, ৰত. অনুৰাগ, প্রেম—
—২,
ৰথ, ৰষ—ৰস—৬৫, ৯৫, ১৮৮,
—২৫৩,
ৰাথআ, ৰথিয়া—ৰথীয়া, ৰঙ্কক
প্ৰহৰী—৪৮৩,
ৰঙ্ক—দুখীয়া, নীচ, নিঃকিন—১৫১
"ৰাঁকক ৰতন, হেড়াএল।"
বি, ৬০৫,
ৰঙ্গ, ৰঙ্গসাল—ৰঙ্গশালা, ৰংধেমালিৰ
স্থান—১৬৮,
ৰময়া—ৰমণ, স্বামী, কৃষ্ণ—৬৮, ৮৭,
৯৪, ২৩৫, ২৪৫, ২৭২,
ৰজনি, ৰয়নি—ৰজনী, ৰাতি—৮০,
৯৭, ১১৫, ১৩৮, ১৪০, ১৭২,
ৰযু—ৰজ্জু, জৰি—২৮১, ২৯০, ২৯২,
ৰহত. ৰহতৰ—ৰয়, বৈ থাকে—৯০,
ৰহৰি—থাক, থাকে ৯৮,
ৰহল, ৰহলি—ৰল, ৰ'লা, ৰলো—
—৮, ২৩, ২৪, ৩৫, ৯৮, ১১৫
১৭৭,

"কৰে কুচমণ্ডল ৰহলিহ সোএ।'
ৰাই, ৰায়া—ৰজা—৬৪, ১৫৮,
২৫৫,
"কতএ ৰাঘৱ ৰাএ ঘৰিনী।"
বি. ৭৯৭
"ৰাআ, ৰাআ ৰাআৰে অবৰ
ৰাঅ মোহেৰা ৰাধা।" চ. ৪৩
ৰাকচ—ৰাক্ষস—১৬৮, ২৩৮, ২৪১,
২৭৪,
ৰাকযি—ৰাক্ষসী—২৪০,
ৰাতা—ৰক্ত, ৰঙা—৪১, ১১৬,
১৭৩, ২৪৯,
ৰাতুল—ৰঙা—২৫০, ২৮২,
ৰায়ে, ৰাৱে—ৰাওকাঢ়ে—৯২, ৯৭,
ৰায়ে—ৰৱে—৯২
ৰিত—ঋত, প্ৰকৃত—২৪৪,
ৰিত, ৰিতি, ৰীত—ৰীতি, নিয়ম,
আক্ৰমণ—৮৪, ১০১, ১৯১
২২৮ ৩০৭,
"পুৰুব পিৰিতি ৰিতি সুনি
জউ বিসৰল।" উমা ১৪
ৰিনি—ঋণী, ধৰুৱা—৮৬
ৰুথ—ৰোষ—৭০,
"সব সুখ লিয়ে ৰহত ৰুষ।"
হৰি, ৩
ৰুচি. ৰুছি—দীপ্তি, আভা, সৌন্দৰ্য্য,
আস্বাদ—১৭২, ১৭৪, ২৮০
ৰুচিৰ, ৰুচিকৰ, ৰুচিৰ—ৰুচিকৰ,
উজ্জ্বল, মনোহৰ—১৭২, ১৭৩
২৩২, ২৪৯,
ৰুধিৰে দিগিন্ধ—ৰক্তাক্ত—৫৫৭.
ৰোল—শব্দ, শব্দকৰে—৪৮, ৮৯,
১১০, ১১৩ ১৭৫, ১৭৭, ১৯৩,
১৯৬, ২৩২, ২৩৩, ১৫৩,
"নেপুৰ ন কৰএ ৰোল।" বি,
২৯৪
ৰোস—ৰোষ—৭২, ৩২৬,
"সুপহু ৰে সকৰ ৰোস বিচাৰি।'
বি, ৪৯৫
ৰোহিলা—ৰ'ল—২৮৮

ল

লড়—এছাৰি, চেকনী—২৮৭, ২৮৯
লম্ফি—জাঁপ মাৰি—
লম্বি—অবলম্বি, ওলমি, সাবটি—
১৬৫, ১৭৫,
লৱঙ্গ—লবঙ্গ, লং—১৮৭
লৱ-লাসে—লয়লাসে—১৭৮, ২১৯,
৩০৭,

স্বপচ—শ্বপচ, নীচ জাতি, চণ্ডাল—
—৩০, ২৪৫,
স্বসু—শ্বশ্রূ, শাহু—২০৩,
স্বস্ত, স্বস্থ—সুস্থ—১২৪, ১৬৩, ২১৪,
২৩৪, ২৬২
স্বান—স্বন, স্বৰ—১১. ৬৫
স্বেত—শ্বেত, বগা—৪২৬,

হ

হএ, হৱে—হয়—১১৬
"হৰি হোএ পৰসন।" উমা, ১
হম, হমু—মই, আমি—২০৬, ২৯৪,
৩৯১
হয়ঙ্গমি, হৈয়ঙ্গমি—(সঃ হৈয়ঙ্গবীন
হৈয়ঙ্গৱ) নতুন নৱনীত, নৱনু—
—৩৩০, ৩৩১,
হৰখ, হৰস—হৰ্ষ ১০৬, ১৬৬, ১৬৭
২৩৬, "হৰখ সহিত হেৰলহু মুখ
কাঁতি।" বি, ৭৯৭
হৰবি, হৰসি—হৰণ কৰ, চুৰ
কৰ—৬৫, ২১০,
হল হল কৰি এ—বেগাই—৩৮৩
হযি হযি—হাঁহি হাঁহি—২৩৭,
হস্তিআৰ, হস্তিৱাৰ—মাউত—৪৮৪,
হাটিআৰি—হাটিৰ বা হাটৰ আগি
—৪২৬,
হাততাল—হাতৰ তলুৱা—২৯৬,
হামাক, হামাৰি—মোক, আমাক,
মোৰ, আমাৰ—১০, ১৮, ২৪,
৩৭, ৩৯, ২১৪, ২৬০,
হামাক, হামাক্, হামাকু, হামাকে ৰি,
হামাৰ, হামাৰা
হামাৰি, হামাক—মোৰ, আমাৰ—
—১১, ২২, ২৪, ২৫, ৩৫, ৩৬,
—৬১, ৬৩, ৬৬, ৭১, ৯২, ১০৫,
—১১২, ১১৫, ১১৯, ১২০,
—১২৫, ১২৯, ১৪০, ১৮২. ১৮৬,
—১৯২, ২০১, ২১০
"সুন সুন সাজনা বচন হমাৰ।"
বি. ৮৮০
"কণ্ঠে পহিৰাওল যতনে হমাৰি।
বি, ৫৭৭
হামি, হামু, হামো—মই, আমি—৪,
৫, ২৫, ২৭, ৩৫, ৩৬, ৭৪, ১১৯,
১৩০, ১৪০, ২০০, ২১০, ২৮৫
"হাম চললোঁ তুহুঁ থিৰ কৰ
হিয়া।" বি, ৭৩৮
হাস্ফোলন—হাঁফোলা মাৰিলে—১৪
হিৰ—হাৰ, হীৰা, মণি, মলা মণি,
গলপতা—২১৩
হীৰ—হিয়া, হৃদয়—৪৩২,
হুনত—হুনে, হোমত আহুতি দিয়ে—
—৩৯৪,
হেঠ মাঠ, হেঠমাথ—তলমূৰ—৬০, ৬২
৯৬ ৯১৩, ১৪৫, ৪২৮,
হেমনে—এনে, এনেকৈ—৩৩৮,
হ্ৰাষা—হ্ৰাস, ক্ষীণ—১৮৮ ২০০
হ্ৰাস—ৰাস, শব্দ—৫৩, ৮৬, ৯৯,
১০৪, ৩৬৫,
হ্ৰাস-মণ্ডল—ৰাস-মণ্ডল—৯১

শুদ্ধি পত্ৰ

পিঠি	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
IV	9	Repeatition	Repetition
LXVII	7	Tenents	Tenets
LXXIV	3	Exehanting	Enchanting
LXXVIII	9	Confired	Confined
LXXXII	15	18 Years	8 Years
LXXXV	2	Yataa	Yatra
XC	4	Eventully	Eventually
XCII	5	যঃ	পয়ঃ
XCVIII	21	Langi Gadapani	(Langi)
৵০	১০	ভুষণ	ভূষণ
৶০	২২	ক্ৰহ্মপুত্ৰ	ব্ৰহ্মপুত্ৰ
৵০	১৪	প্ৰভুত্ব	প্ৰভুত্ৱ
	২২	নামুষ	মানুৰ
	২৩	ক্ষামণ	ব্ৰাহ্মণ
।০	১৩	পৰদেহা	নৰদেহা
।৵০	৪	ণৰ-বৈষ্ণৱ	নব-বৈষ্ণৱ
	২৪	ইই	এই
।৶০	৭	থোৰা	থোৰা
	৭	ণৰ-বৈষ্ণৱ	নব-বৈষ্ণৱ
।।০	৪	তাৰি	তাৰিখ

পিঠি	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
।৶৹	১৯	উলাই	উজাই
	২০	আৱহাত	অৱস্থাত
	২৪	নেটুকু	লেটেকু
।৵	২১	প্ৰণৱণ	প্ৰণয়ন
৸৹	১২	ধাৱণ কৰি	ধাৱণ পদ কৰি
৸৶৹	২,১৯	অনুমানিক	আনুমানিক
	৫	চাঁণ্ডবৰ	চণ্ডীবৰ
	৬	জস্মৰ	জন্মৰ
	৮	লাঙ্গি গদাপানিৰ	লাঙ্গৰ
	১০	পৈত্রিত	পৈতৃক
	১৪	ওৱকে	ওৰফে
৸৵৹	২	গোলাপদেৱক	গোপাল দেৱক
	৭	সন্নাসী	সন্ন্যাসী
	১০	চিৰাস্তায়ী	চিৰস্থায়ী
৸৶	৯	ওৱকে	ওৰফে
১,	২, ৩, ৫, ২২	অনুমানিঝ	আনুমানিক
	২৩	প্ৰণয়ণ	প্ৰণয়ন
৩	১৫	স্থনিত্র	স্থনিএ
১৪	২	সার্পবন্ধনাৎ	সর্পবন্ধনাৎ
২৪	৭	মিদ্ৰাভঙ্গ	নিদ্ৰাভঙ্গ
৩৩	১৪	সতকহু	সবকহুঁ
৩৪	৮	ঝাণ্টাঝোট	ঝণ্টাঝোট

পিঠি	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
৩৭	৬	বদৰ্থনা	কদৰ্থনা
৪০	৭	নঙ্কৰে	সঙ্কৰে
৪৮	১	ত্ৰৱন-কীৰ্ত্তন	শ্ৰৱন-কীৰ্ত্তন
৫৫	৪	সন্ধু	সিন্ধু
৫৬	১৯	মিষ্ক্ৰান্তঃ	নিষ্ক্ৰান্তঃ
৬৬	১০	থথাইল	থসাইল
৬৮	১৬	গ্ধাপি	গোপি
৭৫	১৭	পোপিসব	গোপিসব
৭৭	৮	নিনিতে	নিমিতে
৯০	১৪	ধৰ্ম্ম	ধৰ্ম্ম
১১২	১৬	দৱষালা	ৰৱবালা
১২৬	৮	সিঃহক	সিংহক
১৩৭	২	কিচে	কিচো
১৪৩	১০	তুবন	ভুবন
১৪৬	৪	বানকে	ঝনকে
১৫১	১	হাস্থ	হামু
১৫৪	১৬	শ্বামিক	স্বামিক
১৫৬	৬	সাতঙ্গ	মাতঙ্গ
	২০	দেখাৱব	দেখাৱব
১৬২	১২	ত্ৰহ্মা	ব্ৰহ্মা
১৬৭	৮	কককিান	কক মান
	১৫	গদপঙ্কজৰজ	পদপঙ্কজৰজ

পিঠি	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
১৮৩	১৯	নহেন্দ্ৰ	মছেন্দ্ৰ
১৮৭	২	মাখে	মাথে
১৯৫	৫	ভাৰ্য্যক	ভাৰ্য্যাক
২০৩	১৯	ব্ৰহ্ম-অধিকাৰি	ব্ৰহ্মা-অধিকাৰি
২০৫	১	তুহেঁ	তুহোঁ
২০৬	১৭	সত ডামাক	সত্যভামাক
২০৭	২	অধিকৰ্ম্বিনি	অধিকাৰিনি
	১৪	গাল	গালি
২০৮	৭	শ্ৰীকুষ্ণ	শ্ৰীকৃষ্ণ
২০৯	১৪	ধৰ	ধৰি
২১৪	২২	প্ৰাৰস্তে	প্ৰাৰম্ভে
২১৬	১১	কথৰ্থনা	কদৰ্থনা
	১৩	সেৰিত	সেৱিত
২২৫	৮	তুকুৰ্তি	ভুকুতি
২২৬	১৭	২৫০ ৰিন্দু-শূণ্য ১৪৯০ শক্ক	
২৩৪	৯	বান	বানি
২৫১	১৩	মিমিত	নিমিত
২৫৩	৩	ঝানকিত	ঝনকিত
২৭০	৩	কাম্প্ৰএ	কাম্প্ৰএ

পিঠি	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
২৭৫	২২		৩৫১ বিন্দু-শূন্য ৰন্ধ্-ন, বেদ-চাৰি আৰু চন্দ্ৰ-এক। এতেকে ১৪৯০ শঁক ।
২৭৮	৫	স্তু তীয়	তৃতীয়
২৮০	১২	মনময়	মনিময়
২৮২	৯	কৰ্ন্নাৰিত	বৰ্ন্নাৰিত
২৮৬	১৩	খুপ্	খুপি
২৮৭	৭	হস্তে	হস্তে
২৮৮	১৬	কান্দয়া	কান্দিয়া
২৯১	১৭	অৰ্থিয়ে	তৰ্যিয়ে
৩০৬	৩	হানাক	হামাক
৩০৮	৮	শঙ্কৰ	শঁকৰ
৩১৪	৬	জিখাৰি	ভিখাৰি
৩১৯	১৩	থিক্ক	থিক
৩২০	৩	আৰৰ	আৰব
৩২৮	৬	দেৱৰ	দেৱব
৩৪০	১১	পৰু	গৰু
৩৫১	৬	লোডে	লোভে
৩৫৯	১০	শ্ৰীকৃষ্ম	শ্ৰীকৃষ্ণ
৩৬২	৫	পঙ্কজ	পঙ্কজ

পিঠি	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
	২৪	সুননো	সুনলো
৩৬৪	৫	তুবনপতি	ভূবনপতি
৩৭৭	৮	শ্রীস্তৃষ্ণ	শ্রীকৃষ্ণ
৩৭৯	১৭	পাগল	লাগল
৩৯১	১২	সামাধি	সমাধি
৩৯৯	১০	নহাজ্ঞানিগনে	মহাজ্ঞানিগনে
৪০৪	২	সুসহ	সু ২ঃ
৪২৪	১২	ৰোগেশঃ	যোগেশঃ
৪১৮	১৬	আৰব	আৰব
৪৩১	১৫	সুনএ	সুনিএ
৪৩৩	১৬	বেলিতে	বোলিতে
৪৪৭	১৩	লগল	লাগল
৪৫৪	২	ভাগৱত	ভাগ্যৱতি
৪৬৬	১৮	পৰল	পৰম
৪৭৪	২০	ইহাহে	ইহাতে
৪৭৫	১৮	নগৰৰ	নগৰৰ
৪৯২	১২	পাৰ	পাৰি
৫৩৮	৫	দেৱথাসবে	দেৱতাসবে
৫৩৯	১৪	ভগৱতাকৰেন্দ্বেষং	ভগৱত্যকৰো-দ্দ্বেষং
৫৪০	১০	হস্তে	হস্তে
৫৪৩	১৮	কখিব	কৰিব